
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
3 C
43

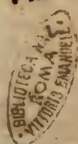
GASPARIS
SCIOPPII
Comitis à Claraualle
MINERVA
SANCTIANA
HOC EST

FRANCISCI SANCTII BROCENSIS
de Causis linguæ Latinæ Commentarius
cum obseruationum

SCIOPPIANARVM
AVCTARIO.

Bibl. Secr. Coll. Rom. S.I. Ex leg.º Card. Pallau.

PATAVII, MDCLXIII.

Typis Pauli Frambotti *Super. Permissu*. Cum Priuilegijs.

V. C.
OCTAVIO FERRARIO
IN PATAVINO GYMNASIO bonarum artium Professori eximio.

Vod mihi iampridem summopere in votis fuit, sed quod itidem vix unquam sperare ausus essem; fortuna nunc primùm optatis annuens, insperanti, atque aliud agenti detulit vltro. Nam cùm plurimis abhinc annis doctissimis tuis operibus lectis, clarissimum nomen tuum summè deuenerarer, totusque in tui admirationem,

cultumq; raperer; tacitus ipse mecum animo versabam, si qua ratione fieri posset, vt ad tantum literarum, reconditarumque doctrinarum parentem patere mihi posset accessus. At interim locorum interuallo, tenuitateque mea multum obstante, felicitatis huius compotem fieri mihi haud integrum esse, mecum angebar. Postquam autem patrocinante demum fortuna, necnon optimis amicorum suffragantibus, publicum ad hoc instituendæ iuuentutis munus sum accersitus; nihil antiquius, nihil potius habui, quàm sacros vt ad penates tuos, te viuum musæum, doctrinarumq; omnium antesignanum veneraturus accederem. Quo quidem tempore (quæ tua singularis est in omnes literarum studiosos humanitas) quanta me, licet ignotum excepisti comitate? quot, quantisque me postea tum officijs, tum beneficijs ornasti? Quapropter omnium ingratissimus audire profectò merear, nisi testimonium aliquod tantorum in me meritorum tuorum extare cupiam. Quò magis incomparabili Cl. Viri Io. Michaelis Pieruccij me obstrictum humanitati sentio, ac præmefero, qui hunc mihi detulit honorem, vt te scripto conuenirem, suoque tibi nomine Mineruam Sanctianam hanc offerrem, atque dicarem; & simul nomen meum, vt olim Phidias eiusdem Mi-

neruæ

neruæ clypeo, inciderem. Nam hic Vir tui obseruantiss., inter primarios in hoc Patauino Lyceo Iurisprudentiæ professor, intima iam olim Gasparis Scioppij Viri incomparabilis familiaritate, ac decem annorum contubernio (quod te non præterit) vsus; ab eodem in viuis adhuc agente multa inter eiusdem opera, nonnulla quoque nondum publici iuris facta dono accepit, quæ quandocunque visum illi fuisset, euulgaret, & cuicunque liberet inscriberet. Is igitur primo quoque tempore cuncta non dum in lucem edita editurus, ab hac ipsa Sanctij lucubratione est auspicatus. Hanc itaque cùm Paulo Frambotto typis vulgandam traderet; pro ea, quæ tecum illi necessitudine, studiorumq; coniunctione intercedit; proque summa, quam de doctrina sapientiaque tua semper habuit opinione, maximaque, qua te prosequitur beneuolentia, tibi vni doctorum omnium coryphæo dicandum censuit; & id pluribus quidem nominibus. Primùm quòd omnibus olim vniuersæ propemodum Europæ bibliopolijs incredibili penè diligentia excussis, opus hoc à Scioppio nusquam inuentum, à Cl. Viro Francisco Bernardino Patruo tuo dono tandem acceperit. tum quia coniunctissima, quæ tibi cum eodem plurimos per annos necessitudo fuit, iure quodammodo suo id exigebat. Deinde quia

ipse

ipse Scioppius, alter dubio procul nostrorum temporum Varro, tanti te faciebat; tam honorificè sublimiterq; de doctrina sapientiaq; tua sentiebat; vt ingenuè palamq; prædicaret, paucos admodum tecum comparandos; neminem tibi prorsus anteferendum. Postremò quia summi huius auctoris opus, atque in hac quidem facultate facile principis, nemini iustius quàm tibi eruditorum omnium longè principi dicandum, atque commendandum videbatur: quem magni Reges ac Principes inusitatis munificentiæ exemplis ornandum susceperunt; Italiæ Gymnasia luculentis conditionibus certatim euocant.

Excipe igitur, eximie ac præstantissime Vir, hilari fronte, atque ea, qua cæteris mortalibus humanitate præstas, munusculum hoc, quod is Cl. Vir Io. Michael Pieruccius, & simul cum eo Paulus Frambottus amicè reuerenterque offerunt in argumentum eorum summæ in te obseruantiæ, ac venerationis, qua singulares doctrinas, virtutesque tuas prosequuntur: patiarisque clarissimum tui nominis iubar, fulgidum tanquam sydus eximij in huius auctoris fronte prælucere: atque hanc literarij Imperij custodem Mineruam, vt olim in Cæsarum thalamo, penes te excubare. Vale magne Musarum Antistes, ac summum Pa-

tauini

tauini Lycei, tōtiusque Italiæ nostræ decus. Iterumque Vale.

Patauij XVI. Cal. Maij MDCLXIII.

Clarissimi Nominis tui

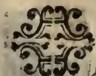
Deuinctiss. ac Studiosiss. cultor

Annibal Gradarius Romanus.

FRAN-

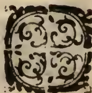
TYPOGRAPHI AD LECTOREM *Admonitio.*

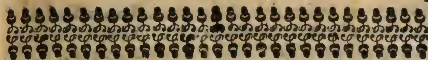
NE frustra Scioppianas additiones in libri fronte promissas requiras; Scito illas adeò crebras, adeò multas ac perpetuas, penequè inseparabiles in hoc opere fuisse; vt omninò satius visum fuerit eas cum ipso Sanctij textu coniungere ita, vt vnum corpus efficerent; quàm tertio quoque verbo notis, & asteriscis, nullo cum operæpretio, te molestissimè interpellare.

PRIVILEGIORVM Summma.

CAutum est priuilegijs Summi Pontif: S.C. Maiestatis: Cathol. Regis Hispaniarum, ac Ser. Sen Veneti, ne quis intra triginta annos ab huius operis editione, citra permissionem heredum, ac successorum Cl. V. Gasparis Scioppij, ac Pauli Frambotti, vel hoc opus imprimere, vel impressum alibi status in eorundem importare, ac venale habere possit. Idque sub pœnis in ipsis priuilegijs latius contentis, & explicatis.

FRANCISCI SANCTII

Minerua, siue de proprietate sermonis Latini.

CAPVT PRIMVM.

Mineruam narrat Homerus poetarum princeps, inter bellantium turmas Diomedi apparuisse, oculorumque caliginem, vt bellantes Deos ab hominibus posset discernere, discussisse. Quod figmentum Plato in Alcibiade secundo, nihil aliud interpretatur, quàm rationem ipsam, quæ discussa caligine qua quisq; tenetur, animum fæcibus purgat, vt mala, bonave possit propius contemplari. Quin & ipse Plato in Cratylo, quum Pallados etymon scrutatur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν, καὶ πάλλεσθαι, idest ab agitatione, & saltatione, quòd sese, vel aliud quippiam à terra in altum tollat, dictã existimauit: Idem eodem loco Atheneam, quam nos Mineruam dicimus, mentem agitationemq; esse declarat. Hæc tàm præclara Mineruæ munera, vt ad Homerum reuertamur, non cuiuis reuelantur, sed Diomedi tantum, qui Διὸς μῆδος, idest, *Iouis cura*, siue *consilium*, aut *deliberatio* dici potest: bonarum enim artium scientia humani ingenij inuentum non est, sed ex Iouis cerebro, vnde nata Minerua dicitur,

Mineruæ munera.

in humanum vſum delapſa diuinitus. Itaq; niſi te totum inquiſitioni tradideris, niſi artis tuæ, quam tractas, cauſas, rationeſq: probè fueris perſcrutatus, crede te alienis oculis videre, alieniſq; auribus audire. At inuaſit mulitos peruerſa quædam opinio, ſeu barbaries potius, in Grãmatica, & ſermone Latinò nullas eſſe cauſas, nullamq; penitus inquirendam eſſe rationem; quo figmento nihil quicquam vidi ineptius, nihilque poteſt excogitari putidius. An homo rationis particeps quicquam aget, dicet, machinabitur ſine conſilio & ratione? Audi Philoſophos, qui nihil fieri ſine cauſa obnixè teſtantur; audi Platonem ipsũ, qui nomina & verba natura conſtare affirmat, qui ſermonem eſſe à natura, non ab arte contendit. Scio Ariſtoteleos aliter ſentire; ſed nemo diffitebitur, nomina eſſe velut inſtrumenta rerum & notam; inſtrumentum autem cuiuslibet artis ita illi arti accommodatur, vt ad alia omnia ineptum eſſe videatur; ſic terebro terebramus, & ſerra ſcindimus lignum, ac lapides cuneis diſcindimus, & cunei grauiſſimis malleis adiguntur. Qui igitur primi nomina rebus impoſuêre, credibile eſt illos adhibito conſilio id feciſſe; & id crediderim Ariſtotelem intellexiſſe, quum dixit, ad placitum nomina ſignificare: nam qui nomina caſu facta contendunt, audaciſſimi ſunt, nimirum illi qui vniuerſi mundi ſeriem, & fabricam fortuitò, ac temere ortam perſuadere conabantur. Nomina certè & verba, rerum naturam ſignificare cum Platone aſſererem libentiſſime, ſi hoc ille tantum de primæua omnium linguarum aſſeueraſſet: vt in Geneſi legimus; *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius; appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia.* *cœli,*

Cauſa latinitatis inueſtigãda.

Nomina reb⁹ impoſita conſilio.

Non caſu.

Prima lingua verba ſignificabant naturam rerum.

Geneſ. 2.

cœli, & omnes bestias terræ. Vides in illo primo sermone, quicunque ille fuit, nomina & etymologias rerum ab ipsa natura fuisse depromtas. Sed vt hoc in cæteris idiomatis asseuerare non possum, ita mihi facile persuaserim in omni idiomate cuiuslibet nomenclaturæ reddi posse rationem: quæ si in multis est obscura, non tamen propterea non inuestiganda. Multa latuerunt Philosophos, quæ Plato eruit in lucem; multa post eum inuenit Aristoteles; multa ignorauit ille, quæ nunc sunt passim obuia: latet enim veritas: sed nihil pretiosius veritate. Sed dices, quî potest fieri, vt vera sit nominis etymologia, si vna eademq; res varijs nominibus per Orbem terrarum appellatur? Dico eiusdem rei diuersas esse causas, quarum illi hanc, nos aliam contemplamur: sic Græci, ἄνεμον, Latini *ventum* appellauere: illi ab spirando, hi à *veniendo.* Fenestrã ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι deduxit Latinus; *ventana* à nostris dicitur: Lusitanis *ianella*, quasi parua ianua. Præterea multa traxit Latinus à Græcis, quorum Græci reddent rationem: ridendi enim sunt, qui in suo idiomate alieni nominis rationem scrutantur; vt qui *petram*, quod pedibus teratur, aut pedem terat: & *lapidem* à labando, siue à pede lædendo deducunt; quum vtrumq; sit à Græcis πέτρα καὶ λᾶας. Non igitur dubium est, quin rerum omnium, etiam vocum, reddenda sit ratio: quam si ignorauerimus rogati, fateamur potius nos nescire, quam nullam esse constanter affirmare. Scio Cæsarem Scaligerum aliter sentire; sed hæc vera ratio est. Hæc tàm multa inuitus congessi, contra morosos quosdam, qui quum in Grammatica rationem explodant, testimonia tantum Doctorum efflagitant. An non legerunt Quinctilianum, qui *sermonem constare ratione, vetustate, auctoritate, consuetudine* scripsit? Ille igitur non rationem excludit, sed in præcipuis enumerat; quasi verò Laurentius

Aliarũ linguarũ verba habent aliquarã rationem.

De causis linguæ Latinæ. ca. 67.

Cap. 6. lib. 8.

Ratio à linguis

minime excludenda. tius, & alij Grammatici, suarum etiam ineptiarum non statim conentur adhibere rationes, quales quales ipsæ sint. Vsus porro sine ratione non mouetur, alioqui abusus, non vsus dicendus erit; auctoritas vero ab vsu sumpsit incrementum; nam si ab vsu recedat, auctoritas nulla est: vnde Cicero Cœlium, & M. Antonium reprehendit, qui suo arbitratu, non ex vsu loquerentur: *Nihil autem potest esse diuturnum*, vt inquit Curtius, *cui non subest ratio*. Reliquum est igitur vt omnium rerum ratio primùm adhibeatur; tum deinde, si fieri poterit, accedant testimonia, vt res ex optima fiat illustrior. Quæ causa fuit, vt has nostras vigilias *Minerua*, seu *de causis linguæ latinæ* inscriberemus; quia cuiuslibet quæstionis causas & vera principia eruere conamur; improbantes cum Cicerone Pythagoricum illud, *Ipse dixit*. At de linguæ Latinæ causis iam scripserat Cæsar Scaliger, quem quia in multis sequor, nonnunquam tamen ab eo dissentiens titulum non abijciendum putaui. Et Augustinus Saturnius suas acutissimas dissertationes in Grammatica *Mercurium* vocauit; quem quia minus aliquando probamus, Mineruam illi fidum monitorem adhibemus.

Grammaticam non diuidi in Historicen, & Methodicen: nec in Orthographiam, Prosodiam, Etymologiam, Syntaxin. Enumerantur partes orationis. Pronomen, & interiectio excluduntur. Cap. II.

Grāmaticorum sine ratione nulla est auctoritas. QVoniam res de qua agimus, ratione primum, deinde, testimonijs & vsu est comprobanda, nemo mirari debet si magnos interdum viros non sequamur; nam quantacunque auctoritate mihi Grammaticus polleat, nisi ratione, propositisque exemplis, quod dixerit, confirmauerit, nullam in re præsertim grammatica, fidem

faciet:

faciet: *Grammatici* enim, vt inquit Seneca, *sermonis latini custodes sunt*, non auctores. Neque sexcentorum Grammaticorum auctoritas mihi persuadebit, vt *vapulo à præceptore, exsulo à Prætore*, Et *ego amo Deum*, & alia huiusmodi latinè dicantur. Vnde illud verissimum est, quod Paulus tradit: *Regula est quæ rem, quæ est, breuiter enarrat; non vt ex regula ius sumatur, sed ex iure, quod est, regula fiat*. Quare extirpanda est consuetudo, quæ legem habeat reclamantem, quæ potius corruptela vocanda est, vt passim tradunt Iurisconsulti: neque enim quæ barbaries admisit fouenda sunt, sed quæ peruertit vindicanda. Quare iam nemo mihi turbam Grammaticorum aliter præcipientium opponat: nam tantum cuique credendum est, quantum ratione comprobauerit: Cicero enim aliquando circa Grammaticam ab Attico reprehensus, primum ratione, deinde antiquorum testimonijs se defendit. Non igitur mirandum est, si Quintiliano non assentiar, qui Grammaticam in *Historicen*, & *Methodicen* diuisit, quam diuisionem deinceps Grammatici mordicus tenuerunt; Verum interest philosophi placitis humanis anteponere rationem. Eam opinor vocauit historicen, quæ omne scriptorum genus excutit; quæ nec citra musicem potest esse perfecta, nec si rationē syderum ignoret; quæ neque sit ignara philosophiæ, cui eloquentia quoq; non desit. Omnes igitur disciplinas huic grammaticæ subijcit. Vbinam gentium ea Grammatica est? Quis eam conscripsit? Vnde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem sequutus est Quintilianus; dicebantur enim quondam Grammatici vulgo, qui primis rudimentis pueros instituebant, & eis poetas enarrabant: quo in munere subeundo adhibebant præter Grammaticam, variarum artium cognitionem: neque tamen vulgus intelligebat, doctorem illum Musicæ, Astrologiæ,

Lib. 15. ep. 96.

Vide infra lib. 3. cap. 3.

Lib. 1. de reg. iur.

Ad Attic. lib. 7. epist. 3.

Lib. 1. c. 4. & 9.

Historica non est pars Grāmatica.

Quis sit perfectus Grãmaticus Philosophiæ esse peritum. Mihi perfectus, absolutúsque Grammaticus est ille, qui in Ciceronis, vel Virgilij libris intelligit, quæ dictio sit nomen, quæ verbum, & cætera, quæ ad solam Grammaticam spectant, etiam si sensum verborum non intelligat: est enim oratorum, & poetarum lectio varijs artibus referta, quas si magister iste callet, iam non grammaticus dicendus est; sed dum explanat Astrologiam, astrologus; dum Historiam, historicus; dum præcepta eloquentiæ, Rhetor: Verbi causa. *Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis.* Hîc Grammaticus explicabit grammaticam, doctrinam verò nonnisi Mathematicus. Quem deinde Grammaticum dabis, qui se expediat ab illo Dauidico: *Ps. 68.* *Rex virtutum dilecti, dilecti, & speciei domus diuidere spolia. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Sed quid in refellendo Quintiliano frustra operã consumimus, quũm *Cap. 1.* ipse se suo gladio confodiat? Queritũr enim in principio libri secundi, Grammaticos alienas sedes occupasse; deinde subdit: *Ibidem.* *Nos suum cuique professioni modum demus. Et grammatica (quam in Latinum transferentes literaturam vocauerunt) fines suos norit: præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi constitere, prouecta.* Hanc Quintiliani sententiam valde probo, & cum doctissimis viris hoc teneo; *artium vsum coniunctum esse oportere; artes vero ipsas separatim tradendas.*

Vitiosa Grãmatica diuisio. Alij vero diuidunt Grammaticam in litteram, syllabam, dictionem, & orationem; siue quod idem est, in orthographiam, prosodiam, etymologiam, & syntaxim. *Syntaxis est finis Grãmatica.* Sed oratio siue syntaxis est finis grammaticæ; ergo igitur non pars illius; nam vt inquit Cicero, *Aliud est ars, aliud artis finis: quia nulla ars in se versatur.* Sic enim aliud est gram-

grammatica, aliud grammaticæ finis, & scopus, seu quod Græcè dicitur ὑποκείμενον. Tum deinde littera pars est syllabæ, syllaba dictionis, & dictiones ipsæ partes orationis; non igitur partes grammaticæ: & cuiuscunque rei pars alius rei pars esse non potest. Nos autem omissa grãmaticæ diuisione (quoniam nulla satis commoda occurrebat) sic sumus exorsi. *Grammatica est ars rectè loquendi.* Cum artem dico, disciplinam intelligo; est enim disciplina scientia acquisita in discente. Addidi deinde: *Cuius finis est congruens oratio.* Hæc oratio constat ex vocibus, vel dictionibus; voces rursus ex syllabis; Syllabæ ex litteris; & quia vltra non progredimur diuidendo, vocamus litteram *indiuidui soni comprehensionem.* Diuidimus igitur orationem in voces, seu dictiones, & has vocamus partes orationis; in quibus tanta est inconstantia Grammaticorum, vt nihil certi nobis adhuc potuerint constituere. Varro duas ponit, deinde ex sententia Dionis tres, vnam quæ adsignificat casus; alteram, quæ tempora, tertiam quæ neutrum. *De his,* inquit, *Aristoteles duas partes orationis esse dicit; vocabula, & verba, vt homo, & equus, & legit,* & *currit.* Et eodem libro: *Quod ad partes singulas orationis, deinceps dicam, quarumuis, quoniam sunt diuisiones plures, nunc ponam, potissimum in quæ diuiditur. Oratio secanda, vt natura, in quatuor partes: vnam, quæ habet casus: alteram, quæ habet tempora: tertiam quæ habet neutrum: & quartam, in qua* est *vtrumq;.* Sed is postea diuidit primam in prouocabula, vt *quis*: in vocabula, vt *scutum*: in nomina, vt *Romulus*: in pronomina, vt *hic*; & statim subdit. *Duo media dicuntur nomina; prima, & extrema, articuli:* hactenus Varro. Quintilianus ostendit ab Aristarcho (quem frequenter sequitur Varro) octo partes esse factas; sed idem Quintilianus ad vndecim vsque progressum fuisse ostendit, & has re-

Lib. 5. de Finibus.

Grãmatica definitio.

Vocabulorum diuisiones. 7. lingua lat.

Lib. 1.

censet: *Nomen, Appellationem, Articulum, Pronomen, Verbum, Participium, Aduerbium, Coniunctionem, Præpositionem, Asseuerationem, Attractionem*. Seruius item vndecim agnoscit. Nebrissensis cum octo primum constituisset, addidit in constructione *gerundia*, vt ipse vocat, & *supina*, quod & ab alijs accepisse testatur. Hic ego vestram fidem compello defensores errorum, qui omnia conturbari à me dicitis; quid sentitis? quid statuendum, inter tot veterum & recentiorum tenebras, iudicatis? Audite igitur Mineruam. Creauit Deus hominem rationis participem, cui, quia sociabilem esse voluit, magno pro munere dedit sermonem. Sermoni autem perficiendo tres opifices adhibuit. Prima est *Grammatica*, quæ ab oratione Solœcismos, & Barbarismos expellit. Secunda *Dialectica*, quæ in sermonis veritate versatur. Tertia *Rhetorica*, quæ ornatum sermonis tantum exquirit. Cum igitur oratio sit finis grammatici, excutiamus ex quibus hæc oratio possit constitui, ita vt nihil sit, quod per orationem non possimus enunciare. Sunt autem hæc tria, *nomen, verbum, particula*: nam apud Hebræos tres sunt partes orationis, nomen, verbum, & dictio consignificans. Arabes quoque has tantum tres orationis partes habent. Pheâl, verbum: Ismî, nomen, Herph, dictionem: quas tres partes orationis omnes linguæ Orientales habent. Rabbinus, ille qui contra Cosdram regem Persarum disputat, omnes linguas ab Hebraica originem duxisse contendit, & Græcam, & Latinam olim tantum tres orationis partes habuisse. Idem sentit Plutarchus in quæstion. Platonis, & D. Augustinus in Categorijs ex Aristotelis sententia tres partes orationis constituit. Quorum sententiam vt verissimam approbantes, perspicuitatis tamen gratia ex Platone sic disputamus. Inquit enim ille: *Quidquid enuntiatur, aut est permanens, vt arbor, du-*

Artes sermonē perficiētes.

Lib. de Ente.

rum:

rum; aut fluens, vt currit, dormit. Res permanentes, siue constantes vocamus, quarum natura diu perstat: harum notam Nomen *dixere. Fluentes dicimus quarum natura est esse tandiu, quandiu fiunt. Harum nota* Verbum *est. Rursus verbis & nominibus deerat modus, per quem causarum ratio explicaretur. Hic in nominibus dicitur* Præpositio, *vt* versatur in tenebris propter ignorantiam. *In verbis est* Aduerbium: *Nam si qualitatem innuas, dices*: bene currit: *si tempus*, hodie legam. *Postremo orationes ipsæ inter se indigebant ligaturis; quare* Coniunctio *fuit excogitata*. Hæc Plato, *Participium* autem nomen est, sed habet à verbo temporis adsignificationem, & constructionem. Diogenes Laertius in vita Zenonis has quinque enumerat partes: *Nomen, Appellationem, Verbum, Coniunctionem, Articulum*. Nomen, vt Socrates, Appellationem, vt Consul. Præterea quum res omnes constent ex materia & forma, oratio itidem constabit; nam *in verbis*, vt inquit Fabius, *vis est sermonis, vt in nominibus, materiæ, quia alterum est quod loquimur; alterum de quo loquimur*.

Nomen. *Verbum.* *Præpositio.* *Aduerbium.* *Coniunctio.* *Participium.* *Vide infra c.14* *Lib.1.*

Interiectionem non esse partem orationis sic ostendo. Quod naturale est, idem est apud omnes: sed gemitus & signa lætitiæ idem sunt apud omnes: sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis. Nam eæ partes secundum Aristotelem, *ex instituto, non natura* debent constare. Interiectionem Græci aduerbijs annumerant, sed falso: nam neque voces Latinæ, aut Græcæ sunt, etiam si Latinis, aut Græcis litteris scribantur, sed signa tristitiæ, aut lætitiæ, qualia in auibus, aut quadrupedibus, in quibus tamen, nec vocem, nec orationem concedimus. Vide Adagium, *Ne my quidem; & Ne gry quidem*. Valla lib. 2. cap. 11. interiectionem à partibus orationis reijcit. Itaque interiectionem à par-

Interiectio.

tibus

tibus orationis excludimus, tantum abest, vt eam primam & præcipuam cum Cæsare Scaligero constituamus.

Pronomina. Pronomina itidem non dubijs rationibus à partibus orationis reijciemus. Primum omnium, si pronomen differret à nomine, eius natura per definitionem posset ostendi: At vero nulla est definitio pronominis; neq; potest vera & propria inuestigari; nullum igitur pronomen est. Quid quod definitio nominis non excludit pronomina? Nam quum dicis: Nomen declinari per casus, nec significare cum tempore, cur non apponas pro exemplo. Vt *Ego Tu?* Adde quod Aristoteles acturus de oratione, nominis & verbi tantum meminit. Igitur ex illius sententia; *Ego disputo*, non esset oratio. At (vt inquit D. Augustinus) *Nomen pro pronomine vsurpare solemus.* *Lib. de Magist.* Et ita Aristotelei intelligunt, quum in voce nominis pronomina etiam includi fatentur.

Sed & quum puero traduntur præcepta de concordia nominum inter se, non indigemus noua doctrina ad hanc concordiam explicandam: nam quemadmodum dicimus. *Liber bonus, & doctus*: Sic *liber meus, tuus, suus.* Præterea, quomodo possunt poni pro nomine, si illis significamus res non habentes nomina, aut ea quorum nomen ignoramus? Imo res omnes, antequam nomen haberent, vocabantur, *hoc* vel *illud*. Vnde & Cœlum ipsum teste Platone, vocatum est ab antiquis, *Hoc*, *In Timæo.* quia essetne Deus, an res creata illis in incerto erat. Itaq; vetustiora sunt pronomina hæc, quàm ipsa nomina: quomodo igitur Pronomina appellabuntur? Quid quod indiuidua substantia (vt physicè dicamus) melius, & peculiarius explicatur per tua hæc pronomina, quam per nomina propria: cum enim dico, *Ego*, neminem alium poteris intelligere. At cum dico: *Franciscus*, etiam in alium potest transmitti intellectus; vnde *Franciscus* po-

tius

tius pro *ego*, ponitur; quam contra. Multo plus errarunt, qui loco nominis proprij pronomen posse poni docuerunt: nam hoc modo; *Magister*: *Rex*, *Dux*, *Gubernator* essent pronomina: quia pro Pompeio, aut Cicerone ponuntur; Sic *poeta* pro Virgilio, *Orator* pro Cicerone, & huiusmodi sexcenta. Tum etiam adiectiua à proprio nomine ducta, vt Cæsariani, aut Pompeiani milites, essent pronomina, quia Cæsaris vel Pompeij milites intelliguntur; vt (apud Virg.) *Euandrius ensis*, pro Euandri. Errarunt item & illi qui pronomen vocem esse nominis vicariam definierunt: nam in ijs sermonibus, *Annibal peto pacem*: *hospita Phyllis queror*, deest, *ego*, non vt vicarium, sed vt primarium. Item illo Liuij: *Audi tu populus Albanus*, tu, specialius & prius est, quam, *populus Albanus*. Alij vt eludant argumentum, dicunt: pronomina personam certam significare, quo apparet non esse nomina. Imo propterea magis essent nomina, quia melius, & proprius res ipsas significarent. Sed quid sit persona illi omnino ignorarunt, nos inferius aperiemus. *Nomen*, ait Donatus, *est pars orationis cum casu, corpus, aut rem propriè communiterue significans*. Hæc definitio comprehendit omnia pronomina. Rursus idem: *Pronomen est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem penè significat, personamque interdum recipit.* Sed hæc definitio ridicula est, & in multis peccat. Probus grammaticus enumerat pronomina vnum & viginti; Priscianus & alij quindecim: Donatus quærit, quid inter pronomina, & articulos intersit: Varro de lingua Latina bis mentionem fecit de pronomine, quum de nomine, *hic*, *hæc*, *hoc* loqueretur, quod & *articulum* vocat. Quintilianus pronomina vocat, *quantus*, *qualis*. Quare desinant isti mirari, cur huic doctrinæ non assentiamur, quum & ipsa secum non consentiat. Et vt semel quod sentio dicam.

Æneid. 10.

Lib. 1.

Cap 11. *de verbo.*

Lib. 1. *cap.* 5.

Ego,

Protonomina. *Ego*, *tu*, *sui*, Protonomina, vel prima nomina rectius vocarentur, quum sint aliorum duces, & sui iuris; non enim aliorum norma declinantur, quod Regum propriũ est; nisi velis grammaticorum commentis accedere, qui etiam, si Musis placet, pronominum declinationes obtrudunt: nam cætera omnia nomina ab his gubernantur, & eis sublatis reliqua omnia muta & manca reperientur.

De Accentu, Figura, Specie. Cap. III.

ANtequam ad singulas partes orationis explicandas accedamus, præmittenda sunt breuiter, quæ accidunt omni voci, hæc sunt Accentus, Figura, & Species.

Accentus. Accentus, siue tenores, quos Græci τόνους καὶ προσῳδίας vocarunt, tres fuerunt apud antiquos, vt testatur his *De Oratore.* verbis Cicero: *Mira est quædam natura vocis: cuius quidem è tribus omnino sonis, inflexo, acuto, graui tanta fit, & tam suauis varietas perfecta in cantibus*. Quinctilianus hanc obseruationem accentuum difficilem esse dicit. Et Sergius antiquus grammaticus in Donatum, *Grauem accentum in vsu non esse* contendit. Ego quoque credo circumflexum perijsse, & solum acutum, vel quasi acutum remansisse. Quare vero magis acutus, quàm cæteri, permanserit, ex eodem Ciceronis libro causa poterit elici. *Natura*, inquit, *quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, neque vna plus, neq; à postrema syllaba citra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria*. Vide Quintilian. lib. 1. cap. 5. & Erasmum in lib. de pronuntiatione; qui tamen mihi in omnibus placere non possunt.

Figura. Figura dicta est à fingendo, & *fingere* est exprimere imitatione rem veram. Ita vocamus figuras in tabulis & signis: hinc ducta est similitudo in re literaria, quando

do ex duabus, vel pluribus vocibus effingimus vnam. Ego figuram in voce ſimplici propriè non inuenio: propterea in hac parte hoc mihi nomen ſatis arridet: nam antequam compoſitio inuenta eſſet, ſimplicia nullius fuiſſe figuræ certum eſt; ſed fortaſsè per relationem, vt vocant Dialectici, rectè dicemus, quicquid non ſit compoſitæ figuræ, ſimplicis deberi appellari. *Simplices voces*, inquit Fabius, *prima poſitione, ideſt natura ſua, conſtant*; *compoſitæ aut præpoſitionibus, vt innocens*; *interdum repugnantibus inter ſe duabus, quale eſt, imperterritus*: *alioqui poſſunt aliquando continuari duæ, vt incompoſitus, reconditus, & quo Cicero vtitur, ſubabſurdum*: *aut è duobus quaſi corporibus coaleſcunt*; *vt maleficus*: *nam ex tribus noſtræ vtiq; linguæ non conceſſerim*: *quamuis* Capſis, *Cicero dicat compoſitum eſſe* ex cape ſi vis; *& inueniantur qui Lupercalia æquè tres partes orationis eſſe contendant, quaſi* luere per caprum: *nam* ſolitaurilia, *iam perſuaſum eſt eſſe* ex ſue, oue, & tauro: *& ſanè ita ſe habet ſacrum, quale apud Homerum quoque eſt*: *ſed hæc non tam ex tribus, quam ex particulis trium coeunt. Cæterum etiam ex præpoſitione, & duobus vocabulis durè videtur ſtruxiſſe Pacuuius* [Nerei repandiroſtrum, incuruiceruicum pecus. *Iunguntur autem ex duobus Latinis integris*, vt ſuperfui: ſubterfugi (*quanquam ex integris an compoſita ſint quæritur.*) *aut ex integro & corrupto*, vt maleuolus; *aut ex corrupto & integro* vt noctiuagus: *aut ex duobus corruptis*, vt pediſequus: *aut ex noſtro, & peregrino* vt biclinium: *aut contra* vt epithogium, & Anticato: *aut ex duobus peregrinis*, vt epirhedium. *Nam cum ſit præpoſitio* ἐπὶ *Græca*, Rheda *Gallicum*: *neque Græcus tamen, neque Gallus vtitur compoſito. Romani ſuum ex alieno vtroque fecerunt. Frequenter autem præpoſitiones quoque copulatio iſta corrumpit*: *Inde*, abſtulit, aufugit, amiſit:

Lib. 1. cap. 5.

amisit: *cum præpositio* sit ab *sola*, *&*, coit, *cum sit præpositio* con. *Sic*, ignaui, & erecti.] Hactenus Fabius. Illud addendum fuit, vbicunq; rectus sit, flectetur; obliquus non flectetur, *vt omnipotens*. Neque excipies cum Prisciano hoc nomen *alteruter*; nam *alter* factum est ex *alterus*, & *alterutrius*, ex *alteri utrius*, more antiquo.

Species. Species dicitur ab *specio* antiquo; dicitur & *forma*, atq; etiam *figura*; vnde hæc nomina confusè aliquando à Grammaticis sunt imposita. Sed dicamus speciem more Logico dici; illi enim vocant species partes generi subiectas: sic in re literaria flexiones illæ quæ ducuntur ab vno capite, dicentur species; vt à *lego legens*, *lectio*, *lector*. Hanc flexionem seu deriuationem Varro non vno in loco *declinationem* vocat; sed latius extendit nomenclaturam, quam cæteri grammatici opinantur. Varronis verba sunt. *Declinantium genera sunt quatuor*, *vnum nominandi*, *vt ab* equo, equile: *alterum casuale*, *vt ab* equo equum: *tertium augendi*; *vt ab* albo albius: *quartum minuendi*; *vt* à cista cistula. Hæc ille. Possemus hîc verborum species numerare, vt *cursito*, *sorbillo*, *calesco*, quas ego ad Grammaticam nihil pertinere arbitror, cum illorum discrimen à sola significatione pendeat.

Lib. 5. lingua Latinæ.

De Numero. Cap. IV.

POstquam ea quæ dictioni accidunt enumerauimus, quomodo ipsæ voces inter se diuidantur, explicemus. Omnes ferè grammatici hanc diuisionem per declinationes distinxere, vt partim dicerent declinari, partim non item. Sed declinatio posterius quid est, & ex numero, casu, tempore, & genere constat: nam de quolibet nomine prius rogamus speciem, figuram, numerum, & genus, quàm declinationem. Quid quòd in rectis, si propriè

priè loqui velis, nulla eſt declinatio, ſed in obliquis. Adde quod etiam aduerbia flecti, ſeu declinari poſſunt, teſte Varrone. Vt *cras*, *craſtinus*. Contrà verò numerus prior eſt omnibus ijs; quia cæteras partes per numeros explicamus; vt prima perſona, primus caſus, prima declinatio, prima coniugatio, &c. Itaque numerus accidit tribus partibus, nomini, verbo, & participio.

Partes Orationis numeri participes.

Numerus alius ſingularis, alius pluralis; neque plures numeri fuerunt neceſſarij: nihil enim tertium eſt inter vnum & plura; quoniam vnum & plura ex vno frequentato facta ſunt. Neq; rationi conſonum eſt, aliquos Græcorum (vt Iones) recepiſſe numerum dualem, quem Æoles non receperunt, quos Latini in multis fuere imitati; & Latinos qui contendebant eſſe numerum dualem ſatis exagitat Quintilianus. Non tamen ibo inficias, duo nomina eſſe apud Latinos in duali numero *ambo*, & *duo*. Sed à Græcis hæc acceperunt, & tamen cum verbo plurali coniungunt, vt *ambo currunt*. Sed iam ad ſingulas vocis partes accedamus.

Dualis numerus inutilis.

Lib. 1, cap. 5.

De Nomine. Cap. V.

NOmen dici à Græco ὄνομα omnes ſentire videntur; mihi autem à *noſco*, *noui*, *notum*, *nouimen*, *nomen*: vt à moueo, moui, motum, mouimen, momen: eſt enim imago quædam Nomen, qua quid noſcitur. Hæc Scaliger. Porro nominis finitio eſt per vocem numeri cauſalis cum genere, quæ definitio propria eſt & perfecta: *vox* enim ſeu dictio, ſeu pars orationis genus proximum eſt, & *caſus* eſt ſpecialis differentia.

Nomen eſt vox numeri cauſalis cum genere.

Auctor ille perihermenias qui circumfertur indignus profecto Ariſtotelis nomine, nomen definit: *vocem ſignificantem ad placitum ſine tempore*, *cuius nulla pars ſignificet*

Ariſt.

Tes male definit Nomen. *significet separata*. An nomina significent natura, an fortuitò, magna quæstio est, & tota physica, nihil ad grammaticos: aliqua tamen attigimus cap. 1. Cæterùm hæc pseudo Aristotelea definitio, aut potius descriptio etiam coniunctiones, & aduerbia comprehendit; vt mittam interim pessimam esse definitionem, vbi negatio reperitur. Neque necesse fuit addere, *sine tempore*, vt differat à participio: Participium enim omnino nomen est, sed habet præterea aliquid à verbo, vt Rex Philippus est etiam dux, & comes. Sed hæc latius, quum de participijs agemus. *Donatus male Nomen definit.* Alij dixerunt: *Nomen est quod corpus aut rem propriè, communiterue significat*. Quasi corpus non esset res; aut quasi hæc definitio ipsorum pronominibus non conueniret. Sed de ijs nugis hactenus: nunquam enim finis esset si singula vellemus persequi.

De Casibus. Græci sexto non carent. *Caput. VI.*

cap. 80. PRima & specialis nominis differentia, teste Scaligero, casus est. De cuius natura, ordine, atque nomine deinceps est dicendum. Ac primum solet quæri, cur *Rectus casus.* rectus dicatur casus, si casus dicuntur à cadendo, quia cadant à recto; Hoc latè disputat Scaliger, tandemq; huc tendit, obliquos dici casus, quia cadant à recto; Rectum autem ipsum, voce largius communicata casum etiam appellari. Disputat insuper Scaliger, non rectè casibus nomina indita ab officio, vt nominatiuus, genitiuus, &c. Sed hæc nomina probat, primus, secundus, tertius, vsq; ad sextum. Ego vt Scaligero non possum non assentiri, *Casuū nomina antiquiss.* ita etiam antiquissimorum vocabula non audeo conuellere. Video M. Varronem (qui ad Ciceronem scripsit) ijs vti nominibus, quibus nunc vtimur, similiterque Asconium

nium in 3. Verrin. *Nominatiuum casum*; & in 2. Vert. *Ablatiuum* dicere: quinetiam Varro lib. 1. de Analogia, rationem casuum ijs verbis conatur ostendere: *Sunt declinati casus, vt is qui de altero diceret, distinguere posset, quum vocaret, quum daret, cum accusaret. Sic alia quadam discrimina, quæ nos, & Græcos ad declinandum duxerunt.* Idem Varro eodem lib. & secundo, *vocatiuum non esse rectum, quamuis recto similis sit.* Donatus nominatiuum, & vocatiuum *rectos* appellat, non rectè. Priscianus latè ordinem casuum ostendit, & singulorum reddit rationem quare ita vocentur; simulque confutat eos, qui septimum casum sunt commenti, in quibus est Quintilianus. In omni porrò nomine natura sex partes constituit. Primum ipsam nomenclaturam, cui meritò datus est rectus, qui verè nomen est; reliqui, vt censet Aristoteles, non sunt nomina, sed casus nominis. Deinde quid generet, aut possideat. Tertiò cui fini, vel operi destinetur. Quartò in quem finem tendat actio. Quintò vocandi officium. Postremo modum, in quo causas, & instrumentum collocamus. Hic est sextus casus, qui pessimè vocatur *ablatiuus*; quum sit in illo comparatio; vt *doctior Cicerone*; & modus; vt *lento gradu*: & causa efficiens, vt *amore patris*: & *materia*; vt *lapide quadrato*: & instrumentum; vt *lapide* ictus. Et verò si Quintilianus aduerteretur, sextum casum omnino à præpositione pendêre (quod in constructione ostendemus) & pro natura præpositionis significationem mutare, nunquàm in dubium verteret, an septimi casus vis apud Latinos reperiretur. Sed quoniam hæc casuum partitio naturalis est, in omni item idiomate tot casus reperiri fuerit necesse. Quare contra vniuersum Grãmaticorum cœtum, Græcos sexto casu

Causa & origo sex casuum.

Ablatiuus non rectè dicitur. *Vide infra lib. 2. c. 7.*

Græci habent

Sex casus. non carere contendo. Primo enim in omni idiomate datiuus acquisitioni tantum deseruit: per illum

1. igitur, pretium, materiam, locum, & multa alia non significabimus. Deinde si Græcis non esset sextus ca-

2. sus, vnde Latini, *Penelope*, *Parasceue*, *Grammatice*, in sexto casu dicerent? vt Iuuenalis: *Penelope melius, melius torquetis Arachne*. An quicquàm ineptius excogitatum fuit, quam præpositiones Græcas inuenire, quæ datiuo iungerentur? Sed quod maxime fidem potest facere, Ciceronis multa sunt, in quibus, Græcis nominibus adiectiua Latina in sexto casu, vel etiam latinæ præpositiones, quæ sextum casum regant, reperiuntur. Ad Atticum: *qua* τοποθεσίᾳ,

Lib. 2, epist. 13. *quasque historias de* Ἀμαλθείᾳ *habes*. Ibidem lib. 4. *In* πολιτείᾳ. Lib. 10. epist. 8. ζηλοτυπίᾳ *mea*. Lib. 16. epist. 8. *Nunquam in maiore* ἀπορίᾳ *fui*. Ibidem, *prudentia cum* εὐμενείᾳ. Ibidem epist. 14. ἐν πολιτικῷ *genere*. Lib. 3. ad Q. Fratrem epist. 1: ἀποδυτηρίῳ *nihil alsius*. Lib. 16. Famil. *Non enim seiunctus locus est à philologia, & quotidiana* συζητήσει. Itaque ἐν χέρσιν, *in manibus*: σὺν θεῷ *cum Deo*, caue credas esse septimum casum.

De Genere nominum: nullaq; communia duobus, Propria genus non habent. Cap. VII.

NIhil esse in re grãmatica incertius genere, rectè asseruit Vergara in sua græca Grammatica; vnde non est mirandum, si *genus masculinum* esse diximus, *cuius nota est hic*; *Fœmininum*, *hæc*; *Neutrum hoc*: in quo M. Varronem sumus sequuti, qui secundo de Analogia sic ait: *Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum significant, sed quibus præponimus hic,*

& hi:

& hi : & sic muliebria, in quibus dicere possumus, hæc, & hæ. Eadem est etiam Diomedis doctrina. Et verò ex sententia Varronis, qui dicunt nomina virorum esse masculina, ad significationem confugiunt: sed significatio ex illius sententia non pertinet ad Grammaticum; *quoniam*, inquit, *Grammaticæ propositum non est singularum vocum significationes explicare, sed vsum*. Alij dicunt *Masculinum nomen esse, cui addi potest adiectiuum masculinum*. Rectè quidem: sed ego quæro, quæ sint hæc nomina; nam prius me cogis scrutari omnia nomina, eorumque significationes, quam quæ sint nomina masculina, quæ fœminina perdiscere. Deinde circa græca nomina in *os*, quibus passim vtuntur Latini, tanta est apud Græcos confusio, vt nescias masculina, an fœminina, an potius ambigua omnia sint dicenda. Sed quis Græcos ad normam rediget, cum Aristoteles dicat de leæna, ὁ λέων, & οἱ ὄρνιθες τίκτουσι, idest, *hi aues pariunt?* quod aptius verteretur Hispanè, *los leones paren.* Homerus dixit τὸν αἶγα, idest, *hunc capram*, & τοὺς ὄιας, idest, *eos oues*. Iam ὄνος, Asinus, ἄρκτος, vrsus, ἔλαφος, ceruus, tum masculina, tum fœminina reperiuntur. Apud Græcos multa etiam nomina arborum reperies masculina; quos imitatus Ennius dixit, *Rectosque cupressos*. Et Martialis, *Palladius lotus*. Plin. lib. 16. *Arbores, quos Tubulos vocant*. Idem cum de Platanis loquitur; *folia eorum tenerrima*. [Vitruuius lib. 2. cap. 9. *Larix non est notus nisi his, qui sunt circa ripam Padi.*] Hinc in sacris Biblijs legimus; *Præpara tibi buxos multos*. Item; *Quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meam*. Itaque Pinaster, Oleaster, Pyraster masculina sunt, iuxta terminationem. [Lucret. 6. *Oleaster nectare tin-*

Vide infra in Ellipsi Arbor.
Lib. 8. Cap. 10.
Lib. 24. cap. 8.

ctus] Sed si dicas, *magna Oleaster*, deest *arbor*, vt in ellipsi dicetur. ¶ Vt tandem aliquid certum de genere statuamus, Genera duo esse dicimus, quæ sola nouit ratio naturæ; nam quia per mares, & fœminas propagarentur genera, *genus* dictum fuit: & lingua Chaldæa, Hebræa, Syra, Punica, Hispana, Gallica, Italica, & aliæ plures, duo tantum agnoscunt genera. Neutrum verò genus, genus verè non est, sed per vtriusq; negationem, vt Græci expressius declarant, οὐδέτερον: nec enim ex duobus compositum est, vt dicebant imperiti, sed vtrumque excludit. Hoc genus Græci acceperunt, vnde Latini sunt mutuati.

Genera tantum duo.

Neutrũ non est genus.

Commune genus vocabant grammatici, quòd ita ex æquo conueniret mari, & fœminæ, vt si solum poneretur, de vtro fiat sermo non possis distinguere; qualia sunt, *homo*, *sacerdos*, *agricola*, *vates*, *sus*, *bos*. Quæ ratio futilis est, & manca; sic enim necesse semper foret, vt adiectiua illis nominibus copularentur, vt distinctio fieret. Deinde etiam contra Philosophicam rationem aliqua nomina ex æquo, duo, vel plura significarent, quod est contra Platonem in Cratylo, & contra Aristotelem, qui *Homonyma*, quæ imperiti vocant *æquiuoca*, duo quidem significare contendit, sed vnum propriè, cætera per similitudinem quandam: quam malè autem hoc intellexerint, qui se Aristoteleos profitentur, alibi docuimus. Asserimus igitur nulla esse nomina communia duobus, nullaque esse ambigua, ex his quibus aliqua animalia significamus: error enim fuit Grammaticorum inter ambigua genera *Talpa*, *dama*, *Panthera*, *bubo* inserere. Fatemur quidem multa esse nomina Epicœna, quæ mares, & fœminas simul significent; sed non ex æquo: nam *homo*, *latro*, *miles*, *comes*, *sacerdos*, *vates*

Commune genus nullum est.

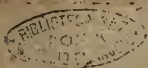
In paradoxo venius vocis;

Epicœnũ genus.

tes, miluus, coruus, elephantus, mascula prius intelligimus, [quasi adiectum esset nomen Mas: vt Plautus Pæn. *Tune contrectare audes, quod mares homines amant?*] Deinde si de fœminis velis facere sermonem, *sacerdotem fœminam*, vel *elephantum fœminam* dices. Rursus, *Balæna*, *Dama*, *Aquila*, fœminino genere intelliguntur; significabis tamen mares, si *Aquilam marem*, vel *Balænam marem* dices, vt in Ellipsi latius, in *Fœmina*. Mitto hîc ridiculos illos, qui Epicœna ad aues tantum, & quadrupedes retulere; satis enim constat illos non intellexisse quid vox Epicœnum apud Græcos significaret; vnde pessimè, *promiscuum* Latine verterunt. Verbum hoc Græcum vnico Latino verti non potest; significat enim sexùm communem, in quo alterum excellat, quasi dicas, *supercommune*. Hoc Cæs. Scaliger minimè intellexit: vnde vt Græcos sugillet, melius Latinos dixisse de hac re contendit. Sed eius verba subscribam, vt totum negotium melius intelligatur: *At illud*, inquit, *ferendum non fuit, quum animalia quædam suis generibus non notarent. Hanc negligentiam Græci vocarunt genus ἐπίκοινον, pessimè: nam κοινὸν id quod duo comprehenderet genera, nominabant: hoc autem alterutrum quum recipiat, non potuit habere præpositionem ἐπὶ: addit enim quantitatem Mathematicis, vt ἐπίτριτον, nostri melius, promiscuum*. Hæc ille. Rectius aliquanto Quintilianus lib. 1. *Epicœna*, inquit, esse, *in quibus sexus vterque per alterum apparet*. Aduertendum tamen, genus Epicœnum ad grammaticum nihil spectare, sed ad Rhetorem, siue linguæ peritum; nam rogatus puer cuius generis sit *Aquila*, si dicat esse Epicœnum, nihil certi attulit, nisi dicat esse Epicœnum fœmininum.

De caus. lin. Lat. cap. 79.

Lib. 1. de Gram.

Communia igitur nomina, quæ intelliguntur à grãmaticis, nulla sunt; nam, vt diximus, ineptus esset sermo; *vidi vatem, vidi sacerdotem*, sine adiectiuis, si nomina ex æquo significarent vtrumque sexum. Si igitur animal nullum est in rerum natura, quod sexus ambos æq; potentes habeat, frustra erit nomen, quod nominet rem, quæ non sit. Nec mihi quisquam obijciat Hermaphroditos, seu Androgynos: nam in ijs Hermaphroditis alter semper sexus excellit. Imò ratio est à me, qui Epicœna nomina constituo; *In quibus*, vt dixit rectè Quintilianus, *sexus vterque per alterum apparet*. Sed in Epicœnis distinguendis antiqui solebant addere, pro rei natura, *mas*, aut *fœmina*; vt, *Aquilæ mares, piscis fœmina*. Aliquandò tamen hoc signo supersedebant, ita vt nomen masculinum viderentur efferre fœmininè, aut contra: vt si dicas, *vidi murem fœtam*, cum mus perspicuè sit masculinum. Quod vt facilius, & explicatius probemus, Quintilianum ipsum audiamus. *Fiunt*, inquit, *& circa genus figuræ in nominibus; nam &* oculis capti Talpæ, *& timidi Damæ dicuntur à Virgilio; sed subest ratio, quia sexus vterque altero significatur; tam enim mares esse Talpas, Damasque, quam fœminas certum est.* Hæc Fabius. Virgilius in illo loco figura ellipsi vsus est, quum dixit: *Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ*: &, *Atque oculis capti fodere cubilia talpæ.* respexit enim non ad vocem, sed ad significationem maris; quia Talpa, & Dama Epicœna sunt: & quoties à terminationis genere deflectimus, figura est, vel Syllepsis, si aliud concipimus, quàm proferimus; vel Ellipsis, si deest aliquod nomen generale, cum quo adiectiuum debeat concordare. Syllepsios exempla aliqua subijciam, reliqua require in Syllepsi. Terentius:

Lib. 9. de Fig. verb.

Eclog. 8.
Georg. 1.

tius: *Mea Glycerium quid agis?* Glycerium iuxta terminationem neutrum est, vt sunt omnia nomina diminuta in *On*, apud Græcos; vt τὸ γλυκίριον, suauium; τὸ ἀνθρώπιον, homunculus: τὸ ἀνθρωπάριον, homuncio: τὸ γραΐδιον, vetula. Id quod etiam Quintilianus significauit, quum inquit lib. 1. cap. 4. *Aut quæ fœminina positione mares: aut neutrali, fœminas significant; qualia sunt Murena, & Glycerium.* Idem paulo post, quasi se exponens inquit: *In eadem specie sunt nomina fœminina, quibus mares vtuntur; & neutralia, quibus fœminæ.* Sed hoc antea Varro docuerat lib. 2. Analog. *Vt calcei,* inquit, *muliebres sint, an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ, quum tamen sciamus, nonnunquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebres: sic dici virum Perpennam, & Marcum Leccam muliebri forma:* quasi dicat: Perpenna, Lecca, Antonius Musa, & Ioannes Maria cognomina sunt fœminina; tamen ideo habentur masculina, quia maribus adhærent, & de maribus dicuntur. Prisciani etiam hæc sunt verba. *In E quoque productum inueniuntur fœmina; sed Græca duntaxat, vt Taygete, Euterpe; & in um, figuratè, vt. Glycerium mea, Dorcyon, & Philotium:* Figurate, inquit Priscianus, quod & sentit Linacer. Itaque Latine dicitur: *Hæc mulier est nouus miles, bonus comes, ignauus agricola:* vt dicimus; *hic homo est fera bellua; & taurus maxima victima; & aurum est dux bonus: & vinum optimus index, & hoc animal est testis bonus.* Sed quum dixit Cicero, *naturam bonam ducem;* & Valer. Maximus, *Antiquorum simplicitas certissima index.* Et de Massilia loquens; *Seueritatis custos acerrima,* figura est Syllepsis; quemadmodum & in illo Plauti, quum de fœmina dicitur:

Lib. 5. de genere.

Lib. 2. cap. 1.

Qui hic commercaris ciues homines liberos: & Terentius de Ancilla; *Quum eius tam negliguntur internuntij*. Et in sacris, in historia Abrahæ sæpè iteratur: *Mortuum meum*, quum de Sara fiat sermo. De ellipsi quære exempla in voce *Fœmina, Fabula, vrbs, nauis, herba*. Desinant igitur iam obstrepere Grammatistæ, cum nomine *homo* (quos vel Calepinus inscitiæ arguit) ex illo Ciceronis: *Quoniam homo nata erat*: nam *homo* ibi nullum habet adiectiuum; vt *tua filia nata erat homo*, potuisset dicere, *nata erat animal*; vt Terentius in Phormione dixit: *Virum me natam vellem*. Liuius lib. 28. *Porcus natus erat fœmina*. Et Ouid. 2. Amor. 5. *O mihi perpetuum nata puella malum*. qui etiam de Ceneo loquens: *Fœmina natus erat*. An ergo stolidum Grammaticorum pecus contendet, Fœminam esse masculini generis, quod similiter de muliere facere eos oportet; cum Plautus dicat; *Amphitruo factus est mulier*. Pari modo Puer erit eis fœmina, cum sit apud Iustinum lib. 1. *Semiramis puer credita est*.

Adiectiua nomina non habent Genus. Adiectiua nomina non habent genus, sed terminationes, & (vt Grammaticè dicam) personas ad genus; ita vt terminatio in vs adaptetur masculinis; in a, fœmininis; in vm, neutris. Itaque genus est in substantiuis tantum, & inuento genere, quærimus terminationem in adiectiuis: & ita, si non essent nomina adiectiua, nemo quæreret genus grammaticum; neq; si nomina adiectiua vnam tantum haberent terminationem. Vt *parens, coniux, infans, adolescens, iuuenis, senex, pauper, diues*, & huiusmodi alia. Sed mirandum non est adiectiua nomina in singulari, aut plurali, propter rariorem vsum aliqua terminatione deficere, præcipuè neutrali; vt in nomine *Alma*,

quod

quod quum sit adiectiuum, tamen rarò in masculino, nunquam in neutro reperitur. Sic *noua nupta*, quum *nuptus* sit participium. Vnde Plautus Casina: *Nouum nuptum, cum nouo marito*; sic apud Græcos *πότνια*, idest, veneranda. Sic *victrix*, & *vltrix*, quæ merito vocantur ab Scaligero adiectiua, etiam in singulari; nam in plurali dubium non est; vt *arma victricia*; *vltricia tela*. Et apud Lucanum; *victrici dextra*. Priscianus ideo dixit: *hæc nomina facere ablatiuum in e, vel i, quia sint adiectiua*. Denique nominum vis, & natura est intuenda, etiam si vsus non totam nominis naturam assumat; nec enim quia sola fœmina possit esse prægnans, dicendum est cum imperitis, prægnans esse generis fœminini tantum: nam *prægnans Iouis cerebrum* legimus; & *fœtum eiusdem femur* dicimus; Et, *scandit fatalis machina muros, fœta armis*: & *grauidum equum Troianum*.

Sed iam, vt sentio, expectas à me, vt hæc nomina, quæ exempli causa adduxi, probem esse adiectiua. Primum omnium adiectiuum necesse est sit omne nomen, vnde duci potest comparatio; vt *senior*, *iunior*, *adolescentior*; quia qualitas nominibus significatur adiectiuis, non substantiuis. *Parens à pario* fit, inquit Festus, *& verum participium* est; nam parere, apud antiquos de homine etiam dicebatur; sicut *τίκτω* apud Græcos. Homerus *ὃν ἀθάνατος τίκετο Ζεύς*, idest, *quem immortalis peperit Iupiter*. Cicero 2. Tusc. Deianiram ait *Oenei partu editam*, quod pater Oeneus eam pepererit, id est genuerit. In Pandectis parere de hominibus etiam dicitur; quomodo Nonius Marcellus citat Cæcilium poetam. *Coniux* est quicquid est sub eodem iugo: reliqua ad hunc locum pete ab ellipsi, in voce *Vir*, vel *Fœmina*; & *Puer*,

& Homo.

& *Homo*. Restat illud, quod à nemine animaduersum esse video, Nomina propria hominum, vrbium, fluuiorum, montium, cætera huiusmodi, genus Grãmaticum habere non posse; nam, vt sæpe monuimus, si non essent adiectiua nomina, genus apud Grammaticos locum non haberet: si enim dicas; *Re-uereor patrem: Ne lædas hominem: Exclude canem*, non refert cuius generis sit, interrogare, nisi addendum sit adiectiuum. Hinc iam patebit, genus in illis nominibus non esse quærendum, quæ adiectiuis coniungi non possunt: qualia sunt *Ego*, *Tu*, *Sui*; & hominum, & Deorum nomina propria vt, *Ego sum Hispanus*, scilicet, *homo*: vide in Ellipsi *Homo*. *Magna Tarentum*, scilicet, *vrbs*: vide Ellipsin, *vrbs*, *arbor*, *fluuius*, *mensis*, &c,

Nomina quæ carent genere.

Causa nunc est aperienda, quare nomina propria nolint adiectiuis coniungi. Quod proprium, & singulare est, sic à rebus cæteris separatur, vt nulli alij videatur posse conferri, & comparari. Porro si comparari non potest, non admittit qualitatem, aut quantitatem: non enim dicitur, vrbs parua, nisi comparatione alius vrbis. Si igitur velis coniungere cum Roma, hoc nomen *Magna*, significas esse aliam Romam paruam, quod intelligi non potest. Dices igitur, *Roma est magna*, subaudi, *vrbs*. Sic *Petrus est albus*, subaudi *homo*; nam albus est, non quatenus Petrus, sed quatenus homo est. Scio Pseudosophistas nostri temporis aliter hæc disputare: sed ex ipso Aristotele discant se delirare, nos recte sentire: nam in prima Philosophia lib. 5. cap. 9. *Singularia*, inquit, *non suscipiunt determinationem, quia de pluribus non affirmantur*: & lib. 7. cap. 4. & ibidem cap. 15. sic ait: *Singularium non est demonstratio, neque definitio, ac pro-*

Adiectiua non coniunguntur cum nominibus proprijs.

proinde neque scientia. ἀεὶ γάρ ἐςὶ πᾶς ὅρος καθόλε, ideſt, *ſemper enim eſt omnis definitio vniuerſalis.* Hebræi præterea notant, nomina propria ideo non recipere articulos, quia ſatis per ſe nota ſunt. Nec te moueat, quod *Athenas doctas* dicimus; *veſtros Metellos*; *noſtros Cicerones*; nam nulla pluralia verè dici poſſunt propria: nam Athenæ olim fuere multæ athenaides, hoc eſt oliuæ, vel oliueta, quæ poſtea in vnam vrbem coaluerunt. Sic *Pariſij*, multi pæſi. Sic *Burgi*, multi Pyrgi, ideſt, turres. Sic patria mea *Brocæ*, quo nomine antiquitus dicebantur mapalia. Nec nomina Deorum propria dici debent, quum pro re cui præſunt inueniuntur: vt *dubio Marte; dura Tellus; ardens Veſta.*

De declinatione. Cap. VIII.

QVid ſit declinatio apud Grammaticos, melius iam vſu intelligitur, quàm definitione explicatur. *Declinatio*, inquiunt, *eſt caſuum variatio.* Nos nullam poſuimus definitionem, contenti dixiſſe, ex differentijs nominis oriri declinationem. Varro innumeras formas declinandi proponit; vt à Terentius, Terentij: ab equo, equito: ab homine, homunculus: à capite, capitulum: ab homine, homines: à prudentia, prudens: ab ingenio, ingenioſus: à pugnando, & currendo, pugiles, & curſores. Hæc carptim ex Varrone: ſed rurſus Varro; *Vocabulorum*, inquit, *vt homo, & equus, declinationum genera ſunt quatuor: vnū nominandi, vt ab* equo, equile: *alterum caſuale, vt ab* equo, equum: *tertium augendi, vt ab* albo, albius. *quartum minuendi, vt à* ciſta, ciſtula. & declinationum ordinem alium ponit Varro, alium alij; & fortaſsè

1. Analogia.

tasse commodiorem, quam quo vtimur. Sed in re leui noluimus esse morosi; Prisciani rationem omnes ferè sequimur, qui à vocali genitiui ordinem declinationum exequitur. Pronominum verò declinationes constituere ineptum Grammaticorum est commentum: sunt enim nomina irregularia, quæ isti vocant Pronomina; neque ad declinationum regulas fuerunt reuocanda; neque quicquam ad analogiam faciunt, quemadmodum reliqua paradigmata.

Vide supra c. 2.

Nulla esse nomina Heteroclyta, aut Heterogenia. Cap. IX.

IN anomalis reliquis ridiculi sunt Grammatici, qui Centauros, & Hermaphroditos effingunt; nullum enim nomen est, quod in plurali degeneret à singulari, aut in genere, aut in declinatione. *Cœlum* plurali caret apud Latinè loquentes, qui vnicum cœlum statuebant. Planetarum circulos aut orbes vocat Cicero: sed si necesse sit *cœlos* in plurali dicere, non propterea genus mutatur, quia *hic cœlus* dicebant antiqui. *Cœlum hoc*, inquit Charisius, *quum sit neutrum, etiam masculinè Veteres dixerunt, vt Ennius: Quem cœlus genuit.* Idem quoque *cœlos profundo*. Cicero lib. 9. Familiar. *quæsiturum putabat, an esset vnum cœlum, an innumerabilia.* Idem sentiendum de, *locus*, &, *iocus*: nam quo alio argumento credam aliquando fuisse in Vm, nisi quod in plurali etiã desinant in A. Iam quis est tam hebes, qui non intelligat aliud esse *epulum* in singulari, aliud *epulæ* in plurali? Nos non diffitemur esse nomina, quæ altero numero, aut certis casibus careant; sed permistionem, aut generum, aut numerorum non concedimus. Præ-

clarè

clarè mihi videtur sentire Ioannes Pastrana, quum præcipit, omnia nomina in *vs*, non significantia verè Marem, aut Fœminam, posse etiam terminari in um; vt *baculus*, *baculum*; *puteus*, *puteum*. Ego animi gratia aliqua collegi ex Varrone, Charisio, Festo, Nonio, quæ in vtraque terminatione inueniantur; tu si erit otium, alia diligentius exquires. Absinthius, acinus, angiportus, anfractus, Auernus, baculus, bacillus, baltheus, buxus; callus, calcaneus, candelabrus, capillus, carbasus, carrus, caseus, cibus, cryſtallus, cœlus, collus, corius, clypeus, crocus, cubitus, culeus, dorsus, euentus, us. fascinus, fenus, fimus, forus, fretus, gelus. l. gelu, genus. l. genu. intubus, iocus, locus, lectus, luctus, lupinus, lutus, medimnus, modius. Nasus, palatus, us, &, i, patibulus, hoc pelagus, peccatus, us, peditus, pileus, pileolus, porrus, punctus, puteus, prætextus, us. Rastrus, reticulus, rictus, us, sagus, sensus, us, sexus, us, scutus, sparus, stylus, stimulus, supparus, sibilus. Tartarus, tergus, tignus, vallus, vultus, vterus, hoc vulgus; & plurima Græca, quæ in *Os*, simul & *On* desinunt, vt Cryſtallos, Gargaros, Dyndimos, Tympanos, Barbitos, Tartaros, Pergamos. (Ita cingulus Ciceroni, cingulum Virgilio placuit.

Nomina quæ promiscue in Vso, Vn desinunt.

Sunt & aliter redundantia, vt hic, vel hæc *penus*, i, & *penus*, us, hoc *penum*, i, *penus*, *oris*, *penu*, u, *Iugerum iugeri*; *iuger*, is, *Plebs*, is, *plebes*, ei, *adipes*, *adeps*, *sepes*, *seps*, *trabes*, *trabs*. *Delicium*, ij, *delicia*, *æ*. *Margaritum*, *hæc margarita*. *Cauillum*, *hæc cauilla*. *Mendum*, *hæc menda*. *Balneum*, *balineum*, *hæc balnea*. *Cingulum*, *hæc cingula*. *Labruscum*, *hæc labrusca*. *Tapetum*, *tapes*, *etis*: *tapete*, *etis*. *Gausapum*, *hoc gausape* indecli. *Præneſtis*, *hoc præneſte* indecl. *Soractes*, *hæc*

hoc Soracte indecli. *Tonitrus, tonitrum, hoc tonitru. Gelus, hoc gelu. Genus, hoc genu, hoc rete, hic retis, Emblema, emblematum.* Sic *toreuma* & similia. *Quies, etis, quies, ei,* sic *requies.* Alia sub vno fine secundæ, vel quartæ: *Acus, Arcus, Cornus, Laurus. Pinus, Specus, Quercus, Ficus, Lacus, Colus, Domus, Fastus, iussus, prætextus, euentus.* Alia sunt primæ vel quintæ; vt *Auaritia,* Auarities, sic *barbaries, blandities, durities, materies, maceries, malities, mundities, nigrities, notities, nequities, pigrities, segnities, scabrities, spurcities.* Sunt & adiectiua redundantia; vt *Inermis,* inermus: sic *eneruus, hilarus, imbecillus, effrenis, exanimis, accliuis, insomnis, gracilis, dijugus, quadriiugus: violens,* violentus: *opulens,* opulentus; & multa in er, vt hic *October,* hic & hæc Octobris, & hoc Octobre. Sic *acer, alacer, celer, celeber, campester, equester, pedester, paluster, saluber, siluester, volucer, September,* &c.

De nominibus diminutis. Cap. X.

OMnia nominis accidentia erant iam explicata, nisi alia declinationum genera restarent, quæ alio nomine deriuata vocantur; quarum plura sunt genera: Sed nos ea tantum persequimur, quæ à grammaticis ignorantur; ea sunt diminuta, possessiua, comparata, superlata. Nunc de diminutis, & cōparatorum deriuatione, reliqua in constructione prosequemur. *Diminutio,* inquit Fabius, *genus tantum detegit:* quasi dicat; Quoties dubitaueris de genere (nam declinationem non ostendunt diminuta) recurras licet ad diminuta: nam *funis* masculinum esse, *funiculus* ostendit. Cum hæc regula verissima sit,

Lib. 1. cap. 6.

nugis

nugis tamen armatus Laurentius Valla, illam euertere conatur: adducit enim multa diminuta, quæ ab origine videantur in genere discordare. Illum ego suis exemplis iugulabo, & omnia insuper diminuta sui primigenij significationẽ conseruare ostendam. *Pes, dis* pro vestigio, & pro capitis vermiculo capitur; ab vtroque significatu fit *pediculus*; nam *pedunculus*, & *petiolus* barbara sunt. *Pedis* in recto declinat Nonius. A *Cucco* fit cucculus, à *Cicera*, cicercula, non a *Cicer*, vt ille somniat. Ab *auris*, pro ipsa cartilagine, teste Cicerone, & Cæsare, auricula. *Acicula* in vsu non est, quam ille ab acu deducit. A *terebro*, terebellum; vt à terebra, terebella. Sæpe tamen auctores formare solent diminuta per quandam similitudinem, vt *auunculus*, quasi paruus auus, auctore Festo, & Paulo Iurisconsulto; ita *murenula* pro monili picturato, & *musculus* pro parte corporis, quæ etiam piscis dicitur. Hispanè *Murezillo*, quasi paruus mus; inde *Morcillo*. *Geniculum* pro nodo in herbis. *Iugulum* pro osse in pectore in modum iugi. *Cuniculus* quasi paruus cuneus, quia terram perforat. *Ranunculus* non est parua rana, sed quod Hispanè dicimus *ranaquajo*; nam à rana, ranula fit; neque *anguilla*, ab anguis, sed *anguiculus*. Nec etiam accedo Sosipatro Charisio, qui à glande deducit *glandulam*, & à pane *pastillum*, & pistrillam à *pistrino*; nam *pistrina* fit à pistrilla. Terent. Adel. A 4. Scen. 2. *Apud ipsum lacum est pistrilla*. Vbi Donat. *Veteres absolute dicebant* Pistrinam, vt Sutrinam, Medicinam, ad Tabernam *referentes*; *nam* Pistrino Pistrilla *non conuenit*. *Et simulata diminutiua diuersa sunt à genere nominum primæ positionis*, vt Rana ranunculus, Scutum scutella; Canis, canicula. Hæc Donatus; qui simulata,

Lib. 1. cap. 5.

non

non vera Diminutiua vocat, quæ à primitiuorum genere differunt. Vulgo habentur diminuta *paxillus*, *taxillus*, *axilla*; sed magno cum errore teste Cicerone; nam *paxillus*, integrum est, palus conscissum. Sic *talus* à taxillo, & *ala*, ab axilla, velum à vexillo; Nomina quæ à verbis dicuntur, diminuta dici non debent, vt *spectaculum*, *vmbraculum*. Sic *nouacula*, à nouando: *macula* à maculando: *baculus* & *baculum* à batuendo, à quibus bacillus, & bacillum. Sic *curriculum*, *amiculum conuenticulum*, *vehiculum*, *ridiculus* Charisius, *curriculus*, à paruo curru deducit, curriculum autem à verbo, pro spatio ad currendum, aut ipso currendi officio. Nomina in *Aster* male vocat Valla diminuta per quandam similitudinem; mihi significant incrementum, cum quadam irrisione; nam quod Hispani dicimus, Sordazo, Truhanazo, Pinazo, Caluazo, Latinè dicitur, *Surdaster*, *parasitaster*, *pinaster*, *recaluaster*. Neque obstat, quod Terentius dixit: *Parasitaster paruulus*: nam alterum ætatis est, alterum officij. Fallitur item Valla, cum credit diminutis non posse addi diminutionem; Cicero enim dixit, *minutis interrogatiunculis*. Terent. *pisciculos minutos*. Plinius: *ossicula parua*. Cæs. *nauiculam paruam*. Valer. Max. *Cum paruulis filiolis ludens*. Cicero de Natura Deorum: *Itaque cum pisciculi parui in concham innatauerint*. Martial: *Neque munuscula parua, nec minora*.

Perfecto Orat. — *3. Ciuil.* — *Lib. 5.*

De formatione comparatiuorum, & superlatiuorum. Cap. XI.

Nomina substā-

SVbstantia, inquit Aristoteles, *non recipit Magis, & Minus*. Idem agens de Qualitate. *Suscipiunt* (inquit) *qualia magis, & minus*. Ex his verbis colligimus

ligimus comparatiua non posse trahi à nominibus substantiuis: vnde falluntur qui hæc nomina, *senex*, *iuuenis*, *adolescens*, *infans*, substantiua credunt, cum sint omnino adiectiua. Nec obstat quod Plautus à *Pœnus*, fecit *Pœnior*: non enim ibi substantiam, sed calliditatem voluit significare; quasi dicat, *callidior*: Pœni enim habiti sunt callidissimi; sic qui dixit, *Neronior*, à *Nerone*, crudelitatem significauit. Nec à verbis possunt creari comparatiua; quia verbum est veluti forma orationis, nec recipit comparationem, nisi addito aduerbio; vt, *currit*, *magis currit*. Nescio igitur quid mouerit aliquos, vt à *potior*, & *detero*, verbis formauerint *potior*, *potissimus*, & *deterior*, *deterrimus*, cùm ad manum essent *potis*, & *deter* nomina? Nec à particulis possunt creari; vt ab *extra*, *exterior*, ab *vltra vlterior*. An obscura sunt nomina vnde hæc melius formentur? An obscura sunt *superus*, & *inferus*; vt *mare superum*, *mare inferum*? *Citer ager* dixit Cato; *exter honos* Statius; *extera regina* Virgilius; *exteras nationes* passim leges; *super*, *inferque vicinus*, Cato. *Sæpus* aliquando fuit in vsu; vnde Cato dixit, teste Prisciano, *sæpissimam discordiam*. Itaq; *Sæpius* non est Aduerbium à *Sæpe*, sed Nomen neutrum, & Græco more dicitur per Ellipsin præpositionis *κατά*, sicut cetera quæ vulgò Aduerbia comparatiua dicuntur, *Melius*, *Peius*, *Deterius*; *Citius*, *celerius* &c. quorum vsus est Positiuorum similis; vt *Dulce ridet*, *Turbidum lætatur*, *Insanum irascitur*. *Propus* antiquum fuit, vnde *propior*. Varro 7. de lingua Lat. sic ait: *alias vt duo prima absint*; *vt*, *optum*, *optius*, *optimum*: *alias vt primum*, *& tertium*; *vt melum*, *melius*, *melissimum*. Nec verum est quod aiunt, non posse duci comparatiua à nominibus habentibus

Substantiua non habent gradus comparationis.

Verba non comparantur.

Particula non comparantur.

vocalem ante is, vel us; nam à *tenuis*, *tenuior*, & *tenuissimus* trita sunt. Cicero in Bruto; *Assiduissimè autem mecum fuit Dionysius*. Suetonius in Galba; *assiduissimi vsus*. Varro, 2. Rustic. *Ita sunt assiduiores*: Et paulò post; *eosque assiduiores faciant*. Plin. lib. 18. *Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur*. Tacitus lib. 20. *Bellum strenuissimi cuiusque periculo geri*. Plin. lib. 7. Epist. *Exiguissima legata*. Ouid. epist. Hyper. *De fratrum populo pars exiguissima restat*. Lucretius lib. 4. *Nam nihil egregius quàm res est cernere apertas*. *Pijssimus*, reprehendit Cicero Philip. 3. Sed satis est Antonium eo fuisse vsum; vtitur & hoc nomine Curtius lib. 9. *Noxijssimum animal*, dicit Seneca de Clement. lib. 1. in fine. Citat prætereà Priscianus ex Catone *arduius iter*, & *arduissimo aditu*: ex Pacuuio, *egregijssima forma*: ex Iuuenali satyr. 4. *egregius cœnat*: ex M. Catone *industriorem exercitum*; ex eodem Catone, *vitam innoxiorem*; & *perpetuius*, & *perpetuissimo curriculo*: ex Lucilio, *villicus paulò strenuior*. Plau. Epid. *Si deterior strenuiori suas pugnas prædicat*. Notanda etiam sunt; *Maturrimus* apud Tacitum, & *maturissimus* apud Ciceronem, & Columellam: *ipsissimus*, & *oculeissimus*; & *patruissimus* apud Plautum. Superlatiua in *Limus* plura ponunt alij; ego tria tantum reperio, *simillimus*, *facillimus*, *humillimus*: Seneca vtitur, *imbecillimus*, & *imbecillissimus*, epist. 86. Neutrum probo.

Quid sit persona in verbis; exploduntur impersonalia Grammaticorum. Infiniti natura ostenditur. Cap. XII.

Quid sit Verbũ. VErbum est vox particeps numeri personalis cum tempore. Hæc definitio vera est, & perfecta, reliquæ

reliquæ omnes Grammaticorum ineptæ. Neq; etiam Aristoteles, seu quisquis ille fuit, qui περὶ ἑρμηνείας scripsit, aptè distinxit quid esset verbum, quum ait; *Verbum est vox significatiua ad placitum*, &c. Neq; enim hæc descriptio attingit caulas, sed effecta, & adiuncta; atque adeò infert negationem, quod in definitione ferri non potest. Sed his omissis, de ijs quæ accidunt verbo, disputemus: ea verò sunt, Accentus, figura, species, numerus, Persona, tempus, coniugatio. At de quatuor primis iam dictum est, de reliquis nunc erit dicendum. *Personam* vocarunt Grammatici, quod Græcis est πρόσωπον, aptius verterent *faciem*, aut *vultum*: nam propriè terminationes illæ verbales dicuntur facies: nomina enim personam non habent, sed sunt alicuius personæ verbalis. Et verò rectà enuntiant Grammatici; *Omnis nominatiuus est tertiæ personæ, præterquam* ego, *quod est primæ* & tu, *quod est secundæ*: sed longè falluntur in eo, quod credunt Petrum, Ioannem esse personas, & quod peius est, vocant *agentes, & patientes personas*, suppositum, & appositum personæ verbalis; quasi Latine diceretur; *hic sunt quatuor personæ*, vbi sunt quatuor homines: quum enim dicimus, *Petrus videt parietem*, Petrus, aut paries non sunt personæ, sed *videt*, est persona; idest, facies, cuius suppositum est *Petrus*, appositum *paries*. Et cur voces agentem personam, quæ sæpè in recto patiatur etiam in actiua voce, vt *Petrus accipit plagas, dolet, patitur vulnera*. Quid? quod verba ab hac facie, seu persona dicuntur Personalia, aut Impersonalia; hæc enim facies solis verbis conuenit. Qua in re supinè falluntur Grammatici, qui quum verba *personalia* esse dicant, quæ *personas, tempora, & numeros habeant*; impersona-

Inepta Aristotelis definitio.

Verbi Accidētia.

Persona.

Nulla sunt agētes aut patientes personæ.

Quid verbum Personale.

Quid Imper-sonale. le nescierunt definire, quum illud omnino deberet esse, *quod personis, numeris, & temporibus careret*: quale est, *amare*, & *amari*; quod propterea verè dicitur *infinitum*, quod neque numeros, neque personas, neque tempora finiat, nec determinet; quæ omnia in verbis finitis, vt *amabo*, *docebis*, præscripta inueniuntur. Nam quæ insania exagitat Grammaticos, quum dicunt, *impersonalia esse, quæ haberent tantum tertias personas; vt accidit, curritur?* Sed hoc multis modis falsum est; *nam si in tertijs personis*, inquit, Cæsar Scaliger, *verbum tantum inueniatur, id satis est ad verborum naturam constituendam: neque enim deest hoc verbis ijs, sed res, quæ ipsis sunt applicandæ. Fac terram de se loqui, inuenies illico primam passiui personam*, aror ab ingratis. *Sic nihil impedimento est quominus verbum* Pluit, *primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus*. Hæc ille. Sic *decet*, aut *decent* semper in tertijs personis inueniuntur; quia res, quæ decet, & ornat aliam, in tertiam verbi personam fertur: neque enim ego possum decere alium, sed coma, vel vestis decet illum: quod Hispani dicimus; *Esta le bien*. Si tamen ego aliquo modo orno regem, & condecoro, cur non dicam, *ego regem deceo*? quemadmodum de sacerdote quodam Apollinis appositissimè dixit Statius: *Si non dedecui tua iussa, tulique prementem*. Plato in dialogo de Ente apertè docet, *sine nomine, & verbo nullam posse constare orationem*. Si igitur ex nomine, & verbo debet constare oratio, vt postea docebimus, perperam docent Grammatici, verba impersonalia sine supposito inueniri, vt *miseret, licet, curritur, egetur*. Sed longè falluntur, qui suppositum, aut in verbo latere, aut ibidem in oratione esse non vident.

Falsa Imperso nalium definitio

Lib. 5. c. 100.

10. Thebaid.

runt.

tunt. Nos impersonalia non reijcimus, sed ea esse quæ vulgus Grammaticorum obtrudit, pernegamus: nam si personale verbum est, quod personas, & numeros, ac tempora finit & determinat; vt *amabam*, *legissem*, impersonale erit, quod omnibus ijs caret; vt *amare*, *legisse*; iuxta illud Aristotelis: *Contrariorum eadem est disciplina*; in ijs enim neque personas, nec numeros, neque tempora poteris assignare. At obijcit Grammaticus, in, *conuenit*, *licet*, *curritur*, non esse Tertias personas, sed aliquid simile tertijs personis. Sed quid mirum, si Grammaticus cæcutit, quum Quintilianum habeat ignorantiæ suæ auctorem: Inquit enim; *Iam itur in antiquam siluam, nonne propriæ cuiusdam rationis est? Nam quod initium eius inuenias? cui simile*, Fletur, *accipimus: aliter*; vt panditur interea domus omnipotentis Olympi: *aliter*; vt totis vsque adeo turbatur agris. Hæc ille, qui si legisset Aristotelem, & Platonem sępe testantes, sine nomine, & verbo non posse constare affirmationem, vel negationem, in hac salebra non hæsisset: nam *itur*, *iter*; & *fletus*, & *turbatur*, *turbatio*; id. sit turba, quid differunt à *panditur domus?* Sed de hoc latius in principio ellipseos. & lib. 3. cap. 1. Sed rursus insurgunt Grammatici, asserentes, *decet*, *conuenit*, & similia, dici posse infinita; quia nec numeros, nec tempora finiant, & terminent: nam absolute dicitur, *Decet nos*, *decet te*, *me*, *illos*. Imperitè sanè illi, qui ex accusatiuo transitionis iudicent verbi naturam, quasi non eadem sit ratio in omnibus verbis; vt *somnus capit me*, *te*, *illos*. *Virtus oblectat vos*, *me*, *te*, *illos*. Sic *cantare decet nos*, *me*, *te*, *illos*, idest cantus. At quid dicent de temporibus? negabuntne *decet*, *decebat*, *decebit*; *curritur*, *currebatur*, *curretur*, esse diuersa tem-

Lib. 1. cap. 4.

Verba Infinitiua sunt vera Impersonalia.

pora? Illos igitur omittamus, & vera impersonalia, cum Consentio Romano, credamus esse, *amare, amauisse, amare*: nam quemadmodum, *amo, amaui*, certæ personæ numeri, & temporis esse cernuntur, vnde verè vocantur Personalia,& Finita; sic in, *amari & amare*, neque personas, neque numeros, nec tempora possis definire; vnde merito impersonalia & infinita nuncupantur. Postremo illa differre dicuntur, quæ natura differunt; sed *amat, decet, amatur, curritur*, natura non differunt; quia personas, tempora, ac numeros, & nominatiuum pro supposito habent: sunt igitur Personalia. *Amare* verò, & *amari*, & *amauisse*, neque personas, neque tempora, neque numeros inuenias; & accusatiuum pro supposito habent, qui casus nominatiuo maxime aduersatur. Hæc igitur procul dubio mera dici debent impersonalia.

Modus excluditur à verbis: enumerantur verbi finiti tempora. Imperandi tempus semper est futurum. Cap. XIII.

Modus male ponitur inter Accidentia Verbi.

Modus in verbis, quæ *Species* vocatur à Varrone, non attingit verbi naturam; ideo verborum attributum non est; sed explicatur frequentius per casum sextum; vt, *mea sponte, tuo iussu feci*: non rarò per aduerbia; vt *male currit, bene loquitur*. Et cum Aristoteles de Modis, seu Modalibus disputat, *Contingenter, necessario, per accidens currit*, sæpè dicit. Viderat hoc Cæsar Scaliger, quum dixit: *Modus in verbis non fuit necessarius*. Sed quod bene sensit, malè tenuit, secutus Grammaticorum turbam, qui adeo varij sunt in ijs modis constituendis: vt nihil prorsus certi nobis constituerint. Alij vocant modos,

Lib. 5. c.121.

Dissidia

dos, alij diuisiones, alij qualitates, alij status. Deinde alij sex modos, alij octo, alij quinque; quidam etiam quatuor tantum, infinitiuo reiecto, tenuerunt. Sunt qui addant (deprecatiuum) vt; *Musa mihi causas memora*. Sunt qui Potentialem; vt *non eam?* Alij permissiuum; vt *profundat, pereat, perdat*. Alij promissiuum; vt *dabo, faciam*. Varronis verba sunt ex lib. 9. *Tertia rogandi*; vt scribo ne? lego ne? scribis ne? legis? *Quarta respondendi*, vt fingo, pingo, fingis. *Quinta optandi*; vt dicerem, facerem. *Hæc ille*. Vides confusionem Grammaticorum, qui in modis explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certè si modos statuissem, quædam tempora aliter ordinassem: nam *amabam*, & *amaueram*, quis non videt ita imperfecta esse tempora, vt subiunctiui voces esse omnino fateare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina*; & *Cicero scripserat*, suspensum habes auditoris animum, donec verbum aliud adiungas, quo sensus absoluatur. Has igitur tenebras abijciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: & vt pauca pro exemplo adducam; cuiusmodi erit Liuij: *Tunc vero ego nec quicquam Capitolium, arcemque seruauerim, si ciuem in seruitutem duci videam*. Virg. *Nec vos arguerim Teucri*. Terent. *Denique hercle aufugerim potius, quam*. Virgil. *At tu dictis Albane maneres*. Idem, *Eadem me ad fata vocasses*. Et si ego admonerem aliquem, dicens; *caue cadas*, & responderet ille, *cadam*, cuiusmodi diceres tempus illud?

Grāmaticorum de Modis.

Lib. 6.

Tempora finiti Verbi natura tria sunt; sed differentias vndecim facimus: duas præsentis; vt *amo*, *amem*: duas infecti; vt *amabam*, *amarem*: duas perfecti; vt *amauit*, *amauerim*: duas plusquàm perfecti; vt *amaueram*, *amauissem*: tres futuri; vt *amabo*,

Tēpora verbi finiti seu personalis.

amauero; *Ama* vel *amato*. Illud tamen acriter aduertendum, omnia tempora secunda pro futuro posse poni; quod sigillatim conabor ostendere. *Amem*, *doceam*, & similia iuncta particula *quum*, præsentis habent significationem. Horat. *Quum tot sustineas, & tanta negotia solus*; in reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem lauem*; atque adeò cum particula *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum faciam vitula pro frugibus ipse venito.* Optando duplex futurum significatur, propinquius; vt Martial. *Tabescas vtinam Sabelle belle.* Idem, *Pereat, qui crastina curat*: remotius; vt Cicero, *Vtinam aliquando dolor populi Romani pariat quod iamdiu parturit.* Idem Attico; *De qua vtinam aliquando tecum loquar.* Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas.* Idem; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem ferant, auxilij nihil afferant.*

Amem. præsens. *Amem, futurū.* *Optantia semper signi ficant futurum.* *Si particula futurum significans.*

Amarem, *docerem* passim in futuro reperiuntur: quare vno Terentij loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syrum impulsorem, Vah, quibus illum lacerarem modis; sublimem medium arriperem, & capite primùm in terram statuerem, vt cerebro dispergat viam; adolescenti ipsi eriperem oculos, posthac præcipitem darem; cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.* Si denique optamus, semper futurum innuimus; vt, *Vtinam hoc contingeret.*

Amarē futurū.

Amauerim, *docuerim* sæpè in futuro leges. Terent. And. *ea lege, atque omine, vt si te inde exemerim, ego pro te molam.* Idem Adelph. *Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.* Idem

Amauerim, futurum.

Vbi

Vbi si quid paululum te fugerit, ego perierim. Liuius; *Iussu tuo imperator extra ordinem nunquam pugnauerim, non si certam victoriam videam.* Tacitus in Agricola; *Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse.* Columella. *Non affirmauerim.* Sallust. *De ijs haud facile compertum narrauerim.* Apud poetas sæpius: Virgil. *Nec vos arguerim Teucri.* Tibull. lib. 3. *Nec tibi crediderim votis contraria vota.* Proper. lib. 3. *Sic ego non vllos iam norim in amore tumultus; Nec veniat sine te nox vigilanda mihi.* Cicero; *Citius dixerim iactasse se aliquos.* Idem; *Videor sperare debere, si te viderim.* Idem in Lucullo; *Illud verò non censuerim, vt eius auctoritate moueare.* Terent. Hecyra. *Denique Hercule aufugerim potius, quàm videam.* Gellius lib. 18. cap. 2. *Postrema*, inquit, *quæstionum omnium hæc fuit.* Scripserim, venerim, legerim, *cuius temporis verba sint, præteriti, futuri, an vtriusque.*

Lib. 7.

Lib. 3.

Phil. 2.

9. epist.

Amauissem, docuissem etiam ipsa in futuro vsurpantur. Cæsar. 1. Gallico. *Nonnulli etiam Cæsari nuntiabant quum castra moueri, aut signa ferri iussisset, non fore dicto audientes milites.* Cicero de Mario: *Si se consulem fecissent, breui tempore aut viuum, aut mortuum Iugurtham se in potestatem populi R. reducturum:* & sub finem lib. *At ille vbi ingressus est, confestim gladium distrinxit, iurauit se illum statim interfecturum, nisi iusiurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum.* Horat. *Dispeream, ni submosses omnes.* Cicero ad Trebatium: *Rescripsit quam gratum mihi esset futurum, si quam plurimum in te studij, officij, liberalitatis contulisset.* Virgil. *Verum anceps fuerat belli fortuna, fuisset.*

Amauissem futurum.

2. Offic.

In futuro tertio, quod imperatiuum vocant, hæ

Futura Imperatiui,

voces,

voces, *ama*, & *amato*, non differunt: nam vulgò putant, *ama*, præsentis esse, & *amato*, futuri remotissimi; quasi verò possimus, nisi de futuro, imperare, Lucanus de longissimo tempore dixit; *Totum sub Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus*; & Propertius vtramque vocem in eodem sensu coniunxit: *Aut si es dura, nega; sin es non dura, venito*. Virgil. *Et potum pastas age Tityre, & inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) caueto*. Idem Georg. *Nudus ara, sere nudus*; & subdit: *Primus humum fodito. Laudato ingentia rura, exiguum colito*. Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, *ama tu luego*. Amato, *ama tu despues*.

Infinitum verum impersonale. Tempora personalis explicantur. Esse, & Fore omnium temporum, vt Amare, & Amauisse; venturum fore. Cap. XIV.

INfinitum verbum est, quod personas, modos, & tempora non finit, siue quod personis, numeris, & temporibus non definitur; aut quod certam, & definitam personam, certum numerum, & certum tempus non habet; vt *amare, amari, amauisse*. Ac de personis, & numeris iam diximus; de temporibus maior est quæstio; de quibus antequàm disputem, apponam Consentij Romani præclara verba, cui hanc pulchrā doctrinam de veris Impersonalibus me fateor debere. *Qualitas*, inquit, *verborum*, *aut finita est*, *aut infinita; finita est*, *quæ notat certam personam*, *certum numerum*, *certum tempus*; vt lego, scribo. *Infinita est*, *in qua hæc vniuersa confusa*; vt, legere; *legere enim & ego*, *& tu*, *& ille potest; item legere & vnus*, *& plures dicuntur*; *item legere*, *etiam possum hodie*, *& heri*

& heri potui, & cras potero. Quoniam ergo hæc neque personam, neque numerum, neque certum tempus definiunt, & vbique natura simplici eodem modo respondent, infinita dicuntur. Hæc ille; qui præterquàm quod egregie naturam infiniti, seu impersonalis verbi demonstrat, refellit eorum errorem, qui modum infinitiuum vocarunt, quum sit merum verbum. Eadem ferè Aulus Gellius libro primo. capit. 7. *Qui modus dicendi*, inquit, *neque in modos, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia isthæc vna eadem declinatione complectitur.* Vidit etiam hæc Accursius in. l. Stipulationum. §. stipulatio, verbo, daturum. D. de verbor. obligat. *Quia verba*, inquit, *infiniti modi etiam ad futurum respiciunt, & ideo dicuntur infinita, quia omne tempus respiciunt: recte enim dicitur, volui legere, volo legere.* Hæc ille rectè, nisi modum vocasset infinitum. *Nullus est modus Infinitiuus.*

Nunc accipe testimonia de præterito in tuo illo præsenti infinitiui; Cicero; *Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commouere.* Catull. ad Manlium. *Quale ferunt Graij Peneum propter amœnum, Siccari emulsa pingue palude solum.* Mart. lib. 6. *Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ; Lusus & immeritos exsecuisse mares.* Ibidem. *Vix tangente vagos ferro resecare capillos, Doctus & hirsutas excoluisse genas.* Ouid. *Sæpè fui mendax pro te, mihi sæpe putaui Alba procellosos vela referre Notos.* Cicero lib. 4. epist. *Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligam, aduersa quoque te æquè ferre posse.* Exemplum hoc de præterito est, & futuro. Virgil. *De cælo tactas memini prædicere quercus.* Horat. *Memini quæ plagosum mihi paruo* *Amare, præteritum.* *Epist. 2.*

Orbilium dictare. Plaut. Epidico: *Non meminisli me inaurem ad te adferre natali die?* Terent. *Forma bona memini me videre*. At dicent aliqui, verbum (*memini*) non posse iungi præterito: sed non sunt audiendi, quos satis arguit Persius, dum ait; *Nec in bicipite somniasse Parnasso memini*: & Cicero; *Meministi me ita distribuisse, causam; ego memini summos in ciuitate nostra fuisse viros*; Sed ad institutum: Horat. *Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis, Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, Ducere quo vellet*. Idem: *Plorauere suis non respondere fauorem Speratum meritis*. Cæsar: *Cognita Cæsar causa, reperit à Sueuis auxilia missa esse*. Cicero pro Archia. *Ex hoc esse hunc numero, quem Patres nostri viderunt diuinum hominem Africanum*. Horat. *Fertur Prometheus addere principi limo particulam, & insani Leonis vim stomacho apposuisse nostro*. Idem: *Arbiter pugnæ posuisse nudo sub pede palmam; Fertur, & leni recreare vento sparsum odoratis humerum capillis*. L. vnica. D. si tabul. test. nullæ extab. *Licet*, inquit, *postea interierint, competet bonorum possessio; quia verum fuit tabulas extare*, pro extitisse. Exempla de Futuro. Cicero Attic. *Cætera spero prolixa esse*. Ibidem: *Spero etiam in præsentia pacem nos habere*. Idem Fam. *Nec ille intermisit affirmare, sine mora venire*. Idem; *Mihi scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuam*. Idem; *Hi quum se à tanto squalore vnius morte liberari intelligerent, omnia ei peragere promiserunt*. Idem 1. Tuscul. *Magna me*, inquit Socrates, *spes tenet Iudices bene mihi euenire, quod mittar ad mortem*. Virgil. *Neque credere quiui, Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem*. Liuius: *Sciantque, & ita posteris tradant, nullas opes humanas armis Romanis resistere posse*.

Memini, cum præterito.

6. Gallici.

3. Carm.

Amare, futurũ.

Lib. 1.

Lib. 7. Fam. 10.

Lib. 2.

Virgil. Æneid.

Lib. 1.

posse. Plin. *Adijcit miracula, quæ indicasse conueniat.* Cæsar. *Si amplius obsidum velit, dare pollicentur.* Valer. Maximus: *Iurauerunt in squalore se esse, quoad Imperator ipsorum reus esset futurus.* Cato de re rust. c. 5. *Ne quid emisse velit insciente domino, neu quid dominum celauisse velit.* Et infra. *Chaldæorum ne quem consuluisse velit.* Horatius; *Ne quis humasse velit Aiacem Atrida vetas cur?* Persius; *Verum, nec nocte paratum plorabit, qui me volet incuruasse querela.* Cicero: *Omnes verebamur nimis iracundam futuram fuisse victoriam.* Valer. Maximus. *Sed abunde erit ex ijs duo exempla retulisse.* Lucan. *Liceat scripsisse, Catonis Marcia.* Virgil. *Magno si pectore posset Excussisse Deum.* Mart. *Condere victuras tentem per sæcula chartas, Et nomen flammis eripuisse meum.* Terent. *Ante ædeis non fecisse erit melius hic conuicium.* idest, præstabit non facere ante ædes turbam, aut vociferationem. Idem Phormio. *Cras mane argentum mihi miles se dare dixit.* Et Hecyr. *Interdico, ne extulisse extra ædes puerum velis.* Propert. *Tu minitare oculos subiecta exurere flamma.*

6. Gal. Lib. 6. cap 5. Amauisse. futurum. 2. Serm. Pro Muran. Lib. 4. c. 3. Lib. 2. 6. Æneid. Lib. 1. ep. 108. Adelph. Actu. 3. sce 2.

Non leuiter aduertendum præcipiunt Grammatici, nullum verbum in infinitiuo habere proprium futurum: nam *lecturum esse*, vel *fuisse*, nō proprium futurum dicunt, sed per circulum loquutionem: solū enim dicunt verbum substantiuum habere futurum. *Fore*, non est à *Sum*, sed à *Fuo*; fore enim, deinde *Fore* significat omnia tempora; vt amare, esse, legere. Ac de verbo *Esse* iam aliqua de præterito, & futuro retulimus exempla; restat vt de *Fore* in præterito, & præsenti proferamus, quoniam de futuro lis non est. Cæsar; *Commissum cum equitatu prælium fore videbat.* Cicero; *Ex qua conficitur, vt certas animo res teneat audi-*

Fore significat omnia tēpora. 1. Galli. 1. de Inuen.

auditor, quibus dictis peroratum fore intelligat. Cicero, vt citatur in Valerium: *Marius quum à Senatu ex vrbe repulsus esset, ea quæ in eum falso conflata fuerant, diluere voluit. Quid ita? quia se sine scelere fore intelligebat.* Et rursus, *Quanto robore animi is semper extiterit, qui vitam sibi integram fore intelligit, difficile dictu est.* Laurentius Valla contendit duo futura iungi non posse; vt si dicas, *Fore venturum*, & *faciendum fore*. In quo dupliciter fallitur; nam neque *fore*, futurum est; nec *venturum*, aut *faciendum*, certum aliquod tempus præfiniunt, vt mox dicetur capite proximo: imo verò duo futura multo melius cohærebunt, quam futurum cum præterito, aut præsenti: quinimo, si *amaturus*, esset veri futuri, nunquam dicere possemus; *Amaturus fui*; sed semper *amaturus ero*; pessimeque locutus esset Cicero: *Non dubito, quin te legente has litteras, confecta iam res futura sit.* Sed agamus testimonijs contra Laurentium: Cicero Attico; *Deinde addis, si quid secus, te ad me fore venturum.* Idem pro Milone: *Nihil horum vos visuros fore.* Liuius; *Aut sub pellibus habendos milites fore*, Idem; *Eo quoque mittendos fore legatos.* Idem; *Nam id Cornelia magis familiæ, quàm vrbi Romanæ fore erubescendum.* Sed vt ad rem; non negauerim de infiniti temporibus cogi nos aliquando propter inopiam temporum, & distinctionis causa, sic distinguere tempora; vt *Amare, esse, legere*, sint omnino præsentis; & *Amauisse, Fuisse, Legisse*, præteriti; & *Fore* futuri. Id contingit ferè in verbis famæ, aut linguæ; vt, *aiunt, ferunt, fertur, dicunt, dicitur, affirmo, scribo*, & similia; vt *affirmat non solum venire regem, sed venisse iam: dico esse periculum, atque etiam fore: dixit dedisse pecunias, & dare, & daturum.*

Valla error.

Lib. 47.

Lib. 6.

Lib. 8.

Quādo infiniti verbi tēpora distinguātur.

rum. Cicero lib. 7. epiſtolarum: *Scripſit ad me Cæſar perhumaniter nondum te ſibi ſatis eſse familiarem, propter occupationes ſuas, ſed certè fore.* Idem lib. 3. *Sequitur illud, vt te exiſtimare velim mihi magnæ curæ fore, atque eſse iam, &c.* Idem libro 3. de Oratore in vltima pagina: *Quem quidem ego confido omnibus iſtis laudibus excellentem* fore: & Craſſus; *Fore dicis: Eſse iam dico, & tunc iudicauit, &c.* Idem libro 13. epiſtolarum. *Sperare tamen videor, Cæſari collegæ noſtro fore curæ, & eſse, vt habeamus aliquam Rempub.* Ibidem: *Tua ſponte amicum Lacedæmonijs, & eſse, & fore.* Idem pro Balbo in calce: *Tum etiam illud cogitatote ſic viuere, ac vixiſſe Cornelium,* vt &c. Idem lib. 10. Epiſt. *Quam & eſse iam, & futuram ampliſſimam intelligo.* Cæſar. 3. Ciuil. *Pompeij ſummam eſse, ac fuiſse ſemper voluntatem, vt componerentur.* Catull. *Tibi hæc fuiſſe, & eſse cognitiſſima,* ſcilicet, *ait.* In ijs omnibus mihi videntur diſtincta eſſe verba; vt ſi dicas: *laudare, & extollere; currere, & ridere;* ſic *eſse, & fore:* nam *fore* non eſt à *ſum,* nec *fuiſse,* ſed à verbo *Fuo,* quod ſemper magis inclinat ad futurum tempus ſua natura: & hoc magis meam opinionem confirmat, tempora infinita indiſcreta eſſe, niſi aliquid accedat, quo diſcernantur; nam *me amare,* intelligis eſſe ſingularem; *nos amare,* pluralem. Sic Cicero ad Atticum diſtinxit duo præſentia perſonalia, quaſi vnum eſſet præteritum, alterum præſens, dum inquit; *Cupio, & iam pridem cupio, Alexandriam, reliquamq; Ægyptum viſere.* Sed quid ſi reſpondeam, eſſe aliquas orationes, quæ quum eiſdem verbis enuntientur, ſenſu tamen diſtinguantur? Vt ſi dicas: *Vir bonus nulla laceſſitus iniuria ab amicitia recedit: Vir malus nulla laceſſitus iniuria ab*

Epiſt. 12.

Fore, natura ſua plus futurũ ſignificat.

Verbi infiniti tẽpora nõ diſtinguũtur, niſi per accidẽs.

Præſens perſonale cum ſignific.

amici;

ratione præteriti. amicitia recedit. Hîc significas *discedere*, illic *non discedere*. Sic in exemplis citatis sunt aliqua quæ distinguant ea duo tempora, quæ absque illis promiscue poterant apponi: vt illud; *Magnæ curæ fore, atque esse iam:* in reliquum infiniti verbi tempora confusa sunt, & à verbo personali temporis significationem mutuantur; vt *cupio legere*, seu *legisse*, præsentis est; *cupiui legere*, seu *legisse*, præteriti; *cupiam legere*, seu *legisse*, futuri. In Passiua vero, *Amari*, *legi*, *audiri*, sine discrimine omnibus deseruiunt; vt *voluit diligi*; *vult diligi*; *cupiet diligi*. De *Amatum iri*, vel *ire*, postea dicemus.

Amari, omniū temporū significationem habet. Lib. 3. cap. 11.

Singula participia omnia tempora adsignificare. Cap. XV.

Participia sunt Nomina verbalia. Amans omniū tēporū.

PArticipia non dicuntur, quod partem capiant à verbo, partem à nomine; sed quod à verbo partem capiant, quum sint omnino adiectiua nomina, & verbalia.

Amans omnium temporum esse potest, teste Iustino Martyre in admonitione ad Gentes. *Quandoquidem*, inquit, *hæc syllaba ὤν*, idest, *ens*, vel *existens*, *non vnum duntaxat, sed tria innuit tempora, præteritum, præsens, atque futurum: sic enim Plato ὤν, ad futurum retulit tempus*, &c. Cicero. 10. epistol. *Et abfui proficiscens in Græciam*. Cæsar. 1. Ciuil. *Quos ab vrbe discedens Pompeius erat adhortatus*, idest, quum discederet. Terentius; *sed postquam amans accessit, pretium pollicens*, idest accessit, & pollicitus fuit. Idem; *Vltro ad eam venies indicans te amare*, idest venies, & indicabis. Cicero Cœlio, *De prouincia decedens quæstorem Cœlium præposui prouinciæ*, idest,

ideſt; quum decedere vellem. Plautus *Amphitruo; cum vxore modo ex hoſtibus aduenieus voluptatem capit*, ideſt,poſtquam aduenit: nam in itinere voluptatem cum vxore non capiebat: idem Pœn. *Patruo aduenienti cœna curetur volo*, ideſt, ei qui iam aduenit. Terentius; *Offendi adueniens qui cum volebam collocatam filiam*, ideſt, poſtquam adueni, non in itinere. Plaut. Moſt. *Pater hic me offendet miſerum adueniens, ebrium*, ideſt, quum aduenerit; ibidem; *Satin, habes, ſi aduenientem patrem faciam tuum, non modo ne introeat, verum vt fugiat*. Et Men. A. 2. Sce. 3. *Herus emit me dicto audientem, non imperantem ſibi*, ideſt, qui futurus eſſet dicto audiens; Horat. *Veniens in æuum*, ideſt in futurum. Plinius; *Inde eductum è cuſtodia bibere iuſſit, illico ſpirantem*, ideſt, qui ſtatim ſpirauit. Idem; *Tum apri inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas*, ideſt,poſtquam indurauere: nam dimicantes non indurant. Plaut. Bacchid. *Credo hercle adueniens nomen commutabit mihi*, ideſt quum aduenerit. Cicero Balbo; *Non dubito quin te legente has litteras confecta iam res futura ſit*. Virgil. *Turnum fugientem hæc terra videbit?* ideſt, cum fugiat. Liuius; *Annibal exercitum in tectis Capuæ habuit, aduerſus omnia humana mala ſæpe, ac diu durantem, bonis inexpertum, atque inſuetum*, ideſt, durare ſolitum. Idem; *Ea res deficientes à Romanis cohibuit Siculos*, ideſt, qui defecturi erant. Virgil. *Romanos voluentibus annis, Hinc fore ductores pollicitus*, pro annis venturis.

Eſt vbi hoc participium conatum quendam ſignificat: Æneid. 6. *Agnouit pauitantem, & dira tegentem ſupplicia*, ideſt, qui conabatur tegere, nec tegere poterat, truncis manibus. Idem 9. *Nec nos via fallet*

 euntes,

euntes, ideſt, ſi ire conemur, aut quum ibimus. Æneid. 2. *Et terruit Auſter euntes*, ideſt, ire conantes. Cicero; *Nec hoc ſcribunt vituperantes, ſed potius ad laudem*, ideſt, animo, conſilio aut conatu vituperandi non ſcribunt, ſed potius laudandi. Idem 3. de Finib. *Quod ſi facerem te erudiens, iure reprehenderer*, ideſt, erudire volens.

Amaturus, omniū temporū. *Amaturus*, ſi omnia tempora non adſignificaret, omnibus temporibus non adiungeretur: quare à verbo perſonali omnia participia deducunt ſuam ſignificationem; vt, *profecturo tibi dedi litteras*, *profecturo tibi dabo litteras*. Item; *venturo Cæſare Roma trepidat*; *uenturo Cæſare trepidabit*; *uenturo Cæſare trepidauit*. Et ſic per omnia tempora. Itaque hoc participium iunctum præſenti, aut futuro, ferè ſeruat futuri ſignificationem; vt, *facturus ſum*, *facturus ero*, cum alijs temporibus variat. Curtius lib. 4. *Mazeus, quaſi tranſeuntibus flumen ſuperueniſſet, haud dubie oppreſſurus fuit incompoſitos in ripa*. Cicer. pro Milon. *Vos viſuros fuiſse*. Idem 4. epiſt. *Eum magis communem cenſemus in victoria futurum fuiſse, quam incertis in rebus fuiſset*. Idem 1. de diuin. *An tu cenſes vllam anum tam deliram futuram fuiſse, vt ſomnijs crederet*. Idem in Anton. *aliam ſententiam ſe dicturum fuiſse*. Seneca epiſt. 19. *Ingenioſus ille vir fuit, magnum eloquentiæ Romanæ daturus exemplum, niſi enervaſſet felicitas*, ideſt, qui dediſſet. Plinius lib. 3. epiſt. *Librum, quo nuper optimo Principi gratias egi, miſi exigenti tibi, miſſurus etiam, ſi non exegiſſes*, ideſt, quem miſiſſem. Cicero. 4. Philip. *Non ſine exitio noſtro futurum Antonij reditum fuiſse*. Idem. 5. de Finibus; *Ne manum quidem verſuras fuiſse*. Nugatur igitur Valla, quum dicit, duo futura iungi non poſſe. *Lib. 1. cap. 26.*

Martial.

Martial. *Mergite me fluctus quum rediturus ero.* Cicer. in Rhetor. *Demonstraturi erimus.* 1. de Oratore; *Erit acturus.* Ouid. *Tu procul absenti cura futurus eris.* Idem Metam. *Si quis forte Deum doliturus erit.* Prop. *Et si quid doliturus eris, sim testibus illis.*

Amatus non solius præteriti est, sed omnium; at verò quia omnia verba in or, carent præteritis, Grammatici inculcarunt pueris hoc participium pro præterito perfecto; vnde creditum est esse præteritum passiuum: sed reuera, *sum amatus*, præsentis est: *Eram amatus*, imperfecti; *Fui amatus*, præteriti; *Ero amatus*, futuri: nam si semper præteriti esset, Latinè non diceretur: *amatus ero*. At Cicero dixit; *Ego si cum Antonio loquutus fuero.* Idem; *quos spero breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore.* Idem; *quibus officijs Atticum adstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore.* Liuius; *Paratos fore.* Curt. lib. 4. *Hoc quoque acceptum fore Ioui vates respondit.* Virgil. Æneid. 3. *Desertas quærere terras Augurijs agimur diuum*, idest, deserendas. Idem Æn. 1. de Cycnis; *Aut capere, aut captas iam despectare videntur*, idest, capiendas. Ibidem; *Submersasque obrue puppes*, idest, submergendas: & Georg. 1. *Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.* Vbi Seruius: *Vectis, his qui vehuntur, quia latina locutio non habet præsens participium passiuæ significationis.* Propert. *Quandocumq; igitur nostros mors claudet ocellos, Accipe quæ serues funeris acta mei*; pro agenda. Lucanus lib. 1. *Cæsosque duces, & funera Regum*, idest, cædendos. Terent. Andria: *Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, idest, fiat. Idem: *Caue quicquam admiratus sis, qua causa id fiat*, pro, admiraris. Lu-

Amatus, omnium temporum.

Lib. 11. *Fam.*

Lib. 13.

Lib. 2.

canus 2: *Victis bona spes partibus esto*; ideſt, vincendis. Catullus; *Brixia Veronæ mater amata meæ*; ideſt, quæ amaris à Verona. Cauſam vero quare hoc participium magis videatur perfecti, & præteriti eſſe temporis, videtur aſſignare Priſcianus, inquiens: *Itaque præteriti quoque perfecti vim habet verbum*. Eſt, *quod oſtenditur quando participijs præteriti iunctum officio fungitur præteriti perfecti, per paſſiuorum declinationem, vel ſimilium paſſiuis*. Hæc ille. Mihi tamen alia videtur potior ratio; ſolet enim contingere ſæpiſſime, vt narrando præſentibus vtamur pro præterito. Terent. Andria; *Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum, circumſpicio, nuſquam*. Ibidem; *Funus interim procedit, ſequimur, ad ſepulchrum venimus, in ignem poſita eſt, fletur*. Idem Phormio; *Perſuaſit homini, factum eſt, ventum eſt, vincimur*. Idem; *Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt*. Hæc omnia præſentis temporis eſſe oſtendunt alia præſentia. Sic illud Valerij Max. *Poſtquàm in patriam reuertitur*. Cicero ad Luceium; *Qui tunc denique ſibi auelli ſpiculum iubet, poſteaquàm illi percunctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum*; & illud tritum, *Hic ſitus eſt Phaeton*. Sed iam omnes abutuntur hoc participio de præterito cum verbo *Eſt*: ſed cum alijs verbis nullius eſſe temporis oſtenditur; vt, *iuſſus feci, iuſſus facio, iuſſus non faciam*. Cicero ad Treb. *Quum ille tardior tibi erit viſus, perferto*. Ibidem; *Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum vltro venies, eique pollicitus fueris*. Iuuenal. *Conuerſo pollice quemlibet occidunt*, ideſt, quum conuertunt. Cæſar 1. Gallic. *Nam etſi ſine vllo periculo legionis delectæ commiſſum cum equitatu prælium fore videbat*, ideſt, committendum, vel quod poſſit committi.

Lib. 8.

In narrando præſentia vſurpantur pro præteritis.

Lib. 4. Arch. de.

ti. Plinius libro 2. *Lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, nec infusis augetur.* Idem: *Anisum strangulationes vuluæ, si manducetur, sedat.* Et mox; *Portulaca alias manducata refrigerat intestina*; potuisset in vtraque parte vti participio, vel verbo.

Amandus non semper esse futuri subindicat Valla: *Nescio*, inquit, *an dicendum sit Gerundium esse participium præsentis temporis, more Græcorum.* Et infra; *Vnde indicatur Gerundium esse participium præsentis.* Idem sentit Thomas Linacer. Clarius Donatus in illud Terentij; *Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono; mirando*, inquit, *idest, quum miror, & est participium.* Ego autem assero omnium temporum esse posse; vt, *legendis carminibus fuit poeta; legendis carminibus est poeta, legendis carminibus erit poeta.* Virgil. *Voluenda dies en attulit vltrò*, idest, quæ voluitur. Lucret. *Plumbea vero glans etiam longo cursu voluenda liquescit.* Terent. *Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ.* Cicero de Senectute; *His enim ipsis legendis in memoriam redeo mortuorum.* Idem. 2. de diuinatione; *Neque verò superstitione tollenda religio tollitur.* Idem 4. epistolarum; *Gratiam nos quoque inire ab eo defendenda pace arbitrabamur.* Iuuenal. *Prouida Pompeio dederat Campania febres optandas*, idest, quas optare debuerat. Lucillius: *Lippus edenda acri assidue ceparia cepa*; vbi, *edenda* significat præteritum; ceparius est lippus, comesa assidue acri cepa; quam ipsam sententiam sic Næuius extulit; *Cui cepe edendo oculus alter profluit.* Cicero; *Sed res multis querelis de Repub. interponendis transacta est.* Plinius in Epistolis; *Abstinui à causis agendis.*

Amandus, omnium temporum.

dis. Liuius in prologo obſcurè dixit; *Ante conditam, condendamue vrbem*. Quidam explicant; *ante condendam*, ideſt, paulo antequàm conderetur. Mihi videtur in ipſa ædificatione; aut fortaſsè legendum; *Ante conditam, condendoue vrbem*, Quæ verò hic ſolent addere grammatici de gerundio adiectiuo, & de gerundiuis, mera deliramenta ſunt. Vide reliqua lib. 3. cap. 8.

De natura, & numero præpoſitionum. *Cap. XVI.*

PRæpoſitio, etiam ſi poſtponatur, non deſinit vocari præpoſitio; vt Ceſar Scaliger videtur innuere: nam ſi grammaticum ordinem ſpectes, ſemper præponi debet; vt *tranſtra per*, expone *per tranſtra*: etiam in illis, *mecum, tecum, ſecum*.

Porro ex receptis à grammaticis præpoſitionibus reieci, *Circiter, prope, propius, proxime; pridie, poſtridie, procul, ſecus, vſque, verſus, verſum*. Circiter Kalendas, circiter meridiem, octauam circiter horam, non probant circiter, eſſe præpoſitionem; nam deeſt, *ad*, vel, *in*. Cicero Attico lib. 10. *Verum hæc in Arpinati ad ſextum circiter Idus Maias non defleamus*. *Prope*, aduerbium eſt, quaſi *pro pedibus*, accipitur pro *fere*, aut *proxime*, & fuit aliquando nomen *Propus*, uſu. At dices, ſæpe legimus; *Prope montes conſiſtere*: *Propè ripam Anienis*; &, *Prope metum res fuerat*; *Propè ſeditionem ventum eſt*. Sed in his omnibus deeſt, *Ad*, vt iam dicemus. Quid, quod iungitur ablatiuis cum *Ab*; vt Cic. *Prope à Sicilia*. Plin. *tam prope à muris habemus hoſtem*. Idem; *Prope originem*. Cic. *Prope ab domo detineri*, *Propius*, non

Circiter non eſt Præpoſitio.

Prope, aduerbiū eſt, nō præpoſitio.

Proprius, no-

non solum non est præpositio, sed nec aduerbium quidem; nam *Melius*, *Peius*, *Propius*, nomina sunt adiectiua, vt diximus cum de accusatiuo egimus, & in κατὰ. Quare quum legis; *propius vrbem*; *propius mortem abest*, deest, *ad*. Cicero Finib. *Sed vt ad ea propius Cato accedam*. Idem. 1. Natur. deorum; *Ad similitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus*. Idem in Partitionibus; *Accedere propius ad sensum alicuius*. Dicimus etiam; *propius ab aliquo loco stare*: *Stella alia propius à terris, alia remotius ab eisdem principijs*. Hæc Cicero de Natur. deorum: vbi nescio cur Grammatici non annumerent præpositionibus illud; *Remotius*, vt *Propius*; quum nulla discriminis ratio inter hæc duo inueniri queat. Cur non etiam dicas, *propius* esse præpositionem datiui; vt in illo Virgilij; *propiusq; periclo it metus*. Et 2. Georg. *Propius stabulis*. Et 3. Georg. *Et faciem tauro propior*. Et Liuij lib. 4. *Hoc propius verò est*. *Proximè*, aduerbium semper est: neque obstat illud Cicer. *Habere exercitum quàm proximè hostem*; nec Varronis, *Proximè ianuam*; nec Liuij, *Proximè morem*; nam idem Cicero dixit; *Proximè accedere ad verum*. Et idem (cum ablatiuo) *Proximè à Lacyde solo retenta est*. Liuius lib. 1. *Is ducit exercitum quam proximè ad hostem potest*. Vbi legitur in Sallustio; *Proximè Carthaginè Numidia appellatur*, Fróto legit, *Proxima Carthag. Numidia*; Et infra. *Proxime Hispaniã*, Fróto legit, *Proximi Hispan*. Cicer. pro Milone; *Proxime ad deos accessit Clodius*. Lābinus legit; *proxime deos*. Vide in Thesauro; *Quam proxime*, & *Prope ab*. Sed quid in his moramur, si nomẽ ipsum proximus inuenitur cum accusatiuo? An dices esse præpositionẽ, *Proximus te, a, um*? Plaut. Pœnulo; *Proximus te sum*. Cicero At-

non est, non præpositio.

Proximè, aduerbium.

tic. lib. 1 *Proximus Pompeium sedebam*. Alij legunt; *Proximus Pompeio*: sed illa lectio verior. Itaq; dicimus Latinè; *Proximus Pompeio, Pompeium, ad Pompeium, à Pompeio, post Pompeium*. Ouidius; *Proximus ad dominam, nullo prohibente, sedeto*. Potest etiam in, *Proximus*, subaudiri, *Secundum*, vel *Propter*. Plautus Rud. prolos. *In agro atque villa proxima propter mare*. Idem Capt. a. 2. s. 1. *Secundum patrem tu es pater proximus*. Pridie Nonas, Pridie Kalendas, non indicant, Pridie, esse accusatiui præpositionem, quum legamus apud Ciceronem; *vsque ad pridie Kalendas*; & apud Plin. *ad Pridie Idus Septembres*. Sed in Kalendas, & Idus, & Nonas, deest *ante*. vt sit; *pridie ante Nonas*: vbi pridie ablatiuus est à die, quasi dicas, *primo die*, vel *priori die ante Nonas*. Iustinus lib. 2. *Pridie constitutam diem*; vbi palam est subaudiri *Ante*. *Postridie ludos Apollinares*, dixit Cicero. Et Sueto. *Postridie nundinas*, deest, *post*. Cicero Terentiæ. *Quid causæ autem fuerit postridie intellexi; quàm à vobis discessi*; id est, postquàm; vel, posteaquam. *Procul vrbem* dixit Curtius, & Liuius; *Locus procul muros satis æquus agendis vineis fuit*. Nescio an alibi reperiatur, *procul*, cum accusatiuo, sæpissimè cum ablatiuo; vt, *procul mari Oceano, procul patria*, & *procul dubio*: apud Lucret. *procul ambitione, procul discordibus armis*. Exempla non adscribam cum præpositione, quia sunt innumera, & cuilibet in promptu; vt verisimile sit Curtium scripsisse, *Procul vrbe*; Liuium, *Procul numero*. *Secus decursus aquarum*, Latinis inauditum est; semper autem aduerbium esse censeo; vt, *rectè, an secus facias, nihil ad nos*. Plautus; *Quid diximus tibi secus, quàm velles?* Citat Erasmus ex Plinio; *secus fluuios*, lib. 24.

Pridie, non est præpositio.

Postridie non est præpositio.

Procul, non est præpositio.

Sed

Sed in correctis legitur, *secundum fluuios*. Charisius lib. 1. *Secus aduerbium significat*, Aliter; *vnde nascitur Secius*, ἀλλοιοτέρως. *Cæterum id quod vulgus vsurpat, Secus; illum sedi, hoc est, secundum illum, & fatuum, & sordidum est*. Plebem quidem Romanam sic loqui solitam, ex illo apparet, quod affert *Quintilianus*; *Cæcus conductus est secus viam stare*. Vsque nihil aliud significat, quàm continue, aut perseueranter; vt, *vsque laborat*, *vsquene valuisti?* Vt Terent. *Animus vsque antehac attentus*; qua in parte Donatus valde laborat, & nihil explicat. Quum legis; *vsque Romam*; &, *vsque Roma*, deest semper præpositio. Catull. *hunc ad vsque locum*: quod ita frequens est, vt probatione non indigeat. *Romam versus*, & similia, præpositiones non sunt; neque *versum*; quod probant *aduersus*, & *aduersum*. Cicer. lib. 4. epist. 12. *In Italiam versus nauigaturus erat*. Plaut. Epid. *Cœpi versum ad illas accedere*. Liuius lib. 7. *Romanos coruus in galea consedit in hostem versus*.

Nec Vsque.

Nec Versus.

De Aduerbiorum natura, & differentia. *Cap. XVII.*

Aduerbium est dictum, quasi ad verbum, quod sit quasi verborum adiectiuum, & modus; vt, *benè currit*. Adiungitur tamen alijs partibus; vt, *benè doctus*; *valde manè*; *semper Deus*, *semper lenitas*. Formas eius adnumerare ad Grammaticum non pertinet: pertineret tamen, si fines aduerbiorum recenserentur; vt quum alia finiuntur in IM, vt *punctim*, *cæsim*, *membratim*; Alia in VS, *subtus*, *intus*: Alia in O, *cito*, *profectò*: in AS; vt *alias*, *cras*: I, *vbi*, *ibi*: in E; *bene*, *pulchrè*, *fane*: In Er: *duriter*, *fortiter*: & sic

Aduerbiũ præcipue verbis adiungitur.

Grammatica Ad verbiorum diuisio per ter.

minatio nes. Eorum diuisio per signi ficationes pertinet ad Philosophum.

sic deinceps. Significationes verò aduerbiorum enumerare magis Philosophi est, quàm Grammatici; quia Grammatici munus non est, teste Varrone, vocum significationes indagare, sed earum vsum. Propterea nos in arte hæc prætermisimus; sed ne hîc aliquis fortè ea desideret, vtcumque dicentur.

Affirmandi sunt, *Certè, næ, quidni, quidem.*

Negandi, seu prohibendi, *Non, Ne, haud, minimè, nequaquam, neutiquam.*

Loci, *Hic, intus, foris*. de quibus copiosè in arte.

Temporis, *Diu, cras, nuper, dudum.*

Quantitatis, *Valde, nimis, satis, perquam, impensè.*

Qualitatis, *bene, pulchrè, eleganter, nimis.*

Comparandi, *Magis;* nam cætera, vt *melius, doctius*, Accusatiui sunt, in quibus deest κατὰ, vt sæpe monuimus, & in ellipsi latè.

Congregandi, *Vnà, pariter, simul, coniunctim.*

Demonstrandi, *En, ecce*; quamuis hæc potius sint soni inarticulati.

Vocandi, O, *Heus*: sed soni potius, quam partes orationis.

Dubitandi, seu Euentus, *Forte, fortasse, forsitan*; quanuis hic sint tres dictiones, *Fors sit an.*

Remittendi, *vix, sensim*. Hortandi, *Eia, age, agite, agedum, quin.*

Interrogandi: *Cur, quare*, & si hoc sit, *Qua de re. Vbi, vnde, qua, quorsum, quo, quando, quoties.*

Iurantis, *Hercle, Medius fidius, Aedepol, Aecastor*; nisi malis nomina appellare.

Ordinis, *Deinde, Deinceps*, Atuero. *Primum, primo, Secundum secundo*, nomina sunt vbique.

Numerandi, *Semel, bis: deinde, deinceps, centies*, &c.

Græci,

Græci, quas nos vocamus interiectiones, inter aduerbia connumerant, mihi sunt soni inarticulati, & naturales; ideo inter partes orationis non adnumeraui. Hæc sunt huiusmodi, *Apage! phy! væ! papæ! vah! o! osi! ei, hei. eu, heu. At at, au, st, pro, proh, hahahe, euge.* Aduerbijs etiam adnumerantur illa quæ modo expunxi ex præpositionum numero, iuxta Grammaticorum enumerationem.

Interiectiones.

Vide capite proximo superiore.

De Coniunctione. Cap. XVIII.

Coniunctio non iungit similes casus, vt ineptè traditur, sed tantum iungit sententias: nam quum dicis; *Emi equum centum aureis, & pluris,* syntaxis est, ego emi equum centum aureis, & ego emi equum pretio pluris æris. *Petrus, & Paulus disputant,* id est, Petrus disputat, & Paulus disputat. Coniunctionum officia distinguere, veluti diximus de aduerbio, Grammatici munus non est: nam si ad Grammaticam spectes, omnes sunt coniunctiones, id est omnes coniungunt, etiam si videantur disiungere; nam quî minus coniungit, *dormit, aut vigilat,* quàm *dormit, & vigilat?* In sensu multum differt, in grammatica nihil. Eas tamen explicationis maioris causa in classes distribuamus.

Etiam disiunctiua cũ iunctiones coniungunt

Copulantes absolute, *Et, que, nec, neque, ac, atque, quoque, etiam, item, itemque.*

Copulantes ex conditione, *Quum, tum, si, sin, nisi.*

Disiungentes, *aut, vel, ve, siue, seu, an, necne, vtrum.* sed hoc nomen est.

Vtrum, non est Coniunctio.

Aduersantes, *At, sed, porrò, tamen, tametsi, etsi, licet, quanquam, quamuis, autem.*

Quare, & Quapropter non sunt Coniunctiones. Quod non est coniunctio.

Rationales illatiuæ, siue colligentes, quas ratio præcedit, *ergo*, *igitur*, *ideo*, *itaque*, *quocirca*, *proinde*, *quare*, *quapropter*, sed hæc duo nomina potius, qua de re, propter quæ.

Causales, quando causa sequitur, *Nam*, *namque*, *enim*, *enimuero*, *etenim*, *quia*, *quoniam*, *siquidem*, *quippe*, *vtpote*, *propterea quod*. *Quod non*, vt putant grammatici, coniunctio, sed semper est nomen relatiuum, vbi intelligitur præpositio.

Declarantes, *vti*, *velut*, *veluti*, *sicut*, *sicuti*, *ceu*, *tanquam*.

Aduerbium, Præpositio, & coniunctio particulæ indeclinabiles.

Sed Grammatico satis est, vt dixi, si tres has partes posteriores vocet particulas indeclinabiles, & functus erit officio perfecti Grammatici. Atque hæc de natura sex partium orationis, nunc ad illarum constructiones accedamus.

LIBER SECVNDVS.

DE CONSTRVCTIONE Nominum. Cap. I.

Onstructionem diximus diuidi in concordiam, & rectionem: item concordiam triplicem esse, adiectiui, & substantiui; Nominis & verbi; Relatiui, & antecedentis. Substantiuum, & adiectiuum numero, & casu tantum consentiunt, non genere: nam adiectiua genus non habent, sed certas terminationes ad genera, propter quas substantiuorum genus indagamus. Itaque postquam scieris, cuius generis sit *paries*, tunc necessario dices, *paries albus*; quia *albus*, est terminatio ad genera masculina: restat deinde vt accedat concordia numeri, & casus. Quod si obijcias, *Paries alba*, in numero, & casu concordant, nec tamen est perfecta concordia. Respondeo, Concordiam perfectam esse, sed à te peccatum esse in regula, quæ ante concordiam est, quæ iubet terminationem in *vs*, deberi necessario masculinis. Eadem ratio est in concordia nominis, & verbi; diximus enim hanc concordiam ex solo numero constare. Tu obijcis; *ego docet*, est numeri concordia; non tamen congruit omnino oratio.

Cōstructio duplex. *Concordia triplex.* *Concordia substantiui, & adiectiui.* *Concordia Nominis, & Verbi.*

Pecca-

Peccatum item à te est in regula, quæ docet, omnem nominatiuũ esse tertiæ personæ, præter, *ego*, & *tu*, &c. Quia igitur ignorasti, *ego* esse primæ personæ verbalis, non adaptasti concordiam, quæ post regulam sequebatur.

Nominatiuus à nulla parte regitur. Duo recti simul. Cap. II.

Concordia Nominis, & Verbi.

EX nomine, & verbo tanquam ex materia, & forma, quæ breuissima sit, constituitur oratio; id docet Plato in Sophista, & Aristoteles lib. 2. Perihermenias. Porro nomen cum verbo in solo numero conuenit, vt diximus, non in persona, vt docent Grammatici: nam ea quæ conueniunt, debent in aliquo tertio, quod sit ambobus commune, conuenire; Sed nomina non habent personas, id est facies illas, quas sola verba retinent. Non ergo in persona, casu, genere nomina cum verbis conuenient; sed quum sint omnia, exceptis duobus, tertiæ personæ verbalis, semper in illam tertiam personam ferentur: opus tamen est concordia, quia duplex illa persona est, singularis, & pluralis: itaque qui dixit; *ego disputat*, errauit in regula, dixit; *ego disputamus*, errauit in concordia; illud enim necessitatis fuit, hoc concordiæ.

Rectus casus nunquã regitur à Verbo

Rectus præterea nunquam regitur: nam in hac oratione, *Cato scribit*; Cato non regitur à verbo; *nec scribit*, à Cato; sed concordia est nominis, & verbi, & *Cato* suppositum est, non persona agens, aut patiens, vt somniant Grammatici. Nec vllo alio modo reperitur nominatiuus in latino sermone: nam in illis; *O vir fortis, atque amicus*: *En Primus*; *ecce homo*; vel *ecce hominem*, quærendum verbum est, vt doce-

docemus in Ellipsi verborum. Duplex nominatiuus non vno modo videtur reperiri in eadem oratione; vt Ego *Annibal peto pacem*; sed deest, *Ens*, vel *qui sum Annibal*. Vide *Ens*, in Ellipsi. Omne præterea verbum vtrinque nominatiuum videtur habere; vt *legis inuitus, doceo libens*: sed hic quoque deest *Ens*. In verbis quibusdam passiuis fit reciprocatio; vt *vocor Sanctius*; *Diceris poeta*. Sed hoc est ab actiuo, *Dicunt te poetam*. *Duplex nominatiuus.*

Genitiuus neque Græcè, nec Latinè à verbo regi potest. Vrbs Toleti Latinè dicitur. Duo genitiui ab vno eodemque nomine. Cap. III.

GEnitiuus perpetuo significat possessorem, siue actiuè, siue passiuè capiatur; vt *amor patris*, *vulnus Achillis*; vnde fit vt à verbo regi non possit: nam possessor, & res possessa nomina *relata* sunt, vt vocant Dialectici, quum alterum sine altero nequeat intelligi; possidere verba significabunt, at possessionem nunquam. Hæc quum ignorarent Grammatici, varias species statuerunt verborum, quæ genitiuum regerent; quæ peccata sigillatim discutienda sunt. *Genitiui significatio.* *Genitiuus nũquam à Verbo regitur.*

In verbis pretij, & æstimationis, si sit genitiuus, à nomine, non à verbo regitur; vt *magni emi*, deest *pretio*: integrum enim erat, *emi hoc magni æris pretio*. Et quum dico *Nihil*, vel *Pluris te facio*, deest *æstimationis*, vel *pretio*. Vide *Pretium* in Ellipsi; & *æris*. *Magni fit à multis*; subaud. *Homo*. Id est, fit homo magni pretij, faciunt eum hominem magni pretij.

In verbis accusandi, & absoluendi manifestè patet genitiui natura; nam deest Ablatiuus *Crimine*; & vt Barbarè dicitur, *Accuso te criminis*, ita Latinè dicitur

citur, *Accuso te furti*. Vide *Crimen*, in Ellipsi.

Miseret, misercor, tædet, pertædet, pudet, piget, pœnitet, genitiuum regere videntur; sed non ita est. Audiamus Priscianum; *Hoc*, inquit, *sciendum, Impersonalia quæ accusatiuo simul casui, & genitiuo copulantur*, vt Pudet me tui, *similiter* Pœnitet, Tædet, Miseret, *Accusatiuo quidem significant personam in qua fit passio; Genitiuo vero illam, ex qua fit actus. Neque est mira huiusccmodi ordinatio, quum in eosdem casus resoluitur*: est enim pudet me tui, *Pudor habet me tui*: Tædet me tui, *Tædium habet me tui*: Miseret me tui, *Miseratio habet me tui*: Pœnitet me tui, *Pœnitentia habet me tui*. Hæc Priscianus præclare, ni vocasset, hæc verba *Impersonalia*, quæ verè actiua sunt, & genitiuum agentis, qui regitur à nomine, quod in verbis latet; vt, *pudor peccati pudet me*, & *miseratio pauperis miseret me*, idest me tenet. Vide in Ellipsi, Nominatiuus cognatus; & lib. 3. cap. 1. Lucretius tamen Nominatiuum alienum verbo, *Miseret*, supponit lib. 3. *Ipse sui miseret*, pro Miseretur, quod est, miser fit ex animo, seu cruciatur miseria sui.

Vbi partitio significatur, genitiuus ab alio nomine subintellecto pendet; vt, *Quis vestrum? Omnium primus, Romanorum fortior, Græcorum doctissimus*. Vide Ellipsin ex numero; & lib. 3. cap. 10. & 11.

Græcismi in vsu genitiui. Desine querelarum, Abstine irarum, Integer vitæ, Lassus viarum, Græca sunt, in quibus deest præpositio ἐκ, quæ genitiuum apud illos regit. Et quum dicis, *impleo granarium frumenti*, si Latinè loqueris, significas te implere granarium, quod sit frumento dicatum; vt si dicas, *impleo pateram Regis*. Ita Plaut. Stich. A 3. Sc. 1. *Cadū vini veteris tibi propino*. Et Truc. a. 5. sc. 1. *Vtrem vt habeat veteris vini*, pro cadum, vel

ytrem

vtrem vino destinatum. Sed poetæ aliquando Græcos imitantur: vnde Virgilius, *implentur veteris Bacchi*; Græci dicunt, πληρῶ τὸ ἄγγος οἴνου, idest, *impleo pateram de vino*; vel si verbum verbo reddas, *de vini*. Nec tibi mira videatur huiusmodi constructio; nam antiqui Latini verbum ex verbo reddentes, genitiuo addebant præpositionem. Vitruuius lib. 1. cap. 2. *Quantitas autem est modulorum ex ipsius operis sumptio*: Ibidem cap. 4. *Aquatiles autem piscium naturæ, quod temperatæ sunt à calido, plurimumq; ex aeris, & terreni sunt compositæ*: ibidem cap. 8. *Quum ergo ijs rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio*: & lib. 3. cap. 2. *Præterea si ex imbrium aquæ vis occupauerit*: & lib. 9. cap. vlt. *Descriptioque ex duodecim cœlestium signorum sit figurata*. Hæc testimonia Vitruuij aliqui conati sunt emẽdare, nescientes ad Græcam formam esse dicta; sed in antiquis manuscriptis ita, vt citaui, leguntur: hinc illud antiquum, *in præsentiarum*. Nec hæc, vt imitere afferuntur, sed vt intelligas, quoties genitiuus videtur adhærere verbis, vel etiam adiectiuis nominibus, esse Græcam phrasim, eamque figuratam. Hinc illud Horatij; *Desine mollium tandem querellarum*: idem, *Abstineto*, dixit, *irarum, calidæque rixæ*: quod Homericũ est; Ἄλλ' ἄγε λῆγε ἔριδος, idest, *desine contentionis*. Virgilius; *Nec veterum memini, lætorue malorum*: idem; *Iustitiæ ne prius mirer, bellíne laborum*. Plaut. Rudent. *Vt me iam omnium laborum leuas*: idem Sticho; *Hæ res vitæ meæ, soror, saturant*: idem Cistellaria; *Paternum seruum sui participat consilij*. Ouid. *Successorumque Mineruæ indoluit*. Horat. *Et morbi miror purgatum te illius*. Tacitus; *Veteres oratores Grammaticæ, Musicæ, & Geometriæ imbuebantur*. Vide ex in

Ex cum genitiuo.

In cum genitiuo.

In præsentiarum.

Hellenismo, & in Ellips. *Causa*.

Deest etiam in genitiuis Græcorũ sæpissimè aduerbiũ ἕνεκα, ideſt cauſa, vel gratiâ. Vide *Cauſa* in Ellipſi.

In verbis memoriæ, ſi genitiuis vtimur, aut eſt eadem phraſis Græca, aut nomen verbi ſupplendum eſt; *ut memini tuorum conſiliorum*, ſupple, *mentionem*: *venit in mentem illius diei*, ſup. *mentio* vel *recordatio*. Vbi errant qui dicunt eſſe antiptoſin, vt *illius diei*, dicant eſſe, pro, *ille dies*, quos merito ridet Valla lib. 1. cap. 5. Cicero; *Quum in animo haberem nauigandi*, ſupple, propoſitum, teſte eodem Valla; & Linacro lib. 6. Vide in Ellipſi, *Mentio*.

Potiri rerum. Vide in Ellipſi *Imperium*, contra Vallam lib. 3. cap. 34.

Natus Romæ; Aegypti educatus, & ſimilia, deeſt *Vrbs*; vel *locus*; vel *prouincia*. Vide *Vrbs*.

Non eſt tui muneris; non eſt moris; Regis eſt gubernare. Vide *Officium*, vel *Negotium*.

Satagit rerum ſuarum, dixit Teren. Heaut. vnde Grammatici putant *ſatago* regere genitiuum, quum ſit *agere ſatis rerum ſuarum*. Plaut. Bacch. Scen. Petulans; *nunc agitas tute ſat tuarum rerum*.

Pendeo animi; Diſcrucior animi; Deſipio mentis; Felix animi; Impotens lætitiæ; Integer vitæ; Sceleris purus; Laſſus maris, & viarum, militiæque, Græca omnino ſunt, & figurata. Vide *Mens* in Ellipſi, & Helleniſmum.

Eo ad Mineruæ, ſubaudi *Aedem*; *Tullius Ciceronis*, ſupple, filius. *Catonis Martia*, ſubaudi, vxor; *Caſtra aberant bidui*, ſubaudi, itinere, vel via; *Huius vidi Byrrhiã*, ſubaudi, ſeruum; *Secundarum, tertiarumque Pamphilus*, ſupple actor. Vide Ellipſin.

Sunt qui dicant non poſſe dici, *vrbs Toleti*, *Arbor*

mori,

mori, *Flumen Tagi*; quia nomen generale cum speciali in eodem casu debeat collocari; vt *Vrbem Romam*, *Flumen Tagus*, *Arbor Morus*; quod vt non negauerim, ita & illud affirmandum est: nam si dicimus, *Vrbs Spartana*, inquit Scaliger, *cur non dicemus, vrbs Spartæ*. Sed quod attinet ad nomina vrbium, vide, *vrbs*, in Ellipsi. De cæteris accipe testimonia; Virg. *Demessum florem violæ, & hyacinthi*, dixit. Horat. in Epodo; *Aut herba lapathi prata amantis*. Plinius; *Herba pulegij*. Cicero pro Flacco; *Qui arborem fici nunquam vidisset*. Virg. *Flumen Hymelæ*. Sueton. Caligula; *Sed quum ad visendum nemus, flumenque Clitumni, Meuaniam processisset*. Horat. *Denique quatenus excindi vitium iræ, cetera item nequeunt*. Plinius; *Arbor palmæ*: idem, *Arbor mori*. Columella lib. 6. *In scrobem fici arbusculam deponito*: ibidem; *Tunc arborem fici detrunca*. Cicero. 5. epist. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur*: idem pro Murena; *Alijs ego te virtutibus, continentiæ, grauitatis, iustitiæ, fidei, ceteris omnibus, consulatu, & omni honore semper dignissimum iudicaui*. Ruem locum, huius regulæ ignoratione conatur emendare Lambinus. Fallò item citatur à Grammaticis; *In mensem Ianuarij*: hoc enim Latinè non dicitur, cum Ianuarius adiectiuum sit. Vide *Mensis* in Ellipsi.

Duo genitiui. Duos genitiuos ab vno eodemque nomine pendêre aliquando animaduerti. Cicero in Pisonem; *Iamne sentis bellua, quæ sit hominum querela frontis tuæ?* Idē ad Plancū; *Consul es designatus maxima orbitate Reip. virorum talium*: idem pro Cornelio Balbo; *Habetis summorum hominum interpretationem iuris ac fœderum*. Cæsar. 1. Ciuili; *Omnium temporum iniurias inimicorum in se commemorat*: ibidem; *cuius rei magnam*

partem laudis, ac æstimationis ad Libonem peruenturã. Valer. Max. de Cyro; *Cuius ortus ad imperium totius Asiæ Spectantis, maternus auus Astyages duos prænuntios somni frustra discutere tentauit.* Cicer. 1. Catil. *Exhaurietur ex vrbe tuorum comitum magna, & perniciosa sentina Reip.* Auctor ad Herennium; *Memoria est firma animi rerum, & verborum dispositionis perceptio.* Sed frequentius alter genitiuorum in possessiuum conuertitur; vt *mea doctrina præceptoris;* & *Fructibus Siculis Agrippæ.*

Datiuus nunquam regitur, nec in actiua, nec in passiua; & vbiq; adquisitionem significat. Nunquam est rei agentis. Cap. IV.

Vide infra lib. 3. cap. 4. D*Ormio tibi; Tibi seruio; do tibi pecuuias: tibi emitur liber;* nihil differunt, si datiui naturam spectes: vbique enim significatur acquisitio; vt, *surripuit mihi nummos;* & *lac subducitur agnis*: nam datiuus vltimum finem significat; quare iam compositæ, & structæ orationi potest accedere. Domus constat ex materia (vt lapidibus, & lignis) producitur ab artifice (quæ causa efficiens est) habet formam qua distinguitur à rebus alijs: quum igitur constructa, & perfecta est, tunc quærimus, cui negotio, vel domino sit accommodanda: sic datiuus constructæ, atque perfectæ orationi per modum acquisitionis superuenit. Nulla igitur erit oratio, cui per modum acquisitionis datiuus adiungi non possit: vt *tibi doceo; tibi soli amas; tibi deserit Hesperus Oetam; Omnis iam pueris pater, & matercula pallent;* *sed ne forte tuo careat mihi funus amore.* Cur enim in his orationibus; *Filius mihi peccat; non omnibus dormio;*

fate-

fateris esse acquisitionem: & in illis; *do tibi pecunias, non fratri*, à verbo dicis regi datiuum? Intelligendum igitur, nullam esse orationem, aut verbum vllum, cui datiuus non possit accommodari, dum tamen hoc intelligatur, aliud esse, *Amo me*; aliud: *Amo mihi*: aliud, *doceo vos*: aliud, *doceo vobis*. Vnde iam mirari desinamus huiusmodi phrases cũ datiuo. Terent. Adelph. *Vt vobis decet*; Cornelius Fronto de exemplis eloquutionum, citat Sallustium in 1. histor. *Locum editiorem, quàm victoribus decebat, capit.* Plaut. Amphitryo; *Nostro generi non decet.* Hispanè. *Para quiem nosotros somos*: ibidem; *Capiam ornatum, qui potis decet*, idest, capiam coronam, tamquam homo potus, siue ebrius. *Vt me, teque maxime, atque ingenio nostro decuit*; vides hic datiuum, & accusatiuum, sed diuersa significatione. Cicero de Oratore, *quandoquidem id deceat prudentiæ tuæ*. Terent. Adelph. *Imo Hercle ita nobis decet*: ibidem; *Vt vobis decet*, Græcè, ὑμῖν πρέπει. Gellius lib. 8. *Adolescens præfatur elatius, quam ætati eius decebat*: idem lib. 7. *Fœminis solis vestem longè lateque diffusam indecere existimauerunt.* Tacitus; *decere nobis terram.* Terentius; *Si hoc fratri celetur.* Plautus Amphitryo. *Homini seruo suos domitos habere oportet oculos, & manus.* Cicero post reditum; *Vbi nobis hæc auctoritas tanta tamdiu latuit?* Varro 8. de ling. Lat. *Similia non solũ à facie dici, sed etiam ab aliqua coniunctâ, ui, quæ & oculis, & auribus latere soleat.* Plaut. Trin. *Quid ille mihi latitabat.* Cicero 1. Catilina; *Nihil agis, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore.* Quod non intelligens Lambinus, conatur emendare. Lucanus lib. 1. *Tu mihi causa lates.* Cicero. 1. Catilina; *Vt tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati.* Virgilius; *Hæc eadem*

Decet tibi.

Celo, Oportet.

Præstolor.

Maneo. *dem matrique tuæ, generique manebunt:* idem; *& tibi pœna manet.* Cicero, 11. Philipp. *Cuius quidem tibi fatum, sicut Caio Curioni manet.* Ita est in veteribus libris. Virgil. *O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ.* Catullus; *Scelesta tene, quæ tibi manet vita?* Cæsar. 2. Gallic. *Quum tela nostris deficerent.*

Deficio. Gellius lib. 11. cap. 29. *Vt messem hanc nobis adiuuent.* Plaut. Truc. Act. 2. S. 4. *Cui rei te assimulare retulit.* Horatius Satyra. 1. *vel dic quid referat intra Naturæ fineis viuenti iugera centum, An mille aret.* Plinius lib. 18. *Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare.* Tertull. *Interest homini Deo cedere.* Sed mihi videtur hic deesse literula, & legendum, *hominis*: vt in illo Plinij cap. 1. *nec interest hominis.* Terent. Eunucho: *Homini homo quid præstat!*

Interest.

Præstat.

Precor. Plaut. Asinaria. *Pergin precari pessimo?* Seneca de

Misereor vita beata; *Huic succurro; huic misereor:* idem Controuers. *Misereri debent omnes mei:* &, *ego misereor tibi puella:* vnde in sacris; *Miserere mihi Domine;* & *miserere nobis.* Plautus Aulularia; *Nihil equidem tibi abstuli:* ibidem; *At quod tibi abstuleras, cedo.* Ambiguitas est in datiuo; nam primo loco, *tibi*, id est, *à te*; in secundo manifesta est acquisitio. Catull. *Eripite hanc pestem, perniciemque mihi.* Doctiores quidam negant posse dici, *iubeo tibi*, qui si hæc intelligerent, Cornelio Tacito assentirentur, quum dixit lib. 13. *Vbi Britannico iussit exurgeret.* Liuius lib. 42. *Cui primo tempore magistratus creare iussum erat.* Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 15. *Hæ literæ Dolabellæ mihi iubent ad pristinas cogitationes reuerti.* Asconius in 3. Verr. *Defensionem de Sylla exclusit, ne liceret illi dicere, Sylla mihi iussit.* Curtius lib. 7. *Armigero lanceam ei dare iussit.*

Aufero.

Eripio.

Iubeo.

Væ victis, Hei mihi, etiam sunt datiui acquisitionis, & particula *væ* est suppositum verbi subintellecti; Syntaxis est, *Væ victis est, Hei mihi erit*. Vide Ellipsim verborum.

Sum ruri; *natus Carthagini*, datiuos esse somniant grammatici, quum sint sexti casus, vt dicemus in sexto casu.

Vehementer errant grammatici, quum datiuum in passiua voce, esse rei agentis inculcant: vt *Deus amatur mihi*, idest à me. quem errorem suo loco, quum de passiuis agemus exagitabimus lib.3.cap.4.

Duo datiui sæpe simul reperiuntur; sed neuter à verbo regitur, imo vterque suo modo significat acquisitionem; vt, *Hoc erit tibi curæ*; *Datur tibi hoc vitio*. Plaut. *Nucleum amisi, reliquit mihi pignori putamina*. Lucret.6. *multa volant, quæ sint vitalia nobis, Et contra quæ sint morbo, mortique*. *Duo datiui*

Accusatiuus multis modis à præpositione pendet: eo in Romam, iu rus. Exclamatio postulat verbum. Exploditur grammaticorum Synecdoche. Duo accusatiui ab eodem verbo non reguntur.
Cap. V.

ACcusatiuus (nisi sit infiniti verbi suppositum: vt, *me amari*: aut actiuorum appositum: vt, *ama litteras*, semper à præpositione pendet: vt *vixit annos centum*; *latus pedes viginti*: *eo Romam*: *niger oculos*.

Tempus continuum, & mensuram precipiunt debere collocari in accusatiuo sine præpositione: vt; *studui decem annos*: *pendet libras triginta*. Hoc falsum est; virtute enim præpositionis subintellectæ ponitur

ille accuſatiuus, & non ex vi temporis: dicimus enim, *commoda mihi librum in decem menſes*; aut *intra quinque dies*. Dicimus item; *Vixit annos centum*, & *per annos centum*; &, *ante annos centum*, & *centum annis*. Denique ratione præpoſitionis ſubintellectæ, aut appoſitæ, vtêris accuſatiuo, vel ablatiuo. Cicero ſæpiſſime dicit; *aliquot per annos: per eos dies: per decem menſes*. Liuius; *Obſidio vix in paucos dies tolerabilis*. Horat. *Quod & in hunc annum viuat, & plures*. Plinius lib. 15. *Atqui tertium ante diem ſcitote decerptum Carthagine*. Suetonius; *Sed in reliquum anni tempus curia abſtinuit*. In illis, *pridie Compitalia*; *pridie ludos*, Eraſmus, & alij docti fatentur deeſſe præpoſitionem, *Ante*.

Lib. 1. c. 5. Quintilianus ſolœciſmum putat eſſe, ſi quis dicat; *Venio de Suſis in Alexandriam*: ſed decipitur, decipitque gregem Grammaticorum: nam auſim ſanctè deierare, neſcire me, plurane teſtimonia inuenerim cum præpoſitione, an ſecus: inclinat tamen animus, vt plura cum præpoſitione legerim, è quibus aliqua proponam, nam omnia eſſet infinitum. Ac primo hanc meam opinionem ſatis confirmant Græci oratores, qui ferè ſemper nominibus locorum addunt præpoſitiones: Poetę vero ſuo iure vtuntur, qui nunc apponunt,
Cap. 86. nunc detrahunt. Auguſt. Cæſar teſte Suetonio, ſemper dictionibus prępoſitiones addebat; quia genus dicendi apertum amabat, & ambiguitatem fugiebat: ſed noſtri Grammatici aduerbialiter dici putarunt, *eo Romā*, *venio Roma*. O craſſam ignorantiam! anne quum Gręci dicūt, γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, Latini, *Noctuas Athenas*, Gręcis accuſatiuus erit, Latinis aduerbium? Similiter πλέουσιν εἰς Ἀντικύρας, ideſt, *nauiget Anticyras*; & ſexcenta huiuſmodi. Sed ſi eſſent aduerbia, quomodo

modo reciperent cũ præpositiones, tũ adiectiua fęminina? Ouid. *Atq; aliquis doctas iã nũc eat, inquit, Athenas.* Propert. *Magnũ iter ad doctas proficisci cogor Athenas* Sed quia isti rationibus paruã habent fidẽ, testimonijs agamus. Plaut. Most. *Ego ire in Piræeum volo.* Cicero Attico libro sexto; *In Pyræea cum venissem*: idem libro septimo; *E naui egressum in Pyræeum*: idem, ibidem multa disputat de *Pyræeo*, & præpositione *In*, quæ ipse non obseruat, vt idem satis indicat ad Atticum libro tertio; *Quod à Bibone subito discessimus*: Idem; *nisi cum ab Epheso ante aliquando profectum*: idem; *Nec me in Arpinum hoc tempore abdam*: idem; *Is ad Messanam venturum esse dicebatur*; idem; *de illius ab Alexandria discessu*; & lib. 8. *à Brudusio absum propius*: ibidem; *ne citius ad Brundusium, quam opus sit, accesserit*: ibidem; *Dum certum nobis ab Esernia de eo quod audieram referretur*: idem Familiar. *Tertio die abs te ad Ariciam accesseramus*: ibidem; *ab Epidauro naui aduectus*; *& ab Athenis proficisci*: ibidem; *Fugisse à Mutina videretur*: ibidem; *exclusis enim ab Antiochia*: ibidem; *Nunciatũ esse quatridui iter à Laodicea abfuisse*: idem, *Antonij reditus à Brundusio*: Idem 13. Attic. *Epistolas missas à Corintho*: & 15. Attic. 23. *Venisse eum ad Baias audiebam*: Idem. 3. Verrina; *Hoc illi nauigia ad omnes populi Romani hostes vsque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopem, quæ in Ponto est, nauigauerunt*: Idem de Senectute; *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum quæstor.* Vbi notat Erasmus, proprijs nominibus additam præpositionem. Sed notant grammatistæ contra nostram hanc doctrinam, aliud esse *eo Romam*, aliud, *eo ad Romam*: nam *eo Romam*, significari aiunt ipsam vrbem; &

eo ad Romam, loca propinqua Romæ. Delirat igitur Liuius, qui lib. 5: ſæpè dicit, *Veios*, & *ad Veios* eodem ſenſu: & in hoc loco de ſenectute; *profectus ſum ad Tarentum quæſtor*, non deſignat loca circa Tarentum. Cæſar. 3. Ciuili; *Prius Caſſius ad Meſſanam nauibus euocauit, quam Pomponius de aduentu eius cognoſceret:* ibid. *Cum Claſſe ad Brundiſium uenit*: & 1. Gal. *Cæſar in Galliam contendit, & ad Genuam peruenit*. Si ex Tito Liuio teſtimonia vellem congerere, nunquam finis eſſet. Curtius lib. 4. *Iam peruenerat ad Arbelam, vicum nobilem ſua clade facturus*. Plautus Pœn. *Is ex Anactorio huc commigrauit in Calydonem*: idem Epidico; *quando hinc iturus eſt ipſe in Seleuciam:* idem Menechmis; *Geminus qui Syracuſis habet, hodie in Epidamnum migrauit*: idem Bacch. *Nam vt in Epheſum hinc abij, ex Epheſo huc ad ſodalem litteras miſi*: ibid. *Ibo in Piræeum viſam ecquæ aduenerit in portum ex Epheſo nauis*: idem Pſeudolo; *Illam in Sycionem ex vrbe abduxit modo*: ibidem; *ex Sycione huc perueniſti*: idem Trinum. *A patre ex Seleucia venit, vbi ipſe erat? In Seleucia*. Terent. Eunucho; *Heri aliquot adoleſcentuli coijmus in Piræum*. Propertius lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas*. Martial. *Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris*. His adde multa prouerbia; vt, *Nauiges in Maſſiliam*; &, *e Maſſilia veniſti*.

Addunt ineptiæ ſuæ, nomina prouinciarum non poſſe poni ſine præpoſitione: Poeticum enim eſſe, *Italiam* veni. Hæc refelluntur in Ellipſi præpoſitionum. *Rus*, & *domus* admittunt præpoſitionem in vtroque numero. Vide Ellipſim præpoſitionum. Seruius in illud Virg. *Italiam, Lauinaq; venit Litora*; *Ars quidē*, inquit, *hoc exigit, vt Prouinciarum nominibus*

Præ-

Præpositionem addamus, *Ciuitatum numquam*; *hoc tamen plerumque peruerso ordine legitur : sciendum enim vsurpatum ab auctoribus, vt vel addant, vel detrahant præpositionem.* Hæc ille; quibus apertè fert, inertem istam Grammaticorum artem ab vsu bonorum auctorum diffidere.

O curas hominum: En quatuor aras: Ecce hominem; deest verbum aliquod. Ellipsis verborum in *Audio*, vel *Narro*, vel *Aspicio*. Catull. epigr. 9. *O mihi nuncij beati*; Græcorum imitatione, quasi dicam, O quam beati nuncij rem mihi narras?

Fractus membra : cætera Graius : albus dentes; ad ineptissimam quandam synecdochen referunt Grammatici, quum Græca sint, & ad Ellipsim referantur: deest enim κατὰ, vt in Ellipsi præpositionum.

Duos accusatiuos diuersæ rei verbum regere non potest; quia efficiens vnum, duas simul res efficere æquè non potest : nec enim dices; *Amo patrem litteras*, sed *amo patrem*, *& amo litteras*: neque Philosophi concedent, duo prædicata de vno subiecto dici. At rancidi Grammatici dicunt, hanc esse constructionem vehementissimam: habent enim illi tres constructiones, *vehementes*, *vehementiores*, *& vehementissimas*. Sed eos vehementissimè insanire dicamus, & nostrum propositum vrgeamus. Illi pauca verba constituerunt, quæ duos accusatiuos regerent: vt, *doceo*, *moneo*, *posco*: sed inter hæc aliqua, quæ nunquam duos accusatiuos agnouerunt; qualia sunt *Dedoceo*, *Postulo*, *Peto*, *Induo*, *Exuo*, *Cingo*, *Calceo*, *Excalcio*. At, inquiunt, satis est, si hæc verba in passiua cum accusatiuo reperiantur : vt, *Accingitur ensem: Induitur loricam: Postulatur pecuniam*: O debilem rationem. Cur igitur isto pacto non ad-

Duo accusatiui.

dis tuæ quartæ speciei innumera alia verba, quæ hos accusatiuos accipere in passiua possunt? vt *Dido vultum sermone mouetur*: & *Dido expleri mentem nequit*: &; *Carpitur attonitos sensus*. Sed hæc latius in Ellipsi præpositionum Græcarum disputabuntur.

Vocatiuus nunquam regitur. Defenditur Plinius à calumnia Laurentij. Cap. VI.

VOcatiuus non est secundæ personæ, vt aiunt Grammatici, sed res aliqua, cum qua sermonē communicamus: nam vt artifex perfecto opere, vocat homines spectatum; sic qui composuit orationem, auditorem vocat auditum: vnde non potest hic casus regi, quia tota composita oratio ad vocatiuum dirigitur. Si dicas, regi ab aduerbio O, quia hæc particula sæpè coniungitur vocatiuo; concedam sæpè coniungi, at non semper: imo verò alicubi nec apponitur, nec apponi potest, vt in Hispanico idiomate apertè ostenditur: nam quum quis seruos suos inclamat; *moços, paies, criados*, illi respondent, *Señor*; ibi non potest suppleri O, Quid quod sæpe inuenias O sine vocatiuo. Virg. *O vbi campi, Sperchiusquè*; *O qui me gelidis in montibus Æmi Sistat*. Sed particula. O, nihil aliud est, quàm signum lætitiæ, vel doloris, vel exclamationis. Et verò vocatiuum à verbo non regi, apertè indicat vox passiua, quum huiusmodi orationem vertis; *Petre doce illum*; *ille Petre doceatur à te*. Indicat quoque nomen adiectiuum, quum post verbum imperandi additur; vt *discipule esto bonus*. Mart. *Esto Næuole solicitus*: idem apertius; *Esto tu Cæsar amicus*. Ouid. 1. Tristium; *Vade, sed incultus*. Denique aduerbia, nisi pro nomine

Vocatiuus nū quam à Verbo regitur.

mine

mine sumantur, casum regere non possunt, vt docet Cæsar Scaliger. *Lib. 9. de caus. linguæ Lat.*

Nunc exoritur quæstio, sitne dicendum, *veni puer dicende doctus*, an, *dicende docte*. Vtriusque loquutionis accipe testimonia: per vocatiuum loquutus est Horatius; *Age dic latinum Barbite carmen, Lesbio primum modulate ciui:* idem; *Inuicte mortalis Dea nate puer Thetide*. Ouid. 2. Trist. *O princeps parce viribus vse tuis*. Propertius; *Lectule delicijs facte beate meis*. Martial. lib. 4. *Libelle inuersa pueris arande charta*. Ouid. 3. Amorum; *Amnis arundinibus limosas obsite ripas, siste parumper aquas*. Tibullus lib. 4. *Iam nimium Messala mei studiose quiescas, non tempestiuæ sæpè propinque viæ*. Virgil. Æneid. 10. *O dolor atque decus magnum rediture parenti*. Persius; *Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis, Censoremq; tuum vel quod trabeate salutas*. quo in loco nugantur interpretes cum sua antiptosi: idem; *Audaci quicumque es afflate Cratino*. Tibullus ad Bacchum; *Huc venias hodierne tibi dum thuris honorem*. Albinoua. in Mœcenatis obitum; *Impiger Alcide multo defuncte labore, te memorant curas sic posuisse tuas*. Ausonius; *Distentas interne vias mirere domorum*. Exempla de vocatiuo, & recto; Statius. 7. Theb. *Haud vetito nudus iaciture sepulcro*. Propertius lib. 2. *Tu criminis autor, Nutritus duro Romule lacte lupæ*: idem lib. 3. el. 3. *Nudus ab inferna stulte vehere rate*. Ouid. Epistol. *Surge age Belide de tot modo fratribus vnus*. Virgil. *Nate meæ vires, mea magna potentia solus*. Martial. lib. 6. *Nile iussus cedere Brumæ Mitte tuas messes*. Idem lib. 7. *Secretusque tua mule lauaris aqua*. Virgil. 10. Æneid. *Dardania stratus dextra miserande iaceres*. Plinius autem lib. 7. c. 30. Salutans Cicer. vtrumque

Duo Vocatiui.

Nominatiuus cũ Vocatiuo.

casum miscuit, his verbis: *Salue primus omnium parens patriæ appellate; Primus in toga triumphum, linguæque lauream merite*; quod imperitissimè carpit Laurentius Valla: nam etsi contra leges Grammaticorum videretur dictum, græcè tamen defendi poterat: sic enim illi loquuntur, teste Budæo in commentarijs: Sunesius ad Aurelianum, *ὦ μεγαλοπρεπέστατε, μόνος ἢ μετὰ ὀλίγων σὺ μόνος δίκαιος καλούμενε*; idest, *O eximie solus, vel inter paucos tu solus iustus vocande*. Sed Valla in illo loco non putat latinè dici; *Tace tu imperitus homo*, sed *imperite*; quod non dixisset, si in hæc, quæ retulimus testimonia incidisset. Dicimus itaque rectè; *Defende me amice mi*: & *defende me amicus meus*; sed diuerso sensu, & Syntaxi: nam in hoc posteriore sunt veluti duæ Orationes, & deest ENS, vel QUI ES. Vide *Ens* in Ellipsi. Vnde falluntur qui in sacris litteris putant nomen *Deus*, facere vocatiuum *Deus*, quum legunt; *Deus Deus meus respice in me*; quum rectus sit, & legamus apud Prudentium, *Dee* in vocatiuo.

Lib. 3. c. 22.

Sextus casus in vniuersum à præpositione pendet. Ablatiuus absolutus reijcitur. Se Consule orabat Cicero, Latinum. Sextus casus tertiæ in E, vel I. Cap. VII.

Ablatiuus casus male sic dicitur. Rectius vocatur casus præpositionis.

SExtus casus proprium nomen non habet; neque enim semper significat *ablationem*, vt inde *ablatiuus* dicatur. Priscianus *comparatiuum* casum nominat; quia in sola comparatione, vt ipse putat, à præpositione non regitur, sed ex comparatiui natura. Nos *sextum casum* appellemus, aut *casum præpositionis*; quia semper à præpositione regitur; vt sigillatim exponemus.

In

In comparatione; vt *doctior omnibus*, deest *Præ*, vide Ellipsim.

In illis formis; *Ditior opinione*; *Calceus maior pede*; potius videtur deesse *Pro*, quam *Præ*; nam solet addi sæpè *Pro*. aut, *Quam pro*; vt sit Syntaxis, *maior est calceus pro pede*, vel *quàm pro pede*. Liuius lib. 25. *Maior quam pro numero omnium editur pugna*. Ellipsis præpositionum.

De instrumenti, pretij, modi, & verborum copiæ, inopiæ præpositionibus, vide Ellipsim.

In ablatiuo, quem falso *absolutum* vocant, valde sunt allucinati Grammatici: sed illis danda venia est; hoc enim altioris est considerationis, quam quo possit ingenium Grammaticorum ascendere. Vide, Ellipsis præpositionum. *Ablatiuus absolutus*

Præcipiunt grammatici in hoc ablatiuo, quem vocant absolutum, cauendum esse, ne duæ illæ orationes sint eiusdem suppositi; negant enim dici latinè; *Se Consule orabat Cicero*. Sed ratio stat contra: nam si subintelligitur semper præpositio, cur non dicam; *sub me præceptore discam*, vt dicitur; *Paulo præceptore discam?* Ouidius de Narcisso; *Lacrymas quoque sæpè notaui, me lacrymante tuas*; & lib. 2. Amorum; *Me duce ad hunc voti finem, me milite veni*: idem 2. Fastor. *Hic castas duce se iubet esse maritas*. Luca. lib. 5. *Et lætos fecit se Consule fastos*: idem lib. 6. *Seque arma tenente, ac nondum strato Magnum vicisse negauit*. Claudianus; *Illicitas Consul pœnas se Consule soluet*. Plaut. Bacchidib. *Nec equidem illam me viuo corrumpi sinam*; idem Truc. *Ostendit se mihi infidelem numquam se viua fore*: idem Aulularia; *In meis ædibus me absente neminem volo intromitti*: idem milite; *Si ego me sciente paterer vicino meo eam fieri iniuriam*,

riam: ibidem; *Te vidente vides*: idem Mostell. *Prinsquam te me vino vnquam sinam aut egere, aut mendicare*. Terent. Heaut. *Qui se vidente amicam patiatur suam.* Sedigitus in censura comicorum; *Eum me iudice errorem dissoluam tibi*. Quintilianus lib. 8. *Hibericas herbas se solo nequidquam intelligente dicebat*: idem declamatione. 4. *Te volente misisti*. Curtius lib. 4. *Quibus occultatis, Sidona deuecti sunt*. Suetonius Tiberio. 31. *Iterum censente vt Trebianis legatam pecuniam transferre concederetur, obtinere non potuit* Plinius lib. 10. cap. 9. *Absumique etiam se inspectante patitur*: idem lib. 8. *Prodente se auctor est M. Varro*: idem lib. 7. cap. 2. *Horum supra centum viginti millia fuisse se prodente Ctesias scribit*; Cicero in Bruto; *Se audiente locuples auctor scribit Thucydides*. Idem. 3. Philipp. *Nobis vigilantibus, & multum in posterum prouidentibus, populo Rom. consentiente, erimus profecto liberi breui tempore*: idem lib. 15. Famil. *Non potes effugere huius culpæ pœnam, te Patrono*: ibidem lib. 1. *Tenebam memoria nobis consulibus*, &c. Ibidem; *Denique memineram nobis priuatis*, &c. Idem in Pisonem; *quæ ornamenta etiam in sexto Clodio te Consule esse voluisti*. Seneca de vita beata: *Populo spectante fieri credam quidquid me conscio faciam*: idem. 3. epistolarum; *Acerbum vri, quanto acerbius si id te faciente patiaris*. Laurentius Valla lib. 3. cap. 64. illud Horatij in Arte tanquam noue dictum admiratur: *Laudator temporis acti se puero*. Tu sic dispunge, & separa; *Acti se puero*, non, *laudator se puero*.

Terminatio duplex Ablatiui tertiæ

Ablatiuus tertiæ declinationis in E. vel in I. antiquitus desinebat, de quo sic Consentius Romanus; *Sed consuetudo, & autoritas variat, & intra hoc pugnat*,

gnat, vt plerique in hac parte dubium dixerint ablatiuum. Hæc ille. Nos id probemus primum exemplis ſubſtantiuorum adductis; deinde adiectiuorum. Varro lib. 1. cap. 3. Ruſtic. *Feneſtras habere oportet ex ea parti, vnde commodiſſimè perflari poſſit;* & lib. 3. cap. 3. *In ſecunda parti;* & infrà; *in tertia parti.* Plaut. Menech. *Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.* Lucret. lib. 6. *Ille ex aſtifera parti venit amnis ab Auſtro:* & lib. 4. *Et libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum.* Cato. cap. 37. *Ex ſegeti vellito ebulum.* Catull. *Suſcitat à cano vulturium capiti.* Perſius; *Nonne pudet capiti non poſſe pericula cano Pellere:* idem; *Vos ò patricius ſanguis quos viuere fas eſt Occipiti cæco:* idem Saty. 2. *& acri bile tumet.* Virgilius in Sileno; *Serta procul tantum capiti delapſa iacebant:* idem. 9. Æneid. *Diſcuſſaq; iuba capiti:* & lib. 7. *Cum dentibus albis Indutus capiti:* idem Eclog. 1. *& ingratæ premeretur caſeus vrbi non vnquam,* &c. ſic enim diſpungendus locus. Cicer. 4. de Rep. citante Nonio: *Orbi terrarum comprehenſos.* Varro; *Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.* Elegans iocus eſt Plauti in Milite, de mare, Scen. Si alium. *Nam ſi abſtinuiſſem amare, tanquam hoc vterer.* Auſonius de Occaſione; *Heus tu occipiti caluo es.* Et lib. ff. 28. l. vlt. de hæred. inſtituendis: *licet modus inſtitutioni, contineretur:* & in l. ſi. ff. de hæred. inſt. *Contenta eſſe doti:* & l. 1. §. præuaricatorem. ff. ad Turpil. *Muneri defungi.* Sępe in Digeſtis legimus hos ablati. *petitioni, ferruminationi, affinitati, promiſſioni, conditioni:* & l. 27. D. de Euiction. *Noxale,* pro noxali. Plaut. Aſin. *Tamquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulandum.* Tacitus; *Fuſti caput eius afflixit.* Apuleius lib. 4. *Paratus non fuſti tantum, ſed*

machæra percussus occumbere. Lucret. lib. 2. *Nã sæpe in colli tondentes pabula læta:* idẽ lib. 5. *Terrarum qui in orbi,* &c. Gell. lib. 1. c. 3. *Hac fini ames:* ibid. *qua fini* & li. 7. c. 3. *ea fini.* Cato c. 113. *ansarum infirmarũ fini.* Iam de nominibus neutris in E, Al, Ar, hæc sũt Prisciani verba; *Vetustissimi solebant huiuscemodi nominum ablatiuum etiam in E. proferre.* Hæc ille, & citat antiquos. Ego addo; Ouid. in Ibim; *Et summam Libyco de mare carpat aquam:* & 5. Trist. eleg. 2. *Exiguum pleno de mare demat aquæ.* Lucret. lib. 1. *E mare primùm homines.* Catull. *Cùm veniret à mare nouissimo.* Quid dicam de nominibus adiectiuis? Ouid. in Epist. *Hument incultæ fonte perenne genæ:* & Fasto. 3. *Amne perenne latens Anna perenna vocor:* & 6. Fast. *Extaq; de porca cruda bimestre tenet:* idem in Epist. Paridis; *Fore vt à cæleste sagitta figar:* idem 15. Metam. *Specie cæleste resumpta:* Idem 4. Tristi. *Esse Chimæram, A truce quæ flammis separat angue leam.* Catull. *Sed Troia absente, Troia infelice sepultum.* Lucanus lib. 7. *Erepto natale ferct.* Horatius; *Cerite cera digni:* idem 1. Carm. *Cum Tyburte via.* Varro. 2. Rust. cap. 3. *Collo breue, gurgulione longiore.* Suet. Vesp. *Conuiuabat assiduè, ac sæpiùs recta, ac dapsile, vt macellarios adiuuaret.* Præterea *vigil*, & *pugil*, confessione omnium, faciunt in E, vel I. at sunt adiectiua; & si imber facit E, vel I. cur composita non facient similiter, quæ omnia sunt adiectiua; vt *September, October*, &c. Nomina quoque in AS gentilia olim (teste Charisio, & Prisciano) erant in *Atis*, & *ate*; vt *Arpinatis*, & *Arpinate*. Sed in E. & I. mittunt ablatiuum; quamuis sint qui negent per E, quos refellit Cicero pro Cluent. *Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate:* idem, 5. Tuscul. *Nisi ab homine Arpinate*

di-

didicisset. Liuius lib. 5. *In Capenate agro*: idem lib. 10. *Ex agro Sentinate.* Valer. Maxim. lib. 6. *Ex illo Mario tam humili Arpinate.* Mart. *Metamque lactis Sarsinate de silua.* Sunt & alia apud Plinium, & cæteros. Sosipater Charisius ex Cæsare, Plinio, & Varrone; *Si de persona loquamur, in E. fiet ablatiuus: si verò de re alia, in I, vt ab homine breue, & ab itinere breui: quare ab ædile semper dicendum, quia semper de homine dicitur.* Hæc ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit; *Si nomen sit proprium ex adiectiuo, nunquam per I, efferri*; vt à Iuuenale, à Martiale, à Prudente, à Clemente: *si de negotio loquaris, per I, tantum*; vt, in re clementi. Ego vera illos præcepisse puto, sed melius est, vt iam dicamus vsu esse factum, vt promiscuè adiectiua omnia mittant in E, vel I, ablatiuum. Ex tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum præcipiunt, nomina oppidorum, vbi aliquid fit, si sint tertiæ declinationis, poni in datiuo; vt, *natus Carthagini, Sycioni habitat, & ruri vitam agit.* Ego assero melius dici, *rure viuit, Carthagine natus*; sed si illa reperiantur, datiuos non esse, sed ablatiuos. Horat. *Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum.* Plaut. Casin. *Vxorem vbi rus abduxero, rure incubabo vsque in præfectura mea*: idem; *Ego Caio hoc fieri in Græcia, & Carthagini*: Idem Mostell. *Veniunt ruri rustici.* Terent. Phor. *Opus ruri faciundum.* Iustinus lib. 1. *Ruri iter ingressus.* A pluri nunc dicimus, Charisius magis probat *à plure*, his verbis; *Ab hoc vetere, maiore, plure, non veteri, maiori, pluri.* Quid quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 80. *Reperiuntur*, inquit, *luci pro luce, & vesperi pro vespere, & ruri pro rure.* Hæc ille. Plaut. Cistell. *Postea autem cum primo luci.* Sic

dicimus; *tempori venito*: & Cato dixit; *Satisne tempori opera sient confecta*; &, *si tempori facias*. Charisius *à rure* vel *ruri* probat. *Carthagini* porro esse *Carthagine*, patet ex hoc Virgilij; *Tyria, Chartagineq; qui nunc expectat*. Et Cor. Nepos: *Vt Romæ Consules, sic Carthagine quotannis bini reges creabantur*. Cic. 16 Attic. Epist. 4. *Sextum fuisse Carthagine*: & 8. Att. 4. *Sulmone C. Attium aperuisse Antonio portas*.

Plura adiectiua vni substantiuo eleganter iungi. Cap. VIII.

DIcimus, inquit Valla, *Hic robustus messor*, *ista robusta mulier*: *neque dicimus, antiquus robustus messor*; *antiqua robusta mulier*. Hæc ille. At vero ratio ipsa præscribit, vni substantiæ simul multa cohærere posse accidentia: nam vt libenter fateor, Catonem non posse simul esse frigidum, & calidum, ita libenter concedam, simul frigidum, crassum, ac album esse. Cicero pro lege Manilia; *Mithridates magnis aduentitijs multarum nationum copijs adiuuabatur*: ibidem; *Quum ita clausa erant nobis omnia maria, vt neque priuatam rem maritimam, neque publicam gerere iam possemus*: idem 2. de Oratore; *Hæc perpetua contra Scæuolam Curiana defensio tota redundabit hilaritate*: idem 5. paradoxo. *Quem nutum locupletis orbi senis non obseruat?* Idem 2. Tuscul. *Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamq; vmbratilem, & delicatam quum accesserunt etiam* Poetæ, &c. idem 1. Philip. *Non igitur prouocatio ista lege datur, sed duæ maximæ salutares leges, quæstionesque tolluntur*: ibidem; *Carissimus tuus paruus filius in Capitolium à te missus pacis obses fuit*: ibidem; *Vt omittam*

tam res aui tui prosperas, acerbissimum eius diem supremum malim, quàm L. Cinnæ dominationem: idem Phil. 5. *Periculosissimum ciuile bellum*: ibidem; *bellum acerbissimum ciuile sit restitutum*: idem. 8. Epistol. *Etiam externos multos claros viros nominarem*: ibidem; *Quasi deuincti magnis meis veteribus officijs*: idem de Oratore; *Assidua diligens scriptura*: idem Vertina. 2. *Crepereius ex acerrima illa equestri familia, & disciplina*: idem. 2. de diui. *Vnde superstitiosa primum euasit vox fera*: idem Attic. lib. 7. *belle nobis flauit ab Epiro lenissimus Auster mitis*: idem 7. Famil. *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. Terent. *Tum vt maleuoli veteris poetæ maledictis respondeat*. Lucanus; *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno*. Martial. lib. 12. *Ne mendica ferat barbati prandia nudi peta rogat*. Sueto. Neron. *In vetere gentili stemmate*. Valer. Maxim. lib. 1. c. 6. *Puerum infantem semestrem*: idem lib. 4. *Aurea Delphica mensa*: idem lib. 9. cap. 3. *Nonne multo alieno sanguine profuso, ad vltimum & suum erogauit*. Sueto. Cæsare. *In summo publico luctu*. Curtius lib. 3. *Quum captiuis mulieribus nobilibus*: ibidem; *Captiua nobilis mulier*. Cæsar. 1. Gall. *quem locum duplici altissimo muro munierant*. Liuius lib. 1. *Insignique eum veste, & Curuli regia sella adornauit*: idem lib. 38. *Hic speciosus vltimus dies Scipioni illuxit*. Terentius Phormio. *Introit ater alienus canis*; Idem Eunucho; *Labore alieno magno partam gloriam sæpe in se transmouet*. Sic enim legendus est locus, non *Magnam*: idem Adelph. *Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otium sequutus sum*. Varro. lib. 2. de re rust. *Quid rationes dominicas pecuarias conferre nequicquã recte potest*: idem lib. 3. *Quum*

seueri boni viri laudabant. Plin. lib. 1. cap. 2. *est lamina cerea tenui aurata*. Seneca in Medea; *Candida thyrsigeri proles generosa Lyei*. Sed poetarum longum esset persequi testimonia. Passim etiam occurrit, vbi suppresso substantiuo, plura leguntur adiectiua; vt *inclyti Romani*, supple, *homines*: *integrum Aprilem te expectaui*, sub. *mensem*: *Superos omnes, & inferos testatur*: sub. *Deos*. *Miseri mortales*, sub. *homines*; *splendidus Oriens*, subaudi, *Sol*; *immensi molares*, subaudi, *lapides*. Virg. *Centum lanigeras mactabat ritè bidentes*, supple, *oues*. Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis*, supple *vasa*.

De relatiuorum constructione, & de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.
Cap. IX.

A præceptis Artium excludenda sunt Heterogenea.

ROgabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse relatiuum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint artes confundere, & facere vt nè intelligendo nihil intelligant. Hæc & alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim grammatico scire, *Tantus, quantus*. *Talis, qualis*: *Tot, quot*, esse nomina adiectiua, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; vt *pater, filius, discipulus, magister*. Diximus itaque, relatiuum collocari inter duos casus nominis vnius; vt *vidi hominem, qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirment: Cicero Verr. 5. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege*

Relatiui vsus in Grammatica.

lege multi simul accusati : ibidem; *Ex ea die,ad hanc diem quæ fecisti, in iudicium voco* : ibidem; *Fauonius qui legem noset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur*; & 4. Verri. *Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia iudicia redegerit in suam potestatem* : ibidem; *Cephalidi mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat*:idem pro Milone; *Ante fundum Clodij, quo in fundo* : idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio*: idem 1. Verrina; *Emptum est ex S. C. frumentum à Siculis, Prætore Verre, pro quo frumento pecunia omnis soluta non est*:ibidem; *Quum illius diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit*. Nunc legitur, *illius temporis*: sed Pædianus, *illius diei agnoscit* : idem 2. Agraria; *sequitur enim caput, quo capite non permittit* : idem ad Attic. lib. 3. *Is causam habet, quam causam ad te defert* : ibidem lib. 8. *Litteras abs te M. Galenus ad me attulit, in quibus litteris scribis* : idẽ ad Volumnium; *Eutrapelia litterarum fecit, vt intelligerem tuas esse, quibus in litteris*, &c. Ad Herenn.lib.1. *Oratoris officium est, de ijs rebus posse dicere, quæ res ad vsum ciuilem*, &c. ibidem: *firma similitudine eius rei, qua de re agitur : ad eam rem,qua de re iudicatum est*:ibid. *Expositio est, quum res,quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breuiter* : ibidem libro 2. *Deinde ea res similis sit ei rei, de qua re agitur, aut dissimilis* : ibid. *Oporteatne de ea re iudicium fieri, qua res in iudicio non venit* : ibidem libro. 3. *Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententijs* : ibid. *Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissimè potest*. Cæsar. 1. Gall. *Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire pos-*

sent: ibid. *Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conueniant; is dies erat ad 5. Kalend. Aprilis*: idem; *Vltra eum locum, quo in loco Germani consederant*: idem 6. Gallic. *Post diem septimum sese reuersurum confirmat, quem ad diem ei legioni*, &c. Et paulo post; *Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent*, &c. Suetonius Iulio; *Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ, quem rumorem auxit*: idem Augusto; *Dubium euentu meliore, an voluntate, quam voluntatem, quum identidem præseferret*. Teren. Hecyr. *Eodem vt iure vti senem liceat, quo iure sum vsus adolescentior*: ibid. *Ita eam oppressit calamitas, eam calamitatem vestra intelligentia sedauit*. Plaut. Sticho; *Est causa, qua causa mecum ire veritus est*: idem Aulula; *Id quod in rem tuam optumum esse arbitror, te id admonitum aduento*. Plinius; *Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur*. Autor de viris illustribus; *vbi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata, qui libri, quia leues quasdam sacrorum causas continebant*. Liuius lib. 39. *Neque harum rerum vllam rem in se, aut alios admiserant*. Sallust. Catil. *Tunc lex Portia, aliæq; leges paratæ sunt, quibus legibus exilium damnatis permissum est*. Vitruuius lib. 8. cap. 3. *In Thessalia fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo colore*.

Ellipsis casuum in Relatiuo. Solet in relatiuo deesse primus casus, aliquando secundus, nonnunquam ambo simul: exempla primi modi: Terent. Hecyra; *Quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt*: idem Heaut. *Vnde habes? quam Bacchis secum adduxit adolescentulam*. idest ab

ab ea adoleſcentula, quam adoleſcentulam. Plautus Aulul. *Nemini credo, qui diues largè blandus eſt pauperi*; ideſt nemini diuiti credo, qui diues. Horat. *Qui fit Mœcenas, vt nemo quam ſibi ſortem, ſeu ratio dederit, ſeu fors obiecerit, illa contentus viuat?* Ordo eſt, vt nemo contentus viuat illa ſorte, quam ſortem. Cicero; *Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat.* Quintil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. Andria; *Populo vt placerent, quas feciſſent fabulas*: ibidem; *Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.* In quibus locis meras nugas, & antiptoſes machinantur iſti, quum dicendum ſit; hæ nuptiæ non ſunt veræ, quas has nuptias credis eſſe veras. Virgil. 2. Æneid. *Quod te per Superos, & conſcia numina ueri; Per, ſi qua eſt, intemerata fides, oro*; ideſt per fidem: idem 6. Æneid. *Per ſidera iuro, per Superos, & ſi qua fides tellure ſub ima eſt*: idem Æneid. 12. *Turne, per has ego te lacrymas, per, ſi quis amatæ tangit honos*: & 10. Æneid. *Vnum hoc per (ſi qua eſt uictis uenia hoſtibus) oro.* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, ſi relatiuum præcedat, trahere ad ſe antecedens; quaſi relatiuum poſſit præcedere, non appoſito ad quod referendum eſt.

Exempla ſecundi modi paſſim ſunt obuia; vt *uidi hominem qui dormiebat.*

Vterque caſus ſic deſideratur: Terentius Adelph. *Minimè miror, qui inſanire incipit ex iniuria*: ideſt, minime miror eos homines, qui homines. Horatius; *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum collegiſſe iuuat*; Ideſt, ſunt aliqui homines, quos homines iuuat, &c. Obſcurius hæc Liuius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus ſignati argenti, & æris domi haberemus*; Ideſt,

Cau-

Cautum erat de modo, vel numero quo numero ne plus auri haberemus: aut *Quo*, ficut *Qui*, pro *Quomodo* positum eſt; vel Vt; Cautum eſt, vt ne plus auri haberemus. Cicero Curioni lib. 7. *Sed eo vidiſti inultum, quod præfiniſti, quo ne pluris emerem.* Hæc Tranquillus planius protulit in Iulio; *Cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam haberé Romæ liceret:* ibidem; *Ex omni prouinciarum copia Gallias potiſſimum elegit, cuius emolumento, & opportunitate idonea ſit materia triumphorum:* ideſt, Gallias elegit, prouinciam, cuius prouinciæ. Ouid. 2. Metamorph. *Præſide tuta Deo nemorum ſecreta ſubibis; Nec de plebe Deo, ſed qui cæleſtia magna ſceptra manu teneo.* i. me Deo, qui Deus ego teneo. Salluſt. Catil. *Sed antea item coniurauere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua quam veriſſime potero dicam*; ideſt, coniurauere coniurationem, de qua coniuratione dicam. Cicero 1. Philip. *Vt natum te eſſe ciues tui gaudeant, ſine quo nec beatus, nec clarus eſſe quiſquam poteſt*; id eſt, gaudeant gaudium, ſine quo gaudio.

Tota oratio præcedens pro caſu nominis poſita. Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, & eſt ſyllepſis, quia concipimus totam orationem eſſe pro priore caſu, aut eſſe potius caſum priorem; Liuius lib. 3. *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem ingens numerus auium interuolitando rapuiſſe fertur.* Salluſt. Iugurth. *Deinde Philenorum aræ, quem locum Aegyptum verſus, finem Imperij habuerunt Carthaginenſes.* Cor Nepos in vita Attic. *Tranquillatis rebus Romanis remigrauit Romam L. Cotta, & L. Torquato conſulibus quem diem ſic vniuerſa ciuitas Athenienſium perſecuta eſt, vt lacrymis deſiderij futuri dolorem indicaret.* Quem locum

eum frustra viri docti mutare conantur; similiter enim locutus est Cicero; *Plancus me retinet, sperat posse fieri vt mecum in Italiam decedat, quem ego diem si videro*, &c. Idem Attico; *Quinetiam feci (quod profectò ante me nemo) vt ipse per litteras me consolarer; quem librum ad te mittam.* Virgil. *Arcumque manu, celeresque sagittas corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates:* idem; *Interea socios, inhumataque corpora terræ mandemus, qui solus honos Acheronte sub imo est.* Huius generis sunt Parentheses illæ (*quæ tua est pietas*, (*quæ vestra libido est*) Quintil. *Pædagogi aut sint eruditi plane, (quam primã esse curam velim) aut se non esse eruditos sciant.* Hoc nomen *negotium* subintellectum in relatiuo neutrali explicat etiam præcedentem orationem. Terent. *Qui habet salem, quod in te est*; idest, quod negotium. Cicero; *Perdifficilis Brute quæstio est (quod tu minime ignoras) De Natura Deorum*, Plautus Aulu. *De alia re te restituisse arbitrabar, quod ad me attinet.* Terent. Adel. *Et quod fortunatum isti putant, vxorem nunquam habui.* Salluſt. Catil. *Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ concurrebant:* idest, cuius negotij, Et in plurali; Cicero. 2. epistola. *Cum Pompeio complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, versatus sum, quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt*: idem; *Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet.* Et in sacris; *Lunam, & stellas, quæ tu fundasti.* Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum concipere fœmininum; vt *triste lupus stabulis:* nam deest πρᾶγμα, idest, *negotium.* Atque hæc iuxta Latinorum veram preceptionem sunt disputata. Græci

ci vero circa hæc licentius euagantur, qui postquam vnum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis; vt, *vtor libris, quibus habeo*. Vide Hellenismum.

De relatione Hic, & Ille.

Hic, & *Ille* sic differunt, vt ait Laurentius; *duobus positis*, Hic, *refert propinquius*, Ille *remotius*; vt Corydon, & Tyrsis ducebant greges, hic oues, ille capellas. Sed (quod ignorauit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas, parum refert vtro modo loquaris; vt *Vidi Hectorem*, & *Achillem, hunc Troianum, illum Græcum*. Cicero pro Rosc. *Quid est quod negligenter scribamus aduersaria? quid est quod diligenter conficiamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua, illæ sunt æternæ:* Idem; 4. de Finib. in princip. *Quum duæ sint artes, quibus perfecta ratio, & oratio compleatur, vna inueniendi, altera disserendi; hanc posteriorem & Stoici, & Peripatetici; priorem illi egregiè tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem*. Virg. *Vrbem, quam dicunt Romam, Melibœe putaui Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus Pastores ouium teneros depellere fœtus. Verum hæc*, &c. Valer. Max. lib. 2. cap. 7. *Scipio Africanus grauius in Romanos, quam in Latinos transfugas animaduertit; hos enim tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixit; illos tanquam perfidos socios securi percussit*: Ibidem; *Quorum nescio vtrum maius dedecus fuerit, quod patria spes, an quod hostis metus nihil in ijs: hæc reposuerit pro se, ille ne aduersus se dimicarent parui pendendo*: Idem lib. 5. cap. 4. de Scipione; & Coriolano: *Ille enim metu patriam pulsauit, hic verecundia*: Atq; ita sæpè apud Valer. Max.

De Comparatiuorum constructione. *Caput. X.*

CIrca Comparatiuorum constructionem, nugis armati pugnant Grammatici. Multa confinxit Priscianus, Scaliger multa frustra philosophatur; egregiè tamen ineptus est Valla, cuius studium fuit Latinam linguam compedibus constringere, hic reliquos Grammaticorum dedit præcipites: ex Prisciani tamen lib. 3. in princ. sic nos de Comparatiuis præcipimus.

Comparatũ Nomẽ quid sit. Comparatum nomen est, quod vnum, vel plura, sui, vel alieni generis superans, dissoluitur in positiuum, & aduerbium *Magis;* vt, *Cicero fuit eloquentior fratre; vberior Demosthene; Romanis facundior; cæteris oratoribus prudentior; Græcis, & Romanis omnibus suauior; quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior.* Duo tamen hîc sunt consideranda, quæ non solum Grammaticos, sed peritos etiam latuerunt. *Comparatiua nullum regunt Casum.* Primum est, Comparatiua nullum casum regere; vnde sunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior sum patri, quam matri: Litteris, quàm moribus instructior: nulli omnium claritate inferior: Maior quam pro numero sonus: celerius opinione hominum.* Curt. lib. 5. *maiorem quàm pro flatu sonum edebat.* *In comparatiuorum ablatiuis deest Præ.* Alterum est, In comparatiuorum ablatiuis deesse, Præ. vide Ellipsim. Nunc vero contra Vallam, & eum sequutos, comparatiua inter plura sui generis habere locum luce clarius ostendam: Plinius de tribus pyramidibus; *Tertia, inquit, maior prædictis, sed multo spectatior.* Sallustius de tribus filijs; *Te Iugurtha, qui ætate, & sapientia prior es,* Valer. Maxim. de

tribus Dionyſijs; *Tertium te importuniorem ſuperioribus habere cœpimus.* Apuleius lib. 9. *E tribus iunior.* Apud Horatium ſe comparat Hypermneſtra reliquis ſororibus lib. 3. Oda. 11. *Ego*, inquit, *mollior illis*. Plinius libro 36. cap. 7. de generibus marmorum; *Viride cunctis hilarius*: idem lib. 36. cap. 9. de quadam naui; *Omnibus, quę vnquam in mari viſę ſunt, mirabiliorem*. Varro 2. rei ruſt. cap. 5. *Boues Epiroticinon ſolum meliores totius Gręcię, ſed etiam Italię.* pro quo alij dicerent, Optimi totius Græciæ. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Fabricius Lucinus honoribus, & auctoritate omni ciui temporibus ſuis maior, cenſu par vnicuique pauperrimo*; Idem lib. 5. cap. 3. *Neminem Lycurgo aut maiorem, aut vtiliorem Lacedæmon genuit.* Columella lib. 6. *Nonnunquam etiam in oleà vnus ramus cæteris aliquando lætior eſt.* Plinius Iunior: *Dies alibi, hic nox nigrior, & denſior omnibus noctibus.* Curt. lib. 6. *Mare Caſpium dulcius cęteris.* Apuleius lib. 2. Floridorum; *Fuit Hippias è numero Sophiſtarum prior omnibus.* Lactantius: *Omnes ſibyllæ vnum Deum prędicant, maximè tamen Erythræa, quę celebrior inter cęteras habetur.* Quem locum impudentiſſimè damnat Valla; quum ipſe, qui alios audacter carpit, audeat dicere cap. 8. de reciprocatione; *Poſterior, quę & quarta eſt cauſa.* Sed ego te licet immerente, defendam Valla. Cicero 1. de Natura Deorum; *Mundum rotundum eſſe velint, quod ea forma vlla neget eſſe pulchriorem Plato*: ibidem; *Elephanto belluarum nulla prudentior*: ibidem; *Quæ figura, quę ſpecies humana poteſt eſſe pulchrior?* & paulo poſt; *Forma quoq; eſſe pulcherrimą debeat, nec eſſe humana vllā pulchriorē*: & infra; *Num etiā eſt vna omniū facies, nam ſi plures, aliam eſſe alia pulchriorē neceſſe*

Ipſe Valla legem ſuā migrat.

eſt

est: ibidem; *Itaque in illis selectis, breuibusque sententijs hæc prior sententia est*: idem 1. de Oratore, *Cumq; illo nemo nec integrior esset in ciuitate, neque sanctior*: idem Officiorum. 1. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior, quam*, &c. Idem lib. 1. de Natura Deorum; *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acrior Aristotele?* Idem. 2. Officio. *Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi*: idem, citante Nonio; *Omnium autem rerum ex quibus aliquid adquiritur*: idem epist. 5. lib. 9. *Nemo est illorum omnium mihi te iucundior*. Lentul. in epistolis Ciceronis; *Idcirco naues onerarias, quarum*. Curt. lib. 9. *In oculis duo maiora omnium nauigia submersa sunt*. Sed hæc duo testimonia reprehendunt imperiti. Plinius; *Animalium fortiora, quibus sanguis crassior*. Curt. lib. 6. *Cleander priores eorum intromitti iubet*. Gell. lib. 14. cap. 7. *Qui eorum prior alijs esset*. Pompon. Mela de Danubio; *Eorum qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor*: idem lib. 3. cap. 3. *Syluarum Hercinia vt maior alijs, ita & notior*. Cornel. Nepos in Thrasybulo; *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit*. Sed quando semel cœpimus, addamus & poetarum testimonia. Homer. Iliad. 2. Ζεῦ Πάτερ, ὅτε σεῖο ὀλώτερος; idest, *Iupiter Pater non Deorum aliquis te perniciosior*. Virgil. 8. Æneid. *Sed cunctis altior ibat Anchises*. Ouid. 3. Metamorph. *Nam doctior illis Ismenis Crocale*: idem. 13. *Omnibus inferior, quas sustinet arduus Aether*: Idem in Leandro; *Tanto formosis formosior omnibus illa est*: idem 1. Metam. *Sanctius his animal, mentisque capacius alte*: ibidem de Zonis; *Quinta est ardentior illis*: ibidem; *Non illo*

melior

melior quiſquam, vel amantior æqui Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Dearum: idem 2. Metamor. *Quanto ſplendidior quam cętera ſidera fulget Lucifer; Et quanto quam lucifer aurea Phœbe, Tanto virginibus præſtantior omnibus Herſe.* Horat. 4. Carmi. *Cæteris maior, tibi miles impar.* Plaut. Captiuis; *Non ego nunc paraſitus ſum, ſed regum rex regalior*: idem Sticho; *Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic eſt*: ibid. *Conſpicatus ſum interim cercurum, quo ego me maiorem non vidiſſe cenſeo*: Idem Caſina; *Te ſene omnium ſenum neminem eſſe ignauiorem*. Papin. Statius lib. 3. Theb. *Cunctiſq; prior Cadmeius Heros*: idē lib. 6. *Prior omnibus Idas proſilit.* Martial. lib. 11. *Hic totus volo rideat libellus, & ſit nequior omnibus libellis.* Ex his tam multis hæc velim colligas; Primum Comparatiuum inter plura ſui generis habere locum, atque adeo cum genitiuo plurali inter plura ſui, vel alieni generis; deinde erraſſe Priſcianum, Diomedem, Donatum, Seruium, & Laurentium, qui comparatiuum, *Prior*, de duobus dici tantum præceperunt: erraſſe etiam Laurentium, & eum ſequutos, quum inculcant, comparatiuum inter duo tantum regere genitiuum pluralem: nam hoc monſtri ſimile eſt, ſi dicas genitiuum illum, qui ſit partitionis, regi à comparatiuo: quum enim dicis; *Oculorum dexter eſt acutior*, deeſt, *ſiniſtro*; vel, *quàm ſiniſter*. Itaque comparatio non fertur in genitiuum; imo vero deeſt, *ex numero*; vt in Ellipſi. Iſtorū error conuincitur, quum inter duo comparatiuum habet præpoſitionem *De*, vel, *Ex*, Cæſar. 1. Ciuil. *Sed ex propoſitis conſilijs duobus, explicitius videbatur ad Ilerdam reuerti.* Poſtremo ridiculam eſſe defenſionem Deſpauterij, & Aſcenſij, quum defendunt Vallam, dicentes, in huiuſmo-

Prior, de pluribus etiā dicitur.

Comparatiuus non regit Genitiuū.

iuſmodi ſermone; *Cicero eſt doctior Italis*, deeſſe, *reliquis*, vel *cęteris*. At Valla non diceret, *Medius digitus eſt ceteris maior*; nam reprehendit Lactantium de Sibyllis dicentem; *Quæ celebrior, & nobilior inter cæteras habetur*: Nec diceret Valla ad illud Ouidij; *Quinta eſt ardentior illis*, deeſſe, *cęteris*.

Ex his igitur liquidò conſtat non eſſe reprehendendas phraſes illas in ſacris litteris; *Maior diſcipulorum*, *Minor fratrum*: & illud Pauli ad Corint. 1. cap. 3. *Nunc manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc; maior autem horum eſt Charitas*. Hic ego non video, præcipuè ſi græca conſulas, quomodo melius hoc potuerit enuntiari; nam Græci non ferè aliter loquuntur; Matthæi cap. 13. de grano ſinapis, ὃ μικρότερον μέν ἐστὶ πάντων σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί; ideſt, *Quod minus eſt omnibus ſeminibus, quando autem excreuerit, maius eſt omnibus oleribus*. Eadem verba repetuntur Marci cap. 4. Sapient. 7. *Omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia*: item Sapient. cap. 10. *Vt ſcirent omnium potentiorem eſſe ſapientiam*. Daniel. cap. 9. *Quod eſſet honorabilior omnium*. Anacreon χαλεπότερον δὲ πάντων, ideſt, *quod omnium difficilius*; & vulgatum illud, quod adducit Suidas; πάντων δὲ ἀνθρώπων σοφώτερος Σωκράτης, ideſt, *omnium hominum ſapientior Socrates*. Celebris ad noſtram doctrinam locus eſt apud Horat. lib. 3. Oda. 6. *Aetas parentum peior auis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem*. Vides tria ex ordine comparatiua, non vt Grammatici docent, poſt comparatiuum addendum ſuperlatiuum. Martialis item lib. 5. Epig. 2. *Creta dedit magnum, maius dedit Africa nomen, Nobilius Germania*. Cicero 6. Paradox. *Filiam quis habet pe-*

cunia opus est; duas, maiore; plures, maiore etiam.

Illud insuper non fuit omittendum, quod Scaliger, & alij docti contra Quintilianum viderunt, comparatiuum nunquam sumi pro positiuo, sed debere intelligi casum comparationis; vt, *sum paulo infirmior*; supple, *solito*; vel *quàm antea*: *Ocyus huc venite omnes*; supple, *dicto*; vt, *Et dicto citius tumida æquora placat*. Neque vero assentior Varroni (si modo Varronis sunt quæ citant Seruius, & Laurentius lib. 1. cap. 12.) *Iuuenior*, inquit, *& senior comparatiui sunt per diminutionem; Senior, non satis senex; Iunior, non satis iuuenis; vel intra iuuenem, sicut Pauperior, intra pauperem.* Simile quiddam ex Varrone citat Censorinus de die natali cap. 14. *Vsque ad sexagesimum annum seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat; inde vsque ad finem vitæ vniuscuiusque quintum gradum factum, in quo qui esset senex appellaretur, quod ea ætate corpus senio laboret.* Gellius lib. 10. cap. 38. eadem fere videtur sentire, quibus oppono Quintil. lib. 3. cap. 1. de Isocrate scribentem; *Eo iam seniore (octauum enim & octogesimum impleuit annum.* Ouid. 2. Trist. *Sospite sic te sit natus quoque sospes, & olim Imperium regat hic cum seniore senex;* ideſt filius senex, cum patre seniore. Mart. lib. 6. in principio; *Cui pater æternas post sæcula tradat habenas, Quique regat orbem cum seniore senex.* Virgil. lib. 5. *Assueti syluis comites senioris Acestæ*; idem, *Aeui maturus Acestes*: & 2. Æneid. de Priamo; *Senior*: idem de Charonte lib. 6. *Iam senior, sed cruda Deo, viridisque senectus*; ideſt, magis quam senex, hoc est, aliquantum sene senior. Plinius de apibus lib. 11. cap. 10. *Seniores intus operantur.* Cicero de Senectute; *Tum etiam*

Compa-ratiuus nũquã pro Posi-tiuo po-nitur.

Cato loquutus, quo erat nemo ferè senior temporibus illis, nemo prudentior. Facio te certiorem, non est facio te certum, sed Romanæ vrbanitatis causâ, ne viderentur docere alios, dicebant; *Faciam te certiorem,* scilicet, quam tu es: Sic *maiores nostris;* sic *plures horas*, scilicet, quam vnam. *Plus eo,* dixit Terentius.

Particula *Quàm* non semper petit similem casum præcedenti, vt imperiti docent: nec enim dices; *Vtor Cicerone doctiore quam Sallustio: habeo vestem Titij melioris quàm Sempronij*, sed addes aliud verbum; vt *dedi pecunias Titio fideliori, quam Sempronius est.* Cicero ad Quint. *Dixitq; apertè se munitiorē ad custodiendam vitā suam fore, quam Africanus fuisset.* Terent. Adepl. Act.4. Scen.5 *Quo vir multo melior es, quam ego sum.* Liuius lib.26 *Vt gloriari possis, multo fortiorem, quam ipse es, virum abs te occisum.* Valer. Max. lib.3. cap.2. *Vt gloriari possis aliquando, virum fortiorem, quàm ipse es, tuo iussu esse interemptum.* Cicero lib.1. de Inuent. *Si vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est:* idem ad Pompeium; *Vbi tibi multo maiori, quàm Africanus fuit, me non multò minorem quam Lælius, facile & in Rep. & in amicitia adiunctum esse patiare.* Plaut. Curc. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi:* idem Casin. *Lepidiorem vxorem nemo, quam ego habeo hanc habet.* Cicero; *Nihil tibi concedo, quo studiosior eius sis, quam ego sum.* Itaq; rectus rectum petit, cum, *Quàm,* expresso vel subintellecto: vt *Cicero doctior est, quàm Sallustius.* Aliquando Particula, *quam,* præcedente accusatiuo petit accusatiuum; Terent. *Ego callidiorem hominem, quam Parmenonem, vidi neminem;* vbi aliud verbum, vidi, supplendum est: non enim ex vi & natura particulæ, *Quàm,* accipimus si-

Quam, nō regit casum similem præcedenti.

milem casum præcedenti, si verbum subintellectum illum non regat. Similis ratio est particulæ, *Atque* post Comparatiuum; vt ex hoc Plauti loco discimus Cas. Act. 5. Sc. 1. *nec fallaciam astutiorem vllus fecit poeta, atque vt hæc est fabrefacta à nobis.*

Superlata neque casum regunt, neque magis comparant, quam possessiua. Cap. XI.

Falsum est, tres esse comparationũ gradus.

PEruersa Grammaticorum opinio ita latè peruagata est, vt iam fere nullis machinis labefactari queat: iam enim persuasum est omnibus, tres esse gradus in comparatione, *Doctus*, *Doctior*, *Doctissimus*; quod in præsentia, si attentis animis excipiamus, facili negocio dissoluemus. Sola nomina comparatiua comparant: nam in illis; *Gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, & *Gratissime mihi fuerunt litteræ tuæ*, nulla est comparatio, sed quædam amplificatio qualitatis in superlatiuo, vt vocant; nam hoc nullum aliud peius nomen potuit inueniri. Sed nos hoc nomine vtemur, vt tantum intelligamur; siquidem ita fert Barbarorum vsus. Hispanè dicimus, non per comparationem, sed per incrementum; *Es hombre doctissimo: es muy hermoso: es hermosissima.* Nullam igitur in his nominibus esse comparationem argumentis conuincam necessarijs.

Superlatiua nõ sunt cõparationis, sed amplificationis.

Grammatici ipsi fatentur, superlatiuum idem significare quod positiuum, cum aduerbio *valdè*: ego dicerem, cum aduerbio *maximè*; vt *doctissimus*; idest *valde doctus*, seu *maximè doctus*. vbi ego nullam comparationem video. At dices, in superlato absolute posito hoc facile potest concedi; dubium est, si genitiuus pluralis accedat: tunc enim non videtur

vllo

vllo modo excludi posse comparatio.

Accedat igitur secunda ratio. hæc comparatio, quàm tu existimas, fit etiam aptè per positiua, etiam cum genitiuo plurali; Vt *sancte deorum; Sanctissime deorum*. Plinius lib. 13. *Inter omnes potentissimus odor*. quo sensu dixit Liuius lib. 36. *Inter cęteras pugna fuit insignis*. Virgil. 4. Æneid. *Sequimur te sancte deorū, quisquis es*. Et sępè apud Homer. Δῖα θεάων, idest *diua dearum*. Vnde Ennius; *Dia dearum*: idem; *Respondit Iuno Saturnia sancta dearum*. Sic dicimus; *Vna sororum; Vnus Gallorum*; vel *ex Gallis*: *Primus sapientum*; *Medius digitorum*. *Octauus sapientum* dixit Horat. Ouid. Metam. *Mite Deum numen Bacchus*. Liuius; *Macedonum fere omnibus, & quibusdam Hadrianorum, vt manerent permisit*. Plin. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt*. In omnibus ijs deest, *ex numero*, vt in ipsis superlatiuis. Vide Ellipsim. Græci sæpissimè vtuntur genitiuo plurali cum positiuis, in quibus credo deesse περὶ. Apollonius lib. primo Argonaut. περὶ γὰρ βαθυλήϊος ἄλλων Νήσων; idest, *præ alijs fertilis insulis*. Hesiodus in Ergis; Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς; idest, *Iapetide ex omnibus consilia sciens*. Aratus de Ariete περὶ γὰρ πολέων ἰνάστερός ἐστι; idest, *præmultis enim fulgidus est*. Apollonius rursus superlatiuo iungit περὶ, lib. 2. de Phineo; ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματα ἀνέτλη; idest, *qui præ omnibus miseriam passus grauissimam*. Frequentius addunt Græci ἐκ; Aristoph. Equitib. φίλτατε ἐκ τῶν ἄλλων θεῶν; idest, *Amice ex omnibus dijs*. Lucianus de Sectis; ἀρίστους ἐξ ἁπάντων προειπών; idest, *optimos omnium significans*.

II. *Positiuus cū genitiuo plurali iungitur non minus, quā Superlatiuus.*

III. Non possum tibi negare, per superlatiuum fieri cōparationem, si accedant præpositiones, *Ante*, *Pro-*

pter, vel *Inter*; vt in illo Virgil. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus*. Nepos in vita Attici; *Ei vnus ante alios fuit cariſſimus*. Sueto. Vitell. *Famoſiſſimà ſuper cæteras cœna fuit ei data*. Sed vis comparationis non eſt in nomine, ſed in præpoſitione. Vide plura in Ellipſi.

IV. Deinde ſi ſuperlatiuum compararet, neceſſario haberet caſum comparationis, ad quem fieret comparatio: ſed hoc non fit; nam genitiuus partitionis eſt, non comparationis, & ita abſolutè ponuntur ſemper ſuperlatiua; ſiquidem nullus caſus adiunctus ad eorum naturam ſpectat. Vide Ellipſin *ex numero*.

V. Quidquod eadem hæc vis partitionis fit per comparatiua, & alia nomina. Superlata igitur, ſicut & alia, ponuntur ſemper abſolutè; Cicero; *Nemo eſt illorum omnium mihi te iucundior*. Plinius; *Belluarum Elephanto nulla prudentior*. & cætera, quæ diximus in comparatiuis.

VI. Si ſuperlatiua compararent, id etiam negando facerent, aut interrogando; ſed id non fit: non enim dices; *Romanorum nemo Cicerone*, vel *quàm Cicero fuit doctiſſimus*, ſed *doctior*. Cicero pro Ligario; *Nulla de virtutibus tuis plurimis, neque gratior, nec admirabilior miſericordia eſt*. idem contingit interrogando; vt, *Quis Romanorum fuit Cicerone vberior, vel elegantior?*

VII. Iam *fortiſſimus Græcorum*; *Fortiſsimus ex Græcis*, *Fortiſsimus ex numero Græcorum*; *Fortiſſimus inter Græcos*, idem ſignificare fatentur omnes. Cur igitur tibi concedam, in primo eſſe comparationem, in cæteris partitionem?

VIII. Si in ſuperlatis eſſet comparatio, vitiosè & ambiguè ſcripſiſſet Cicero ad Trebat. *Sic habeto, non tibi*

maiori

maiori curæ esse, vt iste tuus discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi: non enim scire possemus quò referri deberet particula, *Quàm*, ad *fructuosissimus* ne, an ad, *maiori*. At vero hic vna est comparatio, non duæ, & ordo est; *sic habeto, non tibi maiori esse curæ, quam mihi, vt iste tuus discessus sit tibi fructuosissimus*; Idest, maximè fructuosus, vt superlatum semper absolutum maneat.

Si superlatum significaret vltimum excessum, quod Grammatici asserunt, non haberet numerum pluralem, quia vnus semper in eodem genere tantum deberet excellere: sed Cicero dixit; *Duos Scipiones fortissimos; & optimos viros*; & *duas opulentissimas, vrbes Carthaginem, & Numantiam*. Carthago igitur est opulentior Numantia, & Numantia est opulentior Carthagine, quod ridiculum est. At si dicas, hæc eadem ratio erit in comparatis nominibus, nihil ages; omnes enim mecum concedunt, in comparatiuis excessum esse, sed non vltimum excessum, quod de superlatiuis Grammatici asseruerunt. Eadem ratione superlata non possent iungi nominibus distributiuis; vt *Doctissimus quisque, omnes doctissimi*; quod & Valla negauit, dicens, nomen, *omnis*, non posse iungi superlatiuis. At Cicero dixit; *Obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus*: idem; *non omnia minutissima consectabitur*. IX.

Si superlatiua significarent vltimum excessum, inter duo locum non haberent: sed locum inter duo habere contra Grammaticorum turbam ostendamus. Terent. Adelp. de duobus fratribus, inquit Demea. *Id mea minimè refert, qui sum natu maximus.* Pomponius Mela de duobus Euxini angulis, lib. 1. cap. 21. *Angustissimum Ponti facit angulum*. Cicero. 2. de X.

Inuentione; *Quanquam præstat honestas incolumitati, tamen vtri potissimum consulendum sit, deliberetur*: idem ad Marium, *Quum dubitaret in Italia ne maneret, an ad bellum tenderet*, sic intulit; *quo tempore vidisti me profectò ita conturbatum, vt non explicarem quid esset optimum factu*: idem lib. 11. epist. 10. *Sed neque Cæsari imperari potest, neque Cæsar suo exercitui, quod vtrumque pessimum est*. Liuius lib. 1. *Numitori, qui erat stirpe maximus, regnum legat*.

XI. Præcipiunt Grammatici comparatiuum si præcedat superlatum, plus significare; vt *Cato doctissimus est, sed Cicero doctior*. Ego assero in vniuersum, comparatum semper comparare, Superlatum minimè, quocunque loco ponatur; vt *doctior est Cato, quàm qui doctissimus*. Plautus Trinummo; *Verum meliora sunt, quàm quæ deterrima*. Cicero ad Terentiam; *Ego sum miserior, quàm tu quæ es miserrima*. Denique vbicunque sit comparatum, maiorem vim habet, quam superlatum; imo omnis comparatio semper fit in comparatiuo, aut per illas, quas diximus, præpositiones. Itaque cum à *pris* obsoleto, formentur *Prior*, & *Primus*; apud Ciceronem tamen Prior plus est quam Primus: sic enim loquitur; *Etsi vtrique primas, priores tamen deferunt Lælio*. Apud Liuium quoque Peius plus significat pessimo, lib. 3. *Orare, ne pessimum facinus peiore exemplo admitterent*.

XII. Non tamen dissimulabo, esse aliquas phrases apud Latinos, quæ videantur agere partes Grammaticorum, qui præcipiunt, tres esse gradus; vt *Doctus, Doctior, Doctissimus*. quod ego semper negaui: nam si superlatiuum ponatur in tertio gradu, non propterea (vt dixi) significat comparationem, sed idem signi-

ficabit,

ficabit, ac si solum poneretur, aut si comparandi particula *Præ* esset expressa. Quod acriter est aduertendum, ne parum perspicaces Grammatici ijs testimonijs ad suam comprobandam inscitiam abutantur; quod planum fiet, si in quatuor, vel quinque fiat comparatio: nam in septem Nili ostijs, si dicas, *primum magnum est, secundum maius, tertium maximum*, quonam rogo pacto reliqua numerabis? nisi dixeris; *Primum magnum est, secundum maius, tertium maius, quartum maius, quintū adhuc maius*, &c. Potuisses primo loco dicere; *Primum maximum est.* Sic igitur intelligendus est Cicero pro Ligario; *Alij errorem appellant, alij timorem; qui durius, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam; qui grauissimè, temeritatem:* idem lib. 4. epist. 13. *Sed tu hoc melius, vel optimè omnium:* idem lib. 11. epist. 1. *Si melior casus fuerit, reuertemur Romam; si mediocris, in exilio viuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia descendemus.* Hic incepit à comparatiuo, ascendens ad positiuum, & superlatiuum. Plautus Captiuis actu. 3. *Miser homo est, qui ipse sibi quod edit, quærit, & id ægrè inuenit; sed ille est miserior, qui & ægrè quærit, & nihil inuenit; ille miserrimus est, qui quum esse cupit, quod edat non habet.* Miserrimus, idest, omnino miser, vel maximè miser, vel *præ omnibus miser*. Ita & Plinius lib. 18. cap. 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi in tempestate cœli; peiorem, qui profestis diebus ageret, quod feriatis deberet; pessimum, qui sereno die sub tecto potius operetur, quàm in agro.* Cornel. Celsus lib. 2. cap. 18. *Grauior his ex lacu aqua; grauissima ex palude.* Sed si locum integrum legas, videbis alium superlatiuum, ante comparatiuum, Terent. Act. 5. Sc. 8. Adelph.

Quid si maius aliquid te oret? Mic. *Quasi hoc non sit maximum*. Helena Paridi apud Ouidium; *Lude, sed occultè, maior, non maxima nobis est data libertas, quod Menelaus abest*; ideſt, non eſt nobis maxima libertas, ſed maior, quàm antea. In omnibus his potuiſſes incipere à ſuperlatiuo.

XIII. Nomen *Proximus* ſuperlatum eſſe nemo, vt opinor, negabit: at Cicero & alij, quum aliquid enumerant, in ſecundis locis ponunt, non in tertijs, aut quartis; vnde tota tua doctrina de ſuperlatis, atque adeo nomen ipſum ſuperlatiuorum euaneſcit, & proſternitur. Cicer. 1. Offic. *Prima ſocietas in coniugio eſt, proxima in liberis; deinde vna domus*, &c. ibid. *Sed ſi contentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum ſit Officij, principes ſint patria, & parentes, proximi liberi, totaque domus*: idem 2. Inuent. *Summa neceſſitudo honeſtatis, huic proxima incolumitatis, tertia, & leuiſſima commoditatis*: idem 1. Offic. *Maximam vim natura habet, fortuna proximam*. Plin. lib. 12. cap. 13. *Aſarum optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico*.

XIV. Elegantiſſimus eſt locus Pomponij Melæ lib. 1. cap. 8. *Fons media nocte feruet, mox & paulatim tepeſcens fit luce frigidus; tum vt ſol ſurgit, ita frigidior, ſubinde per meridiem maxime riget: ſumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus; atque vt illa procedit, ita calidior, rurſuſque quum eſt media, perferuet*. Vides in tertio loco verbum poſitum pro comparatiuo, vbi Grammatici ſuperlatiuum collocandum putant; quod & ego quoque ſic collocarem, ſed ſine comparatione vlla, & abſolute. Vt de eodem fonte Plinius lib. 2. cap. 10. *circa meridiem maxime frigidus, mox paulatim tepeſcens, ad noctis*

media

media feruore, & amaritudine infestatur.

Nunc aliquas Vallæ rationes conuellamus; nam omnes persequi esset importunum. Non putat ille locum esse superlatiuo, vbi sit diuersum genus; vt *Cicero fuit Græcorum, & Latinorum disertissimus*. sed longè fallitur, nec in hac parte quid sit genus intelligit, quum reprehendat illud Macrobij; *Age Serui, non solum adolescentum, qui tibi æquæui sunt, sed senum quoq; omnium doctissime*; quasi vox, *doctissime*, non sit genus iuuenum, & senum. Sed quid attinet genus inculcare, qüum hic sit partitio, vt sæpè diximus? Cur igitur eâdem operâ non reprehendis Ciceronem pro domo sua, dum inquit; *Hoc ministro omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo, Remp. perdidisti*: & in Bruto; *Phalereus successit ijs senibus, adolescens eruditissimus ille quidem horum omnium*: idem; *Dij isti Sigulio malè faciant homini nequissimo omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt.* Plin. in epistola; *Regulus omnium bipedum nequissimus.* Plin. lib. 9. *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus*; idest, maximè velox. Cicero. 1. de Oratore. *Iurisperitorum eloquentissimus, & eloquentium iuris peritissimus*. Catull. *Phasellus nauium celerrimus*: idem; *Disertissime Romuli nepotum, quot sunt, quotque fuere Marce Tulli, quotque post alijs erunt in annis.* Martial. lib. 12. *Non est, crede mihi, bonus, quid ergo? Vt verum loquar, Optimus malorum*: ibidem; *vltimus bonorum*: idem Valla præcipit, ne dicamus, *hæc est pulcherrima suarum sororum*, sed pulcherrima sororum; quia sororum ipsa vna est, suarum non est: egregia verò ratio, & tali viro digna: eodem ergo argumento dicere non possemus; *horum digitorum*, aut *omnium digito-*

gitorum medius est longissimus. Errauit igitur Cicero 3. Tuscul. *Zeno istorum acutissimus*: idem; *Demetrius horum istorum politissimus*, & multa quæ supra citauimus. Illud multo putidius; non poteſt (inquit) locus eſſe ſuperlatiuo, citra tertium gradum: nam ſi inter plura vaſcula æqualia vnum ſit magis capax, non rectè dicas; *hoc est omnium maximum*; quaſi Latinè non optimè dicatur; *Pessimè tecum actum est*; *me cum verò malè*; *durius cum socijs nostris*: vel ſic; *Salus homini pretiosissima est, vita dulcior, pecunia optabilis*. Si intelligeret Laurentius, nullam hic eſſe comparationem, quum dicimus, *omnium maximum*, ſed partitionem, has argutias mitteret. Attende contra Vallam Liuij verba lib. 7. *Inde Barbari dissipati vertunt impetus in suos, fusique per campos (quod editissimum inter æquales tumulos occurrebat oculis) arcem Albanam petunt*. Non attenderat item Valla, quod ſuperius adduximus, ſuperlata inter duas res habere locum. acutius diſputabat amicus quondam meus, ex loco Ciceronis ſic colligens, hoc nomen *summus* ſuperlatum eſt, ſed ſummum vocat Cicero, quo nihil ſit ſuperius: ſignificat igitur vltimum exceſſum, ſimulque comparationem. Locus autem ſic ſe habet in ſecunda Tuſculana; *Summum dico, quo nihil est superius; breue, quo nihil est breuius*: & infra; *Summum autem dico, etiam si decem atomis est maior alius*. hæc Cicero. Sed hic locus nil oberit noſtræ doctrinæ; nam ſi velim negare, ſummum eſſe ſuperlatum, commode id facere poſſem: ſed ſit ſanè ſuperlatum, nonne ſequitur ſtatim; *breue voco, quo nihil est breuius*? Potuiſſet etiam dicere; *Magnum voco, quo nihil est maius, & nigrum quo nihil est nigrius*. Sed illo in loco ridet Cicero Epicurum, de ſummo, & bre-

ui disputantem. Summa sit nostræ disputationis, comparata, & superlata nullum penitus casum regere: nam si fuerit ablatiuus, vt, *Doctior Catone*; *Celerius opinione*, deest *Præ.* si fuerit Genitiuus vt, *Pedum dexter est velocior*, *Omnium horum maior est charitas*; *sororum formosior*; vel *sororum formosissima*, deest, *Ex numero*, vt sæpe iam ostendimus; partitio enim est, non comparatio.

Cõparatiui, & superlatiui nulũ regũt casum.

De Vsu reciprocorum, contra Vallam, Budæum, & Quintilianum. Cap. XII.

IN labyrintho reciprocationis diligentiorem Theseum optarem, qui filum duceret, quam fuit Valla, qui magno conatu magnas, vt solet, nugas dicit, non parcens interim grauissimis Scriptoribus. Quid hic sit tenendum, aut fugiendum, accipe; stultum est ea scribere aliquem, aut loqui, quæ ne peritissimi quidem intelligant. quare amphibolia maximè vitanda est; in Reciprocis verò continget vel maxima, nisi regulis adhæreas, quibus poteris supersedere, dum ambiguitas non potest contingere, aut sensus est apertus. Quare vbi est prima, vel secunda persona, regula nulla erit; vt *cepi columbam in nido suo*, vel *eius*, vel *ipsius*: *ille tibi irascitur, quia sibi nocuisti*, vel *ei nocuisti*. Hoc Valla nesciuit, quia damnat illud Ouidij: *Respice Laerten, vt iam sua lumina condas*: & corrigit illud in Sallustium; *Nolite huac iudicare ex operibus suis*. Budæus etiam hoc non animaduertit, quum multa contra Vallam congerit in commentarijs. Cice. 2. Verri. *Vt non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta, atque flagitia defixurus sim*: & 3. Verr. *Suis eum certis, proprijsque criminibus*

Obscuritas, vel Ambiguitas in sermone signũ est stultitiæ.

bus accusabo: idem 4. Attico; *Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle.* Ouid. *Ecce rogant teneræ sibi dem præcepta puellæ.* Plautus Milite; *Excruciabit me herus, domum si venerit, quum hæc scibit, quia sibi non dixerim.* Seneca ad Albinam matrem; *Puer ad tuum formetur arbitrium; multum sibi dabis, etiam si nil dederis præter exemplum.* Plinius; *Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito.* Nec vero solum in primis & secundis personis sic loquuntur grauissimi viri, sed etiam in tertijs, quoties contigerit, vt dubius sermo esse non possit. Virgil. Æneid. 4. *Tunc breuiter Barcen nutricem affata Sichæi: Namque suam patria antiqua cinis ater habebat.* Hoc Valla quibusdam argutijs emendare conatur, dicitque emendaturum Virgilium si vixisset. Cur non etiam carpit illud Æneid. 6. *At Pius Aeneas ingenti mole sepulchrum statuit, suaque arma viro, remumque, tubamque?* Cur etiam solœcismi non damnat Valerium Maxim. lib. 2. cap. 2. de Metello? *neque singulas partes apprehendit, sed toctam continuo in statum suum redegit.* Vbi *suum*, non ad Metellum, sed ad disciplinam militarem retulit: idem lib. 3. cap. 7. *Ad speculanda acta sua venisset:* & lib. 4. cap. 1. de Africano; *Eodem robore mentis causam Annibalis in senatu protexit, quum eum ciues sui missis legatis accusarent:* & lib. 4. cap. 3. *Alexander Diogenem gradu suo diuitijs pellere tentat.* Suo, idest, Diogenis. Quintus Curtius lib. 3. *Alexander, inquit, vrbem destitutam à suis intrat.* Cæsar 1. Gallico; *Biduo post Ariouistus legatos ad Cæsarem mittit, velle se agere cum eo, aut si id minus vellet, è suis legatis aliquē ad se mitteret:* idem 1. Ciuili; *Pompeius enim rescripserat, sese rem in summum periculum deducturum non esse, neque suo consilio, aut voluntate*

luntate Domitium se in oppidum Corfinium contulisse: ibidem; *Cæsar interpellat, se non maleficij causa ex prouincia egressum; sed vti se à contumelijs inimicorum defenderet, vt tribunos plebis ea re è ciuitate expulsos ad suam dignitatem restitueret; vt se & populum Romanum in libertatem vindicaret*: sequitur statim; *Lentulus vt in oppidum reuerti liceat petit, quod de sua salute impetrauerit, fore etiam reliquis ad suam spem solatio.* Cicero lib. 11. Attico; *Quumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus, multa à se dicta contra eius amentiam.* Hic scribit Cicero Attico, Terentium sibi scripsisse de amentia Q. Ciceronis. Voces *sibi*, referunt Terentium, voces *se*, prima refert Quintum, secunda Terentium. Cæcina ad Ciceronem lib. 6. *Hoc si Cæsar non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, quum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra eius salutem.* Suam, subaudi scribentis, eius, sub. Cæsaris. Cicero 3. de Natura Deorum; *Minerua dicitur patrem interemisse, Virginitatem suam violare conantem*: idem pro Milone; *Vos ex M. Fauonio audistis, Clodium sibi dixisse, & audistis viuo Clodio, periturum Milonem triduo*: idem in Catil. *Desinant insidiari domi suæ consuli.* Sallust. Catil. *Cornelius, & Varganteius constituerant Ciceronem domi suæ imparatum confodere.* Plaut. Mil. *Si quid faciendum est mulieri malitiosè, ea sibi immortalis memoria est meminisse;* pro, ad ea recordanda immortalis illi est memoria. Plinius lib. 2. de Luna; *Defectus autem suos, & Solis, eorum magnitudinum, vmbræque*

bræque indices existere: idem lib. 27. cap. 8. de quadam herba; *Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus confractis putatorem, aquam suam inspergentibus.* Lucanus lib. 5. circa finem; *Fida comes Magni vadit duce sola relicto, Pompeiumque fugit, quæ nox sibi proxima venit, Insomnis.* Sensus est; Nox proxima fuit sibi, idest Corneliæ, sine somno. quem locum malè pensitauit Budæus in commentarijs, sicut & alios multos contra Vallam ibidem scribens. Neque Quintilianus rectè contendit, Ciceronem incidisse in amphibo-liam; Fabij verba sunt lib. 7. cap. 9. *In quod genus incidit Cicero, loquens de C. Fannij soceri instituto, quem quia cooptatus in augurum collegium non erat, non admodum diligebat; præsertim quum ille Q. Scæuolam sibi minorem natu generum prætulisset: nam id (sibi) & ad socerum referri, & ad Fannium potest.* Hæc Fabius oscitanter nimis: nam qui rectè totum Ciceronis locũ excutiat, videbit apertè sermonem fieri præcipuè de Fannio, & Fannius est prius, & præcipuum suppositum. locus integer sic habet in Bruto; *Alter, autem Q. Fannius Marci F. Caij Lælij gener, & moribus, & ipso genere dicendi durior. Is soceri instituto, quem quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim quum ille Q. Scæuolam sibi minorem natu generum prætulisset; cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed maiori filiæ detulisse: hic tamen instituto Lælij Panætium audiuerat.* Hæc disputaui verbosius, vt intelligas, magnos interdum viros in rebus paruis cæcutire. Regula igitur sit, quam sequi omnino debemus; quoties ambiguus poterit esse sermo, reciprocum ad primum, & præcipuum suppositum recurrat; vt si dicas; *Dios se aparta de los hombres por sus pecados;*

Quintilianus perperã reprehẽdit Ciceronem.

Regula de vsu Reciprocorum.

cados;

cados; Los hombres se apartan de Dios por sus peccados; Deus discedit ab hominibus propter eorum peccata; Homines discedunt à Deo propter peccata sua. Vnde rursus non probo illud Quintilia. cap. citato; *Pluribus*, inquit, *verbis emendandum, vbi est id, quod quo referatur dubium est, & ipsum est ambiguum; Hæres meus dare illi damnas esto omnia sua.* Hæc ille: sed satis emendabitur ambiguitas, si supradicta regula obseruetur. Velleius lib. 1. *Alexander à Lysippo impetrauit, vt eorum equitum, qui apud Granicum ceciderunt, faceret statuas, & ipsius quoque ijs interponeret.* Vbi dixit *Ipsius*, non *suam*, vitandæ causâ ambiguitatis; si enim dixisset *suam*, futurum erat ambiguum, de Alexandri, an de Lysippi statua loqueretur.

De possessiuis, contra omnes fere. De genitiuis Mei, Tui, Sui. Cap. XIII.

LOnga est apud Grammaticos de possessiuis nominibus controuersia; nemo tamen hactenus quid rectum in illis sit demonstrauit. Nos igitur contra Laurentium, qui in principio secundi libri longam de ijs texit disputationem, disseramus.

Possessiuum idem significat quod genitiuus vnde creatur; vt, *Paterna domus, & paternæ possessiones*, idest patris. Huius regulæ nullam exceptionem esse patiar; nihil enim frigidius, quam illud quod hîc Laurentius adfert, *Meus, Tuus, Suus*, non deduci à *Mei, Tui, Sui*, primitiuis, sed ab antiquis genitiuis *Mis, Tis, Sis.* quod figmentum fictis valde Grammaticis placuit. Ego non negauerim apud Ennium, & antiquos reperiri *Mis, Tis, Sis*, sed in abla-

Possessiua nomina idē significant quod genitiuus.

tiuo, pro *Meis*, *Tuis*, *Suis*; vt *sos*; pro suos. *sas* pro suas; *sum*, pro suum; vt, *postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit*. Vide Festum in voce Sos. Ennius 2. Annal. *Cura ingens mis cum concordibus æquiparare*. Vbi *Mis*, perperā Priscianus pro genitiuo accipit. Plaut. Mil. Act. 4. Sc. 2. *Ait illam cruciari miserā, quia tis egeat, quia te careat*. vbi *Tis*, valet *Tuis*, subaudi forma, & factis; sicut ibidē; *Ego hic adstabo cum hac forma, & factis sic frustra*: & Act. 1. sc. 7. *Virtute, & forma, & factis inuictissimis*. Res igitur sic habet; Omnis genitiuus significat actiuè, aut passiuè; idem significabit semper possessiuum; vt *vulnus Achillis*, vel *Achilleum*, actiuè & passiuè accipi potest. Eodem etiam pacto *Mei*, *Tui*, *Sui*; & *Meus*, *Tuus*, *Suus*, Actiuè & passiuè significabunt, vt mox apparebit: prius enim aperiam causam, quare aliquando non sit nobis concessum primitiuorum genitiuis vti. Regula est; *Mei*, *Tui*, *Sui*, primitiua, substantiuorum genitiuis etiam subintellectis non iunguntur. Latinè dices; *Hic liber est mei præceptoris*, sed illud *Mei*, adiectiuum est: item; *Præceptori meo conducit castigare, tui autem est docere*; illud *Tui*, non potest esse à *Tu*; nam hæc primitiua fugimus in omni possessione, ne cum adiectiuis subsit ambiguitas, quam Latinæ aures vehementer reformidant. Latinè itaque dicitur; *Mei præceptoris interest docere*; sed ita tamen, vt illud *Mei* omnino sit à *Meus*. Ridiculum autem est quod aiunt isti, propterea non dici, *Mei est legere*, quia *Mei*, *Tui*, *Sui*, solùm passiuè significent: id falsum esse subiecta exempla demonstrabunt. Cicero ad Curionem; *Eam autem tui vnius studio me assequi posse confido*: idem libro sexto ad Appium; *Vincebatur enim fortuna ipsa debili-*

Genitiui significatio.

debilitate gratiæ nostræ, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore; id est, quia me amas, & te amo. Hoc testimonium quum Valla non intellexisset, fœdissimè deturpat. Cicero pro Marcello; *Quis non intelligat, tua salute contineri suam, & ex vnius tui vita pendere omnium*: idem Attico lib. nono. *Nihil malo, quam me mei similem esse, & illos sui*: idem Catilina; *Vterq; pro sui dignitate, & pro rerum magnitudine*: idē lib. 2. Finib. *Vt & sui, & Metrodori memoria colatur*: idē de Vniuersitate; *Ita se ipse consumptione, & senio alebat sui*: ibid. *Imitantes effectorem, & genitorem sui*. Plaut. Cist. *Suarū opum nos volunt esse indigentes, suiq; omnium rerū nos indigere*, pro omnium rerum suarum. Valerius Max. lib. 1. *Lento enim gradu ad vindictam sui Diuina procedit ira*: idem lib. 1. cap. 6. *Priusquam exoptatum ciuium oculis conspectum tui offerres*: idem lib. 3. cap. 7. *Quid aliud est, quam sæuientem fortunam in adiutorium sui conuertere*: & paulo post; *Fiducia est, quæ æstimatione sui certo pondere examinat*. Plinius lib. 22. in procemio; *Complesse poterant miraculum sui, natura, atque tellus*. Seneca in Troade, Actu secundo; *Nullaque pars manet nostri*: idem Hercule Oetæo actu tertio; *Et partem mei fleret omne saxum*. Cicero Attic. lib. 11. Epist. 8. *Quintus misit filium, non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei*. Ouid. 1. Metamor. *Et pressa est grauitate sui*: ibid. lib. vltimo; *Parte tamen meliore mei*: & in carmine obscœno; *Quod partem madidam mei videtis*. Terentius Adelph. *Tetigine tui quidquam*: ibidem; *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat*: idem Heauton. *Tot mea vnius solliciti sunt causa*. vbi Muretus ex antiquis exemplaribus restituit, *Mei vnius*. Varro, 3. Rust. cap. de villa; *Et*

quum hæc sit communis vniuersi populi, illa solius tui. Budæus in commentarijs citat Ciceronem in Vatinium sic; *Quid ergo præstantius mihi potuit accidere, quam omnes hos ciues meos iudicare, ciuitatis salutem cum vnius mei salute esse coniunctam?* Sic citat Budæus; nunc legitur, *cũ mea vnius salute*. Plautus Aulu·la, *Neq; tui me quidquã inuenisti penes*: idẽ Pseudolo.

Si ex te tacente fieri poßem certior Here,
Quæ miseriæ te tàm miserè macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem libens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.

Hæc Plauti verba expendit Gellius lib. 20. cap. 5. & insuper ait; *Itaque si dicere velis,* Patrem mei, *pro* Patrem meum, *quo Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt, inusitatè quidem, sed rectè profectò, eaque ratione dices, qua Plautus dixit,* labori mei, *pro labori meo.* Hæc ille; qui tamen si legeret illud Ciceronis, *Genitorem sui, & Effectorem sui*: & illud Maronis; *Et nunc magna mei sub terras ibit imago*: & illud Macrobij lib. 2. cap. 1. in somnio; *Deinde tonus per naturam sui in duo diuidi sibi æqua non poterit*, fortasse non diceret inusitate dici, *patrem mei*. In ijs omnibus, quæ citaui, testimonijs, si aliqua tibi videantur significare passionem, non valdè repugnabo; dum illud teneam, loco illorum poni posse possessiua; vt *Effectorem sui, Effectorem suum*.

Rursus nunc contendam, *Meus, Tuus, Suus*, posse accipi passiuè, & loco illorum posse succedere, *Mei, Tui, Sui.* Cicero lib. 5. epist. *Ego quæ tua causa feci*; potuisset dicere, exemplo Plauti Mostel. *Vrbem exsul linquat hinc actus causa tui*: idem Cic. Philippica 10. *An vero hoc pro nihilo putas, in quo quidem pro amicitia tua iure dolere soleo, &c. Pro amicitia tua,*

inquit

inquit Budæus in commentar. *pro eo dixit, quod est*, pro amore quo te prosequor, hoc est, *quo tu me diligeris*; quomodo Horat. *Cæsar qui cogere posset, si peteret per amicitiam patris, atq; suam, non proficeret quicquam*: idem 2. Catil. *Inuidiæ meæ leuandæ causa*; idest quam alij de me habent: idem 1. Catil. *Patria te nihil iudicat, nisi de patricidio suo cogitare*. Terent. Eunucho; *In ea vtilitatem ego faciam vt cognoscas meam*. Hîc passiue. Rursus Cicero ad Tironem; *Vtilitatibus tuis possum carere*. Actiuè; vide Muret. 2. Catil. Terent. Phormio; *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo*. Laurentius dixisset *Tui*: idem Heaut. *Et lachrymis opplet os totum sibi, vt facilè scires desiderio id fieri tuo*: idem Phormio; *Nunquam odio tuo me vinces*. Itaque *nostra querela est*, & quam habemus, & quæ de nobis habetur. Martial. lib. 5. *Iam precor oblitus nostræ Vulcane querelæ parce*. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. *Nam quum animaduerteret quantum suo odio patria teneretur, timori remedium scelere petiuit*: idem 6. cap. 2. *Vidi eodem habitu, & quiritatu tuo*; idest, in querela tui. Liuius lib. 3. *Multi exsulum cæde sua fœdauere templum*. Sed huiusmodi plura quilibet passim leget. Causa igitur qua vetamur dicere, *Hic liber est mei, & mei interest legere*, non passio est, sed vt vitemus ambiguitatem, quam facile vitamus, si genitiuis primitiuorum alios genitiuos substantiuorum non addiderimus: neque enim eodem sensu dicam, *Miserere mei*; & *Miserere mei præceptoris*: nam illud *Mei* est primitiui, hoc vero deriuatiui. *Si* vero ambiguitas in causa est quominus hos genitiuos non recipiamus, vbi ea non possit contingere, recte eis vtemur. Quare quum illis addideris genitiuos adiectiuorum non errabis; vt *liber est mei solius*.

Rursum Cicero.

Tui vnius; vel, *Tua vnius intereſt legere*. Cicero Lentulo; *Quocumque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit*. Terent. Heaut. *Atque inopis nunc te miſereſcat mei*. Cicero; *Tui vnius ſtudio*: idem; *Ex tui vnius vita*; & quæ citauimus ex Varrone; *Hæc ſit communis vniuerſi populi, illa ſolius tui*. Aberit etiam ambiguitas, ſi additus ſubſtantiui genitiuus, alium porro genitiuum regat; vt *Miſerere mei patris tot liberorum*: ideſt, miſerere mei qui tot liberorum pater ſum. Sed vt dixi, Mei, tui, Sui, Noſtri, Veſtri primitiuorum fugiuntur merito, propter ſolam ambiguitatem, non propter paſſionem. At dices; oſtende nobis hanc amphiboliam, præcipuè in *noſtri*, & *veſtri*. Oſtendam paucis his orationibus; *Meus populus legibus gubernatur*; *ſolius tui ſemper fuit ſine lege viuere*: *Noſter præceptor eſt doctus*; *veſtri autem ſemper fuit malè docere*. Imò etiam ſi iſtis primitiuis addas ſubſtantiua, quæ genitiuis non aptè iungantur, ambo rectè ponentur in genitiuo; vt ſi dicas, *Miſerere mei peccatoris*: nam hic non contingit amphibolia, quæ contingit in hac forma; *Miſerere mei patris*: hic enim neſcias, an *Mei ſit* à *Meus*, an ab *Ego*. Quare tutius conſilium fuerit, iјs genitiuis primitiuorum abſtinere, quod ſi feceris, latine rectè dices; *Mei præceptoris*, vel *Mei regis*, vel *veſtri magiſtri intereſt imperare*; quia illud *Mei*, & *Veſtri* ſemper eſt ab adiectiuo *Meus*, & *veſter*. Et certe nulla alia de cauſa dicimus, *Cuius*, vel *Cuia intereſt*; *Cuius*, vel *Cuium eſt pecus*, niſi quia non contingit amphibologia.

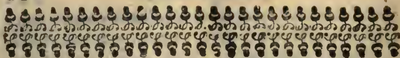
Reſtat modo euertenda Vallæ opinio circa hanc eandem doctrinam; Verba illius ſunt; *Vidimus licere dicere*, Meam vnius operam, Tuum ſolius ſtudium; *non tamen dicemus*; Meum Laurentij ſtudium; tuum

tuum Prisciani prædium, sed *Meum studium, qui sum Laurentius; Prædium suum, qui est Priscianus.* Hæc ille. Ego, si quid addendum esset in his formis, libentius dicerem; *Non mea Pompeij, sed tua Cæsaris interest*, quam, *mea qui sum Pompeius*, & *tua, qui Cæsar es*: nostra enim regula est; si possessiuis addatur aliud nomen, etiam proprium, illud in genitiuo potest poni; vt, *Opes Siculas Verris*; *Villa Tusculana Ciceronis*; *in paterna domo Neronis*. Cicero ad Trebatium lib.7. *Litteris tuis primorum mensium vehementer commouebar.* At dices, in cæteris possessiuis verum hoc esse, sed *Meus, Tuus, Suus* aliter se habere: imo vero ego in vniuersum de omnibus possessiuis idem præcipio. Cicero 1. Tuscul. *Theodori quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam.* Deest, *mea*, propter putrescam; vt sit, Mea Theodori. Quod si non credis, audi Valer. Maxim. lib.6. cap.2. de eodem Theodoro; *Mea quidem nihil interest humi, an sublimè putrescam*. Cicero 2. Philip. *Ille nunquam concionatus est nudus, tuum hominis simplicis pectus vidimus*. Valla diceret; *Tuum pectus, qui es homo simplex.* Cicero 5. Verr. *Ne tua quidem recentia proximi Prætoris vestigia persequi poterat*: idem pro Sextio; *Quem non tam admiror, quod meam legem contemnat hominis inimici*: idem ad Crassum; *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ*: idem ad Lentulum; *Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ*. Liuius; *Quod meum factum, dictumuè Consulis grauius, quam Tribuni audistis*: idem lib.7. de Valerio Coruino; *Quum desiluisset ex equo; Nostrum, inquit, peditum illud, milites, est opus*; idest, nostrum opus, qui sumus pedites: idem lib. 8. *Vt nostro duorum iam hinc euentu cernatur*. Cato ad Cice-

ronem;*Tuam virtutem domi togati, armati foris.* Cic. L. Paulo Conſ. *me conſulem tuum ſtudium adoleſcentis perſpexiſſe.* Plin. lib. 8. epiſtol. *Poſt iudicium tuum viri eruditiſſimi, grauiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi.* Seneca in Hippolyto; *Quis meas miſeræ deus, aut quis iuuare Dædalus flammas queat.* Et illud Boetij, quod reprehendit Valla; *Solantur mœſti nunc mea fata ſenis.* Cæcilianus apud Marcellum;*Mea hominis quid referat.* Virgil.in Ciri. *Perque tuum memoris hauſtum mihi pectus alumnæ*: idem 6. Æneid. *Et pater ipſe ſuo Superum iam ſignat honore*; ideſt ſuo Deorum honore: & Æneid. 12. *Poſtquam arma Dei ad Vulcania ventum eſt.* Apulei. lib. 8. *Quæ res circunſtantium ab emptione mea, vtpote ferociſſimi, deterruit animos.* Ouid. 1. Amorum; *Vt mea defunctæ molliter oſſa cubent.* Terentius Hecyra; *Vt ne cui mea longinquitas ætatis obſtet*: idem; *Nam herilem filium eius duxiſſe audio vxorem*: idem;*Paternum amicum me aſſimulabo virginis.* Et in ſacris 3. Reg. 3. *Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis*: & illud quod damnat Valla ad Corinth. *Salutatio mea manu Pauli.* Qua etiam forma dixit Auſonius ad Theonem epiſt. 4. *Anticipeſque tuum Samij Lucumonis acumen:* ideſt, tuum acumen Lucumonis, vt recte annotat Ioſeph. Scaliger lib. 2. cap. 12. in Auſon. vbi hanc phraſin à Grammaticorum tenebris in lucem vindicat: idem in Catullum 46. 18. ita etiam conſtruendum, quaſi dixiſſet; *vt tuum pectus monſtri*: tum citat quædam ex ſuperioribus, deinde addit; *Quæ omnia dicta ſunt per Ellipſin.* In Græcis minus laboraremus τὴν σπουδὴν σοῦ μειρακίου; ita hic pectus monſtri; ideſt, pectus tuum, qui monſtrum es. Sed vide locum Scalig. Ex alijs poſſeſſiuis iunctis cum
genitiuo

genitiuo nominis proprij, & appellatiui possem innumera exempla colligere; vt, *Imperatorius vultus Marij, Catuli Cumana villa; Calui Licinij hipponacteum præconium; Fraternum nomen populi Romani; in æde Iouis Mariana; Fructibus Agrippæ Siculis; Litora fraterna Erycis; Nocturna Orgia Bacchi; Augusti paternus animus*, & alia huiusmodi innumera. Elegantius itaque credo dici; *Meum præceptoris officium*, quàm Meum officium, qui sum præceptor: non tamen dissimulabo dixisse Terent. *Mea, qui sum natu maximus*, & Ciceronem pro Sylla: *Vestra, qui dixistis, hoc maximè interest.* Sed Cicero hæc aliter dixisse non potuit, non enim hic participio erat locus.

LIBER TERTIVS.

De Constructione verborum. Exploduntur impersonalia Grammaticorum.
Cap. I.

Cōstru-ctionis species. Concordia.

IN verborum constructione duo considerãda sunt, Concordia, & rectio. *Concordia* est mutua complexio nominis, & verbi, quando nomen in debitam verbi personam, seu domicilium recipitur, quæ coniunctio ostendit verbum esse personale. *Rectio* est quum verbum ostendit vires & effectum in rem aliquam, vnde verbum ostenditur actiuum, vel passiuum. Dicamus igitur de personalium concordia primum; deinde de actiuorum, & passiuorum rectione.

Rectio.

Lib. 1. cap. de Gram.

Veteres (inquit Fabius) *verba modo, & nomina, & coniunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum est, quod loquimur, alterum de quo loquimur; in coniunctionibus autem complexum eorum esse iudicauerunt.* Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmodum cæteræ res natura constantes, forma, & materia constat, sine nomine, & verbo nullus vnquam sermo efformabitur; quod elegantissimè ostendit Plato in dialogo de Ente, in hæc verba; *Hosp. Duo sunt genera*

nera declarationum earum, quæ in voce fiunt, ad rerum naturam significandam. The. Quo pacto? Hosp. vnum quidem ὀνόματα; ideſt nomina; alterum ῥήματα, ideſt, verba, vocatur. Th. dic vtrumque. Hosp. Declarationem, qua actiones significantur, verbum dicimus. Th. sic est. Hosp. signum autem vocis agentibus ipsis impositum, nomen. Th. Prorsus. Hosp. Ex solis nominibus continuè prolatis oratio nunquam efficitur, neque rursus ex verbis absque nominibus pronunciatis. Th. quomodo? Hosp. Vt ambulat, currit, dormit, & alia verba, quæcunque actiones significant, quamuis omnia eo ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hosp. Rursusque quum dicitur leo, ceruus, equus, cæteraque nomina, quæ ipsos agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc, vel illo modo negotium, aut otium, neque natura verè; vel fictè significant prolata, priusquam ipsis nominibus verba misceantur; quando autem adaptantur, statim fit sermo, & prima horum complexio, licet breuissima, est oratio. Th. Quomodo verò ista dicis? Hosp. Quum aliquis dicit, Homo discit, *nonne hanc orationem, & primam, & exiguam esse ais?* Th. *rectè.* Hæc, & alia latius Plato: idem affirmat Aristoteles in principio secundi Perihermenias. Ex his elicimus, etiam verbum per se sumptum nihil aliud esse, quam vocem quandam nihil prorsus significantem, nisi suppositum accedat; eaque causa mouit Platonem, & Aristotelem, vt quum de verbo agerent, in tertijs personis tantum exempla proponerent; Vt; *sanatur, ægrotat, currit, dormit:* si enim ægroto, & curro dixissent, orationis, non verbi exemplum adduxissent. Vbicunque igitur fuerit in oratione verbum

ali-

aliquod, nisi suppositum intelligas, aut aliunde quæras, sensus nullus apparebit; vnde ridicula sunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis, & Aristotelis dogma euertunt. Euertamus & nos sigillatim eorum Impersonalia exemplis adducendis.

Accidit, *contingit*, *euenit*, *liquet*, *licet*, cæt. cur dicantur Impersonalia, non video; quandoquidem nunquam supposito carebunt. An obscurum est, Infinitum, vel totam orationem sumi pro supposito; *Res*, quoq;, *Casus*, vel *Euentus* plerumque subaudiri posse. Sed accipe clara supposita. Ouid. 1. Meta. *Mox vbi creuerunt, naturaque mitior illis contigit*: idem 2. Meta. *Nec contigit vllum vox mea mortalem*. Vt igitur dicimus, *Accidit ægritudo*, *calamitas*, *morbus*, ita dicimus, *accidit vt ille veniret*. Cicero Pro Milone; *Qui dies quàm crebro accidat, experti debemus scire*. Tacitus: *En accido ad tua genua*. Contingo, idem fere est, quod tango. Horatius; *Nam neque diuitibus contingunt gaudia solis*. Ouid. *Contigerat nostras infamia temporis aures*. Euenire, idem quod venire, adeoq; in *Euenit* subauditur, *Euentus*. Plaut. Rud. Act. 2. Sc. 1. *Cibum captamus è mari; sin euentus non venit, neq; quicquam captum est piscium, dormimus incœnati*. Sed hæc probationis non egent.

Accido. *Contingo.* *Euenio.*

Licet, semper vel nominatiuum, vel verbum infinitum, vel totam orationem habet pro supposito. Cic. *Peccare nemini licet*; *Ciui Romano licet esse Gaditanum*; *Non mihi idem licet, quod ijs qui nobili genere nati sunt*; *Hic pugnes licet, non repugnabo*. Terent. *Licet viuere*, pro quo rectè quoq; dicitur, *Licet vt viuas*, *Licet te viuere*, *Licet tibi viuere*; id est, viuere te est licitum, & tibi est licitum: *id enim licere dicimus, quod cuiq; conceditur*, ait Cicero.

In

In verbis, quæ falsò dicuntur naturæ; vt *pluit, fulminat, lucescit*, placet Linacro, & doctis, intelligi suppositum cognatæ significationis; quæ causa est, vt fere nunquam nisi in tertijs personis reperiantur: sed nihil erit impedimento, quominus verbum *pluit*, primam personam habere dicatur, si modo loquatur Deus. Integra ergo est oratio, *pluit pluuia, fulget fulgur, lucescit* lux: licebit tamen pro proprio recto suppresso, aliud exprimere; Vt *Deus pluit*, & *pluunt lapides*. Plautus Mostell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mihi*. Martial. lib. 4. *Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis*. Tibull. lib. 2. *Multus vt in terras deplueritq; lapis*. Statius; *Saxa pluunt*. Plin. lib. 2. c. 56. *Effigies quæ pluerat spongiarum ferè similis fuit*. Virgil. *non densior aere grando, Nec de concussa tantum pluit ilice glandis:* Idem; *Magnus dum Cæsar ad altum Fulminat Euphratem:* idem; *Porta tonat Cœli*. Plin. in proœmio; *Quanto tu patris ore laudes tonas*. Cicero; *Ioue tonante, & fulgurante*. Terentius; *Lucescit hoc iam:* sic enim dispungendus locus; Nam *Hoc*, antiqui cœlum appellabant. Plaut. Amphit. *Eamus Amphitruo, Lucescit hoc iam;* idem Curcul. *Nam hoc quidem haud multo post luce lucebit*. Nepos in Pelop. *Vesperascente coelo Thebas possunt peruenire*. Plaut. Amph. *Nunc te nox mitto, vt cedas diei, vt mortalibus illucescat luce clara, & candida;* Subaudi *Cœlum:* idem Capt. *Atra pix te agitet, tuoq; capiti illuceat*. Cicero pro Milone; *Et elucescet aliquando ille dies*.

Miseret, tędet, piget, pudet, pœnitet nominatiuum habent cognatum, vt lib. 2. cap. 8. in genitiui constructione diximus; sed hunc non exprimunt; vtpote certissimum, alios tamen admittunt. Plaut. Stich.

A.1.S.1. *Me quidem hæc conditio nunc nō pœnitet.* Iustin. lib. 11. *Athenienses sicut primi defecerant, ita primi pœnitere cœperunt;* subaudi *se*, quasi esset, pœna affecerunt. Terent. Adelph. *Quem neq; pudet quidquam, neq; metuit quemquam.* Ouid. ad Pisonem; *Nec pudeat Phœbea Chelys, si creditur illis Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus:* et 3. Artis; *Præcipue nostrum est, quod pudet, inquit, opus;* id est, quod pudore afficit. Martialis; *Nulli, Thai, nega, sed si te non pudet istud, hoc saltem pudeat, Thai negare nihil.* Plaut. Pseud. *Quod pudet facilius fertur, quam illud quod piget:* Idem Mercator. *Nihil Charine te quidem quidquam pudet.* Lucanus; *Semper metuit, quem sæua pudebunt supplicia.* Terent. Phor. *Quod te obsecro, ne plus, minusue faxit, quod nos postea pigeat;* idem Adelph. *Non te hæc pudent?* Gellius lib. 1. *Verbis eius defatigati pertæduissent.* Cicero; *Plura me ad te scribere pudet;* vbi infinitum pro supposito est, quasi dixisset, scriptio plurimum pudet me. Plaut. Sticho; *Idne pudet te?* Idem Casina. *Ita nunc pudeo, atq; ita nunc paueo:* Valer. Flacc. lib. 2. de Vulcano; *Adclinem scopulo inueniunt, miserentque, fouentque.* Lucr. lib. 3. *Viuus enim sibi cum proponit quisq; futurum, Corpus vti volucres lacerent, in morte, feræque, Ipse sui miseret;* vbi subaudimus *Se*, vt sensus sit, ipse se miserum facit miseria sui. Cicero, *Tædet id ipsum, vehementerq; pœnitet;* id est, tædio est, tædio me afficit.

Delectat, Iuuat, Decet, Oportet, Libet, Personalia, & verè actiua sunt, siue in tertijs, siue in alijs personis. An quum dicis, *multos castra iuuant*, & *hostem ferire iuuat*, illic *iuuant*, est personale, hic impersonale? Ridiculum. Cicero pro Balbo; *Est enim ali-*

quid

quid quod non oporteat, etiam si liceat; quidquid vero non licet, certè non oportet. Terent. *Adhuc Achillis, quæ adsolent, quæque oportent signa ad salutem esse, omnia huic esse video:* idem; *Hæc facta ab illo oportebant, Syre.* Lucan. lib. 3. *Non robore picto Ornatas decuit fulgens tutela carinas.* Cicero. 1. Officio. *Nec velle experiri, quam se aliena deceant; id enim maximè quemq; decet, quod est cuiusque maxime suum.* Plaut. Sticho; *Secundas fortunas decent superbiæ:* idem Pseud. *Vbi lepos, iocus, risus, vinum, ebrietas decent.* Martialis in Spectaculis, de leone occiso; *Herculeas potuit qui decuisse manus.* Finge leonem loqui, aptè diceret; *Ego deceo manus Herculeas.* Statius lib. 10. Thebaid. elegantissimè vsus est primæ personæ, quum sacerdos quidam sic Apollinem alloquitur; *Si non dedecui tua iussa, tulique prementem.* Columella lib. 5. cap. 12. *Mulieres quidem si lactis copia premuntur, cytisum aridum in aqua macerari oportet.* Plaut. Mostell. *Nam quod tibi lubet, idem mihi libet.*

Curritur, Statur, Ambulatur, verè personalia sunt, & verè passiua; vt, *Trepidabatur à Cæsare,* deest *trepidatio:* nam sine nomine, & verbo non fit oratio. *Nomen* voco rectum ipsum, cum Aristotele. Vidit hoc Priscianus lib. 18. sic disputans; *Sed si quis & hæc omnia impersonalia velit inspicere penitus, ad ipsas res verborum referuntur, et sunt tertiæ personæ, etiamsi prima, & secunda deficiant; vnde Participia inueniuntur, curritur cursus; & decurso spatio:* idem paulo post; *Teste sapientissimo domino Apollonio, & Doctore meo Theotisto, quod in institutione artis grammaticæ docet, possunt habere intellectum nominatiuum ipsius rei, quæ in verbo intelligitur:*

Nam

nam quum dico curritur, cursus *intelligitur*; *et* sedetur sessio, *Et* ambulatur ambulatio, euenit euentus. *Sic & similia*; *quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est vt intelligatur*; *Vt*, Viuo vitam; *et* Ambulo ambulationem; *et* sedeo sessionem; *&* Curro cursum. Hæc aurea Prisciani verba si grammatici intellexissent, non tot tenebris hactenus essent offuscati. Apollonij verba, si quis requirat, hæc sunt ex. 3. lib. *μέλει Σωκράτει, ὥσπερ ἐπινῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νόον μένειν εὐθεῖαν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισαμένου πράγματος ἐν τῷ μέλει.*

Augustini Saturnij inuectiua in Priscianum.

Contra Priscianum stulte admodum, & proteruè debacchatur Augustinus Saturnius lib. 3. c. 11. in suo sophistico Mercurio, quem nostra Minerua supplantabit. Illius verba sunt; *Nec satis habes Prisciane, quod ipse te leuitatis infamas, nisi etiam Apollonium, & Theotistum præceptorem tuum vna tecum traducas? Dij te eradicent Prisciane, cum tua ista doctrina; sic enim primùm tollis omnia impersonalia passiuæ terminationis; nam quibus verbis nominatiuus eiusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia: deinde sic omnibus passiuam tribuis significationem. Verum enim vero ratio tamen isthæc tua, si vera, ea per totam verbi naturam, ac declinationem subintelligatur oportet; neq; enim maior ratio præsentis, quàm cæterorum temporum. Itaq; qui nominatiuus verbo præsentis temporis per te intelligitur, idem vel per totam reliquam eiusdem verbi naturam, ac declinationem subintelligatur neceße est. Quare quum Tacitus* ait; *procursum ab hoste*; *Et Cicero*; non est ab isto perseueratum; *& Plinius Cæcilius*; *à quibusdam reclamatum* est: *Et Liuius*; migrandum est à parentibus, *hic ego te, hic te appello Prisciane, dic obsecro, tuus iste nominatiuus*

natiuus an huiusmodi verbis præteriti perfecti temporis rectè intelligi potest? nullum enim excipis, nec tempus, nec impersonale. Age, periculum faciamus. Procursum est procursus; *Diui boni, quid hoc portenti est?* Perseueratum est perseueratio; proclamatum est proclamatio; migratum est migratio; sessum est sessio; ambulatum est ambulatio; peroratum est peroratio. *O mentis inops, qui intellectus iste tuus, quæ dicendi ratio, vel potius quæ insania?* Hæc ille futilis Mercurius. nunc Mineruam audiamus.

Dij te eradicent Augustine, cum tuis istis cauillis; sic enim tollit Priscianus omnia impersonalia passiuæ terminationis. Fateor libentissimè; quis enim sanus non tolleret? nam quibus verbis nominatiuus eiusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia, vt tu verissimè asseris; Deinde sic omnibus passiuam tribuit significationem. Fateor id quoq;; nam quæ dementia est dicere, *Curritur, todos correm, tutti corrono; Pugnatur, todos peleam; tutti combattono; Viuitur, todos viuem, tutti viuono?* quum potius dicendum sit, *correse, pelease, viuese, si corre, si combatte, si viue,* Germanicè *Man lauft, man streitet, man lebet*; *vt, hac melius itur in agrum, Por aqui se va meior al campo, per di qua meglio si và al campo.* Præterea qui magis tibi venit in mentem, hæc verba significare actionem, quam cætera passiua; vt *amatur, legitur?* Nam si, *curritur ab omnibus,* significat *omnes currunt: veritas amatur ab omnibus,* significat, *Omnes amant veritatem*; & *cædimur ab hostibus, hostes cædunt nos.* Decepit te Grammaticorum turba, quæ planè sensu communi caret. Tertium quod Prisciano obijcis hoc est; si in *curritur,* & *ambulatur,* intelligitur *cursus,* & *ambulatio,* in, *cursum est,* &

Causa dictio pro Prisciano.

ambulatum est, intelligeretur Cursus & ambulatio. O mentis inops, quæ te vexat dementia? Hîc tecum fustibus agendum erat, non ratione. An nescis omnia verba in *or*, carere præteritis? Quæ te impulit dementia, *vt procursum est, perseueratum est*, esse præteritum verbi diceres? Participia sunt Augustine, & quum participium dico, nomen adiectiuum dico: dicimus enim, *decursus est campus, decursa est ætas, decursum est spatium*. Tum deinde, quotiescumque participium, seu adiectiuum sine substantiuo ponitur in neutrali terminatione pro substantiuo, desiderat vel totam orationem; vt, *Nuntiatum est regem venire*: vel infinitum sui verbi; vt *pugnatum est*, sub intellige *pugnare*; vel denique deest negotium; vt *lectum est*, subaudi *negotium*. Et quum dicimus in actiua *viuo, curro, dormio*, melius intelligitur infinitum, quod verè nomen verbale est, vt Priscianus docet, quam aliud nomen, propiusque adhæret verbo suum infinitum, quàm nomen ipsum verbale; vt *viuo viuere*, quàm *viuo vitam*; & *curro currere*, quam *curro cursum*; atq; ita in passiua, *Curritur currere*, & *cursum est currere*. Et hæc Prisciani fuit doctrina, quam tu nullo modo es assequutus. A Prisciano stat Linacer libr. 6. quum agit de Ellipsi. *Appellatiuum*, inquit, *aliquod eiusdem significationis, cum absolutorum, cæterorumque neutrorum passiuis ijs, quæ nos genus vocamus, tertium passiuorum subaudiri, Apollonio, ac Prisciano placere video; vt quum sedetur, sessio; quum curritur, cursus. Quod si quem tantorum virorum auctoritas mouet, non video, cur is verba huiusmodi impersonalia statuat, potius quam personalia per defectum nominatiui, qui videlicet certus est, & propterea non apponitur: nam qui ab hoc*

eius-

eiusdem significationis nominatiuo diuersus est, is, vtpote *incertus, planè proferendus est. Ouidius; Iam tertia viuitur ætas*. Martial. *Tota mihi dormitur, hyems*. Horatius; *Magna, minorve foro si res certabitur vnquam*. Hactenus ille, nunc ad actiuorum disputationem transeamus.

Omnia verba non substantiam, sed accidens significantia esse actiua, aut passiua. Reijciuntur Neutra, & communia, & commentitiæ Grammaticorum species. Cap. II.

GRammatici nescio quo errore inducti, verba omnia in quinque genera diuiserunt, Actiuũ, Passiuum, Neutrum, Commune, Deponens. *Nobis autem*, inquit Cæsar Scaliger, *satis sit, vniuersum verborum ambitum in duo diuidere, quæ actionem, & passionem significent; quemadmodum horum vtrumq; ad vnum, quippe ad ipsum EST, quod est vtriusque radix, & fundamentum*. Hanc Scaligeri rationem sic confirmare possumus; Philosophia, id est recta, & incorrupta iudicandi ratio, nullum concedit medium inter agere, & pati: omnis namque motus aut actio est, aut passio; imo, si rem penitus inspicias, actio, & passio nihil differunt, nisi ratione quadam, sicut *Accliue*, & *decliue*. id quod docet Aristotel. 3. Physi. cap. 3. Quare quod in rerum natura non est, ne nomen quidem habebit. *Nihil enim agens*, inquit Cicer., *nè cogitari quidem potest quale sit*: idem secundo De natur. Deor. *Mihi*, inquit, *qui nihil agit, esse omnino non videtur*. Quid igitur agent verba neutra, si nec actiua, nec passiua sunt? nam si agit, aliquid agit; si viuit, aliquid viuit: cur enim concedas rem agentem 2. Acad.

in verbis, quæ neutra vocas, si tollis quid agant? An nescis omnem causam efficientem debere necessariò effectum producere? Deinde etiam effectum non posse consistere sine causa? Quanto rectiùs Aristoteles; qui libro primo de generatione & interitu asserit, *in omni actione alterum esse quod agat, alterum quod patiatur.* A Philosophis, inquis, ista sumis; metuebam nè à lenonibus diceres; quasi vlla sit ars, quæ posfit esse à ratione aliena. Itaque verba neutra neque vlla sunt, neque natura esse posſunt, quoniam illorum nulla potest demonstrari definitio. Sed si Philosophos spernis, audi etiam Grammaticos antiquos. Priscianus; *Verbum est pars orationis cum temporibus, sine casu, agendi vel patiendi significatiuum. Hac*, inquit, *definitione omnia tam finita, quàm infinita verba comprehenduntur*; & neutra *etiam, quæ dicuntur absoluta*; *&* deponentia *omnino naturaliter* vel *in actu sunt, vel in passione*. Eadem ferè Anton. Nebriſs. lib. 3. *Verbum*, inquit, *est pars orationis declinabilis, cum modis, & temporibus, agendi, vel patiendi significatiua.* Apertius Cæsar Scaliger; *Quibus*, inquit, *manifestum est, verba neutra non esse ab actiuis seiuncta.* Fatentur itaq; omnes, quum rationem admittunt ducem, verba tantum in actiua, & pasſiua posse diuidi. Sed statim reuertuntur ad ineptias grammaticas, multa genera verborum comminiscentes, & quod peius est, per terminationes in *o*, & *or*, diuidentes; quasi verborum natura per terminationes, & accidentia, non per essentiam esset indicanda. An aliud est, *Afficio te iniuria*, aliud, *prosequor te iniuria*? & *osculor te*, & *basio te*? Actiua hæc sunt omnia natura, quocunque fine terminentur: nam quæ vocantur *Deponentia*, actiua omnino sunt; neque

Neutra verba nulla sunt.

Lib. 8. cap. de verbo.

Deponentia sunt Actiua.

que enim ideo ita dicuntur, quia sint aliud genus ab actiuis, sed quia fuerunt aliquando *Communia*, quæ simul actionem, & passionem significarent, sed quia deposuerunt passiuam significationem, dicta sunt *Deponentia*, quasi dicas, *Actiua deponentia*. Quum igitur in vsu fuerunt verba communia, nulla erant deponentia, nunc quia sunt deponentia, nulla erunt communia: quis enim nunc latinè dicat; *Tu amplecteris à me*, & *tu oscularis à me*; &, *liber interpretatur à præceptore*. Quod si dicas, reperiri aliqua participia in vtraque significatione; dicam, id totum esse à me, qui asero aliquando fuisse verba communia, quorum vestigia remanent in aliquibus participijs. Quid, quod ex tuis deponentibus adducam participia passionem significantia? Ante Ciceronem multa verba fuerunt communia; vnde ipse in officijs citat ex veteri poeta; *O domus Avti, quam dispari domino dominaris*. Inserit & Sallustius in Iugurtha orationem C. Memmij, in qua legitur; *quidquid sine sanguine ciuium vlcisci nequit*. Cicero in oratore perfecto dixit; *Pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria*. Partitur ibi passiuum esse, à Partio dicendum est, non commune; quanquam mihi locus suspectus est, & fortasse legendum, *Numeros partitur*, id est, diuidit. Itaque iam constat, omnia verba aut esse actiua, aut passiua, vt ex Aristotele comprobauimus. vnde falsum est & illud quod ex Categorijs Dialectici disputant, *inter agere, & pati medium esse iacere, stare, & situm esse*; nam si iacet, aut sedet, aut situs est, aliquid agit, sedet enim sessionem, & stat stationem: ego enim illas Categorias, siue prædicamenta Aristotelis non esse, multis argumentis possum comprobare. Multò minus illa ferenda

Liber de Prædicamētis non est Aristotelis.

Nulla est Actio permanens. sunt apud Philosophos, & Theologos tritissima, *de actionibus permanentibus, & transeuntibus*; nam si actio est, aliquid agit.

Turpiter lapsi multis modis Grammatici, qui verba seu actiua, seu neutra, siue deponentia, in species partiti sunt. Primo quia *species* in grammatica non id, quod tu fingis, significant, sed id quod lib. 1. cap. 23. significauimus. Deinde nemo est, qni non videat, verba primæ speciei, siue *ordinem* vocare malis, esse etiam vel sextæ, vel quartæ, & aliarum etiam esse posse; nam *amo te*, dicimus; & *insania est amare tanti*; & *id amo te*; & *quid nos amas de fidicina istac*; & *vbi sunt qui amant à Lenone*, apud Plaut. Itaque si omnia verba sunt diuersarum specierum, quid opus est his speciebus, id est tricis, & fallacijs? Dicam clarius, si omnia verba sunt omnium ordinum, aut si nullum verbum in his ordinibus habet propriam sedem, ita vt in aliam transire non possit, manifesta insania est ijs speciebus puerorum ingenia distorquere. Postremo in hoc maximè peccatur, quod etiamsi verum sit, verba primæ classis regere accusatiuum, quis nam sit ille accusatiuus ignoratur: quid enim est apud Latinos; *Fœmina reponit genus*, aut *mas reponit genus*, nullo monstrante? Aut quis vnquam dixit, *ego amo Deum*, & *Deus amatur à me*? num etiam dices, *facio orationem*; & *do tibi damnum*, & multa huiusmodi. Ex optimis scriptoribus hæc discenda sunt, non ex arte grammatica: nec grammatica docet latinè loqui, sed Latinum sermonem ad artem refert, vt tu postea ex latina imitatione latinè loqui discas. Quum igitur, secluso verbo substantiuo, omnia verba sint, aut actiua, aut passiua, intelligendum est, Actiua omnia vel in varios transire accusa-

Omnia verba

cusatiuos; vt, *facere verba, fidem, finem*: vel in vnicum tantum, ideſt, in ſuum; vt, *viuere vitam; mori mortem; egere egeſtatem; furere furorem*. de quibus Ruffinianus Rhetor. li. 2. ſic ait; *Figura per pleonaſmũ; vt* Mortem occumbere, *&* obire diem; *&* viuere vitam; *&* pugnare pugnam; *&* ire iter, *in quibus ſiue addas, ſiue tollas accuſatiuum, idem manet ſenſus, & totidem virtute vocabula enumerantur*: idem enim eſt, *viuo*, & *viuo vitam*; idem, *careo pecuniarum*, & *careo caritatem pecuniarum*; idem eſt, *egeo medici*, & *egeo egeſtatem medici*: vnde enim eſſet in paſsiua, *Egetur, Sedetur, Statur*, niſi actiuè diceretur, *egeo egeſtatem, ſedeo ſeſſionem, ſto ſtatum*, ſiue *ſtationem*? Sed iam nobis obijcies, cur hos accuſatiuos non inuenimus? quia vitium eſſet apponere, vel ſaltem archaiſmus: nam olim frequens erat, *nocere noxam; ſeruire ſeruitutem*; nunc niſi addendum ſit adiectiuum, pleonaſmus erit: vt enim ſuperuacuum eſt dicere, *Gaudemus gaudium*, ita neceſſario dicemus; *Tuum* vel *alienum gaudium gaudebimus*; *hunc furere furorem*; *conſimilem ludere ludum*. & Græcis quidem, vt inquit Budæus in commentarijs, familiare eſt, omnibus verbis ſeu tranſitiuis, ſeu abſolutis, ſeu paſsiuis, ſeu deponentibus, nomina ſubſtantiua ab eiſdem deducta in accuſatiuo caſu ſubijcere.

præter Subſtantiuum ſunt vel Actiua, vel Paſſiua.

Illud porrò non eſt leuiter aduertendum, verba quæ vni tantum accuſatiuo deſeruiunt; vt, *viuo, Dormio*, poſſe multos alios recipere, dummodo per tranſlationem idem ſignificent quod proprius accuſatiuus: rectè enim dicas de aliquo auaro; *Viuit pecunias*, id eſt tota illius vita nihil aliud eſt quam meræ pecuniæ. Virgil. *Corydon ardebat Alexin*, ideſt ardor, quem ardebat Corydon, erat Alexis, erat

ignis, quo conflagrabat Corydon. In sacris aptissimè dictum est; *Terra germinet Saluatorem*. Sic dicimus; *Somniat thesaurum*. Cicero lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa, quibus ante delectabamur, nunc etiam viuimus*. Adrianus Turnebus lib. 10. cap. 1. Aduersariorum, super illud Persij; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles*. *Audacter*, inquit, *dictum est*, Pallere Eupolidem; *vt si diceret*, pallere pallorem, *quod est*, *qui palles, quòd tam impense illis poetis operam impenderes, vt decolorem contraxeris insano labore vultum*. Hæc ille. Similia sunt; *Alios suspirat amores*; *Crepat sulcos*, *& vineta*. de quibus suis locis. Aduertendum insuper, accusatiuum cognatum, qui est in verbis simplicibus, posse etiam in compositis subintelligi; vt *obijt*, *interijt*, *perijt*, scilicet, *viam*, vel *iter*.

Enumerantur ordine Actiua multa, quæ hactenus credita sunt neutra impersonalia, vel deponentia. Cap. III.

QVoniam ex Aristotele citauimus, omnem motum, aut actionem, aut passionem esse, nihilq; medium, quod neutrum possit verè appellari, consentaneum erit, verba neutra reijcere, quibus videlicet, id quod non est in rerum natura, velint Grammatici nuncupari. Ratio illorum, si ratio ea dicenda est, sic habet; Videmus verbum Amo, significare actionem, & verbum Amor, passionem: Sed verbum, Sedeo, in medio amborum est; quia nec actionem, nec passionem significat. Sed falluntur, qui hæc comminiscuntur; nam si verum scrutari velint, inuenient profectò actiua omnia in duplici constituta

Verba Actiua duorũ generũ.

stituta

stituta differentia: quædam enim vni tantum accusatiuo iunguntur; vt *viuo*, *sedeo*, *dormio*: quædam varijs accusatiuis; vt *amo*, *amplector*, *iudico*. In illis non apponitur accusatiuus, quia certissimus, in his apponitur, quia incertus. Vnde illa, quæ tu vocas absoluta, vera & prima sunt actiua, & in primo loco actiuorum collocanda. Itaq; *sedeo*, magis actiuum est, quã *amo*, aut *percutio*: Aristot. enim, & Cic. in Topicis hanc regulam nobis tradunt. *Quæ se ipsis contenta sunt, meliora sunt, quàm quæ egent alijs.* Et vero, quum dicis, *Petrus sedet*, *dormit*, *iocatur*, in quolibet horum sensum absoluisti, ita vt nihil desiderari videatur; at quum dicis, *Petrus fregit*, *percussit*, *vidit*, imperfectũ sensum reliquisti; propterea quod manca illa verba sunt sine accusatiui appositione.

Nunc ad verba enumeranda me conuerto, quę falsò neutra putantur; in quibus illud velim mihi concedi, quod superius probatum est, satis mihi esse ad probandum, verbum aliquod esse actiuum, si in passiua testimonia citentur; etiam illorum, quæ dicuntur ab istis impersonalia; vt *caletur*, *egetur*, *curritur*, *peccatur*: nam si, vt iam diximus, impersonalia illa ficta in passiua nulla sunt, hæ voces, *egetur*, *caletur*, actiuum verbum satis superque demonstrabunt; vt *egetur*, subaudi egestas; *egeo* egestatem. Vbicumque item participium in *Dus*, *da*, *dum*, reperitur, siue solum in *Dum*, siue cum substantiuo, semper denotat verbum actiuum; vt *seruiendum est*, subaudi, seruire; *micandum est*, sub. micare; *bibendum est*, subaudi, Bibere.

Abstineo, Nebrissensis esse actiuum fatetur; sed quum Horatius dixit, *Abstineto irarum, calidæque rixæ*, neutrum esse arbitratur, sed malè, vide Hel-

lenis-

lenissmum. *Abstine maledictis*, vel *à maledictis*, neutrum multi arbitrantur; sed deest accusatiuus Se, vel Manum, vel quid aliud. Brutus ad Atticum; *vt se maledictis non abstineat.* Liuius 8. *Alexandrum Romano bello fortuna abstinuit.* Plaut. Pers. *Quasi lippo oculo me herus manum abstinere haud quit, quin mihi imperet, quin me suis negotijs præfulciat.*

Abeo, vide Eo,

Abhorreo. Cicero; *Omnes illum abhorrent, & aspernantur.* Dictys lib. 2. *Exemplum eiuscemodi abhorrentes*; & lib. 4. *Parum abhorrens famam.*

Abnuo, Sallust. Iugurth. *Hic milites fessos itineris magnitudine, & iam abnuentes omnia.* Sicut Catull. *Omnia omnibus annuit.*

Abutor. Philip. Beroaldus ad Sueto. *Dicimus*, inquit, *abutor hanc rem, & hac re.* Terent. *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cato rustic. *Donec omnem caseum cum melle abusus fuerit.* Plaut. Bacch. *Nos aurum abusos*: idem; *Nam hoc argentum alibi abutar*: idem Trinummo; *Qui abusus sum tantam rem patriam.* Vide vtor. Quum dicimus *abutor hac re*, deest, τὸ *abuti*, vel *vsum*.

Accedo, Subaudi, accedere, siue accessum. Cic. 2. Tusc. *Saucij opplent porticus liberorum Aesculapij, non potest accedi.*

Accidit, *Accido*, ferè idem est quod *cado*; & sicut in *Cado* intelligitur τὸ *cadere*, sic in *accido*. Tacitus; *Accidit ad genua illius*, subaudi *se*, vel *casum*.

Adeo domum, vel *ad domum* neutrum putant, tu semper actiuum putato: nam dicimus, *adeo vrbem*, & *vrbs aditur*, & *adeo ad vrbem*, subaudi *viam*, vel *iter.* Tacitus; *Oceanus nauibus aditur.* Liuius; *Libri per Duumuiros sacrorum aditi.* Ouid. 6. Fastorum;

tum;

rum; *Sacra vir intrabo non adeunda viro.* Cicero; *Illa pericula adeuntur in prælijs.* Columella; *Sed granaria scalis adeantur.*

Adolere Verbenas, nemo actiuum esse negabit; at vero *percrescere*, contendunt esse neutrum: sed dicimus, *adolent ætatem*, & *ad ætatem*, subaudi *se*: hinc sæpè *adulta ætas*, *adultus Autumnus*, *adulta vitia.* vide Nonium, & nostra Paradoxa in Euphemismo. *Adolescit*, inquit Festus Pompeius, *ab Olesco, id est, cresco, venit*: sic enim legi debet; vnde fiunt *Adultus*, *Adolescens*, *Altare*, quod in illo ignis excrescat: *adolescit puer*, subaudi se, vel τὸ adolere.

Adulor tibi, & *adulor te*, dicimus; sed in illis supprimitur cognatus accusatiuus; vt apud Græcos *δουλεύειν δουλείαν*; quomodo Catullus *Basiare basia*, Plaut. *Vouere votum*, *Vomere vomitum*, *Turbare turbas*, *Ludere ludum*, *Iurare iurandum*. Tacitus lib.6. *Ne codicillis quidem Neronem, aut Tigellinum, aut quem aliorum præpotentium adulatus est*: idem lib.16. *At nunc colimus externos, & adulamur.* Columella lib. 7. cap. 12. *Furem adulantur.* Cicero; *Adulari fortunã alterius* dixit. 2. Diuin. *Adulo* etiam dixerunt veteres. Cicero 2. Tuscul. ex poeta veteri; *Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.* Valer. Max. *Si Dionysium non adulares, ista non esses.* Lucretius; *Gannitu vocis adulant.* Hinc videtur Cicero traxisse passiuum Offi. 1. *Cauendum*, inquit est, *ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos, sinamus.* Valer. Maxim. *Tribunus militum adulandus erat*: idem lib. & cap. 3. *Cuius clementiam non adulatus Mucius*: idem lib.4. *Ephestionem more Persarum adulata.*

Adscendere nauem. Dictys lib. 2. *Adscensis nauibus*

bus ventos nacti ex sententia, paucis diebus ad Troiam peruenere: & lib. 3. *Adscensis curribus bellum ineunt*.

Aduersor, id est, Versor ad, vel verto me tibi, & vt *Verto*, sæpe reticet accusatiuum *se*; vt *In glaciem vertere lacunæ*: sic *aduersor* reticet etiam accusatiuum; vt *aduersari animo, libidini, sententiæ*. Tacitus lib. 1. expressit accusatiuum; *Sua facinora aduersari deos lamentatur*: & lib. 17. *Sed ambitionem scriptoris facilè aduerseris*: ibid. *Vidistis deos infaustam adoptionem aduersantes*.

Aestuo. Statius; *Pisæumque domus non æstuat annum*. Annotat Turneb. lib. 5. cap. 3. & lib. 21. cap. 8. *Papinius*, inquit, *nouè dixit*, æstuat annum, *vt si* æstuat æstum *quis diceret*. Lucret. 2. *Hos igitur tellus omnes exæstuat æstus*. Iuuenal. *si dixeris æstuo, sudat*, subaudi *æstum*.

Allatrare eius magnitudinem solitus erat. Liuius 38. Plinius lib. 2. de Oceano; *Interna maria allatrat*. Columella in præfatione; *locupletissimum quemque allatrandi*. Vide, *Latro*.

Lib. 1. cap. 5. *Ambulare viam*, solœcismum putat esse Quintilianus, rectius dixisset *pleonasmum*: nam vt *ambulare viam*, vel *iter*, est ἀρχαισμὸς, [& πλεονασμὸς, ita *longum vel difficile iter ambulare*, necessariò, & eleganter dicetur; quum vero dicitur, *ambulare per viam*, deest accusatiuus cognatus; nam & *ambulatur via*, aptè dicitur. Cicero 2. Finium dixit de Xerxe; *Ambulare maria, & terram nauigare*. Plinius lib. 23. cap. 1. *Si ambulantur stadia bina*. Vide *Sedeo*.

Anhelare scelus, dixit Cicero 2. Catil. Auctor ad Herennium lib. 4. *Anhelans ex infimo pectore crudelitatem*. Cicer. 2. natur. Deor. *Tunc gelido validum*

dum de pectore frigus anhelans. Perf. Satyr. 1. *Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.* Idem Cicer. 3. Orat. *Verba inflata, & anhelata.*

Annuit omnia omnibus; Catul. in epithalam.

Appellere ad littus, deest nauim, vel *se*; vel accusatiuus cognatus. Vale. Max. lib. 1. cap. 7. *Quum ad littus nauim appulisset.* Terentius; *animum ad scribendum appulit*: idem; *Haud auspicatò me huc appuli.* Vide in Ellipsi, *Nauim*.

Appetit meridies, Plaut. *Tempus appetit*, Liuius, Subaudi, *viam*, vel *iter*: nam & sic *Petere* vsurpatur. Virgil. *Sic Turno quacumque viam virtute petiuit.* Cicero; *Ille incertus vbi essem, alium cursum petiuit.* Vide in Ellipsi, *Iter*.

Arare, subaudi terram. Varro 1. rust. 2. *Cum homines pastoritiam vitam viuerent, neq; scirent etiam arare terram.*

Ardeo te videre; *Ardet in illa*; *Ardebat amore*; *Ardet in arma*, subaudi, *ardorem*, vel *τὸ ardere*: & vt dicendum erat, *ardeo ardorem*; sic dicimus, *ardet pecunias*; *ardet virginem*; *Corydon ardebat Alexim*; quia Corydonis ignis, & ardor erat Alexis. Vide *Palleo*, & *Doleo*.

Arrideo, Cicero de optimo genere; *Quum aut non adhibeantur ad causas, aut adhibiti derideantur: nam si arrideantur, esset id ipsum Atticorum.* Agellius; *Gn. Flauius id arrisit.*

Aspirare. Virgil. *Ventosque aspirat eunti.* Quintil. in præfatione; *Tantum ingenij aspiret.* Columella lib. 1. cap. 6. *Et modicis fenestellis Aquilonibus inspirentur.*

Assentabor quidquid dicet mulier; Plaut. Sed hîc melius desideratur præpositio. Terent. Eunu. *Postremo*

stremo imperaui egomet mihi omnia assentari. quanquam Lambinus legit, *assentiri.*

Assentior, & *assentio*. Plaut. Amphi. *Mihi quoque adsunt testes, qui illud quod ego dicam assentiant*. Cicer. 4. Academ. *Vitiosum est assentiri quidquam falsum*: idem; *Cætera assentior Crasso*: idem; *nam neque ego assentior illud Theophrasto*.

Assuesco. Liu. 2. *Caritas ipsius soli, cui longo tempore assuescitur.* Horat. *Qui pluribus assueuit mentem, corpusque superbum*. Vide *Insuesco*.

Assurgo. Cicero in Officijs; *Hæc enim ipsa sunt honorabilia, quæ videntur leuia atque communia, salutari, appeti, decedi, assurgi*: idem 1. Inuentione, *Vt maioribus natu assurgatur*. Sueto. Augusto; *Assurrectum ab vniuersis in theatro*. Sed dices, hæc esse impersonalia: at ego Platoni, & Aristoteli accedo. qui verbum sine supposito negant esse posse. Vide *Surgo*.

Attendere, subaudi *Animum*. Lucill. 23. *Rem cognoscat, simul & dictis animum attendat postulo*.

Attinet, *attineo*, idem ferè quod *teneo*, seu *tango*: quare si hæc actiua, & illud quoque. Plaut. Bacch. *Ita me vadatum amore, vinctumq; attines*: idem Captiueis; *Nunc iam cultros attinet*. Tacitus lib. 1. *Ni proximi prehensam dextram vi attinuissent*: ibid. *Post discordijs attinemur*: idem lib. 13. *Cuius cura attinebatur damnata veneficij nomine Locusta*: ibidem; *Velut vinculo seruitutis attineri*: ibid. *Si vltra vnam, alteramque noctem attineretur*: ibid. *Sed imperium eius attinuerunt Senatores*: ibid. *Ne tamen segnem militem attinerent*: idem lib. 3. *Attineri publica custodia*. Apuleius de mundo; *Quinque coniuges copulæ bis ordinatæ vicibus attinentur*. Quum dicimus,

Hoc

Hoc attinet ad me, deest *se*, vel accusatiuus cognatus.

Audeo dicere, est audeo dictum; hinc dimicare audetur. Nepos in Miltiade; *Hostes fore tardiores, si animaduerterent, auderi aduersus se tam exiguis copijs dimicare*, pro, dimicationem auderi. Dictys lib. 2. *Eos facinus ausum, expletumque docent.* Liuius 25. *Electis ad rem tantam agendam, audendamque idoneis*: & 26. *Numidam promtum ad omnia audenda.*

Bellare, Supple *bellum*. Homerus ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζομεν, id est, *infectum bellum bellamus*. vide *Pugno*.

Cadendum est in vnius potestatem. Cicero Attico lib. 8. Cado igitur actiuum est: nam hoc participium nisi à verbis passiuis non descendit; vt *Scelus in illum non cadit*, subaudi, *casum*, vel *se*.

Caleo, subaudi *Calere*, id est habeo calorem; vnde metaphoricè, *calere virginem*, vel *virgine*; & fuisse aliquando transitiuum indicat Plaut. Capt. *Quasi quum caletur, cochleæ in occulto latent*: idem Truculento; *Quum caletur maximè*, id est, quum calor est, vel fit calor. Vide *Aestuo*.

Careo pecuniarum, idest habeo caritatem pecuniarum, siue, vt vulgo dicunt, carentiam? *Careo pecunijs*, idest, caritatem à, vel de pecunijs. Esse actiuum indicat illud Terentij Eunucho; *Præterquam tui carendum quod erat*. Ouid. epist. Penel. *Virque mihi demto fine carendus abest*. & olim frequenter habuit expressum accusatiuum. Nonius; *Carere rem bonam, dici potest*. *Turpil.* Meos parentes careo; *Plautus; Collum colloraria caret: idem; Curculione quia id, quod amo, careo*. *Careo pecuniam* citat ex Catone Cæsar Scaliger. Nebrissensis quoque; *Accusatiuo, inquit, iungebantur; vt Meos careo.*

Caueo te, actiuum eſt Nebriſſenſi; at vero *caue tibi*, ſubaudi damnum, vel malum. Vide *Metuo*. Plaut. Moſtell. *Iubet cauere malam rem prius*. Satis tritum eſt, Caue tibi malum; qua figura dixit Cato cap. 5. Ruſti. *Scabiem pecori, vel iumentis caueto*. Cice. initio Topico. *Quum mihi, meiſque multa ſæpè cauiſſes*: & 1. Offic. *Et huic ſimile vitium in geſtu, motuq; caueatur*. *Frigora, & iurgia cauere*, dixit Ouidius. Salluſt. Iugurth. *Ita nec caueri anceps malum*. Sueto. in Galba; *Cauere periculum*. Et Cicero; *Cauere inſidias, & intemperantiam*: idem 1. Orato. *quam ſit bellum cauere malum*: idem; *In cauendo bello, & prædicendo*: idem Attic. *Cætera, quæ quidem prouideri poterunt, cauebuntur*: idem; *O hominem cauendum mihi*: idem; *Fidem vobis habendam non eſſe, me vero cauendum*. Plautus, Terentius, alij, *caue malo* dicunt, ſubaudito *Te*, eſtque hypallage, pro caue tibi malum. Eccleſ. 9. *ſecundum virtutem tuam caue te à proximo tuo*; & Eccleſ. 21. *Omnis qui audiet cauebit ſe ab eo*.

Cede maiori; *Concede præceptori*; *Decedam furori Tribunitio*; *Decedere ſomno*, ſubaudi *locum*. Vide *locum* in Ellipſi. Plaut. in argumento Aſinariæ; *Cedit noctem filius*. Vale. Max. lib. 1 cap. 5. *Ego vero*, inquit, *libenter tibi meam ſedem cedo*: ita enim lego ex antiquis manuſc. Vlpianus; *Cedere actori ſupplicationes*, dixit Virgil. *Cedat ius proprium regi*. Valer. Max. lib. 4. *Ille ceſſit eam Bianti*: ibidem; *Eam prouinciam collegæ ceſſit*: idem lib. 5. cap. 7. *Chariſſimam coniungem filio ſuo cedere non dubitauit*. Concedi, Decedi, & Succedi, paſſim ſunt apud Ciceronem.

Certare cum aliquo, ſubaudi *certamen*, μάχην μάχεσθαι. vt in ſacris; *Bonum certamen certaui*. Se-

digitus

digitus poeta de Comicis; *Multos incertos certare hanc rem vidimus.* Horat. *Magna, minorue foro si res certabitur vnquam.* Ouid. 13. Metam. *Certatam lite deorum Ambraciam*; vbi Regius satis insulsè ait, participium contra Grammatices rationem formatum. Plaut. Casin. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur,* seu certatur.

Cesso. Virgil. *Cessas in vota, precesque,* subaudi, *cessationem.* Terent. *Cessatum vsque adhuc est.* Virgil. *Quidquid apud duræ cessatum est mœnia Troiæ.* Ouid. 4. Fast. *Largaque prouenit cessatis messis in aruis*: & 10. Metam. *Illa moram celeri, cessataq; tempora cursu corrigit.* Hæc participia passiui verbi sunt, & passiuum sine actiuo nusquam erit.

Clamo. Plaut. Amph. *Voce clara exclamat vxorem tuam*: Cistel. *Noli acriter eum inclamare*: Truc. *Iam pol ille me inclamabit, si adspexerit.* Propert. *Nec tibi clamatæ somnus acerbus erit.* Lucill. *E somno pueros cum mane expergitù, clamo.*

Clareo. Lucr. *Ex primo carmine claret*, subaudi clarorem; sicut Plaut. Mostel. *Aedes speculo claras, clarorem merum.*

Coeo. Virgil. *Coeant in fœdera Reges,* subaudi, *coitionem*, vel potius *societatem*: nam *coire societatem*, & *coita societas*, adeo crebra sunt apud Ciceronem, vt superuacaneum sit hæc repetere. Vide, *Societas* in Ellipsi.

Cœno. Plaut. Rud. *Scelestiorem cœnam cœnaui tuam*: & Pseud. *Eum odorem cęnat Iupiter quotidie.* Apul. lib. 4. *Saliares se cœnasse cœnas crederet*: idem 9. *Sacrificales epulas cœnitabat.*

Collacrymo. Cicero pro Sextio; *Histrio casum meum toties collacrymauit.* Sed hic potest deesse præposi-

tio, & cognatus casus, *Lacrymas*.

Commisereor. Commisereatur interitum eius; Gellius lib. 7. cap. 5.

Comperendinato. Asconius in passiua; *Ne rursum comperendinato iudicio*.

Concedere, subaudi aliquid, hoc, multum, aliquantum. Terent. *Faciam vt tibi concedam, neque aduersabor tuæ libidini: Rus abij concedens vobis. De iure suo concedere paululum. Concedam hinc intrò, atq; exspectabo.* Plaut. *Num te fugi, nũ oculis concessi tuis.* Cicero; *Ab alicuius oculis aliquò concedere.*

Conclamare. Ouid. 13. Metam. *Conclamat socios*. Cæsar; *Conclamare victoriam*: idem; *Conclamatur ad arma.* Lucanus; *quum corpora nondum conclamata iacent*.

Concrepo. vide *Crepo*.

Concurro. Cicero: *Concurritur vndique ad commune incendium restinguendum.* Horat. *Concurritur, horæ momento*, subaudi, *concursus*; vt *curro cursum*, & *cursus curritur.* Vide *Curro*.

Confligo. Confligitur magna ira; Claudianus, subaudi, *conflictus*. Cicero; *Confligendum puto*: idem; *Caute confligendum est*.

Compluitur. vide *Pluo*.

Conqueri fortunam aduersam, non lamentari decet, Cicero; *Pauperiem meam conqueror*. Plaut. *Conqueri libidines, vim, contumeliam*, Ciceroniana sunt. Vide *Queror*.

Coniurare. Sallust. *Sed antea coniurauere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua quam verissimè potero dicam*, idest, coniurauere coniurationem, de qua coniuratione, cæt. *Agmina coniurata, Fratres coniuratos*, passim legimus.

Con-

Consulo tibi, putant esse neutrum; sed deest *vtile*, vel *commodum*; vt *prospicio tibi*: vnde in passiua; *Bene tibi consulitur*. Cicer. 7. epist. *Ego tibi ab illo consuli mallem*. Vide *Vtile*, in Ellipsi, & inf. *Prospicio*.

Consuesco. Lucreti. lib. 6. *An tunc brachia consuescunt, firmantque lacertos*, id est consuefaciunt, ad iaculandum exercent. Columell. lib. 6. *Nam vbi plaustro, aut aratro iuuencum consuescimus*. Sallust. Iugurth. in oratione Marij; *Ita ad hoc ætatis à pueritia fui, vt omnes labores, pericula consueta habeam*. Hoc verbum, & similia sæpius habent pro accusatiuo orationem; vt, *consueuisti carmina scribere*. Vide *Insuesco*.

Contingit. Apuleius Asino; *Sed vt primum occursoriam potionem, & inchoatũ gustum extremis labijs contingebat adolescens*. Ouid. 1. Metam. *Contigerat nostras infamia temporis aures*: idem 2. *Contigit ora sui*. Lactant lib. 2. *Sed tamen Cicero materiam tam copiosam, & vberem strictim contigit*.

Contendere cursum dixit Virgilius; sicut Cicero. *contendere iter*. Plaut. Most. *Quis est qui recta platea cursum huc contendit suum? Contendere poplitem, tormenta, vincula*, passim leges.

Contendere se. Licinius Macer; *Repentè celeri gradu se per forum in Capitolium contendit*. In *contendere cum aliquo verbis, armis, acie*, subauditur, causam. Lucr. 4. *Hunc igitur contra mittam contendere causam*, id est, contra hunc disputare nolo.

Coutremisco. Vide *Metuo*.

Crepo. Horat. *Sulcos & vineta crepat mera*: idem; *Si quid Stertinius veri crepat*: idem; *Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem crepet*: idem 2.

Carmin. *Quum populus frequens lætum theatris ter crepuit sonum*. Propert. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos*. Martial. *Et Tartesiaca concrepat æra manu*. Petron. Arbiter; *& concrepans æra omnes excitauit*: idem; *Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit*.

Corruo. Vide Ruo. Plaut. *Ibi me corruere posse aiebas diuitias*. Propertius lib. 3. *Vouerat, & spolium corruit ille Iouis*.

Corusco. Virgil. 10. Æneid. *Strictumque coruscat mucronem*: & lib. 8. *Duo quisque Alpina coruscant gesa manu*.

Crescere, putant esse Neutrum; sed Actiuum esse arguit Passiuum participium *Cretus*, quod est natus, factus; sicut ab *Hio* formatum fuit *Hiasco*, & *Hisco*; & à *Labo*, *Labasco*; ab *Amo amasco*; à *Caleo calesco*; à *Consueo consuesco*, sic à *Creo crasco*, & *cresco*; in quo subauditur, *Me*. Primum ergo *Creascere se*, vel *Crescere* fuit nasci, exsistere, quod postea per Metonymiam antecedentis pro consequenti, significauit *Augeri*: sicut viciſſim per metonymiam consequētis pro antecedente, *Augere* vsurpatur pro *Creare*; & hinc *Auctor* dicitur Procreator. Lucret. 5. *Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque*, ideſt procreat, velut ipſe ibidem interpretatur his verbis; *quod procreat ex se omnia*. Indocte proinde ſcribunt, *Autor*, vel *Author*. Liuius Andron. Erotopæg. *Nocte, dieque decretum, & auctum*, ideſt, quod decreuit, & auxit ſe.

Cupere aliquem, tritum eſt; legimus tamen *Cupere alicuius*, pro cupidum eſſe. Plaut. Trin. *Quamquam domi cupio, operiar tamen*. Symmachus; *Vestri cupiunt Puteoli*. vbi ſubaudis cupiditatem; ſicut

poeta

poeta vetus apud Cicer. *Qui nec te amet, nec studeat tui*; subaudis *Studium*, ideſt, qui minime ſit tui Studioſus.

Curro. Vide *Concurro, Decurro*. Virgil. 5. Æneid. *Currit iter tutum non ſegnius æquore claſſis*. Proper *Vt ſciat indociles currere lympha vias*. Vide Priſcian. in, *Curſus curritur*. Cicero 3. Offic. *qui ſtadium currit*. Iuuen. *curritur ad vocem iucundam*. Terent. *Si qua eſt laborioſa, ad me curritur*. Cice. 7. Verr. *Curritur ad prætorium*. Virgil. *Nec ſi cuncta velim breuiter decurrere poſſim*. *Vitam decurrere, decurſa vita, decurſo ſpatio*. *Decurritur, decurrebatur*, paſſim obuiam. In *Currere via*, ſubaudi *Curſum*. Proper. *Hac eadem rurſus Lygdame curre via*. Vide *Sedeo*.

Decedo. Vide *Cedo*, & *Aſſurgo*.

Decet, Dedecet. Ouid. 1. Meta. *Iſta decent humeros geſtamina noſtros*. Statius; *Si non dedecui tua iuſſa*. Ouid. *Nec dominam motæ dedecuere comæ*: idem; *Lacrymæ decuere pudicam*. Salluſt. Iugurthino; *Quæ ab Imperatore decuerint, omnia ſuis prouiſa*.

Decidere, pro tranſigere, paciſci, ſubaudi, *Rem*. Dictys lib. 5. *Multo ſermone inuicem habito, ad extremum binis millibus talentum rem decidunt*. Cicero; *Magno cũ aliquo decidere*. Senec. 2. Controuerſiar 5. *Pro incolumitate mariti vicaria morte decidit*, pro, ita rem pacta eſt, vt mariti ſui vice moreretur.

Declino. Plautus Aulul. *Declinaui paulum me extra viam*. Ouid. 2. Metam. *Neu te dexterior tortum declinet ad anguem*. Dicimus *declinare curſum, vrbem, mala*, & *mala declinantur*, &, *à malis declinare*.

Decurro. Vide *Curro*.

Deficio. Horat. *Animus si te non deficit æquus.* Ouid. *Deficior prudens artis ab arte mea.* Plaut. Asin. *Si intelligam te deficere vita,* pro deficere defectum è vita. Proper. *Nec me deficiet nautas rogitare citatos.* ideſt, non deſinam interrogare nautas. Quintil. *Aqua ciboque defecti.* Varro lib. 3. Ruſtic. cap. 16. *Ne deficiant animum.* Dicimus, *deficiunt me pecuniæ,* & *mihi pecuniæ.* Cæſar; *Quum tela militibus deficerent,* ſubaudi *ſe,* vel Defectum.

Dego. Cicero pro Sylla; *Vt cum Lentulo, & Catilina, & Cethego fœdiſſimam vitam, & miſerrimam degeret:* idem pro Roſcio; *Vitam in egeſtate degere.* Catull. ad Manlium; *Otia pacato degeret in thalamo.* Lucret. lib. 2. *Quantiſque periclis degitur hoc æui quodcunque eſt.* Plaut. Moſt. *A mane vſque ad noctem in foro dego diem.* Vide *Viuo.*

Degenerare à parentibus, ſubaudi *ſe,* vel *genus.* Columel. lib. 7. cap. 12. *Venus canibus carpit vires, animoſque degenerat.*

Delinquo. Vide *Pecco.*

Deliro. Lactant de Opificio Dei cap. 6. *Illius enim ſunt omnia, quæ delirat Lucretius.*

Deſino artem. Cicero, & Sueto. Tiberio; *Artem deſituros promittentibus veniam dedit.*

Deſpero. Martial. *Deſperabantur promiſſi prælia Martis.* Cicero; *Siue reſtituimur, ſiue deſperamur:* idem Attico; *Pacem enim deſperaui.*

Detraho tibi, ſubaudi *laudem,* vel ſimile aliud. Horat. *Nec ego illi detrahere auſim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

Differt hoc ab illo, ſubaudi ſe: nam Differre eſt aliud aliò ferre, diſſipare, vt ſtent locis diuerſis, ſiue diſtent.

Diſcum-

Discumbo. Virgil. *Stratoq; super discumbitur ostro.* Aul Gellius; *discubitum est.* Cicero; *Maturè veniunt, discumbitur,* subaudi, *Cubitus.*

Disputo. Disputare rationem, non semel dixit Cicero, Plaut. Aulul. *Vbi disputata est ratio cum argentarijs.* idem Menech. *Vt hanc rem vobis ad amussim disputem.*

Doleo. Ouidius; *Tu vero tua damna doles:* idem; *Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.* Proper. *Frigidus Eoo me dolet aura gelu.* Iustin. lib. 12. *Vt tactum hominum velut vulnera indolesceret.* Statius; *Bellorum extrema dolemus.* Cicero; *Meum casum doluerunt:* idem 4. Tuscul. *Dum modo doleat aliquid, doleat quod lubet.* Sueton. *Se quoque respondit vicem eorum dolere.* Hic, & in alijs multis verbis potius videtur deesse accusatiuus cognatus, & præpositio κατὰ; vt *doleo dolorem circa casum tuum.* Huc refer illud, *Corydon ardebat Alexin,* ideſt, Ardebat ardorem de Alexi, vel circa Alexin.

Dormio, Edormio. Adag. *Endymionis somnum dormis.* Mart. *Tota mihi dormitur hyems.* Cicero; *Edormi crapulam, & exhala.* Plaut. Amph. *Mane, dum edormiscam vnum somnum.* In sacris, *dormierunt somnum suum viri diuitiarum.* Terent. *Atque edormiscam hoc villi.* Plaut. *Omnemque edormiui crapulam.* Catull. *Nobis nox est perpetuo vna dormienda.*

Dubito. Ascon. in 2. Verr. *Pedestre iter propter Verris insidias dubitabat.* Cicero; *Turpe est dubitare Philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant: Nihil affirmans, omnia dubitans, restat vt hoc dubitemus, vter Roscium occiderit.* Liu. 21. *Vobis necesse est aut viuere, aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quam*

in fuga mortem oppetere. Vbi ſubaudi, dubitationem, ideſt, ſi dubia erit fortuna.

Ebullio. Cicero; *Virtutes ebullire, & ſapientias: Dixerit Epicurus, ſemper beatum eſse ſapientem, quod quidem ſolet ebullire nonnumquam*. Cato; *Vbi ebullibit vinum, ignem ſubducito*, ſubaudi *ſe*. Seneca in Apocol. *Claudius animam ebulliјt, & eo deſiјt viuere videri*.

Egeo pecuniјs, eſt egeo egeſtatem à pecuniјs, ſiue à parte pecuniarum. Deeſſe autem *egeſtatem*, vel *τὸ egere*, ſatis indicat illud Plauti Pſeud. *Quid agitur Calidore? Amatur, atque egetur acriter*, ideſt, amatur amatio, egetur egeſtas: ſæpe enim deeſt nomen, vnde genitiuus regitur; vt *tædet me ciborum*, ſubaudi, tædium. Sic Liuius dixit lib. 26. *Quod vel capitis, vel pecuniæ iudicaſſet*. ſubaudi *iudicium*. Cato apud Agellium; *Vitio vertunt, quia multa egeo*. Varro lib. 4. ling. Latin. *Diues à Diuo, qui vt Deus nihil indiget*. Salluſt. Iug. *Collis magna parte editus, & præceps pauca munimenta egebat*. Nonius Marcellus quum diſputat, genitiuum poni pro accuſatiuo, vtitur his exemplis; *Faſtidit mei*, & *Argenti indiges*. Tu meo periculo dices elegantiſſime; *Turpem egere egeſtatem*. Vide Indigeo.

Egredior. Salluſt. *Raro egreſſus fines ſuos*. Seruius in Æn. 2. notat, vtrumque dici, *Egredior vrbem, & vrbe*. Sed in hoc poſteriore ſubauditur *Greſſum*, vel *Viam*.

Emergo. Cicero Aruſp. reſpon. *Tum ſe emergit, & fertur illuc*: idē 2. Natur. Deor. *Vt ſeſe emergens oſtendat Scorpius alter*: & 2. Diuin. *Tibi de me cogitanti ſubito ſum viſus emerſus ex flumine*. Cornel. Nepos in Attici vita; *Quibus ex malis vt ſe emerſerat*. Te-

rent. Adel. *Vnde emergi non potest.* Cornel. Fronto in voce, *Emergit se*, citat Sallust. in 4. Histor. *Vbi se laniata nauigia fundo emergunt.* Vide *Me, te, se* in Ellipsi.

Emigro. vide *Migro.*

Emineo. Curtius lib. 4. *Iamque paulum moles aquam eminebat.*

Efflo. Cicero de Senect. *Odorum qui efflarentur ex floribus.* Ouidius 7. Meta. *Vulcanum naribus efflant æripedes tauri.* Virgil. *Lætos efflarat honores, cæsariem, & lumen purpureum.* Plinius lib. 36. *Flaturq; follibus, donec rufescat.* Ouidius 4. Fasto. *Exultant comites, furiosaque tibia flatur.* Lucret. lib. 5. *Flaret è corpore flammam.*

Eo. Virgil. 6. Æn. *Itque, reditq; viam toties.* Horat. 1. epist. *Ire viam, quam monstrat eques.* Virgil. 4. *Longam incomitata uidetur ire uiam:* & 4. Georg. Plaut. Ruden. *Tu abi tacitus tuam uiam.* Cicero pro Mur. *Redite uiam: eodem duce redibant:* ibidem; *Istam uiam dico, inite uiam: Præsto aderat sapiens ille qui inire uam doceret.* Sueton. *inito honore.* Quare quum Maro dixit; *Te consule inibit*, deest, Viam. Cum legimus, *Ire uia*, subaudimus *Itum*, idest, itionem. Lucret. *Nec sentimus itum cuiusuiscumq; animantis.* Cicero; *Quis noster itus, reditus, uultus.*

Erro. Cicero; *Si erratur in nomine*, subaudi, Error. Ouid. *Immensum est erratas dicere terras.* Virgil. *Relegens errata retrorsum Littora.* Plaut. *Scio quid erret.* Terent. *Teneo quid erret.*

Erumpo. Virgil. *Erumpunt portis*, subaudi *se*: idem Georg. *Diuersi erumpunt sese radij.* Cæsar Ciuili; *Portis se foras erumpunt.* Virgil. 4. Georg. *Et caput vnde altus primum se erumpit Enipeus.* Tibull. 4. *Fontibus*

tibus vt dulces erumpat terra liquores. Vide, *Erumpo.*

Equitare: Plinius lib.8. de Camelis; *Atque etiam equitantur prælijs.* Horat. *equitare in arundine longa,* subaudi, *equitationem.*

Erubesco. Cicero; *Affines te erubescunt; Epicurus voluptates non erubescit.* Horat. *Non erubescendis adurit ignibus.* Virgil. *Nostra nec erubuit siluas habitare Thalia,* pro, habitationem siluarum.

Eructo. Cicero Catil. 2. *Eructant cædem bonorum.* & in Sacris; *Eructauit cor meum verbum bonum: Labia mea eructabunt hymnum.*

Euado. Suet. Tiber. *Carmillus me euasit.* Virgil. *Gradus euaserat altos:* idem; *Iamque propinquabam portis, omnemque videbar Euasisse viam.* Dictys lib. 2. *Qui primi fuga Græcos euaserant.* Liuius 28. *In loca tuta euasit,* subaudi, *Viam.* sicut Virgil. *Nec spatium euasit totum, nec pertulit ictum.* idest, non iuit per totum spatium. Lucil. de equo; *Qui colles, campos que gradu perlabitur vno, Omne iter euadit.* Liuius; *Exercitum cæsum, euasumque se eße.*

Euenit. Vide *Sedeo*, & supra lib. 3. cap. 1.

Excedo. Cicero 1. Catil. *Quot ego petitiones tuas parua quadã declinatione, & vt aiunt, corpore, excessi.* pro vitaui. Sic legit ibi Seruius. Liuius 24. *In agro Tarentino nihil violatum, neque vsquam via excessum est.*

Excello. Festus; *Recellere, reclinare, & Excellere, in altum extollere:* idem; *Lingua, promontorij genus non excellentis, sed molliter in planum deuexi.* Cato apud Agell. 13. cap. 23. *Plerisque solet animus in rebus secundis excellere,* subaudi *se*, pro excelli, extolli, efferri. Apul. 10. de Asin. *Nates recellere,*

pro

pro reducere, retrahere.

Exeo. Vide *Eo*.

Exhalo. Cicero; *Conuiuij crapulam exhalassent*: idem Philip. *Edormi crapulam, & exhala*. Virgil. *Sæuamque exhalat opaca Mephitin*: idem 2. Georg. *Quæ tenuem exhalat nebulam*. Lucret. 5. *Pulueris exhalat nebulam, nubesque volantes*.

Exsulo. vide *Veneo*, & *Vapulo*. *Exsulo*, idest, extra solum eo. Deest accusatiuus cognatus. Euripid. Andro. ἃς ἐγὼ φεύγω φυγὰς, idest, quale exsilium exsulo? Hygin. Fab. 26. *Medea iterum exsulatur*. Dictys lib. 5. *Decernitur, Antimachum ex omni Phrygia exsulandum*.

Facessere, pro abire, recedere, subaudi *se*. Plaut. Men. *Dictum facessas doctum*. Afran. Incis. *Multa, ac molesta potin, vt dicta facessas?* Titin. Gemin. *Vt res suas procul ex ædibus facessat*. Cicero; *Periculum innocenti facessere*: *vt paulisper facessant rogamus*.

Faueo. *Fauetur* apud Ciceronem sæpe positum, satis ostendit, *Faueo* actiuum esse; *Aetati illi non modo non videtur, verum etiam fauetur*. Charisius quidem lib. 5. in Idiomatis linguæ Latinæ ponit; *Faueo tibi, & Faueo te*. Vide, *Inuideo*.

Fastidio. Virgil. *Inuenies alium si te hic fastidit Alexis*. Liuius; *Dum nullum fastiditur genus*: idem; *pars fastidita*. Horat. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos*. Plautus; *Fastidit mei*, subaudi, *fastidium*.

Festino. Ouid. 2. Metamor. *Tum quas induat illa, festinat vestes*. Tacitus de moribus German. *Nec virgines festinantur*. Virgil. 6. *Tunc iussa Sibyllæ, haud mora festinant iussi*. Apuleius lib. 3. *Sed primo diluculo remedium festinabitur tibi*. Dictys lib. 3.

Græci cuncta quæ militia poscebat, summis studijs festinabant.

Fio inter neutra passiua refertur à Grammaticis, ideſt inter monſtra, mihi verbum eſt ſubſtantiuum: nam factum eſt à φύω Græco; vnde *Fuo* latinum, & poſtea *fio*. Scaliger lib. 5. de cauſis, cap. 3. *A φύω*, inquit, *Fuo noſtrum, & ipſum Fio; Sum autem, ab εἰμὶ; Eſt, ab ἐστὶ*. Habuit aliquando paſſiuum, Priſciano teſte lib. 8. *Poſtquam diutius fitur*: &, *Græco ritu fiebantur* Saturnalia. Certè infinitum *fieri* merè paſſiuum videtur: ſed, vt dixi, mihi ſubſtantiuum eſt; *fio ſenex*, ideſt, *ſum ſenex*.

Flagro. Hygin. Fab. 129. *Iupiter cum fulmine, & tonitribus venit, & Semelen conflagrauit*. Auctor ad Heren. *Quomodo vrbs acerbiſſimo concidit incendio conflagrata?*

Flo, vide *Efflo*.

Fleo; *Flere funera*. Ouid. Terent. And. *In ignem poſita eſt, Fletur*. Silius 5. *Longo æuo flebitur*. Ouid. *Fortuna flenda*.

Fluo, Græce ῥέω. Homer. Odyſs. 9. accuſatiuo iunxit; ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ κρήνη ὑπὸ σπείος, ideſt, *fluit limpidam aquam fons ſub ſpecu*.

Fluctuat. Lucret. *Fluctuat incertis erroribus ardor amantum*, ſubaudi ſe. Senec. de vita beat. *Deprehenſi in mari Syrtico, modo in ſicco relinquuntur, modo torrente vnda fluctuantur*. Sic in Medea; *Vt dubium pelagus feruet, haud aliter meum cor fluctuatur*.

Fruor. Cato Ruſt. *Pabulum frui occipito*. Cicero pro Milone; *Nobis hæc fruenda relinqueret*. Apuleius lib. 9. *Beatam illam, quæ tam conſtantis ſodalis libertatem fruitur*.

Fungor libertate, ſubaudi, *functionem*, vel τὸ fungi,

gi. Terent. *Ita attentè tute illorum officia fungere.* Tacitus lib. 3. *Suprema erga memoriam filij sui munera fungerentur*: idem lib. 4. *Et hominum officia fungi.* Varro; *Municipes, qui vna munus fungi debent, dicti.* Terent. *Hominis frugi, & temperantis functus officium*: idem; *Maior filius tuus Aeschinus, nec boni, neque liberalis functus officium viri.* Plaut. Mostell. *Tu tibi istos habeas turtures, aues, pisces, sine me alliato fungi fortunas meas*: idem Amph. *Hic munus fungatur tuum*: idem Trinummo; *Cui nihil est, qui munus fungatur suum*: ibid. *Sequere hac mea gnata, vt munus fungaris tuũ.* Cicero 3. Tuscul. *Quemadmodum oculus conturbatus non est probè affectus ad suum munus fungendum.* Sueto. August. *Minore molestia, Senatoria munera fungerentur.* quo in loco Beroaldus; *Accusatiuo*, inquit, *casu extulit, quod nos ablatiuo dicimus: Vetus autem est, & elegans loquutio; sicut potior illã rem, pro illa re, Veteres dixerunt: Ita fungor munus, pro munere. Plaut. Menec. Parasitus octo hominũ munus facile fungitur.* Vide *Vtor.*

Fugio. Lucanus 1. *In bellum fugitur.*

Furere. Virgil. Æneid. 12. *Hunc sine me furere ante furorem.* Liui. *Et nunc id furere, idem ægrè pati.* Sed hic melius deerit κατὰ. Vide *Insanio*.

Gaudeo. Terentius Andria; *Hunc scio solidè solum mea gauisurum gaudia.* Cęlius ad Cicer. 8. Famil. *Puto vt suum gaudium gauderemus*: ibidem; *furit tam gauisos homines suum dolorem.* Catull. *Gaudia, quæ gaudeas.* Gell. lib. 9. cap. 9. *Latona gaudium gaudet genuinum, & intimum.* Statius lib. 9. *Tu dulces lituos, vlulataque prælia gaudes.* Cicero; *Nihil est neq; quod metuamus, neque quod gaudeamus.* Et in Sacris; *gaudeat se tellus tantis illustrata fulgoribus.*

Garrire,

Garrire. Horat. lib. 1. Saty. 10. *Comis garrire libellos*: idem; *Dum quidlibet ille garriret*. Martial. lib. 1. *Garris & illud, teste quod licet turba*. Garrire libellos, dixit (inquit Turneb.) quasi garrire garritum.

Germino. Plinius lib. 16. cap. 25. *Quibusdam germinatur germinatio*. Et in Sacris; *terra germinet Saluatorem*.

Gemo. Cicero Atti. lib. 2. *Atque hic status, qui vna voce omnium gemitur*: idem; *occulte suum malum gemit*. Virgil. *Nunc Amyci casum gemit*. Cicero pro Sextio; *Accepisset respublica plagam, quam acceptam gemere posset*. Virgil. *Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones interitum*. Prudentius Psych. *Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem*. Ouid. *Fortuna gemenda*: idem 13. Metam. *Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est*: ibidem; *Teque gemunt, virgo*.

Glaciare. Horat. lib. 3. Od. 10. *Positas vt glaciet niues puro numine Iupiter*.

Gratificare, subaudi Gratiam. Sallust. *Non assentando, neque concupita præbendo peruersam gratiam gratificans*.

Horreo, horresco. Cicero; *Et si omnium conspectum horreo*: idem; *Horreo crimen ingrati animi*: idem; *Deorum tamen numina horrent*: idem; *Vt ipsam victoriam horrerent*. Lucan. lib. 1. *Horruit Alcides, viso iam Dite, Megeram*. Apul. lib. 6. *Cuius totæ prouinciæ nomen horrescunt*. Cicero; *Imbecillius horrere dolorem, & reformidare*. Perhorresco semper habet accusatiuum.

Hiemare. Plin. lib. 19. cap. 4. *Decoquunt alij aquas, mox & illas hiemant*: idem lib. x. *Hiemato lacu*.

Hiulco,

Hiulcò. Catull. ad Manlium; *Quum grauis exustos æstus hiulcat agros.*

Iaceo. Virgil. *Iacet extra sidera tellus*, subaudi *se*, vel *iacere*; vt *iacent sub arbore poma*, quia nihil est quod non agat, & si agit, aliquid agit. Vide *Sedeo*, & *Sto*.

Ieiunare, subaudi, Ieiunium. Zachar. 7. *Nunquid ieiunium ieiunastis mihi?*

Ignosco tibi, subaudi peccatum; vt *Indulgeo*. Cicer. *Hanc culpam ei facile ignoscamus*. Plaut. Amphi. *Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum*. Proper. 1. *Iupiter ignosco cætera furta tua*. Virg. 4. Georg. *Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes:* idem Culice; *Paruum si Tartara nossent peccatum ignouisse*. Quintil. in declam. *Ignoscite malorum periculorum motus; ignoscite humana discrimina*. Ouid. lib. 1. Artis; *vitioque ignoscitur omni*.

Illuceo. Plaut. Bacch. *Vulcanus, Sol, Dies, Luna, Dij quatuor scelestiorem nullum illuxere alterum*. Vide *Luceo*.

Illudo. Virgil. 10. I, *Verbis virtutem illude superbis*. Terent. *Satis superbè illuditis me*: idem And. *Penè illusi vitam filiæ*.

Impendo. *Impendet tibi calamitas*, subaudi *se*; vt, *Nox præcipitat*, & *ver appetit*. Dicimus etiam; *Impendet homines mors*. Terent. Phormio; *Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala*.

Imponere, pro fallere, dicunt esse neutrum, melius qui concinnauit promptuarium linguæ Latinæ; ait enim deesse, *impositionem*. Mihi videtur deesse *Clitellam*, vide Ellips. *Clitella*.

Incipere, subaudi *Principium*. Terent. Heaut. *Neque quod principium incipiam ad placandum scio.*

Plaut.

Plaut.Stich. *Principium quo pacto occipiam, id ratiocinor.* Virgil. *Vix prima inceperat æstas.*

Inclinare. Liuius lib. 5. *Cum omnem culpam Sergius in collegam inclinaret*: ibidem; *Neutro inclinata spe. Plebe ad id consilium inclinata.*

Incubare, quum de auibus dicitur, deest *oua*; vide, *oua incubantur.* Plinius lib. 2. *Quod si vna natura omnes incubaret.*

Incumbo. Salluſt. 3. Hiſto. citante Frontone; *vt sustinere corpora plerique nequeuntes, arma sua quisquis instans incumberet*: idem; *verbo incumbit illam rem.*

Indigeo. vide *Egeo.* Varro lib. 1. cap. 31. *A quo quod indigent potum, poma dicta esse possunt.* Potum, habet antiquus codex, vt ait Turneb. Si quis tamen malit *Potui*, ſicut alij libri habent, vt ſit priſcus ablatiuus, pro *Potu*, oratio per infinita cognata ſic ſupplebitur; *indigent indigere potu*, ſiue *à potu*, hoc eſt, indigentiam. Vide ſupra *Egeo.*

Indulgeo tibi, ſubaudi indulgentiam, vel peccatum. Martial. *Indulgent patientiam flagello.* Tacitus lib. 1. *Cunctaque quæ Germanicus indulserat.* Iuuenal. *Se se indulsisse Tribuno.* Lucill. citante Nonio: *Tu qui iram indulges nimis.* Afranius, citante eodem; *Malè merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia.* Sueto. Domitian. *Exilium indulsit*: ibid. *Vt damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis*: idem Claudio; *Quum eßedario indulsisset rudem.* quæ verba non intelligens Eraſmus in annotatiunculis ad Suetonium, inquit; *Indulsißet, pro amisißet, nisi velis typographi esse lapsum, & emendandum, manumisisset.* Apulei. lib. 5. Aſino; *Indulge fructum, & tibi deuotæ animam recrea.* Petron. Ar-

bit. *Nec diu tamen lacrymas indulsit.* Macrob. lib. 1. Satur. *Feriæ, quas indulget magna pars mensis Iano dicati.* Terent. Eunuc. *Nimis me indulgeo.* Vbi Donatus, *Mi*; sic *veteres, quod nos* mihi *dicimus*: alibi; *Te indulgebant, tibi dabant.* Vide *Ludo*, & *Ignosco*.

Inire viam. Vide *Eo.*

Ingredior. Ingredi Iunonium, Adag. deest, gradum, ingressum.

Inflare sonum, inflare tibias, vela, calamos, & similia trita sunt: & , *Calami inflantur.*

Ingemo. Vide *Gemo.*

Inseruire alicui, subaudi seruitutem. Sed & alios accusatiuos explicat Plaut. Mostell. *Si illum inseruibis solum*: ibidem; *Non est meretricum vnum inseruire amantem.* Cicero; *Nihil est à me inseruitum temporis causa.* Plautus; *Matronæ est vnum inseruire amantem.* Vide *Seruio.*

Insanio, subaudi, *Insaniam, vel stultitiam.* Horat. 2. Sermo. *Huic ego vulgum errori similem cunctum insanire docebo.* Propert. 2. *Lynceus ipse meus seros insanit amores.* Senec. de vit. beat. *Hilarem insaniam insanire, & per risum furere.* Horat. *Quam me stultitiam insanire putas.* Sic enim legit Lamb. Vide, *Furere.*

Insuesco. Horat. 1. Sermo. *Insueuit pater optimus hoc me, vt fugerem.* quem locum contra fidem omnium librorum peruertit Lambinus; ego Turnebo assentior lib. 30. cap. 19. Columella lib. 6. *Maximè tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ immisceas, & ea pecus insuescas*: idem 1. *Atque vbi ceperunt aliquod incrementum habere, sic insuesci debent, vt in id,* cæt. Vide *Consuesco*, & *Assuesco.*

Insulto. Tacit. 4. *Qui nunc patientiam senis, & segnitiem iuuenis iuxtà insultet*. Sallust. *Multos à miseritia bonos insultauerat*. Sic citat Seruius 9. Æneid. Terent. Eunuc. *Næ tu istas faxo calcibus insultabis frustrà*.

Insisto. Virgil. 6. *Nulli fas casto sceleratum insistere limen*. Vbi Seruius; *Insisto illam rem dicimus, non illi rei, quod qui dicunt, decipiuntur, propter* Insto illi rei. Cicero. 3. Orat. *Quonam igitur modo tantum munus insistemus*. Plaut. Milit. *Insiste hoc negotium sapienter*: idem Capt. *Proinde omnes itinera insistant sua*: idem Milit. *Quam iam insistas viam*. Terent. Eunuch. *Quem perconter? quam insistam viam?* Stat. Theb. 5. *Summisque insistitur astris*.

Insto huic rei, subaudi operam, vel instare. Virgil. 8. Æneid. *Parte alia Marti currumque, rotasq; volucres Instabant*.

Interdico tibi ludum, nemo negabit esse actiuum. Sueto. Domitia. *Interdixit histrionibus scenam*. Liuius lib. 34. *Feminis dumtaxat vsum purpuræ interdicemus?* Quum vero dicitur, vel absolutè, *prætor interdixit*, vel *interdixit illi aqua & igni*, deest, *Interdictum*, vt sit, Prætor interdixit illi inrerdictum ab aqua, & igni; vel de aqua & igni. Plin. lib. 39. cap. 1. *Interdixi tibi de medicis*. Cicero pro Cecinna. *Prætor interdixit de vi hominibus armatis*. Dicitur etiam, *interdixit illi aquam, & ignem*. Cicero pro domo sua; *Velitis, iubeatis, vt M. Tullio aqua, & ignis interdicatur*. deesse Interdictum, vel Interdicere, indicat illud Ciceronis de Senectute; *Vt, quemadmodum nostro more malè rem gerentibus patribus, bonis interdici solet*. Plinius episto. 76. *Carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est*. Cicero 1. de Finib.

de Finib. *Sed id neq; feci adhuc, nec mihi tamen ne faciam interdictum puto. Voluptatem interdicere.* Horat. 1. Epist. *Cui sic per vim est interdicta voluptas.* Ouid. 10. Metamor. *spes interdictæ.* Nepos Hamilc. *Socero gener interdici non poterat.*

Interest. Vide lib. 3. cap. 5.

Inuadere, subaudi *Inuasionem.* Plaut. Asin. Act. 5. Sc. 2. *In oculos inuadi optimum est.* Potest etiam subaudiri *Viam*; vt Virgil. *Tuq; inuade viam, vaginaque eripe ferrum.*

Inuideo tibi vestem; &, *Cœli te regia nobis inuidet*, trita sunt. Cicero; *Inuidetur enim commodis hominum ipsorum*: idem; *quia non modo non inuidetur, sed etiam fauetur.* Ouid. epist. *Troadas inuideo.* Cui consonat Horatianū illud in Arte Poet. *Ego Cur acquirere pauca, Si possum, inuideor.* Cicero 3. Tuscul. citat Accium in Menalip. *Florem quisnam liberum inuidit meum?* deinde addit; *malè latinè videtur, sed præclarè Accius: vt enim videre, sic inuidere florem rectius, quàm flori dicitur. Nos consuetudine prohibemur, poeta ius suum tenuit, & dixit audacius.* Hæc Cicero, aliquanto fortassè superstitiosius, putans, *Inuidere aliquem* non aliud esse quam Intueri, seu, videre in aliquem, cum sit, obliquo, & maligno oculorum intuitu fascinare aliquem; velut ex Catullo discimus, cui, *Inuidere & Fascinare* idem sunt, epig. 5. & 7. Versus proinde Acciani sententia est, quis florem liberorum meorum fascinauit? Sicut Virgil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos*; vtque Horatius ait de Inuido; Quis *obliquo oculo mea commoda limat*? Differunt autem, *Inuideo tibi*, & *Inuideo te*: in illo enim aliquid semper desideratur; vt, *Inuideo tibi*, subaudi rem aliquam, bona, vel fortunam; aut

integram orationem; vt *Inuideo tibi quod bene cantes*: in hoc verò nihil poteſt ſuppleri.

Intendo, propriè de arcu dicitur; transfertur ad alia. Supplebis igitur, vel *arcum*, vel *animum*, vel *mentem*. Horat. *Si non intendis animum ſtudijs, & rebus honeſtis.* Salluſt. *Vbi intenderis ingenium, valet.* Hinc in ſacris; *Deus in adiutorium meum intende*, ſubaudi *arcum*, vel *mentem*.

Irruo. Vide *Ruo*.

Iurare alicui, vel *iurare per Deos*, ſubaudi *iuſiurandum*. Cicero 5. Fam. *Magna voce iuraui veriſſimum, pulcherrimumque iuſiurandum*. Cæſar. 3. Ciuili; *Hoc idem iurant reliqui legati*: & ſtatim; *Atque idem omnis exercitus iurat*. Cicero Attic. *Qui denegat, & iurauit morbum*. Ouid. 2. Meta. *Stygias iurauimus vndas*. Petron. Arbiter; *In verba Eumolpi ſacramentum iurauimus*. Et in ſacris; *Iuſiurandum, quòd iurauit*, cæt. ex Græco ad verbum; ὅρκον, ὃν ὤμοσε.

Iuuat. Vide ſupra cap. 1. lib. 3.

Laboro. Cicero Attic. *Ad quid laboramus res Romanas? Quid ego laboraui, aut quid egi? Quod ſit humanis manibus laboratum*. Euripides Andromac. τί; μόχθον μοχθεῖς, id eſt, *quid laborem laboras?* Cicero Lentulo; *Laboratur vehementer*. Virgil. *Arte laboratæ veſtes*. Horat. *Vnguentum, quod meæ laborarunt manus*.

Latendum eſt domi. Subaudi *Latere*, ſeu latibulum.

Latro, Lucan. 1. *Flebile ſæui latrauere canes*. Horat. 1. Epiſt. *ceruinam pellem latrauit in aula*: idem Epod. 5. *Senem adulterum latrent Suburanæ canes*. Lucret. *Nil aliud ſibi naturam latrare*. C. Oppius in vita Africani; *Quod canes neque latrarent eum, neque incurrerent*.

Libet

Libet, Vide *Pœnitet*.

Luceo. Plaut. Caſ. *Lucebis noua nuptæ facem*: idem Curcu. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum*. Sic dicimus, *prælucere alicui facem, Cereum, funalem*. Plaut. Perſ. Act. 5. Scen. 3. *Tibi fortuna lucrificam faculam allucere volt*. Vide *Illuceo*.

Ludo. Terent. Eunuch. *Et quia conſimilem iam olim luſerat ille ludum*. Horat. 3. Car. *ludum inſolentem ludere pertinax*. Sueton. *Troiam luſit turma duplex*: idem; *ludit aſſiduè aleam*. Martial. *Inſidioſorum ſi ludis bella latronum*. Iuuenal. *Poſita ſed luditur area*. Vide *Illudo*.

Madeo, ſubaudi madere, vel madorem; ſicut in *Clareo, clarorem*. Vide *Clareo*.

Maneo. Plaut. *Mane me*. Pomponius Mela lib. 1. *Poſtquàm in eo quod conuenerat, non manebatur*. Tritum eſt, *quæ te manent infortunia*. Lucret. *Temporis æterni, in quo ſit mortalibus omnis Aetas poſt mortem reſtat quæcumque manenda*.

Mano. Horat. *Fidis enim manare poetica mella Te ſolum*. Plinius cap. 13. *in attritu ſudorem purpureum emanat*: idem; *manat picem*.

Manſueſco. Varro lib. 2. cap. 1. *Sic ex animalibus, quum propter eandem vtilitatem, quæ poſſent ſylueſtria deprehenderent, ac concluderent, & manſueſcerent*. Vide *Inſueſco*.

Medeor. Terent. Phorm. *Quas, quum res aduerſæ ſient, paulo mederi poſſis*. Cicero 12. Epiſt. 15. *Hæc mederi voluerunt*.

Memini, Recordor, Reminiſcor huius rei, ſubaudi Memoriam, vel Recordationem. Cicero pro Archia; *Et pueritiæ memoriam recordari vltimam*. Vide *Mentio*, in Ellipſ.

Medicor, vel *Medeor*. Plaut. Mostell. *Ego istum lepidè medicabor metum*. Virgil. 7. Æneid. *Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum eualuit*. Vbi Seruius; *Medicor illam rem, & rei*. actiuè dixit Ouidius, *Capillos medicare*. & Virgil. 1. Georg. *Semina vidi equidem multos medicare serentes*.

Mereo, pro *milito*, putant esse neutrum; sed deest, *stipendium*, vel potius *Aera*, vt sit, *Meruit æra sub Cæsare*. Vide *Stipendium*, in Ellipsi.

Metuo tibi, dicunt esse neutrum, nec aduertunt deesse *malum*, vel *incommodum*, vel accusatiuum cognatum, iuxta Græcum, & Latinum prouerbium, ἔδεις δίδιας δέος, id est, *metum inanem metuisti*. Cice. 3. Verri: *Nullam maiorem pupillo metuo calamitatem*: Idem; *Sed quum eadem metuam ab hac parte*: Idem; *A me insidias metuunt*. Seneca epistola 66. *Non contremiscamus iniurias, non vulnera, non egestatem*. Plaut. *Metuo meo amori moram*: Idem Mostel. *Serui, qui quum culpa careant, tamen malum metuunt*. cæt. Virgil. 3. Æneid. *Sonitumque pedum, vocemque tremisco*: Idem Ceiri; *Nunc temere instantis belli certamina dicit*. Idem 4. Georgi. *Vtraque vis apibus pariter metuenda*: Ibidem; *Sin duram metues hyemem*, subaudi, apibus. Plinius lib. 18. *Tria namque tempora fructibus metuebant*. In sacris epist. 1. Petri 3. cap. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβήτητε, id est, *timorem autem ipsorum ne timueritis*; vel, *Terrorem ipsorum ne terreamini*, vel *metuatis*. Eadem ratio est de verbo Timeo. Plin. lib. 17. cap. 16. *Dant ægris, quibus vini noxam timent*. Liuius 4. *Famem cultoribus agrorum timentes*. Virg. 2. Æneid. *Et quæ sibi quisque timebat*. Errat igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Mico. Virgil. Culice; *Sanguineumq; micant ardo-*

rem

rem luminis orbes. Varro; *Micandum erit cum Græco,* Subaudi, Micare digitis.

Migrare in agrum, subaudi se, vel migrare, vel migrationem. Hygin. fab. 259. *Vt in se gloriam tantam migraret.* Turpil. Hetæra; *Rhodiensis se istuc commigrauit iamdiu.* Liu. 10. *Ingressi vrbem desertam, milites, paucos ætate graues inueniunt, relictaque quæ migratu difficilia, ea diripiunt.* id est, quæ difficulter asportari poterant. Gell. lib. 2. capit. 19. *Atque ita Cassitanidum migrauit.* Liuius; *& Romam inde frequenter migratum est.* Martial. *Migrandum est mihi, vel illi.* Titinnius apud Nonium, in voce Senium; *Quot pestes, iurgia, seuia sesemet hisce emigrarunt ædibus?*

Militare, sub audi militiam. Lactan. lib. 7. capit. vltim. *Infatigabilem militiam deo militemus.* Horatius; *Libenter hoc, & omne militabitur bellum in tuæ spem gratiæ.*

Miseret. Vide *Pœnitet.*

Mæreo. Cicero 1. Tusc. *Quum grauiter filij mortem mæreret:* idem ad Terentiam; *Sed mæreo casum eiusmodi.* Tacitus 16. *Vt non aliquam mortem mæreat.* Vide *Mereo.*

Morari, subauditur *se*, vel *Moram.* Plaut. Merc. *Ego me moror.* Pro quo in Pseud. *vt dies, ego mihi cesso.*

Morior. Hebræi dicunt, *Morieris mori.* & Genes. cap. 1. vbi nos habemus; *morte morieris.* Illud, *morte*, infinitiuus est Hebræis: sic Hispani; *Mala muerte mueras.* Cicer. *Moriendum est*; subaudi *mori*, vt sæpè diximus.

Nare, subaudi natatum. Virgil. Cul. *Elysiam tranandus agor delatus ad vndam*; pro, tranaturus me.

Nato, ſubaudi, *aquas*, vel *in aquis natationem*. Martial. lib. 1. *Sacris piſcibus hæ natantur vndæ:* idem 14. *Ipſa ſuas melius charta natabit aquas:* idem 6. *Cæaque ſulphureis nympha natatur aquis*. Ouid. de Arte; *Nouit quæ multo piſce natantur aquæ*. Hygin. Fab. 257. *Flumen ita increuit, vt tranſnatari non poſſet*.

Ningitur. Vide *Pluo*.

Nitor. Virgil. 12. Æneid. *Alternos longa nitentem cuſpide greſſus*.

Nauigo. Virgil. 1. *Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor*. Cic. 2. de Finibus; *Maria ambulauiſſet, terram nauigaſſet*. Plinius lib. 2. *Totus hodie nauigatur occidens*. Horat. *Vnda omnibus enauiganda*.

Noceo tibi, ſubaudi *noxam*. In pandectis tit. de Noxalibus act. *Qui noxam nocuerit*. Liuius lib. 9. *Atque ob eam rem noxam nocuerunt*. Apuleius lib. 1. Meta. *Quæ femina cum perinde ac multi noceretur, publicitus indignatio percrebuit* Vitru. lib. 2. cap. 7. *Petræ ſpiſſis compactionibus ſolidatæ, nec à tempeſtatibus, nec ab ignis vehementia nocentur*: & cap. 9. *Larix a tinea non nocetur*. Vitru. lib. 2. *Larici à carie, vel à tinea non nocetur*. Seneca; *Sapienti non nocetur, non à paupertate, non à dolore*: idem epiſt. 103. *Non ne te noceant, ſed ne fallant*: idem lib. 5. Controuer. *Dum filium vindico, vbi me grauiſſimè nocere poſſit, oſtendit*. Plaut. Mil. *Iura te non nociturum eſſe hominem de hac re neminem*: ibidem; *Iuro per Venerem, & Martem, me nociturum neminem*. Sic enim legunt emendatiores. Liuius 3. *Qui Deorum quenquam nocuerit*. Et in Sacris; *Iudica Domine nocentes me*. Et Eccleſ. 27. *Relinq; proximo tuo nocenti te*. Βλάπτω σὲ dicunt Græci, ideſt, *noceo te*.

Nu-

Nubilare. Varro. 1. Rust. 3. *Si nubilare cœperit*, subaudi, *Cœlum*; ideſt, nubibus obduci. Cato rei ruſt 88. *Vbi nubilabitur, ſub tecto ponito, cum Sol erit, in ſole ponito.*

Nubo. Varro de lingua latina; *Neptunus dicitur, quod mare, & terras obnubat, vt nubes cœlum, à nuptu, id eſt opertione*, vt antiquè; *à quo nuptiæ, & nuptus dictus.* Hæc ille. Caper de Orthographia; *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput ſuum, genaſque.* Tertull. de velandis virgin. *Etiam velatæ ad virum adducuntur.* Seruius Æneid. 11. *Nuptiæ dictæ, quod nubentium capita velentur.* Arnob. lib. 3. contra gentes: *quod aqua nubat terram, appellatus eſt, cognominatuſque Neptunus.* Donatus in Hecyram; *Nuptam mecum, quaſi tectam, & opertam vno cubiculo mecũ: nubere enim eſt operiri, tegique, vnde & nubes, quod tegere ſolent cœlum, dicuntur.* Virgil. *Arſuraſque comas obnubit amictu.* Illa prima verba Donati, eius eſſe genuina non credo: nec enim mulier nupta dicitur, quod operiatur in cubiculo cum viro, ſed quod faciem, & oculos cooperiret, propter pudorem, quũ viro traderetur. quem morem indicat Claudianus; *Flammea ſolicitum præuelatura pudorem.* Lucan. 2.

Non timidum nuptæ leuiter tactura pudorem,
Lutea demiſſos velarunt flammea vultus. Tunc præterea *nubere* non eſt paſſiuum, neque ſignificat operiri, & tegi, ſed operire, & tegere; & quum dicis, *illa nupſit regi*, deeſt *ſe*, vel, *vultum*, vel *oculos*. Columel. in horto;

Alma ſinum tellus iam pandet, adultaq; poſcens
Semina, depoſitis cupiens ſe nubere plantis. hinc *Obnubo*, quod nemo actiuum eſſe negauerit. Plaut. Perſ. *Hic cũ mala fama facilè nubitur.* γάμους γαμεῖν,

dicunt

dicunt Græci, ideſt, *nuptias nubere*.

OBIRE *munera*, & ſimilia, trita ſunt: ſed quum abſolute dicimus; *obijt ille*, deeſt *mortem*, aut *diem*; vel potius *viam*, vel *ire*. Nam omnia compoſita ſimplicis accuſatiuum rectè admittunt. Vide *Eo*. Terent. *Ea obijt mortem*. Vide ibi Donatum. Virgil. *Morte obita*. Cicero pro Milone; *Teterrimā mortem obiret*. Sic, Exire limen. Terent, Hecyr. *Mater conſequitur iam, vt limen exirem, ad genua accidit miſera.*

Obdormio. Vide *Dormio*.

Obedio. Apuleius lib. 10. *Hæc omnia perfacile obediebam*. Liuius lib 4. *Vtrinque obeditum Dictatori eſt*.

Obſequor tibi, ſubaudi obſequiū. Terent. Adelph. *obſequor omnia*, Gell. lib. 2. *Quædam non eſſe parendum, quemadmodum non obſequendum*. Fortè in ijs melius intelliges præpoſitionem κατὰ.

Obſonare obſonium. Plaut. Stich. *Ibo, atque obſonabo obſonium*.

Obſtrepo. Cicero pro Marcello; *Obſtrepi clamore militum videntur bellicæ Imperatorū laudes*. Liuius; *Decemuiro obſtrepebatur*. Virgil. Cul. *Hinc illi geminas auium vox obſtrepit aures*.

Obſto. Cicero. 3. Philip. *Nec ſi non obſtatur, propterea etiam permittitur*.

Obtrectare, ſubaudi laudem, vel obtrectationem.

Occubuit pro patria, ſubaudi necem, vel mortem. Sueton. *Voluntariam occubuiſſet necem*. Cicero 1. Tuſcul. *Mortem pro patria non dubitauit occumbere*. Liuius; *Qui pugnantes mortem occubuiſſent*: idem lib. 3. *Honeſtam mortem occubuiſſe*. Itaque *occumbere ferro, occumbere morti*, ſubaudi *ſe*; vel intelligitur accuſatiuus cognatus. vide *Mortem*, in Ellipſ.

Officio tibi, deeſt accuſatiuus cognatus, qui quum

in

in vsu non est, ad infinitum recurremus, quod est propriè nomen verbi; vt *occumbit occumbere*; *Officio officere*; *Pergo pergere*. Cicero. 1. Orator. *Quod cuicunque particulæ cœli officeretur*. Lucret. lib. 2. *Officiuntur, vti cogantur tardius ire*.

Oleo. Cicero; *Ceram, ac crocum olere*. Horat. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum*. Mart. *Quod olent tua basia myrrham*. Cicero; *Olent illa supercilia malitiam*. Terent. *Olet vnguenta*. Martial. libr. 14. *Delicias Nini vos redolete nurus*. Plaut. *Non omnes possumus olere vnguenta exotica*. Quintil. lib. 7. *Verba omnia, & vox huius alumnum vrbis oleant*.

Oportet. Vide supra lib. 3. cap. 1.

Oppetere, subaudi *mortem*, quod sæpè Cicero exprimit. Virgil. *Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis Contigit oppetere*.

PALLEO. Propertius lib. 1. *Quis te cogebat multos pallere colores?* Persius; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles*. Quem locum citans Turnebus, vt supra diximus; *sic* inquit, *dixit*; *vt pallere pallorem*. Horat. lib. 3. *Et scatentem belluis pontum, mediasque fraudes palluit audax*: idem; *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*. Vide *Æstuo*. *Metuo*, & *Pauesco*. Pers. Saty. 5. *Recutitaque Sabbata palles*.

Palpo. Iuuenalis; *Quem munere palpat Carus*. Oui. *Pectora præbet palpanda manu*.

Parco tibi; deest accusatiuus cognatus qualiscunque sit: nam *parcere alicui rei*, est esse parcum in illa re. Virgil. 10. *Argenti, atque auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis*. idque indicat passiuum. Cicero. 2. Attic. *Nec parcitur labori*. Liuius; *Precantes vt à cædibus, & ab incendijs parceretur*. Plin. lib. 16. *nec corpori ipsi parcitum*: & lib. 17.

17. *Parcitur vestigijs*. Admittit & alios accusatiuos; *vt peccatum, errorem, culpam*. Gellius 16. lib. cap. 19. *Vitam modo sibi vt parcerent*. Terent. *Nihil parcunt seni*: idem; *Hanc ego vitam parsi perdere?* vbi *perdere* est accusatiuus. *Parcere à sanguine, & cædibus*, subaudi *manum*; nam parcere est abstinere; vt *Parcere pecunijs*.

Pareo. Statius; *Non adeo parebimus omnia matri*. Gell. lib. 1. *Quædam non eße parendum*. Si velis in ijs deesse præpositionem, non repugnabo, dum accusatiuum cognatum intelligas; iuxta illud Liuij lib. 9. *Dicto paretur*. Cicero; *Cui paretur*.

Parturio. Horat. 1. Carm. *Nec parturit imbres perpetuos*.

Pascitur herbas, & *herbis* dicimus. Virg. 4. Georgi. *Pascuntur & arbuta passim*: & 3. *Pascuntur vero sylvas, & summa Lycæi*.

Paueo, subaudi pauorem. Tacitus; *Plures bellum pauescere*. Lucan. lib. 7. *Pauere pugnam*. Silius; *Pauescere prodigia*. Tacit. lib. 1. *Nec imperitum adolescentulum, nec seditiosum exercitum pauescerent*. vide *Pallere*, & *Aestuo*, & *Metuo*.

Peccare peccatum, Græcis est tritum; ἁμαρτεῖν ἁμαρτίαν. Hinc eleganter legimus in Threnis; *Peccatū peccauit Hierusalē*. Cic. 1. Natur. Deor. *Empedocles autem multa alia peccans, in Deorum opinione turpissimè labitur*: ibidem; *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat*; idem 1. officio. *Quo in genere in Rep. multa peccantur*: idem paradox. *Multa peccant*. Terent. Adelph. *Te plura in hac re peccare ostendam*. Sallust. Iugurth. *Quæ deliquisset, multa fore sperabat*.

Penetrare in ædes, subaudi *penetrationem*, vel *se*,

vel *pedem*. Gellius lib. 5. *Speluncam nactus, in eam me penetro, & recondo.* Plaut. Trinumm. *Quin prius me ad plures penetraui:* ibidem; *Ne penetrarem me vsquam*: idem Amph. *In fugam se penetrare:* idem Menec. *Nec hunc intra portam penetraui pedem.* Tacitus lib. 5. *Nihil tamen Tiberium magis penetrauit.* Lucret. 4. *Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum.* Stat. 4. Sil. *Limina penetrata mortis.* Apulei. lib. 8. Meta. *Improuisi conferto gradu se penetrant.*

Perennare, subaudi *se*, idest, per annos *se* conseruare. Ouid. *Defuit ars vobis, arte perennat amor.* Columel. *Vt diutius perennent boues, non confecti vexatione simul operum, & verberum.*

Pereo, compositum ab *eo*; & vt *eo viam* dicimus, sic *Pereo viam*, idest, *perficio viam*; & *Pereo iter*, est eo per iter. Catul. *Qui nunc it per iter tenebricosum*, mortis puta. Propert. *Per te immaturum mortis adimus iter.* vnde pro *Mori* accipitur; & qua forma dixit Virgil. *Corydon ardebat Alexim*, sic dixit Plaut. in Trucul. *Tres vnam pereunt adolescentes mulierem*; sicut Catullus; *Illum deperit impotente amore.* Plaut. Epid. *Haccine vbi sciuit senex, puppis pereunda est probe.* Home. 3. Ilia. Σὺ δὲ κακὸν οἶτον ὄληαι. Id est, *Tu autem malam mortem peribis.* Vide *Obire.*

Pergo in vrbem, subaudi *iter*, *rei*, vel *Pergere*: nam apud Plautum tritum est; *Pergo pergere*; vt in Pseud. *Pergitis pergere?* Terent. Phor. *Domum ire pergam.* Vbi Donatus; *Hoc nos ellipticōs dicimus, Domū pergam.* Cicero in Acade. *Itaque confestim ad eum ire perreximus*: idem; *Quæ cum ita sint Catilina, perge quo cœpisti*, Supple *Iter*; sicut Ter. Hec. Act. 1. scen. 2.

Pergam

Pergam quo cœpi hoc iter. Liuius; *Triginta nauium classe ire obuiam hosti pergit.* Sallust. Iugurth. *Igitur Carthagine duo fratres missi maturauere iter pergere.* Cicero in Arato; *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit*: idem Attic. *Pergo præterita.* Liuius lib. 22. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virgil. 6. Æneid.

Obseruans quæ signa ferant, quo tendere pergant. Cicero 1. de diuinat. *Si ire perrexisset.* Valerius Flacc. lib. 4. Argon.

Contra omnes validis tenui discrimine remis
Pergere iter. Græc. βῆδι ἰέναι, idest, pergit ire. Est autem *Pergere*, factum ex *Peragere*, siue perficere, agere usque ad finem. Horat. *Ambo propositum peragunt iter.* Ouid. *Et breuius, quam nos, ille peregit iter.* vnde Tacitus, Pergere aliquid, pro conari dixit. Annal. 1. *Prospere cessura quæ pergerent.* Vide infra sub initium libri quarti.

Pertædet. Vide *Pœnitet.*

Pertinet, subaudi *se*; sicut, *Quò tendunt ista uerba?* vel *quò pertinent?* Vide *Tendere*.

Piget. Vide *Pœnitet.*

Plango. Ouid. 13. Metamor *Consuetaque pectora plangit*: idem; *Plangitur, & trepidans adstringit vincula motu*.

Placeo. Plaut. Trinum. *Si illa tibi placebit, placenda dos quoque est, quam dat tibi*: idem; *Forma placita est.* Cic. *Dolabellæ valde desideranti volo placere, nec video quid.* Recte ergo dixeris; *Placebo tibi hanc rem.* Terent. And. *Postquam me amare dixi, complacita est tibi.* Et Hecyr. prol. *Hæ vbi sunt cognitæ, placitæ sunt.* Ouid. 2. Fast. *Est virtus placitis abstinuisse bonis.* Horat. 4. Carm. *Quod spiro, & placeo, si placeo, tuum est.*

Plaudo

Plaudo, pro accusatiuo cognato alios etiam recipit. Virgil. 6. Æneid.

Pars pedibus plaudunt Choreas, & carmina dicunt. Statius 1. Sylua. *Aquas plaudere natatu*: idem 5. *Nec fratrē cestu virides plausere Theramnæ.* Ouid. *Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum.* Cicero Atti. *Propter vicinum malum nec victoria quidem plauditur.* Quidam emendarunt, *victoriæ*; sed vtroq; modo passiuum est. Cicero de Oratore; *Nemo pedem supplosit in illo iudicio.* Martial. 12. *Puluereumque fugax hippodromon vngula plausit.*

Pluere. Cæsar Scalig. cap. 9. *Ineptiunt autem, qui, Pluit, & huiusmodi, putabant autodetera, quum tamen sit actiuum verissimum.* Pluit sanguinem, & lapides, *dicimus in historijs*; & terra compluta est. Hæc ille. Apul ei. lib. Florid. *Totum istud spatium, qua pluitur, & ningitur.* Adag. *Asinus compluitur*: itemque; nec *compluitur, neque sole aduritur.* Plaut. *Quam mihi amor, & cupido in pectus perpluit meum.* Huc refer omnia verba quæ dicuntur naturæ. Proper. lib. 2. ad Cynth. *Sollicito lacrymas depluit à Sipylo.*

Pœnitet me peccati. Plaut. Sticho Scen. 1. *Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitèt.* Accius apud Agell. lib. 13. cap. 2. *Neque id sanè me pœnitet.* Igitur illa quinque verba, *Miseret, Tædet, Pudet, Piget, Pœnitet*, propriè actiua sunt; vt, *piget me huius rei*; id est, pigritia huius rei piget me, vel tenet; & in passiua legimus, *error pudendus*: *Magister non pœnitendus*; *& verba pigenda dixit.* Ouid. cuius etiam est in epist. Didon. *Causas habet error honestas. Adde fidem, nulla parte pigendus erit.* Terent. Adelph. *Facite quod vobis lubet*: idem Phormio; *Quare obsecro ne plus minusue faxit, quod nos postea pigeat.*

Plaut.

Plaut. Casina; *Ita nunc pudeo:* idem Menech. *Adolescens quæso loquere tuum mihi nomen, nisi piges.* Vide supra caput. 1. de personalibus lib. 3. Liuius lib. 1. *Sub haud pœnitendo magistro.* Sueton. Augusto; *Pertæsus ignauiam suam:* idem; *pertæsus morum peruersitatem.* Terent. *Non te hæc pudent?*

Potior. Plaut. Asin. *Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum.* Terent. *Hic potitur gaudia:* idem; *sine labore patria potitur commoda.* Lucret. lib. 5. *Quorum vnus Homerus Sceptra potitus, cæt.* Ouid. 9. Metamor. *Nec tamen est potienda tibi.* Cicer. 1. Tuscul. *Sic ad decem millia annorum gentem aliquam vrbem nostram potituram putent.* Pacuuius, citante Nonio; *Regnum potior, coniugem macto inferis.* Sisenna lib. 4. Histo. *Omnia quæ diximus loca statim potitus:* idem; *hostes loca superiora potiti.*

Præsideo. Tacitus lib. 3. *Quæ vbi cognita P. Velleio, is proximum exercitum præsidebat, Alarios equites, ac leues cohortium mittit in eos:* idem lib. 4. *Et haud spernenda illic ciuium, sociorumque manus littora Oceani præsidebat.*

Prandeo, subaudi prandium, vel cibos. Hora: *Si pranderat olus patienter:* idem; *Luscinias soliti impenso prandere coemtas.* Sic cœnare nam. vide *Cœno.*

Procedo in vrbem, subaudi *iter*, vel *viam*. Cæsar 1. Gall. *Iam processerant viam tridui.*

Propero. Virgil. 4. Æneid. *Anna vides toto properari littore circum:* ibidem; *Hæc pater Aeolijs properat dum Lemnius oris.* Horat. *Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli.* fortè κατὰ. Propert. *Quod si forte tibi properarint fata quietem.* Dictys lib. 1. Plaut. Aul. *Nunc domum properare propero. Mortem per vulnera properare].* Virgil. 9. Æneidos.

Hinc

Hinc delubra occulta celeritate properantur, Tacitus lib. 1. *Inoffensum iter properauerat*. Iuuen. Saty. 3. *Hæc inter pueros variè properantur*. Virgil. *Properate iussa*.

Proficiscor, subaudi *viam*, vel *iter*. Propert. lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas*. Fest. Pomp. *Profecturi viam, Herculi, aut Sanco sacrificabant*.

Prorumpo. Virgil. *atram prorumpit ad æthera nubem*.

Proruo. Vide *Ruo*.

Prouideo. Vide *Prospicio*. Cæsar. 6. Gall. *Rem frumentariam prouidet, castris idoneum locũ deligit*. Terent. Adelph. *Quæ si non astu prouidentur, me, aut herum pessum dabunt*.

Prospicio tibi, *Prouideo tibi*, subaudi vtile, vel commodum. Liuius; *Qui sedem senectuti vestræ prospiciunt*. Vide supra, *Consulo*, & *Vtile*, in Ellips.

Pudet. Vide *Pœnitet*. Martial. *Sed si te non pudet istud*, *Hoc saltem pudeat Galla negare nihil*. Apulei. lib. 7. *Quanquam nec istud puduit, me cum meo famulo factum conseruum*. Plaut. Casina; *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo*. Terent. *Hæc non te pudent?* Lucanus; *Semper metuit, quem sæua pudebunt supplicia*. Terent. *Quem nec pudet quicquam*. Ouid. 4. Fast. *Nec gener est nobis ille pudendus ait*.

Pugno, subaudi, *pugnam*; Græcè μάχην μάχεσαι. Plaut. Pseud. *Priusquam istam pugnabo pugnam*. Nepos Hannib. *Hac pugna pugnata Romam profectus est*. Cicero pro Murena; *Ex omnibus pugnis, vel acerrima mihi videtur illa, quæ cum rege commissa est, & summa contentione pugnata*. Catull. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata*. Horat. 3. Car. *Et pugnata sacra*

bella sub Ilio. Plaut. Menech. *Nec sero veniã de pũgnato prælio*: idem Amphi. *Hæc illic est pugnata pugna.* Vide Lambin. lib. 2. Oda. 6. Lucil. citante Donato in Adelph. *Vicimus, ò socij, & magnam pugnauimus pugnam.* Cicero pro Roscio; *Quod à vobis hoc pugnari video.* Horat. 4. Carminum; *Prælia pugnare*: idem; *Si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Sallust. *Quæ negotia multo magis, quàm prælium malè pugnatum à suis, regem terrebant.*

QVADRARE. Horat. *Et quæ pars quadret aceruum.*

Quiesco. Apuleius lib. 9. Meta. *Post multum equidem temporis, somnũ humanũ quieui.* Et esse actiuum *Quiesco*, satis indicat passiuum illud Terent. Act. 4. Scen. 2. Andr. *Quibus quidem quam facile poterat quiesci, si hic quiesset.* Plaut. Most. *Tu quiesce rẽ hanc petere*, quasi dicat, quiesce petitionem huius rei: idem Mil. *Potin, vt hominem mihi des? quiescas cetera.* Vide *Dormio*; & *Requiesco.*

Queror. Cæsar. 3. Ciui. *Calamitatem; aut propriam suam, aut temporum queri.* Plaut. Aulu. *Pauperiem meam conqueror.* Vide *Conqueror.*

RECORDOR. Vide *Memini.*

Redire. Vide *Ire*, & *obire.*

Redoleo. Vide *Oleo.*

Redundo. Ouid. 3. Trist. *Siue redundatas flumine cogit aquas*: Et 6. Fast. *Amne redundatis fossa madebit aquis.*

Refert, idem est quod refero. Vide lib. 3. cap. 1.

Regno, subaudi *regnum*; Græcè βασιλεύειν βασιλείαν. Horat. *Et regnata petam rura Phalanto*: idem 3. Carm. *Et regnata Cyro Bactra parent.* Virgil. *Acri quondam regnata Lycurgo.*

Regre-

Regredior, ſubaudi greſſum. Ennius citante Nonio; *Qui nunc incerta re, atque inorata gradum regredere conare?*

Reminiſcor. Vide *Memini*.

Requieſco. Virgil. *Et mutata ſuos requierunt flumina curſus*: idem in Ceiri; *Quo rapidos etiam requieſcunt flumina curſus*. Caluus in Io: *Sol quoque perpetuos meminit requieſcere curſus*. Salluſt. *Paulum requietis militibus*. Propert. lib. 2. Eleg. vltima, ex Scaligeri correctione; *Quanuis ille ſuam laſſus requieſcat auenam*: ibid. Ante *Iupiter Alcmenam geminas requieuerat Arctos*. Vide *Quieſco*.

Reſideo. *Reſidere pœnitentiam* dixit Plinius, *pro ſedendo agere*, lib. 34. cap. 14. *Ariſtonidas artifex quum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam*. Sic emendat ex antiquis Leuinus Torrentius. Plaut. Capt. Act. 3. *Venter, gutturque reſident eſuriales ferias*, pro, ſedendo agunt. Cicer. de leg. 2. *Denicales ferias appellat, quibus reſidentur mortui*; quod ſcilicet ſedendo mortuis feriarentur.

Reſiſto. Dictys lib. 2. *Neque amplius reſiſti aduerſum eos poterat*.

Reſurgo. Vide in *Surgo*.

Reuertere, ſubaudi ſe. Cicero; *Legati re inorata reuerterunt*. Lucret. de Iniuria; *Atque vnde exorta eſt, ad eum plerumque reuertit*.

Rideo, ſubaudi *riſum*. Cic. 7. Fam. epiſt. 26. *Ni rideamus*, γέλωτα σαρδόνιον, id eſt, *riſum Sardonium*.

Roro. Plin. lib. 17. cap. 10. *Si rorauerit quantulumcunque imbrem*. Ouid. *Scribimus, & lacrymis oculi rorantur obortis*: idem 3. Faſtor. *Mollis erat tel-*

lus rorata mane pruina: idem 2. de Ponto; *Roratas rosas*. Et in Sacris; *Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum*. Vide *Pluere*.

Ruo, subaudi *ruinam* Ter. *Quid si nunc cœlum ruat?* Vbi Donatus supplet, *se*, qui accusatiuus exprimitur in compositis. Horat. 4. Carmi. *Multa proruet integrum cum laude victorem*. Terent. Adelph. *Vide ne ille huc intro se irruat*: idem Eunuc. *Illicò omnes proruunt se foras*. Catull. ad Manlium; *Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam Scitis, & in quo me corruerit genere*. Virgil. 12. *Ruet omnia latè*: & 2. Georg. *Et ruit atram ad cœlum picea crassus caligine nubem*. Horat. lib. 2. Saty. 5. *Vnde diuitias, ærisque ruam dic augur aceruos?* Terent. Adelph. *Ceteros ruerem, agerem, tunderem, & prosternerem*. Plaut. Rudent. *Corruere diuitias*, idest congregare. Lucret. 5. *Quum mare permotum ventis ruit intus arenam*. Virgil. 1. Georg. *Cumulosque ruit malè pinguis arenæ*, subaudi agricola. Liuius 8. *Vt fermè fugiendo in media fata ruitur*. Apulei. 1. Florid. *Et quærit quorsus potissimum in prædam supernè sese ruat fulminis vice*. M. Varro; *Spicæ corruuntur in corbem*.

Rutilo. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Capillos cinere rutilarunt*. Plinius lib. 28. *Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis*. Liuius lib. 37. *Comæ promissæ, & rutilatæ*. Tacitus lib. 20. *Crinis propexus, & rutilatus*.

SALTO. Ouid. 5. Trist. *Carmina saltantur theatro*: idem 2. Trist. *Et mea sunt populo saltata poemata sæpe*. Horat. 1. Sermo. *Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat*. Iuuenal. *Chironomon Lædam molli saltante Batyllo*. Euripid. Andro. πήδημα πηδήσας, idest *Saltationem saltans*. Quomodo Scipio Æmylianus apud Macrob. 2. Sat. 10. dixit; *Quam saltationem* impu-

impudicus seruulus saltare non poßet.

Sapio. Plautus; *Ego meam rem sapio.* Persius; *Quum sapimus patruos*: idem; *neque demorsos sapit vngues.* Ennius apud Ciceronem; *Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.*

Satisfacio, est facio satis, vt satis accipio; vbi *Satis*, pro accusatiuo est. Nihilominus tamen Cato Rusti.cap.149.dixit; *Donicum pecuniam satisfecerit.*

Satago. vide lib. 2. cap. 3. in Rectione genitiui.

Seruio seruitutem, tritum fuit, à Græcis sumptum, δουλεύειν δουλείαν. Cicero in Topicis; *Quorum nemo seruitutem seruiuit*: idem Pro Mur. *Si seruitutem seruient.* Quintil. *Seruus est, vt antiqui dixere, qui seruitutem seruit.* Plaut. Aulul. *Nam qui amanti hero seruitutem seruit*: idem Trinum. *Tuis seruiui seruitutem imperijs*: ibid. *Tibi seruitutem seruire*: idem Milit. *Nam ego iamdiu apud hunc seruitutem seruio.* Liuius lib. 40. *Qui seruitutem seruissent.* Turpil. *Quæ mulier volet sibi suum amicum eße diutinum, modicè, & parcè eius seruias cupidines.* Cicero 1. Offic. *Vt communi vtilitati seruiatur.* Martial. lib. 2. *Non benè, crede mihi, seruo seruitur amico.* Senec. de Tranquilli. *Assuescamus cœnare posse sine populo, & paucioribus seruis seruire.* Ex his exemplis bene intellectis, extirpantur verba, quæ isti fingunt impersonalia passiuæ vocis, & simul verba neutra. Vide, *Inseruio.*

Sedeo. Prisciani verba sunt hæc ex lib. 18. de Imperson. construct. *Nam quum dico curritur, cursus intelligitur*; & sedetur *sessio*, & ambulatur *ambulatio*, & euenit *euentus*, *& similia. quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est vt intelligatur*; vt viuo vitam, ambulo ambulationem, sedeo ses-

ſionem, Curro curſum. vide *Curro*.

Sibilo, ſubaudi *ſibilum*, vel alium accuſatiuum. Horat. *Populus me ſibilat, ac mihi plaudo ipſe domi.*

Sitio. Ouid. 1. Faſt. *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.* Et, vt *Sitio ſitim*, vel *ſitire* dicendum erat, ſic per translationem dixit Cicer. lib. 3. ad Q. Frat. *Neq; ſitio honores, neque deſidero gloriam*: & 5. Phil. *Sanguinem noſtrum ſitiebat*.

Somnio. Plaut. Rud. *Mirum, atque inſcitum ſomniaui ſomnium*. Sueto. Galba; *Somniauit ſpeciem Fortunæ*, cæt.

Soluere, pro ſoluere nauem. Vide Ellipſim, *Nauem*.

Sono. Virgil. *Nec vox hominem ſonat*: idem Culice; *Sonat liquorem*: & 7. Æneid. *Verberaque inſonuit*. Vbi Seruius; *pro verberibus inſonuit, aut per verbera*. Perſ. *Sonat vitium percuſſa malignè fidelia*. Ouid. 4. Triſt. 10. *Hic ego finitimis quamuis circumſoner armis*. Pedo ad Liuiam; *Tales halcyonum ventoſa per æquora queſtus Ad ſurdas tenui voce ſonantur aquas*.

Spiro, vel *expiro*]. Arnob. lib. 1. *Nunquid ſuas animas expirauerunt venti*? Apulei. de mundo; & *Quum mouetur, ſpirat illas ſpiritus*. Ouid. 3. Metamor. *Deam ſpirat mulier*. Virgil. *Comæ diuinum vertice odorem ſpirauere*. Horat. 3. Carm. *Quod ſpiro, & placeo tuum eſt*. Propert. *qui nunc magnum ſpiramus amantes*.

Stillabit amicis ex oculis rorem, Horat. in Arte: Sicut idem; *Manare poetica mella*.

Stipulari ſtipulationem. l. 3. §. 1. D. iud. ſol. l 42. §. vlti. D. ſolut. matri.

Sto. Plinius in Epiſt. *Standum eſt epiſtolis Domitiani*.

ni. Vox in *Dus, a, um*, non poteſt eſſe niſi à verbis regentibus accuſatiuum; vt *viuendum eſt*, ſubaudi viuere. Plaut. Pſeud. 7. *Quid agitur? P. Statur hic ad hunc modum*, id eſt, ſtatur ſtare, vel ſtatio.

Studeo. Horat. *Hoc ſtudet vnum*. Cicero de reditu ſuo; *Quum vero literas ſtudere cœpit*. Plaut. Mili. *Magis metuant, minus has res ſtudeant*. Cicero Philip. 6. *Vnum ſentitis omnes, vnum ſtudetis*: idem de Finib. *Illud quod ſtudet, facere poſſit ornatius*: idem Tuſcul. *Hæc quum diſputant, hæc ſtudent*. Terent. *Quin tu hoc potius ſtude*. Cum ergo legis, *Studere alicuius*, vel *alicui*, pro, ſtudioſum eſſe, ſubaudi *ſtudium*. Poeta vetus apud Cic. 3. de natur deorum; *Qui te nec amet, nec ſtudeat tui*.

Stupeo. Virgil. *Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ*. Petron. Arbit. *Ceterum dum ego omnia ſtupeo*.

Subire onus, moleſtiam, manus, tria ſunt. Pomp. Mela de quodam Specu; *& quo magis ſubitur obſcurius*. Vide *Eo*.

Subſiſtere. Liu. 9. *Præpotentem armis Romanum acies ſubſiſtere, vlla, nec caſtra, nec vrbes poterant*.

Sudo. Virgil. *Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella*: idem; *Pinguia corticibus ſudent electra myricæ*. Stat. 5. Theb. *Gelidoue labor ſudatus in Aemo*. Quintil. *Et vigilandæ noctes, & in ſudata veſte durandum*.

Succedo. Fronto in verbo, *Succedo illam rem*, citat Salluſt. in 3. hiſt. *Muros ſucceſſerant*. Vide *Cedo*.

Succenſeo. Gell. lib. 16. cap. 11. *Pſillos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter Auſtro ſuccenſuiſſe*. Ariſtoph. in Pluto; μέμφιν δικαιάν μέμφομαι τάτην quæ ſonant, *Hanc accuſationem accuſo*, vel *ſuccenſeo*.

vel *expostulo*.

Sufficere, pro, satis esse; sicut in contrario eius, *Deficere*, subaudiri potest *se*; vt enim Cæsar dixit; *Tela militibus deficiunt*, similiter dici potest, *Sufficiunt*, quod est, quasi præbent se in aliorum deficientium locum; nam & Virgil. dixit; *satis humorem tellus sufficit*: &, *pecori frondem, Pastoribus vmbram sufficere*, pro præbere.

Supersedere. Agell. lib. 2. cap. 29. *Operam supersedent*. Liu. 6. *Rebus diuinis supersederi iussum*.

Suppeditare, sumitur pro abundare, aut nó deesse; est tamen Actiuum. Cic. in Catil. *Omnibus rebus omissis, quibus nos suppeditamur, eget ille Senatu, equitibus, vrbe, ærario*. Liu. *Manubiæ vix in fundamenta fami suppeditauere*, id est, suffecere, satis fuere. Cic. *Cui si vita suppeditauisset, consul factus esset*, subaudi *se*.

Suppeto. Sallust. de Rep. *Alibi quidem qua mens suppetit, eloqui non dubitabo*. Curt. lib. 7. *Alimentis congestis, quæ tantæ multitudini vel per biennium suppeterent*, subaudi *se*.

Supplico. Plinius lib. 13. *Iliacis temporibus non supplicabatur thure*. Cicer. 2. Agra. *Voluerint populo supplicari*.

Supplodo. Vide *Plaudo*.

Surgo, subaudi *Me*, vel *corpus*, vel *surgere*, aut *surrectionem*. Valer. Flacc. 5. *Surgitur in somnos*. Iuuenal. Saty. 4. *Surgitur, & misso proceres exire iubentur Consilio*. Plaut. prologo. Pseud. *Exporgi melius est lumbos, atque exsurgier*: idem extrema Epidico; *Lumbos surgite, atque extollite*. Liu. 7. *Mucrone surrecto*, pro sublato, sursum erecto: nam *surgere* factum est ex *surrigere*; sicut apud Horat. *surpuerat*

rat

rat, pro surripuerat.

Suspiro. Tibull. lib. 4. *Quod si fortè alios iam nunc suspirat amores.* Horat. lib. 3 Od. 2. *Illum adulta virgo suspiret. &c.*

TACEO. Persius; *Dicenda, tacendaque calles.* Plaut. Mil. *Taceo te.* Terent. Eunu. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno*: ibidem; *potest taceri hoc.* Ouid. 2. Amor. *Amor tacetur in medio mari.* Terent. Adelph. *Ignotum est, tacitum est, creditum est.* Mart. in princip. *Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis.* Cic. *Multa tacui.*

Tædet. Vide *Pœnitet.*

Tendere in vrbem, subaudi *cursum*, vel *iter*, vel *se*. Virgl. *tendere iter velis; iter ad naues tendebat Achates*, idem; *Et greßum ad mœnia tendit.* Plaut. Pseud. *Teneo quorsum hæc se tendant, quæ loquor*: Et Cist. *Qui est qui recta platea cursum huc tendit suum?* Senec. *sidera contrarium mundo intendunt iter.* Hirt. de bello Afrc. *Faustus, Africanusqun iter in Hispaniam intendebant.* Virgil. Ceiri; *Nam qua se ad patrium tendebat semita limen.* Vide *Eo.*

Timeo. vide *Metuo.*

Titillo. Horat. *Ne vos titillet gloria.* Cicer. Fini. *Si ea voluptas esset quæ quasi titillaret sensus*: idem Off. *Hominum multitudinis leuitatem, & voluptatem quasi titillantium.*

Tono. Virgil. *Tercentum tonat ore Deos.* Plin. præf. *Quanto tu ore patris laudes tonas.*

Traijcio. Val. Max. lib. 5. cap. 1. *Naues vt prospicerentur, quibus se tutò in Africam traijceret.* Cic. *Marius parua nauicula in Africam traiectus est.* Brutus ad Cic. *Alpes se traijcere.* Plancus ad eundem; *Exercitum Rhodanum traijcere*,

Trans-

Transmitto. Cicero; *Grues maria transmittunt*, subaudi *se*: idem; *Cæsar in Africam transmisit*; & *Transmitti mari supero*.

Triumpho. Gell.lib.2.c.11.*Triumphauit triumpho nouem*. Cicer.2.Off. *Et ex ea vrbe triumphari*. Horat.3. Carm. *Medis triumphatis*.

Tremo, Tremisco. Prop. *Et domus intactæ te tremit Arabiæ*. Horat. *Vnde periculum, fulgens contremuit domus Saturni veteris*. Propert. *Nec tremis Ausonias Phœbe fugate dapes*. Vide *Metuo*.

Turbo. Plaut. Bacch. *Nunc adest exitium Ilio, turbat equus lepide ligneas*, subaudi *turbas*: sicut ibidem; *quas meus filius turbas turbet*.

VACO. Valer. Max. lib. 4. cap. 3. *Denceps ijs vacemus, quorum animus aliquo in momeno ponendi pecuniam nunquam vacauit*. Locus est obscurus etiam doctis; sed deest, *Vacationem*, vt si dicas; Nunquam vacas studendi, subaudi vacationem, vt Cicero loquitur.

Valeo, subaudi valetudinem, quæ si nobis non esset, valere non possemus, vt nec viuere sine vita. Plaut. Persa; *Quid agitur Sagaristio? vt valetur?*

Vaporo. Virgil. 11. *Et templum thure vaporant*: & alibi; *vaporatas aras*. Hora. in epist. *Leuam discedens curru fugiente vaporet*.

Vapulo. Verbum hoc non solum Grammaticos omnes, sed etiam Quintilianum conturbauit, qui lib. 9. cap. 3. *Neutropassiuum*, vt ipsi loquuntur, esse putauit. Omnes mihi videntur huius verbi etymon, significationem, & constructionem ignorasse. *Vapulo* ductum est à Græco ἀπολλύω *pereo*; vel ab ἀπολούμαι peribo. *Peri*, vel *Vapula* sæpe reperias apud Comicos in futuro imperandi, atque etiam

plora. Vide in Antiphrasi, *Viola*. Significat igitur Vapulo, malè ploro, vel doleo. Est etiam Fustuarium accipere. Græco prouerbio dicebatur, *cæpas edere*, vel *plorare*, quum significabant se aliorum minas non curare. Vide Petr. Victor. lib. 13. Varia. cap. 12. & Adag. *cæpas edere*. id latinè dicitur, *Vapula*. Sæpè apud Plaut. & Terent. Serui vocati ab heris suis, respondent, *Vapula*, quum non existiment se id heris dicere. Plaut. Persa; *quid herus faciet mihi? Verberibus cædi iusserit, compedes imponi? Vapulet, ne sibi me credat supplicem fore. Væ illi. Mihi iam nihil offerri potest, quin sim peritus.* Teren. Eun. *Vsque eò illius ego magnifica verba ferre possum, verba dum sint; verum si ad rem etiam conferet, vapulabit*, id est, contemnetur, pili non fiet, in malam rem abire iubebitur. Et idem esse *Vapulare*, quod *dolere*, aut *plorare*, declarat eleganter prouerbium, *Vapula Papyria*. quod prouerbium ex Festo integrum adducam, quoniam Erasmus, quia corruptum, & decurtatum legerat, minus explicauit; *Vapula Papyria*, inquit, *in prouerbio antiquis fuit, de quo Sinius Capito sic refert, tum dici solitum esse, quum vellent minantibus significare, se eos negligere, & non curare, fretos iure libertatis. Plaut. in Fœnerati; Heus tu, in Barbaria, quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo dico*, Libertas salue, Vapula Papyria. *In Barbaria, est in Italia. Aelius hoc loco* Vapula, *positum esse ait* pro Dole; *Varro*, pro Peri, *teste Terentio in Phorm. Non tu manes? S. Vapula. P. id tibi quidem iam fiet.* & Plaut. Curcul. *Reddin' an non mulierem, priusquam te huic meæ machæræ obijcio mastigia? S. Vapulare ego te vehementer iubeo; ne me territes.* Hactenus Festus. Vere autem

cum Varronem, *Vapula*, per *Peri*, interpretari, ex hoc altero Plauti loco apparet Curcul. Scena vlt. *Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias*. Nec dicitur latinè, *Pueri vapulant à præceptore*, quod passim inculcant Grammatici, vno tantum Quintiliáni testimonio freti, qui lib. 9. cap. secundo; *Sic*, inquit, *vt testis in reum rogatus an ab reo fustibus vapulasset, & innocens*, inquit. Sed hoc dictum aut Quintilianus non intellexit, aut locus deprauatus est; nam Tullius Ruffianus antiquus Rhetor in figura Apophasi, sic citat; *Et testis interrogatus ab reo num fustibus vapulasset, innocens*, inquit. Hæc vera lectio, & interpretatio est, non quæ ex Quintiliano citatur. Seneca tamen extrema Apocolocynthosi sic loquitur; *Producit testes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantem*. Et quidni dicatur Vapulare ab aliquo, sicut Perire ab aliquo? Propert. lib. 2. Eleg. 27. *Solus amans nouit, quando periturus, & à qua Morte*. Ouid. *Discipulo perij solus ab ipse meo*. Plinius; *Perijt ab Annibale*.

Veneo. In hoc verbo negotium nobis facessit idē Quintilianus, cuius testimonio Grammatici freti audent dicere; *Serui veneunt à mangone*, quod ineptissimè latinè dicetur. Verba Quintiliani sunt lib. 12. cap. 1. *Certè Fabricius Cornel. Ruffinum, alioqui & malum ciuem, & sibi inimicum, tamen quia vtilem sciebat, ducem immmenti bello, palam Consulem suffragio suo fecit, atque id mirantibus quibusdam respondit, à ciue se spoliari malle, quàm ab hoste venire*. Hæc ille. cui accedere non possum in hac phrasi, ab hoste venire. Dictum Fabritij sic effertur; *Malo compilari, quàm venire*; & ita citatur à Cicer. 2. de Orato. *Veneo* itaque fit ex *venum*, aduerbio, & *eo*, *is*.

is;vt *Ire peſſum, ire venum; mittere peſſum; mittere venum.* Si tamen contendas poſſe dici, *Serui veniunt à Cicerone*, non ſignificabis, Ciceronem vendere, ſed alium, volente, aut iubente Cicerone, id eſt, à parte Ciceronis. Sic Plautus dixit; *Vbi ſunt, qui amant à lenone.* Denique ridiculi ſunt, qui verba Neutro paſſiua excogitarunt. Venum tamen videtur eſſe accuſatiuus nominis Venum, cum Tacitus dicat, *Veno exercere.* Itaque in *Venum ire, venum dare, Venum aſportare, Venum ducere*, ſubauditur, *Ad*, quaſi ad mercatum. Apuleius lib. 9. *Præconis voce venui me ſubijciunt.*

Ventilo. Iuuenal. *Ventilet æſtiuum digitis ſudantibus aurum.* Martial. lib. 3. *Et æſtuanti tenue ventilat frigus concubina.*

Venio ab vrbe, ſubaudi *viam*, vel *iter*, vel accuſatiuum cognatum, *Aduentum*, ſeu *Venire*, Hebræorum more; vt Habac. 2. *Venire veniet, & non tardabit.* Pro quo vetus interpres, *Veniens venit.* Ouid. 1. Faſto. *ſeu quod ad vſque decem numero creſcente venitur.* Hora. *Ventum erat ad Veſtæ.* Apul. lib. 9. *Quam veneramus viam capeſſit.*

Vereor, ſubaudi *Vereri*. Plaut. Bacch. *Hic vereri perdidit*, id eſt, verecundiam. Cic. *Quos non eſt veritum in voluptate ſummum bonum ponere.* Hinc diſcimus, priſcis in vſu fuiſſe, *Veretur me*, pro verecundia, ſeu pudor me afficit, ſicut *Pudet me*: & ſicut *Vereor*, poſtea dici cœpit, ſimiliter veteres *Pudeo* dicebant.

Veſcor. Tacitus in vita Agricolæ; *Eo ad extremum inopiæ venere, vt infirmiſſimos ſuorum, mox ſorte ductos veſcerentur.* Plinius lib. 8. cap. 10. *Ideo ſi caprinum iecur veſcant*: idem 10. *Aues nonnullæ veſcuntur*

lus rorata mane pruina: idem 2. de Ponto; *Roratas rosas*. Et in Sacris; *Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum*. Vide *Pluere*.

Ruo, subaudi *ruinam* Ter. *Quid si nunc cœlum ruat?* Vbi Donatus supplet, *se*, qui acc usatiuus exprimitur in compositis. Horat. 4. Carmi. *Multa proruet integrum cum laude victorem*. Terent. Adelph. *Vide ne ille huc intro se irruat*: idem Eunuc. *Illicò omnes proruunt se foras*. Catull. ad Manlium; *Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam Scitis, & in quo me corruerit genere*. Virgil. 12. *Ruet omnia latè*: & 2. Georg. *Et ruit atram ad cœlum picea crassus caligine nubem*. Horat. lib. 2. Saty. 5. *Vnde diuitias, ærisque ruam dic augur aceruos?* Terent. Adelph. *Ceteros ruerem, agerem, tunderem, & prosternerem*. Plaut. Rudent. *Corruere diuitias*, ideſt congregare. Lucret. 5. *Quum mare permotum ventis ruit intus arenam*. Virgil. 1. Georg. *Cumulosque ruit malè pinguis arenæ*, subaudi agricola. Liuius 8. *Vt fermè fugiendo in media fata ruitur*. Apulei. 1. Florid. *Et quærit quorsus potissimum in prædam supernè sese ruat fulminis vice*. M. Varro; *Spicæ corruuntur in corbem*.

Rutilo. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Capillos cinere rutilarunt*. Plinius lib. 28. *Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis*. Liuius lib. 37. *Comæ promissæ, & rutilatæ*. Tacitus lib. 20. *Crinis propexus, & rutilatus*.

SALTO. Ouid. 5. Trist. *Carmina saltantur theatro*: idem 2. Trist. *Et mea sunt populo saltata poemata sæpe*. Horat. 1. Sermo. *Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat*. Iuuenal. *Chironomon Lædam molli saltante Batyllo*. Euripid. Andro. πήδημα πηδήσας, ideſt *Saltationem saltans*. Quomodo Scipio Æmylianus apud Macrob. 2. Sat. 10. dixit; *Quam saltationem*

impudicus seruulus saltare non poßet.

Sapio. Plautus; *Ego meam rem sapio.* Persius; *Quum sapimus patruos*: idem; *neque demorsos sapit vngues.* Ennius apud Ciceronem; *Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.*

Satisfacio, est facio satis, vt satis accipio; vbi *Satis*, pro accusatiuo est. Nihilominus tamen Cato Rusti. cap. 149. dixit; *Donicum pecuniam satisfecerit.*

Satago. vide lib. 2. cap. 3. in Rectione genitiui.

Seruio seruitutem, tritum fuit, à Græcis sumptum, δελεύειν δελείαν. Cicero in Topicis; *Quorum nemo seruitutem seruiuit*: idem Pro Mur. *Si seruitutem seruient.* Quintil. *Seruus est, vt antiqui dixere, qui seruitutem seruit.* Plaut. Aulul. *Nam qui amanti hero seruitutem seruit*: idem Trinum. *Tuis seruiui seruitutem imperijs*: ibid. *Tibi seruitutem seruire*: idem Milit. *Nam ego iamdiu apud hunc seruitutem seruio.* Liuius lib. 40. *Qui seruitutem seruissent.* Turpil. *Quæ mulier volet sibi suum amicum eße diutinum, modicè, & parcè eius seruias cupidines.* Cicero 1. Offic. *Vt communi vtilitati seruiatur.* Martial. lib. 2. *Non benè, crede mihi, seruo seruitur amico.* Senec. de Tranquilli. *Assuescamus cœnare posse sine populo, & paucioribus seruis seruire.* Ex his exemplis bene intellectis, extirpantur verba, quæ isti fingunt impersonalia passiuæ vocis, & simul verba neutra. Vide, *Inseruio.*

Sedeo. Prisciani verba sunt hæc ex lib. 18. de Imperson. construct. *Nam quum dico curritur, cursus intelligitur*; & sedetur *sessio*, & ambulatur *ambulatio*, & euenit *euentus, & similia. quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est vt intelligatur*; vt viuo vitam, ambulo ambulationem, sedeo sessionem,

ſionem, Curro curſum. vide *Curro*.

Sibilo, ſubaudi *ſibilum*, vel alium accuſatiuum. Horat. *Populus me ſibilat, ac mihi plaudo ipſe domi.*

Sitio. Ouid. 1. Faſt. *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.* Et, vt *Sitio ſitim*, vel *ſitire* dicendum erat, ſic per translationem dixit Cicer. lib. 3. ad Q. Frat. *Neq; ſitio honores, neque deſidero gloriam*: & 5. Phil. *Sanguinem noſtrum ſitiebat*.

Somnio. Plaut. Rud. *Mirum, atque inſcitum ſomniaui ſomnium*. Sueto. Galba; *Somniauit ſpeciem Fortunæ*, cæt.

Soluere, pro ſoluere nauem. Vide Ellipſim, *Nauem*.

Sono. Virgil. *Nec vox hominem ſonat*: idem Culice; *Sonat liquorem*: & 7. Æneid. *Verberaque inſonuit.* Vbi Seruius; *pro verberibus inſonuit, aut per verbera.* Perſ. *Sonat vitium percuſſa malignè fidelia*. Ouid. 4. Triſt. 10. *Hic ego finitimis quamuis circumſoner armis*. Pedo ad Liuiam; *Tales halcyonum ventoſa per æquora queſtus Ad ſurdas tenui voce ſonantur aquas*.

Spiro, vel *expiro*]. Arnob. lib. 1. *Nunquid ſuas animas expirauerunt venti?* Apulei. de mundo; & *Quum mouetur, ſpirat illas ſpiritus*. Ouid. 3. Metamor. *Deam ſpirat mulier*. Virgil. *Comæ diuinum vertice odorem ſpirauere*. Horat. 3. Carm. *Quod ſpiro, & placeo tuum eſt*. Propert. *qui nunc magnum ſpiramus amantes*.

Stillabit amicis ex oculis rorem. Horat. in Arte: Sicut idem; *Manare poetica mella*.

Stipulari ſtipulationem. l. 3. §. 1. D. iud. ſol. l. 42. §. vlti. D. ſolut. matri.

Sto. Plinius in Epiſt. *Standum eſt epiſtolis Domitiani*.

ni. Vox in *Dus*, *a*, *um*, non poteſt eſſe niſi à verbis regentibus accuſatiuum; vt *viuendum eſt*, ſubaudi viuere. Plaut. Pſeud. 7. *Quid agitur? P. Statur hic ad hunc modum*, id eſt, ſtatur ſtare, vel ſtatio.

Studeo. Horat. *Hoc ſtudet vnum*. Cicero de reditu ſuo; *Quum vero literas ſtudere cæpit*. Plaut. Mili. *Magis metuant, minus has res ſtudeant*. Cicero Philip. 6. *Vnum ſentitis omnes, vnum ſtudetis*: idem de Finib. *Illud quod ſtudet, facere poſſit ornatius*: idem Tuſcul. *Hæc quum diſputant, hæc ſtudent*. Terent. *Quin tu hoc potius ſtude*. Cum ergo legis, *Studere alicuius*, vel *alicui*, pro, ſtudioſum eſſe, ſubaudi *ſtudium*. Poeta vetus apud Cic. 3. de natur deorum; *Qui te nec amet, nec ſtudeat tui*.

Stupeo. Virgil. *Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Mineruæ*. Petron. Arbit. *Ceterum dum ego omnia ſtupeo*.

Subire onus, moleſtiam, manus, tria ſunt. Pomp. Mela de quodam Specu; *& quo magis ſubitur obſcurius*. Vide *Eo*.

Subſiſtere. Liu. 9. *Præpotentem armis Romanum acies ſubſiſtere, vlla, nec caſtra, nec vrbes poterant*.

Sudo. Virgil. *Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella*: idem; *Pinguia corticibus ſudent electra myricæ*. Stat. 5. Theb. *Gelidoue labor ſudatus in Aemo*. Quintil. *Et vigilandæ noctes, & in ſudatà veſte durandum*.

Succedo. Fronto in verbo, *Succedo illam rem*, citat Salluſt. in 3. hiſt. *Muros ſucceſſerant*. Vide *Cedo*.

Succenſeo. Gell. lib. 16. cap. 11. *Pſillos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter Auſtro ſuccenſuiſſe*. Ariſtoph. in Pluto; μέμφειν δικαιάν μέμφομαι ταύτην quę ſonant; *Hanc accuſationem accuſo*, vel *ſuccenſeo*.

vel *expostulo*.

Sufficere, pro, satis esse; sicut in contrario eius, *Deficere*, subaudiri potest *se*; vt enim Cæsar dixit; *Tela militibus deficiunt*, similiter dici potest, *Sufficiunt*, quod est, quasi præbent se in aliorum deficientium locum; nam & Virgil. dixit; *satis humorem tellus sufficit*: &, *pecori frondem, Pastoribus vmbram sufficere*, pro præbere.

Supersedere. Agell. lib. 2. cap. 29. *Operam supersedent*. Liu. 6. *Rebus diuinis supersederi iussum*.

Suppeditare, sumitur pro abundare, aut nõ deesse; est tamen Actiuum. Cic. in Catil. *Omnibus rebus omissis, quibus nos suppeditamur, eget ille Senatu, equitibus, vrbe, ærario*. Liu. *Manubiæ vix in fundamenta fami suppeditauere*, id est, suffecere, satis fuere. Cic. *Cui si vita suppeditauisset, consul factus esset*, subaudi *se*.

Suppeto. Sallust. de Rep. *Alibi quidem quæ mens suppetit, eloqui non dubitabo*. Curt. lib. 7. *Alimentis congestis, quæ tantæ multitudini vel per biennium suppeterent*, subaudi *se*.

Supplico. Plinius lib. 13. *Iliacis temporibus non supplicabatur thure*. Cicer. 2. Agra. *Voluerint populo supplicari*.

Supplodo. Vide *Plaudo*.

Surgo, subaudi *Me*, vel *corpus*, vel *surgere*, aut *surrectionem*. Valer. Flacc. 5. *Surgitur in somnos*. Iuuenal. Saty. 4. *Surgitur, & misso proceres exire iubentur Consilio*. Plaut. prologo. Pseud. *Exporgi melius est lumbos, atque exsurgier*: idem extrema Epidico; *Lumbos surgite, atque extollite*. Liu. 7. *Mucrone surrecto*, pro sublato, sursum erecto: nam *surgere* factum est ex *surrigere*; sicut apud Horat. *surpuerat*

rat

rat, pro surripuerat.

Suspiro. Tibull. lib. 4. *Quod si fortè alios iam nunc suspirat amores*. Horat. lib. 3 Od. 2. *Illum adulta virgo suspiret. &c.*

TACEO. Persius; *Dicenda, tacendaque calles*. Plaut. Mil. *Taceo te*. Terent. Eunu. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno* : ibidem; *potest taceri hoc*. Ouid. 2. Amor. *Amor tacetur in medio mari*. Terent. Adelph. *Ignotum est, tacitum est, creditum est*. Mart. in princip. *Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis*. Cic. *Multa tacui*.

Tædet. Vide *Pœnitet*.

Tendere in vrbem, subaudi *cursum*, vel *iter*, vel *se*. Virgl. *tendere iter velis; iter ad naues tendebat Achates* idem; *Et greßum ad mœnia tendit*. Plaut. Pseud. *Teies quorsum hæc se tendant, quæ loquor*: Et Cist. *Qui est qui recta platea cursum huc tendit suum?* Senec. *sidera contrarium mundo intendunt iter*. Hirt. de bello Afric. *Faustus, Africanusque iter in Hispaniam intendebant*. Virgil. Ceiri; *Nam qua se ad patrium tendebat semita limen*. Vide *Eo*.

Timeo. vide *Metuo*.

Titillo. Horat. *Ne vos titillet gloria*. Cicer. Finib. *Si ea voluptas esset quæ quasi titillaret sensus*: idem Off. *Hominum multitudinis leuitatem, & voluptatem quasi titillantium*.

Tono. Virgil. *Tercentum tonat ore Deos*. Plin. præf. *Quanto tu ore patris laudes tonas*.

Traijcio. Val. Max. lib. 5. cap. 1. *Naues vt prospicerentur, quibus se tutò in Africam traijceret*. Cic. *Marius parua nauicula in Africam traiectus est*. Brutus ad Cic. *Alpes se traijcere*. Plancus ad eundem; *Exercitum Rhodanum traijcere*,

Trans-

Transmitto. Cicero; *Grues maria transmittunt*, subaudi *se*: idem; *Cæsar in Africam transmisit*; &, *Transmitti mari supero.*

Triumpho. Gell.lib.2.c.11.*Triumphauit triumphos nouem.* Cicer.2.Off. *Et ex ea vrbe triumphari.* Horat.3. Carm. *Medis triumphatis.*

Tremo, Tremisco. Prop. *Et domus intactæ te tremit Arabiæ.* Horat. *Vnde periculum, fulgens contremuit domus Saturni veteris.* Propert. *Nec tremis Ausonias, Phœbe fugate dapes.* Vide *Metuo.*

Turbo. Plaut. Bacch. *Nunc adest exitium Ilio, turbat equus lepide ligneas*, subaudi *turbas*: sicut ibidem; *quas meus filius turbas turbet.*

VACO. Valer. Max. lib. 4. cap. 3. *Denceps iis vacemus, quorum animus aliquo in momeno ponendi pecuniam nunquam vacauit.* Locus est obscurus etiam doctis; sed deest, *Vacationem*, vt si dicas; Nunquam vacas studendi, subaudi vacationem, vt Cicero loquitur.

Valeo, subaudi valetudinem, quæ si nobis non esset, valere non possemus, vt nec viuere sine vita. Plaut. Persa; *Quid agitur Sagaristio? vt valetur?*

Vaporo. Virgil. 11. *Et templum thure vaporant*: & alibi; *vaporatas aras*, Hora. in epist. *Leuam discedens curru fugiente vaporet.*

Vapulo. Verbum hoc non solum Grammaticos omnes, sed etiam Quintilianum conturbauit, qui lib. 9. cap. 3. *Neutropassiuum*, vt ipsi loquuntur, esse putauit. Omnes mihi videntur huius verbi etymon, significationem, & constructionem ignorasse. *Vapulo* ductum est à Græco ἀπολλύω *pereo*; vel ab ἀπολοῦμαι peribo. *Peri*, vel *Vapula* sæpe reperias apud Comicos in futuro imperandi, atque etiam ex

plora. Vide in Antiphrasi, *Viola*. Significat igitur Vapulo, malè ploro, vel doleo. Est etiam Fustuarium accipere. Græco prouerbio dicebatur, *cæpas edere*, vel *plorare*, quum significabant se aliorum minas non curare. Vide Petr. Victor. lib. 13. Varia. cap. 12. & Adag. *cæpas edere*. id latinè dicitur, *Vapula*. Sæpè apud Plaut. & Terent. Serui vocati ab heris suis, respondent, *Vapula*, quum non existiment se id heris dicere. Plaut. Persa; *quid herus faciet mihi? Verberibus cædi iusserit, compedes imponi? Vapulet, ne sibi me credat supplicem fore. Væ illi. Mihi iam nihil offerri potest, quin sim peritus.* Teren. Eun. *Vsque eò illius ego magnifica verba ferre possum, verba dum sint; verum si ad rem etiam conferet, vapulabit*, id est, contemnetur, pili non fiet, in malam rem abire iubebitur. Et idem esse *Vapulare*, quod *dolere*, aut *plorare*, declarat eleganter prouerbium, *Vapula Papyria*. quod prouerbium ex Festo integrum adducam, quoniam Erasmus, quia corruptum, & decurtatum legerat, minus explicauit; *Vapula Papyria*, inquit, *in prouerbio antiquis fuit, de quo Sinius Capito sic refert, tum dici solitum esse, quum vellent minantibus significare, se eos negligere, & non curare, fretos iure libertatis. Plaut. in Fœnerati; Heus tu, in Barbaria, quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo dico*, Libertas salue, Vapula Papyria. *In Barbaria, est in Italia. Aelius hoc loco* Vapula, *positum esse ait* pro Dole; *Varro*, pro Peri, *teste Terentio in Phorm. Non tu manes?* S. *Vapula. P. id tibi quidem iam fiet.* & Plaut. Curcul. *Reddin' an non mulierem, priusquam te huic meæ machæræ obijcio mastigia?* S. *Vapulare ego te vehementer iubeo; ne me territes.* Hactenus Festus, Vere autem

tem Varronem, *Vapula*, per *Peri*, interpretari, ex hoc altero Plauti loco apparet Curcul. Scena vlt. *Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias*. Nec dicitur latinè, *Pueri vapulant à præceptore*, quod passim inculcant Grammatici, vno tantum Quintiliáni testimonio freti, qui lib. 9. cap. secundo; *Sic*, inquit, *vt testis in reum rogatus an ab reo fustibus vapulasset, & innocens*, inquit. Sed hoc dictum aut Quintilianus non intellexit, aut locus deprauatus est; nam Tullius Ruffianus antiquus Rhetor in figura Apophasi, sic citat; *Et testis interrogatus ab reo num fustibus vapulasset, innocens*, inquit. Hæc vera lectio, & interpretatio est, non quæ ex Quintiliano citatur. Seneca tamen extrema Apocolocynthosi sic loquitur; *Producit testes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantem*. Et quidni dicatur Vapulare ab aliquo, sicut Perire ab aliquo? Propert. lib. 2. Eleg. 27. *Solus amans nouit, quando periturus, & à qua Morte*. Ouid. *Discipulo perij solus ab ipse meo*. Plinius; *Perijt ab Annibale*.

Veneo. In hoc verbo negotium nobis facessit idē Quintilianus, cuius testimonio Grammatici freti audent dicere; *Serui veneunt à mangone*, quod ineptissimè latinè dicetur. Verba Quintiliani sunt lib. 12. cap. 1. *Certè Fabricius Cornel. Ruffinum, alioqui & malum ciuem, & sibi inimicum, tamen quia vtilem sciebat, ducem imminenti bello, palam Consulem suffragio suo fecit, atque id mirantibus quibusdam respondit, à ciue se spoliari malle, quàm ab hoste venire*. Hæc ille, cui accedere non possum in hac phrasi, *ab hoste venire*. Dictum Fabritij sic effertur; *Malo compilari, quàm venire*; & ita citatur à Cicer. 2. de Orato. *Veneo* itaque fit ex *venum*, aduerbio, & *eo*, *is*.

is;vt *Ire pessum,ire venum;mittere pessum;mittere venum.* Si tamen contendas posse dici, *Serui venunt à Cicerone*, non significabis, Ciceronem vendere, sed alium, volente, aut iubente Cicerone, id est, à parte Ciceronis. Sic Plautus dixit; *Vbi sunt, qui amant à lenone.* Denique ridiculi sunt, qui verba Neutro passiua excogitarunt. Venum tamen videtur esse accusatiuus nominis Venum, cum Tacitus dicat, *Veno exercere.* Itaque in *Venum ire*, *venum dare*, *Venum asportare*, *Venum ducere*, subauditur, *Ad*, quasi ad mercatum. Apuleius lib. 9. *Præconis voce venui me subijciunt.*

Ventilo. Iuuenal. *Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum.* Martial. lib.3. *Et æstuanti tenue ventilat frigus concubina.*

Venio ab vrbe, subaudi *viam*, vel *iter*, vel accusatiuum cognatum, *Aduentum*, seu *Venire*, Hebræorum more; vt Habac. 2. *Venire veniet, & non tardabit.* Pro quo vetus interpres, *Veniens venit.* Ouid. 1. Fasto. *seu quod ad vsque decem numero crescente venitur.* Hora. *Ventum erat ad Vestæ.* Apul. lib. 9. *Quam veneramus viam capessit.*

Vereor, subaudi *Vereri.* Plaut. Bacch. *Hic vereri perdidit*, id est, verecundiam. Cic. *Quos non est veritum in voluptate summum bonum ponere.* Hinc discimus, priscis in vsu fuisse, *Veretur me*, pro verecundia, seu pudor me afficit, sicut *Pudet me*: & sicut *Vereor*, postea dici cœpit, similiter veteres *Pudeo* dicebant.

Vescor. Tacitus in vita Agricolæ; *Eo ad extremum inopiæ venere, vt infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur.* Plinius lib.8. cap.10. *Ideo si caprinum iecur vescant:* idem 10. *Aues nonnullæ vescuntur*

scuntur ea, quæ rapuere pedibus. & lib. 11. *Qui Absinthium vescuntur*. Tibull.lib.2. *Sic vsque sacras innoxia laurus vescar*. Vide *Vtor*.

Vigilo. Vide *Dormio*, & *Sudo*. Liu. 10. *Tota nocte vigilatum esse*. Ouid. *Noctes vigilantur amaræ*: idem 1. Trist. *Aspicies illic positos ex ordine fratres, quod studium cunctos euigilauit idem*. Proper.3. Eleg.13. *Nox vigilanda mihi*.

Viuo. Terent. *Nam ego vitam duram, quam vixi vsque adhuc*. Plaut. Epid. *Vitam vt vixißent olim in adolescentia*: idem Amph. *vt profecto viuas ætatem miser*: in Pœnul. *Per quem viuimus vitale æuum*: Mercator. *Qua causa vitã cupio viuere*: Et Persa; *Faciam vt mei memineris, dum vitam viuas*. Cic. de Senect. *Tertiam enim ætatem vixerat*. Ouid. *iam tertia viuitur ætas*. Quintil. *Qui vitam beatam viuere volet, philosophetur oportet*: idem lib. 3. *Accusatoriam vitam viuere*. Ouid. *Viuitur exiguo melius*. Cicer. lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa nostra, quibus ante delectabamur, nunc etiam viuimus*. Iuuenal. *Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt*, pro, vitam per bacchanaliorum tempus viui solitam. vide *Dego*.

Vlulo. Lucan.1. *Vlularunt tristia Galli*. &, *Centum vlulata per vrbes*.

Vomo. Plaut. Rud. act. 2. sec. 6. *Pulmoneum nimis velim vomitum vomas*.

Vtor. Terent. *Mea bona vtantur*: idem Adel. *Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine*. Plaut. Asina. *Cætera quæ volumus vti, græca mercamur fide*. Cato Rust. de villica. cap. 142. *Quomodo villicam vti oportet*: idem; *vicinas, aliasque mulieres quam minimum vtantur*. Charis. lib. 5. *Vtor hac re nos dicimus, apud veteres autem, & Vtor hanc rem di-*

ctum

ctum. Nonius Marcell. citat Turpilium in Pedeo; *Nuptias abieci, amicos vtor primores viros*. Lucil. Saty. *Quem metuas sæpè interdum, quem vtare libenter*. Vide *Abutor*.

De Verbis passiuis, contra omnium Grammaticorum opinionem. Cap. IV.

SÆPE quidem Grammatici, nnnquam tamen ita egregiè delirarunt, quàm in verborum passiuorum deliramentis tradendis: aiunt enim, rem, quam vocant agentem, in passiua, in casu sexto cum *A* vel *Ab*, vel in datiuo debere collocari. Nec desunt hebetiores, qui addant, etiam in casu quarto cum *Per*; vt, *Res agitur per eosdem creditores.* Totum falsum est.

Ac de Datiuo quidem facilè deijcientur: nam vno, aut altero malè intellecto testimonio nituntur. Cicero dixit; *Neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur*. Sed deberent illi aduertere, sæpè apud Ciceronem, & alios, reperiri in actiua eundem datiuum. Cic. pro Balbo; *Non vt vobis rem tam perspicuam dicendo probaremus.* Itaque *hoc non probatur mihi*, est, *tu hoc mihi non probas*. Cic. Attic. lib. 4. *Quos libros, vt spero, tibi valde probabo*. Addunt ex Virgil. *Nec cernitur vlli*; id est, ab vllo. Nec Seruium consulunt, qui id Græcè dictum ostendit. Mihi tamen hîc, & vbique datiuus acquisitionem significat: & quemadmodum datiuus à nullo verbo regitur, ita cuiuis orationi aptissimè iungetur: nec enim aliter significat, quum dico; *Da pecunias mihi*, quàm quum dico; *Filius mihi peccat*, aut, *Non omnibus dormio*. Itaque, *Non cernitur vlli*, idest, nulli

Datiuus à nullo verbo regitur.

Suprà lib. 2. cap. 4.

nulli

nulli ostendebatur, nulli erat conspicuus. Vnde aptissimè Apuleius de Deo Socratis, Homeri versiculum vertit;

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Addunt etiam ex Martiale lib. 2. *Si cui fortè legeris*: & *si totus tibi triduo legatur*. Sed hi videntur ignorare Romanorum morem, qui legentes anagnostas audiebant. *Habebant* (inquit Viues lib. 1. de corrup.) *proceres Romani in illis imperij occupationibus lectores, quos Græca voce ἀναγνώςας nominabant, qui epulantibus, qui dormitantibus, lauantibus, deambulantibus, iter facientibus legerent*. Imò & ab ipso Martiale disce, datiuum in passiua esse acquisitionis. lib. 10. *At non & stamina differt Atropos, atq; omnis scribitur hora tibi*. Plaut. *Mihi istic nec seritur, nec metitur*: idem Trin. a. 3. s. 4. *Dicat literas apud portitorem resignatas sibi*. Vbi manifeste Datiuus acquisitionis est, non actionis: non enim ipse literas resignauit, sed alij. Propert. lib. 3. eleg. 4. *Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur*. Vbi similiter non actionis, sed acquisitionis Datiuus est. At, inquiunt, in passiuis participijs patet datiuus rei agentis: vt *Dicte mihi, dicende nobis*. Respondeo, Datiuos illos, non propter participia, sed propter verbum substantiuum esse positos, vt; *Sunt mihi amici*: vbi etiam acquisitio significatur, non actio, vel passio, vt; *Causa docenda mihi est*, id est, mihi, non alijs expedit causam docere.

Per, significat causã administrã siue instrumẽtalẽ;

Qui asserunt rem agentem in accusatiuo collocari cum *Per*, magis falluntur: nam quum Cicero dixit; *Res agitur per eosdem creditores*, non significauit, creditores agere rem, sed Regis amicos agere rem per creditores. Istorum error satis refellitur ex innumeris

meris testimonijs, vbi in voce actiua, *Per*, adhibetur. Q. Curtius lib. 9. *Inuitatumque ad epulas per Boxum quendā Macerianum, in conuiuio occidit.* Cæsar. 3. ciuil. *Pompeius frumentum omne per equites comportauerat.* Cic. *Mirificè mihi & per se, & per Pompeium blanditur Appius*: idem; *Nihil interest, vtrum per procuratorem agas, an per te ipsum.*

Si præpositio, *Per*, non significat rem agentem, vt facilè demonstrari potest, nec *A*, vel *Ab* significabit: nam Cicero interrogatus per, *Per*, respondit per *A*. Locus est in prima, & secunda epistola lib. 5. ad Famil. vbi Metellus inquit; *Non putaram Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis* PER TE *oppugnatum iri*; cui respondet Cicero; *Quod scribis non oportuiße Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari*: ibidem ad Luceium; *Quum hoc demonstret me à te potissimum ornari, celebrarique velle*: subdit paulo post; *Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim*, &c. Vide infrà.

A, & Ab, non significant causam efficientē principalem.

Si per *A*, vel *Ab*, res agens significaretur, semper apponeretur, vel saltem suppleretur ablatiuus cum præpositione: sed in multis suppleri non potest, non est igitur res agens ablatiuus. Cicero pro lege Manil. *In quo agitur populi Rom. gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Rom. vectigalia*: idem; *Aeschines in Demosthenem inuehitur.* Virgil. *Tum verò in curas animum deducitur omnes.* Huc adde illa; *Linquor animo; consternor mentem; videris esse doctus; afficior pudore*, & innumera eiusmodi. Regula igitur artis nostræ Grāmaticæ vera est; *Passiuum verbum nihil præter suppositum desiderat.*

Regula.

A, vel *ab*, vt in vniuersum dicam, siue in actiua,

siue in passiua, significat, *à parte*, tamquam si quærenti *Vnde*? respondeatur, *Hinc*, *Istinc* : *Illinc*; vt si quærat quis; *vnde petetur viaticum*? eique ego respondeam, *à me petatur*, stolidus esset, qui mea verba sic acciperet, quasi ego viaticum petere debeam. Ita dicimus; *Ventus flat ab Oriente*. Et cùm Cornelius Tacitus dixit; *Trepidatur à Cæsare*, non significat, Cæsarem trepidare, sed à parte Cæsaris, hoc est, Cæsarianos. Et Cicer. 2. Offic. de Alexandri Pheræi morte, quum inquit; *Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus*, non significat, ipsam Theben manu sua interfecisse regem, quem Thesiphonus, Pitholaus, & Lycophron ipsius Thebes fratres trucidarunt. Sic Plutarchus in Pelopida, & Diodorus Siculus lib. 16. Ann. 4. Pomponius Mela lib. 1. cap. 21. *vrbem Dioscuriada à Castore & Polluce conditam dicit*, quam re vera Amphitus, & Telchius aurigæ Castoris, & Pollucis condiderunt. Vide Solinum. Terent. Phor. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.* Hanc phrasin sic retulit Cæsar. 1. Ciuil. *Pauca apud eos locutus, quòd si à parte eorum gratia relata non sit pro suis in eos maximis beneficijs, dimittit omnes incolumes.*

Ab illo

A parte illius.

Hic me locus admonuit, vt varia subiungam testimonia, in quibus eadem res nunc per *A*, vel *Ab*, nunc aliter enuntietur. Liuius lib. 6. Dec. 3. de Iubelio; *Me quoque iube occidi*, *vt gloriari possis, multo fortiorem, quàm ipse es, virum abs te occisum esse.* Val. Maxim. lib. 5. cap. 2. de eodem Iubelio; *Quid cessas in me cruentam securim distringere, vt gloriari possis aliquando, virum fortiorem, quàm ipse es, tuo iussu interemtum*: idem Val. Max. lib. 5. cap. 3. de Carbone; *Sed nobis tamen tacentibus, Gn. Carbonis*

A te, id est tuo iussu.

iuſſu tuo interemti mors animis hominum obuerſabitur: idem rurſus de eodem, lib. 6. cap. 2. *Vidi Gn. Carbonem, cum in ſummo eſſet imperio, à te equite Ro: trucidatum*. Huc adde illa paulo antè relata de Metello, & Luceio.

Sed iam ad aſylum ſacrarum litterarum confugiam, vt peruicaces Grãmaticos conuincam. D. Paulus 6. ad Rom. ὁ γαρ ἀποθανὼν δεδικάιωται ἀπὸ Τῆς ἁμαρτίας, id eſt, *Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato*. Verte in actiuam more Grammatico, & in hæreſin incurres, ſic; *Peccatum iuſtificauit illum, qui mortuus eſt*. Quid abſurdius? *A peccato iuſtificatus eſt ille*, hoc eſt, *à parte peccati*, quia non pertinet ad eum peccatum. *A pecca to, pro ad peccatum.* Ita dixit Pilatus; *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius*. Sicut Virg. *Siccæ ſanguine fauces*, pro, à ſanguine, ideſt, non humentes à ſanguine. *Vulgo,* Obſcurius illud Matt. cap. 11. & Luc. 7. *Iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis*, id eſt, doctrina non pertinet ad hanc generationem. quoad peccatum. Et Hier. 10. *Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia*.

A, vel *Ab*, idem eſſe quod, *à parte*, multis poſſem teſtimonijs oſtendere. ſed accipe pauca; ac primùm in verbo ſubſtantiuo. Plaut. Curc. *Tam à me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit*. *Sum.* Terent. Hecy. *Narrat, vt virgo à ſe integra etiam tum ſiet*: idem; *Ab Andria eſt ancilla hæc*: idem Heaut. *Tantumne eſt ab re tua otij tibi?* Val. Max. lib. 2. cap. 4. *Atellani autem ab Oſcis acciti ſunt*, id eſt, Romani acciuerunt illos ab Oſcis. Cicero pro Muræn. *Noſtri inquam illi à Platone, & Ariſtotele moderati homines*, id eſt, Platonici, & Ariſtotelei: idem 3. Orat. *A cæteris ſilentium fuit*: idem pro Mil. *Beatos eſſe, quibus ea res honori fuerit à ciuibus ſuis*: idem pro Rabir. *Quorum*

impunitas fuit, *non modò à iudicio*, *sed etiam à sermone*: idem 1. Orat. *Vide ne hoc totum Scæuola sit à me*. Ciceroniana sunt; *Locus à frumento copiosus*; *magistratibus nuda respublica*; *ab amicis inops*; *à propinquis nudus*; *à suis munitus*; *orba ab optimatibus concio*. Dictys lib. 6. Amitto. *Vbi multa indigna expertus*, *ad postremum à Polyphemo plurimos sociorum a miserit*. Cicer. 3. Orat. *Nihil isti adolescenti*, *neque à natura*, *neque à doctrina deesse sentio*. Terent.

Desum. *Possum.* Heaut. *Sed hic actor tantum poterit à facundia*, *quantum*, &c. Cicero *à voluntate scriptoris stare*; aut *à se*

Sto. *potius*, *quàm ab aduersarijs stare*; *à senatu stare*. Terent. And. *Concrepuit à Glycerio ostium*: idem; *Sed*

Concrepo. *quid ab illo crepuerunt fores?* Ouid. epist. Deian. *In-*

Crepo. *festo ne vir ab hoste cadat*: & 5. Metamor. *Magna feres tacitus solatia mortis ad vmbras*, *A tanto cecidisse viro*: idem 13. Meta. *Occidit à magno*, *sic D*, *vol-*

Cado, *occido.* *uistis*, *Achille*. Alio sensu dixit Liuius lib. 25. *Plures ab Romanis equites ceciderunt*. significat enim plu-

Pereo, *intereo.* res Romanos interfectos. Propert. *Solus amans nouit quando periturus*, *& à quo*. Lucan. *Quis nolit ab isto ense mori*. Ouid. 3. de Ponto; *Discipulo perij solus ab ipse meo*. Cicer. 2. Offic. *Phalaris non à paucis interijt*, *vt hic noster*: idem; *à valentiore interire*.

Ciere. Plini. lib. 11. *Quum perijt ab Annibale*. Liuius lib. 1. *Vtrinque pugnam ciebant*, *ab Sabinis Metius Curtius*, *ab Romanis Hostius Hostilius*. Cic. *Tantum amo-*

Cōcilio. *rem sibi conciliarat à nobis omnibus*. Plaut. Most. *Qui à patre eius conciliarem pacem*. Terent. Eun. *Nequis fortè internuncius clàm à milite ad eam cursitet*. Cicer. Atti. *Mare nunc*, *quia à sole collucet*, *albescit*.

Cursito. *Collucet.* *Defluo.* Horat. *Multaque merces defluat tibi æquo ab Ioue*. Virg. *Qui nunc Misenus ab illo dicitur*, idest, propter

Mise-

Misenũ;sic,dux dicitur à ductu,& rex à regẽdo.Plin. *ab amicitia eius Gracchanus appellatus*.Plaut.Cistel. *Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine*. Plin.lib.24.c.8. *Si caput à Sole dolet*.Cic.*Et à me insidias metuunt*. Ouid. *Nubibus assiduis pluuioq; madescit ab Austro*.Cic.1.Acad.*Nunciatum est nobis à M. Varrone, venisse eum ab Roma*. Val. Max. lib.4.cap. 3. *Interim velim ne mihi à Sole obstes*. Cicer. 2. Nat. *Et si est calor à Sole, sese opponant*. Ouid. 1. Metam. *Postquam vetus humor ab igne percaluit Solis*.Lucret. lib. 6. *& in lucem tremulo rarescit ab æstu*.Cic.Attic. *Quum Romæ à iudicibus forum refrixerit*. Cic.*Saluebis à meo Cicerone*. Quintil. lib. 3. *An timendum à rege bellum?* Ouid. 2. Fastor. *Sed tamen à vento, qui fuit, vnda tumet*. Cæsar lib. 3. ciuil. *Hæc à custodibus classium loca maximè vacabant*. Plaut. Epid. *A morbo valui, ab animo æger fui*. Cicero; *Mars communis sæpe spoliantem iam, & exsultantem euertit, & perculit ab abiecto*. Itaq; si dixisset; Spolians percussus est ab abiecto, non aliud intelligendum esset, quam percussum fuisse ex parte abiecti, velut instrumentum, per quod Mars eum perculit.

Dicor. Doleo. Metuo. Madesco Nuncio. Obsto. Oppono. Percaleo Raresco. Refrigeo Salue. Timeo. Tumeo. Vaco. Valeo.

Sed quid in his moramur, si sola hac ratione hoc euincere possemus? Si præpositio *A*, vel *Ab*, cum eodem verbo, & eodem sensu, in actiua, & passiua reperitur, insipientis præceptoris erit, vtrobiq; rem agentem explicare. verbi gratia; *Dabuntur à me pecuniæ*, non est, *Ego dabo pecunias*, *sed dabo à me pecunias*, quod Hispane dicitur; *De mi parte, ò a mi cuenta*. Adferamus igitur exempla, vbi *A*, vel *Ab*, eodem sensu in actiua, & passiua, in vno eodemque verbo reperiatur.

Cicero; *Neque vero M. Tullius animum à vestra*

Abalieno. *abalienauit poteſtate*. Plaut. Milit. *Iſtuc crucior à viro me tali abalienarier*.

Abduco. Abducere animum à ſolicitudine; & puerum à Grammaticis; & abducere à nido, trita ſunt. Cicer. *Naue à prædonibus abducta*; *A marito ad diuortium vxor abducitur*, teſte Donato. Plautus Pœn. *Filius abductus à patre puer ſeptuennis ſurripitur*.

Accipio. Accipere ab aliquo, & Accipi. Liu. 10. *Similius verò eſt, à Gallo hoſte, quam Vmbro eam cladem acceptam*. Ita; *Ab illo acceptæ*, vel *allatæ literæ*, non ſignificat illum accepiſse, vel attuliſſe, ſed literas illius eſſe acceptas, aut allatas.

Adfero. Cic. Senect. *Eique dona à ſocijs adtuliſſet*: idem 3. leg. *Cui ne reditus quidem ad bonos, ſalutem à bonis potuit afferre*: idem Attic. *Et plus à vobis præſidij, quàm à cæteris opis ad ſalutem poteſt afferri*: idem; *Nuncij à Parthis adferuntur*.

Aufero. Cic. pro domo ſua; *Clodius pecunias conſulares abſtulit à ſenatu*: idem Attic. *Totam Academiam à nominibus nobiliſſimis abſtuli*. Plaut. Pſeud. *Auferetur id præmium à me, quod promiſi per iocum?*

Accipio. Terent. Adel. *Abs quiuis homine, quum eſt opus, beneficium accipere gaudeas*. Cic. Acad. *Quæ à quouis accipi oporteret, & quæ repudiari*.

Amo. Plaud. Pſeud. *Vbi ſunt iſti, qui amant à lenone?* idem Pænulo; *Amat à lenone hic*. Cicer. *vt ſcires, eum non à me diligi ſolum, verùm etiam amari*.

Auerto. Auertit oculos ab illo; *A iudicibus oratio auertitur*.

Auello. Sperat ſe à me auellere; *Non ab ea rep. auellar*. Sic diuello, & reuello.

Audio. Cic. de Senect. *Sæpe à maioribus natu audiui*: idem 3. Fin. *Eſſeque hominis ingenui, velle bene audire à parenti-*

parentibus ; nostros senes commemorare audiui ab alijs senibus auditum Prof. Claud. de raptu, lib. 1. *Iam magnus ab imis Auditur fremitus terris.*

Cic. Attic. lib. 14. *A me hoc illi dabis:* idem pro Flac. *A b Attilio Seruilio dicit se dedisse, & à suis fratribus :* idem Attic. *Se à me quodammodo dare.* Plaut. Capt. *Viaticum vt dem ab trapezita tibi:* idem Menæch. *Da sodes à te, post reddidero tibi.* Terent. Adel. *Dabitur à me argentum.* Cic. 1. Verr. *Tempus quod mihi ab amicorum negotijs datur:* idem Att. *Datur mihi epistola à sororis tuæ filio:* idem 1. Leg. *Nullam tibi à causis vacationem video dari:* idem lib. 7. Epist. *Ad Cæsarem litteræ mihi dantur à te.* *Do.*

Virg. *Dum teneras defendo à frigore myrtos.* Plin. *Vestes à tineis defendit hæc herba.* Cæsar. 2. Ciuil. *Musculus defenditur à nostris.* Cicer. 2. Agrar. *Ab hostibus defendi paludib.* Vide, Munio, & Prohibeo. *Defendo*

Deijcere oculos à Rep. *Deiectus ex aliquo, & ab aliquo loco.* *Deijcio*

Desidero abs te aliquid.; *Desideratur à magno philosopho grauitas.* *Desidero.*

Desperare ab aliquo, Cic. in Pison. *Te spem habere à Tribuno plebis, si tua consilia cum illo coniunxisses: à Senatu quidem desperasse*, id est, te nihil tibi de Senatu polliceri posse. *Despero.*

Plaut. Rudent. *Qui prædam ab eo emerat.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 2. *A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam iactum emerat.* Cicer. Offic. *Aut captos à prædonibus redimunt:* Cic. 1. Verr. *Emtum est ex senatusconsulto frumentum ab Siculis, prætore Verre:* idē pro Sextio ; *Ex his princeps emitur ab inimicis meis.* Plaut. Epid. *A lenone quædam vt fidicina, quam amabat, emeretur sibi.* *Emo & redimo.*

Sueto. August. *Caium, & Lucium adoptauit, domi per assem, & libram emtos à patre Agrippa*. Liuius Dec. 4. lib. 4. *Vt captiui ab Annibale redimantur*. Iuuen. Satyr. 4. *Monstrum nulla virtute redemtum à vitijs*. Ouid. in Epist. *Si tibi ab Atrida precio redimenda fuissem*. Vide Peto, & postulo.

Eripio. Eripere à periculo; *Vereor ne eripiatur à nobis regia causa*.

Excludo. vide. Repello. Cicer. pro Cluent. *Excludere ab hæreditate*: idem Verri. 5. *Excludere aliquem à negotio*. Terent. Andri. *Vt ab illa excludar, huc concludar*. Cic. 1. orat. *Repelli, & excludi à gubernaculis ciuitatum*.

Exigo. Exigere aliquid ab aliquo. Quintil. lib. 1. *A Grãmaticis exigitur poetarum enarratio*. Cæsar. 1. Ciuil. *Pecuniæ à municipijs exiguntur*.

Exspecto. Exspectare ab aliquo. Cicero; *Omnia volo à me postules, & exspectes*: idem; *Diligentiam à me exspectari puto*.

Extorqueo. Extorquere aliquid ab aliquo, tritum est. Cicer. *Pecunia omnis ab eo extorta, atque erepta est*.

Facio. Cicer. de vniuers. *Mundus per se, & à se, & patitur & facit omnia*: idem 1. Inuent. *Commune est, quod nihilo magis ab aduersarijs, quam à nobis facit*: idem de Orat. *A se aliquid facere*. Tritum est; *hoc factum à vobis*.

Furor. Ferre ab aliquo. Vide supra Aufero. Plaut. Rud. *Nisi multis blanditijs à me gutta ferri non potest*. idest tu à me non feres guttam aquæ. Furari ab aliquo. Cic. *Si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres*.

Flagito. Cic. ad Appium; *Flagitare promissum ab aliquo per litteras*. Cic. pro Sext. *Flagitabatur ab his quotidie cum querelis bonorum omnium, tum etiam precibus*

bus senatus, vt meā causā susciperent. Vide Postulo.

Terent. Phorm. *Otium à senibus ad potandum vt habeam.* Cicero Bruto; *Nullas adhuc à te litteras habebamus*: idem pro Sext. *Habere beneficium ab aliquo*: idem 1. Offic. *Scenicorum quidem mos tantam habet à vetere disciplina verecundiam,* &c. idem 12. Famil. *Habeas eos à me commendatos*: idem; *habere præsidium, vel spem ab aliquo*: idem in Vatin. *Quare ne tibi hunc honorem à me haberi fortè mirere*: idem pro Cælio; *Eam dignitatem in M. Cælio habitam esse summam, hodieque haberi ab omnibus.* Egregius locus est in Plauti Menæc. act. 5. *Ludibrio pater habeor.* SE *vnde?* MVL. *Ab illo meo viro.* *Habeo.*

Ciuitatem ab aliquo impetrare, tritum est. Cice. Amicit. *Quid postules ab amico, & quid patiare à te impetrari.* Plaut. Mostel. *Aliud quiduis impetrari à me facilius perferam*: Et Rud. *Decet id abs te impetrari.* Val. Maxim. lib. 4. cap. 3. *A seruis vix impetrari potest, ne eam supellectilem fastidiant, qua vti Consul non erubuit.* Cæsar 1. Ciuil. *Aegrè ab ijs impetratum est vt in senatu recitarentur.* *Impetro.*

Cicer. pro Cluent. *Itaque ei testamento legat pecuniam grandem à filio*: idem in Topic. *Vxori ancillarum vsumfructum legauit à filio.* In passiua tritum est apud Iurisperitos; *Domus legata est à Titio.* Vide Brisoniū, & Hotom. in *A*, vel *Ab*, & pensita phrasin. *Lego, as.*

Cicer. Attic. 16. *A Bruto legi Antonij edictum*: sic dicimus, *Legi à te litteras.* Ouid. 3. Pont. *A posteritate legi.* Cicer. *Liber tuus legitur à me diligenter.* idest, per meos; vt, *Trepidabatur à Cæsare.* & captus oculis etiam diceret; *Terentius legitur à me diligenter.* *Lego, is.*

Cicer. *Liberaui hunc à Cæsare*, tritum est: idem; *Libero.*

liberare se ab aliquo : Idem; *A scelere certè liberati sumus* : idem ; *Te à quartana liberatum gauedo*. Vide. Separo.

Mitto. Cic. 13. Att. *Ab illo mihi mittas* : idem ; *&* à *me missi sunt*.

Moueo. Remoueo. Mouebo hunc à sacra linea: remoue te ab illo; remouentur à vitijs.

Munio. Tacitus lib. 10. *Sæuus ille vultus, & rubor, à quo se contra pallorem muniebat*. Columel. *Quantumq; res patietur, à frigore, & tempestate muniemus* : idem ; *Hortum ab incursu hominum, pecudumque munire*. Horat. *Inclusam Danaen munierant satis nocturnis ab adulteris*. Lucret. lib. 3. *Quòd lethalibus ab rebus munita tenetur*. Cæsar. 2. Ciuil. *Tecta, atque munita ab omni ictu telorum*. Tacitus; *munitus ab insidijs*. vt Horat. *Tutus ab infestis latronibus*. & Ouid. *Tutus ab insidijs*. Vide Defendo.

Muto. Mutare ab aliquo, idest, ex eo, siue pro eo qui fuerat. Virgil. *Heu mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore?* Vbi ridiculus sit, qui Ab, rem agentem significare putet.

Numero. Cicer. pro Flac. *Si prætori dedit, à quæstore numerauit* : idem 2. Phil. *à se numerare*. Martial. *Omnis ab infuso numeretur amica Falerno*. Vide Soluo.

Pello. Liuius lib. 2. *Tarquiniensis ab sua parte Romanum pepulit*. Terent. *Quis nam à me pepulit tam grauiter fores* : idem ; *Et istum æmulum ab ea pellito*. Cæsar. 1. Gall. *Quum hostium acies à sinistro cornu pulsa*. Liu. *Cætera à fronte pulsa*.

Pereo. Perire ab aliquo. Plaut. Pœn. Act. 4. sc. 4. *Metuo ne à te per deam*, pro peream. Ouid. *Discipulo perij solus ab ipse meo*. Plin. *Qui perijt ab Annibale*.

Peto

Peto à te, tritum est. Cic. 6. Epist. *Nec tamen ipse, à quo salus petitur, habet explicatam rationem salutis suæ*: idem 1. Diuinat. *Vt ab eius solo in quo est humatus, oracula peterentur.* Martial. *A caupone tibi fæx Laletana petatur.* Liu. 6. *Ab Latinis Hernicisq; res repetitæ.* pro, Romani à Latinis repetierunt. Vide Emo, & Reposco. *Peto.*

Postulare ab aliquo, tritum est. Cicer. 1. Leg. *Veritas à te postulatur*: idem 2. Tuscul. *Quod ergo & postulatur à fortibus, & laudatur quum fit*, &c. idem lib. 1. *Postulatur à te iamdiu, vel flagitatur potius historia.* Cic. Philip. *Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo solùm, sed etiam sapientia postulatur*, &c. vide Emo. *Postulo.*

Dicimus prohibeo vim ab amico, & amicum à vi. Cic. 3. Offic. *Nam & à rep. forensibusque negotijs armis impijs, vique prohibiti.* *Prohibeo.*

Proijcere, & reijcere à se mala, tritum est. Cic. *A liberis suis abstrahi, & à coniuge abripi, & ab aris, focisque innocentem proijci.* nota hæc infinita verba. *Proijcio.*

Cic. 2. Orat. *Ne ipse aliquid à me promsisse videar*: idem; *Iuris vtilitas vel à peritis, vel de libris depromi potest.* 1. Orat. *Promo. Depromo.*

Cic. *Litteras à te mihi Stator tuus reddidit*: idem; *Litteræ mihi redditæ sunt à te*: Idem; *Litteræ mihi redditæ sunt in senatu ab Lentulo.* *Reddo.*

Rapere ab aliquo, tritum. Hora. 3. Carm. *aut aquosa raptus ab Ida.* *Rapio.*

Recuperare ab aliquo. Hygin. Fab. 69. *Vt exercitum sibi commodaret ad regnum à fratre recuperandum*: & Fab. 85. *Pelops à Laio filium bello recuperauit.* *Recupero.*

Repel-

Repello. *Repellere seruitutem à ciuibus*, dixit Cicero ad Brutum. Cic. 1. Orat. *Repelli, & excludi à gubernaculis ciuitatum*.

Reposco. Cic. 1. Verr. *Nihil est quod minus ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere*. Val. Max. lib. 3. cap. 6. *Quum à Scipione ratio in curia posceretur*, ideſt, quum Tribuni ab eo peterent rationem. Vide Peto, & Poſtulo.

Separo. Cicer. Luceio; *Qui omnes à perpetuis suis historijs ea, quæ dixi, bella separauerunt*: idem 4. Acad. *Quoniam vera à falsis nullo discrimine separantur*. Ouid. 1. Amor. *A domina separari*. Vide Libero.

Soluo, persoluo. Cicer. 5. Attic. *Sed etiam hoc dicit, se à me soluere*: ibidem lib. 7. *Ab Egnatio soluat, quod tibi debet*: idem pro Plant. *ab aliquo persoluere*: idem; *Id à vobis persoluere me sinite*. Plaut. *Res soluetur ab trapezita meo*. Cice. *Solutus à cupiditatibus*. Ouid. *Ab amplexu alicuius solui*. Vide Numero.

Sumo. Terent. Adelph. *Postremò à me argentum, quantum est, sumito*. Cicer. pro Lege Man. *Ab eodem Pompeio omnium rerũ egregiarum exempla sumantur*. Ouid. 2. Amor. *Fastus sumuntur ab imagine speculi*.

Tego. Cæſar. 3. Ciuil. *Qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tutus*.

Verbum igitur paſſiuum ſolo ſuppoſito contentum eſt. Cicer. lib. 15. Epiſt. citat verſiculum Næuij; *Lætus sum laudari me abs te pater laudato viro*. Sed attende quomodo diſtinguat idem Cicero lib. 5. ad Luceium; *Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato viro*: item pro Milone; *Factum ne sit? at constat. à quo? at patet*. Vides particulas, *à quo*,

ſeparari

separari à verbo passiuo. Vide *Habeo*, supra. Denique eodem prorsus manente sensu, actiua oratio in passiuam verti non potest. Vnde falluntur Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 28. & Reuard. lib. 2. cap. 5. Variar. qui putant, valere stipulationem etiam in passiua voce; vt, *dabis? dabitur.* Id ostendunt ex loco Plauti in Pseud. Act. 4. Sc. 4. *Viso quid rerũ*, vbi Simo dicit; *Viginti minas dabin?* Respondet Ballio, *Dabuntur.* Sed in sequenti scena sic se excusat Ballio; *Auferetur id præmium à me, quod promisi per iocum?* Quasi dicat, ego nec verè promisi, nec verè, aut ex formula fui stipulatus, sed iocosè, & quasi coactus, cui Simo respondet; *De improbis viris auferri præmium, & prædam decet.* Quæ dixi de verbis passiuis Latinis, eadem de Græcis dicta esse velim: in omni enim idiomate passiuum solo supposito contentum est. Et quamuis vernaculæ linguæ careant omnino passiua voce, dicimus tamen; *corre se, anda se, acabò se la guerra, meior se viue en el campo que en la ciudad.* Si corre, si và, si finì la guerra, meglio si viue nella campagna, che nella Città. vbi solo supposito etiam subintellecto perficitur oratio.

De Verbo substantiuo, Sum, Fuo, Fio, & de his formis, Mea interest, tua refert. Cap. V.

FVndamentum, siue radix omnium verborum est verbum substantiuum, quod Græcè φύω, latinè *Fuo*, vel *Fio* dicitur. Et φύω quidem à φύσις, id est, natura, dici certum est, nisi mauis à φύω φύσις; & verbum ἐστὶ Latinis, *Est*, & εἰμὶ *Sum*, apte, & verè verbum est substantiuum, repugnante etiam Cæsare Scaligero cap. 112. qui contendit, per verbum hoc

etiam

etiam accidens significari; vt, *Cæsar est Albus*, in quo quantum fallatur ostendimus alibi, quum disputauimus contra Dialecticos, Accidens non prædicari de substantia: nam in voce, *Albus*, deest *homo*, alioqui sonaret, *Cæsar est albus Cæsar*. Vide Ellipsim in principio.

Tua interest, nostra non refert, dixi esse accusatiuos plurales. Hoc præclarum inuentum debemus Cælio Calcagnino in epistolis; deinde Iulio Cæsari Scaligero. At isti, quia meum inuentum esse credunt, sibi ducunt palmarium, quum me impugnant; ego tamen vt meum defendam.

Præpositio ante verbum, nunc compositum verbum efficit, nunc fertur in casum vlteriorem; vt, *argutos interstrepere anser olores*, de quo latè Lambinus lib. 2. Od 7. Ad hunc modum se habet *Interest*: dicimus enim, *Murus interest inter me, & te*: Et *mea interest hoc facere*, idest, Et inter mea negotia. Horat. *Nihil intra est oleam, nihil intus in nuce duri*, idest, nihil est intra oleam duri: idem; *Villa, quæ superest Claudi cauponas*, id est, quæ est super cauponas. Hic valde miror acumen Grammaticorum, qui comminisci potuerunt *Mea, Tua, sua*, esse ablatiuos singulares. Pudet recensere rationes quibus id probent, aliquas tamen, honos sit auribus, proferam. *Ablatiuus, Re*, inquiunt, *poscit Mea, Tua, Sua*: *nam Interest mea, idem est, quod est in re mea*. Sed falluntur cum suo Calepino: neque enim dicitur latinè, *Hoc est in re mea*, sed, è *re mea*; aut, *est in rem meam*. Addunt præterea, *quia Re, est fæmininus ablatiuus, ideo additur mea*. Næ isti Lynceos habent oculos, qui ablatiuum, *Re*, tam clarè prospexerint. Iam deinde miseret me Laurentij, qui dicat, sonantius

tius dicis; *Interest mea*, quam, *interest meo*; quia *mea*, collocatur in medio, & est vox suauior. Contra hos aduoco Aristotelem, ex cuius doctrina scimus, voces compositas nullam habere rationem partium singularium, imo nec partes ipsas aliquid significare: nam in hoc nomine, *Omnipotens*, Omni, nihil significat, quatenus est pars dictionis, sicut nec *potens*. Cur igitur dices, *Re*, in compositione posse esse aliquid, cui addas, *mea*, *tua*, *sua*. nam in voce *Agricola*, non poteris addere ad τὸ, *agri*, *felicis*, vel *fertilis*.

Sed quid in Grammaticorum tenebris refutandis operam perdimus, ac non potius in his verbis suppositum clarissimè ostendimus? Cicer. Attic. lib. 3. epist. 19. *In Epirum me statui conferre, non quo mea interesset loci natura*: idem 4. Finib. *Mihi non satis videmini considerare quid intersit naturæ quæque progressio*. Terent. Adelph. *Hoc pater, ac dominus interest*. Plaut. Mostell. *Pluma haud interest, patronus an cliens fuat*. Terent. Adelph. *Quid ista Aeschine nostra?* subaudi, *intersunt*, vel *referunt*. Syntaxis est; *Aeschine, quid ista sunt inter nostra negotia?* Donatus ad illud Terentij in Phorm. *Quid tua, malum, id refert*, subdit; *Et quære quomodo dicatur, quid mea, quid tua? an deest AD, vt sit, ad mea, ad tua?* Hæc Donatus, qui etiam si omnino scopum non attigit, tamen contra Grammaticos, accusatiuos, non ablatiuos esse indicauit. De verbo Refert, aut potius Refero, minus est dubitandum; semper enim actiuum est, etiam in, *Mea refert, tua non refert*, vt; *hic puer patrem refert*, id est, repræsentat: *hoc rem tuam minime refert*. Sed accipe verum suppositum, Cic. Attic. *Quid refert vna sententia omnium?*

nium? pro quo vulgo dicunt; *Quid importat*, id est, affert; vt Lucr. 3. *Aut aliam quamuis cladem importare pericli*. Et Cic. *Detrimenta rebus publicis per homines eloquentes importata*. Varro lib. 1. *Hæc varietas maximè refert*. Plin. lib. 7. cap. 6. *Incessus in grauida refert:* & lib. 11. cap. 51. *Multum tamen in his refert & locorum natura:* & lib. 16. cap. 33. *Neq; terræ tantum natura circa has refert:* & cap. 39. *Infinitum refert lunaris ratio:* & libr. 17. cap. 24. *Refert & tempus anni:* & lib. 18. cap. 21. *Plurimum enim refert soli cuiusque ratio:* & capit. 31. *Longitudo in his refert, non crassitudo*. Lucretius lib. 4. *Vsque adeo magni refert studium, atque voluntas*. Vbi subaudi, *Quid*, vel *Aliquid:* sicut idem lib. 1. *Propterea magni quid refert semina quæq; cum quibus, & quali positura contineantur*. Plaut. Pers. a. 4. s. 4. *Quid id ad me, aut ad rem meam refert, Persa, quid rerum gerant?* Et mox; *Nunc ad illud venies, quod refert tua*. Et Sceny. 5. *Prius percunctari volo quæ ad rē referunt:* idem Mil. a. 3. s. 1. *Quid meminisse id refert ad hanc rem tamen?* Et Trucul. Act. 2. sc. 4. *Cui rei retulit se assimilare?* Ex quo loco apparet, nugari Verrium, cum *Refert*, explicat *Rei fert*, quasi *Re* sit Datiuus, non Ablatiuus. Præterea autem hinc intelliges apertissimè, errare Grammaticos, quum dicunt *Mea, tua, sua*, esse ablatiuos fœmininos, quia ex illorum regula in oratione infiniti verbi dicendum esset; *Dico*, vel *arbitror meam referre; aiunt meam interesse, non mea*. Sed contra Plinius lib. 14. *Manifestum est patriam, solumque referre, non vuam:* & lib. 21. *Diximus & terram referre plurimum*. Dicimus itaque Latinè; *Mea interest, nostra refert, regis interest; cuius*, vel *cuia interest*, vel *refert*, subaudi, *officia*,

ficia, opera, munera, vel *negotia*. & intereſt, ab, *Inter*, non à, *Re*, componi, diſerte indicant illi Horatiani verſiculi. Saty. 2. lib. 1.

Rem patris oblimare malũ est vbicunque; quid interest in matrona, ancilla peccesue togata.

Tum præterea, ſi verum eſſet, ablatiuum *Re*, in *intereſt*, & *refert*, ego in *Intereſt*, *re*, non inuenio, mouere has tragœdias, illud, *Re*, deberet produci. Sed Horatius dixit in arte.

Intererit multum Dauuſne loquatur, an herus.

Non igitur illic, *Re*, eſt, ſed *Inter*. At dices, in, *Refert*, imperſonale, *Re*, producit, quia ſignificat, *res fert*. Quam hoc falſum ſit, diſputauimus in arte, quum de, *Re*, egimus in quantitate. Iuuenalis quidem perſpicue corripit; *Sportula quid referat, quantum rationibus addat.* Vulgo Itali dicunt, *Quanto importa la parte*, ideſt, quantum refert, affert, appotat. Terent. *Neſcit hoc lucri quantum ei damni apportet.* Vbi & *Importat* dici potuiſſe, iam modo ex Lucretio, & Tullio apparuit.

De Verbo infinito, ſeu imperſonali. Infinitum non determinatur à verbis: pro omni caſu poteſt poni. Tempus eſt abire Latinè dicitur, & vſitatè. Cap. VI.

ANxiè torquentur Grammatici, dum quæ verba infinitum determinent, expiſcantur; ſed fruſtra ſudant, & nihil explicant. Quanto rectius Priſcianus, qui ex antiquis ſic diſputat; *Vim nominis rei ipſius habet verbum infinitum; vnde quidam nomen verbi hoc eſſe dicebant: dico enim,* bonum eſt legere, *vt ſi dicam,* bona eſt lectio. *Hæc ille.* Miner- *Infinitiuus eſt nomen verbi.*

uæ placet, Infinitum semper esse verbum, sed eius totum sensum,& orationē sumi pro aliquo casuum. Aliquando vero nomen verum est; vt *Scire tuum*; *Nostrum viuere*. Sic *Fieri* & *Facere*, nomina sunt, & *Factum* significant; *Quoad eius fieri potest*, id est, possibile est; *quo ad eius facere potero*, pro, eius rei factum. Sed iam exemplis per omnes casus ductis rem explicemus.

Infinitū verbum pro Nominatiuo. In recto dixit Horat. *Virtus est vitium fugere*. Vbi τὸ *Fugere* suppositum verbi est, vt sit, *Fugere vitium*, idest, *Fuga vitiorum est virtus*: sic alibi, *Dulce est desipere in loco*, ideſt, desipere in loco est negotium dulce. I nunc,& dic, Verbum,*est*, determinare infinitum. Attende diligenter verba Ciceronis 3. Officior. *Non enim falsū iurare peierare est, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere periurium est.* Vides hic, *Peierare*, & *periurium* idem omnino esse: idem 3. Tuscul. *Si autem caderet in sapientem ægritudo, caderet etiam iracundia*: subdit deinde; *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in inuidentiam*: & paulò inferiùs, sic colligit; *Cadit igitur in eundem, & misereri, & inuidere*. Hinc tu quoque collige, inuidentiam, & inuidere, misericordiam. & misereri, non differre. Ouid. 2. Metamor. *Posse loqui eripitur*, ideſt, potestas loquendi.

Infinitū verbum pro Genitiuo. Pro genitiuo, Cicero; *In spem venio tuum aduentum appropinquare*. Plaut. Mostell. *Noli facere mentionem te has emisse*. Terent. Phormio; *Summa eludendi occasio est mihi nunc senes, & Phædriæ curam adimere argentariam*. Virgil. *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros*: idem 3. Æneid. *Certa mori*: vt

ante dixerat; *Aeneas certus eundi.* Catull. *Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas.* Horat. *Indocilis pauperiem pati.* Pompo. Mela lib. 2. cap. 1. *Famam habent solere pro victimis aduenas cædere.* Ouid. *Signa dedi venisse Deum.* Plinius lib. 7. cap. 55. *Puerilium ista deliramentorum, auidæq; nunquam desinere mortalitatis commenta sunt.* Cicero; *Haberemque in animo nauem conscendere.* Sic dicimus; *Tempus est venire, hora est abire,* pro veniendi, & abeundi; quod quia Græcorum more dici, & poetis tantum concedi, credit Valla lib. 1. cap. 25. Oratorum etiam exemplis confirmabo. Cicero Attico lib. 10. *Quamquam tempus est nos de illa perpetua, iam non de hac exigua vita cogitare:* idem 1. Tuscul. *Tempus est iam hinc abire me:* idē 3. Natur. Deor. *Magnā molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem vocabulorum:* idem Verri. 4. *Potestas erat sese grauissima leuare infamia:* ibidem; *Capit consilium de amicorū, & propinquorum sententia, non adesse ad iudicium:* & 14. ad Attic. 13. *Cum consilium cepi legari à Cæsare:* idem pro Quintio; *Te consilium cepiße hominis propinqui fortunas funditus euertere:* idem pro Cecinna; *Nullam esse rationem amittere huiusmodi occasionem:* idem in Topicis; *Sed iam tempus ad id quod instituimus, accedere:* ad Heren. 3. *Tempus est ad cæteras partes rhetoricæ orationis proficisci.* Sallust. *Non fuit mihi consilium socordia, atque desidia bonum otium conterere:* idem; *Quibus in otio vel magnificè, vel molliter viuere copia erat.* Liuius lib. 30. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnauiter geri:* idem lib. 44. *Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in vrbem patefacere* C. Cæsar lib. 5. Gallic. *Respondit non esse consuetudinem populi Rom. ab hoste armato con-*

ditionem accipere : idem; *Consilium capit,omnem à se equitatum noctu dimittere.* Cur. lib.7.*Sed tempus saluti suæ, tanta iam parta gloria, parcere*: idem lib.4. *Cupido, haud iniusta quidem, cæterum intempestiua incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam inuisere.* Suet. Calig. *Ita bacchantem, atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri.* Valer. Max. lib.2. *Sed tempus est eorum quoque mentionem fieri.* Plin. lib. 13. in proœmio; *Indocilisque nasci alibi.* Terent. Andr. *Post vbi iam tempus est promissa perfici.* Virgil. *Iam tempus agi res.*

Infinitũ verbum pro Datiuo. Pro Datiuo, seu accusatiuo cum, *Ad.* Horat. 1. Epist.*Fons etiam riuo dare nomen idoneus*: idem in Arte; *Tibia aspirare, & adesse choris erat vtilis.* Virgil. *Et cantare pares,& respondere parati.*Pomp. Mela lib. 2. de quodam fonte; *potarique pulcherrimus.* Ouid. 1. epist. *Nec mihi sunt vires inimicos pellere tecto*: idem 1. Meta. *Sedit extinguere*: ibidem; *Fluctusq; & flumina signo iam reuocare dato.* Sallust. Catil. *Et vos seruire magis, quam imperare parati estis.* pro, seruituti magis, quam imperio.

Infinitũ verbum pro Accusatiuo. Pro accusatiuo, vt illud Demosthenis; *Non tanti emo pœnitere.* Plaut.Pers. *Didici vera dicere. Nisi te scire hoc sciat alter.* Horat. *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum:* idem; *Da mihi fallere,da iustũ, sanctumq; videri.* Terent.*iussi ei dare bibere*: idem *Vultisne eamus visere?* Sic,*Cogis me flere, discedere, ridere*: item illa; *Pergis pergere? Tendit tendere; Abijt abire,* pro accusatiuo cum præpositione. Terent. Heau. *Desine Deos gratulando obtundere, tuam esse inuentam gnatam,*id est, propter inuentam esse gnatam. Plaut. Mostell. *Mæstus est, sese has ædeis vendidisse.* Lucan. *O faciles dare summa Deos,*

eademq;

eademq; tueri difficiles, ideſt, ad dandum.'& tuendum. Virg. *Nam me diſcedere fleuit*, ideſt, ob meum diſceſsum: idem; *Armari edice*, id eſt, iube armaturam, vt armentur.

Pro ſexto caſu. Cicer. 1. Tuſcul. *Hominum quanta ſit mens, difficile eſt exiſtimare*: idem Oratore; *Eſſe igitur in oratione numerum quendam non eſt difficile exiſtimari.* Sic, *dignus amari; Contentus ſcripſiſſe; Indignor ſeruire malis*. Ouid. *O puer digniſſime credi, Eſſe Deus*. Plaut. Epid. *Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere*. Salluſt. Iugurth. *Audito regem in Siciliam tendere*, ideſt, audito regis itinere. *Infinitũ verbum pro Ablatiuo.*

Ex his iam liquet, Latinè, & vſitatè dici; *Tempus eſt abire*, quod multi putarunt, tum græcam eſse phraſin, tum poetis tantum conceſsam. Liquet item, Infinitum non ſumi pro imperfecto; vt *Dicere*, pro dicebat: nam intelligitur verbum aliquod. Vide, Cœpit, in Ellipſi verborum. Verba Quintiliani ſunt lib. 9. cap. 3. *At, quæ per detractionem fiunt figuræ, breuitatis, nouitatiſque maximè gratia petuntur, quarum vna eſt ea, quam libro proximo in figuras diſtuli, Synecdoche, quum ſubtractum verbum aliquod ſatis ex cæteris intelligitur; vt Cælius in Antonium*; Stupere gaudio Græcus: *ſimul enim auditur*, cœpit. *Hæc Fabius* acute, niſi vocaſset *Synecdochen*, quæ eſt Ellipſis. Melius Donatus in Hecyr. *Iniurias viri omnes ferre*. Figura, inquit, Ellipſis eſt.

Cupio eſſe diuitem, Latinè dicitur; cupio eſſe diues Græcè. Cap. VII.

VAlla libro 3. cap. 23. *Spero tibi eſſe bonus amicus; Credo tibi fuiſſe fidelis, propriè dicitur;*

per accusatiuum vero non, nisi alterum accusatiuum addas, qui antecedat infinitum, hoc modo; Spero me tibi esse bonum amicum; credo me tibi fuisse fidelem. *Hoc dictum*, inquit Budæus in comment. ling. Græcæ, *improbare videtur illud Ciceronis pro Quintil.* Ne, vt par quidem sit, postulat, inferiorem esse patitur: & ad Attic. lib. 10. *In Italia autẽ nos sedentes quid erimus; nam medios esse iam non licebit. Cæsar; Tenuem sectemini prædam, quibus licet esse fortunatissimos. Cur. Ad vestras manus confugio, iunuitis vobis saluum esse nolo. Hæc Budæus.* Sed quia ex his, quæ ille adducit, multa peruertunt, aut inuertunt Grammatici, planius hæc disquiramus. Infinitum *Esse, Dici, Haberi, Fieri*, & similia, quocunq; casu præcedente, postulant semper accusatiuum, si modo respiciat præcedentem; qui autem præcessit casus, accusatiuus erit expressus, vel subauditus, vt; *Cupio dici doctum; Præceptoris interest esse doctum; Licet vobis esse beatos; Vtor amico cupienti fieri probum.* Barbarè enim docet Ascensius in Vallam; *Miserere volentis tibi esse amici*; &, *Damnor à nolente esse bono.* Quum vero dicimus; *Dicor esse felix; cupio dici doctus; non vacat tibi esse quieto*, Græco more dicitur, atque ita vt Latinis canonibus defendi non possit, vt in Hellenismo disputabitur. Nunc autem quia & Laurentius, & recentiores hanc loquendi formam, *cupio esse doctum*, Latinè dici non posse arbitrantur, ex antiquissimis auctoribus comprobemus; & præter illa, quæ Budæus verè, & aptè in medium produxit, hæc attentis auribus considerate. Plaut. Cistell. scena 1. *Quia ego nolo me etricem dicier*: & Merc. Act. 1. sec. 1. *Vinctu te mihi esse obsequentem?* Cicero de opt. gener. orat. *Quare si*

quis

quis erit, qui Thucydidio genere causas in forum dicturum esse profiteatur, is, cæt. Virgil. 8. Æneid. *Hoc signum cecinit missuram diua creatrix, si bellum ingrueret, Vulcaniaque arma per auras laturam auxilio*. Curt. 8. *Octoginta talenta constituit laturum Alexander*. Terent. And. *Dicam aliquid iam inuenturum patri:* ibidem; *Vt dicam esse ducturum patri:* ibidem; *Nam pollicitus sum suscepturum:* idem Eunu. *Is hodie venturum ad me constituit domum*. Horat. lib. 1. Epist. 7. *Vir bonus, & prudens dignis ait esse paratum:* ibid. epist. 16. *Pulchra Lauerna da mihi fallere; Da iustum, sanctumque videri:* idem 1. Serm. *An, vt ignotum, dare nobis verba putas:* idem; *Quo tibi Tulle sumere depositum clauum, fieriq; Tribunũ?* Varro ling. latin. *Quũ hic liber, id quod pollicitus est demonstraturum, absoluerit, finem faciam*. Lucan. 2. *Concessa pudet ire via, ciuemque videri*. Martial. 1. *Erras meorum fur auare librorum, Fieri poetam posse qui putas tanti, scriptura quanti constet*. Ouid. epist. *Est mihi supplicij causa fuisse piam*. Metamor. 9. *Et me dignus eras, verum nocet esse sororem*. Martial. *Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse*. Quintil. lib. 7. *An huic esse procuratorem liceat:* & 3. *Procuratorem tibi esse non licet*. Cicero; *Ciui Romano licet esse Gaditanum*. Plaut. apud Festũ; *Licet vos abire curriculo:* idem Casin. Act. 3. sec. 5. *Redire me intro licet:* & a. 1. s. 1. *Non mihi licet meã rem me solum loqui*. Liuius 42. *Neminem eorum per Italiam ire liciturum*, subaudi *esse*, id est, fore vt neminem ire liceat. Terent. *Nam expedit, bonas esse, vobis*. Ouid. 13. Meta. *Non hæc sententia tantum est fida, sed & felix quum sit, facit esse fidelem:* idem in Nuce; *Nocet esse feracem:* ibidem; *Nudam ta-*

men expedit esse.

Nec profuerit Grammaticis,ex dogmate repetere, si præcesserit datiuus,datiuum sequi, aut accusatiuum: longè enim falluntur; nam datiuus ille non præcedit in illo quippe; *Non licet tibi esse bono*, syntaxis est, *esse bono non licet tibi*, & est Græca loquutio, de qua in Hellenismo. Imo ego sic statuo, vbi fuerint diuersæ sententiæ orationes, nos non posse loqui sine accusatiuo; *Vt præclarum est esse poetam; beatissimum est felicem mori; Melius est mori pauperem, quàm diuitem.* Cuius generis sunt illa, quæ citauimus; *quantum est esse Iouis fratrem*; &, *nocet esse sororem*. Cicero Marcello. 4. epist. *Denique si fuit magni animi non esse supplicem victori.* Sed & in hac parte Græcos iure suo non fraudauerim, & eorum phrasim imitantes. Lucanus; *Tutumque putauit, Iam bonus esse socer.* quod damnat Valla, sed fallitur, vt mox dicetur. Velleius 2. *Parum habebat summam accepisse, & ex equestri ordine Consul creatus esse*, pro, se consulem creatum esse. Propert. *Iurabo bis sex integer esse dies*, pro, me esse integrum: idem; *Visurum & quamuis numquam speraret Vlyssem*, pro se visuram. Agellius lib. 4. cap. 11. *Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius.* Vbi Henric. Stephanus, non animaduerso Hellenismo, imperite Solœcismū agitat.

Vox in Dus, semper participium passiuum est. Voces in Di, & Do, etiam passiuæ, nisi accusatiuum expressum habeant. Tempus est legendi librorum vsitate dicitur. Cap. VIII.

Gerunda dicuntur à gerẽdo, vel gerundo, quod à passiuo participio gerantur, & gubernentur,

Apud Liuium sæpè legimus; *Pro re benè gerunda.* & Seruius in Virg. sæpè dicit; *gerundi modus*; quamuis aliquando per errorem scriptum sit, *Gerundij modus.* Cledonius ait, *Gerundi verbum ideo dici, quod nos aliquid gerere significet; vtpote legendi causa veni, Legendo mihi contigit valetudo; Legendum mihi erit.*

Gerunda à participio in Dus. Et in Tus. Gerunda prisca in Dum.

Olim à participio in, *Dus*, quatuor gerebantur voces, quæ accusatiuum regerent, & à participio in *Tus*, vna tantum; vt, *lectum libros.* Vox in *Dum*, siue in recto, siue in accusatiuo; vt, *legendum est libros*, vel *legendum esse libros*, regebat accusatiuum. Varro 6. ling. Lati. *Quocirca radices eius in Etruria, non in Latio quærendum est*: ibidem libr. 8. *Quum inquiunt, vtilitatis causa introducta sit oratio, sequendum, non quæ habebit similitudinem, sed quæ vtilitatem*: ibidem; *Sic enim omnes repudiandum est artes.* Lucret. lib. 1. *Multa nouis verbis præsertim quum sit agendum*: idem; *motu priuandum est corpora quæque.* Varro Rust. *Canes paucos, & acres habendum.* Sed hæ phrases, quas Cicero non agnoscit, quamuis ex ipso, & Cæsare aliqua nobis falsò obijciantur, in desuetudinem abierunt. Ab eadem antiquitate est illud; *Venit ad recipiendū pecunias.* Varro ling. lat. 8. *Ad discernendum vocis verbi figuras.* Multi hodie sic loquuntur, & testimonio bonorum auctorum id se facere existimant, sed falsò: nam quæ afferuntur ex Cicerone testimonia aliter iam leguntur; vt, *Ad orandum Deos*, pro ad orandos Deos. Valer. Max. lib. 5. cap. 2. *Super hoc ædem, & aram fortunæ muliebri, eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendum curauit.* Alij legunt, *faciendam*. Sed, ex antiquitate, *faciendum* potest retineri: sic enim antiquissimi loquebantur, Liuius libr. 7.

Ad

Ad conciliandum gratiam: & lib. 26. *Ad vrbem vnam oppugnandum.* Sed vtroque loco ex veteribus libris legit Carol. Sigonius, *Conciliandam*, & *oppugnandam*. Neque obstat illud Ciceronis in Hercule Prodici; *Ad eligendum quam quisque viam sit ingressurus:* nam ibi tota oratio est pro substantiuo; vt si dicas; *Creditum est*, vel *credendum est Romam esse caput mundi.* Rectè itaque dicitur, *legendum est*, *& legendum esse*, sed non, *legendum est*, vel *esse libros*; quia illic est participium in neutrali terminatione, cuius substantiuum est, τὸ *legere*, hic vero est Archaismus, & inusitata loquutio. Illud vero Virgilianum lib. 11. *Pacem Troiano ab Rege petendum*, est in accusatiuo, & subauditur, *esse*, vt liquet ex præcedentibus. Sed ibi contendo, legendum esse, *petendam*, non *petendum*, ex codice antiquissimo manuscripto, qui asseruatur Salmanticæ, in collegio D. Bartholomei. Lucret. lib. 1. *Multa nouis rebus præsertim quum sit agendū.* sed sic optimè de esse potest, κατὰ. Propriè itaque dicenda verba Gerunda contendimus in *Di*, & *Do*, si tamen expressum habeant accusatiuum; vt, *legendi libros*, *legendo libros*: aliter enim participia sunt in neutrali terminatione, quorum substantiuum est, τὸ *legere*; Vt *tempus est legendi legere.* Hispanicè Tiempos es que se lea. Importunè hic solent crocitare Grammatici, esse quædam gerundia in *Di*, & *Do*, quæ significant passionem. ego omnes has voces *Dus*, *Di*, *Do*, *Dum*, significare passiuè asseuero, si accusatiuum non habent. Sed excutiamus, quæ ab illis solent afferri; non enim in illis explicandis inanis opera sumetur. Ouid. 5. Fast. de Arione; *Pretiumque vehendi cantat*, idest, vecturæ. Sueto. Claud. *Harpocratem, cui lectica per*

Gerunda in Di, & Do regunt accusatiuum, vel expressum, vel subauditum.

Participia quæ falso habentur pro Gerūdis.

In Di:

vrbem

vrbem vehendi ius tribuit. In his autem deest *se*, aut intelligitur substantiuum τὸ *vehere*, vel *vehi*; aut dicendum est, verbum *Vebo*, peculiaris esse cuiusdam significationis: nam *vector* est, qui vehit, & qui vehitur. Liui. lib. 5. *Is, quum in pace instituisset pueros ante vrbem lusus causa, exercendique producere*, id est, exercitationis, & lusus gratia, vt se exercerent. Cic. 1. act. in Verr. *Hæc totius Italiæ frequentia, quæ conuenit vno tempore vndique, comitiorum, iudiciorum, censendiq; causa*. subaudi *censere*, id est, censuræ, vt censeatur. Varro Rustic. lib. 2. cap. 7. de equo; *Si fastidium saliendi est*, subaudi *Equas*, id est, salturæ, vel coitus. Iustinus lib. 37. de quodam regio puero; *Athenas quoque erudiendi causa missus*, idest, eruditionis, vt sit *erudiendi erudire*: Hisp. de la erudicion, o del ense namiento. Idem posset dicere, si de aliquo doctore loqueretur; *Athenas mittitur erudiendi gratia*. Ouid. de Nuce; *Sic ego sola petor, soli quia causa petendi est*, id est, petitionis, vel τοῦ peti. Tibull. 1. eleg. 9. *Nec tibi cælandi fas sit*, id est, ne possis cælare.

In Do, partici- pia.

In datiuo. Plinius lib. 15. cap. 18. *Nam Alexandrinæ vix sunt vescendæ*: & lib. 21. cap. 16. *Radix eius vescendo est*, id est, apta esui: & lib. 34. cap. 15. *Ferrum rubens non est habile tundendo*, idest, tunsioni: & lib. 13. cap. 12. *Charta emporetica inutilis scribendo*, idest, Scripturæ: idem lib. 31. cap. 6. *Vtilis est bibendo, atque purgationibus*. Sic dicimus; *Maturuit nubendo puella*, idest, nuptui. Plaut. Epidi. *Epidicum quærendo operam dabo*. Sed hoc gerundum est, alia participia.

Gerundin Do cum accusatiuo.

Participia in

In accusatiuo fallo Grammatici citant ex Virgilio; *Inter agendum capras, & ante domandum boues*.

Dũ pro Gerundis habita, Vbi tantum legitur; *inter agendum*, & *ante domandum*. Cicero; *Hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus*, ideſt ad actionem, & dictionem exercendam: idem primo Tuſcul. *Tum multitudinem pecudum partim ad veſcendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum*, ideſt ad victum, cultus, & vecturam: idem; *Facilis ad credendum*, pro credibilis. Vides paſſiua participia in neutrali terminatione, in quibus deeſt infinitum verbi. Salluſt. Iugurth. *Quum Iugurtha Tiſidium ad imperandum vocatur*. Qui locus grauiſſimos viros, non ſolum Grammaticos ſemper torſit. Cicero lib. 9. Epiſt. 25. *Quare ades ad imperandum, ſeu parendum potius; ſic enim antiqui loquebantur*. quaſi dicat, antiqui dicebant, *imperare alicui pecunias*, ideſt, iubere vt pecunias ſoluat: ſic, *ades ad imperandum*, id eſt, ad accipiendum imperium, vt tibi aliquid imperetur. Sic Iugurtha vocatur ad imperandum, *τὸ imperari*, ideſt, vt imperata faceret. Varro 1. ruſtic. 20. *Diebus paucis boues erunt manſueti ad domandum proni*, id eſt, vt domentur. Velleius 2. *Ciues Romanos. ad cenſendum ex prouincijs in Italiam reuocarunt*, id eſt, vt cenſerentur.

Participia in Do pro Gerundis habita. In ablatiuo etiam aſſerunt ſignificare paſſionem. Quintil. *Memoria excolendo, ſicut alia omnia augetur*. Virgil. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis*: idem; *Vritque videndo Femina*: idem; *Fando aliquid ſi forte tuas peruenit ad aures*. Vbi Grammatici; *Fando*, id eſt, *dum dicitur, paſſiua ſignificatione, ſicut alibi actiua; Quis tali a fando Temperet à lacrymis?* Sed ego, vt dixi, ſemper ſignificare paſſionem aſſeuero: quid enim eſt aliud, *Defeſſus ſum legendo*, quàm, *Defeſſus ſum legendis libris*, quum in illo

deſit

desit τὸ *legere*? Sic in *excolendo*, τὸ *excolere*; in Fando, τὸ, *Fari* seu fato, id est, dictu; in cantando, τὸ cantare, vel carmine: nam quæ inscitia est, *Cantando*, exponere, cum Seruio, id est, dum cantatur anguis? An alibi quum dixit Virgilius; *Cantando tu illum*, intelligemus, *dum cantatur*? Deesse autem τὸ, *Carmine*, satis indicant præcedentia;

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam;
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis;
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Vides hic Polyptoton, *Carmina*, *carminibus*, *Cantando*; aut subaudi, *Cantu*. Lucill. 16. *Iam disrumpetur medius, vt Marsu, colubras Disrumpit cantu.* Sic in illo; *Vritque videndo Femina*, idest, Taurus vritur, dum videtur femina; *videndo*, idest in τῷ *videri*, idest visu ipsius feminæ: nam τὸ, *visu* potest hic passiuè accipi; vt in illo Virgilij à paucis intellecto; *Incipe parue puer risu cognoscere matrem*, id est, dum fit risus: risum autem matris intelligo. Posset etiam dicere; *Ridendo cognoscere matrem*, id est, dum illa ridet, vt dixit; *Vrit videndo*, id est, dum videtur, hoc est facto visu. Sic intellige illud Lucretij lib. 1. *Anulus in digito subter tenuatur habendo*, id est, dum habetur, vt exponit Lambinus. Cæterum nihil est, quod planius faciat, Cantando, Videndo, Ridendo, esse Participia, quam quod Præpositionem in illis subaudiri constat. Plaut. Merc. *Quid ego hic in lamentando pereo?* Terent. And. *In denegando queis est pudor*. Vide infra de Ablatiuo absoluto.

Tempus est legendi librorum, vsitatè, & eleganter dicitur; sed quæ sit causa huius loquutionis multi adhuc, iidemque doctissimi ignorarunt. ego hanc esse causam aliquando arbitratus sum, Participia omnia *Participia in Di, cum genitiuo plurali.*

quæ placet, Infinitum ſemper eſſe verbum, ſed eius totum ſenſum,& orationē ſumi pro aliquo caſuum. Aliquando vero nomen verum eſt; vt *Scire tuum*; *Noſtrum viuere*. Sic *Fieri* & *Facere*, nomina ſunt, & *Factum* ſignificant; *Quoad eius fieri poteſt*, id eſt, poſſibile eſt; *quo ad eius facere potero*, pro, eius rei factum. Sed iam exemplis per omnes caſus ductis rem explicemus.

Infinitū verbum pro Nominatiuo. In recto dixit Horat. *Virtus eſt vitium fugere*. Vbi τὸ *Fugere* ſuppoſitum verbi eſt, vt ſit, *Fugere vitium*, ideſt, *Fuga vitiorum eſt virtus*: ſic alibi, *Dulce eſt deſipere in loco*, ideſt, deſipere in loco eſt negotium dulce. I nunc,& dic, Verbum, *eſt*, determinare infinitum. Attende diligenter verba Ciceronis 3. Officior. *Non enim falsū iurare peierare eſt, ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere periurium eſt.* Vides hic, *Peierare*, & *periurium* idem omnino eſſe: idem 3. Tuſcul. *Si autem caderet in ſapientem ægritudo, caderet etiam iracundia*: ſubdit deinde; *Etenim ſi ſapiens in ægritudinem incidere poſſet, poſſet etiam in miſericordiam, poſſet in inuidentiam*: & paulò inferiùs, ſic colligit; *Cadit igitur in eundem, & miſereri, & inuidere*. Hinc tu quoque collige, inuidentiam, & inuidere, miſericordiam, & miſereri, non differre. Ouid. 2. Metamor. *Poſſe loqui eripitur*, ideſt, poteſtas loquendi.

Infinitū verbum pro Genitiuo. Pro genitiuo. Cicero; *In ſpem venio tuum aduentum appropinquare*. Plaut. Moſtell. *Noli facere mentionem te has emiſſe.* Terent. Phormio; *Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes, & Phædriæ curam adimere argentariam.* Virgil. *Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros*: idem 3. Æneid. *Certa mori*: vt

ante

ante dixerat; *Aeneas certus eundi.* Catull. *Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas.* Horat. *In docilis pauperiem pati.* Pompo. Mela lib. 2. cap. 1. *Famam habent solere pro victimis aduenas cædere.* Ouid. *Signa dedi venisse Deum.* Plinius lib. 7. cap. 55. *Puerilium ista deliramentorum, auidæq; nunquam desinere mortalitatis commenta sunt.* Cicero; *Haberemque in animo nauem conscendere.* Sic dicimus; *Tempus est venire, hora est abire,* pro veniendi, & abeundi; quod quia Græcorum more dici, & poetis tantum concedi, credit Valla lib. 1. cap. 25. Oratorum etiam exemplis confirmabo. Cicero Attico lib. 10. *Quamquam tempus est nos de illa perpetua, iam non de hac exigua vita cogitare:* idem 1. Tuscul. *Tempus est iam hinc abire me:* idē 3. Natur. Deor. *Magnā molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem vocabulorum:* idem Verri. 4. *Potestas erat sese grauissima leuare infamia:* ibidem; *Capit consilium de amicorū, & propinquorum sententia, non adesse ad iudicium:* & 14. ad Attic. 13. *Cum consilium cepi legari à Cæsare:* idem pro Quintio; *Te consilium cepisse hominis propinqui fortunas funditus euertere:* idem pro Cecinna; *Nullam esse rationem amittere huiusmodi occasionem:* idem in Topicis; *Sed iam tempus ad id quod instituimus, accedere:* ad Heren. 3. *Tempus est ad cæteras partes rhetoricæ orationis proficisci.* Sallust. *Non fuit mihi consilium socordia, atque desidia bonum otium conterere:* idem; *Quibus in otio vel magnificè, vel molliter viuere copia erat.* Liuius lib. 30. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnauiter geri:* idem lib. 44. *Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in vrbem patefacere* C. Cæsar lib. 5. Gallic. *Respondit non esse consuetudinem populi Rom. ab hoste armato conditio-*

ditionem accipere: idem; *Consilium capit, omnem à se equitatum noctu dimittere*. Cur. lib.7. *Sed tempus saluti suæ, tanta iam parta gloria, parcere*: idem lib.4. *Cupido, haud iniusta quidem, cæterum intempestiua incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam inuisere*. Suet. Calig. *Ita bacchantem, atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri*. Valer. Max. lib.2. *Sed tempus est eorum quoque mentionem fieri*. Plin. lib. 13. in procemio; *Indocilisque nasci alibi*. Terent. Andr. *Post vbi iam tempus est promissa perfici*. Virgil. *Iam tempus agi res*.

Infinitũ verbum pro Datiuo. Pro Datiuo, seu accusatiuo cum, *Ad*. Horat. 1. Epist. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus*: idem in Arte; *Tibia aspirare, & adesse choris erat vtilis*. Virgil. *Et cantare pares, & respondere parati*. Pomp. Mela lib. 2. de quodam fonte; *potarique pulcherrimus*. Ouid. 1. epist. *Nec mihi sunt vires inimicos pellere tecto*: idem 1. Meta. *Sedit extinguere*: ibidem; *Fluctusq; & flumina signo iam reuocare dato*. Sallust. Catil. *Et vos seruire magis, quam imperare parati estis*. pro, seruituti magis, quam imperio.

Infinitũ verbum pro Accusatiuo. Pro accusatiuo, vt illud Demosthenis; *Non tanti emo pœnitere*. Plaut. Pers. *Didici vera dicere. Nisi te scire hoc sciat alter*. Horat. *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum*: idem; *Da mihi fallere, da iustũ, sanctumq; videri*. Terent. *iussi ei dare bibere*: idem *Vultisne eamus visere?* Sic, *Cogis me flere, discedere, ridere*: item illa; *Pergis pergere? Tendit tendere; Abijt abire*, pro accusatiuo cum præpositione. Terent. Heau. *Desine Deos gratulando obtundere, tuam esse inuentam gnatam*, id est, propter inuentam esse gnatam. Plaut. Mostell. *Mœstus est, sese has ædeis vendidisse*. Lucan. *O faciles dare summa Deos, eademq;*

eademq; tueri difficiles, ideſt, ad dandum, & tuendum. Virg. *Nam me diſcedere fleuit*, ideſt, ob meum diſceſsum: idem; *Armari edice*, id eſt, iube armaturam, vt armentur.

Pro ſexto caſu. Cicer. 1. Tuſcul. *Hominum quanta ſit mens, difficile eſt exiſtimare:* idem Oratore; *Eſſe igitur in oratione numerum quendam non eſt difficile exiſtimari.* Sic, *dignus amari; Contentus ſcripſiſſe; Indignor ſeruire malis.* Ouid. *O puer digniſſime credi, Eſſe Deus.* Plaut. Epid. *Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quærere.* Salluſt. Iugurth. *Audito regem in Siciliam tendere*, ideſt, audito regis itinere. *Infinitũ verbum pro Ablatiuo.*

Ex his iam liquet, Latinè, & vſitatè dici; *Tempus eſt abire*, quod multi putarunt, tum græcam eſſe phraſin, tum poetis tantum conceſsam. Liquet item, Infinitum non ſumi pro imperfecto; vt *Dicere*, pro dicebat: nam intelligitur verbum aliquod. Vide, Cœpit, in Ellipſi verborum. Verba Quintiliani ſunt lib. 9. cap. 3. *At, quæ per detractionem fiunt figuræ, breuitatis, nouitatiſque maximè gratia petuntur, quarum vna eſt ea, quam libro proximo in figuras diſtuli, Synecdoche, quum ſubtractum verbum aliquod ſatis ex cæteris intelligitur; vt Cælius in Antonium; Stupere* gaudio Græcus: *ſimul enim auditur*, cœpit. *Hæc Fabius* acute, niſi vocalſet *Synecdochen*, quæ eſt Ellipſis. Melius Donatus in Hecyr. *Iniurias viri omnes ferre.* Figura, inquit, Ellipſis eſt.

Cupio eſſe diuitem, Latinè dicitur; cupio eſſe diues Græcè. Cap. VII.

VAlla libro 3. cap. 23. *Spero tibi eſſe bonus amicus; Credo tibi fuiſſe fidelis, propriè dicitur;*

per accusatiuum vero non, nisi alterum accusatiuum addas, qui antecedat infinitum, hoc modo; Spero me tibi esse bonum amicum; credo me tibi fuisse fidelem. *Hoc dictum*, inquit Budæus in comment.ling. Græcæ, *improbare videtur illud Ciceronis pro Quintil.* Ne, vt par quidem sit, postulat, inferiorem esse patitur: & ad Attic. lib. 10. *In Italia autẽ nos sedentes quid erimus; nam medios esse iam non licebit. Cæsar; Tenuem sectemini prædam, quibus licet esse fortunatissimos. Cur. Ad vestras manus confugio, inuitis vobis saluum esse nolo. Hæc Budæus.* Sed quia ex his, quæ ille adducit, multa peruertunt, aut inuertunt Grammatici, planius hæc disquiramus. Infinitum *Esse*, *Dici*, *Haberi*, *Fieri*, & similia, quocunq; casu præcedente, postulant semper accusatiuum, si modo respiciat præcedentem; qui autem præcessit casus, accusatiuus erit expressus, vel subauditus, vt; *Cupio dici doctum; Præceptoris interest esse doctum; Licet vobis esse beatos; Vtor amico cupienti fieri probum.* Barbarè enim docet Ascensius in Vallam; *Miserere volentis tibi esse amici*; &, *Damnor à nolente esse bono*. Quum vero dicimus; *Dicor esse felix*; *cupio dici doctus*; *non vacat tibi esse quieto*, Græco more dicitur, atque ita vt Latinis canonibus defendi non possit, vt in Hellenismo disputabitur. Nunc autem quia & Laurentius, & recentiores hanc loquendi formam, *cupio esse doctum*, Latinè dici non posse arbitrantur, ex antiquissimis auctoribus comprobemus; & præter; illa, quæ Budæus verè, & aptè in medium produxit, hæc attentis auribus considerate. Plaut. Cistell. scena 1. *Quia ego nolo me meretricem dicier*: & Merc. Act. 1. sec. 1. *Vinctu te mihi esse obsequentem*? Cicero de opt. gener. orat. *Quare si*
quis

quis erit, qui Thucydidio genere causas in forum dicturum esse profiteatur, is, cæt. Virgil. 8. Æneid. *Hoc signum cecinit missuram diua creatrix, si bellum ingrueret, Vulcaniaque arma per auras laturam auxilio.* Curt. 8. *Octoginta talenta constituit laturum Alexander.* Terent. And. *Dicam aliquid iam inuenturum patri:* ibidem; *Vt dicam esse ducturum patri:* ibidem; *Nam pollicitus sum suscepturum:* idem Eunu. *Is hodie venturum ad me constituit domum.* Horat. lib. 1. Epist. 7. *Vir bonus, & prudens dignis ait esse paratum:* ibid. epist. 16. *Pulchra Lauerna da mihi fallere; Da iustum, sanctumque videri:* idem 1. Serm. *An, vt ignotum, dare nobis verba putas:* idem; *Quo tibi Tulle sumere depositum clauum, fieriq; Tribunũ?* Varro ling. latin. *Quũ hic liber, id quod pollicitus est demonstraturum, absoluerit, finem faciam.* Lucan. 2. *Concessa pudet ire via, ciuemque videri.* Martial. 1. *Erras meorum fur auare librorum, Fieri poetam posse qui putas tanti, scriptura quanti constet.* Ouid. epist. *Est mihi supplicij causa fuisse piam.* Metamor. 9. *Et me dignus eras, verum nocet esse sororem.* Martial. *Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse.* Quintil. lib. 7. *An huic esse procuratorem liceat:* & 3. *Procuratorem tibi esse non licet.* Cicero; *Ciui Romano licet esse Gaditanum.* Plaut. apud Festũ; *Licet vos abire curriculo:* idem Casin. Act. 3. sec. 5. *Redire me intro licet:* & a. 1. s. 1. *Non mihi licet meã rem me solum loqui.* Liuius 42. *Neminem eorum per Italiam ire liciturum,* subaudi *esse*, id est, fore vt neminem ire liceat. Terent. *Nam expedit, bonas esse, vobis.* Ouid. 13. Meta. *Non hæc sententia tantum est fida, sed & felix quum sit, facit esse fidelem:* idem in Nuce; *Nocet esse feracem:* ibidem; *Nudam tamen*

men expedit esse.

Nec profuerit Grammaticis, ex dogmate repetere, si præcesserit datiuus, datiuum sequi, aut accusatiuum: longè enim falluntur; nam datiuus ille non præcedit in illo quippe; *Non licet tibi esse bono*, syntaxis est, *esse bono non licet tibi*, & est Græca loquutio, de qua in Hellenismo. Imo ego sic statuo, vbi fuerint diuersæ sententiæ orationes, nos non posse loqui sine accusatiuo; *Vt præclarum est esse poetam; beatissimum est felicem mori*; *Melius est mori pauperem, quàm diuitem.* Cuius generis sunt illa, quæ citauimus; *quantum est esse Iouis fratrem*; &, *nocet esse sororem*. Cicero Marcello. 4. epist. *Denique si fuit magni animi non esse supplicem victori.* Sed & in hac parte Græcos iure suo non fraudauerim, & eorum phrasim imitantes. Lucanus; *Tutumque putauit, Iam bonus esse socer.* quod damnat Valla, sed fallitur, vt mox dicetur. Velleius 2. *Parum habebat summam accepisse, & ex equestri ordine Consul creatus esse*, pro, se consulem creatum esse. Propert. *Iurabo bis sex integer esse dies*, pro, me esse integrum: idem; *Visurum & quamuis numquam speraret Vlyssem*, pro se visuram. Agellius lib. 4. cap. 11. *Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius.* Vbi Henric. Stephanus, non animaduerso Hellenismo, imperite Solœcismũ agitat.

Vox in Dus, semper participium passiuum est. Voces in Di, & Do, etiam passiuæ, nisi accusatiuum expressum habeant. Tempus est legendi librorum visitate dicitur. Cap. VIII.

GErunda dicuntur à gerẽdo, vel gerundo, quod à passiuo participio gerantur, & gubernentur,

Apud

Apud Liuium ſæpè legimus; *Pro re benè gerunda.* & Seruius in Virg. ſæpè dicit;*gerundi modus*; quamuis aliquando per errorem ſcriptum ſit,*Gerundij modus.* Cledonius ait, *Gerundi verbum ideo dici, quod nos aliquid gerere ſignificet; vtpote legendi cauſa veni, Legendo mihi contigit valetudo; Legendum mihi erit.*

Olim à participio in, *Dus*, quatuor gerebantur voces, quæ accuſatiuum regerent, & à participio in *Tus*, vna tantum; vt, *lectum libros.* Vox in *Dum*, ſiue in recto, ſiue in accuſatiuo; vt, *legendum eſt libros*, vel *legendum eſſe libros*,regebat accuſatiuum. Varro 6. ling. Lati. *Quocirca radices eius in Etruria, non in Latio quærendum eſt*: ibidem libr. 8. *Quum inquiunt, vtilitatis cauſa introducta ſit oratio, ſequendum, non quæ habebit ſimilitudinem, ſed quæ vtilitatem*: ibidem; *Sic enim omnes repudiandum eſt artes.* Lucret. lib. 1. *Multa nouis verbis præſertim quum ſit agendum*: idem;*motu priuandum eſt corpora quæque.* Varro Ruſt. *Canes paucos, & acres habendum.* Sed hæ phraſes, quas Cicero non agnoſcit, quamuis ex ipſo, & Cæſare aliqua nobis falsò obijciantur, in deſuetudinem abierunt. Ab eadem antiquitate eſt illud;*Venit ad recipiendū pecunias.* Varro ling. lat. 8. *Ad diſcernendum vocis verbi figuras.* Multi hodie ſic loquuntur, & teſtimonio bonorum auctorum id ſe facere exiſtimant, ſed falſo: nam quæ afferuntur ex Cicerone teſtimonia aliter iam leguntur; vt, *Ad orandum Deos*, pro ad orandos Deos. Valer. Max. lib. 5. cap. 2. *Super hoc ædem, & aram fortunæ muliebri, eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendum curauit.* Alij legunt, *faciendam.* Sed, ex antiquitate, *faciendum* poteſt retineri: ſic enim antiquiſsimi loquebantur, Liuius libr. 7.

Gerunda à participio in Dus. Et in Tus. Gerunda priſca in Dum.

Ad conciliandum gratiam: & lib. 26. *Ad vrbem vnam oppugnandum.* Sed vtroque loco ex veteribus libris legit Carol. Sigonius, *Conciliandam*, & *oppugnandam*. Neque obstat illud Ciceronis in Hercule Prodici; *Ad eligendum quam quisque viam sit ingressurus*: nam ibi tota oratio est pro substantiuo; vt si dicas; *Creditum est*, vel *credendum est Romam esse caput mundi.* Rectè itaque dicitur, *legendum est*, *& legendum esse*, sed non, *legendum est*, vel *esse libros*; quia illic est participium in neutrali terminatione, cuius substantiuum est, τὸ *legere*, hic vero est Archaismus, & inusitata loquutio. Illud vero Virgilianum lib. 11. *Pacem Troiano ab Rege petendum*, est in accusatiuo, & subauditur, *esse*, vt liquet ex praecedentibus. Sed ibi contendo, legendum esse, *petendam*, non *petendum*, ex codice antiquissimo manuscripto, qui asseruatur Salmanticae, in collegio D. Bartholomei. Lucret. lib. 1. *Multa nouis rebus praesertim quum sit agendũ.* sed sic optimè de esse potest, κατὰ. Propriè itaque dicenda verba Gerunda contendimus in *Di*, & *Do*, si tamen expressum habeant accusatiuum; vt, *legendi libros*, *legendo libros*: aliter enim participia sunt in neutrali terminatione, quorum substantiuum est, τὸ *legere*; Vt *tempus est legendi legere.* Hispanicè Tiempos es que se lea. Importunè hic solent crocitare Grammatici, esse quaedam gerundia in *Di*, & *Do*, quae significant passionem. ego omnes has voces *Dus*, *Di*, *Do*, *Dum*, significare passiuè asseuero, si accusatiuum non habent. Sed excutiamus, quae ab illis solent afferri; non enim in illis explicandis inanis opera sumetur. Ouid. 5. Fast. de Arione; *Pretiumque vehendi cantat*, idest, vecturae. Sueto. Claud. *Harpocratem, cui lectica per vrbem*

Gerunda in Di, & Do regunt accusatiuum, vel expressum, vel subauditum.

Participia quae falso habentur pro Gerũdis.

In Di;

vrbem vehendi ius tribuit. In his autem deeſt *ſe*, aut intelligitur ſubſtantiuum *τὸ*, *vehere*, vel *vehi*; aut dicendum eſt, verbum *Vebo*, peculiaris eſſe cuiuſdam ſignificationis: nam *vector* eſt, qui vehit, & qui vehitur. Liui. lib. 5. *Is, quum in pace instituiſſet pueros ante vrbem luſus cauſa, exercendique producere*, id eſt, exercitationis, & luſus gratia, vt ſe exercerent. Cic. 1. act. in Verr. *Hæc totius Italiæ frequentia, quæ conuenit vno tempore vndique, comitiorum, iudiciorum, cenſendiq; cauſa*. ſubaudi *cenſere*, id eſt, cenſuræ, vt cenſeatur. Varro Ruſtic. lib. 2. cap. 7. de equo; *Si faſtidium ſaliendi eſt*, ſubaudi *Equas*, id eſt, ſalturæ, vel coitus. Iuſtinus lib. 37. de quodam regio puero; *Athenas quoque erudiendi cauſa miſſus*, ideſt, eruditionis, vt ſit *erudiendi erudire*: Hiſp. de la erudicion, o del enſe namiento. Idem poſſet dicere, ſi de aliquo doctore loqueretur; *Athenas mittitur erudiendi gratia*. Ouid. de Nuce; *Sic ego ſola petor, ſoli quia cauſa petendi eſt*, id eſt, petitionis, vel τοῦ peti. Tibull. 1. eleg. 9. *Nec tibi celandi fas ſit*, id eſt, ne poſſis celare.

In datiuo. Plinius lib. 15. cap. 18. *Nam Alexandrinæ vix ſunt veſcendæ*: & lib. 21. cap. 16. *Radix eius veſcendo eſt*, id eſt, apta eſui: & lib. 34. cap. 15. *Ferrum rubens non eſt habile tundendo*, ideſt, tunſioni: & lib. 13. cap. 12. *Charta emporetica inutilis ſcribendo*, ideſt, Scripturæ: idem lib. 31. cap. 6. *Vtilis eſt bibendo, atque purgationibus*. Sic dicimus; *Maturuit nubendo puella*, ideſt, nuptui. Plaut. Epidi. *Epidicum quærendo operam dabo*. Sed hoc gerundum eſt, alia participia.

In Datiuo, participia.

Gerundia in Datiuo cum accuſatiuo.

In accuſatiuo fallo Grammatici citant ex Virgilio; *Inter agendum capras, & ante domandum boues*. *Participia in*

Vbi

desit *τὸ legere*? Sic in *excolendo, τὸ excolere*; in Fando, *τὸ, Fari* seu fato, id est, dictu; in cantando, τὸ cantare, vel carmine: nam quæ inscitia est, *Cantando*, exponere, cum Seruio, id est, dum cantatur anguis? An alibi quum dixit Virgilius; *Cantando tu illum*, intelligemus, *dum cantatur*? Deesse autem *τὸ, Carmine*, satis indicant præcedentia;

Carmina vel cœlo poßunt deducere lunam;

Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis;

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Vides hic Polyptoton, *Carmina*, *carminibus*, *Cantando*; aut subaudi, *Cantu*. Lucill. 16. *Iam disrumpetur medius, vt Marsu, colubras Disrumpit cantu*. Sic in illo; *Vritque videndo Femina*, idest, Taurus vritur, dum videtur femina; *videndo*, idest in *τῷ videri*, idest visu ipsius feminæ: nam *τὸ, visu* potest hic passiuè accipi; vt in illo Virgilij à paucis intellecto; *Incipe parue puer risu cognoscere matrem*, id est, dum fit risus: risum autem matris intelligo. Posset etiam dicere; *Ridendo cognoscere matrem*, id est, dum illa ridet, vt dixit; *Vrit videndo*, id est, dum videtur, hoc est facto visu. Sic intellige illud Lucretij lib. 1. *Anulus in digito subter tenuatur habendo*, id est, dum habetur, vt exponit Lambinus. Cæterum nihil est, quod planius faciat, Cantando, Videndo, Ridendo, esse Participia, quam quod Præpositionem in illis subaudiri constat. Plaut. Merc. *Quid ego hic in lamentando pereo*? Terent. And. *In denegando queis est pudor*. Vide infra de Ablatiuo absoluto.

Tempus est legendi librorum, vsitatè, & eleganter dicitur; sed quæ sit causa huius loquutionis multi adhuc, ijdemque doctißimi ignorarunt. ego hanc esse causam aliquando arbitratus sum, Participia omnia *Participia in Di, cum genitiuo plurali.*

omnia, & participialia verba quum transeunt in nomina, amittunt verbi constructionem, & more nominum genitiuum regunt; vt, *Amans vxorem*, participium est, *amans vxoris*, nomen; sic *tempus est legendi librorum*, id est, tempus est lectionis librorum: postea vero mutaui sententiam, & regulam hanc generalem semper esse contendo; In adiectiuo nomine, seu participio semper deesse substantiuum, *negotium*, aut infinitum verbi; *Vt legendum est*, subaudi negotium, vel legere; *Tempus est legendi*, subaudi negotij, vel legere. Hispani Tiempo es que se lea. Sic *tempus est legendi librorum*, ita vt *librorum*, regatur à *legere*, quasi dicas, tempus est lectionis librorum; sed si dicas, *Tempus est legendi libros*, iam non participium est, sed verbum participiale. In cæteris vero omnibus, vox in *Dus*, semper significat passionem, & participium est adiectiuum; nunc autem, quia Grammaticis non ita frequens vsus videtur esse huius formæ, *legendi librorum*, varia testimonia proponam. Cicer. 2. Inuent. *Fuit exemplorum eligendi potestas*: & 5. Phil. *Antonio facultas detur agrorum suis latronibus condonandi*. Sic enim legit Budæus: idē Cice. 2. de diuin. *Dolebis tandem Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatem dedisse*: & 5. Fin. *aut eorum, quæ secundum naturam sunt, adipiscendi*: idem de vniuers. *Reliquorum siderum quæ causa collocandi fuerit*, cæt. Lucret. 5. *Timentes, ne quod ob admissum fœde, dictumue superbe Pœnarum graue sit soluendi tempus adactum*, pro, ne tempus iam aduenerit soluendi graues pœnas. Sueto. Augusto; *Permissa iocandi licentia, diripiendique pomorum, & obsoniorum, & missilium*. Plaut. Capti. *Nominandi tibi istorum magis erit, quam edundi copia*. Cæsar. 4. Gall.

Verbum participiale, seu Gerundum.

Gall. *Venerunt purgandi sui causa*: ibidem; *Sui liberandi facultas daretur*: lib. 6. *Purgandi sui causa ad eos legatos mittunt*: ibidem; *Vt mercatores recipiendi sui facultatem non haberent*. Liuius lib. 21. *Nec enim vereor ne quis hoc me vestri adhortandi causa magnificè loqui existimet*. Plinius in epist. *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem*. Terent. Heaut. *Date crescendi copiam: nouarum qui spectandi faciunt copiam*. sic enim dispungendus est locus, qui hactenus torsit Grammaticos, & Budæum. Varro lib. 2. cap. 1. Rust. *Aliquod fuit principium generandi animalium*. Gell. lib. 5. *Euathlus orandi causarum cupidus*. In hac loquendi phrasi dubitaui aliquando, an, quemadmodum dicimus, *veni causa videndi puellarum*, possimus etiam dicere, *Videndi puellæ*: nam grammaticorum regula est. Si Gerundum habet accusatiuum pluralem, vt *legendi libros*, poterit habere & genitiuum pluralem; vt *legendi librorum*. At ego quærebam, cur non posset etiam habere genitiuum singularem? Terentius tandem in Hecyra me admonuit vtroque modo posse dici. Verba sunt Pamphili de Philumena; *ego eius videndi cupidus recta consequor*, id est, cupidus videndi videre eam, vel eius Philumenæ. Et in Phormi. *Vt neque mihi eius sit amittendi, nec retinendi copia*. loquitur de amica: *de qua tamen* ibidem; *Ni mihi esset spes ostensa huius habendæ*. Ouid. 2. Trist. *Et spem placandi, dantque, adimuntque tui*: ibid. *Olim placandi spem mihi tolle tui*, de Femina. Plaut. Trucul. Scena, Num tibi iam; *Quoniam tui videndi est copia*. loquitur de meretrice. Itaque siue de muliere, siue de homine dicas; *cupidus sum videndi tui*, vel *videndi*: Passiuum enim est participium adiectiuum, id est, *videndi vi-*

dere. Vnde non possum non improbare illam lectionem, quæ circumfertur in epistola Acontij apud Ouid. *Sit modo placandæ copia parua tui*, quum legendum sit, *placandi*: Nam genitiui *Mei*, *Tui*, *Sui*, *Nostri*, *Vestri*, non admittunt adiectiua. Tum deinde passim dicitur *placatio tui*, *cura vestri*, *amor nostri*. De hoc gerundo, quum habet genitiuum pluralem, meras nugas egit Laurentius lib. 1. cap. 27. *Quoties*, inquit, *oporteat loqui per relatiuum, necesse est loqui per hoc gerundium*; *vt hic dies attulit initium dicendi quæ vellem*, *non autem*, dicendorum quæ vellem. Sed contra sentit Cicero, vt supra citaui; *Aut eorum, quæ supra naturam sunt adipiscendi*. Sueto. Aug. *Reparandarum classium causa, quas tempestatibus*, cæt. ibidem Tib. *Et repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini*, cæt. Valer. Max. lib. 2. *Finem profecto fruendarum opum, quibus*, cæt. Liui. lib. 32. *Rerum suarum, quas possent, referendarum secum dominis ius fiebat*.

Supinum in V M admittitur, in V. excluditur.
Cap. IX.

EX numero Gerundorum est etiam supinum; gignitur enim à participio in *Tus*, vt cætera à participio in *Dus*, & dicitur *supinum*, quia supine, hoc est negligenter agat, & penè ociosum, ac superuacaneum sit: nam orationes, quæ possunt fieri per hanc vocem, crebrius ad alias transferuntur; vt *discedo lecturus*, *discedo ad legendum*, *discedo vt legam*, *discedo lectum*. Tum præterea, quum raro inueniatur, rarius accusatiuo iunctum reperitur. Virgil. *Suspensi, Eurypilum scitatum oracula Phœbi Mittimus*:

Cur Supinum dicatur.

mittimus: idẽ; *Venimus huc lassis quæsitum oracula rebus.* Terent. *Cur te is perditum?* Semper iungitur verbis motum significantibus; & motus etiam est in illis; *Collocauit filiam nuptum; Conduxi te cantatum; Admitte me spectatum.*

Amatu, lectu, auditu, mirè conturbant grammaticos, mihi partim sunt datiui quartæ inflexionis, partim ablatiui, quibus modus significatur. Datiui exempla sunt; *Mirabile visu*; *Horrendum auditu*, idest oculis, & auribus: nam datiuus quartæ antiquitus frequentior erat in V, vt Gell. testatur, lib. 4. cap. 16. Virgil. 8. *Altissima visu*: idem; *Mirabile visu*, idest, oculis: nam ipse alibi dixit; *Oculis mirabile monstrum.* Val. Max. lib. 5. *Ergo quod auditu nouum est.* Plaut. Bacch. *Ista lepida sunt memoratu.* vbi aliqui legunt, *memoratui*. Sed altius hæc expendamus. si terminatio in V, supinum verbum esset, aliquando haberet *A*, vel *Ab*. Deinde videmus, hanc vocem suscipere adiectiuum. Plaut. Stich. *Tuo arcessitu venio huc*, nec dubium est, quin recte quoq; dicatur; *crebris tuis accersitibus huc veni*; sicut narratibus Ouid. 6. Metam. *Tempestiua meis veniet narratibus hora.* Quintil. lib. 8. *Rebus atrocibus verba etiam ipso auditu acerba magis conueniunt.* Plin. lib. 20. *Cepæ satiuæ olfactu ipso caligini medentur.* Gell. lib. 12. *Eos versus assiduo memoratu dignos puto.* Tacit. lib. 20. *Copias recenti lectu auctas.* Liuius 37. *Et eodem armatu Cares.* Stat. 9. Theb. *Longo defessa redibat venatu.* Quod etiam testimonium indicat, hanc terminationem iungi verbis motum, vel locum significantibus; & sic dici, *Venio venatu*, vt venio agro, venio de venatione. Plaut. Menech. *Obsonatu redeo.* Statius; *Quem tu venatu rediturum in limine pri-*

Nulla sunt Supina in V.

I

II

mo Operiens. Cato Rustic. *Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat*. Præterea iunctura ipsius orationis indicat esse nomen. Liuius lib. 31. *Id dictu, quàm re facilius*. Plin. lib. 7. c. 1. *Paruum dictu, sed immensum æstimatione*. Si *Dictu*, supinum est, etiam *æstimatione*, supinum erit. Cic. in Pison. *Quis enim te auditu, quis vllo honore, quis denique communi salute dignum putauit*: idem pro Cluent. *Quam leuia genere ipso, quam falsa re, quam breuia responsu*. Curt. lib. 4. *Id consilium non ratione prudentius, quam euentu felicius fuit*: idem lib. 8. *Quis cætera auditu maiora, quam vero sustinere posse credebat?* Valer. Max. lib. 9. *Nec ipsa verba relatione familiaria, quam dictu fastidienda sunt*. Tacit. lib. 1. *Lucos visu, ac memoria deformes*. Delirant igitur qui dicunt, hoc supinum significare passionem, nisi velis dicere, nomina etiam aliquando hanc passionem significare: nam quum dicis; *Laude & amore dignum*, poteris exponere, vt ametur, & laudetur. Sed ostende obsecro hanc tuam passionem in his, & similibus. Cic. *Perpessu aspera*. Liu. 10. *Migratu difficilia*: idem in procemio; *Vnde fœdum inceptu, quod vites, fœdum exitu*, idest, vt exeat, vel fine ipso: idem lib. 1. *Eo tempore in Regia prodigium visu, euentuque mirabile fuit*: idem vigesimoquinto; *Consilia audacia prima specie læta sunt, tractu dura, euentu tristia*. Sed opponit Laurentius, *si essent hæc nomina haberent alios casus*. O plumbeum pugionem; Quid illa? *In promptu, natu maior, noctu, diu, sponte, astu, impete, vitatu, petitu, suppetias, infitias*, & mille huiusmodi? Sed quid mirum, si concedamus & alios casus? quum legamus semper; *Nuptui dare*, & *veno exercere*, & *posita veno apud* Tacitum lib. 16. *Præda, & di-*

III. (margin, beside line 2)

Stolidũ Vallæ argumẽtum. (margin)

& diuisui esse, apud Liuium lib. 3. Deniq; illud, quod supinum vltimum vocabant, ablatiuus, vel datiuus est, per quem modum explicamus; vt si quæras, quo pacto aliquid sit mirabile, respondebo, visu, auditu, dictu, memoratu, exitu: vel certe Præpositio, *Ab*, subauditur, vt sensus sit, quod ad visum, auditum, dictum, memoratum, vel exitum pertinet.

Singula participia eße omnium temporum, & Tempus Verbi cui iunguntur ad significare. Cap. X.

VLtra ea quæ à me superius disputata sunt lib. 1. cap. 15. animaduertendum est, Participium actiuũ sæpè iungi verbo substantiuo. Cicer. in Orat. *Est enim vt scis, quasi extrema pagina Phædri, his ipsis verbis loquens Socrates.* Auctor in Sallust. *Vnus enim satis es materiæ habens.* Cicer. de amicit. *Quid enim erat Africanus indigens mei*: idem 1. de diui. *Est apud Platonem Socrates dicens Critoni suo familiari*: idem lib. 6. Epistol. *Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis aduersos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum*: Liuius lib 20. *Illa longa oratio, nec ad vos pertinens sit.* Terent. Eunu. *Peregrinus est, minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus*: idem; *Primus esses proferens*. Gell. lib. 5. cap. 9. *Quum antea non loquens fuißet.* Iungitur sæpius alijs verbis; vt, *Vidi legentem*: *Discedens legebam*. Fit nomen, quoties casum verbi non habet; vt, *Virtutis amans*, vnde formantur comparatiua, & superlatiua.

Participium actiuũ cũ verbo substantiuo.

Participium actiuum quando fiat Nomen.

Amaturus, iungitur omnibus verbis, & tempori-bus

bus, etiam futuris. Vide supra lib. 1. cap. 15.

Amatus, iungitur omnibus verbis; vt *amatus eras: Comitatus est patrem*, vel à *patre*. Supra lib. 1. cap. 15.

Amandus, iungitur omnibus verbis, & temporibus, etiam futuris; vt, *Lectio legenda erit*. Valla lib. 1. cap. 26. negat posse dici; *Timeo te verberandum fore*. Sed fallitur. Cicer. ad App. lib. 3. *Quasi diuinarem tali in officio fore mihi expetendum aliquando studium tuum*. Liui. lib. 37. *Aut sub pellibus habendos milites fore*: & lib. 6. *Eo quoque enim mittendos fore legatos*: & lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam vrbi Romæ fore erubescendum*. Vide supra lib. 2. cap. 15.

Participia in Nominatiuo. In rectis plerumque iungitur verbo substantiuo; vt, *legenda est lectio*; *legendæ sunt epistolæ*: sic etiam *legendum est*, *Tacendum est*, subaudi, τὸ, legere, τὸ, Tacere, vt iam diximus. neque, *legendum est*, rectè dicitur Gerundum nominatiui, non magis, quam *lectum est*: in vtroq; enim deest, *τὸ legere*, & vtrumq; participium est passiuum in recto casu; & in accusatiuo erit, si dicas, *Legendum esse*, *lectum esse*.

Legendũ, non est Gerundum, sed Participiũ.

Participia in Genitiuo. In genitiuis pendet à nominibus genitiuum regentibus; vt, *tempus est legendæ lectionis*, & *legendarum lectionum*, & *legendi* τοῦ legere.

In Datiuo. In datiuis; vt, *Terentianæ comœdiæ conferunt expoliendæ linguæ, & scribendis fabulis*. Liuius; *Si Resp. soluendo æri alieno non esset*, & *tu soluendo non eras*. subaudi, æri alieno aptus, vel idoneus.

In Accusatiuo. In accusatiuis dicimus; *Censeo reddendam pecuniam*, vel *reddendas pecunias esse*, vel *fore*; & *veni ad soluendam pecuniam*, vel *soluendas pecunias*. Cæsar. 1. belli Ciuil. *Misericordia ciuium, quos interficiendos videbat*, subaudi *esse*, vel *Fore*, id est, interfectum

Lib. 1. cap. 27.

fectum iri. Ineptè præcipit Valla, esse quædam verba, quæ huic voci iuncta præpositionem recusent; qualia, *loco*, *conduco*, *mando*, *curo*, cæt. Vt, *curaui mittendas literas*; *locaui faciendam domum*; cum alijs verbis requiri præpositionem; vt, *Veni ad salutandam matrem*, vel *propter salutandam*. Ridiculum profectò est, quærere de nomine adiectiuo, quando cupiat, aut respuat præpositionem: sequitur enim semper suum substantiuum; vt *vidi hominem doctum*, vel *ad hominem doctum accedo*. Itaque nullum erit verbum, cui ego hanc vocem in, *Dum*, cum præpositione, aut sine illa non adiungam; vt *veni ad salutandam matrem*; & *veni iterandam viam*; & *trado tibi puerum docendum*, vel *trado tibi pecunias ob docendum puerum*; *Curaui mittendas pecunias*. Horat. *Hæc porcis comedenda relinques*. Itaque primus accusatiuus verbi non habebit præpositionem, secundo autem necessario est adhibenda.

In ablatiuis semper à præpositione pendet, sed frequentius subintellecta; vt, *Sudas in componendo carmine*, vel *componendis carminibus*. Valla loco citato; *Cauendum*, inquit, *ne id verbum significet motum*, *quale esset*, Reuertor ab arando. Fallitur longè. Cicer. in Brut. *Idem traducti à disputando, ad dicendum inopes reperiuntur*: idem; *à dicendoque deterrent*: idem 2. Orat. *Ipse à dicendo refugisti*. Quæ exempla, siue sint, vt isti afferunt, gerundi ablatiui, siue sint huius participij, subintellecto substantiuo, non liberant ab errore Vallam. Cicer. in Verrem; *Non videor omnino à defendendis hominibus, subleuandisque discedere*: idem 3. Orat. *à regendis ciuitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerant*. *In Ablatiuo.*

De his formis, Amaturum esse, Amatum ire, Amatum iri, & Amaturum absolutè.
Cap. XI.

SVstulimus ex coniugationibus has voces, *Amaturum esse*, vel *fuisse*, & *amandum esse*, vel *fuisse*, & *amatum ire*, vel *iri*, quia hoc syntaxis est, non Etymologiæ: ineptum enim, & præposterum fuerat, in verbis coniugandis, de syntaxi præcipere. & quemadmodum dicis, *homo doctus est, mulier pudica est*, sic dices, *homo est amaturus*, vel *amatus*, vel *amandus*, *mulier est amatura, amata, amanda*. Sic vero se res habet; Duo actiua participia adiuncta verbo substantiuo, totam perficiunt cuiuslibet verbi actiuam, & duo passiua totã passiuam. Sic, *Amans sum, amans eram, amans fui*, &c. & in infinitiuo, *Amantem*, vel *amantes esse, fore*, vel *fuiße*. Rursus, *Amaturus, amatura, amaturum, sum, eram, fui, ero*; *Amaturi, amaturæ, amatura, sumus, eramus, erimus*; & in infinitiuo, *Amaturum, amaturam, amaturo*, vel *amaturos, amaturas, amaturæ esse, fore*, vel *fuisse*. In passiua, *Amatus, amata, amatum, sum, eram, fui, ero*, in infinito, *amatum, am, um; amatos, as, a. Esse, fore*, vel *fuisse*. Sic, *amandus, a, um, sum, ero, fui*; in infinito, *Amandum, am, um*, vel *amandos, as, a, esse, fore*, vel *fuisse*. Dicam adhuc plenius, *Amatus, a, um, sum*, vel *fui*, non est tempus præteritum in passiua, non magis, quam *amandus, a, um, sum*, vel *fui*. Verba enim in *Or*, nullum habent præteritum, sed *amatus sum*, præsentis vicem supplet, *amatus fui*, præteriti, *amatus eram*, imperfecti; *amatus fueram*, plusquam

quam perfecti, &c. Vtimur tamen iam promiscuè, *Amatus sum*, vel *fui*, pro præterito, quod magis ex natura verbi substantiui accidit, quam ex vero præterito. Itaque *Amatus sum*, duæ sunt voces, non vna.

Idem ferè dicendum de, *amatum ire*, & *amatum iri*, de quibus nescio quas tricas inculcat Laurent. lib. 1. cap. 28. Quid sit tenendum paucis accipe. Hoc verbum *Eo*, vt notum est, motum significat; vt, *eo piscatum*; aliquando tamen ita supinis adiungitur, vt res vna esse videatur, neque vlla motus vera significatio perspiciatur; vt, *Credo carmina lectum iri*, idest, legi; *cur te is perditum*, idest, perdis. Denique *lectum ire*, aut *iri*, non sunt tempora futuri, aut præsentis, vt putant, sed ponuntur aliquando pro præsenti, aliquando pro præterito, sæpius pro futuro; *Credidi vos læsum iri*, idest, lædi, Præteriti est; *Spero carmina lectum iri*, idest legi, futurum est. Quæ diximus testimonijs comprobemus. Terent. And. *Tu tibi in meam vitam laudem is quæsitum, scelus*, idest, quæris: ibid. *Cur te is perditum*, idest, perdis. Sallust. Catil. *Et dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant*: idem Iugurth. *Ne ignoscendo malis bonos perditum eatis*: idem de Rep. ord. *Dignitate alios, alios ciuitate euersum irent*. Plaut. Aulul. *Vt me, meosque perditum ires liberos*, idest, perderes: idem Casin. *Argentum si quis dederit vltro ibit nuptum*, id est, nubet: idem Cistell. *Eunt depressum, quia nos libertinæ sumus*, id est, deprimunt: idem Bacch. *Et me ires consultum malè*, id est, malè consuleres. Plin. in Paneg. *Ereptū alienas pecunias eunt*. Tacit. lib. 15. *Contumelias vltum ibat*. Exempla infiniti. Quintil. lib. 12. capit. 1. *Vltum ire scelera*,

id eſt, vſciſci. Plaut. Ciſtell. *Qui mihi magis potueritis ire honorem habitum neſcio:* idem Bacch. *Deſiſtas tantopere ire oppugnatum:* idem Milite; *Mihi amanti ire opitulatum*. Salluſt. Iugurth. *Quippe cui Romæ omnia venum ire in animo hæſerat:* ibid. *Cum maxima cura vltum ire iniurias feſtinat*, id est, vlciſci. Mart. lib. 3. *Gaudes ducentas nuptum ire poſt mortes*, idest, nubere. In paſſiua, Cicer. 1. de diuin. *Remigem quendam vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Græciam ſanguine*, id est, madefieri. Terent. Hecy. *Quum interea rumor venit datum iri gladiatores.* Plau. Rud. *Mihi iſthæc videtur præda prædatum iri*. Cic. 2. de inuen. *Si illud concedatur, id non conceſſum iri oportet.* Plin. 2. epiſt. *Quæ abſolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo traditum iri*. Lactant. lib. 1. *Et Erythræam ſe nominatum iri prælocuta eſt;* Itaque in actiua; *Gaudes nuptum ire*, præſentis eſt. *Gaudebis nuptum ire*, futuri; *gauiſa fuit nuptum ire*, præteriti. In paſſiua; *Dictum iri oportuit*, præteriti temporis est; *Dictum iri oportet*, præſentis; *Dictum iri oportebit*, futuri. Ex his collige, hanc eſſe periphraſim, in qua verbum *Eo*, non ſignificat, vt dixi, propriè motum, ſed velut coire cum ſupino; ſic Græcè διὰ φροντίδος ἔχει, pro φροντίζει, honorat; παίζεις ἔχων, pro παίζεις, ludis; εἰμᾶν, pro ſum, & multa huiuſmodi. Sic Latinè; *facere verba*, pro loqui; *fac nos miſſos*, pro mitte, & ſimilia. Nunc expendamus locum Ciceronis in epiſtol. 1. lib. 5. Verba Metelli ad Ciceronem ſunt; *Exiſtimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me abſentem ludibrio læſum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri.* Cui reſpondet

det Cicer. *Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læsum iri* : & inf. *Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari*, &c. Vides, *oppugnatum iri*, & *oppugnari*, nihil omninno inter se differre, quando quidem ad, *læsum iri*, & *oppugnatum iri*, respondet Cicer. per *læsum iri*, & *oppugnari*.

Gell. lib. 1. cap. 8, docet, apud antiquos in vsu fuisse hanc vocem, *Amaturum* in infinito, sine numeris, generibus, aut personis, ita vt purum verbum, non participium deberet appellari, vt, Gracchus; *Credo ego inimicos meos hoc dicturum*. Varro. 1. rust. 68. *Pensilia, vt vuæ, mala, & sorba, si non demseris ad edendum, ad abijciendum descensurum seminantur.* Valerius Antias; *Si res diuinæ factæ essent, omnia ex sententia præcessurum esse*. In talibus autē nisi sit Syllepsis numeri, generis, aut vtriusque Ellipsin constituere licet, quasi subaudiatur, *Negotium*, id est, Res, credo inimicos esse negotium talia dicturum; *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, subaudi, *Negotia*, vt Negotia hominum, dicatur Homines; sicut Cicero dixit *Callisthenis negotium*, pro Callisthene.

De Præpositione. Cap. XII.

PRæpositio est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, & in compositione reperitur. Proprium itaque est præpositionis, anteire casum nominis: nā si secus fiat, figura est anastrophe, neq; propterea natura præpositionis mutatur. Contra sentit I. Scaliger de causis ling. Lat. adducitq; illa trita, *Me-*

cum, *tecum*, *secum*, *transtra* per, &c. sed falso: Rectum enim erat, *cum me*, *cum te* &c. Præpositio inter particulas principatum obtinet, propterea quod casus regat, quum cæteræ omnes casum regere non possint, etiamsi aliter Grammaticis videatur. Putidum autem commentum est, verbum regere casum aliquem media præpositione; vt si dicas, *Abstineo me à pecunijs*, quum omnis' ablatiuus necessariò à præpositione regatur, vt iam diximus. Et in hac oratione; *Omnes ibi erant præter Catonem*, nonne monstri simile est dicere, Catonem regi à verbo, erant?

Ex numero præpositionum, quas Grámatici pertinaciter asserunt, aliquas sustulimus, supra lib. 1. quum de earum natura egimus.

Quapropter, *quamobrem*, præpositionis est Anastrophe, Grammatici vocant coniunctiones: sed *quapropter*, id est, *propter qua*, vel *proter quæ*; vt, *si qua*, *nequa*, sunt accusatiui antiqui. Quamobrem, cur in singulari sit coniunctio, & in plurali non item, vt *quas ob res*, non video; alioquin & *hanc ob rem*, coniunctio erit, quo Lucret. vtitur lib. 6. *Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna*.

Quocirca, id est, *circa quod*, eodem modo per anastrophen dicitur, vbi *D*. aufertur, euphoniæ gratia. Sic Cæsar Scaliger: mihi tamen τὸ, *Quod*, est accusatiuus pluralis, id est, *circa quæ*, vt mox dicetur in coniunctionibus.

Am, regebat olim accusatiuum; vt, *Amterminum*, vnde *ambire*, *ambarualia sacra*, nunc tantum in compositione reperitur.

Præpositiones casu destitutæ mihi aduerbia non sunt, sed confugiendum ad ellipsin: deest enim casus rectionis; vt in illo Virg. *Longo post tempore venit*,

nit, id est in longo tempore, post id tempus. Vide Ellipsin Præpositionum.

De ad verbio. Nullum casum regit, nisi pro nomine accipiatur. Cap. XIII.

ADuerbium videtur dici quasi *aduerbum*, quia verbis, velut adiectiuum adhæret; vt, *benè dormit*, *grauiter disputat*, *lente ambulat*; & est proprius modus in verbis, non vt grammatici putabant, comminiscentes, Imperatiuum, subiunctiuum, cæt. quos nos ex coniugationibus sustulimus supra lib. 1. cap. 13. Iunguntur & aduerbia alijs partibus; vt, *bene doctus*, *bene mane*, *valde velociter*. Sed hic etiam modus, quo aliquid fit, aut est, significatur.

Aduerbia, nisi pro nomine accipiantur, nullum casum regunt; vt, *crurum tenus*, *Tenus* non est præpositio, quum genitiuum habet; vt, *satis vini*; subauditur enim, *Fine*, vt integrum sit, crurum fine tenus. Sallust. *Fine inguinum ingrediuntur mare*. vbi supplendum *Tenus*. Vide Ellipsin, *Finis*.

O, dicunt regere tres casus; vt, *O vir fortis, atque amicus*; *O curas hominum*; *O Cæsar inuicte*. Sed quum dicunt, ait Cæsar Scaliger, O esse optandi, tantum abest vt assentiar, vt etiam, *vtinam*, putem esse interiectionem: neque enim modum vllum apponit verbo; idem enim est, *Amarem*, & vtinam amarem. Et, *O mihi præteritos referat si Iupiter annos*, idem est, heu, quare mihi non refert Iupiter? neque omnino vocandi vllum aduerbium sit; nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit à nomine. *Hæc ille*. Vide quæ supra lib. 1. cap. 13. dicta sunt.

Quo, & *Vnde*, sunt qui dicant regere accusatiuum; quia

quia dixit Horat. *Quo mihi fortunam si non conceditur vti?* & Cicero; *Quo mihi Martis signum pacis amatori?* Horat. *Vnde mihi lapidem, quorsum est opus? vnde sagittas?* Iuuen. *Vnde tibi frontem, libertatemque parentis?* Sed in his deest verbum, *paro*, vide in Ellipsi.

En, & *Ecce* non regunt accusatiuum, vel nominatiuum. Vide Ellipsin verborum.

De coniunctione, contra omnium ferè opinionem. *Cap. XIV.*

Coniunctio neque casus, neque alias partes orationis, vt imperiti docent, coniungit: ipsæ enim partes inter se coniunguntur, vt nomen nomini, nomen verbo, &c. Sed coniunctio orationes inter se coniungit; vt, *Cæsar pugnat*, & *Cicero scribit*. At verò quum dicis; *Cicero scribit, & vigilat*, duæ sunt orationes in Zeugmate figura: item; *Cicero, & filius valent*, figura syllepsis est; vt, *Valet Cicero, & valet filius*. Vide supra lib. 1. cap. 18.

Lib. 3. cap. 1. Neq; huic assertioni obstat, quod Valla, & omnes grammatici mordicus tenent, Coniunctionem semper iungere similes casus, exceptis paucis; vt, *Emi drachma, & pluris*: nec enim coniunctio inuenta est, vt similes casus iungeret. Sed demus ita esse, non ne similia iunguntur in illis; *emi drachma, & pluris*, quum desit, *pretio*? Vide Ellipsim: idem Valla; *magna auctoritate es vir*, vel *magnæ auctoritatis*: & subdit; *Cæterum in eadem oratione non est vtendum genitiuo, & ablatiuo, nisi velimus illud Plinianum sequi*; Choromandarum gentem, siluestrem sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, denti-

Lib. 3. cap. 17.

Lib. 7. cap. 2.

dentibus caninis. *Hæc Valla*: qui etiam paulo inferius adducit contra se duo Ciceronis testimonia, quæ vel non intelligit, vel non admittit; vt, *Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem*: *&* *Scipio Africanus id ætatis, atque his rebus gestis.* Hic sudat Valla, & nihil explicat: idem alibi maiores nugas nectit, dum coniunctionis officium putat esse, similes casus coniungere; quum, vt dixi, orationes tantum coniungat. Et hanc meam sententiam ipsa Vallæ testimonia confirmant; quibus etiam adde Cic. 2. de Nat. Deo. *Itaque plectri similem linguam nostri solent dicere; chordarum, dentes; nares, cornibus ijs, qui ad neruos consonant in cantibus.* Vides vocem similem nunc genitiuo, nunc datiuo coniungi. Horat. *Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat*: idem; *Hoc ego commodius, quàm tu præclare Senator, Millibus atque alijs.* Martial. lib. 12. *Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras.* Terent. *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem.* Cic. *Me, vt sibi essem legatus, non solum suasit, verum etiam rogauit.* Sall. Catil. *Imitari, bonis quàm inuidere malebant.* Cic. 4. Epist. *Ne, aut tibi exire ex vrbe necesse sit, aut mihi accedere.* Plaut. Pæn. prolog. *Si quid mandare vultis, aut curarier*: idem Asin. *Vt meque, teque, atque ingenio nostro decuit.* Liu. 28. *Vna &* *traiecisse me audistis, & molientem hinc Annibalem, & obsideri Carthaginem.* vbi, molientem, non moliri, dixit. Cæs. 3. ciuil. *Nulla fuit ciuitas, quæ non Cæsari pareret, atque imperata faceret.*

Lib. 3. cap. 26.

De quamuis, licet, quamquam, etsi.

LAVRENTIVS Valla anxiè torquetur in explicanda differentia harum particularum, *Quamuis*, *Licet*, *Quamquam*, *Etsi.* cæt. & tandem nihil agit.

Quamuis factum est ex, *Quantumuis*, & *Quantumuis* sunt duæ voces, ex *volo*, & accusatiuo *Quantum.* Hinc poteris expiscari, quo in loco, aut quam in partem scriptionis sedem habeat: est enim veluti concedentis, vt desit, *Fac vt*, dato seu posito quod tantum, quantum vis; neque vnquam reperietur vox, *Quamuis*, vbi tu non possis substituere, *Quantumuis.* Virg. *Quamuis multa meis exiret victima septis*, id est, quantumuis. Horat. *Ille quantumuis rusticus*, inquit. Apud Horatium semper legitur in primo præsenti; vt, *quamuis conspicitur; quamuis est monitus: quamuis fingeris ad rectum; quamuis satis tibi consulis.* Alij cum secundis temporibus iungunt. Cic. *quamuis ille felix sit, sicut est.* Virgil. *Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses.* Itaque sicut vtimur, *amasti*, pro, *amauisti*, ita *quamuis*, pro *quantumuis*.

Quamuis cum indicatiuo.

Et subiunctiuo.

Licet, verbum purum putum; vt, *Per me licet*, quod Hispanè melius explicatur, *Sea*, *presupongamos*. Est etiam concedentis, vt quum quis dicit: *Veniam ad te?* alius respondet, *licet*. Hinc *libri licent*, *serui licent*, id est, venduntur. Hisp. *Andar en venta*, *Estar en almoneda*, ita vt cuilibet liceat emere, *Emas licebit.* Vnde hæ duæ voces eleganter coniunguntur, *quamuis licet.* Cic. 3. legib. *At duo Gracchi fuerunt, & præter eos, quamuis enumeres multos licet*, cæt. Itaque in hoc sensu dices; *Licet*, *Licebit*, *liceat*. & quamuis sono coniunctionis efferantur,

vera

vera tamen uerba sunt, in quibus deest, *vt*: nam *licet facias*, est idem quod, *licet vt facias*; vnde non potest iungi primis præsentibus: non enim dices; *Licet es doctus, hoc non intelliges*; sed, *licet sis doctus*. Horat. *Licebit ter iniecto puluere curras.*

Quamquam accusatiuus fuit, *Quantum quantum*; vt *Tanquam*, *Tantum quantum*. vt Ouidij illud; *Tam felix esses, quam formosissima vellem*, id est, tantum esses felix, quantum es formosissima. vbi deest, κατὰ, idest, *circa quantum*, vel *in quanto*: item illud; *Tam deest auaro quod habet, quàm quod non habet*, idest, tantum, quantum. Et esse has particulas conscissas, indicat illud Liuij lib. 9. *Quantum Romæ terrorem fecerat, tam lætam famam in Samnium ad hostes tulerat.* Deinde, quemadmodum passim dicimus; *Quam familiaris, quam proximè, quam maximum, quam plurimum, quam potest*; ita dixit Plaut. Amph. *Nescio quantum tu familiaris sis, nisi actutum hinc abis.* Liui. lib. 25. *Simul altitudinem muri, quantum proximè coniectura poterat, permensus.* Plinius in Epistol. *Dedit enim mihi quantum maximè potuit, daturus amplius, si potuisset.* Colum. 12. cap. 21. *Exploratum habeat quantum plurimum salsæ aquæ vinum quod fecerit, sine offensa gustus pati possit.* Terent. Eun. *Comprehendi iube quantum potest*: idem Phorm. *Quantum potest, nunc conueniendus Phormio est.* At dices, si uocula, *Quam*, significat *Quantum*, quid est illud, quum post eandem inuenis iterum Quantum? Cicero 5. Verri. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse*: & 4. Verr. *Maiorem pecuniam Prætori pollicetur, quam quantam tu dedisti*: idem 3. Orat. *Vt maius quidam de Lucio Crasso, quam quantum à nobis exprimere-*

Tã vel Tantũ cum Ellipsi.

mere-

meretur suspicetur. Et 5. Verri. *pluris senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Plaut. Merca. *Oratio Aedepol pluris est huius, quàm quanti emta est.* Cic. 3. Verr. *Quum ex agris tres fratres consortes profugissent, quod ijs plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant:* idem 2. Orato. *Si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. causa muneris, quam quantum præstare potuisses.* cet. & 3. Orato. in princ. *Ac mihi quidem veteres illi maius quiddam animo complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quàm quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest.* Cato in rusticis; *Qui oleam emerit amplius quam quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedet.* Respondeo, in usu esse uocem, *Quantusquantus.* Terent. Adelph. *Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es.* Cic. Attic. lib. 12. *Sed quantiquanti bene emitur, quod necesse est.* Addo insuper, in omni comparatione deesse particulam; *Præ, vt doctior Cicerone,* subaudi *Præ;* & *Cicero limatior est, quam Sallustius,* uel *quantum Sallustius,* deest *Præ,* vt sit, *præ quam* vel *præ eo, quantum Sallustius.* Plaut. Amph. *Satin' parua res est voluptatum in vita, atque in ætate agunda, præ quam quod molestum est,* id est, præ eo, quantum: idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam vbi sumptus petunt,* id est præ eo, quantum est, ubi sumptus petunt. Sic dicimus; *Præ vt.* Terent. Eunu. *Præ vt huius rabies quæ dabit.* Plaut. Aulul. *Parum etiam præ vt futurum est, prædicas:* idem Mercator. prologo. *Præ quam res patitur studuit elegantiæ.*

Doctior quã pro, doctior pręquã, vel præ quantũ.

Etsi, coaluit ex duabus partibus, *etiam* &, *Si*; deinde vero asumit socias: nam dicimus coniunctè, *Tametsi*, &, *tamen etsi*; quoniam priscè *Tam* signifi-

significabat, *Tamen*, teste Festo, quod nō semel apud Plautum legitur. Terent. And. *Ibo, etsi Hercle sæpè tam me sæpè spes hæc frustrata est*, id est, etiam si. Disiunctè etiam has voces legi aliquando necesse est. Cicer. in partitionibus; *Et si incidet imprudentiæ causa*, cæt. Terent. Phormio; *Et si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi est, tum senties*: ibid. hoc modo vsus est dictione hac, *Tamet si*, ubi aliqui legunt, *Tamen etsi; Metuit*, inquit, *hic nos, tamet si sedulò dissimulat*: idem Andr. *Obtundis, tamet si intelligo*, & multis alijs in locis. Aliquando huic voci respondet aliud, *Tamen*. Cicer. *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat; præteribo*. Vide infra, *Etsi quamuis*.

Acutius quam par est, distinguit Valla has particulas, *Etsi, Quamuis, quamquam*, & alia; at Cicero hæc parū curat, apud quem, *Etsi, quamuis*, coniunctè lego, vt paulò inferius dicetur.

De Quandoque.

QVANDOQVE, particula nunquam satis intellecta fuit à Grammaticis: nihil enim minus significat, quam quod illi somniant. Abscissa est ex *Quandocunque*, & vbi est vox *quandoque*, aptè poteris substituere, *Quandocumque*. Horat. in Arte; *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus*, id est, quandocumque dormitat: idem Ode. 1. & 2. lib. 4. Carminum. Columella in fine operis; *Quandoque arabitur*, id est, quotiescunque. Persi. Saty. 4. *Qui, quandoque iugum pertusa ad compita figet*, cæt. *Ingemit*. Cicer. in Somnio, apud Macrob. secundo somnij, cap. 11. *Ita quandoque, quum ab eadem parte Sol, eodemq;*

tempore iterum defecerit, expletum annum habeto. In vulgatis Ciceronis operibus, legitur, *quandocumq*; quam lectionem Macrobij tuetur Aldus Manutius Pauli F. plures ex Pandectis locos adducens in confirmationem. Sueto. Iulio; *Tabula ænea in monumento inuenta est, conscripta literis, verbisque Græcis in hanc sententiam; quandoque ossa Capys detecta essent, fore, vt Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur*. Itaq;, *Quandoq*;, sæpius duas orationes separatas postulat, vt vox, *Quandocumque*; sed aliquando vtraque vox cum vna oratione reperietur, dum tamen futurū aliquod tempus, & veluti quandam conditionē designet. Horat. *Garrulus hunc quando consumet cumque*, ideſt, quandocumque. Hisp. *algundia*. Iuuenal. Saty. 5. *Pulsandum vertice raso Præbebis quandoque caput, neque dura timebis Flagra pati*. Tacit. 1. Ann. *Seruiendum esse feminæ, duobusque insuper adolescentibus, qui Remp. interim premant, quandoque distrahant*. Hisp. *que al presente la opriman, y despues la diuidan*: idem 6. Annal. *Postremo Græcis verbis in hanc sententiam alloquutus; Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, ideſt, quandocumque. Hisp. *algundia*, aliquando. Apud Ciceronem bis inuenitur hæc vocula lib. 6. epist. 20. *Ego me Asturæ diutius arbitror cōmoraturum, quoad ille quandoque veniat*: & 3. Tuscul. non longè à principio; *In eundem cadit vt seruiat, vt victum se quandoque esse fateatur*. vbi Lambin. edidit, *aliquando esse se fateatur*, ex fide manusc. Non raro hæc vox in duas partes diuiditur, vt, *Quandoque*, pro, *& quando*, vt si dicas; *Quando ego te videbo; quandoq; complectar*. Liuius lib. 1. *Inde ordine alij rogabantur, quandoque pars maior eorum, qui aderant, in eandem* sen-

Quandoq; de futuro, pro aliquando.

Quandoq; pro & quādo.

sententiam ibat, bellum erat consensu fieri solitū, cæt. Horat. Saty. 6. lib. 2. *O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit Ducere.* Cic. 2. Diuin. *Vident ex constantissimo motu Lunæ, quando illa è regione solis facta incurat in vmbram terræ, quandoq; eadem Luna subiecta soli,* cæt. Prædictarum autem trium acceptionum exempla quamplurima in Pandectis reperiuntur, in quibus obseruandis acri iudicio est opus: nonnulla tamen ordine adscribam. Primæ autem hæc accipe, l. 2. D. solut. matr. *Dotis actio filiæ non erit ademta, quandoque sui iuris filia fuerit facta.* l. si fundus, 13. D. de reb. eor. qui sub tut. *Quandoque domino prædium cum fructibus vindicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. quod pupillæ. D. quando dies leg. ced. *Quod pupillæ legatum est, quandoque nupserit.* cæt. l. & per iusiurandum 13. D. de acceptil. *Quandoque ei creditum fuerit, tenetur.* lib. 3. tit. 15. Inst. §. 1. *& quandoq; nobis non eadem res, sed aliæ eiusdem naturæ, & qualitatis redduntur, inde etiam mutuum appellatum est.* alij legunt, *Quoniam.* Secundæ acceptionis hæc erunt, D. lib. 1. tit. 7. l. 22. de adoptionib. *Cæterum si fidei eius committat, vt quandoque restituat, non oportet admitti fideicōmissum.* l. si fundus 13. D. de rebus eor. *Quandoque domino prædium cum fructibus vendicante, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. continuus 127. §. item qui, D. de verb. *Liberatur qui se daturum spopondit, si quandoque tradit.* Tertiæ acceptionis. l. in substitu. 31. D. de vulg. & pupil. *Quæritur quisquis hæres quandoque fuerit, intelligatur.*

Quandoq; pro quandocumq;.

Pro Aliquando.

Pro, & quando.

De Quod.

QVOD, particula prima linguam latinam post Ciceronis aureum sæculum ausa est deturpare. Hæc Aristotelis, & Platonis dialecticam, & vtramq; Philosophiam pessimè dilacerauit; hæc iuris vtriusq; disciplinam barbarorum traditionibus, & commentarijs excarnificauit; hæc etiam in Sacræ Theologiæ commentarios, & Latinas versiones ita impetum fecit, vt peritissimos alioqui viros in summum barbariæ barathrum detruserit. Quo magis irascor Erasmo Roterodamo, qui, quum in Latinam linguã nouum testamentum vertere tentauerit, hanc pestem, quæ linguam latinam pessùm dedit, nescierit, aut non potuerit euitare: sæpè enim reperit, *dico quod*; aut, *Dixi vobis, quod ego sum.* At dices, fidi esse interpretis verbum verbo, vt Horatius insinuat, reddere. fateor libentissimè id, & Horatium id sentire asseuero; sed idiotismos, & quascumque peculiares cuiusuis linguæ proprietates nemo sanus in aliam linguam, verbum ex verbo reddens, rectè transfundet. An ferenda sunt illa, quæ summus Theologus passim in scholis inculcabat; *Hoc argumentum tangit de cuspide in album*? & *O valeat me Deus*. Quid si velis Hispanè dicere; *Saltar fuera del coro*, sicut Latinè dicitur, *extra chorum saltare*? vt loquacem satis concionatorem dicentem nuper audiui. Cur non vertimus Græcorum articulos, aut duas negationes, quæ apud illos magis negant? & cur non dicimus, *vtor libris, quibus habeo*; quod Græcis est frequentissimum. Cur genitiuos temporis in ablatiuo conuertimus; vt, *Imperante Cæsare*?

Par-

Particula græca ὅτι, inuexit hæc tanta mala, quę vertentibus Græca Latinè, aut omnino eſſet omittenda, aut aliter, quam per *quod*, *quia*, *quoniam*, eſſet explicanda. Nonne vides quàm fœdè Boetius tranſtulerit principium ſecundi Poſteriorum, dum inquit; *Quærimus autem quatuor, quia, propter quid, ſi eſt. & quid eſt.* nam prima quæſtio quæ Græcis eſt, ὅτι, ſignificat rem ita eſſe; vt, Solem deficere. Cicero multa tranſtulit è Græcis, vbi particula, ὅτι, paſſim occurrit, nuſquàm tamen apud Ciceronem apparet. Quo ſolo argumento barbarè loqui omnes aſſeuero, qui, *Dico quod*, *Credo quod*, *ſciendum eſt quod*, paſſim blaterant. Lege libellum Ciceronis de Vniuerſitate, qui integer ex Platonis Timæo verſus eſt, nuſquam inuenies, *Quod*, quum tam ſæpè ibi occurrat particula ὅτι. Quid igitur, dices, facit Cicero? Audi Æſchili verſionem à Cicerone tertio Tuſcul.

Οὔκουν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Atqui Prometheu te hoc tenere exiſtimo,
Mederi poſse rationem iracundiæ.

Eraſmus, aut Laur. Valla dixiſſent; *Igitur ò Prometheu hoc ſcias, quod iræ infirmitatis ſunt medici rationes*, vel *ſermones*. Poſſem innumera tibi recenſere Ciceronis exempla, verſa ex Platone, Demoſthene, Ariſtotele, Xenophonte, & alijs tum philoſophis, tum poetis; ſed tu te ipſe hoc melius expiſcaberis, ſi puræ latinitatis cura te tangit. Quo poſito, fœdiſſimam calumniam Ciceroni obiectam contundemus! Antonius Maioragius glorioſe, vt ſibi videtur, de Cicerone triumphat, dum in ſuis Antiparadoxis, quæ cõtra Ciceronis Paradoxa effutijt, ignarum philoſophiæ, atque totius dialectices expertem *Maioragij ſtultitia.*

Ciceronem demonstrare conatur. At quibus argumentis; quia tota Ciceronis, vt ille credit, disputatio; ab ipsis paradoxorum titulis longè dissentit: nam in quarto paradoxo, cuius Titulus sic habet; ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, nullum argumentum adduci contendit, quod propositam quæstionem possit comprobare. Sed Maioragius non vidit, Lemmata illa ab imperitis Grammaticis esse præfixa. An Cicero tam putide reddidisset Latinè; *Quod solus sapiens diues sit*; & *Quod omnes stulti insaniant*. insanior profectò, qui tales titulos præfixit. Quartum illud paradoxon, si titulus esset præfigendus, hoc sonat; ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ πολῖται, καὶ πάντες οἱ μωροὶ φεύγοντες, id est, *omnes sapientes esse ciues, & omnes stultos exules*. Sed, vt de huiusmodi titulis in vniuersum dicamus, quamuis longiori aliquanto, quam solemus, sermone, sic habeto; omnes titulos ad Martialis epigrammata, ad Horatij odas, itemque in Valerio Max. non solum esse alienos, sed sæpè ab auctoris sensu alienissimos. Plinio pessimè sunt dispositi. Aldi Manutij, Pauli F. qui nuper in Officia, & Paradoxa commentarios edidit, non possum in illis titulis non accusare oscitantiam, qui tales nugas adscribat Ciceroni. Vox igitur, *Quod*, nisi relatiua sit, vt aiunt Grammatici, locum apud Latinos non habet. Relatio est in illo Ciceronis; *Quod epistolam conscissam doles, noli laborare*: nam ordo & sensus est; *Noli laborare circa id, quod*, vel *ex eo, quod*, vel *propter id quod*. Sic Martial. *Non miror quod potat aquam tua filia Basse*, id est, non miror de eo, quod, vel propter id, quod, deest Græcè κατὰ, id est, ob id quod nam in talibus, *Quod*, referri ad *Id*, vel hic Plauti locus docet, Capt. A. 3. s. 4. *Filium tuum quod redi-*

Lemmata, siue tituli in auctoribus, sunt à Grammaticis.

Quod, semper est Nomen Relatiuũ.

redimere se ait, id neutiquàm mihi placet. Donat. in Hecy. Act. 1. Scen. 3. *Quod me accusas, deest,* inquit, *In eo, vt sit; In eo quod me accusas. An quod,* id est, *propter quod?* Hæc Donatus. Denique latinè dicitur, *Miror quod*, barbare, *dico quòd, audiui quod, credo quod*. Sed contra meum hoc præceptum, non solum æmuli, sed amicissimi grauissimos auctores opponunt. Ter. And. Act. 1. Sena 4. *Audiui Archillis, quod iam dudũ Lesbiam adduci iubes.* Respondeo, iniq; fecisse Ant. Goueanum, qui dum nimis religiosè versus Terentij ad normam reducere conatur, latinitatem perderet. In omnibus antiquis sic legitur; *Audiui Archillis, iam dudum Lesbiam adduci iubes,* & constat versus, si sic metiare; *Au di -- ui Ar --* cæt. Muretus in illo loco auctor est, à Goueano additum esse, *Quod*. Ex epistola 17. ad Brutum citantur hæc; *Dolet mihi, quod tu non stomacharis*; sed nullo sensu: doctiores ita legunt; *Dolet mihi, tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis,* quasi dicat, si mihi dolet, cur tu saltem non stomacharis. Est & alius locus Ciceronis circa finem lib. primi de officijs, themate, sed ab his; *Idque hoc argumento confirmari potest, quod si contigerit ea vita sapienti,* cæt. Sed tota periodus fœdè dilacerata est, & sine sententia, quod miror aut Lambinum, aut Aldum, aut quemquam doctiorum non animaduertisse. Totum autem locum sic lego, & restituo; *Id quod hoc argumento confirmari potest; si contigerit ea vita sapienti, vt omnium rerum affluentibus copijs ditetur, quamuis omnia, quæ cogitatione digna sint, summo otio secum ipse consideret, & contempletur, tamen si solitudo tanta sit, vt hominem videre non possit, excedat è vita princeps omnium virtutum ne-*

cessit est, illa sapientia, quam Σοφίαν Græci vocant, & Ouid. lib. 5. de Tristibus.

Si quis delicias, lasciuaque carmina quærit,
Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.

Nihil hoc pentametro, vidi putidius, magisq; barbarum. Quis enim dicet, ista, in hoc sensu? Quis, *præmoneo nunquam quod?* Eiusdem farinæ est cum illo apud Virgil. *Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno*. Et vero multa barbara inserta fuisse Catullo, Tibullo, Propertio, & alijs, docet Iosephus Scaliger. & alij. Citatur ex Cornelio Gallo in quodam lyrico carmine, cuius initium est, Lilia bella;

Sæua non cernis quod ego langueo?

Sed oden illam alicuius inepti esse censet Iul. Scaliger. 6. lib. poetices, quod mihi placet. Solus Plautus vno in loco me male habet, nec Lambini in illo loco explicationem admitto, vtpote durissimam: imo mihi placet, vt versiculus, vna mutata literula corrigatur. Locus est in 1. Scen. Asinariæ; *Equidem scio iam filius quod amet meus istam meretricem è proximo, Philenium*. Ego lego; *Equidem scio iam, filius quom amet meus*. Quom, vel qom, pro *quum* sæpè vtitur Plaut. & Lambinus in 1. Amphit. scena, in illo; *Agite pugni, iamdiu est, quod ventri victum non datis*. quum, inquit, edendum curaui, nam, Quod, ferri non potest. Alia multa mihi solent obijci, sed ea vel malè intellecta, vel ab auctoribus non valde latinis depromta. Primi generis sunt illa Hor. Sat. 2. lib. 2.

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed credo hac mente, quod hospes
Tardius adueniens vitiatum commodus, quam
Integrum edax dominus consumeret.

Hic

Hic non dicit Horatius, *Credo quòd, sed hac mente laudabant*, quod: nam verbum, *Credo*, parenthesi debet includi, quasi dicat, vt credo. Lambinus sic exponit; rancentem aprum antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, sed quod existimarent. cæt Ex Virgilio citatur; *Dicite Aeneæ*, quod. sed pessime intelligitur; Æneid. 11.

Vadite, & hæc memores Regi mandata referte,
Quod vitam moror inuisam Palante perempto,
Dextera causa tua est:

Dextera tua est in causa, quod non moriar. Thomas Linacer, alioqui doctissimus, supinè confirmat, Latinè dici, *Dico quod, assero quòd*, lib. 5. circa finem. & lib. 6. cap. de coniunctionum ellipsi; *Adhibetur tamen sæpissimè*, inquit, *eadem coniunctio, Quod*. Martial. *Hoc scio, quod scribit nulla puella tibi*. Horat.

Si tibi nulla sitim leniret copia lymphæ,
Narrares medicis quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis.

Seneca in natur. quæst. *Miramur, quod accessionem fluminum maria non sentiant, æquè mirandum est, quod detrimentum exeuntium terra non sentit*: item; *Nos putamus, quod quia nubes collisæ sunt, ideo fulmina emittunt*. Plin. ad Seruianum; *Gaudeo, & gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti*. Auct. in Sallust. *Credo quod non omnes tui similes incolumes in vrbem venissent*. Hactenus Linacer. Nunc sex adductis testimonijs ordine respondebo. Primum est Martial. lib. 2. Epigram. 65. sic;

Nescio tam multis quid scribas Fauste puellis,
Hoc scio quòd scribat nulla puella tibi.

τὸ, *quod* relatiuum est, quasi dicat, Tu multa scribis puellis, quum sis pædico, vt videlicet te ostendas

puel-

puellarum amatorem; sed ego scio quid sit, propter quod nulla tibi rescribit, quia pueros amas. Secundum est Horatij epist. 2. lib. 2.

Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis, quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis. nulli ne faterier audes?

Vides oscitantiam Linacri, qui non intellecta Horatij sententia, pessimè loquutum poetam asserebat. Latinum non est; *Fateor quòd verum dicis*. At dicitur Latine; *Quod verum dicis irascor*: nam hic relatio est, ibid. nulla. Tertius locus Senecæ nihil contra nostram doctrinam; nam τὸ, *quod*, bis positum, nomen est, & deest præpositio, κατὰ, vel διὰ, vt sit διὰ τί? Quartus etiam Senecæ, glossema puto: nam Senecæ de fulminibus alia sententia est. Habes hunc locum lib. 2. cap. 32. natur. quæst. si tamen Senecæ verba esse contendas, contendam ego quoque, non fore difficile comprobare, non purè loquutum ibi Senecam. Quintus locus Plinij eleganter dicitur. Sextus locus Ciceronis barbarus omnino est, mirorque non solum Linacrum, sed & Quintilianum, & Vallam, & cæteros, qui has putidas, & barbaras oratiunculas, quæ nomine Sallustij, & Ciceronis circunferuntur, non viderint ab aliquo sciolo, & barbaro esse compositas. Hoc satis indicarunt Pet. Victor. & Sebastian. Corradus in sua Quæstura, & alij. Quo exemplo monemur, vt ad secūdi generis testimonia transeamus. Si Senecæ contra nos adferantur testimonia in huiusmodi negotio, quid negotij erit respondere, Senecæ latinitatem multis partibus claudicare? Plinius epist. 11. libro 2. dixit, *Adnotatum est experimentis, quod fauor, & misericordia acres, & vehementes primos impetus habent.* Sed pro me respon-

Ciceronis, & Sallustij mutuæ orationes sunt adulterinæ.

Seneca nō optimus Latinitatis auctor.

spondebit Polit. in 1. epist. *Optaret*, inquit, *alius vt oratorem Plinium saperem, quod huius & maturitas, & disciplina laudatur, ego contra totum illud aspernari me dicam Plinij sæculum.* Audeamus igitur iam ridere Laurentij Vallæ præceptionem lib. 2. cap. 17. *Verbis*, inquit, *opinionis, & scientiæ damus indicatiuum, quod;* opinor, quod pater aut mortuus est, aut grauiter ægrotat: Et eodem lib. cap. 20. *Volo quod scribas, non autem quod scribis.* Egregium vides dicendi magistrũ. Sed aliquid dicendum est de latinitate Digestorum, quorum auctores omnium iudicio Ciceroni æquiparantur. Lib. 1. tit. 6. l. 1. de iure personarum; *alia disio sequitur, quod quædam personæ sunt sui iuris, quædam alieno iuri subiectæ:* & eod. lib. tit. 20. l. 1. *Huius rei fortissimum argumentum est, quod lege Iulia de vi nominatim cauetur:* & lib. 15. l. 30. *Sciendum est generaliter, quod, si quis se scripserit fideiussisse, videri omnia solemniter acta.* Ad hæc & alia multa quæ possunt obijci ex Pandectis respondeo, primum vocem illam, *Quod*, in Plantini Pandectis inter has virgulas signari, & Taurelium præfatione admonere, quidquid inter ea signa contineatur, neque in Pandectis Florentinis, neque in alijs inueniri, sed à recentioribus additum. Deinde certius, & melius respondebo, non tanti mihi esse istorum iudicium, qui Iurisconsultorum dictionem cum Ciceroniana comparant. Vbi tu obsecro in Pandectis tot flosculos, tot figuras verborum, & sententiarum, tot tropos, periodos, cola, commata, & illustria lumina ostendes? Imo vero si iurisperiti his dicendi generibus vterentur, dicerem illos nescisse leges conscribere. adde quod multi illorum Græcè scripserunt. ac demum sæculum illud Iustiniani latinam

Multũ eo deteriores duo Plinij.

Vallæ Solœcismi doctor.

Pandectarum Iuris Latinitas.

tinam linguam non poliebat. Multa in Pandectis inuenio, quæ latinis auribus non placerent; sit exempli gratia titulus. 11. lib. 1. vbi multa quæ à genuina latinitate abhorreant inueniuntur. Satis superque iuris scriptoribus gloriæ tribuemus, si inter sui seculi homines eos dicamus præstantissimos.

De Quidem.

QVIDEM particula male accepta est à Grammaticis, & alijs aliarum rerum auctoribus. Qui se putant latinè loqui, sæpe librorum capita sic distingunt; *Quod vera sit sententia Ciceronis; quod nulla sint verba neutra*: sic etiam videas in principio librorum. *Libri de Dialectica longè quidem vtilissimi*. Non video post antiquam illam venerandam vetustatem, qui aptè, & suo loco hac particula, *Quidem*, vtatur: nam latinè non dices; *Præceptor quidem tuus est doctissimus*. At dices eleganter; *Præceptor quidem tuus est doctissimus, sed ignauus, at ignauus, tamen ignauus*. Elegantem huius voculæ vsum multis Ciceronianis exemplis explicabo, plura, qui volet, facile inueniet. Cicer. 5. de Finib. *Tantam vim virtutis, tantamque auctoritatem honestatis, vt reliqua, non illa quidem nulla, sed ita parua sit, vt nulla esse videatur*: ibid. *Illa enim, quæ sunt à nobis bona corporis numerata, complent ea quidem beatissimam vitam, sed ita, vt sine illis possit beata vita existere*: ibid. *Quum autem progrediens confirmatur animus, cognoscit ille quidem naturæ vim, sed ita vt progredi possit longius*: idem 1. Offic. *Altera est res, vt quum ita sis affectus animo, vt supra dixi, res geras, magnas illas quidem, & maximè vtiles, sed vt vehementer*

arduas

arduas plenasque, laborum: De vniuersitate; *Ita totum animal mouebatur, illud quidem, sed immoderatè, & fortuito.* De amicitia; *Qui negligendi quidem non sunt, sed alio quodam modo colendi*: ibid. *Nouitates autem si spem afferunt, non sunt illæ quidem repudiandæ, vetustas tamen suo loco conseruanda est.* Quum hæc, & alia huiusmodi discipulis indicarem, quædam mihi obiecta sunt, quæ aliter se habere videntur: sed ea, ne alios fallant, huic disceptationi inseram, & locos integros apponam, vt intelligas, longe petendam aduersantem particulam, quæ voculæ, *Quidem*, debeat respondere. Cicero 1. de Orat. *Si quis est qui hæc putet arte accipi posse, quod falsum est: præclare enim se res habeat, si hæc accendi, ac commoueri arte possint; inseri quidem, & donari ab arte non possunt omnia: sunt enim illa dona naturæ. quid de illis dicet, quæ certè cum ipso homine nascuntur, linguæ solutio, vocis sonus, literæ, vires, conformatio quædam, & figura totius oris, & corporis? Neque hoc ita dico, vt ars aliquid limare non possit: neque enim ignoro, & quæ bona sint, fieri meliora posse doctrina, & quæ non optima, aliquo modo acui tamen, & corrigi posse*; quasi dicat, inseri quidem hæc arte non possunt: idem lib. 7. Epist. 24. *Amoris quidem tui, quo quo me verti, vestigia: vel proximè de Tigellio, sensi enim ex literis tuis valdè te laborasse. Amo igitur voluntatem, sed pauca de re.* quasi dicat; amor quidem tuus notus est, sed de re ipsa pauca dicam: idem lib. 2. epist. 3. *Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditare, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam, vt aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum*

relin-

relinquam quid senserim, vt si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari; breui tamen sic habeto. Horat. libro 2. epist. 1.

Multa quidem nobis facimus mala sæpè poetæ,
Vt vineta egomet cędam meam, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum lædimur, vnum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum;
Quum loca iam recitata reuoluimus irreuocati;
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poemata filo;
Quum speramus eo rem venturam, vt simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus vltro
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere quales,
Aedituos habeat virtus.

Virgil. 4. Georg. de Eurydice.

Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella,
Seruantem ripas alta non vidit in herba.
At Chorus æqualis Dryadum,

Sed obijciet aliquis illa Ciceronis, & aliorum. Cicero; *Et æthera quidem ipsum, siue cœlum appellare libet.* Virgil. *Ac me tunc quidem.* & alia innumera, vbi particula respondens non inuenitur. Respondeo esse diuisas per Tmesin duas voculas, vt *æthera quidem*, pro, *& quidem*, siue *Equidem*: & *nos quidem*, pro *equidem* nos, & sic in alijs multis. Adhuc video esse, qui obijciant, sine vlla responsione, aut compositione inueniri particulam, *Quidem*: nam latinè dicitur, *qui quidem, hanc quidem, illa quidem*, sine vllo addito. Respondeo, post, *Quis, Quæ, Quod, hic, ille*, rectè apponi, *quidem*, sine aduersante; vt, *qua*

quidem, ille quidem. Sed si contendas, aliquid significare, dicam contra Grammaticos, neque hic, nec alibi hanc particulam, *Quidem*, affirmationem significare, vt ipsi putant; semper enim fere est quod *saltem*. Hispanè, *Alomenos*; *Vna por vna*; *Alo que puedo inzgar*. Vt si quis roget ita: *Venit ne huc Petrus*, respondeo, *Minime, quod quidem viderim*. Terentius Phorm. *mihi paratæ lites, quid mea, illa quidem nostra erit*. Ex Terentio, & Cicerone aliqua mihi obijciuntur; sed loci corrupti sunt. Terent. Adelph. *Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias student facere; in apparando totum consumunt diem*. Sed aliter legendum locum esse, iam multi viderunt. Sic; *Occidunt me, qui dum nimis sanctas nuptias student facere*, cæt. Cicero de Senectute; *Ille autem Cæpione, & Philippo iterum consulibus, mortuus est, quum ego quidem, quinque & sexaginta annos natus legem Voconiam suasissem*. Dictio *Quidem*, inquit Lambinus, *abest ab omnibus veteribus libris*. Cicer. lib. 1. de diuinat. in calce; *Quumque animi hominum semper fuerint, futurique sint, cur ij quidem, quid ex quoque euenerint perspicere non possint*. Lamb. legit; *Cur ij quid ex quoque*, cæt. Obijcitur & illud quod passim in epistolis Ciceronis legitur; *Si vales bene est, ego quidem valeo*. Sed error Grammaticorum est pudendus, qui has notas nescierunt interpretari. S. V. B. E. E. Q. V.; idest, *Si vales benè est, ego quoq; valeo*. Nec desunt qui sic interpretentur: nam lib. 10. epist. 34. & lib. 12. epist. 15. *Si valetis, liberique vestri valent, bene est; ego quoque valeo*. Cicer. Paradox. 5, *Qui legibus quidem non propter metum parent*. Alij melius; *Qui ne legibus quidem propter*, cæt. Paradox. 6, *Hæc quidem vtrum abundantis an egentis*

signa sint. Lambin. Et alij legunt; *Hæc vtrum abundantis*, cæt. Aliquando tamen, ne quid dissimulem, nulla est particula quæ aduersans respondeat; sed si oculatè perspicias, aliquo modo præcessit. Cicer. lib. 15. epist. *Fateor ea me studiose sequutum, ex quibus mira gloria nasci possit: ipsam quidem gloriam per se numquam putaui expetendam*, quasi dicat, gloriam quidem nunquam expetiui, sed ea ex quibus gloria nascitur: idem lib. 12. epist. 10. *Sed hoc ex re, & tempore constitues; mihi quidem vsque curæ erit quid agas, dum quid egeris sciero*. Proprietas & elegantia Latini sermonis ignoratur, si particularum differentia, & vis ignoretur. Sed Laurentius dum hæc scrutatur, miras tenebras offudit.

Si aduerteret Laurentius, multas particulas, inter quas assignat differentias, coniunctè legi, desineret fortasse has tricas. Aduerte igitur has particulas coniungi simul inter se: *Et si quamuis: Quamuis licet: Ergo igitur: Postboc dein: Deinde postea: Mox deinde: Tandem denique: Quia enim: Quidem certè: Ex templo simul: En ecce*. Item alia fortasse.

Etsi quãuis. Cicer. Attic. 26. Epist. 7. *Et si quamuis non fueris suasor, & impulsor profectionis meæ, approbator certè fuisti*.

Quãuis licet. Cicer. lib. 3. leg. *At duo Gracchi fuerunt, & præter eos, quamuis enumeres multos licet, quum deni crearentur, nonnullos in omni memoria reperies perniciosos Tribunos*. Laurent. Valla lib. 2. cap. 21. *Quamuis licet reclament Grammatici, non dubitabo*, cæt.

Ridendi sunt Grammatici, qui inter *Ergo*, & *Igitur* miras constituunt differentias. Ego dico, *Ergo*, esse sextum casum, ab Græco, ἔργον, id est, *opus*, vel *res*, quasi dicas, *Re vera*. Particula Igitur propriè

Ergo igitur.

signi-

significat *Deinde*, Hispane,*en consequentia, tras esto.* Plaut. Amphit. *Sese igitur summa ui, virisque eorum oppidum expugnassere*: idem Epid. *Sed qui perspicere possent cor sapientiæ, igitur perspicere vt possint cordis copiam*: ibid. *Quid tibi negotij est meæ domi igitur?* Qua etiam forma dixit Terent. Adelph. *An non hæc tibi iusta videntur postea?* Sed Apuleius purissimus Latinæ linguæ scriptor, has particulas solet sæpissime copulare. Lib. 2. Asini; *Ergo igitur Fotis erat adeunda*: ibd. *Ergo igitur senex ille*: idem lib. 3. *Ergo igitur iam & ipse poßum*: & lib. 4. in princip. *Ergo igitur quum in isto cogitationis salo fluctuarem*: & lib. 5. *Ergo igitur si posthac pessimæ illæ lamiæ*: & lib. 7. *Ergo igitur si perdideritis in asino virginem*: ibidem paulò post legitur vox, *Ergo*, sola; *Totis ergo prolatis, erutisque rebus*: sed rursus paulò post; *Ergo igitur ancipiti malo laborabam*: & lib. 9. *Ergo igitur summo pauore perculsum Myrmecem*: ibid. *Ergo igitur Græcè subijciens miles*: & lib. 10. in calce; *Ergo igitur non de pudore iam, sed de salute ipsa sollicitus*: & lib. 11. *Ergo igitur imperijs istis meis*: ibid. *Ergo igitur me quoque oportere*: ibid. *Ergo igitur cunctis affatim præparatis*. Vide Festum, Igitur.

D. de orig. Iuris. l. 2. Post hoc deinde autorum succeesione dicemus: ibid. Post aliquot deinde annos: ibid. Post deinde. ***Post deinde.***

De inde postea. Plaut. Menech. & Cic. pro Milon. *Deinde postea se gladio percussum esse ab vno de illis*. ***Deinde postea.***

Tibull. lib. 1. eleg. *Et simulat transire domum, mox deinde reccurrit.* ***Mox deinde.***

Varro 5. de ling. Lat. *Censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat; post tum conuentionem habe-* ***Post tum.***

qui lustrum conditurus est. Ita legitur in veteri codice.

Tandē deniq;. Apuleius lib. 3. Asin. in fine; *Tandem deniq; reversus ad sensum præsentium, arrepta manu Fotidis:* idem lib. 10. *Tan dem denique rupta verecundia, sic alter alterum compellat*: idem lib. 4. *Tandem itaque asinali verecundia ductus.*

Tandē itaque.

Quoque etiam. Plaut. Perf. act. 4. sc. 9. *Ego faciam te quoque etiam ipsum vt lamenteris.*

Quia enim. Terent. Phorm. *Quia enim in illis fructus est*: idem Milite; *Quia enim loquitur laute*: idem Hecy. *Quia enim qui eos gubernat animus.* Plaut. Epid. *Quia enim mulierem illam*: idem Amph. *Quia enim sero aduenimus.*

Quidem certè. Terent. Andr. *Mea quidem herclè certè in dubio est vita*: idem Phorm. *Nam tua quidem herclè certè vita hæc expetenda.* Cicer. Lentulo; *Illud quidem certè nostrum consilium iure laudandum est*: & lib. 2. ad Q. Frat. *Agebatur quidem certè nihil*: idem pro Quint. *Qui vt summa haberem cætera, temporis quidem certè vix satis habui.*

Quippe quia. Terent. Heaut. *Quippe quia magnarum sæpè id remedium ægritudinum est.*

Quia nam. Virgil. *Cœlicolæ magni, quia nam sententia vobis versa retro*: idem; *Heu quia nā tanti cinxerunt æthera nimbi?* Plaut. Trucul. *Quia nam arbitrare?*

Nā cur. Plaut. Curcul. *Nam cur me miseram verberas?* Sed hic potest esse anastrophe, vt in illo Virgilij Georg. 4. *Nam quis te iuuenum confidentissime nostras iussit adire domos?*

Extēplo simul. Liuius lib. 34. *Extemplo simul pares esse cœperint, superiores erunt.*

En ecce. Apul. lib. 1. Metam: *En ecce præfamur veniam*: & lib. 11. *En ecce pristinis ærumnis absolutus Lucius,*

de

de sua fortuna triumphat.

Terent. Eunuch. *Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sæculum prius.* Olim quondã.

Ideo, coniunctionem vocant; ego duo nomina voco, quorum cuilibet substantiuum, & præpositio deest. Cicer. *Nec ideo est Gaditanorum causa deterior.* Syntaxis est, nec ob id negotium in eo negotio est causa deterior. Ideo.

Adeo, duas partes facit Festus. eius verba sunt; *Adeo, duas habet significationes, nam quum prima acuta effertur, idem significat, quod,* accedo; *vt quum dicimus,* Adeo prætorem; *quum autem secunda,* idest, quod vsq; eo. *Non quidem secundum rationem*; quia Ad, *præpositio accusatiuis accommodata est, sed vetusta quadam loquendi consuetudiue.* Hæc Festus. His tu adde, *Quo, eo, illo*, cæt. vt *Quo tendis? Eo tendit oratio*. Terent. *Quum illo aduenio*, id est, ad quæ tendis? vel quæ ad? vel quæusque? quasi sit, ad quæ loca vsque: nam mihi sunt accusatiui plurales; vt, *quousque*, idest, ad; quæ; vt sit, accusatiuo *quos, quas, quæ*, vel *quo; Eos, eas, ea*, vel *eo*, vt *duo*, & *ambo.* sic *quocirca*, idest, circa quæ, quoad, id est, ad quæ, supple loca, tempora, vel negotia. Adeo. Quo, pro Qua; Eo pro Ea; Illo, pro Illa.

Deinceps non id significat quod Grammatici asserunt, sed quod Hispanis, dicitur, *Arreo*, quasi dicas seriatim, seu consequenter, per ordinem: nam propriè ad seriem spectat, Græcè ἑφεξῆς. Cic. 3. de legibus in princ. *Deinde etiam deinceps posteris prodebatur*: idem 2. diuin. *Tum vero ea quæ Acrostichis dicitur, quum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis.* Liuius lib. 1. *Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace ciuitatem auxerunt.* Hisp. *vno tras otro.* Cic. 2. Deinceps.

Natur. *Posse ex iis*, literis, *in terram excussis, annales Ennij, vt deinceps legi possint, effici*. Cæsar. 1. Ciuil. *His perfectis, collocatisque, alias deinceps pari magnitudine nates iungebat.*

Protinus. *Protinus*, seu *Protenus*; idē enim sunt, idest *porro tenus*. Hisp. *Adelante, o continuadamente*, idest, quod non sit discretum: differt enim à *Deinceps*, quia illud propriè in discretis cernitur, hoc in continuis. Quod aptè significauit, Virgil. quum de Sicilia loqueretur, quæ olim Italiæ coniuncta fuerat; *Quum protinus*, inquit, *vtraque tellus vna foret*: idem; *Protenus aerij mellis cœlestia dona Exequar*: idem 1. *Eclog. En ipse capellas Protenus æger ago.*

LIBER

LIBER QVARTVS.

In Quartum Librum reiecimus illa, quæ subtilioris sunt considerationis, & maximè causas Latini sermonis aperiunt.

DE FIGVRIS CONSTRVCTIONIS.

FIGVRÆ Constructionis sunt anomalia, siue inæqualitas partium, quæ fit per Defectum, per Exuperationem, per Discordiam, per Inuersum ordinem. In Endia seu Defectu, Ellipsis, & Zeugma; in Exuperantia Pleonasmos; in Enallage, seu Discordia Syllepsis; in ordine perturbato Hyperbaton. Sunt igitur quatuor figuræ: nam Antiptosis, Prolepsis, Synthesis, Appositio, Euocatio, Synecdoche, cæteræ, monstrosi partus sunt Grammaticorum.

De Ellipsi.

ELLIPSIS est defectus dictionis, vel dictionum ad legitimam constructionem; vt. *Paucis te volo; Noctuas Athenas*. Terent. *Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non?* vbi Donatus; *Ellipsis est, & Aposiopesis*; quasi dicat, si ad Grammaticam spectes Ellipsis est vocum; si verò ad Rhetoricam, Aposiopesis, idest, reticentia, & abruptio sermonis.

Doctrinam supplendi esse valde necessariam.

SED antequam ad hoc præclarum munus accedo, illud videtur refutandum, quod ab istis Latini sermonis imperitis iactari consueuit, nihil esse supplendum: nam si supplendum est; *Ego amo Dei*, & *Ego amo Deus*, erunt Latinæ phrases; quia illic deest, *præceptum*; hic autem, *quæ præcepit*. Quibus apte poterit responderi, illos communi sensu carere. ego illa tantum supplenda præcipio, quæ veneranda illa suppleuit antiquitas, aut ea sine quibus Grammaticæ ratio constare non potest. Nulla linguarum est, quæ in loquendo non amet breuitatem; atque eo festiuius quidque dicitur, quo plura relinquuntur intelligenda. *Aliud est*, inquit Fabius, *Latinè*, *aliud Grammaticè loqui*. Excutiamus vnum, aut alterum poetarum versiculum. Virgil. 4. Æneid. *Nec venit in mentem quorum consederis aruis?* Grammaticus diceret; nec venit tibi, ò Dido, in mentem recordatio illorum hominum, in quorum hominum aruis

tu consederis? Terentius Heaut. *Vel me monere hoc, vel percontari puta: Rectum est, ego vt faciam, non vt deterream.* Grammaticus diceret; O Menedeme, vel tu puta me monere tibi hoc negotium, vel tu puta me à te hoc negotium percontari; quia si hoc negotium, quod negotium ego abs te rogo, rectum negotium est, ideo te illud ego negotium rogo, vt ego idem negotium faciam: at vero si hoc negotium, quod negotium tu facis, rectum negotium non est, hac quoque de causa illud negotium ego à te rogo, vt ego te ab illo negotio deterream. Quid insulsius, & alsius? Horatius quasi nostras partes agens, & Ellipsin amplectens, dixit lib. 1. Saty. 10. *Est breuitate opus, vt currat sententia, neu se impediat verbis lassas onerantibus aures.* In comparatiuis sæpè multa desiderantur; vt, *Digitorum medius est longior.* Syntaxis est, Ex numero digitorum medius digitus est longior, quam cæteri digiti sint longi. Horat. *Si meliora dies, vt vina, poemata reddit.* Syntaxis; si dies reddit poemata meliora, quam antea erant bona, vt dies reddit vina meliora, quam antea, &c. Contra nostros Grammatistas sentit Quintilianus lib. 9. cap. 3. quum inquit; *Quæ per detractionem fiunt figuræ, breuitatis, nouitatisq; maximè gratia petuntur,* &c. Iam verò quid leporis habebunt tot prouerbia, si integra referantur? *Lupus in fabula. Ad fractam canis. Ne sutor vltra crepidam. Posterioribus melioribus, inter cæsa, & porrecta. Manum de tabula,* & mille huiusmodi. Multa etiam Grammaticæ ratio nos cogit intelligere, quæ si apponerentur, latinitatis elegantiam disturbarent, aut sensum dubium facerent; hinc fit, vt præpositiones sæpè supprimantur, & sæpius participium, E N S;

vt *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus, supple, ens; Annibal peto pacẽ,* subaudi *ens.* quæ omnia imperiti, ad appositionem, aut euocationem referunt. Alia rursus videmus desiderari, quæ sine vitio suppleri nequeunt, & tamen Grammatica necessitas supplebit; qualia sunt, *tuas spes non curo, quibus me allicis: tua contemplor ora, quorum aspectu delector: vim mihi intulisti, cui resistere nequeo: tuam vicem doleo, quæ me excruciat: sustuli duos liberos, vnum hic, alterum Salmanticæ.* Cicer. *Præstantissimum ius est augurum, eorum quæ sunt in rep.* idem; *Vnum cœlum esset, an innumerabilia.* Curtius; *Mare Ponticum dulcius cæteris.* Pleraque autem subaudiri, quæ aperte dicere non possimus, docet Seruius 2. Georg. in illo; *Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phaneus.* adducitque ex Sallust. *Sertorio triplices insidiæ positæ erant], prima*, cæt. Vide eundem Seruium in illo Virgil. *Bisque die numerant ambo pecus, alter & hædos.* Liceat iam nobis per Grammaticos, thesauros Ellipseos aperire, sine quibus iniuriam facit Latino sermoni, qui se Latinum audet nominare.

Asconius Pedianus, non Grammaticus solum insignis, sed etiam in primis locuples Latini sermonis auctor, passim in Cicerone Ellipses notat, quidque subaudiendum sit admonet; velut in Diuin. *Quam ille primarum*, subaudi Partium: *multum submittere*, subaudi Vocem, vel Gestum: sic in 2. Verrina; *Qui se omnia mea causa debere arbitrabantur.* Locutio pro plena habetur; sed si quæras, quod integrum est, deest, *facere*, vt sit; *Omnia facere. C. Verrem Romilia.* Romilia est nomen tribus, ablatiui casus, vt sit; *Ex Romilia.* Sic alibi ait; *L. Claudium Palatina:* & 3. Verr. *Poscunt maioribus poculis,*

lis; poscunt à pincerna, ideſt, petunt, vt ſubaudiatur, *Bibere:* ibidem; *Sartis tectiſque dominata eſt*, Addidit, *Que*, vt eſſet plenum dictum: nam *Sarta tecta dicuntur:* & 4. Verrin. *A quo mea longiſſime ratio*. A quo, à qua re, à quo negotio, accuſationis ſcilicet: rurſum 3. Verr. *Obtigit tibi conſularis*, Prouincia, ſubauditur: & 4. Verr. *Duci iuſſit*, in vincula, vel in carcerem intelligimus: *qui ciues Romani erant*, ſubauditur, dabantur; *ſi Siculi eſſent*, ſubauditur, Rei; *tum ſi eorum legibus dari oporteret*, ſubauditur, Iudicia: *qui ſiculi*, ſubauditur, erant iudices: *ſi ciues Romani eſſent*, ſubauditur, Rei. *Sic Terentius*; *Hic in noxa eſt: hic ad defendendam cauſam adeſt: cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas*. Hæc Aſcon. qui in verbis illis Terentij, *cum ille eſt*, ſupplendum monet, *Reus*. Etiam Donatus in illud Hecyr. act. 2. ſc. 2. *Ego ſum animo leni natus*, ſic annotat; *hoc non eſt plenum: nam cum dicimus*, ſum animo leni, *elliptic*ω*s profertur*: & mox ſcena proxima; *Quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiā*. ibid. Donatus; *Deeſt*, In eo, *vt ſit, in eo quod me accuſat:* & Eunuc. act. 5. ſc. 2. *Deſinas*. Ibi Donatus; *Deeſt, Fac, vt ſit, Fac deſinas:* & Adelp. act. 3. ſc. 2. *Nunc illud eſt, quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, auxilij nihil afferant*. ibid. Donatus; *ſignificat, nunc tale negotium eſt, nunc tale periculum eſt*.

Regulæ generales.

PLato in dialogo de Ente, aſſerit, ſine nomine, & verbo nullam effici poſſe orationem: multa enim nomina, vt *leo, canis, capra, nihil indicant*; quemadmodum nec multa verba; vt *currit, ambulat, mone-*

mouetur. Idem docet Arist. 2. Periher. Quare verbum sine supposito nihil significabit.

Nomi. natiuus cogna. tus. *Curritur, sedetur, statur*, deest, *cursus, sessio, statio*; vel potius *currere, sedere, stare*. Sic in omnibus, quæ Grammatici pessimè vocarunt *Impersonalia passiuæ vocis*. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Nominatiuus cognatus. Idem intellige in verbis, quæ dicuntur Naturæ; vt, *pluit, ningit, lucescit*, subaudi pluuia, nix, lux. Vide cap. 1. lib. 3.

Nominatiuus cognatus. Idem in illis quinque, *Miseret, tædet, pudet, piget, pœnitet*. Est enim, teste Prisciano, miseret me tui, misericordia tenet me tui: & tædet me ciborum, tædium ciborum tædet me. Verba igitur actiua sunt, in quibus intelligitur misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna. Vide cap. 3. lib. 2.

Accusatiuus cognatus. Iam igitur si in passiua intelligitur nominatiuus cognatus, illud etiam sequitur, & Priscianus ipse fatetur, vt accusatiuus cognatus intelligatur in verbis, quæ Grammatistæ vocant *absoluta*, quum mera sint actiua; vt *curro, ambulo, sedeo, supple*, cursum, ambulationem, sessionem, &c. Sed hic accusatiuus, pleonasmi fugiendi causa non apponitur; sed cum adiectiuo necessario adhibetur; *hilarem vitam viuis: bonum certamen certaui*. Itaque omnia verba sunt actiua, aut passiua: nam teste Aristotele, omnis motus aut actio est, aut passio, nihil medium est. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Porrò nomen verbi cognatum duplex est: nam *lectio, & legere*, verbalia sunt, à lego; sicut *amare, & amatio* ab amo. Itaque dicimus, *curro cursum*, vel *currere, & cursus curritur*; vel *currere curritur*: nam eodem Prisciano teste, infinitum ipsum, *nomen verbi* ab antiquis dicebatur. Itaque *bonum est legere*, &

bona

ona est lectio, nihil omnino differunt. Idem docet Eustathius primo Iliad pag. 654.

Quando igitur nomen tibi verbale defuerit, aptissime recurres ad infinitum ipsius verbi, ne cogaris rem agentem ostendere, quæ nihil agat, aut causam sine effectu: nam si Cato viuit, *vitam viuit*, vel *viuere*: & *placet placere*: & *vadit vadere*: *pergit pergere*: & *caret carere*, &c. Hoc apud Hebræos non esset difficile probare, qui, *ambulat ambulare*, passim dicunt: & *morieris mori*, Habacuh. 2. *Venire veniet, & non tardabitur.* Et apud Græcos non raro infinitum cognatum videas. Homerus sæpè dicit *βῆ δ' ἰέναι*, & *ἔφη φάναι*. Homerica sunt, *abijt abire*, & *dixit dicere*: quod Germanicus idiotismus imitatur; *Wir Wollenghen ghen*, *ibimus ire*. Sed & Latini aliquando in hoc genere luserunt. Plaut. Pseud. *Pergitis pergere?* Cicero in Arato; *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit*: Idem in Academ. *Itaque confestim ad eum ire perreximus*. Liuius; *Classi obuiam hosti pergit*. Plaut. Aulul. *Nunc domum properare propero*. Terent. *Domum ire pergam*: idem; *placidè ire perrexit?* Cic. 1. diuin. *si ire perrexisset*. Liuius. 2. Pun. *Pergit deinde ire sequentibus paucis*. Virg. *Obseruans, quæ signa ferant, quo tendere pergant*: idem; *Ita farier infit*. Cicer. 1. leg. *Sed iam ordire explicare de iure ciuili quid sentias*.

Infinitiuus Cognatus pro nomine.

Hoc infinitum cognatum intelligitur in participijs neutralibus: vt *lectum est*, *legendum erit*, subaudi legere: *defessus sum legendo*, subaudi legere, idest, *legenda lectione*: Legere enim, & lectio, vt dictum est, non differunt. Vide, *Negotium*, infra.

Infinitũ cognatũ pro nomine.

Idem nomen, si post verbum substantiuum sequatur adiectiuum, aut genitiuus, necessario subauditur;

Idem nomen.

vt, *hoc pecus est regium*, vel *regis*, valet, *hoc pecus est peeus regium*, vel *pecus regis*. Cic. pro Mil. *Cæsaris potentiam suam potentiam esse dicebat*: idem pro Marcell. *Tua enim cautio nostra cautio* est: idem. 2. Tuscul. *Non ergo dolorem, dolorem esse nego*: idem pro Marcel. *Quis est qui non intelligat, tua salute contineri suã, & ex vnius tui vita pendere omnium*. Terent. Hecy. *Verum id vitium numquam decreui esse adolescentiæ, supple vitium*, vt ait ibi Donatus. Cic. 1. Nat. Deor. *Itaq; in illis selectis, breuibusq; sentẽtijs hæc prior sententia est*. Ouid. *Pendet & à vestra nostra salute salus*. Terent. Heaut. *Assimulabimus amicam huius esse amicam*. Et in sacris; *Domus mea, domus orationis est*: & iterum; *Domus mea domus orationis vocabitur*. Ioan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me patris*. Et Psalm. 137. *Laudate Dominum, quia bonus*, subaudi *Dominus*: ita dicimus; *hic non est honor*, sed *onus*, idest, hic honor non est honos: *hoc non est munus, sed pœna*, idest, hoc munus non est munus. Lucan. *Neque enim ista vocari prælia iusta decet*. Terent. *Vis est hæc quidem*. Stultè igitur præcipiunt Grammatici, verbum, *est*, regere genitiuum: stultius etiam Dialectici, qui docent, *accidens prædicari posse de substantia*; vt, *Cicero est albus*. quod falsum est; nam *Cicero est albus*, & *Cicero est homo albus*, non differunt, nec plura verba hìc, quàm illic enumerantur, alioqui si nil intelligas, sonabit, *Cicero est albus Cicero*. Vide infra, *Homo*.

Idem nomen. Vbi genitiuus ab adiectiuo videtur discrepare, præcipiunt isti, esse Græcismum, aut Antiptosim; vt, *multos militum amisit*, id est, multos milites. Horatius lib. secundo. Saty. 2. *Corruptus vanis rerum*, idest, vanis rebus: idem 4. Carmi. *Virginum primæ*: ibidem.

Nec

Nec tu pessima munerum ferres. Vide Lambin. libr. 4. Oda. 12. Lucanus lib. 2. *Minimas rerum discordia turbat*, ideſt, minimas res. Propert. *Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta*, pro omnes res, ſubaudiendo, *Negotia.* Ouid. *Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo*, id eſt, omnes homines. Vide infra, *Negotium.* Sed non ita eſt; nunquam enim adiectiuum ſine ſubſtantiuo erit; Supplendum igitur idem nomẽ. Liuius libr. 9. dec. 4. *Neque earum rerum vllam rem, in quas iureiurando obligati erant, in ſe, aut in alios admiſerant.* Plaut. Men. a. 5. ſ. 2. *Summum Iouem deteſtor. Se. qua de re rerum omnium?* Sed in huiuſmodi genitiuis præter ſubſtantiuum, quod intelligi dicimus, deeſt etiam, *ex numero*, vt iam docebimus.

In omni partitione, quæ fit per verbum, aut per nomina poſitiua, comparatiua, ſuperlatiua, aut numeralia, aut denique quoquo modo, ſi genitiuus ſit, regitur ab his particulis, *Ex numero*; vt, *Hiſpanorum alij vigilant, alij ſtudent, quidam boni, quidam mali, quidam fortiores, alij fortiſſimi: quis veſtrum? alter horum*, ſubaudi ex numero. Plin. lib. 8. cap. 48. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.* Lucanus; *minimas rerum diſcordia turbat*, id eſt, minimas res ex numero rerum. Liuius; *Macedonum omnibus, & quibuſdam Andrianorum vt manerent perſuaſit.* Plinius; *Piſcium omnibus ſerrati dentes.* Dictys lib. 1. *Interim apud Troiam legatorum Palamedes ad Priamum adijt*: & lib. 2. *Reliquis præſentibus Græcorum, Menelaus verba facit, ſolo omnium Deiphobo Hecubæ aſſenſo.* Cicer. 2. off. *Sed omnium ſocietatum nulla præſtantior, nulla firmior*, &c. Sueton. in Galba. 10. *Alarum altera ægrè retenta in officio.* In omnibus his, & ſimilibus, deeſt, *Ex numero.* Martial. libro. 6. *Cenſor maximè, principumq;*

Ex numero.

prin-

princeps. Vnde licebit exſibilare Grammatiſtas, qui pueris inculcant, ſuperlatiua regere genitiuum, & comparatiua inter duo, quaſi genitiuus ille regatur à ſuperlatiuo, aut cōparatiua ſolū inter duo cū genitiuo reperiantur, quū ſit frequēs, & vſitatū; *maior fratrum, belluarum prudentior, animalium fortiora.* ſed vbique deeſt, ex numero, vt exempla ſubiecta docebunt. Cæſar. 2. Gall. *Ex numero aduerſariorum circiter ſexcentis interfectis*: ibid. *Ex eo numero nauium nulla deſiderata eſt*: idem 3. ciuil. *Milites ex numero ægrotorum ignominiam non tulerunt.* Cic. 2. Agrar. *Quorum ex eo numero, qui per eos annos conſules fuerunt, multi mortui ſint*, id eſt, multi eorum: idem 2. Fini. *Quorum è numero primus eſt auſus Leontinus Gorgias*, &c. idem 1. Orat. *Homo ex numero diſertorum poſtulabat*: idem in Oeconomico, citante Priſcian. *Nemo ex eo numero hominum, qui apud nos eo numero dignantur.* Valer. Max. lib. 5. cap. 4. *Quum vnus è numero Perſarum*: idem lib. 6. cap. 2. *hominibus, è quorum turba duos retuliſſe abunde erit.* Ouid. Metam. *Furit audaciſſimus omni De numero Lycabas*: idem in Epiſt. *Quarū de populo nulla relicta tibi eſt*: idem 4. Metam. *Excipit vnus Ex numero procerum, quærens cur vna ſororum*, &c. Virg. 8. Æn. *Quorum de numero qui ſeſe in bella ſequantur, Præſtantes virtute legit*: idem 5. Æneì. *Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.* Propert. *E quarum numero me contigit vna Dearum.* Iuuenal. Saty. 6. *Quædam de numero lamiarum.* Apuleius. 2. Florid. *Hippias e numero ſophiſtarum artium multitudine prior omnibus.* idem oſtendit & præpoſitio; vt, *ex omnibus doctiſſimus.* Val. Maxim. lib. 3. *Erat autem is ex triginta tyrannis crudeliſſimus.* Plin. lib. 21. cap. 9. *Tertium ex*

ex omnibus minutissimum. Ridicula verò sunt, quæ inculcat Valla de, *Vnus*, & *Solus* lib. 3. cap. 67. esse scilicet nomina duo ex natura superlatiuorum, regereque genitiuum; vt *primus omnium*, quasi verò non etiam Horatius dixerit; *Sapientum octauus*. & Martial. lib. 8. *Nona sororum*. Rectius Thom. Linacer lib. 6. *Nomen*, inquit, *cum præpositione deest, vt ante tales genitiuos*, Animalium fortiora, quibus est sanguis crassior: *subauditur enim de numero, vel ex numero*. hæc ille. Iam igitur contra Grammatistas colligamus, comparatiuorum, & superlatiuorum genitiuos, nisi sint sui positiui, vt *auidior pecuniarum*, ab illis nequaquam regi, imo nec ad illa quicquam attinere. An non risu res digna est, quum Valla, & Grammatici docent, in his orationibus; *fortiores Troianorum superauit*, & *fortissimos Troianorum superauit*, in priore esse genitiuum partitionis, in posteriore minime? Sed horum insaniam alibi exagitauimus cap. 11. lib. 2.

In primis, & secundis personis, quia rusticè, nisi discretionis, aut alia impellente causa, suppositum apponitur, elegantius subticetur. Quærenti, *Quid facis?* respondetur, *Lego*: nam Grammatice quidem, non æque tamen Latine dicitur; *Quid tu facis? Ego lego*. *Ego, tu, nos, vos.*

Quando suppositum agit in se, sæpissime, & eleganter subticentur accusatiui, *Me, te, se*; vt, *Nox præcipitat, hyems aduentat, imber ingruit, nupsit regi, ille iam lauit, bene vortat, bene habet*. Æneid. 2. *per pectora cunctis insinuat pauor*: & mox; *Accingunt omnes operi*: & mox; *Et ruit Oceano nox*: idem; *Quis talia fando temperet à lacrymis?* Æneid. 10. *Tam Zephyri posuere*. Liuius lib. 39. *Mortes quidem* *Me, te, se.*

popu-

populi Rom. quantum mutauerint, vel hic dies argumento erit. Sueton. *Quoties terra in orbe mouisset.* Cicero 9. ad Atticum; *Decimo quarto post die, quam ille Canusio mouerat.* Iam ista, *Bene vertat; bene res vertat: bene habet*, trita sunt. Terent. *Quid multis moror*, subaudi me: idem; *Facile vt pro Eunucho probes*, subaudi te: idem Adelph. *Tot res repente circumuallant.* vbi Donatus docet, *deesse se.* Nec verum est, quod docet Seruius, & alij Grammatici, esse aliqua verba actiua pro passiuis posita; vt *nox præcipitat*, pro præcipitatur: & *voluentibus annis*, pro volutis, &c. Imò vero deest *Se*, vt recte docet Linacer, & sæpe exprimitur. Liuius libro 3. Decad. 3. *Nam & præcipitasse se quosdam non tolerantes famem constabat.* Plin. lib. 8. cap. 36. *præcipitaturi se ex aliqua rupe.* Terent. Adelph. *Vide ne ille huc prorsus se irruat.* Valer. Maxim. lib. 9. cap. 8. num. 1. *Quā temere se Africanus superior ex Hispania duabus quinqueremibus traiecit ad Syphacem.* Virgil. *Seque ex oculis auertit, & aufert*: alibi suppres sit, inquiens; *Dixit, & auertens rosea ceruice refulsit.* Varro lib. 2. Rustic. cap. 2. *Antequam calores, aut frigora se fregerunt.* Cæsar. 2. ciuil. *omnes se portis erumpunt.* Virg. 1. Georg. *Diuersi erumpunt sese radij*: idem suppressit 4. Georg. *Erumpunt portis*: idem Ceiri; *Nam quà se ad patrium tendebat semita limen.* Persius Sat. 5. *Vertentem sese frustra sectabere canthum.* Virgil. sæpe reticet accusatiuum; vt 3. Georg. *Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ*, subaudi se: idem; *Ingeminant Austri*: idem; *Tum prora auertit*: idem; *Inclinat fortuna ducum.* Cellus lib. 3. *Inclinat se febris.* vide in Thesauro, *Inclino*: idē Virg. *Altæ neu crede paludi*, subaudi te. Hinc illa trita, *crede mihi*, subaudi

dite; *non credo tuæ fidei*, ſubaudi, me. Cicer. *Tum ſe emergit, & fertur illuc.* Sueton. *Carmillus me euaſit.* Huc illa pertinent; *pluit, ningit, ſerenat, tonat*; vt, *pluuia pluit ſe*, vel *pluuia pluit pluuiam*: nam etiam in multis poteſt accuſatiuus cognatus intelligi, vt in ſacris; *Gaudeat ſe tellus tantis illuſtrata fulgoribus.* & frequenter legimus *Gaudere gaudium.*

Idem. Aliquando intelligitur idem nomen, ſed aliter atque in ſuperioribus. Plinius lib. 7. de Cicerone; *Omnium triumphorum lauream adepte maiorem*, ſubaudi, laurea, in ſexto caſu. Varro lib. 2. Ruſt. de bubus; *Tranſmarini Epirotici non ſolum meliores totius Græciæ, ſed etiam Italiæ*, ſubaudi, bubus: ibid. de caſnibus; *Cibatus canis propior hominis, quam ouis*, ſubaudi, cibatui. Plinius; *Lanarum nigræ*, &c. vt ſupra.

Genitiuus intellectus. Sed non ſolum nomen, vnde ſæpe genitiuus pendet, ſubticetur, ſed ipſe etiam genitiuus, quod adnotatu dignum eſt. Qua de re eſt elegantiſſimus Ciceronis locus, qui noſtram ſupplendi doctrinam maximè illuſtrat, in 2. lib. Natu. Deorum; *Sed id*, inquit, *præcisè dicitur, vt ſi quis dicat*, Athenienſium rempublicam conſilio regi, *deſit illud*, Areopagi: *ſic quum dicimus*, prouidentia mundum adminiſtrari, *deeſſe arbitrator*, Deorum: *Plenè autem, & perfectè ſic dici exiſtimato*; Prouidentia Deorum mundum adminiſtrari. *Hæc Cicer.* Horat. *Millia frumenti tua triuerit area centum*, ſubaudi, modiûm: idem; *Callidus huic ſigno ponebam millia centum*, ſupple ſeſtertiûm: idem; *millia tum pranſi tria repſimus*, ſubaudi, paſſuum. Perſ. ſaty. 6. *Dijs igitur, genioque ducis centum paria ob res Egregie geſtas induco*, ſubaudi boum,

ELLIPSIS NOMINVM, & participiorum ordine Alphabetico.

ADiectiua nomina nunquam fient substantiua, vt male credidit Cæsar Scaliger; nam accidens non transit in substantiam. Vide *Ars.* Nomina tamen propria vndelibet trahuntur; vt *Iulius, Iulianus, Iulianius*, nomina sunt Imperatorum; &, *Cedo alteram*, nomen centurionis. Recte proinde Charisius; *In adiectiuis*, inquit, *absolute positis subaudiendum quod quisque voluerit*; sed nempe ad exempla legendis auctoribus obseruata. Itaque in omni adiectiuo scrutabimur substantiuum, hoc ordine.

Acinus, vel acinũ, vel granat. *Colligere vinacea*, vel *vinaceos*, tritũ est apud auctores rei rusticæ, subaudi, *acinos*. Cic. Senect. *aut ex acino vinaceo*.

Accipiter. *Stellaris, Asterias, hierax, rubetarius, halietus, fringillaris, tertiolus, triorches*, subaudi, accipiter, vel Falco.

Actor. Plin. lib. 7. *Spinther secundarum, tertiarumque Pamphilus*, deest, actor. Vide *Partes*.

Ædes. Terent. Adelph. *Vbi ad Dianæ veneris*. Horat. 1. Serm. *Ventum erat ad Vestæ*, subaudi ædem. A Græcis hoc manauit, qui etiam dicunt; *Eo ad præceptoris*, subaudi domum, vel ædes. Plaut. Bacch. *Quin ipsa in æde Dianæ conditum est*. Cic. 2. Philip. *Qui maximo te ære alieno ad ædem Opis liberasti*.

Ædes. Cum persuasum haberem, genitiuum semper à nomine regi, diu quæsiui, vnde genitiuus, *Domi*, regeretur, donec antiquos, *Per ædes domi, in ædibus*

domi

domi, locutos fuisse animaduerti. Id me apertè docuit Plaut. in Casina, dum inquit; *Insectatur omneis domi per ædes*. Græci dicunt, μίλαθρα δόμων, Hispanè, *En las casas de la morada*. Itaque sicut Terent. dicit; *Solus Sannio seruat domi*. similiter Plautus Mostell. *Natus nemo seruat in ædibus*. Nempe, *Domus*, totum est, *Aedes*, vero pars illa domi, in qua sunt cubicula. Seruius in Æn. 2. *Omne ædificium ædes dicuntor; sed Varro locum quatuor angulis conclusum, docet Aedem vocari debere*. Itaque, *Domi*, non aliter quam, *Humi*, vsurpatur in genitiuo, sicut & in ablatiuo, *Venire domo*, pro ab domo: *Tollere humo*, pro ab humo, quod vsurpat Virgilius. Sed Propertius, *Domo*, pro *In domo* dixit; *Mox Amythaonia nupta futura domo*. pro quo dicere poterat, *Amythaoniæ domi*.

Peruenit ad decrepitam. Plin. lib. 2. cap. vlt. *senecta diem obijt*, s. ætate. Plaut. Aulul. *Quem senecta ætate ludos facias*. Cic. 1. Tuscul. *Ex his igitur, quæ hora octaua mortua est, prouecta ætate mortua est; quæ vero occidente sole, decrepita*. Sallust. *Senecta ætate*. *Senecta membra* dixit autor Ætnæ. Lucret. lib. 3. *membris senectis*: & lib. 5. *ætate senecta*. Sallust. 4. Histor. *Omnes quibus senecto corpore animus militaris erat*. Seruius in Æn. 11. Si dicamus, *Senecta*, aut addendum, *Aetas*, aut intelligendum. *Ætas.*

Varro lib. 2. Rust. cap. 7. *Videndum ne sint minores trimæ, maiores decem annorum*. s. ætate: idem cap. 2. *castrare oportet agnum non minorem quinque mensium*. Valla lib. 1. cap. 19. *Nam & hoc*, inquit, *licet dicere; ego sum maior viginti annorum*, ideſt, ætate tali; vel, *ego sum ætatis maioris ætate viginti annorum*. In hoc, *Vbi agit nunc*, subauditur, *Aetatem*. *Ætate.*

Ter. *Fuerat præstabilius vbiuis gentium ætatem agere, quam huc redire.*

Æs alienum. Liuius; *Quum populus soluendo non eßet*, subaudi æri alieno: idem; *Quum & priuati equum postularent, nec tamen soluendo æri alieno respublica esset.* Vide Aptus. Vitru. 10. cap. 6. *Pecuniam contriuit, vt ad soluendum non esset.*

Æs. *Tanti emi quanti præfinisti; magni doces; parui æstimo*, subaudi æris: omnia enim pecunia æstimabantur. Columella lib. 3. cap. 3. *Quem vulgus parui æris poße comparari putat.* Huc refer illa, *de meo, de tuo, de suo*, subaudi ære. Plaut. Mostell. *Ratio accepti, & expensi constat.* Cic. 3. Ver. *Hab eo, & ipsius, & patris eius accepti tabulas*, subaudi *Aeris.* Asconius interpretatur, *Acceptarum pecuniarum*: sic, *Quanti doces*, idest, quanti æris pretio doces. Hoc ignorauit Valla lib. 3. cap. 1. Vide *Assium*, & *Pretio*.

Affectus. Cice. pro Cluen. *Cecidisse ex equo dicitur, & homo infirma valetudine latus offendisse vehementer*, subaudi affectus: idem Tuscul. *Affectus optima valetudine*: idem Diuinit. *Qui sunt morbo graui, & mortifero affecti.* Terent. Phor. *Tantane affectum hominem quenquam audacia?*

Alimenta. In *Diaria, Menstrua, Annua*, subauditur, *Alimenta.* Liu. 44. *Consul milite menstruum ferre secum iusso.*

Aliquis. *Est qui dicat; sunt qui affirment*, subaudi aliqui. Horat. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat.*

Amnis, vel aqua. *Fluuius*, vel *Fluuia*, subaudi *Amnis*, vel *Alueus*, vel *Aqua*: nam vt à Pluo pluuius, & pluuia, sic à Fluo fluuius, & fluuia. Sisen. lib. 4. *Oppidum inter duas fluuias collocatum*; & *transgressus fluuiam, quæ*

ad

ad mare pertinebat, supple *Amnem*; nam vtriusque generis Amnem fuisse, auctoribus citatis docet Nonius. Virg. *Sulfurea Nar albus aqua*, subaudi, *Amnis*: Nar enim neutrum est, quia indeclinabile. Cic. *Lacus Velinus in Nar defluit*. Sic cum dicimus, *Albula magnus, formosus Turia ripis, altus Sequana*, deest amnis. Virg. lib. 11. *Amnis, & Adriacas retro fugit Aufidus vndas.* Liuius lib. 1. *Tiberim fluuium*: & lib. 4. *Tiberi amne septus*: idem; *ad Rhodanum fluuium*: idem; *ad Eurotam amnem.* Curtius lib. 3. *Pyramum amnem transire*: ibid. *in ripa Pyrami amnis*.

Deus in adiutorium meum intende, deest, animum. Horat. *Si non intendis animum studijs, & rebus honestis.* Terent. *Repudio consilium, quod prius intenderam.* Cic. 2. Agrar. *Sed attendite animos ad ea quæ consequuntur*. *Animus. l. consiliū.*

Serpens adiectiuum est, à serpo; *vt serpens vitis*; *sæcla serpentia*; *aqua serpens*. Sed cum legis, *cæruleus serpens*, vel *dira serpens*, deest, anguis, vel bestia. Ouid. 1. Metam. *Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos*: ibid. *incognite serpens*. Nec audiendus est Valla, qui duo adiectiua vni tribui substantiuo posse negat. Plaut. *Quasi proserpens bestia*: idem Asin. *Fac proserpentem bestiam*. *Serpentem riuum* dixit Lucanus lib. 9. *Anguis. l. bestia.*

Virgi. *Adeo in teneris consuescere multum est*, subaudi annis. *Annus.*

Cic. 2. Philip. *Nec tu soluendo eras*, subaudi aptus, vel idoneus, integrum erat; *Nec tu soluendo æri alieno sufficiens eras*. Liu. 38. *Paucitas coniuratorum celandæ, quam agendæ rei aptior erat*. Plin. *Ferrum non est tundendo*: idem; *Radix eius vescendo non est*, *Aptus, vel idoneus, vel accommodatus.*

id est, esui apta. Celsus lib. 5. cap. 28. *Quodlibet puri mouendo accommodatum*. Vitruuius lib. 2. cap. 8. *Ea non potest in structura oneri ferendo esse firma*. Columell. lib. 1. cap. 9. *Dummodo perpetiendo labori sit idoneus*. Vide Æs alienum.

Aqua. *Frigidam subfundere*, Prouerb. s. aquam. Iuuenal. Sat. 5. *Quando vocatus adest caldæ, gelidæque minister*: ibid. *petitur decocta*. Martial. *Iam defecisset portantes calda ministros*: idem; *Caldam poscis aquam*. Cic. 1. Catil. *Si aquam gelidam biberint*. Apul. 2. Met. *aqua calida iniecta*. Columella lib. 6. cap. 16. *perfunduntur aqua frigida*.

Piscina. *Piscina*, subauditur *Aqua*: nam Piscinus, est ad pisces pertinens. Hinc *Petimen piscinum*, dixit Næuius apud Festum.

Aqua. *Pluuia ingruit*, subaudi aqua nam dicimus, *pluuijs diebus*, & apud consultos Titulus est, *de aqua pluuia arcenda*. Ouid. *pluuioque madescit ab Austro*. Lucret. *Mittunt humorem pluuium*; *Humor quo pacto pluuius concrescit in altis Nubibus*. Cato R. Rust. *Quũ tempestates pluuiæ fuerint*. Ænei. 1. *pluuiasq; Hyadas*.

Aqua. l. fluuius. l. amnis. *Confluens*, *profluens*, *torrens*, adiectiua sunt, in quibus absolute positis intelligitur aqua, fluuius, vel amnis. ic. C2. Natur. *Nam vt profluens amnis, aut vix, aut nullo modo*, &c. Lucan. lib. 2. *Torrenti sanguine*. Liuius lib. 1. *Pueros in confluentem aquam mitti iubet*. Virgil. 2. Georg. *Necnon & torrentem vndam leuis innatat alnus*: idem lib. 10. *Torrentis aquæ more furens*: idem; *Torrentia flumina*.

Vlpianus leg. 1. ff. de flum. *Fluminum quædam sunt perennia, quædam torrentia. Perenne est, quod semper fluit; Torrens, quod tantum hyeme*. Ouid. 2.

Pont.

Pont. 3. *Quo magis admiror, non vt torrentibus vndis communis vitij te quoque labe trahi.* Curt. 8. *Vrbs cingitur amne torrenti.* Iustin. lib. 4. *Nusquam alias tam torrens fretum.* Curt. 9. *Torrentia præcipitia alueo incurrunt.* Lucret. *In medioque sitit torrenti flumine potans.*

Baianæ, Albulæ, calidæ, frigidæ, statiuæ, supple aquæ. *Aquæ.*

Delphica laurus, tarda morus, patula fagus, subaudi arbor: nam nomen generale rectius subauditur, aliquando additur. Plin. lib. 12, cap. 21. *Taxi arboris succum.* Suetonius Vesp. *Arbor quoque cupressus in agro auito.* Gellius lib. 9. cap. 6. *Folia olearum arborum.* Vnde propriè Ennius dixit; *Capitibus nutantes pinos, rectosque cupressos.* de quo vide Gell. lib. 13. cap. 19. & Diomedem, qui testatur, *Pinus,* in masc. & fem. genere inueniri. Hic Catullus dixit; *vlmum maritum:* nam maritus adiectiuum est. vide Virg. In *Oliua,* subauditur *Arbor,* sicut in *Oliuum,* vnguen. *Arbor.*

Columella lib. 5. capit. 10. *Eodem tempore iuglandem, & pineam, & castaneam serere oportet,* subaudi arbores: nam hæc nomina adiectiua sunt. Vide *Nux.* *Arbor.*

Antecedens, consequens, adiectiua sunt, sed in absolutis deest, *argumentum.* Cic. in Topi. *Alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus.* *Argumentũ.*

In illis, *Grammatica, Rhetorica, Dialectica,* deest, ars. Varro lib. 4. ling. *artificibus maxima causa ab arte, idest, ab arte medicina medicus, vt sit a sutrina sutor.* Vide infra *Taberna.* Iulius Firmicus; *Minerua artis textrinæ magistra.* Plaut. Capt. *Carnificinam facere,* subaudi artem: sicut idem di- *Ars vel sciẽtia.*

cit; *facere artem ludicram: Carnificinum* quoq; *cribrum*, dixit Mostel. Terent. Hecy. *ab arte musica*: ibid. *artem musicam*. Quintil. lib. 2. *Namque vno modo fit appositum ars Rhetorica, vt nauis piratica; altero nomen rei, qualis est philosophia, amicitia.* Hæc ille, cui, vt in priore parte faueo, sic in posteriore obsto: numquam enim ex adiectiuo nomine fiet substantiuum, vt diximus. Gellius lib. 16. cap. 10. *Rei grammaticæ peritus.* Plin. *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ.* Hygin. Fab. 274. *ne quis seruus artem medicinam disceret.*

Assium, vel assibus. *Duodecim æris; octonis æris; decem millibus æris*, subaudi assibus. A. Gell. lib. 20. cap. 1. *Si iniuriam alteri faxit, vigintiquinque æris pœnæ sunto: quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda viginti quinque asses deterreant?* Budæus, & Agricola.

Auctoramentum. Liuius 44. *Vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege, rex in eam fortunam recidit*, subaudi, *Auctoramento*, vel Præmio, quod Gladiator accipit, vt arenæ locet operam.

Auis. Virg. 4. Ænei. *Solaque culminibus ferali carmine bubo Visa queri.* *Retulit*, inquit Seruius, *ad auem, nam bubo masculinum est; sæpè enim mutamus genus, referentes ad generalitatem; vt si dicamus*, bona turdus; *referendo ad auem: aut prima est, A. referendo ad literam, cum A, sit neutrius generis.* Hæc Seruius. quæ verba si Grammatici aduerterent, multa inepta vitarent. Ouid. *Martia picus auis.* Martia. lib. 13. de Phasiano; *Argiua primum sum transportata carina.* Plin. de psitaco; *India hanc mittit*: idem de apodib. lib. 10. c. 39. *Hæ sunt quæ toto mari cernuntur.* Lucre. lib. 4. de accipitribus; *Visæque volantes.* Hinc Virgil. *Aeriæ grues*, & *Strymoniæ*

niæ grues. Vide Arbor, amnis, herba, vrbs.

In illis etiam adiectiuis, *ales, præpes, volucris*, deest, auis. Cic. in Arato; *Inde est ales auis lato sub tegmine cæli*: idem; *Pulcherrima præpes læua volauit auis*: idem 1. Natur. *cum volucres angues ex vastitate Libyæ.* Valer. Max. lib. 1. cap. 6. *quarum maiorem numerum præpetes diripuere aues.* Apule. de deo Socrat. *igitur ales bestia præuenit*: & lib. 5. Asini; *Alitibusque bestijs.* In Peruigilio Veneris; *Pueri mater alitis*; pro alati Cupidinis. *Auis.*

Ouid. *Terra feras cœpit*, subaudi bestias. Cicer. *Nam cum cæteras animantes abiecisset ad pastum.* Virgil. *Nulla neque amnem Libauit quadrupes, neq; graminis attigit herbam.* Varro. 2. Rust. *Et pertinent ad feras bestias, ac syluestres.* Cic. *Quam varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum.* Liuius lib. 34. *sicuti feræ bestiæ irritatæ.* Valer. Max. lib. 2. cap. 2. *ferijs bestijs obiecit.* Curtius lib. 5. *Quasi feras bestias ipsos posse deprehendi*: idem lib. 6. *cum feris bestijs res est*: idem lib. 8. *Mittor ad feras bestias*: ibid. *viuendum esse in solitudine, veluti feræ bestiæ.* Potest & intelligi, *pecudes*: nam pecudes omnia dicuntur animalia. Lucret. *Inde feræ pecudes persultant pabula læta.* Varro lib. 2. Rusti. cap. 5. *Qui gregem armentorum emere vult, obseruare debet primum, vt sint hæ pecudes ætate potius*, &c. ibidem c. 1. *Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt aliquot.* Martial. *Assuit immistum pecudum genus omne ferarum.* *Bestia; vel pecudes.*

Homo frugi, homines frugi, subaudi bonæ: *Frugi* enim genitiuus est, à *Frux*, extrito S. sicut in *Mehercle* factum ait Cicero, pro, *Mehercules.* Antiqui dicebant, *bonæ frugis*, postea, *bonæ frugi*, deinde, *frugi*, tantum. *Bonæ.*

Ser-

Seruius in illud Virgil. *Immitis Achilli*; *Propter homœoteleuton*, inquit, *detraxit S, literam*, *non solum necessitatis*, *sed & euphoniæ causa*. Sallust. A principio vrbis ad bellum Persi Macedonicum. *Detrahitur autem S, tertiæ declinationis genitiuo*. Cic. Atti. lib. 4. *Permodestus ac bonæ frugi homo*. Plaut. capt. *Fui ego lepidus*, *neque bonus vir vnquam*, *neque frugi bonæ*: idem Cas. *Bonæ frugi hominem iam pridem esse arbitror*. Vlpianus; *Sed si bonæ frugi seruus intra annum*, &c. Budæus in pandect. *Frugi bonæ*, *& bonæ frugi*, *cùm dicebant*, *probum*, *officiosumque consummatè significabant*: *quanquam apud Gellium*, *frugis bonæ legitur*. Hæc ille. Plaut. Milit. *Fac sis frugi*.

Cacumen. Cacumen, subauditur in isto Horat. *Ventum est ad summum*. Lucret. extremo lib. 5. *Namque alid ex alio clarescere corde videbant*, *Artibus ad summum donec venere cacumen*.

Cãpus. Horat. 3. carmin. *Catus idem per apertum ceruos iaculari*, subaudi campum, vt notat Lambinus.

Canis. *Molossus*, *Gallicus*, *Lacon*. *Canarius*, subaudi, canis. Virgil. *canibus succincta Molossis*. Horat. 2. Sermon. *simul domus alta Molossis Personuit canibus*. *Canis Gallicus*, Ouid. lib. 1. met.

Canticum. In, *Classicum*, *Bellicum*, subauditur *canticum*. Cic. *Bellicum me cecinisse dicant*. Liu. *Vocatis classico ad concilium militibus*.

Capilli, vel crines. Cic. *Non cani*, *non rugæ repente autoritatem afferre possunt*, subaudi capilli. Ouid. 2. Meta. *Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos*. Lucanus 1. *Turrigeros canos effundens vertice crines*.

Caro. *Vtor bubula*, *suilla*, *ferina*, *ouilla*, *agnina*, *caprina*, subaudi carne. Sallust. *Getulis cibus erat caro ferina*: idem; *Numidæ plerumque lacte*, *& ferina carne*-

ne vescebantur. Pomp. Mela lib. 1. *cibus est caro plurimum ferina.* Horat. epist. 15. *vilis agninæ.* vide Lambin.

Curt. 3. *Statiua illic habuerat Cyrus,* deest, castra. Cice. *Omnes agros, statiua, portus.* Cæsar. 3. ciuil. *Eodemque die vterque eorum ex castris statiuis exercitum educunt:* & paulò post; *Scipio in castris statiuis biduo moratus.* Cice. 7. Verr. *castra statiua:* idem 12. Philipp. *Hæc custodia, hoc præsidium statiuum.* Sallust. Iugurtha; *plerumque milites in statiuis castris habebat.* *Castra.*

Terent. Adelph. *Ne id aßentandi magis, quam quod habeam gratum facere existimes,* deest, ΕΝΕΚΑ, vel, ΧΑΡΙΣ, idest, *causa*, vel *gratia*, vel etiam *ergo*. Virgil. *illius ergo Venimus:* idem; *Iustitiæ ne prius mirer, belline laborum?* Ouid. 2. Metam. *successorumque Mineruæ Indoluit.* Sallust. 1. histor. in oratione Philip. *exercitum opprimendæ libertatis habet.* Vide Aldi scholia in Sallust. & Brisson. Tacitus lib. 2. *Germanicus Aegyptum proficiscitur cognoscendæ antiquitatis:* ibidem; *Pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, vt ferebatur, virtutis:* idem lib. 3. *Erectis omnium animis petendæ è Pisone vltionis:* ibidem; *Crebro se militibus ostentasset, ab Narnia vitandæ suspicionis:* ibidem; *Multa populus parauit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ:* idem lib. 5. *Qui pecuniam à Vario Ligure omittendæ dilationis ceperat.* Horat. lib. 3. *Da Lunæ propere nouæ, da noctis mediæ, da puer auguris Murænæ,* supple causa. Vide Festum in voce *Ergo;* & Priscian. lib. 18. Nepos Timol. *Nunc demum se voti damnatum eße,* id est, propter votum, quia id impetrarit cuius causa votum fecisset. *Causa, vel gratia, vel ergo.*

Debet

Centena *Debet decies*, aut *debet sestertium decies*, integrũ erat, *debet decies centena millia nummũ sestertiũ*. Mart. *Habet Afranius millia*. vide Bud. de Asse.

Cibus. Terent. *Vix de demenso suo*, deest, cibo: sic dicimus, *diurno viuit, diario contentus est*, subaudi cibo. Plaut. Stic. *vos meministis quot Calendis petere demensum cibum*.

Clitella. *Impono tibi, quia tu mihi imposuisti*, subaudi clitellam. vt banitatis gratia non exprimitur. Cicer. Attic. *clitellæ boui sunt impositæ*. Plaut. Mostell. *Sarcinam imponam seni*, id. clitellã: ibid. *Vehit hic clitellas; vehit hic autem alter senex*: & infra; *Ego homines habeo clitellarios*. Cicer 2. Natur. *Nos onera quibusdam bestiys, nos iuga imponimus*.

Cœlum *Lucescit, Vesperascit*, subaudi, Cœlum. Nepos in Pelopida: *Cum Athenis interdiu exißent, vt vesperascente cœlo Thebas poßent peruenire*.

Cœlum. *Sub dio*, subaudi *Cœlo*. teste enim Capro Grammatico, *sub diuo veteres dicere solebant*.

Cœlum. Hora. 1, Carm. *Namq; Diespiter plerumque per purum egit equos*. Luca 1. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno*, subaudi cęlo. Virgil. Georg. *multa forent quæ mox cœlo properanda sereno*. Horat. lib. 2. Sat. 4. *Maßica si cœlo supponas vina sereno*. Liuius. 7. Maced. *Nursiæ sereno*: & infra; *sereno cœlo*. Vide Tempus.

Copia, vel EK. In verbis copiæ, & inopiæ, si sit genitiuus, potest intelligi *copia*; vel more Græco, præposito EK: vt, *eges medici*, subaudi copia; vel egestatem; *abundas pecuniarum*, deest, copia. Cæsar. 2. ciuil. *Quæ res omnium rerum copia compleuit exercitum*: ibidem lib. 1. Gall. *Abundare copia omnium rerum*: & lib. 8; *abundare copia frumenti*. Liuius 38. *Vrbem ple-*

nam omnium rerum copia inuenit. Vide infra in Hellenismo.

Sueton. August. *Conuiuabatur assiduè, nec vnquam nisi recta*: idem Vesp. *Sed & conuiuabatur assiduè, ac sæpius recta, ac dapsile, vt macellarios adiuuaret.* Martial. lib. 8. *Promissa est nobis sportula, recta data est*, subaudi cœna. Sueton. Domit. *Sportulas ad rectas cœnas redegit.* Cœna.

Plautus Capt. *Collus collaria caret*, subaudi Corona: quicquid enim coronat, siue ambit collum, corona dicitur: vt Næuius; *Collum marmoream torquis gemmam coronat.* Corona.

Ciuica donatus; muralem, & obsidionalem adeptus: Gramineam ei milites obtulerunt, subaudi coronam. Sueton. Iuli. *Ius laureæ coronæ*: idem; *Nero coronam capite gerens Olympicam, dextra manu Pythiam.* Plin. lib. 7. *Primus omnium eques coronam muralem acceperat, sex ciuicas*: idem lib. 16. cap. 4. *Hinc ciuicæ coronæ militum, virtutis insigne.* Seruius in 1. Æn. *Si sertos dixero, adde*, Flores, *si sertas, adde Coronas. vt Lucanus; Accipiant sertas nardo florente coronas.* Hæc Seruius. Itaque &, *serta*, adiectiuum est, addique debet, *coronamenta.* Virgil. *Serta procul capiti tantum delapsa iacebant*; aut subaudi, *Negotia*, vt serta negotia florum, sint serti flores. vide *Negotium.*

Perstat in proposito; arcanum celat; secretum custodit, subaudi consilium. Iuuenal. *Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens*, subaudi consilij. Horat. in Odis, *arcana consilia dixit.* Valer. Max. lib. 2. cap. 1. *arcana consilia patrum*: idem lib. 3. cap. vlt. *propositum consilium.* Hinc dicimus, *à secretis*, subaudi consilijs. Sallust. *Falso queritur genus* Consilium.

humanum, ſubaudi conſilio. vide Iudicio.

Certum eſt facere, abire, ſubaudi *conſilium*. Plaut. Epid. *Eundem ſenem oppugnare certum eſt conſilium mihi*, pro, conſilium bene viſum, & conſultū. Etiam *inconſulto*, ſubauditur conſilio. Plaut. Truc. *Conſulta ſunt conſilia, quando intro aduenerunt*, id eſt, iam inter ſe compacti ſunt. Paulus quoque Iuriſc. dixit, *conſulto conſilio*.

Conſtitutus. Cicer. de Senect. *Ille vir haud magna in re, ſed fidei plenus*. Horat. *Me libertino patre natum, & tenuitre*, ſubaudi conſtitutum.

Crimine, vel actione. In verbis accuſandi, aut abſoluendi, ſi genitiuus reperiatur, deeſt, *crimine*; vt *furti damnatus*; *repetundarum abſolutus*. Barbare verò dices; *accuſo te criminis*; quia nullum verbum regit genitiuum. Cicer. pro Ligar. *Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces, ſceleris verò crimine, furoris, parricidij liceat Pompeio mortuo, liceat multis alijs carere*: idem 5. Epiſtol. *Ne vitium arrogantiæ ſubſequatur*. Nepos Milt. *Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus*: & Theimſt. *Hoc crimine proditionis abſens eſt damnatus*. Valer. Max. lib. 2. cap. 1. *Quapropter non es damnandus rigoris ruſtici crimine*, C. Mari: idem lib. 4. cap. 2. *Qui inceſti crimine à tribus Lentulis accuſatus*: ibid. cap. 6. *Et diri fati crimine ſub magno iudice damnatum*: & lib. 6. cap. 1. *crimine impudicitiæ damnatus eſt*: ibidem cap. 5. *Filius eius adulterij crimine damnatus*. Apuleius lib. 7. in princ. *crimine latrocinij in hoſpitem mihi chariſſimum poſtulabar*. vide Hadria. Cardin. *Facinoris crimen*. Horat. lib. 2. Saty. 3. *An commote crimine mentis Abſolues hominem, & ſceleris damnabis eundem*. Virgil. 6. Æn. *falſo damnati crimine mortis*. Ouid. 5. Faſt. *ſceleris crimine damnat auos*

auos. Martial. lib. 11. *Arguimur lentę crimine pigritię.* Statius 2. Theb. *Nec furibundę criminę mentis Arguerim*: specialia enim crimina in genitiuo possunt aptè poni, si à generali voce regantur; scelus autem, vt inepti aliqui disputant, generale nomen non est, vt ex testimonijs citatis colligitur. Nec me mouet illud ad Herennium lib. 4. *Si quam vnius peccati mulierem damnabat*: nam nomen, *peccati*, etiam si generale sit, vt *crimen*, adiunctione adiectiui, *vnius*, fit speciale; itaque, deest, *crimine*. Quo etiam modo Liuius lib. 3. decad. 1. dixit; *Vnius tantum criminis nisi te vindices.* Quo in loco Perionius, aut Græco more dictum, aut aliquem ablatiuum deesse contendit: mihi videtur deesse, *actione*, vt sit; nisi te vindices ab actione, siue accusatione vnius criminis. Cic. 2. offic. *indicio capitis arcessas*. Potest tamen & ablatiuus, *Nomine*, subaudiri, vt *criminis nomine*, sit causa criminis, seu criminosa. Cicero; *Damnatus nomine coniurationis*.

Superba tecta; hospita tecta; recipere se in tecta sua, subaudi culmina, fastigia, vel negotia. Seruius in Ecog. 1. *Ideo culmina dicta sunt Tecta, quia veteres ædificia culmo contegebant*, id est, *paleis, vel stipula è messibus*. Virg. 2. Æn. *Turres, & tecta domorum culmina conuellant*. Potest etiam subaudiri, *Tuguria*. Vitru. lib. 2. c. 1. *Nonnulli ex vlua palustri componunt tuguria tecta*. Similiter in *Lacunar*, subauditur *Tegmen*: nam Lacunar pro lacunare adiectiuum est. Culmĕ.

Cicer. 2. de legibus; *Quique non paruerit, capital esto*. Plaut. Menech. *Nunquam Aedepol fugiet, tametsi capital fecerit*, subaudi crimen. Capital etiā erat linteum capitis in sacrificijs. vide Festum. Capital Crimen & linteū capitis.

Magna

Culpa. Magna est quæstio inter eruditos, de, *noxa*, & *noxia*. Valla lib. 1. cap. 35. asserit, noxam esse damnum, noxiam vero nusquam reperiri. Ego assero, *noxam* esse damnum, siue nocumentum; *noxiam* vero esse nomen adiectiuum, in quo subintelligitur *culpa*. Terentius Eunu. *Vnam hanc noxiā mitte*: idem Heaut. *Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam*: idem Phorm. *Hic in noxia est; ille ad defendendam causam adest*. Ita dicimus; *nocere noxam*, id est, dare damnum, non autem, *nocere noxiam*. Hæc vera differentia est, quicquid dicat Tribonianus. Iuuenal. Saty. 4. *Rubrius offensę veteris reus, atque tacendę*, subaudi culpæ. Seruius in illud Virg. *Vnius ob noxam*; Noxam, inquit, *pro* Noxiam. *Et hoc inter est, inter Noxam, & Noxiam, quod Noxia culpa est*, id est, *peccatum*; *Noxa autem pœna*.

Cinædus, vel puer. *Exoletus*, adiectiuum est, *vnde exoleti* dicuntur cinædi adultiores, qui iam adolescere, id est, crescere desierunt, vt ait Festus. Cic. *Semper exoletos, semper lupas ducebat*.

Cubiculum. Plinius lib. 30. cap. 6. *Post hęc iubent eum in pariete dormitorij eius, tectoue includi*: ibid. *Eo liberat & lacerta viridis viua in olla ante cubiculum dormitorij eius suspensa*.

Cursū. *Cursum*, subaudi; *in*, *Tendimus in Latium*. Nepos in Milt. *Morandi tempus non habens, cursum direxit quo tendebat*.

Datum *Virgil*. 4. Georg. *Scis Proteu, scis ipse, nec est te fallere cuiquam*, subaudi datum, vel concessum, vide, Facultas.

Dei. *Per superos, & inferos rogatus*, subaudi deos. Horat. Carmine Dij superi placantur, carmine Manes: idē; *Me Dijs miscent superis*: idem 4. carmin. *Dij superi*. Apu-

Apulei. *Vtrum Lar sit, an Larua, deum manem vocant.*

Persius; *& genuinum fregit in illis*, subaudi dentem. Sic in illis, *caninus, maxillaris, molaris, columellaris*, de quibus Plin. lib. 11. cap. 37. *Dens.*

*V*irgil. *Ocyus hoc omnes*: idem; *Ocyus incubuere omnes*, subaudi dicto: idem; *Et dicto citius tumida æquora placat.* *Dicto.*

Ouid. in Fast. *Bruma noui prima est, veterisque nouissima solis*, subaudi dies, vel lux: Dies enim, quia est ambiguum, vtroque in genere suppletur; vt, *quarto Idus, tertio Kalend.* subaudi die. *Dies.*

*V*irgil. *Meus est natalis*, subaudi dies. Cice. Attic. *Hæc ad te die natali meo scripsi*: idem Bruto; *Nam die tuo natali victoria nuntiata*. Terent. Phorm. *Vbi erit puero natalis dies.* Errat igitur Valla lib. 4. c. 10. Plautus Trin. *Tu in perendinum paratus sis, vt ducas vxorem*, subaudi diem; Cicero; *Vtrum diem tertium, an perendinum dicere oporteat.* Cæsar 5. Gallic. *Perendino die*. *A*franius Priuigno; *Festis promiscue, atque profesto concelebras focum*, subaudi diebus, & die. Plaut. Aul. *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat.* Cic. *Aliquem in crastinum differre*: idem; *Aliquid crastinus dies nobis pollicetur.* *Dies.*

Agonales, *Apollinares*, *Fasti*, *Nefasti*, subaudi, dies. vide, *Festa*. Plin. lib. 33. cap. 1. *publicatis diebus festis.* *Dies.*

Cicer. 1. Catil. *Dixi, cædem te optimatum contulisse in ante diem V. cal. Nouemb.* idem: Attic. lib. 3. *de Q. Fratre nuntij nobis tristes venerunt, ex ante diem Non. Iun.* & lib. 2. *Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem Kal. 15. Nouemb. distulit.* *Dies.*

Adagium; *Minimo prouocare*, subaudi digito: *sic* *Digitus.*

auricularis, annularis, medicus, infamis. Persius; Domus. *Infami digito, & purgalibus ante saliuis*.

Ouid. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis*, subaudi, domus. Seneca in Agamem. *per lucet omnes regię vitium domus*. *Sic basilica*, subaudi domus. Vitru. lib. 8. cap. 4. *Zama ciuitas Afrorum, cuius męnia rex Iuba duplici muro sępsit, ibique regiam domum sibi constituit*.

Domū. *Vxorem duxit*, subaudi domum, vel *in domum*. Plaut. Aulul. *Volo te vxorem domum ducere*. Terent. Phorm. *Dotem si accipiet, vxor ducenda est domum*: idem Hecy. *Nunquam se illa viua vxorem ducturum domum*. Plaut. Aul. *Redi, atque intus serua*, subaudi *domum*: idem Cist. *Sine filiam tuam esse hic triduum, & seruare apud me*: Et Mil. *serua istas fores*: *hoc obseruabo ostium*. Terent. *Solus Sannio seruat domi*, subaudi, *Aedes*. Plaut. Most. *Natus nemo seruat in ędibus*, idest, nemo est domi qui domum velut custodiat.

ENS. Liuius; *Ego Annibal peto pacem*, subaudi ENS. Priscianus lib. 18. cap. 1. *Est autem quando per ellipsim verbi*, vel *participij substantiui, huiuscemodi casuum*, id est, *nominatiui cum obliquis constructio solet proferri*; vt, filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos; *subauditur enim participium verbi substantiui*, ENS, *quod in vsu nunc nobis non est, pro quo possumus*, qui est, *vel* qui fuit Pelei filius, *dicere, vel subaudire*, &c. Idem eodem lib. cap. de finitiuorum constructione; *Graci autem participio vtuntur substantiuo*; vt Ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, Τρύφων ὢν μανθάνεις, *quo nos quoque secundum analogiam possemus vti, nisi vsus deficeret participij frequens*: *quamuis Cęsar non incongruè protulit*, ENS, *à ver-*

bo

bo sum, es, est; quomodo à verbo possum, potes, potens: idem lib. 5. cap. De casu; *Rege Latino, pro regnante Latino: quamuis in huiusmodi quoq; constructione subauditur participium substantiuum*. Hæc Priscianus. Quintil. lib. 8. capit. de ornatu; *Multa ex Græco formata noua, ac plurima à Sergio Flauio, quorum dura quædam admodum videntur, vt* ENS, & ESSENTIA, *quæ cur tantopere aspernemur, nihil video, nisi quod iniqui Iudices aduersus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus. Acron autem ait, laudem meruisse philosophum, quod hoc sit vsus participio*. Hæc ille. Mihi vero propterea exprimi non videtur, quia facillimè possit intelligi; vt, *Adsum Troius Æneas*, scilicet, ens, vel qui sum: quomodo etiam locutus est Cæsar. 2. Ciuil. *Carmonenses, quæ est longè firmissima totius prouinciæ ciuitas*. Grammatici nescio quam Appositionem, & Euocationem, hoc ignorantes, finxerunt. Plaut. in Milite obscurè dixit; *Mirum est te lolio victitare, tam vili tritico*, idest, cum triticum veneat vili. Scæuola vero in .l. creditor. §. Lucius Titius. ff. mandati, expressit participium sic; *Concedo tibi de omnibus meis, vt vis negotiari, siue vendere vis, siue pacisci, siue emere, siue quodcunque operari, vt domino enti meorum*.

Ferus, sonipes, cornipes, quadrupes, adiectiua sunt, si sola ponantur, *equus* intelligitur. *Equus*.

Terentius; *Transtulit in Eunuchum suam*, subaudi fabulam: nam *Eunuchus, Aiax, Orestes* etiam pro tragœdia, masculina sunt; sed frequentius ad nomen generale respicimus. Vide *Auis*. *Fabula*.

Horat. *Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas*. Iuuenal. *Impune ergo mihi recitauerit ille togatas*. Sic *Atellanas, palliatas*, &c. subaudi fabulas, vel comœdias. *Fabulæ*.

Facem, vel cereum. *Luce mihi, præluce nobis,* subaudi facem, vel cereum. Plaut. Cas. *Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem:* idem Curc. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.*

Facta. *Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit,* subaudi, *Facta,* apud Plaut. Bacchid. nam sic idem in Rud. *Haud miranda facta dicis, si Deos decepit, & homines.* Sic *Antehac, Posthac, Postea, Interea* &c. subaudi, *Facta: Hac* enim pro *Hæc* dicebant. *In, Adhuc,* pro Ad hoc, subaudi *Factum.* Plaut. Mil. a.4. s.5. *Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper seruum pessimum.*

Facultas, l. Potestas. *Quoad eius fieri possit. Eius,* inquit Budæus, *apud Latinos parelcon* est, id est, abundat; mihi videtur deesse, *facultas,* vel *potestas,* quod Græcè dicitur *Dynamis.* Vide supra lib.3. cap.6.

Famulus. In illis, *a Pedibus, a secretis* &c. deest famulus, vel seruus. Sueto. lib. 1. *Philemonem a manu seruum.* Vide Seruus.

Fastigiũ. *Ex alto,* subaudi *Fastigio.* Liu. 27. *Nomen regium ex tam alto fastigio aspernantis.*

Febris. *Laborat quartana, tertiana, quotidiana,* subaudi, febri. Iuuen. Saty. 4. *Iam quartanam sperantibus ægris.* Cic. 3. natur. *Vide ne tertianas quidem febres, & quartanas diuinas esse dicendum* sit. Cicer. Attic. lib. 8. *Quartana discessit.*

Feriæ. Horat. *In dictis Latinis,* subaudi ferijs. Sic *Furinales, Laurentinæ, Tarentinæ, Sementinæ, Paganicæ, Conceptiuæ, Nundinæ, Statiuæ.* Varro; *Latinæ feriæ, dies conceptiuus:* Idem lib. 1. Rusti. cap. 2. *Sementinis ferijs.* Cic. 1. natur. *Nam cum ferijs Latinis ad eum venissem.* *Ferias esuriales* dixit Plautus in Cas. pro ieiunio.

Accalia, Agonia, vel *agonalia, Angeronalia, Carmentalia, Cerealia, Compitalia, Consualia, Equiria, Feralia, Fontinalia, Pordicidia, Fornacalia, Furinalia, Laurentalia, Liberalia, Lupercalia, Matralia, Meditrinalia, Megalia, Neptunalia, Opalia, Paganalia, Palilia, vel Parilia, Portunalia, Quirinalia, Robigalia, Saturnalia, Terminalia, Vestalia, Vinalia, Volcanalia, Volturnalia*. Vide Dies. *Festa.*

Terent: Phorm. *Pro Deum immortalium*. Vbi Donatus, ellipsin esse, & *fidem*, vel simile aliquid desiderari ait. Cicero in Oeconomico; *Quid igitur, pro Deum immortalium, primum eam docebas quæso?* Terent. *Pro Deum, atq; hominum fidem*. *Fidem.*

Terent. *Modos fecit Flaccus Claudij*, subaudi filius: Sic *Tullius*, vel *Tullia Ciceronis*. Vide Vxor. *Filius, vel filia.*

Virgil. *Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta*, subaudi fini: nam *finis* etiam fœmininum est, vt sæpè apud Lucretium inuenies. Virg. *Hæc finis Priami fatorum*: Idem; *aut qua fine sequar*. Sic *eatenus, quatenus, hactenus*, id est, tenus hac fine, vel via, vel ad hunc vsq; finem. Hygin. Astron. 272. *Quæ ad figurationem siderum pertinent, ad hunc finem erunt nobis dicta, reliqua protinus dicemus*, id est, de siderum figuratione dixi hactenus, porrò dicam de reliquis. Item fab. 82. *Stare in aqua media fine corporis*. Vbi forte rectius legas, *medij*, pro vsq; ad medium corpus. Cicero; *Lumborum tenus*. Virgil. *Crurum tenus*, subaudi, *Fine*, id est, vsq; ad lumbos, crura. Festus; *Quatenus significat qua fine; vt Hactenus, hac fine*. Virg. 12. Æn. Qua visa est fortuna pati, tua mœnia texi, *pro*, *quatenus*, *qua fine*, *quoad*, *quamdiu*. Gellius libr. 1. cap. 3. *Minimè dicitur quatenus, quaque fini dari amicitiæ venia debeat*; *Finis.*

Idem referens Chilonis sententiam; *Hac*, inquit, *fini ames, tanquam fortè fortuna osurus; hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus.* Vide Via.

Florem. *Florem*, subauditur in hoc Virgilij; *Crocumq; rubentem*: nam, *Crocum*, ex regula terminationis, neutrum esse Seruius, his Sallustij verbis probat; *In qua crocum gignitur.* Similiterq; Curtius lib.3. *Corycium, vbi crocum gignitur.*

Fodina. *Fodina*, subauditur, in *Auraria, argentaria, ferraria.* Liuius; *Vectigalia magna instituit ex ferrarijs, & argentarijs.* Caius Iurisc. dixit; *Cretæ fodinas.* Plinius *Argenti fodinas.* Vide, *Sectura.*

Fæmina. *Prægnans* adiectiuum est; vt *prægnans arbor*: & *folia prægnantia*, apud Plinium: & *prægnans Ionis cerebrum.* Si absolutè profertur, deest *fæmina.* Plaut. *Quæ nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?* Sic *Pedissequa.*

Fæminaq; vel mas. *Boues meas, canes, grauidas* cum legimus, ne credamus Grammaticis, nomina communia duobus, maxima cum ignorantia sunt commenti; sed subintelligamus, *fæminas*, aut ad syllepsin generis recurramus; vt, *scelus qui me perdidit.* Res sic se habet; Quoties in nominibus epicœnis aliud volebant intelligere, quam terminatio ipsa præfinit, addebant *mas*, aut *fæmina*; verbi gratia, *aquila*, fœmineum est, pro maribus, & fœminis; sed si de maribus loquaris, dicendum erit, *aquilæ mares.* Rursus, *coruus* masculinum tantum est, pro vtroque sexu; at de fœmina dices, *coruus fæmina.* Epicœna voco quæcunque sub vno

Epicœna quæ sint. fine significant vtrumque sexum, sed vnum præcipuè; vt *homo, latro, sacerdos, vates, antistes, miles, agricola, bos, canis, sus, grus,* &c. Plaut, Pœn.a.6. f.5. *Tune audes amare, quod mares homines amant?* Vnde di-

scimus

scimus similiter, *hominem fœminam* recte dici; sicq; per Ellipsin *Hominem pessimam* efferri posse. Varro Sesquiul. *Quid est quod homo masculus lubentius videre debeat, quam bellam vxorem?* Homerus 6. Iliad. BOYN ARSENA, id est, *bouem marem* dixit. Theocritus, THOAS HIPPOYS, idest, *equos velocissimas*. Liuius lib. 5. Deca. 5. *Apollini boue aurato, Latonæ boue fœmina aurata sacra Græco ritu facerent.* Plin. lib. 8. cap. 46. *Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus*; Idem lib. 11. cap. 51. *Bubus tantum fœminis vox grauior*: Ibid. cap. 37. *Itaque quum apri percutiunt, fœminæ sues mordent.* Varro lib. 2. cap. 1. Rustic. *Fœminis bubus demitur cibus.* Iustinus lib. 1. *Inuenit iuxta infantem, canem fœminam paruulo vbera præbentem, & à feris, & alitibus defendentem; Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadem cane anxiè prosequente.* Plaut. Menech. *Ita me illa ab læua rabiosa fœmina obseruat canis.* Plin. lib. 28. cap. 15. *Fœminæ suis.* Gellius lib. 13. cap. 19. *Sacerdotes* quoque fœminas Cicero *antistitas* dicit. Plaut. Persa; *Qui Atticam hodie ciuitatem maiorem feci, atque auxi ciui fœmina.* Plin. lib. 9. cap. 51. *Polypus fœmina*: lib. 10. cap. 18. *piscis fœmina.* Ouid. *cum quo sua gaudia iungat, Inuenit in media fœmina piscis aqua.* Plin. lib. 10. cap. 18. *Palumbes incubat fœmina.* Macrob. lib. 1. cap. 17. *Satur. Vt Græco ritu hisce hostijs sacrum faceret, Apollini boue aurato, Latonæ boue fœmina aurata. Sues fœminæ* quomodo castrentur docet Plinius libro octauo. cap. 51. Columella libro septimo. capit. nono; *Femina sus habetur ad partus edendos.* Plinius libr. 8. cap. 32. *Quasdam nos principes fœminas scimus.* Plinius in epistolis; *Habebat*

illa Pantomimos, fouebatque effusius, quam princip fœminæ conueniret. Plin. lib. 10. cap. 60. *Cornicem incubantem mas pascit*: Ibid. cap. 33. de perdicibus; *Tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum*. Idem; *Aquilarum mares*. Antiquitus multa fuerunt epicœna nomina; vt *porcus, lupus, agnus, ouis, leo*: nondum enim in vsu erant, *porca, lupa, agna, leæna, antistita, clienta, hospita, dracena*, & alia id genus. Vnde Varro dixit, *lupum fœminam*, teste Quintil. lib. 1. cap. 6. & Cato cap. 134. Rust. *Priusquam porcum fœminam immolabis*. Cic. 2. leg. *porco fœmina piaculum pati*. Virgilius, vt sentit Quintilianus lib. 8. cap. 3., primus dixit, *porca*, in illo carmine; *Et cæsa iungebant fœdera porca*. Plautus in Vidul. *Audiui fœminam leonem semel parire*: nam quod Lucret. 9. *Leam* dicit, id Seruius in Georg. 3. *vsurpatione factum* dicit, cum Latine dicatur, *Hic & hæc Leo*; *Leæna vero sit Græcum*. Sed contemto Grammaticorum iudicio, Ouidius, Lucretij imitatione dixit; *Vt lea sæua sitim multa compescuit vnda*. Gell. lib. 4. cap. 3. citat hanc legem Numæ; *Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam cædito*. Festus voce, Pellices; *Agnum fœminam cædito, & agnum marem cædito*; Idem voce Agnus; *Apud maiores Agnus communis erat generis, sicut & Lupus*. Valer. Maxi. lib. 2. cap. 1. *cæsisq; atris bubus, Diti maribus, feminis Proserpinæ*. Cic. lib. 2. de Diuin. *Ego tamen miror si emissio fœminæ anguis mortem afferebat Graccho, emissio autem maris anguis erat mortifera Corneliæ*. Varro lib. 4. Analog. *Quum oui mari testiculi dempti, quia natura versa, veruex declinatus*. Ex his collige, in similibus nominibus debere intelligi marem, vel fœminam, si sit adiectiuum, contra terminationem; vt *elephantus grauida: boues meas*: &

Epicœna Prisca.

cum

cum Plinius de muribus dixit; *Ex vna genitos centum viginti tradiderunt*. Sic igitur intelligendus Suetonius in Claud. 40. *Inducta teste in in senatu; hæc, inquit, matris meæ liberta, & ornatrix fuit*. Sic etiam Virgil. *Ne sæui magna sacerdos*, & *Amphrysia vates*. sic Ouid. in epistol. Can. *Et rudis ad partus, & noua miles eram*.

Est germanus meus, est patruelis tuus: est germana mea, & tua patruelis, subaudi, frater, vel soror. Terent. And. *Si te in germani fratris dilexi loco*. Cicero sæpe dicit; *fratres patrueles*, & *sorores patrueles*. Martial. *patrueles fundi*. Ouid. *patruelia regna*. Sic *vterini*, & *consanguinei*. Frater vel soror.

Virgil. *duris parêre lupatis*, subaudi frenis. Horat. lib. 1. Carm. *lupata frena*: Ibi. *Gallica nec lupatis temperet ora frenis*. Solinus dixit, *lupatos*, subaudi frenos: nam masculinè etiam dicitur. Frenũ.

Vrere sata, subaudi frumenta. Virg. 3. Georg. *Sata frumenta*: Idem; *satas messes*. Pomp. Mela lib. 3. cap. 9. *pro satis frugibus*. Frumẽta, vel fruges.

Iusta persoluere, subaudi funera. Cæsar. lib. 6. Gallici cap. 4. *Iustis funeribus confectis*. Cornel. Tacitus; *suprema facere. Solemnibus iustis*, Arnobius lib. 1. Fortassis autem rectius subauditur, *Officium*. Liu. 9. *Populus Campanus egressus, iustis omnibus hospitalibus, priuatisq; & publicis fungitur officijs*. Funera, vel Officia.

Iuuenal. *duros tractare rudentes*, subaudi funes. Plaut. *Dum hanc tibi rudentem, quam trahis, complico*, supple funem: nam, *funis* ambiguum fuit, & *Rudens* participium est, *à rudo*, is. Funis.

Plinius lib. vltimo cap. 10. innumera nomina in *As*, & *Es*, Græca, & in *Os*, & *On*, facit feminina; sed intelligitur *gemma*; vt *Adamas*, *Achates*, *Paneros*, Gemma.

Mo-

Morion, Mitrax. Idem facit in arboribus, & herbis.

Genus. *Genus*, subauditur in, *Animal*, quod non aliud est, quam Animale. Lucret. 1. *Vnde animale genus generatim in lumina vitæ Reducit Venus*. Cicero; *Animi sunt animales, id est, spirabiles, siue ignei*.

Gratia. Terent. *Vel rex semper maximas mihi agebat, quidquid feceram, alijs non item*, subaudi, gratias: Idem; *Magnas vero agere gratias Thais mihi?*

Herba. Plin. *Dictamnum pota sagittas pellit*: idem lib. 26. cap. 6. *Centunculus trita in aceto*: Ibid. cap. 7. *Centaurium, gentiana, ex aqua potæ*: Idem; *Lauer quoque nascens in riuis, condita & pota*; Idem; *Inuenerunt & canes Canariam*, subaudi herbam, Vide, *Auis*.

Homo. *Nemo nos videt*, subaudi homo: *nemo* enim adiectiuum est, diciturq; Nemo fœmina, nemo nomen. Ter. *Nemo homo est*. Cic. Tuscu. *Hominem quidem scire arbitror neminem*: idem ad Marcell. lib. 15. *Esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem*: Idem Atti. lib. 8. *Neminem omnium hominum pluris facio*, subaudi hominem. Cicer. 2. leg. *Pontificem neminem bonum esse*: Idem 2. nat. *Nemo hominem homo agnoscit*: Ibid. *Nemo opifex*: & *neminem tribunum*. Plaut. Cas. *Vicinam neminem ego amo merito magis quam te*: Idem Merc. a. 3. s. 1. *De lanificio neminem metuo, vna ætate quæ sit*, subaudi fœminam. Accius Neoptol. *Ex omni Græcia nomen illius par nemo reperiri potest*, pro, nullum par nomen. Terent. And. *Hoc ego scio, neminem peperisse hic*. Dicimus, *nemo rex, nemo Deus*: & *nemo dies*, apud Prudentium; *nemo non*, id est omnis. Cicer. de natur. *Nemo nec homo, nec Deus*: & ad Heren. *Nemo rex*. Virg. *Turne, quod optanti Diuum promittere nemo Auderet*, &c.

Homo. In omni adiectiuo masculino absolutè posito deest, *homo*.

homo; vt, *tu es miser, ego sum saluus: Petrus est albus; Cicero est Romanus*. Teren. Adelph. *Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi*. Lucan. lib. 2. *Hic finis Mario vitæ fuit*, & cæt. *Mensoq; homini quid fata pararent*. Virgil. *Venerat antiquis Corıti de finibus Acron, Graius homo*. Ennius; *At Romanus homo tamenetsi res bene gesta est, Corde suo trepidat*. Cicer. pro Archia; *Ex hoc esse hunc numero diuinum hominem Africanum*. Cicero Attic. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem tolerabile*; Idem in Oratore; *An victus hominum Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit*? Vide supra, *Idem nomen*.

Mecœnas, Sutrinas, Aquinas, Arpinas, nostras, adiectiua sunt, facta ex, *Atis*, & *ate*; vt hic & hæc *nostratis*, & hoc *nostrate*, si absolute dicantur, deest *homo*; vt *L. Cilnius fuit Mecœnas*. Vide Varronem lib. 1. Analog. in calce. *Homo.*

Amicus, familiaris, necessarius, liber, seruus, tabellarius, nuncius, socius, maritus, mercenarius, riualis, & multa huiusmodi, semper adiectiua sunt, deest *homo*. Cicer. *Nihil homine libero dignius*. Iuuenal. *Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris*. Terent. *Homo amicus est*: Idem; *hominem amicum recipere ad te*: Idem; *seruum hominem causas orare leges non sinunt*. Legimus; *famulos greges*. Cic. 2. leg. *Easq; in famulis operibus patratis habento*. *Homo.*

Triumphalis, Prætorius, Consularis, subaudi vir, vel homo. Vide Laur. Vallam lib. 4. cap. 84. *Homo vel vir.*

Magnates, optimates, maiores, minores, cæteri mortales, subaudi homines; Item *Brutij, Itali, Hispani*. Cæsar; *Albicos barbaros homines*. *Homines.*

In verbis ad famam pertinentibus, notum est deesse, *homines*; vt *aiunt, ferunt, prædicant*: sed quia Grammatici

matici negant alia verba poni poſſe in actiua, ſine ſuppoſito, ſed ſtatim recurrendum ad paſſiuam, ita vt *bellum geritur*, dicatur, non, *Bellum gerunt*, contrarium adſeramus. Iuuenal. Saty. 1. *Vna comedunt patrimonia menſa*. Cur. lib. 4. *Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impoſitum eſſet, admotiſq; follibus, ignem flatu accenderent, ſanguinis riui ſub ipſis flammis extitiſſe dicuntur:* Et infra; *Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis ſanguinis guttas notauerunt:* Ibid. *Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant; deinde ſaxis onerabant; rurſus cumulo eorum alias arbores inijciebant.* Terent. Phor. *Quid tandem mihi dicent, aut quam cauſam reperient?* Idem Adelph. *Occidunt me, qui dum nimis ſanctas nuptias ſtudent facere, in apparando conſumunt diem:* Idem Heaut. *Haudquaquam etiam ceſſant:* Idem Phorm. *Vbi initiabunt*. Plaut. Caſ. *Age tibicen, dum illam huc adducunt foras*, &c. Virg.

Tunc credo, cum me arbuſtum vidêre Miconis;
Atque mala vites incidere falce nouellas.

Et. 4. Georgicorum;

--Hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibuſq; premunt arctis, & quatuor addunt,
Quatuor à ventis obliqua luce feneſtras;
Sic poſitum in clauſo linquunt, & ramea coſtis
Subijciunt fragmenta. Et in ſacris; *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam*; Ibid. *Nec mittunt vinum nouum in vtres veteres*.

Homo. *Adoleſcens, & iuuenis*, & *ſeruus, ſerua*, adiectiua ſunt, deeſt, *homo*, vel *mulier*. Cicer. 1. Orat. *Adoleſcentes homines*. Terent. Hecyr. *Adoleſcens mulier fecit, mater quod ſuaſit ſua*. Ouid. 7. Metam. *Iuuenes annos:*

Perſ.

Perf. Saty. 6. *iuuenes iocos.* Vide, Seruus.

Horat. *Ad quartam iaceo*, subaudi horam: Idem; *Quota Pelignis caream frigoribus*. Sic dicimus; *sonuit prima, tertia, nona*. Et Ecclesiastico; *ad primam, ad tertiam.* *Hora.*

Cic. pro Quintil. *Non ad solarium, non in campo, non in conuiuijs versatus est*, subaudi horologium. *Romanis solarium horologium statuisse*. Plin. lib. 7. c. 60. *Horologium.*

Pomarius, veteribus in vsu erat, teste Charisio, vt scilicet subaudiatur, *Hortus*; in plurali *Pomaria*, nempe *Loca*, vel *Septa*, monet idem Charis. *Pometa*, dici, vbi poma nascuntur; *Pomaria autem*, vbi poma seruantur. Cicero tamen, & alij, pro *Pometo*, dicunt *Pomarium*. In *Vinea* quoq;, subauditur, *Hortus*, quod olim dubij erat generis. *Hortus.*

Virgil. *Missilibus certant*, subaudi iaculis. Missilia etiam dicebantur munera, quæ à principibus populo spargebantur; vt tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ: sed tunc deest, *negotia*, id est res missiles, vel *Munera*, vt ex Senec. epist. 75. apparet. Sueton. Calig. *sparsit & missilia variarum rerum.* *Iaculis.*

Cicer. in Topicis; *Si quis damni infecti pro miserit.* Brisonius supplet, *nomine* vel *causa*: ego dicerem deesse, *iacturam*. *Iactura vel nomine.*

Plin. *Equo fere qui homini morbi*: Idem; *Tarando magnitudo quæ leoni*, pro, eadem quæ leoni. *Idem.*

Iuuen. *Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam*, subaudi idem, vel vicem, idest vicem reddam. Cicer. *Nec tibi ego idem reponam.* *Idē, vel vicem.*

Dolent intestina, subaudi ilia; si inueniatur *intestinus*, deest *ileos*, masculinum, Latinè *conuolulus*, Hispanè, *torçon*. Significat etiam gracile intestinū: Potest *Ilia.*

& intelligi *colon*, quod idem eſt.

Potiri Imperio. Valla lib. 3. cap. 34. *Potiri rerum*, in genitiuo dici affirmat, cum alijs nominibus in ablatiuo; vt *potiri victoria*; dupliciter fallitur: nam & alios genitiuos admittit; vt, *potitus Aſiæ, Galliæ*; & *Adherbalis potiretur*, apud Salluſt. & ille genitiuus non à verbo, ſed à nomine pendet, *imperio* putà. Vidit hoc Aſcenſius in epitome eiuſdem capitis. Cæſar. 1. Gall. *Totius Galliæ ſeſe potiri poſſe ſperant*: & paulò antè; *Totius Galliâ imperio potiri.* Subaudiri etiam poteſt, *Summa*: dicitur enim, ſummam regni adipiſci. Nepos in Eumene; *Semper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſumma imperij potirentur.*

Imperio. *Dicto audiens*, ſubauditur, *Imperio.* Plaut. Amph. a. 3, ſ. 4. *Eum ſequor, eius dicto imperio ſum audiens.*

Inſula. *Delphica Delos*, *Phœbea Rhodo*, ſubaudi inſula: nam quamuis *Delos*, ex terminatione poſſit eſſe fœmininum, libentius tamen adiectiuum reſpicit nomen generale. Virgil. *Eſt in conſpectu Tenedos notiſſima fama Inſula.* Plaut. Rud. *Totam Siciliam deuoraturum inſulam.* Vide, Vrbs.

Iter. *Quo is*, *Quo tendis*, *Quo pergis*, ſubaudi iter, vel curſum. Lucret. 3 *Strauit, iterq; dedit legionibus ire per altum.* Propert. *Conceſſum nulla lege redibit iter.* Lucan. *Quo tenditis, inquit.* Virgil. *Tendit iter velis.* Salluſt. *Maturauêre iter pergere.* Valer. Flaccus lib. 4. *Pergere iter.* Stat. 2. Theb. *Quo tendis iter?*

Iter, l. via. Senec *Sidera contrarium mundo intendunt iter.* Plaut. Rud. *Verba facimus, it dies.* Catull. *Sed moraris, abit dies*, Subaudi, *viam* vel *iter*. Liuius 1. *Stipendij*, vel *induciarum dies nondum exierat*, puta *iter* ſuum: quod etiam in *Vadere, Euadere, Euenire, Appetere*, & *Expetere*, ſubauditur. Terent. *Quo vadis?*

Licen-

Licentia illa euadet in magnum malum. Cicero; *Vereor ne idem eueniat in meas literas*; id est, meis literis: Idem; *Mihi somnium euasit*, id est, euenit quod somniaram. Plautus; *Appetit meridies, nequiter penè expetiuit parasitatio*: *In seruitute expetunt multa iniqua*, id est, exeunt, euadunt, eueniunt; in quibus omnibus subauditur, *Viam*: sicut enim *Ire, vadere, venire viam*, similiter & *Petere* viam, *iter* vel *cursum* dicebant. Virg. *Sic Turno quacumq; viam virtute petiuit*. Cicero; *Ille incertus vbi essem, alium cursum petiuit*: Idem pro Planco; *Iter à Vibone Brundisium terra petere contendi*: Ibid. *Dyrrachium petere contendi*. Iam, *Expetere viam*, est idem, quod, *Euadere viam*, id est, peruadere, finire: sicut *Eludere lusum, elugere luctum*, est ludo, & luctui finem facere. Similiter *Repetere ad locum aliquem*, pro, *Redire* dicitur, subaudito, *Viam* Virgil. Cul. de capris; *Ima susurrantis repetebant ad vada lymphæ*. vbi Scaliger perperam, *repebant*, inuitis omnibus libris reponere conatus est. Liuius quidem lib. 35. plena oratione dixit; *Viam qua venerat, repetere melius visum*.

Subauditur quoq; *Iter*, in hoc Ciceronis; *Incitata semel in procliue labuntur*. Liuius; *Quo magis successerit in arduum, eo facilius per procliue pelli poterit*. Simili modo, Via accliuis, & præceps dicitur; nam Iter est Via. Liu. 36. *In illa valle iter est non latius quam sexaginta passus*.

Cice. Attico; *Nos in castra properabamus, quæ aberant tridui*, subaudi itinere, vel via: Idem 12. epistol. *Nunciatum esse quatridui iter à Laodicea abfuisse*: Idē Planco; *quum abesset aliquot dierum viam*: Idem 10. Epist. *Bidui spacio abest ab eo*. Cæsar. *Cum tridui viam processissent*: Idem lib. 6. *Non longius bidui via aberant*. *Iter*, & *via*.

rant: Idem. 2. Ciuil. *Biduiq; iter progressus*. Liuius lib. 30. *Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest*.

Iudices. *Mittere in consilium*, inquit Asconius, *est perorare*: nam mittere iudices in consilium, est dimittere iudices ad sententiam dicendam, vbi allegatis omnibus argumentis, orator dixit, Dixi. Cicer. 3. Verri. *Testibus editis, ita mittam in consilium, vt etiam*, &c. Valer. Maxim. expressit lib. 6. cap. 2. *Iam de tuo prius, quam de Manlij capite in consilium iudices mittam*.

Iudicio vel iure. Sallust. *Falso queritur genus humanum*, subaudi iudicio. Terent. *Sororem falso creditam*, &c. Cicer. pro Balbo; *Pompeij decretum iudicium de consilij sententia pronunciatum recognoscimus*. Aduerbia in. O. debent omnino corripi, aliter adiectiua sunt nomina; *vt imò; crebro; cito: serò*. Cic. pro Marcell. *quod ei quidem merito, atque optimo iure contigit*.

Iusto, subauditur in nominibus comparatis; vt, *Est liberior, est ad rem attentior*. Nepos in Themist. *Liberius iusto viuebat, & rem familiarem negligebat*. Quintil. *Membrum iusto longius*. Sicut Horat. *plenius æquo laudare merces suas*. Liu. 8. *Cultus iusto mundior*.

Lapis. Ouid. 3. Metam. *Dextraque molarem Sustulit*, subaudi lapidem. Statius lib. 5. *Vastæq; sudes, fractique molares*. Vide Dens.

Laudē. *Cur mihi detrahis?* supple laudem. Cic. *Nec vera laus ei detracta*. Horat. *Neque ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam*.

Lex. Sallust. Iugurth. *Per saturam sententijs exquisitis*. Sic *Iulia, Oppia, Manilia*.

Liber. Cic. Att. *scriptum est in tuo annali*, subaudi lib. Virg. *Et vacet annales nostrorum audire laborum*. Dicitur etiam *lex annalis, & annale tempus*.

Liber. *Diurnus*, aliquando accipitur pro libro, in quo sin-

gulorum dierum rationes notantur. Iuuenal. Saty. 6. *Et cedens longi relegit transacta diurni.* Suet. in Claud. *Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisque operum.* Vide, Cibus.

Pugillaris, adiectiuum est; vt *Vitelliani, eborei, citrei, duplices, triplices*, subaudi, libelli. Vide, Tabellæ. Libelli.

Virgil. *Nec sit mihi credere*, subaudi, *Libido*, pro, nec libeat mihi credere. Propert. *Nec tibi sit duros montes, & frigida saxa adire*, pro, ne velis adire. Tibul. *Tunc mihi non oculis sit timuisse meis:* Idem; *Nec tibi sit duros acuisse in prælia dentes.* Libido.

Falluntur Grammatici, qui credunt, *Pondo*, significare libram; imo vero vbi est *pondo*, deest *libra*; vt si dicas, *corona centum pondo*, aut *mille pondo*, deest, *librarum*. Festus; *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras*, vt Pondo significet, ratione ponderis. Cicero; *Auri quinq; pondo abstulit*, id est, quinq; libras auri. Plaut. Asin. *Quot pondo te censes esse nudum?* id est, quot librarum ponderalium. Nam Romanis duplex erat libra, vt Galenus ait lib. 1. & libr. 6. de compositione medicamentorum; altera ponderalis; mensuralis altera. Quum igitur ponderalem indicabant, addebant, *pondo;* quum mensuralem, *mensura.* Liuius lib. 4. Decad. 1. *Dictator coronam auream* libræ *pondo ex publica pecunia, populi iussu, in Capitolio Ioui donum posuit:* Idem lib. 6. Decad. 3. *Pateræ aureæ fuerunt* CCLXXVI. *librales fermè omnes pondo.* Plaut. Pseud. *Eo laserpitij libram pondo diluunt:* idem Rud. *nec piscium libram vnam iam hodie pondo cepi:* Idem Menech. *Huic addas auri pondo vnciam:* idem Menech. *Pondo duûm nummûm.* Columell. lib. 12. cap. 20. *item myrrhæ quincunx, calami pondo librã, amomi pondo quadrans;* ibid. cap. 57. *Mellis adijcies* Libra.

V pondo

pondo semunciam. Delirat igitur Valla lib. 5. cap. 15.

Linea. *Ad incitas redactus sum*, subaudi lineas. Vide Adag. *Ad incitas*, & Iosephum Scalig. In Varronem, 200.

Litem vel causam. *Litem*, vel *Causam*, vel *Rem*, subauditur, in, *Iudicare*; vel cognatus accusatiuus, *Iudicium*. Cic. *de re aliqua inter aliquos iudicare*; *Res indicatæ, cognitæque* Plaut. *Rem istam perfidiosè iudicasti*; *Tres mihi lites iudicandæ sunt*. Poeta vetus apud Ciceron. 1. Diuin. *Paris iudicauit iudicium inclytum inter tres Deas*.

Litera. In illis, *Vocalis*, *consona*, *muta*, *liquida*, deest litera. Vide, Auis.

Litera. Cicer. Attic. *Et paulò post triplices remiseras*, supple, literas: Idem; *Nam triduo abs te nullas acceperam*: Idem lib. 7. epist. *Quo mitterem, aut cui darem, nesciebam*: Idem; *acceperam autem á Lentuli triumpho datas*. Tacitus in vita Agricolæ; *Ne laureatis quidem gesta prosecutus est*, supple, literis. Sic & *duplices*, *triplices*. Vide, Tabellæ.

In, *Continens*, subaudiri potest *Litus*, vel *terra*. Liu. 44. *Pars eorum, qui propiores erant continenti litori, enarunt*.

Locus. Liuius libr. 1. *Et castris in apertis positis*, subaudi, locis. Plaut. *hic senex de proximo*. Virg. *compulerantque greges Corydon, & Tyrsis in vnum*: Idem 3. Georg. *Exsilit in siccum*: & 4. *Sic positum in clauso linquunt*. Plaut. Mostell. *Ab humili ad summum*. Virg. 1. Æn. *Classem in conuexo nemorum Occulit*. Vbi Seruius; *In conuexo, subaudimus loco*; *si dixisset*, *Conuexum nemoris classem occulit*, *subauditur*, *locum*, *sicut in*, *Inuium*, *Auium*: Prisci enim dicebant, *Locus* & *Locum*, vnde loca. Lucret. *Auia Pieridum peragro* loca: etiá in, *Profectus peregrè*, subauditur, *Locum*, pro, in locum

pere-

peregrè seu peregrinum: & *Eße peregrè*, pro, in loco peregri, seu peregrino: etiam in, *Cauus*, subaudiri potest Locus, vt significetur *arcta rima*. Horat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti*. Plaut. Aul. *Nam compreßit eam adolescens de summo loco*. Valer. Maxim. lib. 5. *in desertum locum*. Iuuenal. Saty 5. *Primo fige loco*. Sic dicimus, *Primo, secundo, quarto*, quæ Grammatici inepte aduerbia vocant. Vide, Sermo, spatium.

Auerna, supera, infera, inferna, secreta, rosaria, ...maria, tesca, æstiua, hyberna, adiectiua sunt, deest *loca*. Actius apud Varronem; *Quis tu es mortalis, qui deserta, & tesca te apportes loca? Supera loca* dixit Varro. Et Propert. 2. el. 28. *Sunt apud infernos tot millia formosarum, Pulchra sit in superis, si licet, vna locis*. Pro, apud infernos locos. In vrbium quoq; prouinciarum, & insularum nominibus in Genitiuo positis, Locus subaudiri potest; vt, *Natus Romæ, Cretæ sepultus*. Virg. *Hic locus vrbis erit*. Horat. *Non est aptus Equis Ithacæ locus*. Loca.

Cede maiori, concede præceptori, decede calori, tu mihi succedes, subaudi locum. Virg. in Bucol. *Nec seneminit decedere nocti*. Cic. *Decedere furori tribunitio*. Statius: *Hortantur, ceduntque locum*. Cice. de Natu. Deor. *Videtur quasi locum dare, & cedere*: item; *in dando & cedendo loco*. Idem in toga candida; *oblitus es, te ex me, quum præturam peteremus, petisse, vt tibi primum locum concederem*. Hinc fortè Iuuenalis Saty. 3. *Hic vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ*: Idem Saty. 6. *Nam si constituit*, id est, si venire constitutum locum decreuit. Vide Lamb. Oda. 6. ...2. Locum.

Loquor, vel *Dico*, subauditur in, *Ita*, affirmatis, Plaut. Loquor.

Morion, Mitrax. Idem facit in arboribus, & herbis.

Genus. *Genus*, subauditur in, *Animal*, quod non aliud est, quam Animale. Lucret. 1. *Vnde animale genus generatim in lumina vitæ Reducit Venus*. Cicero; *Animi sunt animales, id est, spirabiles, siue ignei*.

Gratia. Terent. *Vel rex semper maximas mihi agebat, quidquid feceram, alijs non item*, subaudi, gratias: Idem; *Magnas vero agere gratias Thais mihi?*

Herba. Plin. *Dictamnum pota sagittas pellit*: idem lib. 26. cap. 6. *Centunculus trita in aceto*: Ibid. cap. 7. *Centaurium, gentiana, ex aqua potæ*: Idem; *Lauer quoque nascens in riuis, condita & pota*; Idem; *Inuenerunt & canes Canariam*, subaudi herbam, Vide, *Auis*.

Homo. *Nemo nos videt*, subaudi homo: *nemo* enim adiectiuum est, diciturq; Nemo fœmina, nemo nomen. Ter. *Nemo homo est*. Cic. Tuscu. *Hominem quidem scire arbitror neminem:* idem ad Marcell. lib. 15. *Esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem*: Idem Atti. lib. 8. *Neminem omnium hominum pluris facio*, subaudi hominem. Cicer. 2. leg. *Pontificem neminem bonum esse*: Idem 2. nat. *Nemo hominem homo agnoscit:* Ibid. *Nemo opifex:* & *neminem tribunum*. Plaut. Cas. *Vicinam neminem ego amo merito magis quam te*: Idem Merc. a. 3. s. 1. *De lanificio neminem metuo, vna ætate quæ sit*, subaudi fœminam. Accius Neoptol. *Ex omni Græcia nomen illius par nemo reperiri potest*, pro, nullum par nomen. Terent. And. *Hoc ego scio, neminem peperisse hic*. Dicimus, *nemo rex, nemo Deus*: & *nemo dies*, apud Prudentium; *nemo non*, id est omnis. Cicer. de natur. *Nemo nec homo, nec Deus*: & ad Heren. *Nemo rex*. Virg. *Turne, quod optanti Diuum promittere nemo Auderet*, &c.

Homo. In omni adiectiuo masculino absolutè posito deest, *homo*.

homo; vt, *tu es miser, ego sum saluus: Petrus est albus; Cicero est Romanus*. Teren. Adelph. *Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi*. Lucan. lib. 2. *Hic finis Mario vitæ fuit*, & cæt. *Mensoq; homini quid fata pararent*. Virgil. *Venerat antiquis Coriti de finibus Acron, Graius homo*. Ennius; *At Romanus homo tamenetsi res bene gesta est, Corde suo trepidat*. Cicer. pro Archia; *Ex hoc esse hunc numero diuinum hominem Africanum*. Cicero Attic. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem tolerabile*; Idem in Oratore; *An victus hominum Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit?* Vide supra, *Idem nomen*.

Mecœnas, Sutrinas, Aquinas, Arpinas, nostras, adiectiua sunt, facta ex, *Atis*, & *ate*; vt hic & hæc *nostratis*, & hoc *nostrate*, si absolute dicantur, deest *homo*; vt *L. Cilnius fuit Mecœnas*. Vide Varronem lib. 1. Analog. in calce. *Homo.*

Amicus, familiaris, necessarius, liber, seruus, tabellarius, nuncius, socius, maritus, mercenarius, riualis, & multa huiusmodi, semper adiectiua sunt, deest *homo*. Cicer. *Nihil homine libero dignius*. Iuuenal. *Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris*. Terent. *Homo amicus est*: Idem; *hominem amicum recipere ad te*: Idem; *seruum hominem causas orare leges non sinunt*. Legimus; *famulos greges*. Cic. 2. leg. *Easq; in famulis operibus patratis habento*. *Homo.*

Triumphalis, Prætorius, Consularis, subaudi vir, vel homo. Vide Laur. Vallam lib. 4. cap. 84. *Homo, vel vir.*

Magnates, optimates, maiores, minores, cæteri mortales, subaudi homines; Item *Brutij, Itali, Hispani*. Cæsar; *Albicos barbaros homines*. *Homines.*

In verbis ad famam pertinentibus, notum est deesse, *homines*; vt *aiunt, ferunt, prædicant*: sed quia Gram-

matici negant alia verba poni posse in actiua, sine supposito, sed statim recurrendum ad passiuam, ita vt *bellum geritur*, dicatur, non, *Bellum gerunt*, contrarium adferamus. Iuuenal. Saty. 1. *Vna comedunt patrimonia mensa*. Cur. lib. 4. *Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisq; follibus, ignem flatu accenderent, sanguinis riui sub ipsis flammis extitisse dicuntur*: Et infra; *Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notauerunt*: Ibid. *Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant; deinde saxis onerabant; rursus cumulo eorum alias arbores iniiciebant*. Terent. Phor. *Quid tandem mihi dicent, aut quam causam reperient?* Idem Adelph. *Occidunt me, qui dum nimis sanctas nuptias student facere, in apparando consumunt diem*: Idem Heaut. *Haudquaquam etiam cessant*: Idem Phorm. *Vbi initiabunt*. Plaut. Cas. *Age tibicen, dum illam huc adducunt foras*, &c. Virg.

Tunc credo, cum me arbustum vidêre Miconis;
Atque mala vites incidere falce nouellas.

Et, 4. Georgicorum;

--Hunc angustique imbrice tecti
Parietibusq; premunt arctis, & quatuor addunt,
Quatuor à ventis obliqua luce fenestras;
Sic positum in clauso linquunt, & ramea costis
Subijciunt fragmenta. Et in sacris; *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam*; Ibid. *Nec mittunt vinum nouum in vtres veteres*.

Homo. *Adolescens, & iuuenis, & seruus, serua*, adiectiua sunt, deest, *homo*, vel *mulier*. Cicer. 1. Orat. *Adolescentes homines*. Terent. Hecyr. *Adolescens mulier fecit, mater quod suasit sua*. Ouid. 7. Metam. *Iuuenes annos*:

Pers.

Perf. Saty. 6. *iuuenes iocos*. Vide, Seruus.

Horat. *Ad quartam iaceo*, subaudi horam: Idem; *Quota Pelignis caream frigoribus*. Sic dicimus; *sonuit prima, tertia, nona*. Et Ecclesiastico; *ad primam, ad tertiam*. *Hora.*

Cic. pro Quintil. *Non ad solarium, non in campo, non in conuiuijs versatus est*, subaudi horologium. *Romanis solarium horologium statuisse*. Plin. lib. 7. c. 60. *Horologium.*

Pomarius, veteribus in vsu erat, teste Charisio, vt scilicet subaudiatur, *Hortus*, in plurali *Pomaria*, nempe *Loca*, vel *Septa*, monet idem Charis. *Pometa*, dici, vbi poma nascuntur; *Pomaria autem*, vbi poma seruantur. Cicero tamen, & alij, pro *Pometo*, dicunt *Pomarium*. In *Vinea* quoq; subauditur, *Hortus*, quod olim dubij erat generis. *Hortus.*

Virgil. *Missilibus certant*, subaudi iaculis. Missilia etiam dicebantur munera, quæ à principibus populo spargebantur; vt tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ: sed tunc deest, *negotia*, id est res missiles, vel *Munera*, vt ex Senec. epist. 75. apparet. Sueton. Calig. *sparsit & missilia variarum rerum*. *Iaculis.*

Cicer. in Topicis; *Si quis damni infecti pro miserit*. Brisonius supplet, *nomine* vel *causa*: ego dicerem deesse, *iacturam*. *Iactura vel nomine.*

Plin. *Equo fere qui homini morbi*: Idem; *Tarando magnitudo quæ leoni*, pro, eadem quæ leoni. *Idem.*

Iuuen. *Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam*, subaudi idem, vel vicem, idest vicem reddam. Cicer. *Nec tibi ego idem reponam*. *Idē, vel vicem.*

Dolent intestina, subaudi ilia; si inueniatur *intestinus*, deest *ileos*, masculinum, Latinè *conuoluulus*, Hispanè, *torçon*. Significat etiam gracile intestinũ: Potest *Ilia.*

& in-

& intelligi *colon*, quod idem est.

Potiri Imperio. Valla lib. 3. cap. 34. *Potiri rerum*, in genitiuo dici affirmat, cum alijs nominibus in ablatiuo; vt *potiri victoria*; dupliciter fallitur: nam & alios genitiuos admittit; vt, *potitus Asiæ, Galliæ*; & *Adherbalis potiretur*, apud Sallust. & ille genitiuus non à verbo, sed à nomine pendet, *imperio* purà. Vidit hoc Ascensius in epitome eiusdem capitis. Cæsar. 1. Gall. *Totius Galliæ sese potiri posse sperant*: & paulò antè; *Totius Galliâ imperio potiri.* Subaudiri etiam potest, *Summa*: dicitur enim, summam regni adipisci. Nepos in Eumene; *Semper habiti sunt fortissimi, qui summa imperij potirentur.*

Imperio. *Dicto audiens*, subauditur, *Imperio*. Plaut. Amph. a. 3, s. 4. *Eam sequor, eius dicto imperio sum audiens.*

Insula. *Delphica Delos, Phœbea Rhodo*, subaudi insula: nam quamuis *Delos*, ex terminatione possit esse fœmininum, libentius tamen adiectiuum respicit nomen generale. Virgil. *Est in conspectu Tenedos notissima fama Insula.* Plaut. Rud. *Totam Siciliam deuoraturum insulam.* Vide, Vrbs.

Ter. *Quo is*, *Quo tendis*, *Quo pergis*, subaudi iter, vel cursum. Lucret. 3. *Strauit, iterq; dedit legionibus ire per altum.* Propert. *Concessum nulla lege redibit iter.* Lucan. *Quo tenditis, inquit.* Virgil. *Tendit iter velis.* Sallust. *Maturauêre iter pergere.* Valer. Flaccus lib. 4. *Pergere iter.* Stat. 2. Theb. *Quo tendis iter?*

Ter, l. via. Senec *Sidera contrarium mundo intendunt iter.* Plaut. Rud. *Verba facimus, it dies.* Catull. *Sed moraris, abit dies*, Subaudi, *viam* vel *iter*. Liuius 1. *Stipendij*, vel *induciarum dies nondum exierat*, puta *iter* suum: quod etiam in *Vadere, Euadere, Euenire, Appetere*, & *Expetere*, subauditur. Terent. *Quo vadis?*

Licen-

Licentia illa euadet in magnum malum. Cicero; *Vereor ne idem eueniat in meas literas*; id est, meis literis: Idem; *Mihi somnium euasit*, id est, euenit quod somniaram. Plautus; *Appetit meridies, nequiter penè expetiuit parasitatio*: *In seruitute expetunt multa iniqua*, id est, exeunt, euadunt, eueniunt; in quibus omnibus subauditur, *Viam*: sicut enim *Ire, vadere, venire viam*, similiter & Petere viam, *iter* vel *cursum* dicebant. Virg. *Sic Turno quacumq; viam virtute petiuit*. Cicero; *Ille incertus vbi essem, alium cursum petiuit*: Idem pro Planco; *Iter à Vibone Brundisium terra petere contendi*: Ibid. *Dyrrachium petere contendi*. Iam, *Expetere viam*, est idem, quod, *Euadere viam*, id est, peruadere, finire: sicut *Eludere lusum, elugere luctum*, est ludo, & luctui finem facere. Similiter *Repetere ad locum aliquem*, pro, *Redire* dicitur, subaudito, *Viam* Virgil. Cul. de capris; *Ima susurrantis repetebant ad vada lymphæ*. vbi Scaliger perperam, *repebant*, inuitis omnibus libris reponere conatus est. Liuius quidem lib. 35. plena oratione dixit; *Viam qua venerat, repetere melius visum*.

Subauditur quoq; *Iter*, in hoc Ciceronis; *Incitata semel in procliue labuntur*. Liuius; *Quo magis successerit in arduum, eo facilius per procliue pelli poterit*. Simili modo, Via accliuis, & præceps dicitur; nam Iter est Via. Liu. 36. *In illa valle iter est non latius quam sexaginta passus*.

Cice. Attico; *Nos in castra properabamus, quæ aberant tridui*, subaudi itinere, vel via: Idem 12. epistol. *Nunciatum esse quatridui iter à Laodicea abfuisse*: Idē Planco; *quum abesset aliquot dierum viam*: Idem 10. Epist. *Bidui spacio abest ab eo*. Cæsar. *Cum tridui viam processissent*: Idem lib. 6. *Non longius bidui via aberant*. *Iter. & via.*

rant.

rant: Idem. 2. Ciuil. *Biduiq; iter progressus.* Liuius lib. 30. *Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest.*

Iudices. *Mittere in consilium,* inquit Asconius, *est perorare:* nam mittere iudices in consilium, est dimittere iudices ad sententiam dicendam, vbi allegatis omnibus argumentis, orator dixit, Dixi. Cicer. 3. Verri. *Testibus editis, ita mittam in consilium, vt etiam,* &c. Valer. Maxim. expressit lib. 6. cap. 2. *Iam de tuo prius, quam de Manlij capite in consilium iudices mittam.*

Iudicio vel iure. Salluſt. *Falso queritur genus humanum,* subaudi iudicio. Terent. *Sororem falso creditam,* &c. Cicer. pro Balbo; *Pompeij decretum iudicium de consilij sententia pronunciatum recognoscimus.* Aduerbia in. O. debent omnino corripi, aliter adiectiua sunt nomina; *vt imò; crebro; cito: serò.* Cic. pro Marcell. *quod ei quidem merito, atque optimo iure contigit.*

Iusto, subauditur in nominibus comparatis; vt, *Est liberior, est ad rem attentior.* Nepos in Themist. *Liberius iusto viuebat, & rem familiarem negligebat.* Quintil. *Membrum iusto longius.* Sicut Horat. *plenius æquo laudare merces suas.* Liu. 8. *Cultus iusto mundior.*

Lapis. Ouid. 3. Metam. *Dextraque molarem Sustulit,* subaudi lapidem. Statius lib. 5. *Vastæq; sudes, fractique molares.* Vide Dens.

Laus. *Cur mihi detrahis?* supple laudem. Cic. *Nec vera laus ei detracta.* Horat. *Neque ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

Lex. Salluſt. Iugurth. *Per saturam sententijs exquisitis.* Sic *Iulia, Oppia, Manilia.*

Liber. Cic. Att. *scriptum est in tuo annali,* subaudi lib. Virg. *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Dicitur etiam *lex annalis, & annale tempus.*

Liber. *Diurnus,* aliquando accipitur pro libro, in quo singulo-

gulorum dierum rationes notantur. Iuuenal. Saty. 6. *Et cedens longi relegit transacta diurni.* Suet. in Claud. *Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisque operum.* Vide, Cibus.

Pugillaris, adiectiuum est; vt *Vitelliani, eborei, citrei, duplices, triplices*, subaudi, libelli. Vide, Tabellæ. **Libelli.**

Virgil. *Nec sit mihi credere*, subaudi, *Libido*, pro, nec libeat mihi credere. Propert. *Nec tibi sit duros montes, & frigida saxa adire*, pro, ne velis adire. Tibul. *Tunc mihi non oculis sit timuisse meis:* Idem; *Nec tibi sit duros acuisse in prælia dentes.* **Libido.**

Falluntur Grammatici, qui credunt, *Pondo*, significare libram; imo vero vbi est *pondo*, deest *libra*; vt si dicas, *corona centum pondo*, aut *mille pondo*, deest, *librarum*. Festus; *Centenas pondo dicebant antiqui, referentes ad libras*, vt Pondo significet, ratione ponderis. Cicero; *Auri quinq; pondo abstulit*, id est, quinq; libras auri. Plaut. Asin. *Quot pondo te censes esse nudum?* id est, quot librarum ponderalium. Nam Romanis duplex erat libra, vt Galenus ait lib. 1. & libr. 6. de compositione medicamentorum; altera ponderalis; mensuralis altera. Quum igitur ponderalem indicabant, addebant, *pondo*; quum mensuralem, *mensura*. Liuius lib. 4. Decad. 1. *Dictator coronam auream libræ pondo ex publica pecunia, populi iussu, in Capitolio Ioui donum posuit:* Idem lib. 6. Decad. 3. *Pateræ aureæ fuerunt* CCLXXVI. *librales fermè omnes pondo*. Plaut. Pseud. *Eo laserpitij libram pondo diluunt:* idem Rud. *nec piscium libram vnam iam hodie pondo cepi:* Idem Menech. *Huic addas auri pondo vnciam:* idem Menech. *Pondo duûm nummûm*. Columell. lib. 12. cap. 20. *item myrrhæ quincunx, calami pondo librã, amomi pondo quadrans:* ibid. cap. 57. *Mellis adijcies* **Libra.**

pondo semunciam. Delirat igitur Valla lib.5.cap.15.

Linea. *Ad incitas redactus sum*, subaudi lineas. Vide Adag. *Ad incitas*, & Iosephum Scalig. In Varronem, 200.

Litem vel causam. *Litem*, vel *Causam*, vel *Rem*, subauditur, in, *Iudicare*; vel cognatus accusatiuus, *Iudicium*. Cic. *de re aliqua inter aliquos iudicare*; *Res indicatæ, cognitæque* Plaut. *Rem istam perfidiosè indicasti*; *Tres mihi lites iudicandæ sunt*. Poeta vetus apud Ciceron. 1. Diuin. *Paris iudicauit iudicium inclytum inter tres Deas*.

Litera. In illis, *Vocalis*, *consona*, *muta*, *liquida*, deest litera. Vide, Auis.

Literæ. Cicer. Attic. *Et paulò post triplices remiseras*, supple, literas: Idem; *Nam triduo abs te nullas acceperam*: Idem lib.7.epist. *Quo mitterem, aut cui darem, nesciebam*: Idem; *acceperam autem à Lentuli triumpho datas*. Tacitus in vita Agricolæ; *Ne laureatis quidem gesta prosecutus est*, supple, literis. Sic & *duplices*, *triplices*. Vide, Tabellæ.

In, *Continens*, subaudiri potest *Litus*, vel *terra*. Liu. 44. *Pars eorum, qui propiores erant continenti litori, enarunt*.

Locus. Liuius libr.1. *Et castris in apertis positis*, subaudi, locis. Plaut. *hic senex de proximo*. Virg. *compulerantque greges Corydon, & Tyrsis in vnum*: Idem 3.Georg. *Exsilit in siccum*: & 4. *Sic positum in clauso linquunt*. Plaut. Mostell. *Ab humili ad summum*. Virg. 1. Æn. *Classem in conuexo nemorum Occulit*. Vbi Seruius; *In conuexo, subaudimus loco*; *si dixisset*, *Conuexum nemoris classem occulit*, *subauditur*, *locum*, *sicut in*, *Inuium*, *Auium*: Prisci enim dicebant, *Locus* & *Locum*, vnde loca. Lucret. *Auia Pieridum peragro* loca: etiã in, *Profectus peregrè*, subauditur, *Locum*, pro, in locum

pere-

peregrè seu peregrinum: & *Esse peregrè*, pro, in loco peregri, seu peregrino: etiam in, *Cauus*, subaudiri potest Locus, vt significetur *arcta rima*. Horat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti*. Plaut. Aulul. *Nam compressit eam adolescens de summo loco*. Valer. Maxim. lib. 5. *in desertum locum*. Iuuenal. Saty 5. *Primo fige loco*. Sic dicimus, *Primo, secundo, quarto*, quæ Grammatici inepte aduerbia vocant. Vide, Sermo, spatium.

Auerna, supera, infera, inferna, secreta, rosaria, pomaria, tesca, æstiua, hyberna, adiectiua sunt, deest *loca*. Actius apud Varronem; *Quis tu es mortalis, qui in deserta, & tesca te apportes loca? Supera loca* dixit Varro. Et Propert. 2. el. 28. *Sunt apud infernos tot millia formosarum, Pulchra sit in superis, si licet, vna locis*. Pro, apud infernos locos. In vrbium quoq; prouinciarum, & insularum nominibus in Genitiuo positis, Locus subaudiri potest; vt, *Natus Romæ, Cretæ sepultus*. Virg. *Hic locus vrbis erit*. Horat. *Non est aptus Equis Ithacæ locus*. *Loca.*

Cede maiori, concede præceptori, decede calori, tu mihi succedes, subaudi locum. Virg. in Bucol. *Nec seræ meminit decedere nocti*. Cic. *Decedere furori tribunitio*. Statius: *Hortantur, ceduntque locum*. Cice. 2. Natu. Deor. *Videtur quasi locum dare, & cedere*: Idem; *in dando & cedendo loco*: Idem in toga candida; *An oblitus es, te ex me, quum præturam peteremus, petisse, vt tibi primum locum concederem*. Hinc fortè Iuuenalis Saty. 3. *Hic vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ*: Idem Saty. 6. *Nam si constituit*, id est, si venire ad constitutum locum decreuit. Vide Lamb. Oda. 6. lib. 2. *Locum.*

Loquor, vel *Dico*, subauditur in, *Ita*, affirmãtis. Plaut. *Loquor.*

 Pseud.

Pseud. a. 4. s. 7. *Misit te herus tuus?* HA. *ita dico.* BA. *miles?* HA. *ita loquor.* BA. *Macedonius?* HA. *admodum:*

Ludi. Virgil. *Magnis Circensibus actis*, subaudi ludis. Ascon. in C. Antonium; *Cum Sulla post victoriam Circenses faceret.* Sic *Megalesijs*, *secularibus*, *funebribus*, compitalitijs. Vide Sacra.

Lumen. *Lumen*, subauditur in, *Funali, & Cereo.* Cic. *Duillius delectabatur cereo funali, & tibicine*: Idem; *Lumina dimiseramus*, id est, faces, *nec satis lucebat.* Plaut. Curc. *Tute tibi luces cereum.*

Lychnus. *Lychnus* subauditur in, *Cereus.* Martial. *Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.*

Maceratus. Terent. Eunu. *Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent.* Donatus supplet, *maceratum*, vel *emollitum*, vel *madidum.* Freques est hic loquendi modus apud Plin. & Cornelium Celsum; vt, *radix ex aceto*, *offa ex vino.*

Magnus. Horat. *Ibis Liburnis inter alta nauium Amice propugnacula*, pro, Amice magne. Curius ad Cicer. *Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere.* Iuuenal. *Magni delator amici*: Idem; *Calcas coniugis vrinam magnos visurus amicos.* Vide Turneb. libro. 2. capit. 24. Aduersar.

Malũ. Vitandi ominis causa multa subticebant antiqui, è quibus illa sunt præcipua; *Caue tibi, timeo tibi, metuo à te, de te, pro te*, subaudi malum, vel damnum, vel incommodum. Plaut. Mostell. *Lubet cauere malam rem*: Ibidem; *Tamen malum metuunt.* Cicer. 1. Orat. *Quam sit bellum cauere malum.* Alij etiam accusatiui frequenter adhibentur. Ridiculi sunt Grammatici, qui hæc verba nunc actiua, nunc neutra faciunt, & multarum, vt vocant, specierum. Ineptit

igitur

igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Dextra, sinistra, laeua, adiectiua sunt, supple manus. Catull. *Non belle vteris manu sinistra*. Cicer. *Cum laeuam manum admoueret*. Plaut. Menech. *Demam hanc coronam, atque abiiciam ad laeuam manum*. Sueto. Nerone; *Dextra manu Pythiam*. Vide, Pars. *Manus.*

Adagium, *In tranquillo est*; &, *Tranquillo quilibet gubernator esse potest*, subaudi mari. Virgil. *Terris iactatus & alto*: Idem; *Et caerula verrunt*. Plautus Cistell. *Tranquillo mari*. Georg. 4. *Et se iactu dedit aequor in altum*. *Mare vel aequor.*

Plin. libr. 10. *Cuniculis auersa genitalia*: Idem; *Vulpis masculae genitale*, supple membrum. Ouid. 2. Amorum eleg. 3. *Qui primus pueris genitalia membra recidit*. *Mebrũ.*

Musica, nomen est adiectiuum, vt Rhetorica, & Grammatica: deest igitur *Melodia*, ex Arist. libr. 1. Polit. in princip. *Melodia.*

Nomina mensium faciunt Grammatici masculina, sed falsò: Adiectiua enim sunt, deestq; *mensis*. Idem sentit Valla in Raudensem. Sed accipe testimonia. Cicer. Attico; *Venio nunc ad mensem Ianuarium*. Martial. libr. 10. & *Mense nouo Iani*: & libr. 12. *Iani mense*. Horatius; *Qui dies mensem findit Aprilem*. Adag. *Mense Maio nubunt malae*. *Iunius* dictus quasi Iunonius. Varro; *Fanum Fortunae dedicauit Iunio mense*. Martial. lib. 12. 32. *O Iuliarum dedecus Kalendarum*: Idem libr. 6. 59. *Mense vel Augusto*: Idem libro 10. 87. *Octobres age sentiat Kalendas*. Horat. 1. Epist. *Sextili mense caminus*: Idem; *Septembribus horis*. Cicer. Attic. lib. 6. *ibi quum Iunium mensem consumpsissem*: Ibidem lib. 1. *mense Septembri*. Varro; *cuius feriae Octobri mense*, Adag. *October equus*, apud Festum. *Mensis.*

Cicer. *Nauiges de mense Decembri*. Horatius; *Age libertate Decembri Vtere*: Idem.3.carmin. *Quum tibi Nonæ redeunt Decembres*. Martial.libr.5.18. *Decembri mense*.

Mens. Pendeo *animi, discrucior animi, infelix animi*, Budæus asserit, Græcas esse formas; quod ego non inficiarer, si ille fateretur deesse prępositionem E K, quæ genitiuum regit. Sed placet potius ad antiquam consuetudinem recurrere, quæ duo hæc nomina, *Mens*, & *Animus*, copulabat; Vt, *discrucior mentem*, vel *mente animi*. Catullus ad Ortalum, *Nec potis est dulceis Musarum expromere fętus Mens animi*. Plaut.Cistell. *Nullam mentem animi habeo, vbi sum, ibi non sum, vbi non sum, ibi est animus*: Idem Epid. *Pauor territat mentem animi*. Lucret. lib. 3. *Denique cur animi nunquam mens, consiliumque Gignitur in capite*; Idem lib. 4. *Nec ratione alia, cum somnus membra profudit, Mens animi vigilat*: Idem lib. 5. *Animi vix mente videmus*: Idem lib. 6. *Perturbata animi mens in mœrore, metuque*: Idem lib. 1. *Nec me animi fallit hoc esse difficile*, Subaudi *Mens*. Virgil. 4. Æneid. *isque amens animi*, subaudi mentem, vel E K.

Mensa, vel tripus. Martial. libr. 12. *Argentum, atque aurum non simplex Delphica portat*. Valer. Max. lib. 4. cap. 1. *Extracta deinde magni ponderis aurea Delphica mensa*. Cicer. Verr. 6. *Mensas Delphicas è marmore, crateres ex ære pulcherrimos abstulit*.

Mentio, vel recordatio. Cicer. *Quum illius diei venit in mentem*, subaudi, mentio, vel recordatio. Valla lib. 1. cap. 15. sic ait; *Vbi quidam volunt accipi genitiuum pro nominatiuo, mihi potius placet subintelligi conditio, status, qualitas illius diei*. Hæc ille. Sed melius intelligitur, *recordatio* vel *memoria*. Dictys lib. 3. *Veniat in animum recordatiô*

paren-

parentis tui. Huc refer omnia verba memoriæ; vt *memini, recordor, obliuiscor*, si genitiuum habeant; vt *memini tuorum consiliorum*, scilicet, recordationem; vel Græco more deest, E K. Præstat tamen subaudiri, *Meminisse* seu *memoriam*. Plaut. Capt. *Qui fueris,& qui sis meminisse vt memineris*: Ibid. *Ne monueris, facile memoria memini tamen*: Et Trin. *Tribusne poteris te memoria oblitum?*

Trita sunt illa, *Altus septem pedum, decem pedum profundus*, subaudi mensura. Lentulus in epist. Cic. *Naues onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarum*. *Mensura.*

Plaut. Capti. *De compacto rem gerunt, quasi in Velabro olearij*, Subaudi Mercatores. *Mercator.*

Triarij, hastati, pilati, lancearij, sagittarij, ferentarij, peltati, cetrati, &c. subaudi milites. *Milites.*

Horat. Saty. 1. *Millia frumenti tua triuerit area centum*, subaud. modium: *medimnorum*, supplet Porphyrio. *Modiû.*

Quum dicimus; *Quo pacto istud fiet*, intellige, *Modo*, id est, quo pacto modo; nam pactus adiectiuum est: Item quum dicimus; *Quî fieri potest*, subaudi modo vel pacto: nam, *Quî*, in sexto casu adiectiuum est, vt semper. Plaut. Aulul. *Aut thure, aut vino, aut aliqui semper supplicat*: Idem Stic. *Quadrigas quî vehar*. Sic dicimus, *Inueniam viam, quomodo me expediam*. Plaut. Epid. *Ipsi mihi dant viam, quo pacto a se argentum auferam*, id est, qui. Terent. *Pro se quisque facere, quo illi illam lenirent miseriam*; id est qui. Grammatici exponunt, *quo*, pro *vt*, frigidè, vt omnia. Horat. *Quo pessime pacto?* *Modo, vel pacto.*

Horat. *Qur me funesto properent arcere veterno*, supple, morbo. Catull. *Non est sana puella, nec roga-* *Morbus.*

te qualis sit, solet hac imaginosum, subaudi, morbum pati. Morbus imaginosus est phrenitis.

Munus. *Dare gladiatorium*, subaudi ludum, vt notat Asco. Pædianus ex Philip. 9. & lib. 2. epist. ad Attic.

Mortē; Iuuenal. *Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni*, subaudi, mortem. Virgil. *Queis ante ora patrum contigit oppetere*, supple, mortem. Terent. *Ea obijt mortem*. Cicer. pro Mil. *Primum illud vulnus accepit, quo teterrimam mortem obiret*. Virg. *Morte obita*. Cic. 1. Diuinat. *Aequius esse censuit, se maturam oppetere mortem, quam*, &c. Idem 1. offic. *Aiax traditur millies mortem maluisse oppetere, quam*, &c. *Mortem occumbere*, passim legis. Apud Ciceronem tamen Tusc. in plerisq; veteribus libris scriptum legitur; *Qui pro patria morte non dubitaret Occumbere*, vt Occūbere sit velut occidere, procumbere, a morte velut causa. *Obire* valet Adire; nam *Ob*, pro *Ad*, dicebant, teste Festo. Est ergo Obire mortem, vel diem suum, ad constitutam mortis diem adesse, adire mortem, ad mortem peruenire; Oppetere pro Appetere, hoc est Adipisci: nam *Petere* per Metonymiam antecedentis dicitur, pro Accipere, sumere. Virg. 1. Æn. *Seu versare dolos, seu certę occumbere morti*, pro Morte. Liuius 1. *Cacus claua ictus morte occubuit*. Ouid. 15. Metam. *credulitate patris, sceleratæ & fraude nouercæ Occubuisse neci*, pro Nece.

Mons. *Altus Ossa, prealtus Ida, ignuomus Aetna*, supple, mons: Item, *Auentinus, Palatinus, Quirinalis, Viminalis, Cretea Ida*, dixit Ouidius, secutus terminationem; & Lucan. lib. 1. *Siculæ Aetnæ ora*.

Morem, vel Ingenium. Terent. And. *Optime hospes pol Crito antiquum obtines*. Vbi Donatus, per ellipsin supplet, *morem*, vel *ingenium*. Plaut. Mostell. *Antiquum obtines hoc tuum*, tar-

tardus vt sis, supple, ingenium. Teren. Hecy. *At tu Aecastor morem antiquum, atque ingenium obtines*: Idem Eunuc. *Non cognosco vestrum tam superbum*. Vbi Donatus; *subaudiamus vel ingenium, vel animum, vel morem, vel institutum*.

Missilia in vulgus sparguntur, Subaudi, *Munuscula*, vt ex Seneca discimus epist.75. Vide in *Iaculum*; *Munuscula*.

Plaut. Men. *Date mihi præconium*. Cic. *Facere præconium*, Subaudi, *Munus*, siue officium præconis. *Munus*.

Virgil. 5. Æneid. *Centauro vehitur magna*, supple naui. Vide Auis. *Nauis*.

Plaut. Asinar. *Quo hanc celocem conferam?* supple nauem: celox enim à celeritate adiectiuum est. Plaut. Pœnulo; *obsecro hercle operam celocem hanc mihi date*. Varro; *Nautæ remiuagam mouent celocem*. Apuleius; *Qui celocem tegere nequit, onerariam petit*. Liuius lib.7. Decad.4. *Naues quinqueremes celoces*: Ibidem; *Naues longæ*, 160. *celoces*, 12. Huc adde *Liburnicas, pretorias, rostratas, triremes, quadriremes, onerarias*. Cic. *In aliquam onerariam corrependum est*. Cæsar. 2. Ciuil. *Conspicatæque naues triremes duæ nauem D. Bruti*: Idem; 3. ciuil. *Nauesque triremes duas, quas Brundusij faciendas curauerat*. Horat. *Ibis Liburnis inter alta nauium*, subaudi, nauibus: & lib.1. Oda. 37. *Deliberata morte ferocior, sæuis Liburnis scilicet inuidens deduci*, &c. sic enim legunt Victorius, & Lambinus, subaudito nauibus. Etiam in *Corbita*, quæ à Corbe videtur dicta, *Nauis* subauditur. Lucill. *Quam malus naui corbita maximus vlla*. *Nauis*.

Soluit è portu; conscendit statim, appulit ad portum, subaudi, nauem. Plaut. Mercat. *confestim nauim soluimus*: Et Mil. *Nisi eat, se soluturum esse nauim*: Et Amph. *hac nocte nauis nostra soluta est è portu Persico*. *Nauem*.

Iuue-

Iuuenal. Saty. 6. *Durum est conscendere nauim.* Cicer. *Haberetque in animo nauem conscendere.* Cæsar. 1. ciuil. *Milites silentio naues conscendere iubet.* Val. Max. lib. 1. c. 7. *Quum ad litus nauem appulisset.* Cic. *Cum ad villam nostram nauis appelleretur:* Idem: *Nos ea die cœnati soluimus; Mercatores Alexandria soluiße; Quod è portu soluentibus præcipitur.* Ouid. *Certus es Aenea cum fœdere soluere nauem.* Cic. *Tu velim quã primum conscendas, ad meq; venias:* Idem; *Conscende nobiscũ, & quidem ad puppim.* Dictys lib. 6. *Postquam impositis, quæ singuli bello quæsiuerant, adscenderunt ipsi, solutis anchoralibus nauigant.*

Negotiũ. Negotium sæpissime idem est, quod Græce, πρᾶγμα seu χρῆμα, aut *Res, Factum, Opus.* Vnde sæpitus apud Plaut. legitur, *Ita negotium est, Ita mihi res est,* eodem sensu, pro, ita opus est. Scipio Africanus apud Festum; *Vt negotium natum erat,* pro quo, Plaut. *Vt res nata erat,* Trucul. *Vt rem natam video, accipiendum est quod datur.* Dictys lib. 2. *Vbi animaduertit procul magnam vim classium, ratus vt negotium erat, propere suos instruit;* Et lib. 4. *Armati, instructiq; pro negotio pugnam aggrediuntur,* id est, pro re nata, vt res ferebat. Plautus diceret; *Pro re, pro copia.* Aul. act. 3. s. 5. *Pro re nitorem habere, & gloriam pro copia,* id est, secundum rem familiarem, & secundum copiam, seu facultatem. Lucret. 6. *Quisq; suum pro re consortem mœstus humabat.* Negotium Græcè, & Latine desideratur in omni neutrali adiectiuo. Virgil. *Paruoque potentem Fabricium.* Terent. *Aliena vt cures.* Cicer. 4. Verr. *A quo mea longissime ratio,* &c. Vbi Asconius; *A quo, à qua re, à quo negotio.* Teren. Adelph. act. 3. *Vtinam hoc sit modo defunctum.* Vbi Donatus supplet, Negotium. Valer. Max. *Læta quidem, & prospera negotia*

Cic.

Cic. lib. 15. Epist. 1. *Ad tanti belli opinionem, quod ego negotium,* &c. Plaut. Casina; *Timeo hoc negotium quid est,* pro, quid hoc sit negotij. Horat. 2. serm. *Aliena negotia curo, Excussus proprijs:* Idem; *Fortuna sæuo læta negotio.* Plaut. Pœnul. *Id negotium institutum est.* Cic. Attic. *Magnum negotium est nauigare.* Valer. Max. lib. 3. c. 7. *Vt de frumento emendo, atq; ad id negotium explicandum.* Sic dixit Cic. lib. 12. ad Attic. *Vnam rem ad me scripsisti.* Sic *Triste lupus stabulis; malum videtur esse mors; tua refert; nostra non inter est,* subaudi, negotia. Sic *strata viarum, abdita rerum, opaca domorum, pessima munerum, ad sacra vatum, Beata Seraphim.* Lucret. *Ductores Danaûm delecti, prima virorum.*

Similiter in istis, *Negotium,* seu *Res,* deest. Plaut. *Mille nummûm mihi credidit.* Lucill. *Tu milli nummum potes vno quærere centum:* Idem; *Ad portam à porta est sex inde Salernum,* Subaudi, *passuum.* Cato; *Inde est ferme mille passuum.* Cic. *In fundo eius facile mille hominum valentium versabatur:* nam negotium, siue res mille hominum, nihil est aliud, quam mille homines; sicut apud Terent. Phorm. *Res talentûm decem,* idem est, quod talenta decem. Negotiū

Deest & in neutrali relatiuo; vt, *Virga tua, & baculus tuus ipsa me cõsolata sunt:* Item; *Lunam, & Stellas, quæ tu fundasti.* Nec in hac parte audiendi sunt Grammatici, cum sua inepta syllepsi. Teren. *Qui habet salem, quod in te est,* subaudi, negotium. Vide Syllepsin. Negotium.

In illis quæ vulgo vocantur aduerbia comparatiua; vt, *melius, peius, breuius, doctius,* &c. supple, negotium; vt *Doctius scribit Cicero, quam Cato,* id est ΚΑΤΑ doctius negotium. Hoc apud Græcos vulgare est. Negotium.

Vide

Vide Hellenismum.

Nego-tium: *Non est quod agas gratias*, id est, non est negotium, ob quod agas gratias. Plin. lib. 2. 63. Ob hoc quod: nam dictio, *quod*, vbiq; locorum est relatiua; vt, *quod scribis de pecunijs, paratæ sunt*, id est, respondeo ad illud negotium, quod scribis de pecunijs. Ita Thom. Linacer. Plaut. *Paucis est quod te volo*, supple, negotium. Ter. And. *Quo æquior sum Pamphilo*, id est aut, à quo nomine, id est qua de causa, in quo.

Nego-tium. *Quid rerum portas*? supple, negotium: falsum enim est quod aiunt, *quid, id, aliquid, nihil*, esse substantiua, regereque genitiuum: nam adiectiua sunt, & genitiuus regitur à nomine subintellecto *negotium*, etiam si dicas, *quid negotium negotij*. Et esse adiectiua, multa probant testimonia; sed accipe pauca. Plaut. Pseud. *Sed quid est tibi nomen?* Terent. *Nam Andriæ illi id erat nomen*. Valer. Maxim. lib. 4. *Nullo ad id negotium accedente*. Teren. *Imo id genus hominum est pessimũ*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. *Non fore vt postea id officium ab illis præstari possit*. Plaut. Menech. *Nisi occupo aliquid mihi consilium*. Sic, *Nihil pensi habere*, aut *ducere*, aut *facere*, subauditur, *Negotij*. Plaut. Epid. *Si plus dederis, referam, nihil in ea re captio est*. Symmach. lib. 1. epist. 69. *Nihil negotium est rebus cognitis immorari*.

Id, Quid, Aliquid, sunt Adiectiua.

Nego-tium. *Moris est, pessimi exempli* est, *non opis est nostræ*, supple negotium: *Ita est*, subaudi, negotium. Plaut. Mil. *Ita negotium est*. Vide, Res.

Nego-tium. Horat. *Est, vt viro vir latius ordinet arbusta*, pro, eiusmodi est negotium, ita res se habet: Idem; *Non est, vt copia maior Ab Ioue donari possit tibi*. Teren. Adelph. *Si est, facturus vt sit officium suum*: Idem; Hecy. *Nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus*

qui-

quidem est, cum de eadem causa est iracundus, factus inimicissimus: Idem Phorm. *Sin est, vt velis illam manere apud te, dos hic maneat*, subaudi, negotium. Cic. 14. epist. fam. 9. *Eiusmodi spero negotia esse, vt vos istic commodissime sitis*, pro, spero, esse ísthic commodè sitis: Idem 9. Attic. 11. *De Domitio opinor esse, vt in Cosano sit, & consilium eius ignoretur*, pro, ita negotium esse. Plaut. Pœn. a. 5. s. 2. *Si ita est vt tu sis Iacchonis filius*.

In participijs neutralibus, deest, *negotium*; id est, infinitum ipsius verbi; vt, *lectum est, legendum erit*, id est hoc negotium quod est legere, lectum est. Vide supra in Regulis generalibus. *Negotiū loco infiniti*.

Renunciare vitæ, subaudi, nuncium. Suet. Galba, 11. *Non multum abfuit, quin vitæ renunciaret*. Quintil. *Mea quidem sententia ciuilibus officijs renunciabit*, subaudi, nuncium, vel repudium. Plaut. Aulul. *Is me nunc renunciare repudium iussit tibi*. Æneid. 11. *sed gnato manes perferre sub imos*, supple nuntium. *Nuncium*.

Cic. Mario lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem*, id est, numerum, quo numero ne, &c. Liuius lib. 4. Dec. 4. *Cautum erat, quo ne plus auri, & argenti facti, quo ne plus signati, & æris domi haberemus*. Suetonius in Iulio 10. *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere Romæ liceret*; Etsi, *Quone*, sicut apud Terent. *Quine* dictum accipi potest, pro, Quomodo ne, Vt ne. *Numerus*.

Quaternarius, quinarius, denarius, adiectiua sunt Charisio, in quibus ait deesse *numus*: aliquando intelligitur *numerus*. *Numus, vel numerus*.

Auellana, Basilica, Inglans, Pinea, Persica, subaudi, nux. Virg. *Castaneasque nuces*. Plin. lib. 15. cap. 22. *Nuces inglandes, quæ & regiæ dictæ sunt. Nuces pineæ*. *Nux*.

neæ. Martial. lib. 13. ibid. *Nux Persica*.

Oculis. Terent. Eunuch. *Ego limis aspecto sic per flabellum clanculum.* Vide Donatum, supplentem, *oculis*. Plaut. Bacch. *viden, limulis vt obsecro intueantur:* Idem Mil. *Aspicito limis oculis.* Plinius lib. 8. cap. 16. *Nec limis intueantur oculis.*

Officiũ vel Munus. *Regis est gubernare, patris est filios erudire*, vel *regium est, & patrium est*, supple officium, munus, negotium. Terent. And. *Neutiquam officium esse liberi puto.* Cic. *Oratoris officium est de iis rebus posse dicere, quæ res, &c:* Idem 1. Orat. *Oratoris officium est dicere ad persuadendum accommodatè:* Idem 1. offic. *Est igitur proprium munus magistratus.* Terent. And. *Nunc tuum officium est, has bene vt assimules nuptias:* Idem Adelph. *Meum officium facio:* Idem Phorm. *istbuc viri est officium.* Plaut. Truc. *Non amantis mulieris, sed sociæ fidentis officium fuit, facere quod hæc fecit mihi*; Et Mostell. *Matronæ, non meretricum est vni inseruire amanti:* Idem Cas. *Non Matronarum est officium, sed meretricum alienis viris blandiri.* Vide Opus.

Officia. *Regis interest gubernare, tua interest docere*, subaudi, officia, id est, est inter officia regis, & inter officia tua: tunc enim interest, compositum non est, vt notauimus in constructione præpositionis. Hoc sentit Cæsar Scaliger, hoc Cælius Calcagninus in Epistolis.

Operæpretiũ. Terent. Adelph. *Scire est liberum ingenium, atque animum.* Sic dicimus; *Videre est, cernere est*, supple, operæpretium. Cic. 4. Fin. *Operæpretium est considerare.* Terent. And. *Audireq; eorum est operæpretium, audaciam.* Vide Potestas.

Opera. *Rhetorica, Bucolica, Georgica*, adiectiua sunt, in quibus deest Græcè τὰ ἔργα, id est, opera; vt opera physica, in Rhetoricis, in Georgicis.

Mutuo

Mutuo amare, subaudi, *Opere*; sicut Maximo opere, summo opere amare, mirari, errare, edicere, expetere, censere, facere, quærere. Potest etiam subaudiri, *Amore*, vel *Animo*. Catull. *Mutuis animis amant, amantur*. *Opere.*

Cic. in officijs; *Est igitur adolescentis, maiores natu vereri*, supple opus, munus, vel officium: Idem pro Archia; *Sed enim hoc non solum ingenij, ac literarum, verum etiam naturæ, atque virtutis fuit*. Quintilianus lib. 12. cap. 3. *Cognitionis sunt enim, non inuentionis*: & paulò inferius; *Sed etiam si nosse quid quisque senserit, volet, lectionis opus est*, Idest, Munus, & officium: Idem lib. 1. cap. 2. *Ipsius etiam magistri hoc opus est, temperare vires suas, non statim onerare infirmitatem discentium*, Id est, Magistri officium est, hoc opus seu munus habet magister, vt temperet vires. Illud Planci in Epistolis Ciceronis lib. 10. malè intelligitur à Grammaticis; *sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit*: putant enim, *opus*, regere genitiuum. Sed hos genitiuos regi à particula *aliquantum*, quis non videt? Sic in Apuleij lib 9. corruptè legitur; *Sed mihi operæ eius opus est*, pro *opera*. Ergo, *opus*, hic pro negotio, vel labore sumitur, quasi dicat, opus, & negotium fuit & temporis, & laboris, & impensæ. Sic Ouid. *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri; Casus inest illis, hic erit artis opus*, id est, negotium, & labor artis. Martial. *Non fuit hoc artis, sed pietatis opus*. Plaut. Mostell. *verum id videndum, id viri docti est opus*, id est, vir doctus hoc efficere, & præstare debet. Vide, Opus, infra de Analogia significationum. *Opus.*

Etiam in *Tectorium*, subauditur, *Opus*. Vitruuius 2. cap. 8. *Parietes ita tectorijs operibus expoliti, vt vi-*

tri perluciditatem habere videantur. Varro 3. rei rust. 2. *Villa polita opere tectorio eleganter.* Inscriptio lapidis Salernitani: *Pauimenta marmorea, opus tectorium.*

Cum legimus, *Hoc age*, similiter, *Opus*, subaudimus. Horat. 1. epist. 6. *Si virtus hoc vna potest dare, fortis omissis, Hoc age delicijs*: Et mox; *Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.* Sic. lib. 1. epist. 3. *Hoc opus, hoc studium parui properemus & ampli.*

Oppidū. Horat. *Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas*: Idem; *Impositum saxis latè candentibus Anxur.* Virgil. *Altum Præneste*, supple, oppidum; & oppidum ità passim exprimitur, à Plinio præcipuè, vt superuacuum sit indicare. Solet ille etiam coniungere multas ciuitates, deinde subdit in plurali; *ciuitate à Romanis donata*, vel *libera*, vel *stipendiaria*, supple oppida. Vide, Vrbs.

Oratio. *Prorsa, non versibus scribit*, subaudi, oratione. *Prorsa*, vt ait Donatus, *à prorsus dicitur, non prosa quasi profusa.* Prorsum antiqui rectum appellabant; vnde *prorsi limites*, apud Festum; & *Prorsam deam* vocabant, quæ *rectos partus educeret.* Esse adiectiuum hinc collige. Columella lib. 10. in præfat. *Prorsa oratione prioribus subnectentur exordijs.* Ex *Prorsum* posteriores fecerunt *Prosum*, sicut *Sursum* & *Susum*.

Ortus, oriundus, natus. *Vir claris natalibus: homo loco obscuro*, supple ortus, vel oriundus, vel natus ex .l. de, Liuius lib. 1. *Turnus Herdonius ab Aricia: Omnes Latini ab Alba oriundi.* Sic in sacris, *Ioseph ab Arimatea.* Sic dixit Virgil. *Pastor memorande ab Amphriso.*

Ostium. *Postico falle clientem*, subaudi, ostio: posticus enim adiectiuum est, à *Post*; sicut ab *Ante anticus*: vnde *antiquus*, pro quo barbari, *Anterior.* Persius; *Posticæ occurrite sannæ.* Plinius; *Postica pars mundi*; *Posticus vi-*

cinus

cinus; & *Posticum ostium* apud Festum, & Plaut. Sticho a. 3. s. 1. Vide, Pars.

Gallinæ vel *aues incubant*, subaudi, oua. Plin. *oua incubari intra decem dies edita vtilissimum*: Idem; *Quarto die postquam cœpere incubari*. Oua

Virgil. *Centum lanigeras mactabat ritè bidentes*, subaudi, oues: Idem; *Non insueta graues tentabunt pabula fœtas*, *Nec mala vicini pecoris contagia lædent*. Sic enim hæc dispungo carmina. Vide, Rastrum. Oues Pacto, vide Modo.

Cicero; *Merces fucosæ, chartis, & linteis delatæ*, Subaudi, Pannis. Catull. *Tollis lintea negligentiorum*, Subaudi, Strophia. Pannus

Plaut. *Vt decimas solueret Herculi*. Cicer. pro Flac. *Nec Herculi quisquam decumam vouit vnquam*. Sic antica, & postica. Sueto. Othon. *Postica parte*. Cato in versiculis; *Fronte capillata, Postica occasio calua*. Sic enim legendum est, subaudiendo, parte postica. Arnob. lib. 5. *Ex parte postica*. cum dicitur, *Summam regni adipisci*, subaudimus, Partem. Vitru. li. 4. c. 1. *Summam imperij partem Ioni dederunt*. Pars.

Quadragesima, Quinquagesima, Septuagesima. Sueto. Vesp. *Publicanum quadragesimæ in Asia egit*: Idē. Calig. 40. *Pro litibus, atque iudicijs vbicunque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur, exigebatur*. Plin. libr. 14. cap. 20. *Cocti parte quadragesima*. Pars

Pars subauditur, in, *Doctrina*, & *Disciplina*, quæ natura sunt Adiectiua; sicut Medicina, sutrina, textrina, pistrina; alius partem capit Doctoris, quæ est *Doctrina*, alius partem Discipuli, quæ est *Disciplina*, quasi Discipulina.

Adnitar pro virili, age pro virili, subaudi, parte: Cic. 13. Phil. *Plusquam pro virili parte obligatum puto*. Tacitus in vita Agricolæ; *pro virili portione*. Cic. 5. Parte

Vert. *Plus etiam, quam pars virilis postulabat.* Apuleius. 7. Meta. *Pro sua parte.* Sic dicimus, *pro rata*, scilicet, parte, vel portione. Vitru. 4. c. 1. *Capitulorum altitudines efficiunt eas pro rata altiores.*

Partes. Cicer. *Et si vtrique primas, priores tamen deferunt Lælio.* Idem; *Cui primæ sine controuersia deferebantur.* Columella lib. 10. *Mustum quam dulcissimi saporis decoquitur ad tertias.* Cicer. 3. ad Q. Fratr. *Tibi istius generis in scribendo priores partes tribuo, quam mihi.* Terentius; *Non posteriores feram*, supple, partes: Idem; *Primas partes qui aget, is erit Phormio.* Horat. *Ne fortè seniles mandentur iuueni partes, pueroque viriles.*

In *Qua, Hac, Ea, Illac*, subauditur, *Parte* mundi, id est, loco. Ouid. *Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & æther.* Liu. 37. *Insulam, qua regnum Hieronis fuerat, tueri iussit*, Tibull. eleg. 2. lib. 2. *Gemmarum quicquid felicibus vndis Nascitur, Eoi qua maris vnda rubet.* Virgil. *Iupiter hac stat*, pro ab hac parte. Lucret. *Nam quacumq; vacat spatium, quod inane vocamus, Corpus ea non est*, pro, ibi non est corpus. Propert. 3. eleg. 20. *Omnia sunt tentata mihi quacunq; fugari Posset, & ex omni me premit ipse Deus.* Horat. *Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulæ pluuijq; rores, Qualibet exsules in parte regnanto.* id est, in quo vis loco, vbicunq; vis. Propert. *Et disco, qua parte fluat vincendus Araxes.* Sallust. *Creta altior est qua parte spectat orientem.*

Passuū. Cæsar de Britannia; *Huius est longitudo lateris, vt fert illorum opinio, septingentorum millium*, supple, passuum. Horat. *Millia tunc pransi tria repsimus.* Cæsar. 1. Ciuili; *Pons qui erat ab oppido millia passuum circiter tria.* Lucil. 3. *Sat longe tria millia passum,*

Igno-

Ignosco tibi, subaudi, peccatum. Virg. *Paruum si Tartara nossent Peccatum ignouisse.* *Peccatum.*

Quintil. libr. 4. *Insimulari repetundarum*. Tacitus lib. 4. *Postulare aliquem repetundis*. Valla lib. 1. cap. vltim. in hoc gerundio, vt ipse vocat, nescio quas ineptias texit. Participium est, quod cum suo substantiuo Cicero protulit pro Cluentio; *teneri lege pecuniarum repetundarum*: Idem. 6. Verr. *Ferre legem de pecunijs repetundis*: Idem pro Cluent. *Ab aliquo rationem repetere de pecunijs repetundis*. Sic in *expensis*, & *impensis*, subaudimus, Pecunijs. *Pecunia.*

Iuuenal. *Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam*, subaudi, portam. Sic *Collina*, *Viminalis*, &c. *Porta.*

Non minoris, nec pluris, sed tanti quanti tu emi, supple, pretio. Integrum erat. *Tanti æris pratio emi*. Vide Æs. Hor. 1. Serm. *Vnius assis, Non vnquam pretio pluris licuisse*. Plaut. Epid. *Quanti emi potest minimo*: & paulò post; *Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas*. Virg. *Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ*. Vbi Seruius; *Magno, id est, pretio*. Asco. in 3. Verr. *Asiani magno pretio æstimant equos*. Lucill. 27. *Trado ego illis minimo, quod mihi constat carius*. Horat. *Luscinias soliti impenso prandere coemtas*. Cæsar 4. Gall. *Iumenta quæ Galli impenso parant pretio*. Liuius lib. 2. Decad. 1. *Hic modus magis placuit, quum pretio minori redimendi captiuos copia fieret*. Plaut. Menech. *Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam*. Martial. lib. 6. *Paruo quum pretio diu liceret*. Valla lib. 3. cap. 1. docet licere dicere; *emi magno*, & *magno pretio*, non autem *magni pretij*, sed, *magni*, tantum. Rectè quidem ille, sed causam ignorauit huius locutionis; ea vero est hæc. In verbis pretij, si sit geni- *Pretio.*

tiuus, à nomine, pretio, regitur; vt, *emi magni*, subaudi, pretio. Ouid. lib. 1. Amorum. 10. *Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit*, supple, pretio. Terent. Eunu. *Quid facias, nisi vt te redimas captum quam queas minimo; si ne queas paulò, at quanti queas*. Quum vero dicis; *emi equum magni pretij*, alia res est: non enim significatur emptio, sed laus. Terent. *Agrum in his regionibus meliorem, neque pretij maioris nemo habet*; perinde est acsi dicas; *est homo magni ingenij*.

Pretiū. Persius; *Lunai portum est operæ cognoscere ciues*, supple, pretium. Vide, Operæpretium. Plaut. Cas. *Dum mea facta itero, est operæ auribus accipere*. Valer. Max. lib. 1. c. 6. *Non est operæ inter patrem & filium*, &c. Curtius 8. *Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud sane operæ videbatur*.

Placenta. Plaut. Persa; *Quasi auream esse ius decet colliricum*: sic enim est legendum. Cato. cap. 82. Rusti. *Sphæritam sic facito*, supple placentam.

Potestas. Virgil. *Nec non & Tityon terræ omnipotentis alumnum Cernere erat*, supple, potestas, vel datum, vel concessum. Vide, operæpretium: idem; *Non fugis hinc præceps dum præcipitare potestas*. Plin. lib. 5. c. 23. *Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit*: & cap. 37. *Suspendio, ac fame necatur, aliter non est occidere*: Idem lib. 9. cap. 31. *Tantæ velocitatis, vt consequi non sit*. Virgil. Bucol. *Tu procul à patria, nec sit mihi credere tantum*. Horat. lib. 1. Sat. 5. *Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est*. Huiusmodi locutiones innumeræ sunt apud Plinium; sed Valla in Raudensem illas damnat, sed fallitur.

Porcelli. *Porcelli quum lactari desierunt, nefrendes dicuntur, eò quod fabam nondum frendere*, id est, *frangere possunt*. Varro. 2. Rust. Similiter, & *Puer*, in Nefrendis, subaudi-

bauditur, vt apud Festum ex Liuio Andron. *Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.*

Venit in Tusculanum, Pompeianum, Perusinum, Suburbanum, supple, prædium, vel agrum, vel rus. *Prædium.*

Præmium, deest in, *Corollarium*, quasi quod detur ad parandas sibi corollas. Cic. *Ne sine Corollario tam festiua acroamata de conuiuio discederent.* Senec. *Opifici vilissimæ mercis, & in diem se locanti, corollarium adspergimus, & aliquid supra constitutum adijcimus.* Petronius, *Indicium*, dixit, pro præmio ei dando, qui fugitiuum indicasset. *Præmiū.*

Vir magna doctrina, sed prauis moribus, supple, pręditus. Donatus supplet, *natus*. Terent. *Ita dissimili argumento sunt facta.* Cic. 1. Verr. *Homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus.* Falsum igitur est, partes corporis, & animi, poni in ablatiuo, vel genitiuo: nam, *vir magna doctrina*, subaudito, præditus. *Vir magnæ doctrinæ*, possessiue dicitur. Terent. Hecy. *Ego sum animò leni natus.* Vide Donatum. *Præditus.*

Cic. *Quum in animo haberem nauigandi*, supple, propositum, mentem, voluntatem. Valla lib. 1. c. 25. Plaut. Trin. a. 3. s. 3. *Si operiri uis aduentum Charmidis, quod longum est, huic ducendi interea abscesserit.* Subaudi, Voluntas. *Propositum.*

Infans, à non fando adiectiuum est, id est, puer, vel puella. Falluntur qui hoc nomen commune duobus appellāt. Horat. *Infans namque pudor probibebat plura profari.* Ouid. in Ibin; *Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.* Horat. lib. 2. Saty. 5. *Seu rubra canicula findet Infantes statuas.* Cicero pro Sylla. *Quum puerorum infantium veniebat in mentem:* Idem 2. Orat. *Nutrices infantibus pueris in os inferant.* Val. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem in foro* *Puer, vel puella.*

boario triũphum proclamasse. Lucill. *Vt pueri infantes credunt signa omnia ahena Viuere, & esse homines.*

Puer. Terent. And. *Ego postquam te emi à paruulo*, supple, puero. Plau. Sticho; *Quia inde à pusillo puero ridiculus sum*: Idem; Merc. *à puero paruulo.*

Rastrus. Iuuenal. *Viue bidentis amans*, supple, rastri, vel ferri: nam *bidens, tridens, quadridens*, adiectiua sunt. Cato. c. 10. Rust. *Rutra quinque, rastros quadridentes duos.* Virgil. 2. Georg. *Et duros iactare bidentes*: Idem in Ciri; *Ferroq: manus armata bidenti*; 5. Æneid. *Rastrisque tridentibus*: sic enim legi debet, non, *stridentibus.* De Neptuno metaphorice dicitur, *rastrus tridens*, pro sceptro. Virg. *Leuat ipse tridenti*: Idem; *Non illi imperium pelagi, sæuumque tridentem, sed mihi sorte datum.* Poteris autem, si libet, quum de Neptuno dicitur, *sceptrus*, vel *sceptrum*, supplere. Vide Oues.

Ratio. Catull. *Hoc salsum esse putas? fugit te inepte.* Subaudi, *Ratio*: Idem; *Istud quod modo dixeram habere*, *Fugit me ratio.* Plaut. Amph. *Fugit te ratio.* id est, falsus fuisti, errasti.

Ratio, vel res. Horat. *Ad summam sapiens vno minor est Ioue.* Virg. *Hæc summa est, nauiget*, supple, ratio. Varro lib. 5. Ling. Lat. *Ideo ratio putari dicitur, in qua summa fit pura.* Cicer. 2. Philip. *Quod quidem erat magnum de summa re dissentientes.* Sic in *Expensa*, & *Impensa*.

Plautus Truc. a. 4. s. 2. *Solus summam hic habet apud nos*, Subaudi, *Rem*, id est, potissimus amator est domi nostræ. Propert. *In Veneris tabula summam sibi ponit Apelles*, id est, præstantissimum operum suorum iudicat esse Veneris picturam. Plaut. Capt. a. 4. s. 2. *Mihi rem summam credidit cibariam*: Merc. a. 5. s. 6. *Vbi loci res summa nostra est publica.*

Iuue-

Iuuenal. Saty. 7. *Sic Pedo conturbat, Matho deficit.* Martial. *Conturbabit Attas*, subaudi, rationes. Cic. Quinto fratri; *Ad quem ego rescripsi, nihil esse quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret.* Conturbare, est seruorum, aut trapezitarum, cùm rationibus crediti paria non facere se sperant. Hispane *Alçarse*. *Rationes.*

Paupertas est laudanda; auaritia est vituperanda, supple, res: nam adiectiuum non respicit substantiuum, si verbum in medio sit; Verbi gratia, *Mors est bonum, & mors est bona*, illic deest, *negotium*, hic *res*: idem enim sunt. Vide, Negotium. *Res.*

Bene est, bene habet, bene procedit, male eueniat, bene vortat, bene conueniebat inter eos, subaudi, res. Terent. Adelph. *Quæ res tibi vertat male.* Sallust. Iug. *Sed ea res longe aliter ac ratus erat, euenit.* Vide, Negotium. *Res.*

Virg. *Non opis est nostræ*, supple, res. Cæsar lib. 1. ciuil. *Docent sui iudicij rem non esse*: Ibidem; *Nec sui iudicij, neq; suarum esse virium discernere*, supple, res. Vide, Negotium. *Res.*

Apud Plautum legimus, *Non mihi est operæ.* Subaudi, *Res.* Est autem *Res operæ*, non aliud quam Opera; sicut *Res voluptatum*, Plauto, est, Voluptates. Itaq; idē alibi dicit; *Non est mihi opera*, id est, non habeo operā, quam date tibi possim: similiter idem in Mil. *Aliter vt facias non est copiæ*, Subaudi, *Res*: in Aulul. autem dicit; *Nec ludos te facio, nec si cupiam, copia est*: & Capt. *Nec me Salus si vult seruare potest, nec copia est.* Similiter dicitur, *Cura mihi est, & Curæ est mihi*: Et *Causæ est*, pro, res causæ, seu causa. Cicero; *Quod non affuisses, valetudinem causæ, non mœstitiam fuisse.* Liuius lib. 38. *Cum Scipio excuset, morbum esse causæ fratri, cur abesset, satis id sibi videri Gracchus respon-*

dit. Poteſt tamen, *Cauſæ*, in dandi caſu dictum videri; pro quo alibi Liuius, in cauſa eſſe, vſurpat; vt lib. 40. *Non ſuam ſegnitiem, ſed vim morbi in cauſa eſſe, quo ſerius proficiſcerentur.*

Regio. Cic. ad Attic. *E naui recta ad me venit*, Subaudi, *regione*, vel *Via*. Liu. 21. *Cum Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad læuam flexit.* Terēt. Phorm. *Eo recta via quidem illuc*: Vide, Via.

Rem. Cic. *Miſimus qui pro vectura ſolueret*, ſubaudi, Rem, vel argentum, pecuniam. Plaut. Cur. *Pugnis rem ſoluunt, ſi quis poſcat durius*; Idem Aul. *Vbi res ſoluta eſt omnibus.*

Rem familiarē. Cic. 2. Philip. *Tenesne memoria prætextatum te decoxiſſe*, ſupple, rem familiarem.

Rem. In illis, *poſtquam*, *antequam*, mihi videtur deeſſe, *rem*, vt in, *poſt quod*, deeſt, *negotium*, niſi malis deeſſe, *finem*, vt in, *Hactenus*. Vide, finis.

Res. Solebant antiqui peregrè aduenientes ſic rogare; *ſatin' ſaluæ*, ſubaudito, res. Terent. Eun. Act. 5. ſce. 6. *Satin ſaluæ*. Liuius lib. 1. Dec. 1. *Quærentiq; viro, ſatin ſaluæ, minime, inquit Lucretia*: Idem lib. 10. *ſatin, ſaluæ, inquit L. Volumni*: Idem lib. 3. *Rogitans ſatin ſalua eſſent omnia*; quo loco planum fit, falli eos, qui, *Satin ſalue*, ſcribunt. Plaut. Menec. act. 5. *Salua ſis: ſaluæ ne?* Terent. And. *Me in tuis ſecundis reſpice*, Subaudi, Rebus.

Rus. *Rus*, ſubauditur, in, *Paſcuum*. Lucret. 5. *Pandere agros pingues, & paſcua reddere rura*. Columella; *Anſer eſuriens mittatur in paſcuum*. Liuius; *Lucus læta in medio paſcua habuit*. Similiter in, *Arua*, ſubauditur, Rura. Plaut. *Non aruus, ſed paſcuus eſt hic ager.*

Sacerdotes. *Diales, Martiales, Quirinales, Salij*, & in reliquis huiuſmodi, quis non intelligit, ſacerdotes?

Luper-

Lupercalia, Bacchanalia, Terminalia, Sueouetaurilia, subaudi, sacrificia, vel sacra. Vide *Festa*. Sed in *Bacchanales, Saturnales*, ludos intellige, vel dies. Vide, Ludi. Ascon. in Diuin. *Censores Sueouetaurilia sacrificia faciebant*. *Sacra*.

Facere vitula, boue, agno, subaudi, *Sacra*. Plaut. Stich. *Quot agnis fecerat?* C R. *illa quidem nullum sacrificauit*. Virg. *Cum faciam vitula pro frugibus*. Sed & Accusatiuum efferebant, Hebræorum more. Plaut. Aul. *Faciam fidei mulsi fideliam*. Liu. 10. *Pocillum mulsi vouit se Ioui facturum*. *Facere*.

Iuuenal. Saty. 6. *Sunt qui tortoribus annua præstent*, subaudi, salaria. Suet. Tiber. *Sed & peculio concesso à patre, præbitisq; annuis, fraudauit per speciem publici iuris*: Idem de claris Gram. de Palæmone; *Quamquam ex schola quadringenta annua caperet*. *Salarium*.

Librarius, adiectiuum est; vt *librarium gummi*, apud Plin. & *cella libraria*. Cic. tum id semper absolute dicit; vt, *mihi librarius mittat*, subaudi, scriptor. Hor. in arte; *vt scriptor si peccat idem librarius*. Varro 3. rust. 2. *Scriba librarius libertus eius, qui apparuit Varroni*. Vulgo Amanuensis. *Scriptor*.

Cic. Att. lib. 8. *In ea Pompeij epistola, erat in extremo*, supple, scriptum: Idem; *Quod epistola librarij manu est*, subaudi, scripta: Idem; *Quæ quidem erant manu tua*, supple, scriptæ: Idem lib. 16. epist. *Tu istic, si quid librarij mea manu non intelligent, monstrabis*, supple, scriptum. *Scriptum*.

Sectura, subauditur, in, *Ferrariæ, Aerariæ*. Cæsar, 3. Gall. *Multis locis apud eos ærariæ secturæ sunt*: et 7. Gall. *Apud eos magnæ sunt ferrariæ*. Liu. *Vectigalia magna instituit ex ferrarijs, argentarijsq;* Tacit. *Aurarias sibimet Tiberius seposuit*. Vulgo Mineræ. *Sectura*.

Virgil.

Securis. Virgil. *Crebrisq; bipennibus instant.* Ouid. *Sæuamque inhibere bipennem*, supple, securim. Vide Festum, in, *Anceps*, & Nonium Marcell. in, *Bipennis*, qui citat ex Varrone; *Ferens ferream humero bipennem securim*. Virgil. dixit, *ferro bipenni*.

Segetes. *Segetes*, subaudi, in, *Nouales*. Virg. 1. Geor. *Alternis tonsas cessare nouales*.

Sella. Lucanus lib. 3. *Prætor adest, vacuæque loco cessere curules*, subaudi, sellæ. Liuius lib. 2. *Sella curuli septies ac vicies sedit*. Iuuenal. 10. *Atque illi sellas donare curules*.

Senator. *Consiliarius*, subaudi, *Senator*. Plaut. Epid. *Iam senatum in corde conuocabo consiliarium*.

Sětětia. Virg. *Stat conferre manum Aeneæ: Stat casus renouare omnes*, Subaudi, *sententia*, vel *consilium*: quam diu enim deliberatur, consilium vacillat, & sententia fluctuat, vbi certum, ac Statutum est, quod quis facere vult, consistit consilium, & stat sententia. Terent. Eun. *Stat sententia*: Idem; *Pectore consistere consilij nihil potest*. Cic. *Nec adhuc stabat, quo potissimum me conuerterem*: *Modo nobis stet illud vnà viuere in studijs*: *Leuatur omnis cura, cum aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur*.

Seruus. *A pedibus, à secretis, Circum pedes*, subaudi, homo, vel seruus, vel famulus, vel minister. Sueton. lib. 1. *Philemonem à manu seruum*. Terent. *Forte ibi huius video Birrhiam*, supple, seruum. Cic. 3. Verr. *Circum pedes autem homines formosos, suos esse dicebat*.

Seruus. Mart. *Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse*. Vicarius propriè est serui seruus. Paulus de noxal. actio. *Si seruus tuus nauem exercuerit, eiusque vicarius seruus &c.* Horat. *Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso*:

Idem.

Idem; *Tu mediastinus*, supple, seruus: Idem lib. 2. Saty. 7. *Siue vicarius est, qui seruo paret*. Et *Venales seruos* intelligimus; Quinti. lib. 8. cap. 2. Plaut. Aul. *Etiam introduce vel gregem venalium*. Et *Nouitios*. Varro.7. linguæ Lati. *Etiam nouitij serui empti in magna familia*. Similiter in, *Maiordomus*, quod posteriores induxerunt, *Seruus*, subauditur. Donat. in Phorm. a.2.s.1. *Columellæ apud veteres dicti serui maiores domus*.

Catullus; *Quum subito adfertur nuncius horribilis*, supple, sermo, vel rumor. Cæsar; *Vt talem nuncium attulisse viderentur*. Vnde Plautus in Milite, *longinquus sermo*, pro nuncio dixit. Aliquando intelligitur *homo*, vt diximus ante. *Sermones perferri*, tritum est. Nuncius, adiectiuum est. *Nuncium*, subaudi, verbum vel dictum. *Nuncia*, supple, Fama. Virg. *volitans pennata per vrbem Nuncia fama ruit*. Ouid. epist. Parid. *Vror, habes animi nuncia verba mei*. *Prima fuit vultus nuncia fama tui*. Liu. 5. *Vocis nocturnæ, quæ nuncia cladis audita fuerat*. *Sermo, vel rumor.*

Horat. *Callidus huic signo ponebam millia centum*, supple, sestertium. Sic in illis, *debet decies, accepit centies*. *Sestertium.*

In dies, in naues, in milites, in viros, subaudi, singulos. Horat. *Mutatur in horas*. Iuuenal. *Horreat, inq; dies septenis oderit horis*. Plin. *Cinnamo pretia quondam fuere in libras denarium mille*. Cicer. & in illa, *in dies singulos*. Sic in Pandectis, *Quinis emti serui*, id est, singuli quinq; sic: *Quini soluissent*, pro singuli quinq; Vide Vallam lib. 3. cap. 68. & Brisson. in Parergis. *Singuli.*

Puteolanus, Tarentinus, Isicus, supple sinus. Crediderim deesse, *sinus*, quum Adria effertur masculinè: nam vere sinus est, & ciuitas in ipso sinu, Adria dici- *Sinus.*

tur, sed effertur fœminine. Silius lib. 10. *Stat humectata Vomano Adria.*

Societas. Virg. *Coeant in fœdera reges*, subaudi, societatem. Cic. *Vtinam societatem aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses*: Idem; *Cum parua squilla quasi societatem coit*: Idem pro Sext. *Societas coitur*: Idem Ruffo; *Ad coeundam societatem periculi.*

Sol. *Oriens*, & *Occidens*, participia sunt, in quibus absolutè prolatis intelligitur, *Sol.* Cæsar. 1. Gall. *Spectant in Septentriones, & Orientem solem Belgæ.* Ennius; *A sole exoriente vltra Mæoti paludes.* Plaut. Bacch. *Ante solem exorientem*: Idem Menech. *Nunquam ad solem occasum viuerem.* Plin. lib. 21. c. 17. *Ante solem occidentem.* Cicer. in somn. *Quis in reliquis orientis, aut obeuntis solis vltimis partibus.* & in XII. Tabul. *Sol occasus suprema tempestas esto.* Gell. lib. 2. cap. 2. *Post solem occasum.*

Sol. Plaut. Mostell. *Hoc die crastini quum herus resciuerit.* Gellius lib. 10. cap. 24. & Macrob. lib. 1. cap. 4. Saturn. putant, *die crastini, die pristini, die proximi, die noni*, aduerbia esse. Ego contendo deesse, *Solis*. Vide, Dies.

Solum. Virgil. in Moreto; *Fusus erat terræ frumenti pauper aceruus*: Ibidem; *Et terræ condit aratrum.* Ænei. 9. *Stant terræ defixæ hastæ*: Ænei. 11. *Sternitur & toto proiectus corpore terræ*: Georg. 2. *Terræ defigitur arbor*: Idem; *Corpora multa virum terræ infodiunt.* Ouid. 2. Met. *Quum vellet terræ procumbere*: Et 5. Met. *Procubuit terræ mactati more iuuenci.* Plin. lib. 14. c. 21. *Infodiuntq; terræ tota.* Apul. lib. 9. *Ille terræ concidit.* Iulius Rufinianus; *Terræ*, inquit, *pro, in terra positum est.* Sed ego assero deesse, *solum*, quia sæpe legimus apud Cicer. *sola terræ*; & sæpius apud Lucretium;

Virg.

Virg. 1. Georg. *Terrę pingue solū fortes inuertant tauri.* Varro 1. rust. 5. *Quæ ad solum pertinent terræ.* Sallust. Iugurt. *Aliisq; generibus arborum, quæ humi arido, atque arenoso gignuntur.* Sic legit Priscianus in calce lib. 8. & Aldus in Sallust. & intelligunt, *Loco*, Virgil. *Fusus humi.* Ouid. *Prosternit humi iuuenem*, subaudi, in solo. Silius lib. 1. *Adfigunt proni squalentia corpora terræ.* Vide, Terra. Subauditur quoq; *Solum*, in hoc Cæsaris 4. Gall. *Cum illi aut ex arido, aut paulum in aquam progressi audacter tela coniicerent:* Ibidem; *Nostri simulatq; in arido constiterunt:* Ibid. *Naues in aridum subduxerat.* Virgil. *Impius hæc tam culta noualia miles habebit*, subaudi, *sola*, quod etiam subauditur, in, *Arua*: nam *Ager aruus*, sicut & *pascuus*, à Plauto in Truc. dicitur, qui aruitur, id est, aratur, sicut *Duere*, est dare.

In, *susurrus*, subauditur sonus, cum sit Adiectiuum. Ouid. 7. Met. *Procrin adit, linguaque refert audita susurra*, pro, susurrante. *Sonus*

Virg. *In medio mihi Cæsar erit*, subaudi spatio vel loco, vt Seruius notat in Æn. 1. Cæsar 1. Ciuil. *Atq; in hoc fere medio spacio tumulus erat.* Vide, Locus. *Spatiū*

Bubile, equile, ouile, suile, subauditur, *stabulum*: manifeste enim sunt adiectiua. Itaque Plautus, *Bubilem*, dixit in Persa, vbi supplendum est, Stationem, vel stabulationem, vel, *caulam*, quæ teste Seruio, *est animalium receptaculum.* *Stabulum*

Meruit sub Annibale, subaudi stipendium, vel æra. Vide Vallam lib. 4. c. 110. Hor. *Hic meret æra liber Sosiis.* Ouid. 1. Amor. *Iussit, & in castris æra merere suis:* Ibid; *Non decet imbelles æra merere Deos.* Turneb. lib. 25. c. 18. scribit, *Donatiuum*, esse adiectiuum, in quo subaudiatur, *stipendium.* Cic. pro Mur. *Meruisse* *Stipendium, vel æra.*

uisse vero stipendium in eo bello.

Stridor. *Stridor*, subauditur in, *sibilus*. Virg. *Venientis sibilus Austri*: nam Sibilus adiectiuum est. Virgil. de serpentibus; *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora*. Seruius in 1. Æn. *Proprie in funibus stridor est; stridor autem est sibilus*. Lucret. 5. *Zephyri sibila*, subaudi, flamina.

Stuprũ. *Stuprum*, vel *Flagitium*, subauditur in, *Incestum*. Cicero de Arusp.resp. *Clodium ex incesto stupro emissum*: & pro domo: *Incesto flagitio, & stupro polluit cærimonias*.

Tabellæ l. codicilli. Tabellæ olim à materia, vel à numero foliorum nominabantur; vt *eboreæ*, *citreæ*, *duplices*, *triplices*. Erant & *laureatæ*, quas imperatores victoria potiti ad senatum mittebant. Ouid. 1. Amor. *Ergo ego vos duplices rebus pro nomine sensi*. Suet. Aug. *Et Gallum prætorem in officio salutationis, tabellas duplices, vestes tectas tenentem*. Liu. lib. 5. dec. 5. *Ad foros publicos laureatas tabellas populo ostendit*: Ibidem, *laureatas literas dixit*. Apud Martialem tituli sunt, *pugillares citrei, pugillares eburnei, pugillares membranei*, subaudi, codicilli. Et Catull. dixit, *nostra pugillaria*, subaudi codicilla, vel epistolia. Vide Literæ.

Tabulę. *In duodecim*, quum legimus, facile, *tabulis*, intelligimus. Id adnotarunt Reuardus, & alij. Cic. *Discebamus pueri duodecim, vt carmen necessarium, quas iam nemo discit*.

Taberna. *Sutrina, pistrina, medicina*, teste Varrone 7. de ling. lat. & Donato Ad a. 4. s. 2. adiectiua sunt, & deest, *taberna*, vel *ars*, Seneca epist. 90. *Pistrinum*, & *Sutrinum*, dixit, subaudiendo opificium. Plaut. *In medicinis, in tonstrinis, apud omnes ædeis sacras*: Idem Curcul. *Sub veteribus*, subaudi tabernis. *Sub nouis*, Var-

to lib. 5. Ling. Lati. & Liuius lib. 2. & 25. Plin. lib. 25. cap. 12. Vide, Ars.

Augustale, est ducis tentorium: ergo intellige *tabernaculum*. Quintil. lib. 8. c. 2. *Tabernaculũ.*

Homo illiteratus, sed cui paucos anteponas, subaudi, talis; teste Laurentio, & Linacro. Item in, *Qualis*, & *Quantus*, deest Talis, & Tantus. *Talis, et tãtus.*

Penetrale, quum absolute ponitur, *tectum*, desideratur. Virgil. 1. Georg. *Sæpius & tectis penetralibus extulit oua*: Idem; *Penetralia tecta*. Vide, Culmen. In, *Lacunar*, quod est Lacunare, subauditur, *Tegmen*. *Tecta, vel Tegmina.*

In posterum prouidere, subaudi, tempus, vel diem.

Terent. Hecyr. *Illic non licebat nisi præfinito loqui*, subaudi, tempore, teste Donato: Terent. And. *Prope adest, quum alieno more viuendum est mihi*. Ouid. 4. Trist. 8. *Nunc erat vt posito deberem fine laborum Viuere, me nullo sollicitante metu*, Subaudi, tempus. Liu. 21. *Galli cum ad id dubios seruasset animos, coacti ad vindices declinant*. Cæsar 1. bell. ciuil. *Quoniam ad id tempus facultas colloquendi non fuerit*: & lib. 3. *Hæc ad id tempus Cæsar ignorabat*. Similiter, in *Adhuc*, pro, *adhoc*, subauditur, tempus. Terent. Eun. act. 3. sc. 3. *Nunc est profecto, interfici quum perpeti me possum*, Subaudi, *Tempus illud*. Cicero; *Nunc ipsũ sine te esse non possum*, Subaudi, *Ad hoc tempus*, vt significet: nunc hoc ipso temporis articulo: ipsum quippe tempus dicitur, quo nullum dari potest opportunius. Lucret. 1. *Vt nubendi tempore in ipso Hostia concideret mactatu mœsta parentis*, pro quo dici potest, tunc ipsum, siue ad ipsum nubendi tempus. Sic dicimus; *Non ignara futuri*; *Sero sapiunt Phryges*; *Optato aduenis*. Virg. *Impius ex quo Tydides*: Idem; *Ex illo fluere spes Danaum*: Idem; *Collecta fatigat* *Tẽpus.*

edendi

edendi ex longo rabies: Idem 1. Æneid. *Tempore iam ex illo*. Plaut. Mostel. *Velut horno messis magna*. & apud Nonium, *Horno curari*. Cicero Catil. i. *Quibus te breui tempore confectum esse senties*. Horat. *Lætus in præsens animus*: Idem in arte; *Et præsens in tempus omittat*. Plin. paneg. *Quot non in præsens tantum, sed in æternum repressisti*, Subaudi, *Tempus*, vel *Aeuum*. Cicer. pro Balbo; *Ante hoc tempus. Quid, ante expectatum?* Idem, 1. Catil. *Si minus in præsens tempus, at in posteritatem impendeat*: Idem Verr. *Breui postea mortuus est*. Lucret. *in perpetuum*, subaudi, Tempus. *Perpetuo*, subaudi, Tempore. Martial. *Nil agis, & serum est alium mihi quærere regem*, Subaudi, Tempus. Virgil. *Per sudum rutilare vident*: Idem; *Vise sub obscurum Lunæ*. Cicer. *Horologium mittam, & libros si erit sudum*, subaudi, tempus: nam *sudum* vocabant quasi sine vdo. potest & deesse *cælum*.

Tempora. *Post illa, postea, antea, præterea, antehac, post hac*, vel *post hec*, subaudi tempora, vel negotia. Terent. Eunu. *Tute scis, post illa quam intimum habeam te*. Cicer. *post illa tempora quicunque remp. agitauere*. Sic, *quapropter*, id est, *propter quę*.

Tempus. *Erit, quum fecisse nolles*, subaudi tempus; *Iam aderit, cum se quoque oderit*. Virgil. *Turno tempus erit magno quum optauerit emptum Intactum Pallanta*. Cic. pro Milone; *Erit, erit illud profectò tempus, & illucescet ille dies*. Plaut. Aulul. *Hanc domum multos annos est quum possideo*, id est, est tempus, quum possideo multos annos hanc domum. Horat. *Præsens in tempus omittat*. Vide Lambinum.

Tempus. *Hoc noctis, hoc ætatis, Id ætatis*, supple, *Ad*, vel *Circa tempus*, vel *In tempus*: item *in præsens tempus*, pro præsenti tempore. Similiter *hoc noctis tempus*,

hoc

hoc noctis tempore dicetur. Plaut. Asin. *Ibi ad hoc diei tempus dormitasti*: Idem Men. act. 5. sec. 5. *Hic ero vsq; ad vesperam, saltem intromittar domum.* Cicer. *Ad quam diem redibit.* Cæsar; *Misso ad vesperam Senatu.* Liuius lib. 5. *Ad æstatē deintegro exsudandus erit labor*, id est, circa tempus æstatis, veniente æstate. Cic. 3. ad Qu. frat. epist. 5. *Nostrum hoc tempus ætatis forensi labore iactari*, pro quo dicere poterat, nos hoc ætatis iactari. Plaut. Trinum, *Denique diei tempus non vides?* Cic. 1. de leg. *A primo tempore ætatis, iuri studere te memini.* Terent. Hec. *Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum.*

Domi, bellique clarus, supple, tempore: nam *domi*, apud antiquos pro pace, aut quiete vsurpabatur; vt sæpè apud Liuium; nunc vero quum dicimus *domi est*, deest, *In ædibus*, vt diximus. *Militiam, belli* dixit Columella in præfatione. Tempore.

Liu. 34. *Daret talenta centum in præsenti, & quinquaginta talenta in singulos annos, per annos octo*, Subaudi, tempore: *breui senties*: *Optato aduenis*: *sero sapiunt*, subaudi, tempore.

Iouem lapidem iurare, in adagijs rectè explicat Erasmus, sed syntaxin pauci intelligunt; integrum est, Lapidem silicem tenentem iurare per Iouem. Verba Festi sunt; *Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes; si sciens fallo, tum me Diespiter*, &c. Sic Turnebus lib. 30. cap. 23. Tenens.

Erat in prætorio, subaudi, tentorio, vel tabernaculo: nam *prætorius vir* dicitur, & *nauis prætoria*. Vide Asc. Pæd. 4. Verr. Tentorium.

Virg. *Hic sæuus tendebat Achilles*. Ouid. *Illic Æacides, illic tendebat Vlysses*, deest, tentoria, vel pelles. Tentoria, vel pelles.

Reliquit patriam, subaudi, terram, vel domum. Terra,

vel domus. Solinus cap. 22. *Relicta domo patria*. Plaut. Sticho; *Quia vos in patriam domum rediſſe video*. Virgil. *Et patria decedens ponere terra.* Salluſt. Iugur. *Exſul patria domo, ſolus*: Idem; *Extorris patria domo*. In *Vinea* quoq; ſubauditur, *Terra*.

Terra, vel rura. Virg. *Alternis etiam tonſas ceſſare nouales*, ſubaudi, terras. *Alexander Tyrum continenti annexuit*, ſupple, terræ: nam ſic dicimus, *imber continens*, *labor continens*, & *ædificia continentia*. Varro, citante Chariſio; *In terra continenti*. Quum Virg. dixit, *Culta noualia*, intellige arua, vel negotia.

Terra. *Iacet humi, pone humi*, ſubaudi, in terra humi: nam terra diuiditur in humum, & aquam. D. Auguſtinus loquens de Varrone, lib.7.de Ciuit. Dei cap.6.ſic ait; *Sed vt plures etiam introducat, adiungit mundum diuidi in duas partes, Cœlum, & terram; & cœlum bifariam, in æthera, & aerem; terram vero in aquam, & humum.* Terra igitur latius patet, quàm humus; etiam ſi idem Varro dicat in libris de lingua Lati. *Terra, vt putant, eadem & humus*: nam hoc non ex ſua, ſed ex aliorum opinione dicit. Vide, Solum.

Toga. *Sumpſit prætextam*, ſubaudi, togam. Cicer.3.Verr. *Neq; te tam commouebat, quod ille cum toga prætexta, quàm quod ſine bulla venerat*. Liuius lib.4. Decad. 4. *Toga prætexta*.

Tribus. Antiquitus ad nomina virorum Rom. adhibebatur tribus; vt, *C. Septimius Quirina*: M. *Oppius Terentina*, ſupple, ex tribu. Horat. *Hic multum in Fabia valet, ille Velina*. Vide Aſc. Pæd. & *Seruium* in 3. Æn.

Tuba. *Tuba*, ſubauditur, in *Bucina*, ſi Capro Grammatico credimus, qui, *Bucinum* ait *eſſe canorem ex tuba bucina editum*.

Vada. Virgil. 1. Æneid. *In breuia, & Syrteis vrget*, ſubaudi,

baudi, Vada. Seneca in Hercul. Fur. *Deprensus hæsit Syrtium breuibus vadis.*

Ausonius; *Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea regem.* Iuuenal. *Sed nulla aconita bibuntur fictilibus*, subaudi, vasis, vel testis. Martial. *Sic Aretinæ violant Crystallina testæ.* Virgil. *Virgea suggeritur costis vndantis aheni*, subaudi, vasis. Valer. Max. lib. 4. cap. 3. *Fictilia se in eius mensa vasa vidisse.* Sic *Corinthia vasa*, vt *Corinthia æra*; sic etiam *atramentarium* dicimus, subaudientes, vasculum. *Vas.*

Virgil. *Creberque procellis Africus*, subaudi, ventus. Cic. 1. Natur. *Volucres angues vento Africo inuectas.* Sic *Fauonius*, *Subsolanus*, &c. *Ventus.*

Terent. *Quid multis moror:* Idem; *quid multis:* Idē; *Paucis te volo*, subaudi, verbis. Cic. *sed hæc satis multa, vel plura potius.* Terent. *Dictum sapienti sat est.* Cic. *Tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam.* Plaut. Cur. *Respondit mihi paucis verbis.* Ouid. *Ego sum qui iussa per auras Verba patris porto.* Vide, *Præire verba*, apud Adrianum Cardinalem. *Verba.*

Quum absolutè dicimus, *sericas, bombycinas, vndulatas*, intelligimus vestes; sicut Vestimenta, cum legimus, *Pexa, Trita, Muratoria, Lugubria.* Senec. *Quædam matres amissis filijs imposita lugubria numquam exuerunt.* *Vestes.*

Terent. *Cur non recta introibas:* Idem; *Hac, illac circuncursa*, subaudi, via: Idem Phorm. *Eo recta via equidem illuc:* Idem Heaut. *Imo vt recta via rem narret ordine.* Plaut. Cas. *Vbi intro nouam nuptam deduxi via recta, clauem obduxi.* Cic. *Recta via perge in exsilium.* Vide, Finis, & Regio. *Via, vel Regio.*

Horat. *Minus est grauis Appia tardis*, subaudi, via. Iuuenal. *Dum peruolat axe citato Flaminiam.* Cic. 2. *Via.*

Catil. *Aurelia via profectus est*.

Via. Plaut. Cas. *Si tu iubes, inibitur tecum*, supple, via. Virgil. *Decus hoc inibit te consule o Pollio*, supple, viam: Idem Geor. 3. *Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces Audet*. Sic, *ineunte vere, ineunte ætate*, subaudi, viam. Cic. pro Muræn. *Inite viam: præsto aderat sapiens ille qui inire viam doceret: redite viam: eodem duce redibant*. Vide, Iter.

Vicibus *Alternis*, subaudi, *Vicibus*. Virgil. *Alternis dicetis: amant alterna Camœnæ*. Seneca; *Alternæ inter cupiditatem, & pœnitentiam nostram vices sunt*.

Vinum. Ouid. 4. Fast. *Præmia de lacubus proxima musta tuis*, supple, vina. *Mustum*, inquit Nonius, *non solum vinum, verum nouellum quicquid est, rectè dicitur*. Neuius Gymnast. *Vtrum est melius, virginem an viduam vxorem ducere? virginem, si musta est*. Cato cap. 114. Rusti. *In vinum mustum veratri atri manipulum conijcito*. Plautus; *mustam iuuencam* dixit. In nomine quoq; *Merum*, deest, *vinum*: nam & *Mera aqua* dicitur. Ouid. 15 Met. *Gaudetq; meris abstemius vndis*: Idem; *Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset*. Virg. *Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho*. Deest & in illis, *Calenum, Cæcubum, Albanum, Falernum, Fundanum, Campanum, Massicum, Veientanum*. Petron. Arbit. *Vino etiam Falerno inundamur*. Horat. *Qui miscet fœce Falerna Vina*: *Massica si cælo supponas vina sereno*: *Plenus Albani cadus*: *Cæcuba dignior*; & lib. 1. Oda 31. *Premant Calena calce, quibus dedit Fortuna vitem*. Sic ibi lego: nam vulgatum, *Falce*, est absurdissimum: quomodo enim falce premantur vina Calena. Calce premere, est calcare, pressare: Idem Horat. *Vina Torquato consule pressa*: *Pressum Calibus ducere Liberum*. Pro-

pert.

pert. *Et noua pressantes inquinet vua pedes.* Tibul. *Pressaq; veloci candida musta pede.* Ouid. *Stabat, & Auctumnus calcatis sordidus vuis.*

Coniux meus, subaudi, vir; *Coniux mea*, supple, vxor: Coniux enim, vt consors, & compar, adiectiuum est. *Iuges*, inquit Festus, *eiusdem iugi pares, vnde & coniuges, & seiuges. Iniuges boues, vel bestiæ,* Macrob. lib. 3. cap. 5. Satur. *quæ nondum iugum passæ sunt.* Apuleius; *Quinque coniuges copulæ ijs ordinatæ vicibus attinentur:* Idem 7. Metam. *Nec istud puduit, me cum meo famulo, meoque vectore illo equo factum conseruum, atque coniugem. Iugales annos*, dixit Martial. libro 10. Virgil. in hortulo; *Fœcunda vitis coniuges vlmos grauat.* *Vir. l. vxor.*

Eadem est ratio in, *maritus*, & *marita*, vt subaudiatur vir, vel vxor. *Maritus*, esse adiectiuum multa probant testimonia: *legimus* enim, *Per maritas domos, toros maritos, marita sacra, Venerem maritam, legem maritam.* Catull. *Vitis vlmo coniuncta marito.* vbi vlmus masculine positum est. Cato in Rusti. *Arbores facito vti bene maritæ sint.* Plin. lib. 17. cap. 11. *Maritas vlmos Auctumno serere vtilius.* *Vir. l. vxor.*

Maiores, minores, optimates, magnates, primates, Aediles, subaudi, viri, vel fœminæ. Cicer. Trebat. *Optimates matronæ.* Catull. *Primores Arginorum.* Plaut. Stic. *Ergo oratores populi, summates viri summi decumbent, ego infimatis infimus.* Liu. 6. in fine; *Vt duos viros ædiles ex patribus Dictator populum rogaret.* Vide, Homines. *Viri, vel fœminæ.*

Pater tuus est bonus, supple, vir; *mater tua est optima*, subaudi, fœmina. Cicer. *Matrem tuam optimam fœminam.* *Vir, vel fœmina.*

Horat. *Dij bene fecerunt, inopis me, quodque pusilli* *Vir, vel homo.*

Finxerunt animi, ſupple, virum, vel hominem. Sic in illis; *Plato fuit magni ingenij*, *variæque doctrinæ*: *Ariſtoteles fuit diuerſæ factionis*. Suet. *Caſſium diuerſæ partis conſpexit*. Hora. *Notus in fratres animi paterni*. Cic. *Neq; te monere audeo præſtanti prudentia virum, neq; confirmare, maximi animi hominem*.

Virga. *Rudem accipere*, ſupple, virgam, id eſt, libertate donari: vnde, *rude donatus*. Virga autem illa erat rudis, & impolita, alio nomine, *vindicta*, ſeu *feſtuca* dicebatur.

Vitam. In, *Agere*, & *peragere*, & *Tractare*, ſæpè deeſt *vitam*, vel ætatem, quod notius eſt, quàm vt indicari conueniat. Horat. *Vitamq; ſub dio, & trepidis agat in rebus*. Cic. *Mihi videor eorum conſuetudinem vſu, tractandoq; cognouiſſe*, Subaudi, Vitam vel tempus: Idem; *Vita alicubi honeſte tractata*: *reliquum temporis ſpatium ab vtroq; diſſimili ratione tractatũ*. Lucret. *Vulgiuago vitam tractabant more ferarum*.

Vnguẽtum. In, *Nardinum*, *Telinum*, *Amaracinum*, & ſimilibus, deeſt, *Vnguentum*. Iul. Cæſar. *Corpus ſuaui Telino vngimur*, id eſt, vnguento, quod conficitur in Telo inſula. Lucret. *Deniq; amaracinum fugitat ſus*, & *timet omne Vnguentum*. In *Oliuo ſimiliter*, Vnguentum ſubaudimus. Horat. *Vngor oliuo*.

Vrceus. *Aqualis*, & *aquale*, ſicut Aquarius, vm, quod ad aquam pertinet. Plaut. *Dato aqualem cum aqua*, ſubaudi, vrceum. Varro; *aqualis ab aqua*. Matius apud Agell. 10. cap. 24. *Aquarium vrceum vnicum domi fregit*. Plautus Mil. a. 3. ſ. 2. *Aqualem* in feminino dicit, vbi ſubauditur, *Amphora*, vel *Hama*.

Vrbs. l. oppidũ. *Narbo*, ex terminatione maſculinum eſt, vt *Sulmo*, & *Hippo*, vel *Hippon*. Sed *barbara Narbo*, ſubaudi, vrbs: *magna Tarentum*, ſupple, Vrbs: *magnum Taren-*

Tarentum, subaudi oppidum. Plin. *Cydnus Tarsum liberam vrbem procul à mari secans*. Liuius lib.7.Maced. *De Solois vrbe quæ in Cilicia est, egerunt*: Idem lib.3.dec.1. *Antium propinquam, & opportunam, & maritimam vrbem, coloniam deduci posse*. Plin. *Volsinij, oppidum Tuscorum opulentissimum*. Iustinus lib.3. *Byzantium nobilem, & maritimam vrbem*. Pomp. Mela; *Non longè ab Ilio, vrbe fama, excidio*, &c.

In nominibus vrbium, prouinciarum, & insularum, si sit genitiuus, deest, *vrbs, vel oppidum, prouincia, insula*, vel *locus*; vt *Romæ natus, Aegypti nutritus, Siciliæ sepultus*. Neque enim vera docent Grammatici, quum ex hac doctrina nomina prouinciarum, & insularum excludunt.

Varro lib.1.cap.7.Rust. *Itaque, Cretæ ad Cortyniam dicitur platanus esse*. Cice. in Verr. *Sicilię quum essem*: Idē Att. *Quum Corcyrę epulati essemus*. Virg. Æneid. *Aut Cretæ iussit considere Apollo*. Val. Max. lib.4.c.1. *Duos egregiæ indolis filios suos à Gabinianis militibus Aegypti occisos cognouit*. Sallust. Iug. *Romæ, Numidieque facinora eius memorat*. Sed iam quod desiderari contendimus, ostendamus. Cicer. pro Flacco; *Nū honestior est ciuitas Pergamena, quam Smyrne*: Idem Atti. lib.5. *In oppido Antiochię*: Idem. 4. Philip. *Albę constiterunt, in vrbe opportuna*: Idem pro Arch. *Antiochię, loco celebri*: Idem pro Rabir. *Sed Neapoli, in celeberrimo oppido*: Idem 7. Verr. *Cuius duo fana duabus in insulis posita sociorum, Melitę, & Sami*. Homer. 6. Odyss. κατὰ ἄστυ Ἰθάκης. Virgil. *Quis Troię nesciat vrbem*: Idem; *vrbem Pataui*, & *vrbem Butroti*, dixit: & 6. Æneid. *Mediamque per Elidis vrbem*. sic enim legendum, non, *Medięque*. Palladius; *In oppido Cumarum*. Sed si licet dicere, vt Scaliger annotauit, *vrbs* *Vrbs, &c.*

Spartana, & *oppidum Tarentinum*, cur non licebit; *vrbs Spartæ*, & *oppidum Tarenti*? Cur etiam non dicam; *Natus est Toleti, celeberrima Hispaniæ Vrbe*? Virgil. Æneid. 10. *Hic locus vrbis erit*. Horat. *Non est aptus equis Ithacæ locus*, pro, non est Ithaca equis apta. Vitruu. proœm. lib. 1. *Nobili Græcorum, & ampla ciuitate Ephesi, lex dicitur constituta*.

Vsura. Cicer. *omnino semissibus magna copia est*, supple, vsuris. Sic *dextantes*, *besses*, *centesimæ*.

Vtile. *Consulo tibi*, *prospicio tibi*, subaudi vtile, vel commodum. Cicero in passiuo dixit; *Ego tibi ab illo consuli mallem*.

Vultū. *Nupsit regi*, supple vultum, vel seipsam: nubo enim propriè operire significat, & nouæ nuptæ flammeum ante oculos ferebant, ob pudorem. Caper de Orthogr. *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput, genasque*.

Vxor, Lucanus libro 2. *Liceat scripsisse Catonis Martia*, subaudi vxor. Sic, *Tullia Ciceronis*, subaudi filia. Vide, filius, vel seruus.

DE VERBORVM ELLIPSI.

Est, esse, fore. VErbum EST, ita passim subauditur, vt superuacuum sit illud admonere. *Quid graculo cum fidibus*, supple, est. Virgil. *Haud mora, festinant iussi*, subaudi, fit, vel fuit: Idem; *Promisi vltorem*, supple fore. Terent. *Ne dicas tibi non prædictum*, supple fuisse: Idem; *Factum volo*, subaudi esse. In, *Quot annis, quot Calendis*, subauditur, *sunt*. Cic. *Siculi quot annis tributa conferunt*, pro, quot sunt, seu quot quot

sunt

ſunt anni, hoc eſt omnibus annis. Horat. *Si tricenis, quotquot eunt dies Plutona tauris places.*

Væ, particulam ineptè iungunt datiuo Grammatiſtæ: nam ſubauditur verbum, *Eſt*; vt ſi dicas, *malum tibi*. Plaut. Caſ. *Væ tibi*. ST. *Imo iſtud tibi erit.* In ſacris Prouerb. cap. 14. *Cui væ? cuius patris væ? cui fouea?* & Epiſt. 1. cap. 8. ad Corinth. *Væ mihi eſt, ſi non euangelizauero*. Iob. cap. 10. *Et ſi impius fuero, væ mihi eſt*. Liuius lib. 5. *Auditaque intoleranda Romanis vox, Væ victis eſſe.* *Eſt, vel erit.*

In Apoſiopeſi Rhetorum incertum verbum eleganter deeſt. Terent. *Egone illam; quę illum? quæ me? quę non?* vbi Donatus, Ellipſin, & Apoſiopeſin agnoſcit. Plaut. Moſtel. *Quid ego nunc faciam, ſi amicus Demipho, aut Philonides?* Virg. *Quos ego; ſed motos*, &c. *Decet, vel ſimile.*

Idem contingit in orationibus animi affecti. Virgil. *Mene incepto deſiſtere victam?* ſupple, æquum eſt, vel decet. Horat. Epod. 6. *Inultus vt tu riſeris Cotyttia?* Idem lib. 2. Saty. 5. *Utne tegam ſpurco Damæ latus*, ſubaudi, decet, vel monesne. Ita legit Lamb. *Incertũ verbũ.*

Infinitum dicunt accipi pro imperfecto præterito; vt, *populus ea mirari*, pro, mirabatur: ſed deeſt *Cæpit*, vel ſimile aliquid, vt rectè docet Quintil. lib. 9. cap. 3. & Donatus Hecy. ſcen. 2. Et Seruius 10. Æneï. *Ire prior Pallas*, *Capit.*

Vt, dicunt accipi pro, *Quamuis*, ſed falsò: nam deeſt, *Eſto*, vel *fac*. Ouid. *Protinus vt redeas facta videbor anus*, ideſt, fac ita eſse, vt ſtatim venias, iam tamen facta videbor vetula. Horat. Satyr. lib. 1. *Namque eſto, populus Leuino mallet honorem, Quam Decio mandare nouo*. Sed hic rurſus deeſt; *Vt*, ſicut in illo Ciceronis, 2. de Finib. *Eſto, fecerit, ſi ita vis, Tor-* *Eſto, vel fac, vel da.*

quatus

quatus propter suas vtilitates. Plaut. Amphit. *Nunc tu diuine fac vt huc adsis Sosia*. Quintil. lib. 12. cap. 1. *Da nunc vt crimine manifesto prematur dux bonus.*

Oro, vel precor, vel opto. *Vt*, dicunt isti, accipi pro Vtinam. Terent. Adel. *Vt Syre te cum tua monstratione magnus perdat Iupiter*. sed falluntur; nam deest *oro*, vel *precor*, vel *quæso*. Terent. And. *Deos quæso, vt sit superstes*. Cic. 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debetis, vt vrbem defendant*. Catullus in coma Berenices; *Iupiter, vt Chalybum omne genus pereat*. Horat. 2. Serm. *Iupiter, vt pereat positum rubigine ferrum*. Liuius lib. 1. *Iupiter pater, si est fas hunc Numam Pompil, cæt. vt tua signa nobis certa ac clara sint*, subaudi, precor, vel oramus. Plaut. Curcul. Act. 2. sc. 2. pal. *Meliorē, quā ego sū, suppono tibi*. CAP. *operam vt det*. PAL. *Dabit*, Supp. Ora. Ter. Phorm. *Id vt conficerem, confeci, adfero*. Tibull. *Dij meliora ferant, nec sint insomnia tanti*, id est, oro, vt non sint. Virgil. 6. Ænei. *Ipsa canas oro*. Plaut. Men. *Si ego hoc feci, omnium miserorum exopto vt fiam miserrimus*. Cic. *Male mihi sit, si vmquam quicquam tamen inuitus scripsi*: *Ne viuam si: Solicitat me, ita viuam, valetudo tua*: *Ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio*: *Moriar si; Moriar nisi: te puto consuli malle, quam inaurari*. Properti. *Atque ita sim saluus, magno contendis Homero*, quæ sunt elegantes iurandi formulę.

Audio, vel narro. O, particulam, dicunt regere tres casus, quum nullum possit regere; vt, *ò curas hominum: ò Pamphile: ò vir fortis, atque amicus*. Sed vocatiuus non indiget vlla particula, in reliquis est signum admirationis, & deest, verbum aliquod: & vero, si enuncies hos accusatiuos, interrogando, quomodo regentur ab illa.

par-

particula, quæ ne intelligi quidem poteſt? vt ſi dicas; *Haccine flagitia? hoccine ſeculum?* Aut in reſpondendo; vt, *ò fortunatam, natam, me conſule Romam;Te conſule fortunatam Cicero? imo infelicem, & miſeram*. Terent. Heaut. *Quid ait?* CL. *Se miſerum?* Deeſt igitur verbum, *Dico, audio*, vel *narro*. idem. Phorm. *Iocularem audaciam*. *Deeſt*, inquit Donatus, *audio ex te, vel dicis*. poteſt & intelligi *narras*. Terent. And. *Bonum ingenium narras adoleſcentis*.

Simile eſt; *Deum, atque hominum fidem*. vbi iſti ſupplent, *ò, vel Proh*, quia ſæpe apponitur: ſed deeſt, *imploro*, vel obſecro, vel nuncupo. Cicer. *Ille implorare Deum, atque hominum fidem*. Terent. *Pro Dij immortales, obſecro veſtram fidem*. Liuius lib. 3. *Omnes Deûm, hominumque implorabimus fidem*. Pacuuius; *Aegyſti fidem nuncupantes, conciebant populum*. *Imploro, vel obſecro.*

Horat. *Quo mihi fortunam, ſi non conceditur vti*, ſubaudi, paraui: Idem; *Vnde mihi lapidem, vnde ſagittas?* ſupple inueniam, vel parabo. Cicer. Att. *Martis vero ſignum, quo mihi pacis auctori*, ſupple parasti, vel emiſti. Quintil. *Quò, per fidem, diuitias cæco*, ſubaudi cenſes, vel putas. Iuuenal. *Vnde tibi frontem, libertatemue parentis?* Non deſunt imperiti, qui annotent, *vnde*, & *Quo*, regere accuſatiuum, quaſi ſint nouæ præpoſitiones. Poteſt etiam in iſtis ſubaudiri, *Opus putas*, vel *Opus eſt*. Cic. *Non quæro vnde hæc habueris, ſed quo tibi tantum opus fuerit*. *Paro, vel ſimile.*

En, Ecce, accuſatiuo, & nominatiuo iungunt Grammatici; vt, *En quatuor aras; Ecce hominem*, vel *homo*. inepte vtrumque: nam in accuſatiuo deeſt, *Vide*, in nominatiuo, *Venit*. Lucan. libr. 1. *Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem*. Virgil. lib. 6. *conſpicit* *Aſpicio, vel video.*

ſpicit ecce alios dextra, læuaque per herbam. Plaut. Mercat. *Eccillum video.* Martial. lib. 2. *Ex me Cæſareum proſpicis ecce tholum.* Terent. Eunuch. *Sed eccum Parmenonem incedere video*: Idem; *Atque eccum Phidippum optimè video*: idem; *Atque eccum video ipſum egredi*: idem; *Sed eccam Thaidem ipſam video.* Ouid. 2. Meta. *Aſpice vultus ecce meos*: Ibid. *Toſtos en aſpice crines*: idem ad Liuiam; *Quemque premat ſine te ſternitur ecce torus*: idẽ 15. Met. *Aſpicite en.* Plaut. Menech. *Treis eccos nummos habes.*

Adeſt, vel venit. *En Priamus; Ecce homo*, ſupple adeſt, vel venit. Ouid. *Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis, Arcas adeſt*: ibid. *Ecce venit rutilis humeros protecta capillis, Filia Centauri*: idem 3. Met *Ecce viri fautrix ſuperas delapſa per auras Pallas adeſt.* Virg. 6. Æneid. *Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat*: idem; *Ecce autem Inachijs ſeſe referebat ab Argis Sæua Iouis coniunx.* Terent. Adelph. *Ecce autem hic adeſt ſenex noſter.* Virg. Æneid. *Chorus ecce ſuarum Occurit.* Plaut. Merc. prolog. *Ecce ad me aduenit mulier.*

Narro. Cicer. Attic. lib. 12. *Male Hercule de Athamante*: ibid. *Malè de Seio*, ſupple, narras: idem Attic. lib. 16. *Malè mehercule narras de Nepotis filio.* Terent. *Bene narras, nam illi faueo Virgini.*

Moneo, vel fac. Imperitè addunt imperatiuis, *Ames, legas, amet, legat, ametis legatis: ament legant: amaueris, legeris, amauerit, legerit, amauerint, legerint*; vt, *nil mihi reſcribas*: nam deeſt, *moneo*, vel *fac* vt, vel *Volo vt.* Plaut. Mercat. *Ito hinc ad villam, atque iſtos raſtros uillico præſto ipſi facito coram vt tradas in manum; vxori facito ut nuncies*, &c. Et Ciſt. act. 1. ſc. 1. *numquid me uis?* L. *ut ualeas*, ſubaudi. Ouid. *Lac facitote bibat.* Terent. Hecy. *Puer ut ſaturetur facito*:

facito: idem Adelph. *Bono animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes, fac consolere*: ibidem; *Quæso facito hoc tecum cogites*. Plancus Cicer. *Fac ualeas, meque mutuo diligas*: idem Dolabellæ lib. 9. *Fac ut diligentissimè te ipsum mi Dolabella custodias*. Plaut. Cistell. *Facito ut facias stultitiam sepelibilem*.

Plin. in præfat. *Subseciuis temporibus ista curamus, ne quid ueris putetis cessatum horis*, subaudi, hoc dico, ne quid. Cicer. *Satiari delectatione non possum, ut meę senectutis requiem, oblectationemque noscatis*. Virgil. *Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi*. Terent. Andr. *Quasi tibi non renunciatū sit*. id. Hecyr. *Quasi non tu multo malis*, vbi Donatus supplet, ire.

Hoc dico, vel ita dico.

In, *Quantum ad*, *Quod ad*, subauditur, verbum, *Attinet*. Ouid. *Quantum ad te Theseu, volucres Ariadna marinas Pauit in ignoto sola relicta loco*. Liu. 8. *Otium inde, quantum à Volscis, fuit*. Varro 1. rust. 9. *Quod ad culturam, refert vtrum terra sit macra, an pinguis*. Hoc non intelligentes, duobus locis Varronem corruperunt, ex, Quod ad, facientes *Quoad*, quod est plane barbarum.

Attinet

Cicer. Mario; *Cum Libone tuo, vel potius nostro, in Pompeianum statim cogito*: Idem Attic. *inde ad Taurum cogitabam, vt cum Mophagone signis collatis, si possem*, deest, *Ire*, & *confligerem*: Idem Attic. *Rhodum volo puerorum causa, inde quam primū Athenas*.

Ire.

Cicer. Attic. *Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo eius exemplum*. Quintil. *Sed si confessionem culpæ meæ exigitis, ego fui pater durus, & patrimonij tenax custos*, subaudi, respondeo, vel confiteor. Varro lib. 8. de Ling. Lat. *Quod rogant, ex qua parte oporteat simile esse verbum, à voce, an à significatione, respondemus, à voce*: Ibidem; *Rogant, cur malimus*

Respondeo.

limus habere lectos ex ebore, ex testudine, ad quæ dico, nos dissimilitudines quoq; sequi.

Rogo. Terent. *Quid is fecit? Quid ille fecerit,* subaudi, rogas: Idem Eun. *Non vides? videam obsecro, quem:* Idẽ; *Quid ergo narras? quid ego narrem?*

Timeo, vel caue, vel vide. Virgil. Gallo; *Ab te ne frigora lædant: Ab tibi ne teneras glacies secet aspera plantas,* supple, timeo, vel caue. Terent. Adelph. *Ne nimium modo bonæ tuæ istæ nos rationes Micio, & tuus iste animus æquus subuortat.* Vbi Donat. *Subuortat, legendum est, vt subaudiamus, timeo, vel aliquid tale.* Persius Satyr. 1. *Quare ne mihi Polydamas, & Troades Labeonem prætulerint,* subaudi, metuo. Horat. 1. Carmi. *Terruit gentes, graue ne rediret Sæculum Pyrrhæ,* id est, ita terruit gentes, vt timerent, ne rediret. Ouid. 1. Metam. *Me miseram, ne prona cadas, indignaue lædi Crura notent sentes,* subaudi, timeo, vel caue, vel vide. Terent. Heaut. *At vt satis contemplata sis, mea nutrix,* subaudi, vide: Item; *verum illa ne quid titubet,* subaudi, vide, vel cauendum erit: idem. Phorm. *Vereor ne istæc fortitudo in neruum erumpat.*

Amet, vel adiuuet. *Mehercule, Mecastor, Medius fidius,* supple, amet, vel adiuuet; quasi dicas, me Dei filius adiuuet: me Hercules amet. *Et me Hercule,* pro, me Hercules dictum esse, autor est Cicero in Oratore. Festus in voce, Mecastor; *Me Castor, & me Hercules iusiurandum erat,* quasi *diceretur, ita me Castor, ita me Hercules, vt subaudiatur, Iuuet.* Vide eundem in voce. *Medius fidius,* & in voce, *Ita.* Vide etiam Petrum Crinit. lib 21. cap. 6.

Facio, vel dico. Plin. in epist. *Studes, an piscaris, an venaris, an simul omnia,* subaudi, facis. Quintil. *Nil aliud quam renuet.* Martial. *Nil aliud, bulbis quàm satur esse potes.*

tes: Sic in illis; *Bene Ennius, Prudenter Scipio,* subaudi, dixit, vel fecit: item, *Dij melius, Dij meliora.* Tibull. *Dij meliora ferant, nec sint insomnia vera.* Terent. *Bona verba quæso,* subaudi, dic.

Lucret. *Sed vix adducor, vt ante Non quierint animo præsentire, atq; videre,* pro, vix adducor vt credam. *Credere.*

Reliqua sunt faciliora; vt, *Quid multis, Quid multa, Scit fidibus,* subaudi, canere: *scit Latinè,* puta, loqui: *de his hactenus: hæc hactenus,* Subaudi, egimus, diximus, dictum sit.

DE PRÆPOSITIONUM ELLIPSI.

PRæpositionum Ellipsis duabus regulis continetur. Prima, *Nullus non ablatiuus à præpositione pendet:* Altera, *Accusatiuus, qui nec sit infiniti suppositum, nec Actiuorum appositum, à præpositione pendet.* Priscianus extremo lib. 18. *Frequentissima est hæc figura apud auctores, in qua Præpositio deficit.*

De nominibus vrbium, prouinciarum, & insularum.

IN nominibus non solum vrbium, sed & insularum, & prouinciarum, atque etiam aliorum locorum, sæpè deest præpositio; vt, *Tendit Romam, Aegyptum, Italiam, Cyprum, Elysios, Rus, & domum: Venio Roma, Aegypto, Cypro, rure, domo, agro.* Longum esset, quod iam feci aliquando, si testimonia velim *Ad, in, ab, de.* *Vide in Ellipsi, Vrbs.*

velim congerere, vbi adhibeatur præpositio, hoc verè ausim affirmare, sæpius inueniri nomina vrbiũ cum præpositione, quam sine illa: nam Titus Liuius ferè sine præpositione non loquitur. Neque audiendus est Quintilianus, qui solœcismum credit esse; *Veni de Susis in Alexandriam*. Sed absurdius delirant, qui contendunt aliud esse; *Eo Romam*, aliud, *eo ad Romam*; Sic *venio Roma*, & *venio à Roma*: dicunt enim, sine præpositione locum ipsum significari, cum præpositione vero, iuxtà, vel propè. Delirat igitur Liuius lib. 5. Deca. 1. qui sæpè nunc, *Veios*, nunc *ad Veios*, eodem sensu dicit. Græci dicunt, *Noctuas in Athenas*, Latini, *Noctuas Athenas*. Nec mihi etiam in hac parte placet ipse Cicero, quum libr. 7. Epist. 3. Attico sese excusat, quod scripserit; *In Piræea quum venissem*: nam ipsemet nobis autor est, vt addamus, si libuerit, præpositionem. Cicer. 1. Acad. *venisse ab Roma*: Idem de Senect. *Miles profectus sum ad Capuam, quintoq; anno post ad Tarentum quæstor:* Idem Phil. 8. *vt ab Alexandria discederet*. Innumera alia sunt in epistolis ad Attic. Propert. libro. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas*. Martial. *Tibur in Herculeum migrauit nigra Lycoris:* Idem lib. 13. *Hęc de vitifera venisse picata Vienna*. Et multa sunt prouerbia; vt, *Nauiges in Massiliam*; & *de Massilia venisti*.

Alucinatio Quintiliani.

Accipe rursus contra istos, ellipsin præpositionum in nominibus prouinciarum, & insularum, & aliorum locorum. Virgil. *Italiam fato profugus, Lauinaque venit littora:* Idem; *At nos hinc alij sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam, & rapidum Cretę veniemus Oaxē, Et penitus toto diuisos orbe Britannos:* Idem; *Aeoliam uenit, loca fœta furentibus Austris:* Ænei. 6. *De-*

uenere locos lætos, & amœna vireta Fortunatorum nemorum, sedesque beatas: Ibidem; *Hac iter Elysium nobis:* Ibid. *Hæc limina tendere adegit.:* Ibidem; *Finesque canebat Venturum Ausonios. Cretam portaretur,* dixit Catullus. Sed statim obijciunt imperiti, poetarum testimonijs non standum, qui causa carminis cuncta conturbant. O ingenia putida, & infelicia. Sed age, accedant Oratores, & alij. Cic. pro lege Manil. *Inde Sardiniam cum classe venit:* Idē pro Muræn. *Qua ex pugna quum se ille eripuiſset, & Bosphorum confugiſset:* Idem 2. Verr. Samon, Tenedon. & Delon, nunc cum præpositione, nunc sine illa scribit: & alibi Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Corcyram: Idem Atti. *Si Pompeius Italia cedit.* Sallustius, citante Frontone; *Tum verò Bithyni propinquantes iam amnem Tartanium.* Papinianus lege. 75. ff. de cond. & de monst. *Quum Asiam veniſset.* Suet. Aug. *Decedens Macedonia:* Ibid. 17. *Ab Actio quum Samum insulam in hyberna se recepiſſet:* Idem Vesp. *Vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.* Valer. Max. lib. 1. cap. 6. *Pœnorum exercitum Italia pelleret:* Idem lib. 5. capit. vlti. *Epirum portanda dedit.* Iustinus lib. 20. *Aegyptum primo profectus, Cretam contenderat.* Mela lib. 3. cap. 9. *Aegyptum tendere:* Ibidem; *Aegyptum exportat.* Tacitus lib. 2. *Germanicus Aegyptum proficiscitur;* & lib. 4. *Cretam amoueretur.* Liuius lib. 5. Decad. 5. *Exercitum Aegyptum induxiſſet:* Ibid. *Cyprum ext emplo claſsem misit.* Plaut. Curc. *Quia parasitus non redijt Caria.* Terent. Phorm. *Qua profectus causa hinc es Lemnum Chremes?* antea dixerat; *iter illi in Lemnum vt eſſet.* Apulei. lib. 9. Metam. *Larem reueni meum:* Ibid. *proximam ciuitatem deducere consueuerat;* Ibid. *Baculo se vix sustinens, ciuitatem aduentat;*

Plaut. Pœn. a. 3. sc. 6. *Vtinam hinc abieris malam crucem*. Catull. *Cur non exsilium, malasq; in oras Istis?* Attius Phœnis. *Iussit proficisci exsilium quouis gentiũ*. Varro 1. rust. 55. *Olea dominum, & balneas, & gymnasium sequitur*, pro, ad, vel in balnea. Plaut. Merc. *Mittere aliquem ad mercatum* & *Ire mercatum*: & *Redij exsilio*: & Pœn. *Malam crucem ibo potius*: & Sticho; *Iam per hortum amicam transibo meam*, pro, ad amicam. Fannius, citante Charisio; *Villam venit*, Pro, In villam.

Nunc videamus, *Rus*, & *domum*, cum præpositionibus, in singulari, & plurali. Liuius lib. 9. Decad. 4. *Iam vbi vos dilapsi domos, & in rura vestra eritis*. Cic. Tusc. *Quum in sua rura venerint*. Asconius in Miloniana; *Qui forte ex rure in vrbem reuehebatur*; *In domo Cæsaris*; *in domo Lentuli*; *in domo Leccæ*, trita sunt apud Ciceronem. Cicer. 6. Verr. *Ad prætoris domum*: Verr. 3. *Ad eam domum, in qua ipse diuersabatur, profecti sunt*: Verr. 7. *In Chelidonis domum præturam tuam contulisti*: Idem Paradoxo. 3. *In quancunq; domum stuprum intulerint*: Idem. 2. leg. *In ipsius patris domum detulimus*: Idem. 5. Tuscul. *Socrates philosophiam, & in vrbibus collocauit, & in domos etiam introduxit*. Terent. Eunu. *Si in domum meretriciam deducar*. Liuius 8. *Classe qua aduecti ab domo fuerant, multum potuere*: Et lib. 9. *Accitis ab domo nouis militibus, Fabius cum nouo exercitu ab Roma aduenit*. Plaut. Aul. *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi*: & Epid. *Num ab domo absum*. Apuleius lib. 4. *Quippe quidam procurrens é domo procerus, & validus*: Ibid. *Nam visa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de toro denique ipso violenter detracta*: Idem lib. 5. *Psyche procurrit é domo*; Et lib. 7. *Petitis*

titis è domo ferramentis: Et lib. 8. *Ac ille nouitium susceptum famulum trahebat ad domum.* Cic. 1. Tuscul. *Quasi in domum suam venerit.* Asconius in Milon. *Attulit ad domum Scipionis.* Licet ergo dicere, *in mea domo, in tuis domibus, ab domo egressus, de domo, ex domo, in domum, ad domum,* quorum testimonijs, quia innumera sunt, ne fastidio sim, supersedeo.

Non autem in Nominibus modo, sed etiam in verbis Infinitis, nominis substantiui vim habentibus, Prępositio subauditur: cum enim dicit Terentius, *Eamus visere,* subauditur, *Ad,* quod Lucretius sic expressit, *Ad sedare sitim fluuij, fontesq; uocabant.*

DE ABLATIVO, *quem falsò absolutum vocant.*

Quoties imperium, siue præfecturam in pace, in bello, in literis significamus, Sub, vel potius Græca Ἐπὶ, desideratur. Persius Saty. 5. *Marco sub iudice palles?* Martial. lib. 1. *Quos decet esse hominum tali sub principe mores:* Idem lib. vndec. 2. *Sub te præside Nec non licet:* ibid. 8. *Penelope licet esse tibi sub principe Nerua:* Et libr. 12. 5. *Sed tu sub principe duro:* ibid. 63. *Sub quo pigra quies.* Propert. lib. 2. *Cæsare sub magno cura secunda fores.* Ouid. 14. Metam. *Rege sub hoc Pomona fuit.* Liuius: *Sub Asdrubale imperatore meruit.* Æneid. 8. *Sub te tolerare magistro militiam discat.* Horat. *Sub patribus duris.* Valer. Max. lib. 4. cap. 2. *Factum, ne sub Cælio quidem autore repudiandum:* Idem lib. 6. cap. 5. *Nam cum L. Atracino, sub quo duce aciem nostram,* &c. Ouid. 13. Metam. *Mœnia qui forti Troiana sub Hercule ce-* *Sub.*

pit : idem 4. Pont. 12. *Sæpe ego correxi sub te censore libellos*. Statius in Syl. *Cerealia dona coronæ, Te sub teste tuli.* Claudian. 4. Conſ. Honorij; *Tum conſpicuus, gratuſque feretur, Sub te teſte labor*. Plin. lib. 18. de murib. *Sub autore Ariſtot.* Cornel. Celſus in procem., *Sub autore Themiſone contenduntur;* Et lib. 6. cap. 18., *Si uetuſtiora ſunt, ſub auctore Dionyſio, inſpergenda ſandaraca eſt*. Ouid. 13. Metam. *An quod in arma prior, nulloque ſub iudice veni*. Valer. Max. libr. 4. cap. 6. *Sub magno iudice damnatum.* Virgil. *Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis* : Idem ; *Qualis apes æſtatę noua per florea rura Exercet ſub ſole labor*. Lucan. lib. 1. *Et quamuis primo nutet caſura ſub Euro*: Idem lib. 2. *Quaque ſub Herculeo ſacratus nomine portus*. Et in Symbolo ; *Paſſus ſub Pontio Pilato*. Multa huiuſmodi prætereo.

A, vel ſub. A, ſolet capi pro, *Poſt*; vt, *à cœna, ſecundus à rege*. Ouid. 4. Triſt. 10. *Nec ſtirps prima fui, genito ſum fratre creatus*. Cic. *Cuius à morte hic tertius, & triceſimus eſt annus*. *Sub*, etiam, vt notat Seruius in illo Æneid. 5. *Quo deinde ſub ipſo, capitur, pro, Poſt*. Ouid. 2. Metamor. *Surgit ab his ſolo*, id eſt, poſt hæc. Plaut. Pœnul. *Iam ab re diuina credo apparebunt domi*. Sic dicimus, *Ab vrbe condita*, vel *à condita Roma*. Quum ergo dicimus ; *capta vrbe triumphauit*, deeſt, *à*, vel *ſub* ; & ; *lectis tuis literis venimus in ſenatum*. i. à, vel ſub lectis. Liu. 4. *Mæſtæ ciuitati ab re male geſta, Poſtumius reus obiectus*: Et lib. 23. *Ab re bene geſta lætum exercitum*. Lucanus lib. 1. *Moremque ſiniſtrum ſacrorum Druidę poſitis repetiſtis ab armis*: eodem ſenſu idem Lucanus libro ſecundo dixit ; *Quas eſt vulgata per vrbes, Poſt me Roma ducem*. Et Horat. *Poſt ignem ætheria domo ſubductum*. Ouid. 2. Triſt.

Hic tibi sic redeat superato miles ab hoste.

Deo duce: Musis fauentibus, subaudi, cum, Græce SYN. Plaut. Perf. *Sequere hac mea gnata cum Dijs volentibus.* Liuius lib. 1. dec. 3. *Agite cum Dijs bene iuuantibus.* Ennius apud Cic. *Doque volentibus cum magnis Dijs.* Cato cap. 14. Rust. *Circumagi cum Diuis volentibus.* Cum.

Aliquando etiam deest, *In*; vt Lucret. 6. *Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur*, subaudiendum, esse *In*, mox hoc versu mouemur; *Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.* Virgil. *Cantando rumpitur anguis.* Terent. *In cognoscendo tute ipse aderis*: Idem; *In denegando queis est pudor.* Plaut. Men. *Ego hic in lamentando pereo.* Varro 3. rust. *In supponendo oua, obseruat, vt sint numero imparia.* Plaut. Trin. *In re perdita, quam in re salua factus est frugalior.* Cicer. 2. Natur. *Itaque salem istum, quo caret vestra natio, in irridendis nobis nolite consumere*: & 15. Attic. 11. *Multo in de sermone querebatur amissam occasionem*: Et Attic. 12. *Huic ego in multo sermone epistolam Cæsaris ostendi.* Ouid. 2. Metam. *Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa.* Lucan. lib. 2. *Toto quamuis in corpore cæso Nil animæ lethale datum.* In.

De instrumenti propositionibus.

IN instrumento significando, deest, *Cum.* Græcè SYN; sed vitandæ ambiguitatis gratia non adhibetur: quum enim dicis; *Tetigi illum cum hasta*, nescitur, an illum, & hastam tetigeris, an vero instrumentum significes; sed vbi dubia non est oratio, venustè apponitur; vt, *Vidi gladium, cum quo* Cum.

se percussit. Ouid. 1. Metam. *Concussit terque, quaterque cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit:* idem in Epist. A contij; *Testis & Actæon, quondam fera creditus illis, Ipse dedit letho cum quibus ante feras*; idem 4. Fast. *Hæc modo verrebat raro cum pectine pratum*. Aldus aliter emendauit, quod non probo. Liu. 9. *Legatis missis ad pacem cum precibus petendam, triste responsū à Consule redditur.* Epitome Liuij 81. *Athenas cum maximo labore expugnauit*. Plin. lib. 9. cap. 28. *Cæteri cirri, cum quibus venantur.* Sic habet antiqua lectio. Paul. Orosius libro 7. *Ipse Imperator cum sagitta saucius*. Et quid elegantius, quàm illud non incelebris autoris? *Gladium, qui cum se percusserat, eduxit*. quod imperitè damnat Valla libro 2. cap. 6. Virgil. 2. Geor. *Sufficit ipsa oleis fruges cum vomere tellus*. Vbi Seruius; cum vomere; explicat *Per uomerem*. Lucill. *Acribus inter se cum armis confligere cernit*. Catull. *Ista cum lingua lingere carbatinas*.

Sub, Ab, In. Alijs etiam præpositionibus videtur instrumentū exprimi. Virgil. 2. Georg. *Aut presso exercere solum sub vomere*. Propert. *Hæc postquam querula mecum sub voce peregit*: idem; *Nil moueor lacrimis, ista sum captus ab arte*. Ouid. 5. Fast. *Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense*: idem 2. Trist. *Neue peregrinis tantum defendar ab armis*, id est, cum; ibid. *Qua nuptæ possent fallere ab arte viros*. Columel. lib. 9. cap. 1. *Semperque de manu cibos, & aquam præbere*. In sacris vero, ex Hebraismo exprimitur, *In*; vt, *Visitabo in virga peccata eorum: præualuit Dauid contra Philistæum in funda, & lapide*: Deuteron. cap. 18. *Lapidabitis eos in lapidibus*. Lucæ, cap. 22. *Domine, si percutimus in gladio?* Et, *si sal euanuerit, in quo salietur*.

DE

DE COMPARATIVI *Præpositione.*

DEesse præpositionem in ablatiuo comparatiui, comprobant omnium linguarum idiomata, Hebreæ præcipuè, quæ nomina comparatiua non habet, sed comparationem, per hanc particulam, M I, enunciat: sicut Græci per H. Latini per Q V A M. Hispani per M A S. Mihi, quantum ex veterum lectione obseruo, in præpositionibus, non in nominibus, videtur esse vis comparationis: nam & in verbis, & positiuis, comparatiuis, & superlatiuis apparet comparatio, virtute præpositionis. Terent. Eunuc. *Hic ego illum contempsi præ me*: ibid. *Ludum, iocumque fuisse illum alterum dices, præut huius rabies quæ dabit.* Plaut. Mostell. *Video te nihil pendere omnes homines præ Philolache.* Horat. *Cuncta ne præ campo, & Tiberino flumine sordent?* In positiuis sic Plaut. Aulular. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquàm vbi sumptus petunt*; ibid. *Parum etiam. præut futurum est prædicas.* Horat. Epod. 3. *Vt Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem.* Virgil. *O felix vna ante alias Priameia virgo*: Æneid. 3. *Vnum illud tibi nate Dea præque omnibus vnum prædicam*: idem; *Fugit ante alios exterritus Aruns.* Propert. lib. 1. eleg. quæ incipit, Iupiter; *Num sibi collatam doluit Venus? illa peræquè Præ se formosis inuidiosa dea est.* Liuius lib. 1. *Paruam Albam præ ea, quæ conderetur, fore.* Cice. Sulpitio; *Non tu quidem vacuus molestijs, sed præ nobis beatus.* Apulei. 9. Metam. *Fabulam denique bonam præ cæteris ad aures*

Præ.

Comparatio in verbis.

Comparatio in Positiuis nominib'.

Comparatio in comparatiuis.

vestras adferre decreui. In comparatiuis, sic Plaut. Aulul. *Iam minoris omnia facio, præ quam quibus modis me ludificatus est*; Et Men. *Modestia nunc est de verbis, præut dudum fuit*. Sall. *Cæterum ante hos, te Iugurtha, qui ætate, & sapientia prior es*. Virgil. 1. Æneid. *Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes*. Sueton. Galba; *Præter cæteras altiorem, & dealbatam crucem statui iussit*. & Psalm. 18. *Dulciora super mel, & fauum*. In superlatiuis, sic Virg. 7. Æneid. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus*. Nepos in Attic. *Et vnus ante alios fuit carissimus*. Sueton. Vitell. 13. *Famosissima super cæteras fuit cœna ei data*. Plinius libro 27. cap. 7. *Herbæ facillimæ, atque inter cæteras vtilissimæ*. Ouid. 4. Pont. 10. *inter omnes maximus*. Plinius libro decimotertio; *Inter omnes potentissimus odor*. Si igitur in præpositione significatur comparatio, necessario in ablatiuis comparationis deest, *Præ*. Plaut. Epid. *Atque me minoris factum præ illo*, vbi per Ellipsin dici poterat *Minoris, illo*. Apuleius libro octauo Metam. *Neque ulla caprea, neque pauens damula, neque præ cæteris feris mitior cerua, sed aper immanis, atque inusitatus exsurgit*: ibid. *Sed unus præ cæteris, & animo fortior, & ætate iuuenior, & corpore ualidior exsurgit alacer*: idem libro decimo; *Vnus è Curia senior præ cæteris, compertæ fidei*. Sosipater Charisius lib. 1. de comparat. *Et confirmat præ illo neminem esse doctiorem*: & infra; *Et habent alios præ se doctiores*. Esdræ. 3. cap. 4. Καὶ ἀλήθεια μεγάλη, καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα. idest, *veritas magna, & fortior præ aliis*. Daniel. cap. 1. *Apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio*;

Comparatio in Superlatiuis.

In ablatiuis cõparationis subauditur Præ.

Sed

Sed quid mirum in comparatiuis deesse, *Præ*, quæ etiam in positiuis, & superlat. desit? Plaut. Most. *Speculo claras ædes, clarorem merum:* idem Amph. *Nullus est hoc meticulosus æquè*: idem Mostell. *Quò nemo adæquè antehac habitus est parcus*: idem Asin. *Nec me Athenis alter hodie est quisquam, cui credi rectè æquè putent*: idem Cas. *Nec est, neque fuit me senex quisquam amator adæquè miser.* Matthæi cap. 3. de grano sinapis; *quod, minimum est omnibus seminibus.* Arnobius lib. 2. contra Gentil. *Quia omni vero uerissimum est, certoque certissimum*, subaudi præ. Vide inf. in aduerb. Ellipsi, *Quam pro*. *Præ.*

De pretij præpositione.

LVcillius apud Charisium in Plure; *Plure foras vendunt, quod pro minore emtum.* Plaut. Asinar. *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia:* idem Aulul. *Pro vapulando abs te mercedem petam.* Columel. lib. 5. cap. 1. *Pro quibus nulla merces dependitur.* Ænei 5. *Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis persoluo.* Cæsar. 1. Ciuil. *Pecuniam pro ijs rebus soluit.* Cic. 4. Fin. *Aestimatione aliqua digna, eaque pro quantum in quaque sit ponderis, esse æstimanda.* Sallust. *Nemo nisi uictor pro pace bellum mutauit.* Valer. Max. lib. 4. cap. 6. *Qui coniugis fata pro tuis permutari passus es:* & lib. 5. cap. 2. *Pro Leonico omnes hostium captiuos permutauit.* Cicer. *Ennius pro Afris immutat Africam.* Teren. Eunu. *Par pro pari referto.* Sic enim legunt peritiores. Cic. 1. Verr. *Pro quo frumento pecunia omnis soluta non est.* Sallust. Iugurtha; *pro metu repente gaudium mutare.* Nec refert Latinitatis, vtra in parte adhibeatur præ- *Pro.*

positio, vtroque enim modo pretium significatur, vel æstimatio; vt, *Dedi leporem pro denario;* vel *dedi pro lepore denarium.* Terent. *Heri minas uiginti pro ambobus dedi.* Horat. *Dedit hic pro corpore nummos.* Virgil. *Vitamque uolunt pro laude pacisci.* Hinc illa trita, *pro nihilo putare, pro nihilo pendere,* &c. Horat. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus, interpres:* Vbi subauditur, *Pro*; dicit enim Cicero, *Verbum pro uerbo reddere.*

De verbis copiæ, & inopiæ.

A, vel De. IN verbis copiæ, & inopiæ, causa cernitur velut efficiens, ideo deest *à*, vel *de*. Cæsar. 3. ciuil. *Hæc à custodibus classium loca maximè uacabant.* Cic. 5. Attic. *Locus à frumento copiosus*: Idem pro Flac. *Vsq; eo orba fuit ab optimatibus illa concio*: idem pro domo; *A magistratibus nuda Resp.* Ibid. *Ab amicis nops*: Idem in Orat. *Adhibenda est uacuitas ab angoribus*: idem pro Deiot. *Sed tamen quicquid à bello Populi Ro. uacabat.* Liuius; *Ne quando à metu, ac periculis uacarent.* Virgil. Culice; *Viduos à lumine Phœbi.* Sallust. Catil. *Omnes qui de reb. dubijs consultant, ab odio, amicitia, ira, misericordia uacuos esse decet.* Cic. *De quibus volumina impleta sunt*: idem; *De nugis referti libri.* Martial. *Hos nisi de flaua loculos implere moneta, Non decet.* Dicitur; *Sanguis manat à vulnere,* vel *de vulnere.* Itaque, *Egeo pecunijs, est,* Egeo egestatem a pecunijs, hoc est, à parte pecuniarum. *Tenus,* subauditur in, *Fine inguinum intrare in mare. Hac fine ames, tamquam osurus.* Vide Finis.

De varijs alijs præpositionibus.

QVum Modum significamus, varias præpositiones aut apponimus, aut *intelligimus*; vt, *lento gradu: longa veste: hac lege, ordine*; *vel cum lento gradu, cum longa veste*, sub hac lege, & conditione, ex ordine, vel in ordine. Terent. Eunu. *Pace quod fiat tua*, subaudi, cum, teste Donato. Lucanus lib. 1. *Aut hic errat nulla cum lege mundus*. Sallust. de Repub. *Multi præterea cum bona spe adolescentes, sicuti hostiæ, mactati sunt*. Cæcil. *Quid narras barbare cum indomitis moribus*? Ennius; *Optima cum pulcris animis Romana iuuentus*. Plaut. Pœn. *Cognosco cum quibus ingenijs sinus*: Idem. Trin. *Amicus probus, & cum magna fide*: Et Rud. *Cum istiusmodi virtutibus, & operis qui natus sit*. Claudius Quadrigarius in. Annal. *Silentio facto, cum voce maxima inclamat*. Plaut. Men. *Magna cum cura ego illum curari volo*. Cicer. de Seneċt. *Neque vero in armis præstantior, quam in toga*. Virgil. *Horridus in iaculis*: Idem; *Cæsis prius de more iuuencis*: Idem; *Cunctis ex more vocatis*: Idem; *Pugnataq; in ordine bella fecerat*. Cicero; *Collocare aliquid ex ordine*; *Sententiæ ex ordine dictæ*: *Si in ordine stantes notos videris*. Plaut. Rud. *Responde ex ordine*. In Priapeijs; *Per noctes aliquot, diesq; cesso*. Propert. *Iurabo bis sex integer esse dies*, pro, per dies. *Abhinc tres annos*, subaudi, *Ante*; *Abhinc tribus annis*, subaudi, *In*. *Cum, in, de, ex.*

In tempore, si sit accusatiuus, deest, *Per*, vel *Ante*; vt *Centum vixit annos*: *Quartò Calendas*. Cicer. *Hunc per decem annos aluimus contra nos*. Hæc docet *Per, vel ante, vel In.*

cet Priscianus lib. 18. Fallitur igitur Erasmus in copia Rer. & Ver. c. 150. Horat. *Quod in vnum viuat, & plures:* Id. 2. Epist. *Sed in longum tamen æuũ Manserunt.* Plaut. Bacchid. *Meretricem sibi conduxit hunc annũ.*

Ad, vel *Circa*. In accusatiuo temporis, deest, etiam *Ad*, vel *Circa*. Plaut. Amph. *Qui hoc noctis solus ambulem*, pro, circa hoc tempus noctis: Idem Asin. *Ad hoc diei tempus dormitasti in otio : non pudet hominem id ætatis sycophantias struere*: pro quo alias dicit, *Homo ista ætate*: Cicero; *Venit ad me id temporis vt retinendus esset*: *Venias ad id tempus quod scribis*: *Ad breue tempus durare*.

In, vel *De*. Si tempus sit in sexto casu, deest, *In*, vel *De*; vt, *tribus annis, hora prima*. Cic. in Topic. *Si filius natus esset in decem mensibus*. Cæsar; *De tertia vigilia*. Terent. And. *In dieb. paucis quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur*, id est, post dies paucos. Propert. *Venturum paucis me tibi luciferis*, pro, in paucis diebus, hoc est, post paucos dies, vel potius, *Cis paucos dies*, vt Plautus loqui solet; cuius etiam sunt ista Pœn. *Aruspex dixit nos paucis diebus fore liberas* : Et Pseud. *In hoc triduo euoluam tibi hoc argentum* : Et Truc. *Ego faxo me in diebus pauculis crudum virum esse dicat*.

Per, vel *Ad*: In Distantia, si sit accusatiuus, deest, *Per*, vel *Ad*; vt, *sex pedes altus*; *patet vlnas quatuor*. Lactant. de Phœnice; *Per bis sex vlnas eminet ille locus*. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à falere pedem, & dodrantem altus, ipsum falere ad duo pedes altum à stagno, latum ad quinque*.

In. Si Excessus, vel Modus sit in sexto casu, deest, *In*; vt, *paulò maiora canamus*. Cic. 4. Acad. *Democritus huic in hoc similis, vberior in cæteris*: Id. pro Balbo; *In quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione*.

Vo-

Vocare aliquem nomine, subaudi, Ex. Plaut. Stich. a. 1. s. 3. *Nam Miccotrogus nomine ex vero vocor*. Exm.

Afficio te honore, prosequor te odio, subaudi, Cum. Liuius lib. 9. dec. 4. *Prosecuti cum donis legatos sunt*; Idem lib. 2. dec. 1. *Decedentem domum, cum fauore, ac laudibus prosecuti sunt*. Cic. Q. Frat. lib. 2. *Publicani Domitium cum equis prosecuti sunt*. Plinius epist. 159. *Mentionem alicuius cum honore summo prosequi*. Dictys lib. 3. *Non eiecistis, non cum detestationibus extra muros prosecuti estis*. Cum.

Ibam via sacra, subaudi, in. Cice. 3. Tusc. *Qui miser in cāpis mœrens errabat Aleis*. Terent. Eun. *Haud conuenit vna ire cum amica imperatorem in via*: Idem Heaut. *Qui nuper fecit seruo currenti in via decesse populum*. Virgil. *Et victis dominabitur Argis*, subaudi, in Argis. Lucan. 1. *Rarus & antiquis habitator in vrbibus errat*. In.

In causa efficiente, deest, *A*; vt, *Palleo metu: horres frigore*. Plaut. Cas. *Mihi inanitate intestina murmurant*. Catull. *Corpora cornu sicciora sole, frigore, & esuritione*. Liu. 10. *Ab vltima spe dimicantes*: Et lib. 7. *Linguam ab irrisu exserens*. Plaut. Capt. *Satis dolui ex animo*: Et Cist. *Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine*. Cic. Acad. *Mare nunc, quia à sole collucet, albescit, & vibrat*. Ouid. 1. Met. *Pluuioq; madescit ab Austro*: Ibidem; *Postquam vetus humor ab igne percaluit solis*: Idem. 2. Fast. *Sed tamen à vento, qui fuit, vnda tumet*. Silius lib. 6. *Lenta proclamat ab ira*. Sic horreo à frigore. Apulei. lib. 4. Metam. *Sed à gloria non periuit*. Terent. And. *Laborat è dolore*. A, vel ab, vel E.

Terent. *Stulto intelligens quid interest*, id est, ab stulto. Cicer. *Negant à falsis intereße visa*. Paulus Iurisc. leg. 21. ff. quando dies legat. ceda; *Nec multum* Ab.

inte-

intereſſe tale legatum ab hoc, ſi heres erit, dabo: & leg. 4. §. penult. ff. de doli except. *Diſtat aliquid doli exceptione.* Horat. *Abeſt virtute diſerti Meſſalæ*, id eſt, à virtute. Ouid. 4. Triſt. eleg 1. *Imus ad inſignes vrbis ab arte viros.* Cicer. lib. 12. epiſt. 1. *Ab illo ſordidiſſimo periculo tuti futuri.* Plaut. Trucul. *Ab ingenio eſt improbus.* Terent. Phorm. *Ocioſum ab animo.* Sic dicimus, *Virtute præditus*, ſubaudito, ab, vel, cum.

De. *More hominum facis: Amicorum conſilio feci. Mea ſententia: meo iudicio*, ſupple, de. Cic. *De amicorum ſententia Roſcius Romam confugit:* Idem; *idque de meo*: Idem Attic. *Nihil faciam, niſi de ſententia tua.* Idẽ; *Flere de morte alicuius.* Plaut. Capt. *Rem de compacto geri:* Idem Menech. *Iube te piari de mea pecunia:* Idem Epid. *Quibus de ſignis agnoſcebas.* Virgil. *Compoſito rumpit vocem*, Subaudi, *De.*

Ob, vel Propter. Virgil. *Me diſcedere fleuit*, Subaudi, *Ob*, vel *Propter.* Plaut. *Moeſtus eſt, ſe has ædes vendidiſſe: Aegrotus eſt te videre.* Terent. *Deſine Deos obtundere gratulando, inuentam eſſe gnatam tuam*, id eſt, propter inuentionem filiæ. Liu. 29. *Ciuitatem religio inuaſit propter crebrius, eo anno de cælo lapidatum*, ſubaudi, Eſſe.

AD VERBIORVM & coniunctionum Ellipſis.

Atque. ATQUE in comparationibus parium ſubauditur, Plaut. Bacchid. *Quem amicum ratus ſum, atq; ipſus ſum mihi:* & Perſ. *Tu meum ingenium fans non didiciſti, atq; infans.* Catull. *Cur non piſtrino traditur atq; aſinus?* pro, æquè, atq; aut ſicut aſinus. In Priapeijs:

peijs; *Quæ succo caret, atq; petra pumex*, id est, sicut pumex, instar pumicis. Lucil. *Caldissima, & olerum bene plena atq; anseris collus*: Idem; *An ego te equam, atq; animosam, Thessalam. & indomitam, frenis subigamq; domemq;?* pro, sicut equam animosam. Priscianus lib. 18. testatur, *Latine dici, Facio, atq; feci ante*, pro, *sicut feci ante*.

Terent. *Melius, peius, prosit, obsit nihil vident, nisi quod lubet*, subaudi, an, ne, vel. Plinius; *Studes, an piscaris, an simul omnia*, pro, studes ne. *An, vel ne.*

Velis, nolis, scias, nescias, subaudi, *aut, seu, siue*. Cicer. *quatuor, ad summum quinque sunt inuenti, qui Milonis causam non probarent*. *Aut. l. seu.*

Terent. *Hæc quum illi Micio dico, tibi dico, tu illum corrumpi sinis*, pro, tu enim. Virg. *Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi*: Idem; *Alba ligustra cadunt*, pro, Quia. *Enī, vel Nam. l. Quia.*

Hac, illac, extra, intra, æqui boni: *optimus maximus*; *vtifrui*: *dare legare*, subaudi, Et. Vide Adria Card. *Et. l. Atq;.*

Non solum elegans, sed facetus, subaudi, sed etiam. Vide, Non. *Etiam.*

Ouid. *Hunc quoque siderea qui temperat omnia luce Cepit amor Solem, Solis referamus amores*, id est, Solis igitur. Terent. *Hac non successit, alia aggrediemur via*. *Igitur, vel Ergo.*

Faciam vt iubes, subaudi, ita vel sic. Horat. *Vt tu Fortunam, sic nos te Celse feremus*. Plaut. *Vt velis esse me, ita ero*. *Ita.*

Hic acriter aduertendum est, non posse in oratione poni, *Ita*, vel *sic*, quin continuo subaudiatur, *vt*, vel *uti*: nec item posse poni, *Vt*, cui non respondeat, *Ita*, vel *Sic*. Virg. 4. Geor. *Vt binæ regum facies, ita corpora gentis*.

gentis. In illis porro tritis; *Ita Neptuno uisum est*: *Sic uisum Superis*: *Sic fatur*: *Ita fatur*, etiam deest, *vt*, quasi dicas, Ita fatur, vt diximus, aut dicemus. Item quum precamur; *Sic tibi sit felix iter*. Martial. lib.7. *Sic me fronte legat dominus Faustine, serena*, cæt. *Vt mea nec iuste*.

Magis, vel Potius. Plaut. *Tacita semper bona est mulier, quam loquens*, id est, magis bona. Liu.3. *Claudij oratio fuit precibus, quam iurgio, similis*. Sæpe Græcis deest, μᾶλλον, id est, magis: vnde illa, *Bonum est confidere in domino, quàm in principibus*. Terent. *Si quisquam est, qui placere se studeat bonis, quàm plurimis*, id est, bonis potius, quam plurimis, id est, malis. Tacitus 4. Ann. *Agrippa claris maioribus, quam vetustis*: Idem 1. Ann. *Et pacem, quam bellum probabam*. Plaut. Menech. Scen. Nimis. *Quibus vidua viuā, quam tuos mores perferam*. Vide Prius.

Ne. *Caue cadas, caue faxit*, supple, ne. vnde fallitur Valla, & alij. Cic. *Nonne caueam, ne scelus faciam*. Plaut. *Tu caue, quadraginta accepisse hinc ne neges*. Terent *Etiam caues, ne videat te aliquis*. Vide, Vt.

Neque. *Neque Cicero hoc mihi persuaderet*, subaudi, *neq; quisquam alius*: nam, vt in pro Scauro ait Asconius; *Neque est coniunctio disiunctiua, & semper postulat vt rursus inferatur; vt, Neque hoc, neque illud*: addit mox; *Neque ignoro, aliquando hoc verbum, vt vel, semel poni*. Cicero pro Scauro; *Ac neq; Aquilius illius Crassi factum potuit imitari*. vbi subauditur, neque quisquam alius. Vide, *Vel*.

Non. Post, *Non modo, Non solum, Non tantum*, dum Oratio dubia non sit, deest, *Non*, vt si dicas; *Alexander non modo parcus, sed etiam fuit liberalis*, id est, non modo non parcus. Cic. 1. Catil. *Vt iam ista non modo*

modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ videantur: Ibid. *Sed ita vt non modo ciuitas, sed ne vicini quidem proximi sentiant*: Idem Orat. *Nam si, vt in epularum apparatu, non se parcum solum, sed etiam elegantem videri volet*: lib. 10. Att. epist. 7. *Regnū non modo Romano homini, sed ne Persæ quidē cuiquam tolerabile*: Idem 1. Orator. *Neq; solum in scientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit*: & 1. Tusc. *Mortuorum non modo vitæ commodis, sed ne vita quidem ipsa quisquam caret.* Varro lib. 8. ling. Lat. *Dicam de vniuersa analogia, cur non modo videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in vsu quodammodo sequenda.* Latius hæc Muretus lib. 10. cap. 7. variarum. Accipe rursus testimonia integræ locutionis. Cicer. de Senect. *Quia non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis est*: Ibid. *Nec solum non molesta, sed etiam iucunda*: Ibid. *Sed videtis, vt senectus non modo languida, atque iners non sit, verum etiam operosa, & semper agens aliquid, & moliens*: Idem pro Cœl. *In quo non modo crimen non hærebat, sed vix diserti adolescentis cohærebat oratio*: Idem pro Deiot. *Non modo tibi non succenset, verum omnem tranquillitatem*, &c. Idem 3. Philip. *vt non modo non cohærentia inter se diceres, sed maximè disiuncta atque contraria.* Nec tibi ego autor sum, vt semper post, nō modo, non solum, non tantū, suppleas negationem: nam sensu integro poteris dicere; *Non solum diues est, sed etiam doctus.* Cicer. Pro Planc. *Manlium non solum ignobilem, verum sine virtute, sine ingenio.* Hæc verius quam Valla lib. 3. cap. 27. *Non solum.*
Quintil. *Quum Ciceroni dormitare interim Demosthenis oratio, verum etiam Homerus ipse videatur*; subaudi non solum. Cicer. *Vrget ille quidem & Philotimus,*

lotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso.

Olim. Horat. in Arte. *Tibia, non vt nunc orichalco vincta, tubæque æmula: sed,* &c. id est, Tibia olim non erat vt nunc.

Post. Liuius; *Quadringentesimo anno quam Vrbs Roma condita erat*, id est, postquam: Idem; *Is duodecimo die quam conscenderat nauem, Phalaram tenuit*: Idem; *Anno tricesimo altero quàm Roma condita erat*: Idem; *Altera die, quàm à Brundusio soluit.* Cicer. Terent. *Postridie intellexi quam à vobis discessi.*

Prius. Sæpè deest particula, *Prius*, ante vocem *Quam*. Terent. Eunuc. *Omnia experiri, quam armis sapientē decet.* sed ibi legitur nunc, *Omnia prius*. Plaut. Amphit. *Grauidam ego illam hic reliqui, quam abeo*. Ita legit Ianus Gulielmus in quæst. Idem Plaut. Trinum. *Confit cito, quam si tu obijcias formicis papauerem*. Vide Magis.

Quàm. Terent. Adelph. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, id est plusquàm. Varro Rusti. *Non minores oportet iniri bimas, vt trimæ pariant*, id est, quàm bimas: Idem; *Videndum ne sint minores trimæ; maiores decem annorum*: Idem 2. rust. 2. in fine; *Non minus habemus in centenas oues hirtas, singulos homines; in pellitas, binos*, pro, non minus quam singulos, quam binos. Terent. Eunu. *Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis*, id est, plus quam satis sit, vt notat Quintil. quamuis Donato videatur pleonasmus idem: Ibid. *Plus millies audiui.* Plin. lib. 10. *Plus vicena quina oua incubanda subijci vetant.* Liuius; *Capta amplius duo millia hominum, minus duo millia circa muros cæsa.* Pro Rosc. comœd. *Amplius sunt sex:* Ibid. *Amplius triennium est*: Ibid. *Triennium amplius in aduersarijs iacere pateris.* Plaut. Epid. *Plus iam*

sum

sum libera quinquennium.

Deest &, *Quàm*, post aliqua comparatiua. Virg. *Tristior, ac lacrymis oculos suffusa.* & ; *Faciam te certiorem*, subaudi quàm antea eras. Nec audiendus est Quintilianus, & alij, qui putant, comparatiuum posse accipi pro positiuo. Terent. *Liberius viuendi fuit potestas*, supple quam antea. *Quam antè.*

Docent Grammatici, quasdam esse comparationes obliquas, vel improprias; vt, *ditior opinione, tristior solito, cogitatione citius, calceus maior pede.* Sed in his, & similibus crediderim deesse, *Quam pro.* Cic. 13. Philip. *Plus etiam quam pro virili parte obligatum puto.* Liuius lib. 10. Dec. 3. *Pluribus ignibus quam pro numero manentium factis*: Idem lib. 5. decad. 3. *Maior quam pro numero hominum editur pugna.* Q. Curtius lib. 5. *Ventus maiorem quam pro flatu sonum, edebat.* Integre itaque dicemus; vestis maior est quam pro corpore calceus laxior est quam pro pede, vel quam præ pede. *Quam pro.*

Particula, *Tamen*, aduersantem aliam desiderat. Cicer. pro Arch. *Qui sedulitatem mali poetæ duxerit, aliquo tamen præmio dignam*, id est, quamuis mali: idem in epistol. *Tamen à malitia non discedis.* Valla lib. 2. cap. 4. Vide Tamen. *Quamquam.*

Horat. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpres*, id est, quasi fidus; hoc enim est officium fidi interpretis, vt verbum verbo reddat: Idem; *vixisset canis immundus*, id est, quasi, tanquam, seu, veluti canis. Vide Tanquam. *Quasi.*

Catul. in Phasello; *Læua, siue dextera*, pro, siue læua, siue dextra. Horat. *Cantamus vacui, siue quid vrimur*: Idem; *Quo non arbiter Adriæ maior, tollere seu ponere vult freta*: Idem; *Et Stenelus sciens* *Siue.*

sciens pugnæ, siue opus est imperitare equis. Propert. 2. eleg. 26. *Seu mare per longum mea cogitet ire puella, Hanc sequar, & fidos vna aget aura duos.* Vbi *seu*, semel tantum ponitur, & significat, *etiam*, sicut *vel*, semel positum. Vide, *Vel*.

Sed. Horat. *Qui fit Mæcenas, vt nemo sua sorte contentus viuat, laudet diuersa sequentes,* pro, sed laudet: Idem; *Multis ille quidem flebilis occidit, nulli flebilior quàm tibi Vergili,* pro, sed nulli: Idem in Arte; *Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis speret idem, sudet multum, frustraque laboret, ausus idem.* pro, sed sudet.

Si. Horat. *Decies centena dedisses huic parco,* subaudi, si dedisses. Catullus; *Vtor tam bene, quam mihi pararim,* subaudi, *Si.* Plaut. Pseud. *Si mihi dare vis pecuniam, magis erit soluta, quam ipsi dederis,* pro, quam si. Lucret. *Scipio ossa dedit terræ, proinde ac famul infimus esset,* pro, ac si: Idem lib. 6. *Vbi se quisque videbat Implicitum morbo, morti damnatus vt esset.* pro, vt si esset damnatus. Cicer. parad. *Poscit, dandum; eijcit, abeundum; minatur, extimescendum,* id est, si poscit. Terent. *Negat quis, nego; ait, aio:* Idē Phorm. *vnum cognoris, omnes noueris:* Idem Heaut. *Rectum est, ego vt faciam, non vt deterream,* id est, si rectum est vt ego itidem faciam; si non est, vt te deterream: sic enim ego ante Faernum dispunxi. Horat. 1. carm. *Sapias, vina liques,* id est, si sapies.

Sic. Horat. epist. 18. *Vt matrona meretrici dispar erit, atque discolor, infido scurræ distabit amicus,* id est, sic infido: Idem Saty. 1. *Diues, vt metiretur nummos,* id est, sic diues, vel ita diues, vt infra; *ita sordidus, vt se,* &c.

Tamen. Terent. Adelph. *Quanquam est scelestus, non committet*

mittet

mittet hodie iterum vt vapulet,id eſt,nõ tamen committet. Virgil. *Quod cum me ſæpe rogaret, Non tulit Antigenes, & erat tum dignus amari*, pro, & tamen erat.

Apud Horatium, & Virgil. ſæpè, & elegantiſſimè deeſt, *Tanquam*, vel *quaſi*. Virgil. 1. Æn. *Ipſe ignotus, egens Libyæ deſerta peragro*. Vbi Seruius; *Deeſt*, Quaſi: *nam contrarium eſt, quod paulo priùs de ſe dixerat Aeneas*; Fama ſuper æthera notus. *Facit autem hoc frequenter Virgilius, vt hanc particulam ſubtrahat*; *vt*, Medias inter cædes exſultat Amazon, *pro, quaſi Amazon: nam Camilla Volſca fuit*. Horat. Oda 7. lib. 1. *Sic tu ſapiens finire memento triſtitiam:* epiſt. 2. lib. 1. *Quæ ſi cum ſocijs ſtultus, cupiduſque bibiſſet*, id eſt, tanquam ſtultus; Vlyſſes enim non dicitur ſtultus: Ode 26. lib. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ particulam dare*, id eſt, tanquam malignus: Ode. 13. libro 4. *Ludiſque, & bibis impudens:* epiſt. 15. lib. 1. *Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ*, id eſt, tanquam iuuenem; nam ſenex erat. Lib. 1. epiſt. 2. *Viuẽdi qui rectè prorogat horã, Ruſticus expectat dum defluit amnis*, id eſt, tanquam ruſticus. Vide, Quaſi. Tanquã

Vel, particula ſæpè ſubticetur, vt diximus in particula, *Aut*. Sed aliud habet etiam elegantioris conſiderationis: nam quum dicis; *vel ſtultus hæc intelligeret: vel Priamo miſeranda manus*, deeſt aliud, *vel*, vt ſit; vel Priamo, vel alijs hoſtibus. Scio Donatum accipere, *Vel*, pro, *Etiam*. Budæus in commentarijs exponit pro, *Nam*. Donatus rurſus in Phormio, pro, *Saltem*. Ego vero, cui vnius vocis vnica ſemper eſt ſignificatio, ſemper diſiungentem particulam aſſero, & alterum, *Vel*, deeſſe confirmo. Hoc præclare eli- Vel.

cies ex Persio Saty. 1. *Nemo hercule, inquit, leget hæc vel duo, uel.* Terent. Eun. *Hanc tu mihi uel ui, vel clam, vel precariò fac tradas.* Tolle hinc duo, *vel,* & remanebit Donati expositio, pro, *Etiam.* Cicer. Q. Fratri; *Sunt ista quidem vel magna, uel potius maxima.* tolle alterum membrum, vt in sequentibus. Propert. 2. eleg. 3. *Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles, Vel Priamus.* Si tollas duo postremi verba, videbatur *Vel,* significare, *Etiam.* Plaut. Merc. a. 2. s. 2. *Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca digitum, uel aurem, uel nasum, vel labrum, non me mouebo, nec secari sentiam:* & Pseud. a. 1. s. 1. *Tuum tangam patrem.* CA. *uerum si potes, pietatis causa, uel etiam matrem quoque.* Horat. in Arte; *Multa senem circumueniunt incommoda; uel quòd quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet uti; uel quòd res omnes timidè, gelideque ministrat:* Idem lib. 3. Ode 24. *Vel nos in Capitolium, quo clamor uocat, & turba fauentium; uel nos in mare proximum gemmas mittamus:* ibidem Ode. 29. *Cras uel atra nube polum pater occupato, uel sole puro.* Itaque particula, *Vel,* sola poni non potest, nisi aliud, *Vel* intelligatur. Vide, Siue, & Neque.

Verò. Quintil. *Pro patre mori possum,* deest, *uero,* vel *autem.* Terent. *Traditus sum mulieri, illa illico ubi me accepit,* &c. Cicer. *Hæc morum uitia sunt, non senectutis.*

Vsque. Horat. *Ad unguem factus homo,* pro, vsque ad vnguem. Virgil. *Si non exosus ad unum Troianos,* & *ad unum omnes occidit.*

Vt. Terent. Heaut. *Eius anus causa, opinor, quæ erat mortua,* id est, vt opinior. Cic. Tusc. *Niobe fingitur lapidea, propter æternum, credo, in luctu silentium.*

Deest,

Deest &, *Vt*, in illis; *Volo facias, nolo dicas, velim desinas, rescribas ad omnia rogamus:* & in illis; *Sine veniat, sine faciat.* Terent. Eun. *Sine vt veniat.* Deest etiam, *Vt*, in hoc Terentij, Eunuc. a. 2. s. 2. *Næ tu istas faxo calcibus frustra insultabis.* Prisci enim, *Vt*, promiscue cum indicatiuis, & subiunctiuis verbis, quæ vocant, iungere solebant, cum aliud nihil significet, quam, *Quomodo*. Itaq; apud eundem Terent. legimus; *Iam faxo hic erit.* Et Plaut. Epid. a. 1. sc. 2. *Iam faxo hic aderit:* Idem Cas. a. 5. s. 2. *Faciam cauebunt qui audierint;* Et Epid. a. 5. s. 2. *Ego faxo scies hoc ita esse.* In his deest, *Vt*, quod exprimitur Asin. a. 5. s. 2. *Faxo vt scias, quid periculi sit*, id est, ita faciam, quo modo scies, vel scias: Pœn. a. 5. s. 3. *Ego faxo hospitium hoc leuiter laudabitis*, id est, ad eum modum faciam hospitium, ad quem modum vos leuiter illud laudetis, vel laudabitis: Bacch. a. 3. s. 4. *Ego faxo haud dicet nactam quem derideat:* & a. 4. s. 8. *Faxo se haud dicat nactam, quem derideat:* Amph. a. 5. sc. 1. *Magis iam faxo mira dices:* Rud. a. 5. s. 2. *Iam faxo exibit senex.*

Horat. 2. Serm. *Ne faciam, inquis omnino versus*, id est, vt ne faciam. Malè Adrianus Cardinalis docet, *vt ne*, idem esse quod, *ne*. Imo semper in his formis, caue ne dicas; moneo ne facias; da operam ne veniat, deest, *Vt*. Cicer. 3. Verr. *impetrant, vt ne irent:* ad Q. Fratrem lib. 3. *opera datur, vt iudicia ne fiant:* Idem Bruto lib. 13. *Vt ne quid meorum tibi esset ignotum animaduerte operam dare.* Terent. Hecyr. *Nempe ea causa, vt ne id fiat palam:* Idem Andr. *Principio, vt ne ducas.* Itaq; dicimus eodem sensu; *caue cadas, caue ne cadas, caue vt ne cadas.* *Vt, ante, ne.*

Catull. *Tecum ludere sicut ipsa possem*, supple, vtinam. Virg. *Troum arma secutum Obruerent Rutuli*, *Vtinā.*

Ouid. in epist. *Me quoque qua fratrem mactaßes improbe claua*. Tibul. *Tunc mihi vita foret*. Sic, in, *Peream si, Dispeream nisi*, Subauditur, Vtinam.

De Zeugmate.

Zeugma, id est, iugatio, vel connexio, quam Fabius Synezeugmenon appellat, est, in qua vnum ad verbum plures sententiæ referuntur, quarum vnaquæq; desideraret illud, si sola poneretur; vt, *socijs, & rege recepto*: *Vtinam, aut hic surdus, aut hæc facta sit*: *Aquilæ volauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente*. Hoc exemplum, & alia quæ subijciam, putarunt Grammatici, esse figuræ prolepseos, quia esset generis, & speciei: sed ineptè, & contra Quintilianum, qui semper putauit esse Synezeugmenon, quoties vox posita in vna oratione, in cæteris desideratur; vt, *Aquilarum alia volauit ab oriente, alia ab occidente*; vel, *Aquilæ volauerunt, alia ab oriente, alia ab occidente*. Nec verum omnino est, quod præcipiunt, in huiusmodi formis debere nos genitiuo partitionis semper vti: nam Cicero per nominatiuum locutus est, dicens; *Bestiæ aliæ mares, aliæ fœminæ*: idẽ; *Homines, posteaquam reus factus est, alij redditi, alij etiam nunc retinentur*. Cæsar 3. Ciuili; *Tabulæ testamenti, vnæ per legatos eius Romam erant allatę, alteræ Alexandrię*, &c. Liuius Decad. 3. lib. 4. *multitudo, pars procurrit in vias; pars, in ædium vestibulis stat; pars ex tectis, fenestrisque prospectant*. Hæc tamen more græco dicta censet Budæus, in commentarijs. Hæc de grammaticorum prolepsi. Idem illi ineptè diuiserunt Zeugma, in prozeugma, mesozeugma, hypozeugma: nam semper quocunque modo ponatur

verbum, Zeugma erit. Iidem præcipiunt, verbum, vel adiectiuum semper debere cum propinquiore conuenire; vt, *socijs, & rege recepto*. Ego vero asſero contra Budæum, & alios, rectiſſimè ſcripſiſſe Lucanum; *Leges, & plebliſcita coacta*. Horat. *O noctes, cœnæq: Deum, quibus ipſe, meique Ante larem proprium veſcor*. Liuius lib. 1. *Ego, populuſque Romanus, populis priſcorum Latinorum bellū indico, facioq;* Statius lib. 7. *Iura, fidem, ac Superos vna calcata rapina*. poteris & hoc ad Syllepſin referre. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. *Pedes eius præciſos, & caput, & manus in ciſtam, chlamyde opertos, pro munere natalitio matri miſit*. Plancus Ciceroni; *Amor tuus, ac iudicium de me, vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie ſit allaturus, non facile dixerim*. Cicer. 2. natur. *Quinetiam vites à caulibus, braſſiciſque, ſi propè ſati ſint, vt à peſtiferis, & nocentibus refugere dicuntur, nec eos vlla ex parte contingere*. Liuius lib. 5. *Gens eſt, cui natura corpora, animoſque magis magna, quam firma dederit*. Iulius Obſequens de prodigijs; *Cœlum, ac terra ardere viſum*. Gellius lib. 8. *Philippi vim, atque arma, toti Græciæ cauendam, metuendamque, Demoſthenis orationes notificant*. Saluſt. *At ingenij egregia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt*. Homerus. 2. Iliad. *At veſtræ vxores, & pignora neſcia fraudis, ſub tectis reſident ſolæ*. Quod malè adducit Linac.

Eleganter deſideratur idem verbum, ſed in alia ſignificatione; vt, *tu colis barbam, ille patrem*: *Nero ſuſtulit matrem, vt Aeneas patrem*. Iuſtinus; *Prouolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, ſed vt Darij corpus ſepeliant, dilationem mortis deprecantur*: Idem; *Egregius adoleſcens, & cædem patris, & necem*

fra-

fratris, & se ab insidijs Artabani vindicauit. Ouidius: *Pariterque ipsosque, nefasque Sustulit.*

Sæpè plures orationes vno verbo claudi videntur, sed ad verum sensum aliud supplendum est. Virgil. *Sacra manu, victosque Deos, paruumq; nepotem Ipse trahit*, verbum, *trahit*, non rectè referas ad superiora, sed deest, *fert*, vel *portat*: Idem; *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, fortunam ex alijs.* vbi Seruius, deest, *opta*. Plaut. Mostell. *Ille quidem haud negat. Th. Imo ædepol negat profectò, neq; se has ædes vendidiße*, subaudi, affirmat, vel iurat. Sallust. Iugurt. *Non enim regnum, sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has, quæ me premunt, ærumnas cum anima simul amisisti*, &c. Horat. *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem, persæpe velut qui Iunonis sacra ferret*, subaudi, incedebat.

De Pleonasmo.

Pleonasmos, seu Parelcon fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur; vt, *Adesdum, Iterndum eadem ista mihi, Quoad eius fieri potest, Nusquam gentium, Vbique locorum:* quamuis in his genitiuis poterit esse Ellipsis nominis. Propriè dicitur Pleonasmus, quum additur nominibus comparantibus aduerbium, *Magis*. Virgil. Culice; *Quis magis optato queat esse beatior æuo?* Ouidius, siue is Lucanus est, ad Pisonem; *Quodq; magis dono fuerit pretiosior omni*. Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam vllus Cinædus*: Ibid. *Neq; cui plus amplius malefaciam*: Idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis maiores nugas egerit*: Idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius*: Idem Stich. *Imo enim hic magis est dulcius*: Idem Bacchi.

Magis

Magis amiciorem. Hinc illud in sacris, quod imperiti damnant; *Magis pluris est vos*. Iulius Ruffinianus Rhetor, Pleonasmum vocat, *viuere vitam*, *Pugnare pugnam*, *seruire seruitutem*, *nocere noxam*, *Furere furorem*. Cui facile assentior, dum ne credat, Pleonasmum esse, *Longam vitam viuere*, *& hunc furere furorem*: nam vt, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *his oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoq; Superlatiuis ad augens particula. Columella; *Aois, si sæuit, maximè pessima est*. Sic dixit Horat. *Græcorum longè doctissimus*.

De Syllepsi.

CONcordia vocum versatur in generibus, numeris, & casibus; at vero discordia casuum ferri non potest, sed in generibus, & numeris tantum, quæ per syllepsin excusatur.

Syllepsis, idest, conceptio fit, quoties generibus, aut numeris videntur voces discrepare.

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, & aliud concipimus. Cicer. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas &c.* Plaut. prolog. Pœn. *Scortum exoletum ne quis in proscænio sedeat*, pro, ne quis cinædus exoletus: nisi tamen, *Quis*, priscè, omnium generum fuisse dicamus. Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus altis puluerulentus equis furit*. Liuius lib. 10. *Capita coniurationis virgis cæsi*: Idem; *Latium, Capuaque agro multati*: idem; *Samnitum cæsi duo millia trecenta*. Florus; *Duo millia electi, qui mori iuberentur*. Curtius; *duo millia crucibus affixi*. Et in sacris; *Duodecim millia signati*, quod Valla ineptè carpit. In relatiuis quoque genus videtur discrepare. Terent. *vbi*

illic

illic scelus est, qui me perdidit: idem; *Dij illum senium perdant, qui me hodie remoratus est*: idem; *Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini obtrudi potest, &c.* Est & Syllepsis, vt quibusdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipsa præfinit; vt, *Talpæ cæci*, & *timidi damæ*, *canis fœta*, *boues meas*, *elephantus grauida*, *noua miles*, *& multa* huiusmodi. sed ego ad Ellipsin refero. Catull. ad Manlium; *Nec tantum niueo gauisa est vlla columbo compar*. Vide, Fœmina.

Syllepsis numeri est, cum ex singulari plurale concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in frusta secant*. Ouid. *Pars volucres factæ*. Teren. *Aperite aliquis*. Sallust. *Cæpere se quisq; magis extollere*. Virgil. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Et in sacris; *Alter alterius onera portate*. Terent. *Eunuchū dixti velle te, quia solæ his vtuntur reginæ*; Idē Heaut. *Nam parentum iniuriæ vniusmodi fermè sunt, paulò qui est homo tolerabilis*. Boetius; *Nil infelicius homine, quos morsus muscarum necat*. Est & syllepsis numeri, quum plura singularia feruntur in pluralem, suppositi dignitate seruata; vt, *ego & tu valemus*; *ego & vos sedemus*; *tu & pater iubetis*.

Syllepsis per genera, & numeros simul talis est, Sallust. *Pars in carcerem acti, pars bestijs obiecti*. Liuius; *Maxima pars ab equitibus in flumen acti*: idem; *Pars per vrbes dilapsi*: Idem; *Tunc enim verò omnis ætas currere obuij*. Virgil. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi*: Idem; *Pars mersi tenuere ratem*. Statius lib. 7. *Subeunt Tegeæa iuuentus Auxilio tardi*.

Est & audacior quædam Syllepsis numeri, quum vnus tantum casus, sexto comitatus fertur in pluralē: vt

vt si dicas; *Muta cum liquida ancipitem reddunt præcedentem vocalem*. Ouid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati*: Idem Metam.1. *Littora cum plausu clamor, superasque Deorum impleuere domos*: Idem.2. Metamor. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone siccat*. Virg. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Terentius Heaut. *Syrus cum illo uestro consusurrāt*. Virg.2. Æneid. *Diuellimur inde, Iphitus, & Pelias mecum*. Curtius lib.4. *Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora uincti traduntur*.

Quemadmodum in Syllepsi numerorum, ad nomen primæ personæ recurrimus, deinde ad secundę, quia digniora sunt; ita in Syllepsi generis, ad masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent. *Quam pridem pater mihi, & mater mortui essent*. Ouid. in Fast. *Mulciberi capti, Marsque, Venusque dolis*: ibidē; *Iane fac æternos pacem, paciique ministros*. Potest & hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cæsosq; reportant Almonem puerum, fœdatique ora Galesi*. Plini.lib.17.cap.11. *Seriores supradictis, narcissus, & lilium*. Liui.libr.7. Maced. *Decem ingenui, decem uirgines, patrimi omnes, matrimique ad id sacrificium adhibiti*. Cic.1. Officiorum; *Propter summam & doctoris autoritatem, & urbis; quorum alter te scientia augere potest, altera exēplis*: Idem de senectute; *Quod si hæc apparent in bestijs, uolucribus, agrestibus, natantibus, suibus, cicuribus, feris, primum se ut ipsi diligant*, &c. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, armenta, uiros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere uitas.

Dicunt, Grammatici, genus neutrum concipere cætera, dum non sint verè masculina; vt, *virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt*. Sed id falsò docetur,

cetur : nec enim hic Syllepsis est, sed Ellipsis; deest enim, *negotia,* græcè *Pragmata.* quasi vero in proprijs masculinis id fieri non possit : nam recte dicas; *pater tibi, & mater sunt vilia, præ lucro.* Tacitus lib. 5. *Parentes, liberos, fratres vilia habere.* Solinus; *polypus, & Chamæleon glabra sunt.* Ouid. *Classe, virisque potens, per quæ fera bella geruntur.* Cicer. l. Tuscul. *Dic quæso, num te illa terrent, triceps apud inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transuectio Acherontis, mento summam aquam attingens siti enectus Tātalus.* Sallust. *Præterea diuitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt.* Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum.* Cicer. l. Diuin. *Annus salubris, & pestilens contraria,* supple, negotia, id est, res contrariæ.

De Hyperbato, & eius partibus.

Hyperbasis, siue *hyperbaton*, est verbi transgressio, & ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

Anastrophe, est dictionum peræposterus ordo; vt, *mecum, tecum, secum, quibus de rebus, interest mea, adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cicer. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita, vel coniuncta dictio diuiditur; vt, *Septemq; triones*; *maximo te orabat opere.* Horat. *Quo me cunq; rapit tempestas, deferor hospes.* Virgil. *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum.*

Parenthesis, est sensus, sermoni, antequam absoluatur, interiectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (breuis est, via) pasce capellas.*

Synchysis, est ordo dictionum confusior; vt, *Quinqua-*

quaginta, vbi erant centum inde occidit Achilles. ordo est, vbi erant centum, inde occidit quinquaginta. Multus in hac figura est Horatius, vt in arte; *Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Delphinum siluis appingit*, id est, Delphinum siluis appingit prodigialiter: Ibidem; *Chorusque turpiter obticuit sublato iure nocendi*. Odo est, & chorus obticuit, sublato iure nocendi turpiter. Hæc ex Porphyrione: Idem Horatius; *Et malè laxus in pede calceus hæret*, pro, malè hæret: Idem in Odis; *Inultus vt flebo puer*: Idem, 1. Sermon. *Vbi sedulus hospes penè macros arsit dum turdos versat in igne*: Idem; *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem*, id est, currebat velut fugiens hostem: & Satyra. 1. *At hunc liberta securi diuisit medium fortissima Tyndaridarum*. Ordo, liberta fortissima dimisit hunc medium securi Tyndaridarum. quem locum ego nostris temporibus ex Sophoclis Electra primus animaduerti: & Satyr. 4. *Ac veluti te Iudæi cogemus in hanc concedere turbam*, id est, cogemus te veluti Iudæi, subaudi, cogunt.

Anacoluthon, id est, inconsequens, proximè accedit ad Solœcismum: sed magis Rhetorum est. Terent. Eunu. *Cur ego in his te conspicor regionibus*? Th. *vobis fretus*. Cic. pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum se, ac beatum putaret, atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoq; carmen compositum est*. Terent. Hecyr. *Nam omnes nos, quibus est alicundè aliquis obiectus labor, omne quod est, interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est*. Donatus hic aliquid deesse affirmat, mihi videtur deesse κατα, idest, *circa*.

De Hellenismo, siue Antiptosi.

HEllenismum, siue Græcam constructionem nominamus, quoties auctores sic græcissant, vt latina norma defendi nequeant. Hellenismum in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hęc sola latinos canones excedere videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemuis casum pro alio posse poni; vt, *venit in mentem illius diei*. pro, ille Dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non rarò è duobus casibus, si se mutuò respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adiungunt, ita vt alter ab altero trahatur; vt, περὶ λόγων ὧν ἔλεξα, id est, De verbis quibus dixi, pro, quæ: χρῶ μαι οἷς ἔχω βιβλίοις, id est, *vtor quibus habeo libris*, pro, quos. Huc potest referri illud ex Pandectis lib. 30. l. 114 §. *Diui Seuerus, & Antoninus rescripserunt, eos qui.* &c. Lego, *ij qui.* pro, eorum qui. Exodi capit. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ θεὸς σου δίδωσι σοὶ, id est, In solo terræ bonæ, cuius Dominus dabit tibi, pro quã. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ ὅρκου ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ, idest, *vt memor esset testamenti sui sancti, iusiurandum quod iurauit ad Abraham*, pro, iurisiurandi, quod: Lucæ capit. 21. εἶπε ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λιθὸς ἐπὶ λίθῳ, id est, *Dixit, Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem*, pro, ex his, vel horum. Demosthenes; ἐκ τῶν

ἐπισ-

ἐπιστολῶν, τῶν ἐκείνου μάθεσθαι, ὧν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε, id eſt, *ex epiſtolis eius cognoſcetis, quibus in Peloponneſum miſit*, pro, quas. Luceius ad Ciceronem lib. 5. epiſt. *Quum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueuiſti*, pro, quæ. Liu. 1. *Raptim quibus quiſq; poterat, elatis exibant*: Ibid. *Mitteret cum imperio quem ipſi videretur*, pro, eum qui. Cic. *Conſulibus Senatus permiſit, vt his rebus legem, quam ipſis videretur, dicerent*. Plaut. Curc. *Sed iſtum, quem quæris, ego ſum*: Idem Amphi. *Naucratem, quem conuenire volui, in naui non erat*: Idem Aulul. *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego ſolus ſupero*: alij emendarunt, Picos: Ibid. *Quaſi pueri, qui nare diſcunt, ſcirpea inducitur ratis*. quidam legunt, *pueris*. Horat. 1. Ser. *Occurrunt animæ, quales nec candidiores terra tulit*, pro, qualibus. quod non intellexit Lambinus: idem epod. 5. *Nardo perunctum, quale non perfectius meæ laborauerunt manus*, pro, quali. hoc quoque ignorauit Lambinus. Huius generis ſunt illa: *Non vacat mihi eſſe ſecuro*. Martial. *Nobis non licet eſſe tam diſertis*, pro, diſertos: ſicut Cic. *Ciui Romano licet eſſe Gaditanum*.

Trahitur etiam caſus inter duo verba, à non ſuo verbo. Plaut. Amphi. *Atq; ego te faciam, vt miſer ſis*: Idem Pſeud. *Satis ſi hanc hodie mulierem efficio vt tua ſit*: Ibid. *Eia, ſcimus nos quidem te qualis ſis*: Idem Aulul. *Sed ſeruum meum Strophilum miror vbi ſit*: Ibid. *Nimis herclè illum coruum ad me veniat velim*. Cic. Q. Fratr. *Hæc me vt confidam faciunt*. Terent. Adelph. *Illum vt viuat optant*, pro, optant vt ille viuat: Idem Phorm. *Metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti*, pro, Metuo ne leno ſuat: Idem Eunuch. *Hanc metui ne me criminaretur tibi*; Ibid. *Metuo fratrem ne intus*

fiet, pro, fratet: nam ſequitur, *Pater autem ne rure redierit*: Idem Heaut. *Atque iſtud quicquid eſt, fac me, vt ſciam*.

Trahitur etiam per Helleniſmum, genus à genere; vt ſi dicas, *vidi templum, quale eſt mons*, pro, qualis. Horat. Epod. 8. *Sed incitat me pectus, & mammæ putres, equina quales vbera*, id eſt, qualia: vnde illa trita; *eſt ſtella, qui Mars dicitur*: *Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Virgil. *Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat Limes agro poſitus*. Hæc enim Græca ſunt.

Cupio eſſe clemens, Laboras videri doctus, ita tritus eſt Helleniſmus, vt Grammatici Latini regulam conſtituerint, quam non intelligunt. Regula vera eſt, vt ſemper poſt huiuſmodi infinita ſequatur accuſatiuus; vt, *cupio dici doctum*; ratio eſt, quia ſemper accuſatiuus pręcedit expreſſus, aut ſubintellectus: ſed quia Græci non rarò ante infinitum collocant nominatiuũ, inde factum eſt, vt nominatiuus ſequatur. Græcè dicitur; *Aiunt rex hoc feciſſe, Dicunt tu eſſe diues*: vnde Latini dicunt, *Vis videri probus*, quaſi integrum eſſet; *Tu vis videri tu eſſe probus*. Hoc autem Græcè dictum eſſe, Budæus in Commentarijs, Muretus in Catullum, Lambinus in 2. Od. Horatij, adnotarunt. Sed nemo Græcam phraſin melius expreſſit, quam Ouid.

Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Vlyſſes,
Seu pius Aeneas eripuiſſe ferunt.

KATA. Sed nihil auidius arripuere Latini, quam Atticiſmum illum, vbi, Κατά ſubauditur; vt, *fractus membra: cætera Graius: albus dentes: panditur artus: purgor bilem: poſco te pacem; doceo te artes doceris artes: multa ſeſe incuſans: Latus vlnas duas: abfuit totum menſem: pendit libras centum*. De quibus formis in

Elli-

Ellipsi præpositionis, K A T A.

Præpositio E K, quæ genitiuum regit, ita passim desideratur apud Græcos, vt multi apud eos crediderint, verba aliqua genitiuum regere: dicunt enim; *Imperti me diuitiarum*: *arripuit illum pedis*: *gustauit mellis*: *audiuit musicæ*, & multa huiusmodi. Sed quis est tam hebes, qui non videat, illa Horatiana excedere Grammaticos Latinos canones? *Abstine irarum, calidæque rixæ*: *Desine mollium querelarum*: *Agrestium regnauit populorum*: *Lassus maris, & viarum, militiæque*; *Patiens pulueris, atque solis*; *Integer vitæ, scelerisque purus*; *Nec medici credis, nec curatoris egere*. Sic illa trita, *curarum plenus*; *implentur veteris Bacchi*; *securus amorum*; *vacuus laborum*: *diues agri*; *frugũ, pabulique lætus ager*, deest, E K, id est, de: nullum enim nomen adiectiuum, aut verbum Græcè, aut Latinè, regit genitiuum. Huc etiam illa referuntur: *vbique gentium*: *nusquam locorum*: *huc viciniæ*: *pridie, & postridie ludorum*.

EK.

Regula obseruatione digna.

DE ELLIPSI PRÆPOSItionis, κατὰ, *idest, Iuxta, vel secundum, vel per.*

ASserunt Grammatici, multa esse verba, quæ duos possint regere accusatiuos. hoc est falsissimum: nam in altero eorum deest præpositio Græca, κατὰ, idest *per*, vel *in*, vel iuxta, quæ in verbis actiuis, & passiuis, & participijs, & adiectiuis nominibus solet suppleri; vt, *Posco te pacem*: *frangitur mẽbra*; *fractus membra*; *cætera Graius*: *albus dentes*. Horat. *Docte sermones vtriusque linguæ*. Solet item

fratris, & se ab insidijs Artabani vindicauit. Ouidius: *Pariterque ipsosque, nefasque Sustulit.*

Sæpè plures orationes vno verbo claudi videntur, sed ad verum sensum aliud supplendum est. Virgil. *Sacra manu, victosque Deos, paruumq; nepotem Ipse trahit*. verbum, *trahit*, non rectè referas ad superiora, sed deest, *fert*, vel *portat*: Idem; *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, fortunam ex alijs*. vbi Seruius, deest, *opta*. Plaut. Mostell. *Ille quidem haud negat. Th. Imo ædepol negat profectò, neq; se has ædes vendidisse*, subaudi, affirmat, vel iurat. Sallust. Iugurt. *Non enim regnum, sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has, quæ me premunt, ærumnas cum anima simul amisisti*, &c. Horat. *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem, persæpe velut qui Iunonis sacra ferret*, subaudi, incedebat.

De Pleonasmo.

PLeonasmos, seu Parelcon fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur; vt, *Adesdum, Iterndum eadem ista mihi, Quoad eius fieri potest, Nusquam gentium, Vbique locorum:* quamuis in his genitiuis poterit esse Ellipsis nominis. Propriè dicitur Pleonasmus, quum additur nominibus comparantibus aduerbium, *Magis*. Virgil. Culice; *Quis magis optato queat esse beatior æuo*? Ouidius, siue is Lucanus est, ad Pisonem; *Quodq; magis dono fuerit pretiosior omni*. Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam vllus Cinædus*: Ibid. *Neq; cui plus amplius malefaciam*: Idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis maiores nugas egerit*: Idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius*: Idem Stich. *Imo enim hîc magis est dulcius*: Idem Bacchi.

Magis

Magis amiciorem. Hinc illud in sacris, quod imperiti damnant; *Magis pluris est vos*. Iulius Ruffinianus Rhetor. Pleonasmum vocat, *viuere vitam*, *Pugnare pugnam*, *seruire seruitutem*, *nocere noxam*, *Furere furorem*. Cui facile assentior, dum ne credam Pleonasmum esse, *Longam vitam viuere*, *& hunc furere furorem*: nam vt, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *bis oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoq; Superlatiuis ad augens particula. Columella; *Ouis, si senuit, maximè pessima est*. Sic dixit Horat, *Grauorum longè doctissimus*.

De Syllepsi.

CONcordia vocum versatur in generibus, numeris, & casibus; at vero discordia casuum fieri non potest, sed in generibus, & numeris tantum, quæ per syllepsin excusatur.

Syllepsis, idest, conceptio fit, quoties generibus, aut numeris videntur voces discrepare.

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, & aliud concipimus, Cicer. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas &c.* Plaut. prolog. Pœn. *Scortum exoletum ne quis in proscænio sedeat*, pro, ne quis cinædus exoletus: nisi tamen, *Quis*, priscè, omnium generum fuisse dicamus. Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus altis puluerulentus equis furit*. Liuius lib. 10. *Capita coniurationis virgis cæsi*: Idem; *Latium, Capuaque agro multati*: idem; *Samnitum cæsi duo millia trecenta*. Florus; *Duo millia electi, qui mori iuberentur*. Curtius; *duo millia crucibus affixi*. Et in sacris; *Duodecim millia signati*, quod Valla ineptè carpit. In relatiuis quoque genus videtur discrepare, Terent. *vbi*

illic scelus est, qui me perdidit: idem; *Dij illum senium perdant, qui me hodie remoratus est*: idem; *Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini obtrudi potest, &c.* Est & Syllepsis, vt quibusdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipsa præfinit; vt, *Talpæ cæci*, & *timidi damæ*, *canis feta*, *boues meas*, *elephantus grauida*, *noua miles*, *& multa* huiusmodi. sed ego ad Ellipsin refero. Catull. ad Manlium; *Nec tantum niueo gauisa est vlla columbo compar*. Vide, Fœmina.

Syllepsis numeri est, cum ex singulari plurale concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in frusta secant*. Ouid. *Pars volucres factæ*. Teren. *Aperite aliquis*. Sallust. *Cœpere se quisq; magis extollere*. Virgil. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Et in sacris; *Alter alterius onera portate*. Terent. *Eunuchũ dixti velle te, quia solæ his vtuntur reginæ*: Idẽ Heaut. *Nam parentum iniuriæ vniusmodi fermè sunt, paulò qui est homo tolerabilis*. Boetius; *Nil infelicius homine, quos morsus muscarum necat*. Est & syllepsis numeri, quum plura singularia feruntur in pluralem, suppositi dignitate seruata; vt, *ego & tu valemus; ego & vos sedemus*; *tu & pater iubetis*.

Syllepsis per genera, & numeros simul talis est; Sallust. *Pars in carcerem acti, pars bestijs obiecti*. Liuius; *Maxima pars ab equitibus in flumen acti*: idem; *Pars per vrbes dilapsi*: Idem; *Tunc enim verò omnis ætas currere obuij*. Virgil. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi*: idem; *Pars mersi tenuere ratem*. Statius lib. 7. *Subeunt Tegeæa iuuentus Auxilio tardi*.

Est & audacior quædam Syllepsis numeri, quum vnus tantum casus, sexto comitatus fertur in pluralẽ; vt

vt si dicas; *Muta cum liquida ancipitem reddunt præcedentem vocalem*. Ouid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati*: Idem Metam.1. *Littora cum plausu clamor, superasque Deorum impleuere domos*: Idem.2. Metamor. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone siccat*. Virg. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Terentius Heaut. *Syrus cum illo uestro consusurrāt*. Virg.2. Æneid. *Diuellimur inde, Iphitus, & Pelias mecum*. Curtius lib 4. *Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora uincti traduntur*.

Quemadmodum in Syllepsi numerorum, ad nomen primæ personæ recurrimus, deinde ad secundę, quia digniora sunt; ita in Syllepsi generis, ad masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent *Quam pridem pater mihi, & mater mortui essent*. Ouid. in Fast *Mulciberi capti, Marsque, Venusque dolis*: ibidē; *Ianefac æternos pacem, paciique ministros*. Potest & hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cęsosq; reportant Almonem puerum, fœdatique ora Galesi*. Plini.lib.17.cap.11. *Seriores supradictis, narcissus, & lilium*. Liui.libr.7. Maced. *Decem ingenui, decem uirgines, patrimi omnes, matrimique ad id sacrificium adhibiti*. Cic.1. Officiorum; *Propter summam & doctoris autoritatem, & urbis; quorum alter te scientia augere potest, altera exēplis*: Idem de senectute; *Quod si hæc apparent in bestijs, uolucribus, agrestibus, natantibus, suibus, cicuribus, feris, primum se ut ipsi diligant*, &c. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, armenta, uiros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere uitas.

Dicunt, Grammatici, genus neutrum concipere cætera, dum non sint verè masculina; vt, *virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt*. Sed id falsò doceturs

cetur : nec enim hic Syllepsis est, sed Ellipsis; deest enim, *negotia*, græcè *Pragmata*, quasi vero in proprijs masculinis id fieri non possit: nam recte dicas; *pater tibi, & mater sunt vilia, præ lucro.* Tacitus lib. 5. *Parentes, liberos, fratres vilia habere.* Solinus; *polypus, & Chamæleon glabra sunt.* Ouid. *Classe, virisque potens, per quæ fera bella geruntur.* Cicer. l. Tuscul. *Dic quæso, num te illa terrent, triceps apud inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transuectio Acherontis, mento summam aquam attingens siti enectus Tãtalus.* Sallust. *Præterea diuitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt.* Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum.* Cicer. l. Diuin. *Annus salubris, & pestilens contraria,* supple, negotia, id est, res contrariæ.

De Hyperbato, & eius partibus.

HYperbasis, siue *hyperbaton*, est verbi transgressio, & ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

Anastrophe, est dictionum peræposterus ordo; vt, *mecum, tecum, secum, quibus de rebus, interest mea, adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cicer. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita, vel coniuncta dictio diuiditur; vt, *Septemq; triones*; *maximo te orabat opere.* Horat. *Quo me cunq; rapit tempestas, deferor hospes.* Virgil. *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum.*

Parenthesis, est sensus, sermoni, antequam absoluatur, interiectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (breuis est, via) pasce capellas.*

Synchysis, est ordo dictionum confusior; vt, *Quinqua-*

quaginta, vbi erant centum inde occidit Achilles, ordo est, vbi erant centum, inde occidit quinquaginta. Multus in hac figura est Horatius, vt in arte; *Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Delphinum siluis appingit*, id est, Delphinum siluis appingit prodigialiter: Ibidem; *Chorusque turpiter obticuit sublato iure nocendi*. Odo est, & chorus obticuit, sublato iure nocendi turpiter. Hæc ex Porphyrione: Idem Horatius; *Et malè laxus in pede calceus hæret*, pro, malè hæret: Idem in Odis; *Inultus vt flebo puer*: Idem. 1. Sermon. *Vbi sedulus hospes penè macros arsit dum turdos versat in igne*: Idem; *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem*, id est, currebat velut fugiens hostem: & Satyra. 1. *At hunc liberta securi diuisit medium fortissima Tyndaridarum*. Ordo, liberta fortissima dimisit hunc medium securi Tyndaridarum. quem locum ego nostris temporibus ex Sophoclis Electra primus animaduerti: & Satyr. 4. *Ac veluti te Iudæi cogemus in hanc concedere turbam*, id est, cogemus te veluti Iudæi, subaudi, cogunt.

Anacoluthon, id est, inconsequens, proximè accedit ad Solœcismum: sed magis Rhetorum est. Terent. Eunu. *Cur ego in his te conspicor regionibus?* Th. *vobis fretus*. Cic. pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum se, ac beatum putaret, atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoq; carmen compositum est*. Terent. Hecyr. *Nam omnes nos, quibus est alicundè aliquis obiectus labor, omne quod est, interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est*. Donatus hic aliquid deesse affirmat. mihi videtur deesse κατα, idest, circa.

De Hellenismo, siue Antiptosi.

HEllenismum, siue Græcam constructionem nominamus, quoties auctores sic græcisant, vt latina norma defendi nequeant. Hellenismum in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hæc sola latinos canones excedere videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemuis casum pro alio posse poni; vt, *venit in mentem illius diei*, pro, ille Dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non rarò è duobus casibus, si se mutuò respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adiungunt, ita vt alter ab altero trahatur; vt, περὶ λόγων ὧν ἔλεξα, id est, De verbis quibus dixi, pro, quæ: χρῶμαι οἷς ἔχω βιβλίοις, id est, *vtor quibus habeo libris*, pro, quos. Huc potest referri illud ex Pandectis lib. 30. l. 114 §. *Diui Seuerus, & Antoninus rescripserunt, eos qui*, &c. Lego, *ij qui*, pro, eorum qui. Exodi capit. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ θεός σου δίδωσι σοὶ, id est In solo terræ bonæ, cuius Dominus dabit tibi, pro quã. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ ὅρκου ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ, id est, *vt memor esset testamenti sui sancti, iusiurandum quod iurauit ad Abraham*, pro, iurisiurandi, quod: Lucæ capit. 21. εἶπε ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, id est, *Dixit, Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem*, pro, ex his, vel horum. Demosthenes; ἐκ τῶν

ἐπιστ

ἐπιστολῶν, τῶν ἐκείνου μάθεσθαι, ὧν εἰς πελοπόννησον ἔπεμψε, id est, *ex epistolis eius cognoscetis, quibus in Peloponnesum misit*, pro, quas. Luceius ad Ciceronem lib. 5. epist. *Quum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consueuisti*, pro, quæ. Liu. 1. *Raptim quibus quisq; poterat, elatis exibant*: Ibid. *Mitteret cum imperio quem ipsi videretur*, pro, eum qui. Cic. *Consulibus Senatus permisit, vt his rebus legem, quam ipsis videretur, dicerent*. Plaut. Curc. *Sed istum, quem quæris, ego sum*: Idem Amphi. *Naucratem, quem conuenire volui, in naui non erat*: Idem Aulul. *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego solus supero*: alij emendarunt, Picos: Ibid. *Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis*. quidam legunt, *pueris*. Horat. 1. Ser. *Occurrunt animæ, quales nec candidiores terra tulit*, pro, qualibus. quod non intellexit Lambinus: idem epod. 5. *Nardo perunctum, quale non perfectius meæ laborauerunt manus*, pro, quali. hoc quoque ignorauit Lambinus. Huius generis sunt illa *Non vacat mihi esse securo*. Martial. *Nobis non licet esse tam disertis*, pro, disertos: sicut Cic. *Ciui Romano licet esse Gaditanum*.

Trahitur etiam casus inter duo verba, à non suo verbo. Plaut. Amphi. *Atq; ego te faciam, vt miser sis*: Idem Pseud. *Satis si hanc hodie mulierem efficio vt tua sit*: Ibid. *Eia, scimus nos quidem te qualis sis*: Idem Aulul. *Sed seruum meum Strophilum miror vbi sit*: Ibid. *Nimis herclè illum coruum ad me veniat velim*. Cic. Q. Fratr. *Hæc me vt confidam faciunt*. Terent. Adelph. *Illum vt viuat optant*, pro, optant vt ille viuat: Idem Phorm. *Metuo lenonem, nequid suo suat capiti*, pro, Metuo ne leno suat: Idem Eunuch. *Hanc metui ne me criminaretur tibi*: Ibid. *Metuo fratrem ne intus*

 siet,

Ouid. in epist. *Me quoque qua fratrem mactaßes improbe claua.* Tibul. *Tunc mihi vita foret.* Sic, in, *Peream si, Dispeream nisi*, Subauditur, Vtinam.

De Zeugmate.

Zeugma, id est, iugatio, vel connexio, quam Fabius Synezeugmenon appellat, est, in qua vnum ad verbum plures sententiæ referuntur, quarum vnaquæq; desideraret illud, si sola poneretur; vt, *socijs, & rege recepto: Vtinam, aut hic surdus, aut hæc facta sit: Aquilæ volauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hoc exemplum, & alia quæ subijciam, putarunt Grammatici, esse figuræ prolepseos, quia esset generis, & speciei: sed ineptè, & contra Quintilianum, qui semper putauit esse Synezeugmenon, quoties vox posita in vna oratione, in cæteris desideratur; vt, *Aquilarum alia volauit ab oriente, alia ab occidente*; vel, *Aquilæ volauerunt, alia ab oriente, alia ab occidente.* Nec verum omnino est, quod præcipiunt, in huiusmodi formis debere nos genitiuo partitionis semper vti: nam Cicero per nominatiuum locutus est, dicens; *Bestiæ aliæ mares, aliæ fœminæ*: idē; *Homines, posteaquam reus factus est, alij redditi, alij etiam nunc retinentur.* Cæsar 3. Ciuili; *Tabulæ testamenti, vna per legatos eius Romam erant allatę, altera Alexandrię*, &c. Liuius Decad. 3. lib. 4. *multitudo, pars procurrit in vias; pars, in ædium vestibulis stat; pars ex tectis, fenestrisque prospectant.* Hæc tamen more græco dicta censet Budæus, in commentarijs. Hæc de grammaticorum prolepsi. Idem illi ineptè diuiserunt Zeugma, in prozeugma, mesozeugma, hypozeugma: nam semper quocunque modo ponatur

verbum

verbum, Zeugma erit. Iidem præcipiunt, verbum, vel adiectiuum semper debere cum propinquiore conuenire; vt, *socijs, & rege recepto*. Ego vero asſero contra Budæum, & alios, rectiſſimè ſcripſiſse Lucanum; *Leges, & plebliſcita coacta*. Horat. *O noctes, cœnæq; Deum, quibus ipſe, meique Ante larem proprium veſcor*. Liuius lib. 1. *Ego, populuſque Romanus, populis priſcorum Latinorum bellũ indico, facioq;*. Statius lib. 7. *Iura, fidem, ac Superos vna calcata rapina*. poteris & hoc ad Syllepſin referre. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. *Pedes eius præciſos, & caput, & manus in ciſtam, chlamyde opertos, pro munere natalitio matri miſit*. Plancus Ciceroni; *Amor tuus, ac iudicium de me, vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie ſit allaturus, non facile dixerim*. Cicer. 2. natur. *Quinetiam vites à caulibus, braſſiciſque, ſi propè ſati ſint, vt à peſtiferis, & nocentibus refugere dicuntur, nec eos vlla ex parte contingere*. Liuius lib. 5. *Gens eſt, cui natura corpora, animoſque magis magna, quam firma dederit*. Iulius Obſequens de prodigijs; *Cœlum, ac terra ardere viſum*. Gellius lib. 8. *Philippi vim, atque arma, toti Græciæ cauendam, metuendamque, Demoſthenis orationes notificant*. Salluſt. *At ingenij egregia facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt*. Homerus. 2. Iliad. *At veſtræ vxores, & pignora neſcia fraudis, ſub tectis reſident ſolæ*. Quod malè adducit Linac.

Eleganter deſideratur idem verbum, ſed in alia ſignificatione; vt, *tu colis barbam, ille patrem: Nero ſuſtulit matrem, vt Aeneas patrem*. Iuſtinus; *Prouolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, ſed vt Darij corpus ſepeliant, dilationem mortis deprecantur*: Idem; *Egregius adoleſcens, & cædem patris, & necem*

fra-

fratris, & se ab insidijs Artabani vindicauit. Ouidius: *Pariterque ipsosque,nefasque Sustulit.*

Sæpè plures orationes vno verbo claudi videntur, sed ad verum sensum aliud supplendum est. Virgil. *Sacra manu, victosque Deos, paruumq; nepotem Ipse trahit*, verbum, *trahit*, non rectè referas ad superiora, sed deest, *fert*, vel *portat*: Idem; *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, fortunam ex alijs.* vbi Seruius, deest, *opta*. Plaut. Mostell. *Ille quidem haud negat. Th. Imo ædepol negat profectò, neq; se has ædes vendidisse*, subaudi, affirmat, vel iurat. Sallust. Iugurt. *Non enim regnum, sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has, quæ me premunt, ærumnas cum anima simul amisisti*, &c. Horat. *Sæpè velut qui currebat fugiens hostem, persæpe velut qui Iunonis sacra ferret*, subaudi, incedebat.

De Pleonasmo.

PLeonasmos, seu Parelcon fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur; vt, *Adesdum, Iterndum eadem ista mihi, Quoad eius fieri potest, Nusquam gentium, Vbique locorum:* quamuis in his genitiuis poterit esse Ellipsis nominis. Propriè dicitur Pleonasmus, quum additur nominibus comparantibus aduerbium, *Magis*. Virgil. Culice; *Quis magis optato queat esse beatior æuo?* Ouidius, siue is Lucanus est, ad Pisonem; *Quodq; magis dono fuerit pretiosior omni*. Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam vllus Cinædus*: Ibid. *Neq; cui plus amplius malefaciam:* Idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis maiores nugas egerit*: Idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius*: Idem Stich. *Imo enim hic magis est dulcius*: Idem Bacchi.

Magis

Magis amiciorem. Hinc illud in sacris, quod imperiti damnant; *Magis pluris est vos*. Iulius Ruffinianus Rhetor, Pleonasmum vocat, *viuere vitam*, *Pugnare pugnam*, *seruire seruitutem*, *nocere noxam*, *Furere furorem*. Cui facile assentior, dum ne credat, Pleonasmum esse, *Longam vitam viuere*, *& hunc furere furorem*: nam vt, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *his oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoq; Superlatiuis ad augens particula. Columella; *Adis, si sæuit, maximè pessima est*. Sic dixit Horat. *Græcorum longè doctissimus*.

De Syllepsi,

Concordia vocum versatur in generibus, numeris, & casibus; at vero discordia casuum ferri non potest, sed in generibus, & numeris tantum, quæ per syllepsin excusatur.

Syllepsis, idest, conceptio fit, quoties generibus, aut numeris videntur voces discrepare.

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, & aliud concipimus. Cicer. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas &c.* Plaut. prolog. Pœn. *Scortum exoletum ne quis in proscænio sedeat*, pro, ne quis cinædus exoletus: nisi tamen, *Quis*, priscè, omnium generum fuisse dicamus. Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus altis puluerulentus equis furit*. Liuius lib. 10. *Capita coniurationis virgis cæsi*: Idem; *Latium, Capuaque agro multati*: idem; *Samnitum cæsi duo millia trecenta*. Florus; *Duo millia electi, qui mori iuberentur*. Curtius; *duo millia crucibus affixi*. Et in sacris; *Duodecim millia signati*. quod Valla ineptè carpit. In relatiuis quoque genus videtur discrepare. Terent. *vbi*

illic

illic ſcelus eſt, qui me perdidit: idem; *Dij illum ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt*: idem; *Aliquid monſtri alunt, ea quoniam nemini obtrudi poteſt, &c.* Eſt & Syllepſis, vt quibuſdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipſa præfinit; vt, *Talpæ cæci, & timidi damæ, canis fœta, boues meas, elephantus grauida, noua miles, & multa* huiuſmodi, ſed ego ad Ellipſin refero. Catull. ad Manlium; *Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo compar*. Vide, Fœmina.

Syllepſis numeri eſt, cum ex ſingulari plurale concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in fruſta ſecant*. Ouid. *Pars volucres factæ*. Teren. *Aperite aliquis*. Salluſt. *Cœpere ſe quiſq; magis extollere*. Virgil. *Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam*. Et in ſacris; *Alter alterius onera portate*. Terent. *Eunuchũ dixti velle te, quia ſolæ his vtuntur reginæ*: Idẽ Heaut. *Nam parentum iniuriæ vniuſmodi fermè ſunt, paulò qui eſt homo tolerabilis*. Boetius; *Nil infelicius homine, quos morſus muſcarum necat*. Eſt & ſyllepſis numeri, quum plura ſingularia feruntur in pluralem, ſuppoſiti dignitate ſeruata; vt, *ego & tu valemus; ego & vos ſedemus; tu & pater iubetis*.

Syllepſis per genera, & numeros ſimul talis eſt; Salluſt. *Pars in carcerem acti, pars beſtijs obiecti*. Liuius; *Maxima pars ab equitibus in flumen acti*: idem; *Pars per vrbes dilapſi*: Idem; *Tunc enim verò omnis ætas currere obuij*. Virgil. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi*: Idem; *Pars merſi tenuere ratem*. Statius lib. 7. *Subeunt Tegeæa iuuentus Auxilio tardi*.

Eſt & audacior quædam Syllepſis numeri, quum vnus tantum caſus, ſexto comitatus fertur in pluralẽ; vt

vt si dicas; *Muta cum liquida ancipitem reddunt praecedentem vocalem*. Ouid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati*: Idem Metam.1. *Littora cum plausu clamor, superasque Deorum impleuere domos*: Idem.2. Metamor. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone siccat*. Virg. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam*. Terentius Heaut. *Syrus cum illo uestro consusurrāt*. Virg.2. Æneid. *Diuellimur inde, Iphitus, & Pelias mecum*. Curtius lib.4. *Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora uincti traduntur*.

Quemadmodum in Syllepsi numerorum, ad nomen primae personae recurrimus, deinde ad secundę, quia digniora sunt; ita in Syllepsi generis, ad masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent. *Quam pridem pater mihi, & mater mortui essent*. Ouid. in Fast. *Mulciberi capti, Marsque, Venusque dolis*: ibidē; *Iane fac aeternos pacem, pacisque ministros*. Potest & hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cęsosq; reportant Almonem puerum, foedatique ora Galesi*. Plini.lib.17.cap.11. *Seriores supradictis, narcissus, & lilium*. Liui.libr.7. Maced. *Decem ingenui, decem uirgines, patrimi omnes, matrimique ad id sacrificium adhibiti*. Cic.1. Officiorum; *Propter summam & doctoris autoritatem, & urbis; quorum alter te scientia augere potest, altera exēplis*: Idem de senectute; *Quod si haec apparent in bestijs, uolucribus, agrestibus, natantibus, suibus, cicuribus, feris, primum se ut ipsi diligant*, &c. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, armenta, uiros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere uitas.

Dicunt, Grammatici, genus neutrum concipere caetera, dum non sint vere masculina; vt, *virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt*. Sed id falsò docetur,

cetur: nec enim hic Syllepsis est, sed Ellipsis; deest enim, *negotia*, græcè *Pragmata*. quasi vero in proprijs masculinis id fieri non possit: nam recte dicas; *pater tibi, & mater sunt vilia, præ lucro.* Tacitus lib. 5. *Parentes, liberos, fratres vilia habere.* Solinus; *polypus, & Chamæleon glabra sunt.* Ouid. *Classe, virisque potens, per quæ fera bella geruntur.* Cicer. l. Tuscul. *Dic quæso, num te illa terrent, triceps apud inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transuectio Acherontis, mento summam aquam attingens siti enectus Tātalus.* Sallust. *Præterea diuitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt.* Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum.* Cicer. l. Diuin. *Annus salubris, & pestilens contraria,* supple, negotia, id est, res contrariæ.

De Hyperbato, & eius partibus.

Hyberbasis, siue *hyperbaton*, est verbi transgressio, & ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

Anastrophe, est dictionum peæposterus ordo; vt, *mecum, tecum, secum, quibus de rebus, interest mea, adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cicer. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita, vel coniuncta dictio diuiditur; vt, *Septemq; triones*; *maximo te orabat opere.* Horat. *Quo me cunq; rapit tempestas, deferor hospes.* Virgil. *Nascere, praque diem veniens age Lucifer almum.*

Parenthesis, est sensus, sermoni, antequam absoluatur, interiectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (breuis est, via) pasce capellas.*

Synchysis, est ordo dictionum confusior; vt, *Quin-*

quaginta, vbi erant centum inde occidit Achilles. ordo eſt, vbi erant centum, inde occidit quinquaginta. Multus in hac figura eſt Horatius, vt in arte; *Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Delphinum ſiluis appingit*, id eſt, Delphinum ſiluis appingit prodigialiter: Ibidem; *Chorusque turpiter obticuit ſublato iure nocendi*. Odo eſt, & chorus obticuit, ſublato iure nocendi turpiter. Hæc ex Porphyrione: Idem Horatius; *Et malè laxus in pede calceus hæret*, pro, malè hæret: Idem in Odis; *Inultus vt flebo puer*: Idem. 1. Sermon. *Vbi ſedulus hoſpes penè macros arſit dum turdos verſat in igne*: Idem; *Sæpè velut qui currebat fugiens hoſtem*, id eſt, currebat velut fugiens hoſtem: & Satyra. 1. *At hunc liberta ſecuri diuiſit medium fortiſſima Tyndaridarum*. Ordo, liberta fortiſſima dimiſit hunc medium ſecuri Tyndaridarum. quem locum ego noſtris temporibus ex Sophoclis Electra primus animaduerti: & Satyr. 4. *Ac veluti te Iudæi cogemus in hanc concedere turbam*, id est, cogemus te veluti Iudæi, ſubaudi, cogunt.

Anacoluthon, id eſt, inconſequens, proximè accedit ad Solœciſmum: ſed magis Rhetorum eſt. Terent. Eunu. *Cur ego in his te conſpicor regionibus?* Th. *vobis fretus*. Cic. pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum ſe, ac beatum putaret, atque aliquid ipſe ſua ſponte loqueretur, ei quoq; carmen compoſitum eſt*. Terent. Hecyr. *Nam omnes nos, quibus eſt alicundè aliquis obiectus labor, omne quod eſt, interea tempus, priuſquam id reſcitum eſt, lucro eſt*. Donatus hic aliquid deeſſe affirmat. mihi videtur deeſſe κατα, id eſt, circa.

De

De Hellenismo, siue Antiptosi.

HEllenismum, siue Græcam constructionem nominamus, quoties auctores sic græcisant, vt latina norma defendi nequeant. Hellenismum in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hęc sola latinos canones excedere videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemuis casum pro alio posse poni; vt, *venit in mentem illius diei*, pro, ille Dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non raro è duobus casibus, si se mutuò respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adiungunt, ita vt alter ab altero trahatur; vt, *περὶ λόγων ὧν ἔλεξα*, id est, De verbis quibus dixi, pro, quæ: *χρῶμαι οἷς ἔχω βιβλίοις*, id est, *vtor quibus habeo libris*, pro, quos. Huc potest referri illud ex Pandectis lib. 30. l. 114 §. *Diui Seuerus, & Antoninus rescripserunt, eos qui*, &c. Lego, *ij qui*, pro, eorum qui. Exodi capit. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ θεὸς σου δίδωσι σοὶ, id est, In solo terræ bonæ, cuius Dominus dabit tibi, pro, quā. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκου ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραάμ, id est, *vt memor esset testamenti sui sancti, iusiurandum quod iurauit ad Abraham*, pro, iurisiurandi, quod: Lucæ capit. 21. εἶπε ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, id est, *Dixit, Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem*, pro, ex his, vel horum. Demosthenes; ἐκ τῶν

ἐπιστ

ἐπιστολῶν, τῶν ἐκείνου μάθεσθαι, ὧν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε, id est, *ex epiſtolis eius cognoſcetis, quibus in Peloponneſum miſit*, pro, quas. Luceius ad Ciceronem lib.5.epiſt. *Quum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueuiſti*, pro, quæ. Liu. 1. *Raptim quibus quiſq; poterat, elatis exibant*: Ibid. *Mitteret cum imperio quem ipſi videretur*, pro, eum qui. Cic. *Conſulibus Senatus permiſit, vt his rebus legem, quam ipſis videretur, dicerent.* Plaut. Curc. *Sed iſtum, quem quæris, ego ſum*: Idem Amphi. *Naucratem, quem conuenire volui, in naui non erat*: Idem Aulul. *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego ſolus ſupero.* alij emendarunt, Picos: Ibid. *Quaſi pueri, qui nare diſcunt, ſcirpea inducitur ratis.* quidam legunt, *pueris*. Horat. 1. Ser. *Occurrunt animæ, quales nec candidiores terra tulit*, pro, qualibus. quod non intellexit Lambinus: idem epod. 5. *Nardo perunctum, quale non perfectius meæ laborauerunt manus*, pro, quali. hoc quoque ignorauit Lambinus. Huius generis ſunt illa: *Non vacat mihi eſſe ſecuro*. Martial. *Nobis non licet eſſe tam diſertis*, pro, diſertos: ſicut Cic. *Ciui Romano licet eſſe Gaditanum*.

Trahitur etiam caſus inter duo verba, à non ſuo verbo. Plaut. Amphi. *Atq; ego te faciam, vt miſer ſis*: Idem Pſeud. *Satis ſi hanc hodie mulierem efficio vt tua ſit*: Ibid. *Eia, ſcimus nos quidem te qualis ſis*: Idem Aulul. *Sed ſeruum meum Strophilum miror vbi ſit*: Ibid. *Nimis hercle illum coruum ad me veniat velim.* Cic. Q. Fratr. *Hæc me vt confidam faciunt.* Terent. Adelph. *Illum vt viuat optant*, pro, optant vt ille viuat: Idem Phorm. *Metuo lenonem, nequid ſuo ſuat capiti*, pro, Metuo ne leno ſuat: Idem Eunuch. *Hanc metui ne me criminaretur tibi*: Ibid. *Metuo fratrem ne intus*

fiet, pro, frater: nam sequitur, *Pater autem ne rure redierit*: Idem Heaut. *Atque istud quicquid est, fac me, vt sciam*.

Trahitur etiam per Hellenismum, genus à genere; vt si dicas, *vidi templum, quale est mons*, pro, qualis. Horat. Epod. 8. *Sed incitat me pectus, & mammæ putres, equina quales vbera*, id est, qualia: vnde illa trita; *est stella, qui Mars dicitur*: *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Virgil. *Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat Limes agro positus*. Hæc enim Græca sunt.

Cupio esse clemens, Laboras videri doctus, ita tritus est Hellenismus, vt Grammatici Latini regulam constituerint, quam non intelligunt. Regula vera est, vt semper post huiusmodi infinita sequatur accusatiuus; vt, *cupio dici doctum*; ratio est, quia semper accusatiuus pręcedit expressus, aut subintellectus: sed quia Græci non rarò ante infinitum collocant nominatiuū, inde factum est, vt nominatiuus sequatur. Græcè dicitur; *Aiunt rex hoc fecisse, Dicunt tu esse diues*: vnde Latini dicunt, *Vis videri probus*, quasi integrum esset; *Tu vis videri tu esse probus*. Hoc autem Græcè dictum esse, Budæus in Commentarijs, Muretus in Catullum, Lambinus in 2. Od. Horatij, adnotarunt. Sed nemo Græcam phrasin melius expressit, quam Ouid.

Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Vlysses,
Seu pius Aeneas eripuisse ferunt.

ΚΑΤΑ. Sed nihil auidius arripuere Latini, quam Atticismum illum, vbi, Κατά subauditur; vt, *fractus membra: cætera Graius: albus dentes: panditur artus: purgor bilem: posco te pacem; doceo te artes doceris artes: multa sese incusans: Latus vlnas duas: abfuit totum mensem: pendit libras centum*. De quibus formis in

Ellipsi præpositionis, K A T A.

Præpositio E K, quæ genitiuum regit, ita passim desideratur apud Græcos, vt multi apud eos crediderint, verba aliqua genitiuum regere: dicunt enim; *Imperti me diuitiarum: arripuit illum pedis: gustauit mellis: audiuit musicæ*, & multa huiusmodi. Sed quis est tam hebes, qui non videat, illa Horatiana excedere Grammaticos Latinos canones? *Abstine irarum, calidæque rixæ: Desine mollium querelarum: Agrestium regnauit populorum: Lassus maris, & viarum, militiæque; Patiens pulueris, atque solis; Integer vitæ, scelerisque purus; Nec medici credis, nec curatoris egere.* Sic illa trita, *curarum plenus; implentur veteris Bacchi; securus amorum; vacuus laborum: diues agri; frugū, pabulique lætus ager*, deest, E K, id est, de: nullum enim nomen adiectiuum, aut verbum Græcè, aut Latinè, regit genitiuum. Huc etiam illa referuntur: *vbique gentium: nusquam locorum: huc viciniæ, pridie, & postridie ludorum.* EK.

Regula obseruatione digna.

DE ELLIPSI PRÆPOSITIONIS, κατὰ, id est, Iuxta, vel secundum, vel per.

Asserunt Grammatici, multa esse verba, quæ duos possint regere accusatiuos, hoc est falsissimum: nam in altero eorum deest præpositio Græca, κατὰ, idest *per*, vel *in*, vel iuxta, quæ in verbis actiuis, & passiuis, & participijs, & adiectiuis nominibus solet suppleri; vt, *posco te pacem: frangitur membra; fractus membra; cætera Graius: albus dentes.* Horat. *Docte sermones vtriusque linguæ.* Solet item

intelligi non rarò in temporis,& aliarum rerum mensuris; vt, *Totum diem dormire*; *vixit annos centum*; *patet ianua tres vlnas*; *pendit aries libras triginta*. de quibus sigillatim disseramus.

Nomina quæ vulgo perperam vocantur Adverbia.

Ac primum illud verissimum præmittamus oportet, quod & doctissimè admonuit Thomas Linacer, nullum in republica literaria esse aduerbium, quod faciem nominis habere videatur; vt, *multum*, *paulum*, *plus*, *plurimum*, *melius*, *peius*, *nihil*, *aliquid*, *id*, *quid*, & similia; nam *doctè*, *sanctè*, *modò*, *profectò*, *præterea*, quum aduerbia sunt in quantitate vltimæ syllabæ, à suis primigenijs variant: at *melius*, *peius*, *doctius*, *facile*, *breue*, nunquam erunt aduerbia, sed accusatiui adiectiuorum, in quibus deest, Κατὰ, & substantiuum, *Negotium*. Vide Ellipsin. Horat. 2. epist. *Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti*.

Porrò præpositio, κατὰ subintellecta, tantum leporis apud Græcos obtinuit, vt vix reperiatur apposita: sed accipe nihilominus aliqua testimonia. Quod Aristophanes dicit, Γνώμην ἐμὴν, Plato solet dicere, teste Budæo in comment. Κατὰ τὴν ἐμὴν, id est, iuxta meam sententiam. & Homerica illa clausula est frequentissima; Κατὰ φρένας, καὶ κατὰ θυμόν: id est, *vt mea mens, & animus est, aut secundum meam mentem, & animum*.

Partim, non est Adverbium.

Quum dicis; *vrbs partim capta, partim incensa*, deest, κατὰ, & accusatiuus est, à recto antiquo, *Partis*. Ouid. 11. Metam. *Partem damnatur in vnam*. Græci dicunt, τὰ κατὰ μέρος. Aristotel. lib. 1. Rhetor. ἐστὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία, τὸν ἀριθμὸν, id est, *Sunt tria Rhetorices genera, numerum*. Porphyrius Cap. de Specie; Πρῶτον μὲν εἶδος, ἀξίους τυραννίδος, id est, *Primum quidem speciem dignos imperio*, vbi bis deest, κατὰ, vt sit circa primum, &

circa

circa formam: nam sic legendus est locus. At vero vbi suppletur, κατὰ, teste eodem Budæo, ex innumeris accipe nōnulla. Theocritus; ἀλγῶ τὰν κεφαλάν, doleo caput. Plato sæpè, τὸ ἐμὸν, & τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, pro τὸ κατὰ ἐμὲ, *pro eo quod ad me attinet*: Idem 2. de Repub. disertè explicuit duos accusatiuos; Ταῦτα δὴ, καὶ ταῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην, *hæc & similia ipsi laudant Iustitiam*. Apertius etiam Theognis; Ἔσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις. *turpia autē me nolentem, & inuitum multa doces*. Æschines; Τίνεθε δή μοι μικρὸν χρόνον τὴν διάνοιαν, *Adeste nunc mihi mentem exiguum temporis?* hic bis, deest, Κατὰ. Synesius; Ταῦτα θεὸν, ταῦτα ἀνθρώπους μαρτύρομαι, *hæc Deum, hæc homines testor*. Multa alia, si voles, apud Budæum leges, ex quibus velim elicias, nullum omnino esse Verbum, quod huiusmodi accusatiuum, cum, κατὰ, non possit habere. vnde actiua omnia duos accusatiuos habebunt; reliqua, vt passiua, & substantiua, vnum. Terent. Eun. *Ecquid nos amas de fidicina istbac?* Th. *Plurimum merito tuo.* Plaut. Amphit. *Nunc iam huc animum, quæ loquar, aduertite*, id est, circa ea: Ibid. *Hæc heri immodestia cogit me*, id est, circa hæc. Cic. libr. 13. Famil. *Literæ, non quæ te aliquid iuberent, sed commendatitiæ.* Plaut. Aulul. *Cepi obseruare, ecquid maiorem mihi filius honorem haberet.* Terent. Phor. *Nequid plus, minusuè faxit, quod nos postea pœniteat*, id est, circa Cic. lib. 1. epist. 9. *Nostram vicem vltus est ipse sese.* Terent. Phorm. *Argentum, quod habes, condonamus te*: Idem Eunuch. *Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur*, vbi imperiti legunt, *condonabuntur*: Idem; *Neque se id pigere.* Statius 10. Thebaid. *Quæ te leges, præceptaque belli Erudijt genitrix.* Cic. 6. Epist. *Quum*

Omnia actiua duos accusatiuos admittunt.

ignouerit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra eius salutem. Virgil. Georgi. *Multa gemens ignominiā, plagasque superbi Victoris.* quo in loco, *multa*, pro, *multum* accipiunt imperiti, idque si dijs placet aduerbialiter vtrumque. Audi etiam in passiua quomodo Græcissent Latini. Virgil. 6. Æneid. *Nec magis incepto vultum sermone mouetur, Quam si* &c. Æneid. 4. *Expleri mentem nequit.* Æneid. 5. *Flauaque caput nectentur oliua.* Ouid. 2. Metam. *Partes quascunque sedendo flectitur:* Idem 2. Fast. *Carpitur attonitos sensus:* Idem; *Asper equus duris contunditur ora lupatis:* Idem 10. Metam. *Induiturque aures lente gradientis aselli.* Plaut. Rud. *Hoc quod induta sum, sunt meæ opes oppidò.* Horat. in Art. *Qui purgor bilem:* Idem; *Agrestē Cyclopa mouetur.* Statius l. 9. Theb. *Figitur ora Lamus.* Tacitus lib. 21. *Neque quicquam prius imbuuntur, quàm contemnere deos:* Idem lib. 3. *Sane grauaretur aspectum ciuium senex imperator:* Idem lib. 18. *Vxorem quoque eius Saloninam, tanquam læsi, grauabantur.* Quintil. lib. 1. *Quapropter præcipienda sunt optima, quæ si quis grauabitur,* &c. idem lib. 4. *Quod quum audiuit index, cætera, tanquam superuacua, grauari solet.* Sueton. Aug. *Ampla, & operosa prætoria grauabatur.* Plaut. Epid. *Ne grauetur quod velis:* Idē Rud. *Cur tu aquā grauai e amabo, quam hostis hosti commodat.* Horat. lib. 1. epist. *Quis magna coronari cōtemnat Olympia?* expressit illud vsitatissimū ἐστεφθαι τὰ ὀλύμπια: Idem Oda. 6. lib. 3. *Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo,* quod Aristophanicum est in concion. Τὸν ἀπὸ. ωνίας τρόπον τάλαινα κνησιᾶς, id est, *Misella pruris nunc Ionicum modulum.*

Sed etiam si solem in manibus gestemus, sunt tamen nonuulli ita obcæcati, vt ad hanc clarissimam

lucem caligent, enixèque postulant sibi tradi testimonia, vbi hæc præpositio ponatur expressa. Iniqui sanè, qui velint sibi in lingua Latina ostendi, quod autores, vt minus elegans soleant subterfugere. Quis ignorat, præpositiones nominibus præponi debere? At vero postquam Latinis auribus dicere semel placuit, *Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum*, iam nemo dicere audebit, *Cum me, cum te*, &c. Sed tamen, vt obstinatis auribus satisfacerem, operam dedi, vt vndequaque, si qua essent, testimonia, perscrutarer,

Ea sunt huiusmodi. Virg. in Culice; *Pinus hirsuta per artus*. Terent. Eunuch. *neque sciebat, nec per ætatem dicere poterat*. Liuius; *Per ea tempora perraræ literæ fuerunt*. Cicer. *Per insidias interficere*: Idem; *Per legem illam hoc mihi licet*. Persius; *Per me equidem sint omnia protinus alba*. In his omnibus, Græci dicerent, κατά. Hinc iam patet syntaxis in illis Ciceronis ad Attic. *Amariorem me senectus facit, stomachor omnia*: & ad Marium; *Vtrumque lætor, & sine dolore te fuisse, & animo valuisse*: Item; *Stoici, qui de virtutibus disputant, magnam partem in his partiendis occupati sunt*: & .i. Offic. *Maximam autem partem ad iniuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, vt adipiscantur ea, quæ concupierunt*: & in epist. *Magnam partem consulatus tui abfui*: & in Orator. *Magnam enim partem ex iambis nostra constat oratio*. Liuius; *Clamor vndique ab solicitis vicem imperatoris, militibus sublatus est*, pro, *Ob vicem*. Curt. 7. *Mæstus non ob suam, sed fratrum vicem, propter ipsum periclitantium, suam quisque vicē officio functus est*: rursū Liu. lib. 3. *Vt hoc insigne regium in orbem, suam cuiusque vicem, per omnes iret*. Cic. *Ipse se nostram vicem vl-*

Per.

Ob, seu Propter.

tus est. Plautus; *Quis patietur se excruciari meam vicem*, subaudi, *In*. Est autem, *In meam vicem*, idem quod meo loco. Sueton. Claudio; *Præsedit nonnumquam spectaculis in Caij vicem*. Terent. *Domum ire pergam, ibi plurimum est*. In omnibus his deest, κατὰ id est, Per.

Ad. Interdum, κατὰ, explicatur per, AD. Cice. Attic. lib. 4. epist. penultima; *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem. 6. Verr. *Nam & situ est munito, & ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aspectum*: Idem Curioni; *A te vero bis, terve ad summum, & eas perbreueis accepi*: Idem pro Mil. *Quatuor, ad summum quinque sunt inuenti*. Huc referendæ sunt illæ phrases; *Abest triũ dierum viam*: *Pendit aries libras triginta*: *Paries latus decem vlnas*, id est, κατὰ, hoc est, *Ad*, vel *Per*:

Ad, vel Per. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis d falere pedem, & dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum d stagno, latum ad quinque*. Lactant. de Phœnice; *Per bis sex vlnas eminet ille locus*. Quin & ipsa præpositio, *Circa*, pro, κατὰ, inuenitur. Cor. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis. Liuius lib. 9. *Nam & circa omnia defecerunt*. Quintil. in proœm. 8. *Præcipuè circa partis huius præcepta elaborauit*. Salluſt. 2. hist. *Modestus ad alia omnia, nisi ad dominationem*. Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, ad cætera, quantum ad cætera attinet: nam & *Sanctus alia*, idem Sallustius dixit, teste Seruio, Græca locutione; sicut, *Cætera Graius*. Frequentior vsus

Circa.

In. est præpositionis, *In*, pro, κατὰ: nam quod passim dicitur, *Aeternum vale*: & quod Ænei. 6. dixit Virgilius; *Sedet, æternumque sedebit Infelix Theseus*: alibi expressit; *In æternam clauduntur lumina mortem*.

tem. Liuius lib.4. *In æternum vrbe condita, & immensum crescente.* Virgilius Bucol. *Causando nostros in longum ducis amores.* Liuius lib. 39. *Nihil autem in speciem fallacius est, quam praua religio.* Ouid. 11. Metam. *Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnã.* Plin. lib. 10. cap. 36. *Solutus columbarum uolatus est in multum uelocior,* subaudi, *Negotium,* idest, multo velocior. Plaut. Asin. *Agesis, tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc,* id est, partim, & vicissim, Κατά μέρος, id est, in partem. Horat. 2. Epod. *Quod si pudica mulier in partem iuuet domum.* Propert. lib. 4. *Nanus & ipse suos breuiter curuatus in artus.* Liuius; *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis.* Plin. in Panegy. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum inuisus pessimo fui.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Et malè credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas:* Idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, vt effætæ moriantur.* Horat. *Quod & in hunc annum viuat, & plures:* Idem 2. epist. *Sed in longum tamen æuum manserunt.* Hinc illa trita; *Tuam vicem doleo; inuicem dolere.* Dicimus itaque; *Ero tibi perpetuum,* vel *in perpetuum amicus,* subaudi, *tempus.* Præterea Donatus, in illis Terentianis; *Quid venisti: Id viso: neque tu id indignari posses,* supplet, *Ob,* vel *Propter,* contra ineptissimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nihil, quid,* esse accusatiuos extrauagantes. Ob.

VNIVS VOCIS vnica est significatio.

SI QVIS primo intuitu nos paradoxon, non veram sententiam, proponere arbitretur, audiat Aristotelem, quem sententiæ nostræ præcipuum facimus adsertorem, qui res natura diuersas, vno nomine posse quidem vocari docet, sed per analogiam, id est, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur, quorum solum nomen commune est, ratio verò naturæ circa illud nomen alia, atque alia*; vt animal quod est homo, & id quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boetius, *Aequiuoca dicuntur*: nam, neque, *æquiuocum*, vox Latina est, neque satis ad Aristotelis mentem accommodata: *homonymon* enim concors in voce, seu simile in voce significat. Itaque tolerabilius verteret, *Analoga dicuntur*, &c. Ego certè, si nominibus barbaris vti liceret, quę isti vocant ęquiuoca, *vniuoca* nuncuparem; & rursus quæ illis, *vniuoca*, mihi essent *æquiuoca*: sicut Priscianus super versus Virgilij lib. 1. quibusdam visum testatur, cum ita scribit; *Cum nomen, Arma, sit homonymon, quod quidam Vniuoca dicunt, & varias res significet*; id quod Aristotelea exempla ostendunt planissimè. Quæ si hebes Dialecticorum acumen considerasset, non inter tot tenebras hactenus versarentur. Priscianus lib. 9. *Synonymiam vertit, ancipitem significationem*. Nec quisquam mihi iure obijciet tot temporum curricula, in quibus semper hæc ita tradita sunt, & pro veris habita; nā possessor malæ fidei, vt est apud Iureconsultos,

Homonyma, quid.

Aequiuoca.

nun-

nunquam poteſt præſcribere. *Nobis* inquit D. Augustinus, *qui ratione vincimus, fruſtra conſuetudo obijcitur, quaſi conſuetudo maior ſit veritate.* Diuus certè Thomas, diligentiſsimus Ariſtotelis, & veritatis interpres, ſæpè alias, ſed in illo præcipuè Porphyrij; *Si quis omnia entia dicat, æquiuoce nuncupabit; æquiuoce,* inquit, *id eſt analogicè.* Rodolphus Agricola lib. 1. cap. 23. Homonyma vertit, *agnominationem*: ego verò quatuor potiſſimum rationibus adducor, quibus æquiuoca iſta radicitus putem extirpanda. *Nulla ſunt Aequiuoca.*

1. Si voces, vt ait Plato in Cratylo; & Aulus Gellius libro 10. cap. 4. & diuinæ literæ nos paſſim docent, natura ſignificant, quonam, obſecro, pacto, vno eodemq; nomine diuerſæ naturæ nuncupabuntur? ſin autem, vt docet Aristoteles, qui cum Platone non pugnat, modo rectè intelligatur, ſignificent ex inſtituto inſtitutum autem, ſeu ad placitum intelligo prudentium virorum, qui rerum inſpecta natura, nomina ſolent imponere, dementem, & inſanum impoſitorem vocum iudicemus oportet, qui menſam, & librum vno nomine nominari præceperit. *Quomodo voces natura, & ex inſtituto ſignificet.*

2. Præterea ſi eſsent æquiuoca, id est, quę ex ęquo, & æqualiter plura ſignificarent, perpetuo nobis eſſet vtendum adiectiuis nominibus, aut aliqua alia diſtinctione, qua res inter ſe differrent: nec enim ſatis eſſet dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, niſi adderes terrenum, cœleſtem, vel marinum. canis etiam in talis iactus est.

3. Adde quòd negligentem, & deminutum iudicaremus Ariſtotelem, ſi nullam analogiæ regulam tradidiſſet, quæ ita erat ad ſyllogiſmos neceſſaria, quàm quæ maximè. Sed nullam aliam nobis, præter hanc,

præ-

præſcripſit: neceſse eſt igitur illam ſic interpretemur; *Analoga dicuntur*, &c.

4. Poſtremò, me mouent doctiſſimorum teſtimonia. Cicero enim libr. vltimo, Epiſt. 17. docet, verborum domicilium in re vna eſse proprium, migrationes in alienum, multas. Aul. Gell. lib. 11. cap. 12. *Chryſippus ait, omne verbum ambiguum natura eſſe: quoniam ex eodem duo, vel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit: nec aliud dici videri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcurè magis dictum, quàm ambiguè videri poteſt: ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit, vt qui diceret, duo, vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui ſentit vnum dicere*. Hæc Gellius. Scaliger in calce libri De cauſis linguæ Latinæ, rectè carpit Nonium Marcellum, & alios, qui cùm, *De ſermonis proprietate*, libros inſcripſiſsent, multa ſignificatorum monſtra vni eidemque voci deſignarunt: tunc ſubdit; *Vnius namque vocis vna tantùm ſit ſignificatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut acceſſoriæ, aut ſpuriæ*. Foreirus Luſitanus ſuper Eſaiam multis in locis, ſed præcipuè cap. 8. in principio; *Ego*, inquit, *in hac ſemper fui ſententia, vt nonniſi vnam habere ſignificationem verba Hebræa exiſtimarem*. Ioannes Mercerus in annotationibus dictionarij Pagnini, voce אבד abad, inquit; *Semel admonitum illud oportuit, vbicumq; plura, aut diuerſa eiuſdem vocis ſignificata feruntur, ferè prima eſſe propria, ac genuina, cætera metaphorica; vel ad quæ per ſimilitudinem magis quandam, & linguæ dilatationem di-*

ctio proposita extendatur: Idem ferè ait Rabbi Mardocay in concordantijs Hebraicis. Valla lib. 6. cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait; *Nam quis credat, autores vni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque noua dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. lib. cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequàm ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in nominum, & verborum rectis intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina. *Catonis, & Catoni*, inquit Aristot. *non sunt nomina, sed casus nominis: sicut sanabitur, & sanabatur, non sunt verba, sed casus verbi*. Frustra igitur mihi obijcis, *ducis*, *duces*, esse nomina, & esse verba, ac proinde ambigua: sic, *legis*, *legi*, *leges*: sic, *vis*, nomen, & verbum: sic, *auis*, quæ volat, & *auis*, datiuus, ab, auus: sic *satis*, aduerbium, & *à*, *sata satorum*: sic, *canis*, verbum, & *canis* nomen: quanquam antiqui, *hæc canes*, vt *hæc vulpes*, dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi rectos plurales, qui alijs singularibus assimilantur; vt *prudentia* in plurali, cum *prudentia*, æ: sic *temperantia*, *continentia*, & alia huiusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adiectiua non facient cum substantiuis ambiguitatem, vtpote quæ sola in oratione sine substantiuo non ponantur; & ita multum differt, *auditus sermo*, ab *auditus*, us; & *census homo*, à *census*, us; & *gustatus cibus*, à *gustatus*, us: sic *multa*, pro pœna, & *multa virtus*: quamuis *multa*, aliqui scribant. Deniq; adiectiuum, & substantiuum vnum quiddā esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter prima nominum

for-

forma, & impositio: nam aliter multa mihi obijcies, etiam in rectis, quæ omnino ambigua videantur; *vt ligo, onis*, & *ligo, as*; sic *lens*, pro verme, & legumine: *frons*, pro, folio, & parte capitis. Cui obiectioni sic respondeo, *Antiquitus*, teste Sosipatro Charisio, & M. Varrone, *nullum nomen in duas consonantes desinebat*: vnde etiam sæpe legimus, *hæc sepes, trabes, plebes, sortis*. Testimonia lege apud Priscianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex his verbis, trabes, duces, de extrema syllaba, E, literam exclusam, & ideo in singulari factum esse trabs, dux*. Hæc ille. Ego addo; cùm E, vel I, aufertur, si tres remanent consonantes, petit penultima; vt, hæc *frondes frons*, hæc *frontes, frons*, hæc *lentis, lens*, hæc *lendes, lens*. Non tamen omittenda est Charisij differentia; *Fros*, inquit, *sine N. litera, ne faciat, inquit Plinius, frontis*; *citatq; his Varronem sic, vlmos, & populos, vnde est fros: item, fros, fœnum, messis*. Vide Lipsium lib. 4. cap. 19. Variarum. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*, & *frundes*, semper inuenio; & ita legendum apud Virgilium, & Ouid. Seruius, & alij contendunt. At de, *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inspice, inquio, primam formam, *ligon, cudon, vdon, harpagon, mangon*: nam legimus apud poetas, *cudonas*, & *harpagonas*. *Sed Latini*, vt ait Priscianus, *solent auferre n, his nominibus*; *vt, Plato, pro, Platon: sic Vangio, Brito, Agamemno*. Milon quidem Ouidio dicitur, qui alijs Milo, Metam. 15. *Roboraque fletque Milon senior cum spectat inanes*. Sic, *harpago, ligo, pro ligon*; *sic turbo, vel turbon, quod semper facit, onis*, contra Grammaticorum recentiorum differentiam: nam cùm legis, *turbinis*, & *turbinibus*, est ab, *hic turben*; vt, ex Cæsare, & Plinio disputat Charisius.

3. Nec

3. Nec mihi etiam fraudi sint varia linguarum idiomata: sæpè namq; sic continget, vt vna voce multa significentur. Lusitani enunciant VM GRAN RATO. nos item eodem modo: at illi, *magnum murem*, significant, nos, *spacium temporis*.

Ergo, pro causa, Græcus casus est, ab *ergon*, Latinis est coniunctio, & fortasse semper vtrumque idem est. *Ergo*.

Hic seps, pro fera, Græcum est, & à putredine dicitur, *hæc sepes*, vnde *seps*, Latinis est vallum. *Seps*.

Græcè mna, vnde *mina*, Latinis *minæ*, pro interminatione. *Minæ*.

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum. *Axis*.

Liber, pro Baccho, Hebræum est, à *Li*, populi, & *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procreator: est enim *Noe*. Sed *liber, a, um*, Latinum est, vt libertas: at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breuiat. *Liber*.

Pax, Græcis est aduerbium silentij, cùm digitus ori apponitur, non admirantis, vt docent aliqui, Latinis est quies. *Pax*.

Hic, vel *hæc calx*, pro calcaneo, Latinum, à calcando; *hæc Calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam pro materia, *calcs*, scribit, pro parte pedis, *calx*. *Calx*.

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, *Tauru*, id est, effector, siue opifex fluuiorum; *Taurus*, pro animali Græcum est, Ταῦρος, vnde Latine Taurus. *Taurus*.

Fucus, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *phucus*, pro purpura, Græcum. *Fucus*.

Gallus, cum est vox Phrygia, fluuium significat, vbi Cybeles sacerdotes, ob id dicti Galli, emasculabantur. Vide Plin. lib. 5, cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Gallus*.

Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant. Vide Ouid.4.Fast.ex illo loco; *Cur igitur Gallos, qui se excidêre, vocamus, Cùm tantum à Phrygia Gallica distet humus?* Gallos, apud Græcos, album significat, inde Gallorum gens vocata, quia corporibus albis sint præditi. Vnde Virgil.lib.8. Æneid.de Gallis; *Tum lactea colla Auro innectuntur.* Gallus Latinis auis est nota; sed qui Latinè loquuntur solent addere, *gallinaceus*, propter ambiguitatem, Xenophon in Homonymis.

4. Syllabæ quantitas apud Romanos satis superque distinguebat voces, quod nos, nisi in carmine, non sentimus. Huius generis sunt, *populus*, pro arbore, prima longa; pro turba, breui; *Palus, udis*, prima breui; *palus, i*, prima longa. *Vter, tris*, prima longa; *vter, a, um*, prima breui, *labor*, nomen: prima breui; verbum, longa. *Colo, as*, producit; *colo, is*, breuiat. *Sinus*, pro gremio, breui; pro vase, longa. *Pila* lusoria, prima breui, à πιλίω, æquo; *pila*, pro mortario, prima longa, quasi pinsa, vel pisa, à pinsendo. Sed Æneid. 9. vbi legitur; *Saxea pila cadit*, libentius legerim; *Saxea pyla cadit*: πύλη enim columnam etiam significat; *compilare*, verò à nullo horum ducitur, sed à Græco, teste Turnebo: nam *pileten*, Æoles furem vocant, Hesiodus *phileten*. Vide Iof. Scalig. in Festum, *compilare*.

Plaga. *Plagæ*, pro funibus illis quibus retia tenduntur circa summam, & imam partem; aut pro mundi regionibus, quæ Græcè, *climata*, dicuntur, breuiat; pro vulnere, producit. *Anus*, pro vetula, breuiat; pro *podice*, producit. *Acer*, eris, pro arbore breuiat; *Acer, acris, & acre*, producit.

Os. *Os oris*, Vnde *osculum*, producit; *os ossis*, breuiat;

Teste

Teste Diuo Augustino in libro de Grammatica,& lib. 3.cap.3.doctri.Christia. Lucret.lib.3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*

5. Accentus mirè distinguebat ambiguum. nec hîc loquor de ridiculis illis,*sanè,palàm,porrò:*hi enim nec erant apud antiquos, ante Quintiliani tempora, nec poterant amphiboliam parere, vt in prima regula admonuimus, præsertim cum,*porrò,* pro,*deinde,*merè sit Græcum; sed de alijs secretioribus, & qui nostras aures omnino fugiunt: aliter enim enunciabant, *seps,* Græcum,aliter *seps,* Latinum; quoniam illud per,*eta,* id est, è,longum scribitur Græcè; hoc pe. epsilon, id est, è tenue. Sed hoc illustremus doctorum testimonijs.

Lustra, inquit Festus Pomp. *significant lacunas lutosas, quæ sunt in siluis, aprorum cubilia; à qua similitudine, ij qui in locis abditis, & sordidis,ventri, & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere.* at quum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem; illud à *luto,* hoc à *luendo: adeo,* inquit idem, *duas habet significationes; nam cum prima syllaba acuta effertur,idem significat quod accedo;vt cùm dicimus,* adeo prætorem; *cùm autem secunda,* id est, *quod vsque eò; non quidē secundum rationem,quia, ad, præpositio accusatiui accommodata est,sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Vide Festum in vocibus, *Ergo, muscerda, parret, pone, sagaces, quando,* & Aul. Gellium lib. 6.c.14.de,quiesco.

Lustra.

Adeo.

*Quidam,*inquit M.Varro,*reprehendunt, quòd pluit, & luit dicamus in præterito, & præsenti tempore,cùm analogiæ sui cuiusq; temporis verba debeant discriminare. Falluntur, nam est, ac putant, aliter; quod in præ-*

tus est. Plautus; *Quis patietur se excruciari meam vicem*, subaudi, *In*. Est autem, *In meam vicem*, idem quod meo loco. Sueton. Claudio; *Præsedit nonnumquam spectaculis in Caij vicem*. Terent. *Domum ire pergam, ibi plurimum est*. In omnibus his deest, *κατὰ* id est, Per.

Ad. Interdum, *κατὰ*, explicatur per, AD. Cice. Attic. lib. 4. epist. penultima; *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem. 6. Verr. *Nam & situ est munito, & ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aspectum*: Idem Curioni; *A te vero bis, terve ad summum, & eas perbreueis accepi*: Idem pro Mil. *Quatuor, ad summum quinque sunt inuenti*. Huc referendæ sunt illæ phrases; *Abest triũ dierum viam: Pendit aries libras triginta: Paries la-*

Ad, vel Per. *tus decem vlnas*, id est, *κατὰ*, hoc est, *Ad*, vel *Per*: Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à salere pedem, & dodrantem altus, ipsum salere ad duos pedes altum à stagno, latum ad quinque*. Lactant. de Phœnice; *Per*

Circa. *bis sex vlnas eminet ille locus*. Quin & ipsa præpositio, *Circa*, pro, *κατὰ*, inuenitur. Cor. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis. Liuius lib. 9. *Nam & circa omnia defecerunt*. Quintil. in procem. 8. *Præcipuè circa partis huius præcepta elaborauit*. Sallust. 2. hist. *Modestus ad alia omnia, nisi ad dominationem*. Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, ad cætera, quantum ad cætera attinet: nam & *Sanctus alia*, idem Sallustius dixit, teste Seruio, Græca locutione; sicut, *Cætera Graius*. Frequentior vsus

In. est præpositionis, *In*, pro, *κατὰ*: nam quod passim dicitur, *Aeternum vale*: & quod Æneì. 6. dixit Virgilius; *Sedet, æternumque sedebit Infelix Theseus*: alibi expressit; *In æternam clauduntur lumina mortem*.

tem. Liuius lib.4. *In æternum vrbe condita, & immensum crescente.* Virgilius Bucol. *Causando nostros in longum ducis amores.* Liuius lib. 39. *Nihil autem in speciem fallacius est, quam praua religio.* Ouid. 11. Metam. *Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnã.* Plin. lib. 10. cap. 36. *Solutus columbarum uolatus est in multum uelocior,* subaudi, *Negotium,* idest, multo velocior. Plaut. Asin. *Agesis, tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc,* id est, partim, & vicissim, Κατὰ μέρος, id est, in partem. Horat. 2. Epod. *Quod si pudica mulier in partem iuuet domum.* Propert. lib. 4. *Nanus & ipse suos breuiter curuatus in artus.* Liuius; *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis.* Plin. in Panegy. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum inuisus pessimo fui.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Et malè credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas:* Idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur.* Horat. *Quod & in hunc annum viuat, & plures:* Idem 2. epist. *Sed in longum tamen æuum manserunt.* Hinc illa trita; *Tuam vicem doleo; inuicem dolere.* Dicimus itaque; *Ero tibi perpetuum,* vel *in perpetuum amicus,* subaudi, *tempus.* Præterea Donatus, in illis Terentianis; *Quid venisti: Id viso: neque tu id indignari posses,* supplet, *Ob,* vel *Propter,* contra ineptissimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nihil, quid,* esse accusatiuos extrauagantes. Ob;

VNIVS VOCIS vnica est significatio.

SI QVIS primo intuitu nos paradoxon, non veram sententiam, proponere arbitretur, audiat Aristotelem, quem sententiæ nostræ præcipuum facimus assertorem, qui res natura diuersas, vno nomine posse quidem vocari docet, sed per analogiam, id est, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur, quorum solum nomen commune est, ratio verò naturæ circa illud nomen alia, atque alia*; vt animal quod est homo, & id quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boetius, *Aequiuoca dicuntur:* nam, neque, *æquiuocum*, vox Latina est, neque satis ad Aristotelis mentem accommodata: *homonymon* enim concors in voce, seu simile in voce significat. Itaque tolerabilius vertet, *Analoga dicuntur*, &c. Ego certè, si nominibus barbaris vti liceret, quę isti vocant ęquiuoca, *vniuoca* nuncuparem; & rursus quæ illis, *vniuoca*, mihi essent *æquiuoca:* sicut Priscianus super versus Virgilij lib. 1. quibusdam visum testatur, cum ita scribit; *Cum nomen, Arma, sit homonymon, quod quidam Vniuoca dicunt, & varias res significet;* id quod Aristotelea exempla ostendunt planissimè. Quæ si hebes Dialecticorum acumen considerasset, non inter tot tenebras hactenus versarentur. Priscianus lib. 9. *Synonymiam vertit, ancipitem significationem*. Nec quisquam mihi iure obijciet tot temporum curricula, in quibus semper hæc ita tradita sunt, & pro veris habita; nã possessor malæ fidei, vt est apud Iureconsultos,

Homonyma, quid.

Aequiuoca.

nun-

nunquam poteſt præſcribere. *Nobis* inquit D. Auguſtinus, *qui ratione vincimus, fruſtra conſuetudo obijcitur, quaſi conſuetudo maior ſit veritate*. Diuus certè Thomas, diligentiſsimus Ariſtotelis, & veritatis interpres, ſæpè alias, ſed in illo præcipuè Porphyrij; *Si quis omnia entia dicat, æquiuoce nuncupabit; æquiuoce*, inquit, *id eſt analogicè*. Rodolphus Agricola lib. 1. cap. 23. Homonyma vertit, *agnominationem*: ego verò quatuor potiſſimum rationibus adducor, quibus æquiuoca iſta radicitus putem extirpanda.

Nulla ſunt Aequiuoca.

1. Si voces, vt ait Plato in Cratylo; & Aulus Gellius libro 10. cap. 4. & diuinæ literæ nos paſsim docent, natura ſignificant, quonam, obſecro, pacto, vno eodemq; nomine diuerſæ naturæ nuncupabuntur? ſin autem, vt docet Ariſtoteles, qui cum Platone non pugnat, modo rectè intelligatur, ſignificent ex inſtituto inſtitutum autem, ſeu ad placitum intelligo prudentium virorum, qui rerum inſpecta natura, nomina ſolent imponere, dementem, & inſanum impoſitorem vocum iudicemus oportet, qui menſam, & librum vno nomine nominari præceperit.

Quomodo voces natura, & ex instituto ſignificēt.

2. Præterea ſi eſsent æquiuoca, id eſt, quę ex ęquo, & æqualiter plura ſignificarent, perpetuo nobis eſſet vtendum adiectiuis nominibus, aut aliqua alia diſtinctione, qua res inter ſe differrent: nec enim ſatis eſſet dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, niſi adderes terrenum, cœleſtem, vel marinum, canis etiam in talis iactus eſt.

3. Adde quòd negligentem, & deminutum iudicaremus Ariſtotelem, ſi nullam analogiæ regulam tradidiſſet, quæ ita erat ad ſyllogiſmos neceſſaria, quàm quæ maximè. Sed nullam aliam nobis, præter hanc,

præ-

præſcripſit : neceſse eſt igitur illam ſic interpretemur; *Analoga dicuntur*, &c.

4. Poſtremò, me mouent doctiſſimorum teſtimonia. Cicero enim libr. vltimo, Epiſt. 17. docet, verborum domicilium in re vna eſse proprium, migrationes in alienum, multas. Aul. Gell. lib. 11. cap. 12. *Chryſippus ait, omne verbum ambiguum natura eſſe: quoniam ex eodem duo, vel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit: nec aliud dici videri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcurè magis dictum, quàm ambiguè videri poteſt: ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit, vt qui diceret, duo, vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui ſentit vnum dicere*. Hæc Gellius. Scaliger in calce libri De cauſis linguæ Latinæ, rectè carpit Nonium Marcellum, & alios, qui cùm, *De ſermonis proprietate*, libros inſcripſiſsent, multa ſignificatorum monſtra vni eidemque voci deſignarunt: tunc ſubdit; *Vnius namque vocis vna tantùm ſit ſignificatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut acceſſoriæ, aut ſpuriæ*. Foreirus Luſitanus ſuper Eſaiam multis in locis, ſed præcipuè cap. 8. in principio; *Ego*, inquit, *in hac ſemper fui ſententia, vt nonniſi vnam habere ſignificationem verba Hebræa exiſtimarem*. Ioannes Mercerus in annotationibus dictionarij Pagnini, voce אבד abad, inquit; *Semel admonitum illud oportuit, vbicumq; plura, aut diuerſa eiuſdem vocis ſignificata feruntur, ferè prima eſſe propria, ac genuina, cætera metaphorica; vel ad quæ per ſimilitudinem magis quandam, & linguæ dilatationem di-*

ctio

ctio proposita extendatur: Idem ferè ait Rabbi Mardocaÿ in concordantijs Hebraicis. Valla lib. 6. cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait; *Nam quis credat, autores vni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque noua dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. lib. cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequàm ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in nominum, & verborum rectis intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina. *Catonis, & Catoni*, inquit Aristot. *non sunt nomina, sed casus nominis: sicut sanabitur, & sanabatur, non sunt verba, sed casus verbi*. Frustra igitur mihi obijcis, *ducis, duces*, esse nomina, & esse verba, ac proinde ambigua: sic, *legis, legi, leges*: sic, *vis*, nomen, & verbum: sic, *auis*, quæ volat, & *auis*, datiuus, ab, auus: sic *satis*, aduerbium, & *á*, *sata satorum*: sic, *canis*, verbum, & *canis* nomen: quanquam antiqui, *hæc canes*, vt *hæc vulpes*, dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi rectos plurales, qui alijs singularibus assimilantur; vt *prudentia* in plurali, cum *prudentia, æ*: sic *temperantia, continentia*, & alia huiusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adiectiua non facient cum substantiuis ambiguitatem, vtpote quæ sola in oratione sine substantiuo non ponantur; & ita multum differt, *auditus sermo*, ab *auditus*, us; & *census homo*, à *census*, *us*; & *gustatus cibus*, à *gustatus*, us: sic *multa*, pro pœna, & *multa virtus*: quamuis *multa*, aliqui scribant. Deniq; adiectiuum, & substantiuum vnum quiddã esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter prima nominum

for-

forma. & impositio: nam aliter multa mihi obijcies, etiam in rectis, quæ omnino ambigua videantur; *vt ligo, onis, & ligo, as;* sic *lens*, pro verme, & legumine: *frons*, pro, folio, & parte capitis. Cui obiectioni sic respondeo, *Antiquitus*, teste Sosipatro Charisio, & M. Varrone, *nullum nomen in duas consonantes desinebat:* vnde etiam sæpe legimus, *hæc sepes, trabes, plebes, sortis*. Testimonia lege apud Priscianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex his verbis, trabes, duces, de extrema syllaba, E, literam exclusam, & ideo in singulari factum esse trabs, dux*. Hæc ille. Ego addo; cùm E, vel I, aufertur, si tres remanent consonantes, perit penultima; vt, hæc *frondes frons*, hæc *frontes, frons*, hæc *lentis, lens*, hæc *lendes, lens*. Non tamen omittenda est Charisij differentia; *Fros*, inquit, *sine N. litera, ne faciat, inquit Plinius, frontis; citatq; his Varronem sic, vlmos, & populos, vnde est fros: item, fros, fænum, messis.* Vide Lipsium lib.4.cap.19. Variarum. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*, & *frundes*, semper inuenio; & ita legendum apud Virgilium, & Ouid. Seruius, & alij contendunt. At de, *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inspice, inquio, primam formam, *ligon, cudon, vdon, harpagon, mangon:* nam legimus apud poetas, *cudonas*, & *harpagonas*. *Sed Latini*, vt ait Priscianus, *solent auferre n, his nominibus; vt. Plato, pro, Platon: sic Vangio, Brito, Agamemno*. Milon quidem Ouidio dicitur, qui alijs Milo, Metam. 15. *Roboraque fletque Milon senior cum spectat inanes.* Sic, *harpago, ligo, pro ligon; sic turbo, vel turbon, quod semper facit, onis*, contra Grammaticorum recentiorum differentiam: nam cùm legis, *turbinis*, & *turbinibus*, est ab, *hic turben*; vt, ex Cæsare, & Plinio disputat Charisius.

3. Nec

3. Nec mihi etiam fraudi sint varia linguarum idiomata: sæpè namq; sic continget, vt vna voce multa significentur. Lusitani enunciant VM GRAN RATO. nos item eodem modo: at illi, *magnum murem*, significant, nos *spacium temporis*.

Ergo, pro causa, Græcus casus est, ab *ergon*, Latinis est coniunctio, & fortasse semper vtrumque idem est. *Ergo.*

Hic seps, pro fera, Græcum est, & à putredine dicitur, *hæc sepes*, vnde *seps*, Latinis est vallum. *Seps.*

Græcè mna, vnde *mina*, Latinis *minæ*, pro intermi- natione. *Minæ.*

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum. *Axis.*

Liber, pro Baccho, Hebræum est, à *Li*, populi, & *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procreator: est enim *Noe*. Sed *liber, a, um*, Latinum est, vt libertas: at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breuiat. *Liber.*

Pax, Græcis est aduerbium silentij, cùm digitus ori apponitur, non admirantis, vt docent aliqui, Latinis est quies. *Pax.*

Hic, vel *hæc calx*, pro calcaneo, Latinum, à calcando; *hæc Calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam pro materia, *calcs*, scribit, pro parte pedis, *calx*. *Calx.*

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, *Tauru*, id est, effector, siue opifex fluuiorum; *Taurus*, pro animali Græcum est, *Ταῦρος*, vnde Latine Taurus. *Taurus.*

Fucus, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *phucus*, pro purpura, Græcum. *Fucus.*

Gallus, cum est vox Phrygia, fluuium significat, vbi Cybeles sacerdotes, ob id dicti Galli, emasculabantur. Vide Plin. lib. 5. cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Gallus.*

Samia

ignouerit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra eius salutem. Virgil. Georgi. *Multa gemens ignominiā, plagasque superbi Victoris*, quo in loco, *multa*, pro, *multum* accipiunt imperiti, idque si dijs placet aduerbialiter vtrumque. Audi etiam in passiua quomodo Græcissent Latini. Virgil. 6. Ænei. *Nec magis incepto vultum sermone mouetur, Quam si* &c. Æneid. 4. *Expleri mentem nequit.* Æneid. 5. *Flauaque caput nectentur oliua.* Ouid. 2. Metam. *Partes quascunque sedendo flectitur:* Idem 2. Fast. *Carpitur attonitos sensus:* Idem; *Asper equus duris contunditur ora lupatis:* Idem 10. Metam. *Induiturque aures lente gradientis aselli.* Plaut. Rud. *Hoc quod induta sum, sunt meæ opes oppidò.* Horat. in Art. *Qui purgor bilem:* Idem; *Agrestē Cyclopa mouetur.* Statius l. 9. Theb. *Figitur ora Lamus.* Tacitus lib. 21. *Neque quicquam prius imbuuntur, quàm contemnere deos:* Idem lib. 3. *Sane grauaretur aspectum ciuium senex imperator:* Idem lib. 18. *Vxorem quoque eius Saloninam, tanquam læsi, grauabantur.* Quintil. lib. 1. *Quapropter præcipienda sunt optima, quæ si quis grauabitur,* &c. idem lib. 4. *Quod quum audiuit index, cætera, tanquam superuacua, grauari solet.* Sueton. Aug. *Ampla, & operosa prætoria grauabatur.* Plaut. Epid. *Ne grauetur quod velis:* Idē Rud. *Cur tu aquā grauai e amabo, quam hostis hosti commodat.* Horat. lib. 1. epist. *Quis magna coronari cōtemnat Olympia?* expressit illud vsitatissimū ἐστεφεαι τὰ ὀλύμπια: Idem Oda. 6. lib. 3. *Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo*, quod Aristophanicum est in concion. Τὸν ἀπὸ. ωνίας τρόπον τάλαινα κινησιᾶς, id est, *Misella pruris nunc Ionicum modulum.*

Sed etiam si solem in manibus gestemus, sunt tamen nonnulli ita obcæcati, vt ad hanc clarissimam

lucem

lucem caligent, enixèque postulant sibi tradi testimonia, vbi hæc præpositio ponatur expressa. Iniqui sanè, qui velint sibi in lingua Latina ostendi, quod autores, vt minus elegans soleant subterfugere. Quis ignorat, præpositiones nominibus præponi debere? At vero postquam Latinis auribus dicere semel placuit, *Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum*, iam nemo dicere audebit, *Cum me, cum te*, &c. Sed tamen, vt obstinatis auribus satisfacerem, operam dedi, vt vndequaque, si qua essent, testimonia perscrutarer,

Ea sunt huiusmodi. Virg. in Culice; *Pinus hirsuta per artus*. Terent. Eunuch. *neque sciebat, nec per ætatem dicere poterat*. Liuius; *Per ea tempora perraræ literæ fuerunt*. Cicer. *Per insidias interficere*: Idem; *Per legem illam hoc mihi licet*. Persius; *Per me equidem sint omnia protinus alba*. In his omnibus Græci dicerent, κατὰ. Hinc iam patet syntaxis in illis Ciceronis ad Attic. *Amariorem me senectus facit, stomachor omnia*: & ad Marium; *Vtrumque lætor, & sine dolore te fuisse, & animo valuisse*: Item; *Stoici, qui de virtutibus disputant, magnam partem in his partiendis occupati sunt*: & .i. Offic. *Maximam autem partem ad iniuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, vt adipiscantur ea, quæ concupierunt*: & in epist. *Magnam partem consulatus tui abfui*: & in Orator. *Magnam enim partem ex iambis nostra constat oratio*. Liuius; *Clamor vndique ab solicitis vicem imperatoris, militibus sublatus est*, pro, *Ob vicem*. Curt. 7. *Mœstus non ob suam, sed fratrum vicem, propter ipsum periclitantium, suam quisque vicē officio functus est*: rursū Liu. lib. 3. *Vt hoc insigne regium in orbem, suam cuiusque vicem, per omnes iret*. Cic. *Ipse se nostram vicem vl-*

Per.

Ob, seu Propter.

tus est. Plautus; *Quis patietur se excruciari meam vicem*, subaudi, *In*. Est autem, *In meam vicem*, idem quod meo loco. Sueton. Claudio; *Præsedit nonnumquam spectaculis in Caij vicem*. Terent. *Domum ire pergam, ibi plurimum est*. In omnibus his deest, κατὰ id est, Per.

Ad. Interdum, κατὰ, explicatur per, AD. Cice. Attic. lib. 4. epist. penultima; *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem. 6. Verr. *Nam & situ est munito, & ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aspectum:* Idem Curioni; *A te vero bis, terve ad summum, & eas perbreueis accepi*: Idem pro Mil. *Quatuor, ad summum quinque sunt inuenti*. Huc referendæ sunt illæ phrases; *Abest triũ dierum viam: Pendit aries libras triginta: Paries latus decem vlnas*, id est, κατὰ, hoc est, *Ad*, vel *Per*:

Ad, vel Per. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à falere pedem, & dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum à stagno, latum ad quinque*. Lactant. de Phœnice; *Per bis sex vlnas eminet ille locus*. Quin & ipsa præpositio, *Circa*, pro, κατὰ, inuenitur. Cor. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis. Liuius lib. 9. *Nam & circa omnia defecerunt*. Quintil. in procem. 8. *Præcipuè circa partis huius præcepta elaborauit*. Salluſt. 2. hist. *Modestus ad alia omnia, nisi ad dominationem*. Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, ad cætera, quantum ad cætera attinet: nam & *Sanctus alia*, idem Sallustius dixit, teste Seruio, Græca locutione; sicut, *Cætera Graius*. Frequentior vsus est præpositionis, *In*, pro, κατὰ: nam quod passim dicitur, *Aeternum vale*: & quod Æneí. 6. dixit Virgilius; *Sedet, æternumque sedebit Infelix Theseus*: alibi expressit; *In æternam clauduntur lumina mortem*.

(Margin notes: *Circa.* beside "bis sex vlnas"; *In.* beside "est præpositionis")

tem. Liuius lib.4. *In æternum vrbe condita, & immensum crescente*. Virgilius Bucol. *Causando nostros in longum ducis amores*. Liuius lib. 39. *Nihil autem in speciem fallacius est, quam praua religio*. Ouid. 11. Metam. *Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnā.* Plin. lib. 10. cap. 36. *Solutus columbarum uolatus est in multum uelocior*, subaudi, *Negotium*, id est, multo velocior. Plaut. Asin. *Agesis, tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc*, id est, partim, & vicissim, Κατά μέρος, id est, in partem. Horat. 2. Epod. *Quod si pudica mulier in partem iuuet domum*. Propert. lib. 4. *Nanus & ipse suos breuiter curuatus in artus*. Liuius; *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis*. Plin. in Panegy. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum inuisus pessimo fui*. Plin. lib. 8. cap. 16. *Et malè credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas*: Idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur*. Horat. *Quod & in hunc annum viuat, & plures*: Idem 2. epist. *Sed in longum tamen æuum manserunt*. Hinc illa trita; *Tuam vicem doleo; inuicem dolere*. Dicimus itaque; *Ero tibi perpetuum*, vel *in perpetuum amicus*, subaudi, *tempus*. Præterea Donatus, in illis Terentianis; *Quid venisti: Id viso: neque tu id indignari posses*, supplet, *Ob*, vel *Propter*, contra ineptissimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nihil, quid*, esse accusatiuos extrauagantes. Ob;

VNIVS

VNIVS VOCIS vnica est significatio.

SI QVIS primo intuitu nos paradoxon, non veram ſententiam, proponere arbitretur, audiat Ariſtotelem, quem ſententiæ noſtræ præcipuum facimus adſertorem, qui res natura diuerſas, vno nomine poſſe quidem vocari docet, ſed per analogiam, id eſt, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur, quorum ſolum nomen commune eſt, ratio verò naturæ circa illud nomen alia, atque alia*; vt animal quod eſt homo, & id quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boetius, *Aequiuoca dicuntur:* nam, neque, *æquiuocum*, vox Latina eſt, neque ſatis ad Ariſtotelis mentem accommodata: *homonymon* enim concors in voce, ſeu ſimile in voce ſignificat. Itaque tolerabilius vertet; *Analoga dicuntur*, &c. Ego certè, ſi nominibus barbaris vti liceret, quę iſti vocant ęquiuoca, *vniuoca* nuncuparem; & rurſus quæ illis, *vniuoca*, mihi eſſent *æquiuoca:* ſicut Priſcianus ſuper verſus Virgilij lib. 1. quibuſdam viſum teſtatur, cum ita ſcribit; *Cum nomen, Arma, ſit homonymon, quod quidam Vniuoca dicunt, & varias res ſignificet;* id quod Ariſtotelea exempla oſtendunt planiſſimè. Quæ ſi hebes Dialecticorum acumen conſideraſſet, non inter tot tenebras hactenus verſarentur. Priſcianus lib. 9. *Synonymiam vertit, ancipitem ſignificationem*. Nec quiſquam mihi iure objiciet tot temporum curricula, in quibus ſemper hæc ita tradita ſunt, & pro veris habita; nā poſseſsor malæ fidei, vt eſt apud Iureconſultos,

Homonyma, quid.

Aequiuoca.

nunquam poteſt præſcribere. *Nobis* inquit D. Auguſtinus,*qui ratione vincimus, fruſtra conſuetudo obijcitur, quaſi conſuetudo maior ſit veritate*. Diuus certè Thomas, diligentiſsimus Ariſtotelis, & veritatis interpres, ſæpè alias, ſed in illo præcipuè Porphyrij; *Si quis omnia entia dicat, æquiuoce nuncupabit; æquiuoce*, inquit, *id eſt analogicè.* Rodolphus Agricola lib. 1. cap. 23. Homonyma vertit, *agnominationem*: ego verò quatuor potiſſimum rationibus adducor, quibus æquiuoca iſta radicitus putem extirpanda.

Nulla ſunt Aequiuoca.

1. Si voces, vt ait Plato in Cratylo; & Aulus Gellius libro 10. cap. 4. & diuinæ literæ nos paſſim docent, natura ſignificant, quonam, obſecro, pacto, vno eodemq; nomine diuerſæ naturæ nuncupabuntur? ſin autem, vt docet Ariſtoteles, qui cum Platone non pugnat, modo rectè intelligatur, ſignificent ex inſtituto inſtitutum autem, ſeu ad placitum intelligo prudentium virorum, qui rerum inſpecta natura, nomina ſolent imponere, dementem, & inſanum impoſitorem vocum iudicemus oportet, qui menſam, & librum vno nomine nominari præceperit.

Quomodo voces natura, & ex inſtituto ſignificet.

2. Præterea ſi eſsent æquiuoca, id est, quę ex ęquo, & æqualiter plura ſignificarent, perpetuo nobis eſſet vtendum adiectiuis nominibus, aut aliqua alia diſtinctione, qua res inter ſe differrent: nec enim ſatis eſſet dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, niſi adderes terrenum, cœleſtem, vel marinum. canis etiam in talis iactus est.

3. Adde quòd negligentem, & deminutum iudicaremus Ariſtotelem, ſi nullam analogiæ regulam tradidiſſet, quæ ita erat ad ſyllogiſmos neceſſaria, quàm quæ maximè: Sed nullam aliam nobis, præter hanc,

præ-

præſcripſit : neceſse eſt igitur illam ſic interpretemur ; *Analoga dicuntur*, &c.

4. Poſtremò, me mouent doctiſſimorum teſtimonia. Cicero enim libr. vltimo, Epiſt. 17. docet, verborum domicilium in re vna eſse proprium, migrationes in alienum, multas. Aul. Gell. lib. 11. cap. 12. *Chryſippus ait, omne verbum ambiguum natura eſſe: quoniam ex eodem duo, vel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit aut ſentit: nec aliud dici videri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcurè magis dictum, quàm ambiguè videri poteſt: ambigui enim verbi natura illa eſſe debuit, vt qui diceret, duo, vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui ſentit vnum dicere.* Hæc Gellius. Scaliger in calce libri De cauſis linguæ Latinæ, rectè carpit Nonium Marcellum, & alios, qui cùm, *De ſermonis proprietate*, libros inſcripſiſsent, multa ſignificatorum monſtra vni eidemque voci deſignarunt: tunc ſubdit; *Vnius namque vocis vna tantùm ſit ſignificatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut acceſſoriæ, aut ſpuriæ.* Foreirus Luſitanus ſuper Eſaiam multis in locis, ſed præcipuè cap. 8. in principio; *Ego*, inquit, *in hac ſemper fui ſententia, vt nonniſi vnam habere ſignificationem verba Hebræa exiſtimarem.* Ioannes Mercerus in annotationibus dictionarij Pagnini, voce אבד abad, inquit; *Semel admonitum illud oportuit, vbicumq; plura, aut diuerſa eiuſdem vocis ſignificata feruntur, ferè prima eſſe propria, ac genuina, cætera metaphorica; vel ad quæ per ſimilitudinem magis quandam, & linguæ dilatationem di-*

ctio

ctio proposita extendatur: Idem ferè ait Rabbi Mardocay in concordantijs Hebraicis. Valla lib. 6. cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait; *Nam quis credat, autores vni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque noua dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. lib. cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequàm ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in nominum, & verborum rectis intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina, *Catonis, & Catoni*, inquit Aristot. *non sunt nomina, sed casus nominis: sicut sanabitur, & sanabatur, non sunt verba, sed casus verbi*. Frustra igitur mihi obijcis, *ducis, duces*, esse nomina, & esse verba, ac proinde ambigua: sic, *legis, legi, leges*: sic, *vis*, nomen, & verbum: sic, *auis*, quæ volat, & *auis*, datiuus, ab, auus: sic *satis*, aduerbium, & à, *sata satorum*: sic, *canis*, verbum, & *canis* nomen: quanquam antiqui, *hæc canes*, vt *hæc vulpes*, dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi rectos plurales, qui alijs singularibus assimilantur; vt *prudentia* in plurali, cum *prudentia*, æ: sic *temperantia, continentia*, & alia huiusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adiectiua non facient cum substantiuis ambiguitatem, vtpote quæ sola in oratione sine substantiuo non ponantur; & ita multum differt, *auditus sermo*, ab *auditus*, us; & *census homo*, à *census, us*; & *gustatus cibus*, à *gustatus*, us: sic *multa, pro* pœna, & *multa virtus*: quamuis *multa*, aliqui scribant. Deniq; adiectiuum, & substantiuum vnum quiddã esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter prima nominum

for-

forma, & impoſitio: nam aliter multa mihi obijcies, etiam in rectis, quæ omnino ambigua videantur; *vt ligo, onis*, & *ligo, as*; ſic *lens*, pro verme, & legumine: *frons*, pro, folio, & parte capitis. Cui obiectioni ſic reſpondeo, *Antiquitus*, teſte Soſipatro Chariſio, & M. Varrone, *nullum nomen in duas conſonantes deſinebat:* vnde etiam ſæpe legimus, *hæc ſepes, trabes, plebes, ſortis*. Teſtimonia lege apud Priſcianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex his verbis, trabes, duces, de extrema ſyllaba, E, literam excluſam, & ideo in ſingulari factum eſſe trabs, dux*. Hæc ille. Ego addo; cùm E, vel I, aufertur, ſi tres remanent conſonantes, perit penultima; vt, hæc *frondes frons*, hæc *frontes, frons*, hæc *lentis, lens*, hæc *lendes, lens*. Non tamen omittenda eſt Chariſij differentia; *Fros*, inquit, *ſine N. litera, ne faciat, inquit Plinius, frontis; citatq; bis Varronem ſic, vlmos, & populos, vnde eſt fros: item, fros, fœnum, meſſis*. Vide Lipſium lib. 4. cap. 19. Variarum. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*, & *frundes*, ſemper inuenio; & ita legendum apud Virgilium, & Ouid. Seruius, & alij contendunt. At de, *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inſpice, inquio, primam formam, *ligon, cudon, vdon, harpagon, mangon:* nam legimus apud poetas, *cudonas*, & *harpagonas*. *Sed Latini*, vt ait Priſcianus, *ſolent auferre n, his nominibus; vt Plato, pro, Platon: ſic Vangio, Brito, Agamemno*. Milon quidem Ouidio dicitur, qui alijs Milo, Metam. 15. *Roboraſletque Milon ſenior cum ſpectat inanes*. Sic, *harpago, ligo, pro ligon*; ſic *turbo, vel turbon, quod ſemper facit, onis*, contra Grammaticorum recentiorum differentiam: nam cùm legis, *turbinis*, & *turbinibus*, eſt ab, *hic turben*; vt, ex Cæſare, & Plinio diſputat Chariſius.

3. Nec

3. Nec mihi etiam fraudi sint varia linguarum idiomata: sæpè namq; sic continget, vt vna voce multa significentur. Lusitani enunciant VM GRAN RATO. nos item eodem modo: at illi, *magnum murem*, significant, nos, *spacium temporis*.

Ergo, pro causa, Græcus casus est, ab *ergon*, Latinis est coniunctio, & fortasse semper vtrumque idem est. *Ergo.*

Hic seps, pro fera, Græcum est, & à putredine dicitur, *hæc sepes*, vnde *seps*, Latinis est vallum. *Seps.*

Græcè mna, vnde *mina*, Latinis *minæ*, pro intermination. *Minæ.*

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum. *Axis.*

Liber, pro Baccho, Hebræum est, à *Li*, populi, & *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procreator: est enim *Noe*. Sed *liber, a, um*, Latinum est, vt libertas: at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breuiat. *Liber.*

Pax, Græcis est aduerbium silentij, cùm digitus ori apponitur, non admirantis, vt docent aliqui, Latinis est quies. *Pax.*

Hic, vel *hæc calx*, pro calcaneo, Latinum, à calcando; *hæc Calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam prò materia, *calcs*, scribit, pro parte pedis, *calx*. *Calx.*

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, *Tauru*, id est, effector, siue opifex fluuiorum; *Taurus*, pro animali Græcum est, Ταῦρος, vnde Latine Taurus. *Taurus.*

Fucus, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *phucus*, pro purpura, Græcum. *Fucus.*

Gallus, cum est vox Phrygia, fluuium significat, vbi Cybeles sacerdotes, ob id dicti Galli, emasculabantur. Vide Plin. lib. 5, cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Gallus.*

Samia

Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant. Vide Ouid.4.Fast.ex illo loco; *Cur igitur Gallos, qui se excidêre, vocamus, Cùm tantum à Phrygia Gallica distet humus?* Gallos, apud Græcos, album significat, inde Gallorum gens vocata, quia corporibus albis sint præditi. Vnde Virgil.lib.8. Æneid. de Gallis; *Tum lactea colla Auro innectuntur.* Gallus Latinis auis est nota; sed qui Latinè loquuntur solent addere, *gallinaceus*, propter ambiguitatem, Xenophon in Homonymis.

4. Syllabæ quantitas apud Romanos satis superque distinguebat voces, quod nos, nisi in carmine, non sentimus. Huius generis sunt, *populus*, pro arbore, prima longa; pro turba, breui; *Palus, udis*, prima breui; *palus, i*, prima longa. *Vter, tris*, prima longa; *vter, a, um*, prima breui, *labor*, nomen: prima breui; verbum, longa. *Colo, as*, producit; *colo, is*, breuiat. *Sinus*, pro gremio, breui; pro vase, longa. *Pila* lusoria, prima breui, à πιλία, æquo; *pila*, pro mortario, prima longa, quasi pinsa, vel pisa, à pinsendo. Sed Æneid. 9. vbi legitur; *Saxea pila cadit*, libentius legerim; *Saxea pyla cadit*: πύλη enim columnam etiam significat; *compilare*, verò à nullo horum ducitur, sed à Græco, teste Turnebo: nam *pileten*, Æoles furem vocant, Hesiodus *phileten*. Vide Ios. Scalig. in Festum, *compilare*.

Plaga. *Plagæ*, pro funibus illis quibus retia tenduntur circa summam, & imam partem; aut pro mundi regionibus, quæ Græcè, *climata*, dicuntur, breuiat; pro vulnere, producit. *Anus*, pro vetula, breuiat; pro *podice*, producit. *Acer*, eris, pro arbore breuiat; *Acer, acris*, & *acre*, producit.

Os. *Os oris*, vnde *osculum*, producit; *os ossis*, breuiat;

Teste

Teste Diuo Augustino in libro de Grammatica, & lib. 3. cap. 3. doctri. Christia. Lucret. lib. 3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*

5. Accentus mirè distinguebat ambiguum. nec hîc loquor de ridiculis illis, *sanè, palàm, porrò*: hi enim nec erant apud antiquos, ante Quintiliani tempora, nec poterant amphiboliam parere, vt in prima regula admonuimus, præsertim cum, *porrò*, pro, *deinde*, merè sit Græcum; sed de alijs secretioribus, & qui nostras aures omnino fugiunt: aliter enim enunciabant, *seps*, Græcum, aliter *seps*, Latinum; quoniam illud per, *eta*, id est, è, longum scribitur Græcè; hoc per epsilon, id est, è tenue. Sed hoc illustremus doctorum testimonijs.

Lustra, inquit Festus Pomp. *significant lacunas lutosas, quæ sunt in siluis, aprorum cubilia; à qua similitudine, ij qui in locis abditis, & sordidis, ventri, & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere.* at quum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem; illud à *luto*, hoc à *luendo*: *adeo*, inquit idem, *duas habet significationes; nam cum prima syllaba acuta effertur, idem significat quod accedo; vt cùm dicimus*, adeo prætorem; *cùm autem secunda*, id est, *quod vsque eò; non quidē secundum rationem, quia, ad, præpositio accusatiui accommodata est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Vide Festum in vocibus, *Ergo, muscerda, parret, pone, sagaces, quando*, & Aul. Gellium lib. 6. c. 14. de, quiesco.

Quidam, inquit M. Varro, *reprehendunt, quòd pluit, & luit dicamus in præterito, & præsenti tempore, cùm analogiæ sui cuiusq; temporis verba debeant discriminare. Falluntur, nam est, ac putant, aliter; quod in præ-*

Lustra. *Adeo.*

teritis, V, dicimus longum, luit, pluit; *in præsenti, breue*, luit, pluit. *Ideoque in venditionis lege fundi*, ruta cæsa, *ita dicimus, vt, V, producamus*.

Donatus ad illud Terent. *Filium perduxere, vt vna eßet*, notat, si productè legatur, *esset*, significare, cibum caperet, siue ederet; Item ad illud, *vt de symbolis eßemus*; *melius*, inquit, *essemus; producta* E litera. quod ipsum Seruius monet Æneid. ad versum illum, *Non media de gente Phrygum exedisse nefandis*. Cicero in Oratore perfecto, docet, *inclytus*, prima breui enunciari, *insanus*, prima longa. De hac re vide pulchrum locum apud Aul. Gell. lib. 9. cap. 6.

6. *Euphemismos*, id est bona ominatio, inquit Demetrius Phaler. est figura, quæ odiosas res bonis verbis edit, & impia itidem facta, pijs. Hinc multa dicuntur in contrariam significationem; vt, *benedicere*, pro maledicere sæpe in sacris literis: vt 3. Reg. cap. 21. *Benedixit Naboth Deum, & regem*. Iob. cap. 1. *Nisi in facie benedixerit tibi*: Ibid. *Benedic Deo, & morere*. Sic *sperare*, pro timere; sic *potiri hostium*, & *potitus hostium*, apud Plautum in Captiuis, pro, captiuum esse. Et in Digest. l. 11. & 12. de Capt. & postlim. Et l. cxcii. de verb. sig. *Sacer*, pro exectrando, &c. Antiqui summoperè obseruabant auguria, sed illa præcipuè quæ ab hominum ore prodibant, quæ propriè omina vocabantur; Hispanè, *Alfil Toledano*. Cicer. 1. de Diuinat. *Neque solum Deorum voces Pythagorei obseruauerunt, sed etiā hominum, quæ vocant omina; quæ maiores nostri, quia valere censebant, idcirco omnibus rebus agendis*, QVOD BONVM, FAVSTVM, FELIX, FORTVNATVMQVE ESSET, *præfabantur; rebusque diuinis, quæ publicè fierent*, VT FAVERENT LINGVIS, *imperabatur*, &c. Fauere autem linguis

Benedicere. Sperare. Potiri hostiū. Sacer. Fauere linguis.

linguis non intelligo idem esse quod tacere, vt multi arbitrantur, sed bona verba dicere: nam credebant vitiari sacra, si quis dura, mala, vel ominosa verba loqueretur. Tibull. lib. 2. eleg. 2. *Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras; Quisquis ades, lingua, vir, mulierquè faue.* Ouid. 1. Fast. *Prospera lux oritur, linguisque, animisque fauete; Nunc dicenda bono sunt bona verba die.* Horat. 3. Carm. *Malè ominatis parcite verbis.* Terent. Andr. *Bona verba, quaeso,* idest, Bene ominare; Idem in eadem; *Valeant, qui inter nos dissidium volunt*, id est, pereant. Sed exemplis agamus.

Adoleo, & *adolesco*, crescere est, sed in sacris, vt notat Seruius ad illud Virgil. 4. Georgic. *Panchaeis adolescunt ignibus arae*, incendere; & cremare, sed per figuram euphemismon: nam quia victima, & altare verbenis, ture, vino, & extis crescebant, & augebantur, dictum est, *adolescere*, pro cremare. Vide Festum, & Nonium. *Adolere.*

Mactare, ex eodem omine dictum est, pro interficere; cùm propriè sit, *augere*, hoc est magis auctare, vnde *mactus*, id est magis auctus. Seruius ad illud Virg. *Mactant lectas de more bidentes. verbum sacrorum*, inquit, *per euphemismon, vt adolere.* *Mactare.*

Rectè, pro nihil, aut non, aut male. Terent. Heaut. *Tum quod dem ei recte est: nam nihil esse mihi religio est dicere*: Idem Eunu. *Numquid vis? C. rectè, id est non, vel nihil.* Plaut. Asinar. *Nec rectè quae tu in nos dicis, aurum, atque argentum merum est.* *Rectè.*

Sacer, dicunt esse nomen medium, vt Graecis *Anathema*, & nunc in bonam, nunc in malam partem accipi. Sed, quid sit *homo sacer*, vel *Anathema*, ab antiquissima historia petendum, quam narrat Io: *Sacer.*

Zetzes histor. 23. Chiliad. 5. Cuius carmina sic vertebam.

Catharma quondam tale pucgamen fuit;
Si pestis, aut fames, vel alia calamitas
Vexaret vrbem ira Deorum percitam,
Ad victimam deformis ante omnes homo,
Purgamen, atque pharmacus ductus fuit.
Cùm ventum ad aram est, caseum, ficus, ador
Ipsi in manum dabant; deinde septies
Pudenda scillis verberabant victimæ,
Caprifico, & alijs surculis agrestibus;
Agrestiumque vrebant ramis arborum
Deuota membra: tum sacrum cinerem grauis
Leuamen vrbis uentilabant in mare.

Hæc ille, atque alia; citatq; testem Lycophronem, & Hipponactem: Idem Chiliada 8. histor. 239. cineres spargi solitos, addit, per totam ciuitatem. Suidas præterea in dictione, *Peripsema*, addit, dicere solitos ciues ad huiusmodi anathemata; *Purgamen pro nobis esto, salus, & redemtio*. Seruius in illud Æn. 3. *Auri sacra fames*, ita commentatur, *Sacra*, ex secrabilis. Alij *sacra*, deuota accipiunt; vnde & *Ver sacrum:* Alij, *sacrum*, pro, scelestum, vel sacrilegum. Tractus est autem sermo ex more Gallorum: nam Massylientes quoties pestilentia laborabant, vnus se ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis, & purioribus cibis. Hic postea ornatus verbenis, & vestibus sacris, circumducebatur per totam ciuitatem, cum exsecrationibus, vt in ipsum reciderent mala totius ciuitatis; & sic proijciebatur. *Hæc ex* Petronio *Seruius*.

Huiusmodi sacrificium Hebræis vocabatur, *Azazel*, id est, caper emissarius; de quo Leuit. cap. 16.

ab, Ez.i. caper, & Azal, id est abijt; Græcis, *Apotropeon*, siue *Apopompeon*, id est malorum depulsio; dicebatur etiam proprie, *Anathema*. Itaque *Sacer* apud Latinos, idem est quod anathema Græcis, & ita per euphemismon, pro execrando accipitur. Quãquam Monachus Menesius, qui de accentibus scripsit, aliter quæstionem soluit: contendit enim, in sacris Biblijs duo esse nomina, Anáthema, & Anathéma; & illud, cum accentu in antepenultima, & cum epsilo in penultima semper accipi in malam partem, pro exsecrando: at cum accentu in penultima, & eta, id est, e, longo, semper accipi pro donario, vel re templis dicata. Ego scripturam quidem in Biblijs Græcis sic reperiri animaduerti: sed quomodo ab eodem verbo ἀναθῆναι, duo ducantur nomina contrariæ significationis non video. Vnum semper nomen est anáthema, siue anathéma, vt sacer apud Latinos. Quid est igitur illud tam crebro in Concilijs repertum; *Anathema sit*? Respondeo, primum posse dici per Euphemismon; vt benedicere, pro maledicere; quasi dicat; *Anathema sit*, id est, sit benedictus; quia viros sanctos non decet maledicere. Deinde respondeo, posse etiam intelligi iuxta propriam, & genuinam nominis notionem; Anathema sit, id est, sit peccatum pro toto populo, sit deuotio, ferat omnia populi peccata. Ita D. Paulus ad Rom. 9. *Optabat esse anathema post Christum pro fratribus*, id est, se deuouere, & hostiam fieri à Christo, id est, post Christum; quia Christus fuit pro nobis hostia, & factus est pro nobis peccatum, cùm peccatum non haberet, *Et verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Festus in voce, *Sacer*, obscura quædam profert, quæ à Macrobio lib. 3. cap. 7.

Anathema.

Saturn. explicantur. Illud verò Virgilij; *Auri ſacra fames*, alia res eſt: nam Græci, *ieron*, id eſt, ſacrum, pro magno ſolent vſurpare; vnde *os ſacrum*, id eſt, magnum, & *morbus ſacer*, pro, magnus vel comitialis. Ita Plutarchus de induſtria animalium. Vnde Adag. *ſacram ancoram ſoluere*, id eſt, magnam.

Sacer, pro magno.

Alter.

Alter, in augurijs dicebant, pro, non bono, vt ait Feſtus in dictione, *Altera auis*. Et in ſenatu dicebat conſul; *Qui hoc ſentitis, huc tranſite, qui alia omnia, illuc*, id eſt, qui negatis, vel diſſentitis. Cic. libro. 1. epiſt. *De tribus legatis, frequentes iere in alia omnia*, id eſt, diſſenſere: & lib. 10. *Eum ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit*. Vide Suidam in voce, *Eumenides*, & *Callias*. Et nos etiam Antiphraſi de Eumenidib. ſatis.

DE ANALOGIA *ſignificationum*.

HIS regulis præmiſſis, ad analogiam ſignificationum tranſeamus.

Ius.

Ius, iuris, propriè ſignificat diarium, ſiue portionem victus. Antiqui enim, vt inquit Val. Maxim. lib. 2. adeò erant continentiæ attenti, vt frequentior apud eos pultis vſus, quàm panis eſſet. Plin. lib. 18. cap. 8. *Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum; quoniam inde, & pulmentaria hodie quoque dicuntur*. Non itaque veſcebantur carnibus, ſed oleribus, aut pultibus, totumque prandium Ius vocabant. Horat. 2. Sermo. *Eſt operæpretium duplicis cognoſcere iuris Naturam*. Huius autem iuris in conuiuijs pates dabantur vnicuique partes: vnde Homerus,

rus, *conuiuium æquale*, ferè semper nominat. Vocabantur verò, *Duplicarij*, vt ait Varro, *quibus in conuiuijs ob virtutem, duplicia vt darentur cibaria fuit institutum*. Cuius rei etiam in sacris Biblijs fit mentio; nam Genes. cap. 43. *maior portio data est Beniamino*, quàm cæterorum cuilibet. Itaque propriè Ius est, quod Hispanè dicimus, *Quiñon, parte, porcion, ordinario*. Græcis est, *Chœnix*, id est, *dimensum*, vt vocauit Terentius. Hebræis est, *Man*, à verbo *manâ*, id est, diuisit, vel numerauit: nam vbi legitur Daniel. cap. 1. *Et constituit illis rex annonam per singulos dies, de cibis suis*, Hebraicè legitur, *manâ*. Hinc igitur metaphoricè ius vocatur, munus illud quod suum cuiq; tribuit.

Vertex, inquit Fabius lib.8.cap. 2. *est contorta in se aqua, vel quicquid aliud simile vertitur; inde propter fluxum capillorum, pars est summa capitis; & ex hoc, quod est in montibus eminentissimum*. Valla lib.6.cap. 11. *Rectè*, inquit, *dixeris hæc omnia, vertices, propriè tamen vnde initium est. Quare nemini debet mirum videri, cur interdum vna vox plura significet*. Hæc illi. Ego tamen magis assentior Charisio lib. 1. *Vertex*, inquit, *à vertendo, vortex à vorando; & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere; vt, ingens à vertice pontus; vorticem verò, circumactionem vndæ esse; vt, Et rapidus vorat æquore vortex*. Caper Grammaticus; *Vortex fluminis est, vertex capitis*. *Vertex.*

Tempus, vt Varro scribit, *est mundi interuallum, & motus, diuisum in partes aliquot, ab Solis, & Lunæ cursu, à quorum tenore temperato tempus dictum est*. Tēpora in capite, Hispan. *las sienes*, ob id dicta putant, quòd ab ijs indicia petamus senectutis. Posuit enim natura in multis animantibus ætatis signa; vt veteri- *Tēpus.*

nis, & ouibus in dentibus, ceruis in cornibus: sic homines in temporibus gerunt ætatem; vnde Homerus senes vocat, *Poliocrotaphous*, id est, canorum temporum, quia plurimum inde cani incipiunt: nam priora capitis, humiditatis, pituitæque plus habent, quàm posteriora. Virgil. 5. Æneid. *Aemula necdum Temporibus geminis canebat sparsa senectus.* Vide Alexan. Aphrodis. problemata, & Columellam lib. 6. cap. 29.

Nepos. *Nepos*, inquit Charisius, *significat, & certum cognationis gradum, & rei auitæ consumtorem.* Mihi tantùm significat filiorum filium. Romani pueri patruis tradebantur erudiendi, & castigandi; vnde prouerbium; *Ne sis patruus mihi*: quia patrui, etiamsi ament, nesciunt ad peccata conniuere, Aui contrà impotentius amant, omnia indulgent, castigare nesciunt; inde nepotes euadunt perditissimi. Aristoteles 3. Ethic. in calce, intemperantiam vocat, *Acolasiam*, id est, incastigationem, & *acolasti*, dicuntur incastigati. Tales igitur sunt nepotes. Inuenio & apud Græcos, *Nepodes*, vocari nepotes, quasi sine pede, hoc est fundamento: quia filijs fundamentum rei familiaris non erunt: dilapidant enim rem familiarem. Qui deducunt *à, nepa*, id est, scorpione, quia filios deuorat, mihi non placent. Vide Festum.

Tollere. *Tollere liberos, tollere onera, tollere in crucem, tollere aliquem è medio*, vel *è vita*, semper est subleuare: sed *tollere*, pro educare, vel habere filios, ex antiqua consuetudine petendum. Antiquitus pueri recenter nati terram primùm omnium tangebant, tanquam rerum omnium parentem, autor est Plinius in procemio lib. 7. Tertulliani verba sunt; *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim Edææ sacrum*

est.

est. Sapientiæ cap. 7. *Et ego natus accepi communem aerem, & in similiter factam decidi terram*. Sic positum infantem patres solebant statim alleuare; qui autem non tollebatur, vt abdicatus, & proiectitius habebatur, idque inauspicatum erat. Papinius. vltima Silua deplorat seruulum immatura morte surreptum, sed antè donatum libertate, hæc addens; *Meus ille, meus, tellure cadentem, Excepi.* Vide Turneb. lib. 22. cap. 11. & lib. 4. cap. 15. D. August lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 11. *Ipse leuet de terra, & vocetur dea Leuana*.

Cernere, inquiunt, est videre, est pugnare; & cernere hæreditatem, est adire hæreditatem. Non ita est: nam propriè, *cernere*, est separare furfures à farina, id est, cribrare; Hispanè, *cerner*. Plin. lib. 18. cap. 11. *Postea que gypsi pars quarta inspargitur, atque vt cohæserit, farinario cribro subcernunt; quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est; rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur*. Hæc Plinius. Cùm igitur, *cernere*, sit propriè separare furfures à farina, non malè, pro discernere, & discriminare cœpit accipi: deinde etiam pro, *dimicare*, quia olim lites omnes, & præcipuè de terminis agrorum ferro decernebantur. Et Stobæus sermone 8. ex lib. De moribus gentium Nicolai hæc refert; *Vmbrici cùm controuersias inter se habent, pugnant armati, sicut in bello, & qui suos aduersarios interemerint, iustiorem causam habuisse videntur*. Vnde Ennius apud Ciceronem; *Ferro, non auro vitam cernamus vtrique*. Et Virgil. 12. Æneid. *Inter se coiisse viros decernere ferro*. Sic enim legit Faernus ex antiquis codicibus. Postremò, cum ait Vlpianus; *Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris, poterisque*: *Cernere*.

risque; nisi ita creueris, exhæres esto. Cernere pro deliberare accipitur: nam cretio est certorum dierum spacium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum, vtrum expediat ei adire hæreditatem, necne. Varro. lib. 5. dum huius verbi etymon conatur indagare, tres significationes sic ad vnam reducit; *Dictum cerno à creo, id est, à creando, ab eo quod cùm quid creatum est, tum denique videtur: hinc fines capillorum discreti, quod finis videtur, discrimen. Cernito in testamento, id est, facito videant te esse hæredem*, &c. Hic Varro mihi non magnoperè placet, sed tamen quod volumus efficit. Ego certè multo antè docui, quod posteà Iosepho Scaligero placere animaduerti, *cerno*, à *crino* Græco deduci, id est, iudico: vnde *crimen*, de quo iudicatur, & *crines*, qui discernuntur.

Opus. *Opus*, si carnificibus linguæ Latinæ, id est, Grammaticis credas, in mille munia distrahitur: nunc enim substantiuè indeclinabile; nunc adiectiuè indeclinabile accipiunt, & omnibus ferè casibus iungi posse asseuerant: quinetiam sunt qui, *opus habeo*, pro, *necesse est mihi*, dicant. Ego hæc omnia puto deliramenta: nam nec *opus*, sumitur pro, necesse est, nec aliud vnquam significat, quàm hoc nomen, opus operis; vt *opera nostra*, *opera regis*: nam cùm dicis; *libri sunt mihi opus*, significas, libros esse mihi omnia. Hispanè, *el todo*: cùm autem dicis; *opus est mihi libris*, dicis, totum negotium esse mihi in libris: sic, *opus est facto*.i. negotium & difficultas, siue vsus est in facto. Sic Virg. *Nunc uiribus usus*, id est, nunc est vsus, opus, negotium, & tota vis in viribus. Hoc melius intelligetur, si addas adiectiuum. Horat. lib. 1. carm. *Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem carmine perpetuò celebrare*, pro, quidam habent hoc vnum opus,

opus, vt celebrent. Virg. 6. Æneid. *Hoc opus, hic labor est.* Cùm additur genitiuis, longè alia res est, quàm Grammatici putant. Virg. 10. Æneid. *Sed famam extendere factis, Hoc uirtutis opus*, id est, res est virtutis, hoc virtus efficiat oportet. Ouid. epistol. Parid. *Teque mei scires esse laboris opus*, pro, te esse opus futuram, seu creaturam mei laborantis: idem. *Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri; Casus in est illis, hic erit artis opus*, id est, in hac parte totum est negotium artis: nisi, Opus artis dicatur, pro Ars: sicut, *Res cibi*, pro, cibus: Idem 1. Fastor. *Hic qui nunc aperit percussi uiscera tauri, In sacris nullum culter habebat opus*, id est, nullum opus, nullus vsus cultri erat in sacris. Idem igitur significant, Nullum opus habet in sacris culter, & nihil opus est cultro in sacris. vbi, *Cultro*, datiuus est: sicut etiam cum dico; *Opus habeo cultro*, vel *opus mihi est cultro*, opus scilicet quod culter peragat. Propert. lib. 2. eleg. 10. *Magni nunc erit oris opus*, id est negotium, & labor. Græci dicunt, ergon eurein. Cicero vertit, *difficile est inuenire*. Sophocles in Aiace; οὐδὲν ἔτι ἔργον ἐστὶν. id est, nihil opus est. Xenophō; ἔργον ἔχω τοῦτο σκοπεῖν; *Opus habeo prouidere, mihi opus est prouidere, meum opus siue officium est prouidere, aut perpendere*. Est igitur nomen, *opus*, semper substantiuum. Ouidius 4. de Pont. *Quodque alijs opus est, hoc tibi lusus erit*. Vide Opus, in Ellipsi.

Volo, as, & *volo is*, valdè diuersa videntur. Sed accipe M. Varronis verba ex lib. 5. ling. Lati. *Volo à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est, vt puncto temporis peruolet, quò volt*: Idem libro 8. *Fit enim vt rectus nonnunquam sit ambiguus; vt in hoc verbo volo, quod id duo significat; vnum à voluntate,* *Volo.*

alte-

alterum à volando: itaque à volo intelligimus volare, & velle. Hæc verba sunt obiectio contra Varronem, quorum responsio Varroniana desideratur.

Puto. *Puto as*, propriè est *purum facere*, vt ait Varro. Hisp. *podar:* ideò antiqui *purum putum* appellabant; vnde *disputatio*, & *putator*, qui arbores puras facit. Ideò, *ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura: sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque vt diluceat, dicitur, *disputare*. Hæc ferè Varro. Hinc igitur apta est translatio ad cogitationem, cùm in dubijs sententijs amputamus superflua, & vnam seligimus, quam sequamur.

Vas. *Vas vadis*, & *vas vasis*, quantum differant, notum est. Sed, *vas* pro sponsore, antiquitus erat, hic *vadis*, à vadendo, id est, eundo: quia qui vades dabat, vadere ei in vrbem erat necesse. Horat. Satyr. 1. *Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem est, Solos felices viuentes clamat in vrbe*: posteà verò, ex *vadis* seu *vades*, factum est *vas*. At *vas* pro poculo antiq; *vasum* dicebatur: vnde *vasculum*, & *vasa* in plurali. Nonius Marcel. in illo Ciceronis, lib. 3. offic. *Vas factus est alter*, notat, vas, positum pro, vades. Ac nescio an alibi reperiatur, *vas*, in recto, pro, sponsore.

Flamen. *Flamen*, masculinè sacerdotem significat, & neutraliter, flatum ventorum: sed pro flatu an in recto reperiatur, dubito; in plurali tritum est, *flamina;* & aliquando in sexto casu singulari *flamine*. Citatur in recto singulari ex Arato Ciceronis; *Inferior paulò est Aries, & flamen ad Austri Inclinatior*; sed legendũ est, *flamina ad Austri*. Quid si potius hic, *flammen*, pro sacerdote scribendum sit, dupliciter; nam, vt Dionysius Halicarn. ait, dicitur à *flammeo*, id est, linteo

rubro

rubro, non à *filamine*, vt aiunt Grammatici.

Pecus, udis, & *pecus, oris*, sic distinguunt Grammatici; *Vna sola pecus inficit omne pecus*. ipsi magis ad pecudes ablegandi. Sosipater Charisius lib. 1. *Alia autem quamuis plurali numero per omnes casus declinentur, nominatiuum tamen singularem, vocatiuumq; non habent; vt dapes, preces, proceres, pecudes, fruges, fauces, vices*, &c. Itaque aut caret recto, quod ait Charisius, aut rectum erit, *hæc pecudes*, is. Cæsar tamen in Auguralibus dixit; *si sincera pecus erat.* *Pecus.*

Appello, as, & *appello*, is, apud antiquos non differebant: nam *appellare* erat idem quod applicare; vt, *appellare ad molem nauiculam*. Posteà factum est, vt pro imponere nomen sit paululum immutatum: vt *appellatus Aphricanus*, ex Nonio. Et *appellare senatum, appellare cônsules*, quasi appellare ad maiorem potestatem videri dictum potest: nam dicitur etiam, *appellare Tribunos, & appellare ad Tribunos.* *Appello.*

Posis, vt aliquid quoque de Græcis attingamus, varia videtur significare: nam pro potione siue haustu sæpissimè accipitur, & non raro pro marito. Sed à potione ad maritum fit elegans translatio: nam quemadmodum terra potioni, siue aquæ mista, arborum, & seminum redditur fecunda generatrix; ita feminæ mistus vir, procreandorum liberorum esse causa intelligitur. Hanc Græcam vocem Virgilium habuisse ante oculos crediderim, cùm 2. Georgic. hæc scripsit; *Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt; Tum pater omnipotens fæcundis imbribus æther Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes Magnus alit, magno commistus corpore fætus.* Huc refer illud Iuuenalis Satyr. 10. *Quot longa viros exorbeat vna Maura die.* Et illud Virgil. Æneid. 3. *Posis.*

Cælum. *Cælum*, pro mundo, & instrumento cælandi dicunt accipi; sed manifesto errore: nam, *cælum* pro mundo, seu æthere, cum œ, debet scribi; quicquid dicat Aldus, & alij multi: nam à Græco, Κοῖλον, id est, concauum deducitur. & id videntur verba Varronis, licet corrupta, sentire, quæ sic legit, & emendauit Iosephus Scalig. *Quare à cauo cauea, & caulæ; & conuallis, cauata uallis, & cauædium; ut cauum sit ortum; vnde omnia apud Hesiodum à cabo; à cauo cælum.* Hinc locum Plinij restituo lib. 2. cap. 4. *Cælum quidem haud dubiè cauati argumento diximus, vt interpretatur M. Varro.* Legitur, *cœlati*, pro quo supposui, *cauati*. Sed nemo est iam mediocriter eruditus, qui pro mundo non scribat cœlum, pro instrumentò cælum. Vide infra Antiphras. 9.

Mūdus. *Mundus*, varia videtur significare: nam pro cœlo ipso accipitur, vt sæpè apud Ciceronem, & Plinium: & adiectiuè sumitur, vt *mundus victus*, *munda vestis*: & pro ornatu muliebri; vt *mundus virginalis*. At verò mihi subtilius rimanti, semper adiectiuum nomen est: nam si etymon scruteris, à *mouendo* dicitur, testibus Festo, & D. Isidoro. Festi Pompeij verba hæc sunt; *Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, quia non alius est, quàm quod moueri potest.* Isidorus sic: *Mundus à mouendo, vel à motu, quod in sempiterno motu sit: est enim propriè cælum ipsum, cuius elementis nulla est conceßa requies*. Hæc illi. Hunc, quia Græci ab ornatu dixere κόσμον, Latini per translationem ad munditiam significandam deflexere: semper tamen adiectiuè, vt munda domus. Quum ergo dicis; *Mundus muliebris*, intellige, Ornatus, vel cultus. Lucret. lib. 4.

Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,

Mori-

Morigerisq; modis, & mundo corporis cultu. Liuius lib. 8. ab vrb. *Mundior iusto cultus.* Cic. 2. Natur. Deo. *Admirabilis cœli ornatus.* Virgil. *Omnis ornatus virginis* .i. mundus: nam & pro muliebri ornatu mundus aptè dicetur à mouendo: nam, vt inquit Festus, non alius est, quàm quod moueri potest. Est igitur arcula muliebris mobilis, vbi aurum, & munditiæ reconduntur. Ianus Gulielmius lib. 3. cap. 13. Verisim. sic ait; *In Apuleij lib. 6. priore sic legitur;* Erant & falces, & opere messorio, modus omnis, sed cuncta passim iacentia, & incuria confusa: *lego, & operæ messorio mundus omnis; Mundus enim, non muliebris tantum ornatus, sed cuiusvis rei prompta, & parata copia: vnde vulgatum loquendi genus, In mundo esse, de eo, quod in promptu, & domi ad manum est, nec quærendum foris. Ita Plautus,* Mundum rusticum, *dixit, pro hisdem rei rusticæ instrumentis, Mercatore; Multopere in mundo rustico se exercitum.* Hæc ille. Locus autem Plauti est, in Asin. act. 2. sc. 1. sic; *Certè herclè ego quantũ ex augurio auspicij intellego, Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Sauriæ*; Item Plaut. Cassina, scen. Stultitia; *Cui quod amet, in mundo siet*, id est, paratum, & ad manum. Et quanuis vsus obtinuit; vt *Mundus, a, um,* & *mundior*, & *mundulus*, pro terso, puro, polito accipiatur: vnde *mundities*, vel *munditia*: non tamen aptè ducas inde verbum, *Mundo as, mundare*, nec *mundatus, a, um*. Nam locus Plinij lib. 15. cap. 6. corrigendus, & legendus sic est; *Ob id crebrius vasa mutanda*, non mundanda, ex Catone, & ex antiquis codicib. Columella tamen, *Emundandi*, verbo vtitur lib. 3. cap. 15. Et Iuuenal. Satyra 14. *Semodio scobis hæc emundat seruulus vno.*

Res, multa videtur significare: vnde Ausonius, in mono- *Res.*

monosyllabis quærit; *Imperium, litem, venerem cur vna notet res?* Respondeo, *Res, negotium*, & apud Græcos, *Chréma, pragma*, esse nomina quæ vocant Dialectici, *transcendentia*, quibus omnia subijciantur: sed tamen significati variatio ex adiunctis dependet. Pro imperio sumpsit Virgilius, in illo; *Postquam res Asiæ*, &c. Pro lite Horat. lib. 1. Satyr. *Dubius sum quid faciam, tene relinquam, an rem*. pro venere passim apud Comicos; vt Terent. *Postquam sensit me tecum rem habere*. Sumitur & pro multis alijs rebus, sed eadem est significatio. Sed iam aliqua de particulis, quas indeclinabiles vocant, addamus, nec de omnibus, sed quæ præcipuæ videantur.

Cum. *Cum*, præpositio, & aduerbium temporis dicitur; sed magno cum errore: nam cùm tempus significatur, non *Cum*, sed *quum*, aut *qum*, debet scribi, antiquitus semper *Quom*. Hæc Victorinus de orthographia.

Vt. *Vt*, dicunt accipi pro, *Quamuis*, sed id imperitè docetur: nam, *Vt*, semper, & vbique similitudinis est particula, vt ostendemus. Quum videtur accipi pro, quamuis, deest, *Esto, fac, da*. Ouid. *Protinus vt redeas, facta videbor anus*, id est, fac vt, esto vt protinus venias. Cicer. 2. Fin. *Esto fecerit, si ita vis*, id est, esto vt fecerit. Horat. Saty. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Leuino mallet honorem, quàm Decio mandare*. Quintil. lib. 12. cap. 1. *Da nunc vt crimine manifesto prematur dux bonus*.

Vt, accipi dicunt, pro, *Postquam*. Sed falli eos, neq; Vt, aliud quam similitudinem significare, vel hic Lucretij locus lib. 3. planum facit; *Tu quidem vt es leto sopitus, sic eris æui Quod superest cunctis priuatù doloribus ægris*. Et hic Liuij 21. *Saguntini vt à prælijs*

quie-

quietem habuerunt per aliquot dies, ita non nocte, non die vmquam cessauerunt ab opere.

Vt, dicunt accipi pro, Vtinam. Terentius Adelph. *Vt Syre te magnus perdat Iupiter*. Catullus in Coma; *Iupiter, vt Chalybum omne genus pereat*. Horat. 2. Serm. *Iupiter, vt pereat positum rubigine ferrum*. Sed in his, & alijs quis non videt deesse, *Oro, precor, quæso*? Vt in illo Liuij lib. 1. *Iupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium regnare, vt tua signa nobis certa, ac clara sint*. Terent. Andr. *Deos quæso, vt sit superstes*. Cicer. 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debemus, vt vrbem defendant*. *Vt.*

Vt, dicunt negare, post verba timoris, quod monstrum ita vulgare est, vt doctis etiam imposuerit: nam Lambinus, in illo Horat. lib. 1. Satyr. 3 *Nam ut ferula cædas meritum, maiora subire uerbera non uereor*, frustræ sudat, & nihil explicat; nec intelligit, *Vt*, significare, *quemadmodum*, vel *quomodo*, vt si dicas; *Literas ad te misi, uereor ut reddantur*. Et post verba timoris solere apponi has particulas, *quemadmodum*, vel *quomodo*, in significatione, *Vt*, tritum est, & peruulgatum. Cicer. in libr. 11. epist. 10. *Timeo, quemadmodum hæc explicari possint*: Idem pro Milone; *Esset uero timendum, quonam modo id ferret ciuitas?* Et libro. 4. ad Heren. *Tametsi uereor, quomodo accepturi sitis*. Et cum alijs verbis: idem pro Rosc. *Postulatio breuis, & quomodo mihi persuadeo, aliquanto æquior*: Idem pro Quint. *Quem, quomodo nunc intendit, ne viuum quidem tunc putabant*: Idem Attic. *Nam, quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo non habet*, id est, vt nunc est. Qui docent *Vt*, negare post verba timoris, quid dicent, si post, *Vt*, sequatur negatio? Cic. pro Marcel. *Vereor, vt hoc quod* *Metus vt.*

 dicam,

dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio. Quem locum quia conatur peruertere Lambinus, alios adiungam. Cic. 2. De leg. *Quocirca vereor committere, vt non bene prouisa principia ponātur*: Idem 2. Tusc. *Et tamen veremur, vt hoc quod à tam multis, & tot locis præferatur, natura non patiatur*: Idem Att. lib. 7. *Si manet, vereor vt exercitum firmum habere non possit*. Quintil. lib. 8. cap. 3. *Oppido, quo sunt vsi paulum tempore nostro superiores, vereor vt non iam ferat quisquam*. Cæsar lib. 5. Gal. cap. 12. *Veritus, si ex hybernis fuga similem profectionem fecisset, vt hostium impetum sustinere non posset*. Quem locum peruertere conatur Aldus, à Grammaticis deceptus. *Ne*, pro non dicebant antiqui, vt sæpe Terentius. In omnibus his locis, imò & semper, particula, *Vt*, accipitur pro quomodo, vel, quemadmodum, vt cùm dicimus; *Oro te vt perficias*, id est, ita te oro vt perficias. Hoc fortasse durum videbitur ijs, qui Latinam linguam ignorant, & aliter sunt imbuti; nos tamen hęc latiùs alibi disputauimus.

Ipse tamen Asconius in Diuinatio lenit, vt Lambinus cōiecit.

Ne.

Ne, post verba timoris, inculcant isti, mutare significationem. Quid hi dicent mihi, si post, *Ne*, sequatur alia negatio? Cic. Att. libr. 9. *Sed timeo ne non impetrem*: Ibid. lib. 5. *Vnum vereor, ne senatus propter vrbanarum rerum metum, Pompeium nolit dimittere*: Ibidem lib. 14. *Vereor ne nihil habuerit*: Idem libr. 10. Famil. *Non enim vereor ne non scribendo te expleam*: Ibidem lib. 6. *Quibus literis intellexi te vereri, ne superiores mihi reddita non essent*. Sed in his, & similibus, *Ne non*, est, *Vt*, vel quomodo, vel quemadmodum. Terent. Adelph. *Metuisti ne non tibi istud feperaret*. Martial. lib. 5. 98. *Numquid Galla times ne tibi non placeam?* Harum vero particularum vsum sic expli-

explico: si timemus fugienda, dicemus, timeo ne; si verò cupita, & optata, dicimus, timeo vt, vel, ne non; vt, timeo ne pater veniat; quia nolo patrem venire: timeo vt pater veniat; quia illum venire desidero. Sic loquuntur qui Latinè sciunt. Itaque, *Ne*, semper prohibet, dum longa est; vt, *ne facias, ne dixeris*: si verò postponatur, & breuietur, alia vox erit, non eadē; vt, *credisne, dubitasne?* *Næ*, verò cum diphthongo Græca vox est, & significat certè.

Vel, in varias significationes distrahitur. Virgil. *Vel Priamo miseranda manus.* Donatus accipit pro, *etiam*. Budæus in commentarijs, pro, *Nam*. alij pro, *saltem*. Ego dico, deesse alterum *vel*: nam hæc particula sola poni non potest. Terent. Eunu. *Hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò fac tradas.* tolle hinc duo, *vel*, & videbitur alia significatio. Cic. Q. Fratri; *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima.* tolle secundum membrum. Terent. Phorm. *Sumeret vel fenore, vel alio modo.* Persius; *Vel duo, vel nemo.* Sed hæc satis erunt ad reliqua, quæ multa supersunt, intelligenda. Vide supra in, *Neque*. *Vel.*

QVVM hæc scriberem, ecce tandem quidam mihi obiecit, in nominibus proprijs me obtinere non posse, quin ambiguitas, siue, vt barbari vocant, æquiuocatio reperiatur. Petrus siquidem, & Paulus in hunc, & in illum propriè, & ex æquo possunt cadere. Cui ego respondebam, Cicero, aut Tullius, non esse nomina integra, sed partes nominis. Nomen integrum est, Marcus Tullius Cicero, cuius frater Quintus Tullius Cicero vocabatur. Sed quum ambiguitas non timetur, parte nominis contenti sumus; vt, Cicero dixit. Noui ego Salmanticæ fratres tres genero-

ſos, qui Antonij vocabantur, ſed cum diſtinctione Maioris, Secundi, Tertij.

EXPLODITVR GRAMMATICORUM antiphraſis.

AD nauſeam vſq; repetunt indocti Grammatici Antiphraſin figuram: *Parcas*, enim affirmant dici, *quia nemini parcunt*; & *lucum*, *quia minimè luceat*, & huiuſmodi ſexcenta monſtra: ſed ego illos hîc, vt in alijs omnibus, in media luce caligare, vel potius cæcutire oſtendam, ac primùm omnium vocem ipſam Antiphraſin ignorant: φράσις, enim non dictionem, aut vocem potius vnicam ſignificat, ſed orationem, aut loquendi modum; vt ſi quæras, an, *opus habere*, ſit Latina phraſis, necne: itaq; ſi eſſet Antiphraſis quam illi ſomniant, aliter eſſet appellanda. ego verò Antiphraſin eſſe non infitior, ſed longè aliud eſſe, quàm quod iſti opinantur aſſeuero: eſt enim Ironiæ quædam forma; quum dicimus negando, id quod debuit affirmari; vt, *non mihi diſplicet*, *non malè diſputat*, pro, *placet*, & *bene diſputat*. Plutarchi verba in Homerum hæc ſunt; ἔσι καὶ ἀντίφρασις, λέξις, τὸ ἐναντίον, ἢ τὸ παρακείμενον σημαίνουσα, id eſt, *antiphraſis eſt ſermo*, ſic enim interpretor λέξιν, ex Ariſtotele 3. Rhet. in principio, *contrarium*, *quam poſitum eſt*, *ſignificans*. Confirmat hoc tali Homerico exemplo, *Neq: hos videns gauiſus eſt Achilles*. *Voluit*, inquit, *contrarium ſignificare*, id eſt, *videns hos, mæſtus fuit*. Hæc Plutarchus. Antiphraſin etiam Iulius Ruffinianus non inter figuras verborum enumerat, ſed ſen-

Quid reuera ſit Antiphraſis.

tentiarum: qui mihi tamen non placet, quòd eam Latinè vocari ait, *omissionem*; vt quum fingimus omittere ea, quæ tamen dicimus. Virg.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?

Atq; hęc de nomine, nunc rem ipsam excutiamus.

Si Platoni credimus in Cratylo, & Aristoteli tertio Rhetoricorum, qui nomina simulachra quædam, & imagines esse asserunt rei illius quam imitantur, & nominant, extremæ dementiæ fuerit, nomina per contrarium sensum excogitare: quid enim putidius, quàm rem aliquam vocari leuem, quia sit grauis; vel obscuram, quia lucida sit. Nec obstat illud Terent. & aliorum; *Ehodum bone vir*, id est, pessime. Nam hæc mera est Ironia, quum contrariũ significamus; aliudque est tropum efficere, aliud, nomina imponere: tum præter ea, Ironia, pronuntiatione, & gestu indicat quid velit; Antiphrasis verò si esset, ex vsu sic significaret. Antiphrasin Quintil. lib. 8. sub Ironia recenset. Aristophanis interpres in dictione, σκολιὰ, negat dici verba à contrario sensu, sic; τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, οὐ μὴν τοὐπάλιν, id est, *quæ dura sunt, & malè ominata verba transmutantur in bene ominata, non autem per contrarium*. Interpres Nicandri, illud Homeri, κύνας ἀργοὺς, per euphemismon, idest, *veloces*; quia ἀργὸς, semper piger, significet, id est, ἄεργος.

Augustinus Dathus iam olim vidit Grammaticorũ Antiphrasin vanum esse commentum, isque libellum edidit, *De nouem nominibus falsò per Antiphrasin dictis*. Ego vt illius diligentiam laudo, quòd melius aliquid viderit; ita in etymo explicando longè sæpè ab eo dissentio, vt suis locis demonstrabo. Hæc autem sunt, quæ ipse confutat nomina, *Manes*, *lucus*,

bellum, *officium*, *Parcæ*, *ludus*, *ocium*, *Cælum*, *Eumenides*. Nos alia præterea nonnulla curauimus refellenda.

MANES I.

M*Anes*, dici affirmant, *quod boni non sint*, idque testimonio Seruij confirmant, qui 3. Æneid. de Polydori tumulo sic inquit; *Manes animæ sunt, quæ egressæ corporibus, nondum alia intrant corpora. Sunt autem maximæ, & dicuntur per Antiphrasin: nam manum, bonum; vnde, mane, dictum; vt Eumenides, Parcas, bellum, Lucum. Alij manes ducunt à manando; nam animabus plena sunt omnia inter lunarem circulum, & terram, vnde defluunt. Alij, Manes deos infernales putant.* Hactenus Seruius. Augustinus Dathus, à maniasi, Græca dictione, quæ, *furorem*, aut *insaniam* significat, deducit; vel à *mano*: ait enim, manare, non tam aquarum fluentium, quàm Solis proprium esse in emittendis radijs; vnde, *mane*, originem sumpsisse, quod, in ea diei hora Sol manare incipiat. sic ille. Sed longè aliter se res habet. Varro De lingua Lat. *Antiqui*, ait, *bonum, dicebant manum*. Nonius Marcellus; *Manum*, inquit, *dicitur clarum; vnde etiam mane, post tenebras noctis diei pars prima*; *inde Matuta, quæ Græcè Leucothea: nam inde volunt etiam deos manes appellari, id est, bonos, ac prosperos*. Festus Pompeius; *Manare*, inquit, *antiqui dicebant, cùm Solis orientis radij splendorem iacere cæpissent, à quo & dictum putabant mane. Alij dictum mane putant ab eo, quòd manum, bonũ dicebant*: & paulò post; *Mane à dijs Manibus dixerunt: nam mana, bona dicitur; vnde & mater Matuta, & poma matura; & rursus matrem Matutam antiqui, ob bonitatem appellabant*,

bant; *& maturum idoneum esui*; *& mane principium diei*; *& inferi dij, manes, vt suppliciter appellati bono essent.* Vides Festum, propter codicum deprauatio- nem, sibi non constare; nihilominus tamen elicimus ex illo, *Manes* à, *manū*, quod est bonū deduci, Acron in Horatium; *Dij Manes, dij boni, à, manum, quod est bonum. Antiqui animum à corpore separabant, manem Deum nuncupabant.* Hæc ille. Cic. 2. leg. *Deorum, Manum iura sancta sunto.* Sed nullus esset finis, si quæ de Manibus, Lemuribus, atq; Laribus sunt disputata à Platone, Plotino, Porphyrio, Psello, Proclo, Apuleio, coner in medium afferre: nam nullus ferè cum altero conuenit. Diuus August. lib. 9. cap. 11. Ciuitatis Dei, Plotini sententiā sic pro ponit; *dicit quidē, & animas hominum dæmones esse, & ex hominibus fieri Lares, si meriti boni sint; Lemures, seu Larues, si mali; Manes autem deos dici, quum incertum est, bonorum eos, seu malorum esse meritorum.* Sic Augustinus. Apuleius de deo Socratis, posteaquam quid Genius, quid Lemures, quid Laruæ sint, explicuit, subdit; *Quum verò incertum est, quæ cuique eorum sortitio euenerit, vtrumne Lar sit, an Larua, nomine Manium Deūm nuncupant, & honoris gratia, Dei vocabulum additum est; quippe quum eos deos appellent, qui ex eorum numero iustè, ac prudenter vitæ curriculo gubernato fanis, & cæremonijs vulgò admittuntur; vt in Bœotia Amphiaraus; in Aphrica Mopsus: in Aegypto Osiris; alius alibi gentium; Æsculapius vbique.* Hæc ille. Hinc natum est illud vulgatum in sepulchris, quod à multis quid sit, videò ignorari.

D. M.
ACHILLIS

hoc est, *Dijs Manibus Achillis*: putant enim sepulcrum dicari dijs inferis. Quare nostri Christiani, vt felicius ominarentur, emendarunt, seu corruperunt potius sic.

DEO OPT. MAX. SACRVM.

Sed, *Dijs manibus Achillis*, aut *Aiacis*, idem est, ac si dicat; *Ipsi Achilli sacrum*, aut *Genio Achillis*. Liu. lib. 3. *Tribuni instare Claudio, vt collegæ Deos manes fraude liberaret*, id est, animam defuncti. Postremò nemo mihi melius quid sint, *Manes*, explicasse videtur, quàm Pomponius Mela lib. 1. quum de Augilis Nasamonibus, id est, arenosis, loquitur; *Augilæ*, inquit, *Manes tantùm deos putant, per eos deierant, eos vt oracula consulunt, precatique quæ volunt, ubi tumulis incubuere: pro responsis ferunt somnia.* quę verba iuncta sunt ex Herodoto in Melpomene, quum de Nasamonibus loquitur, in hunc modũ; *Iureiurando, ac diuinatione tali utuntur; per eos uiros, qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant. illorum sepulchra tangentes diuinant, ad suorum accedentes monumenta, & illic, ubi preces peregerunt, indormiunt; ubi quodcunque per quietem insomnium uiderunt, eo utuntur.* Mela itaque vocauit, *Manes*, quod Herodotus, *iustissimos, atque optimos post mortem*, Plinius, quum hæc à Pomponio accepisset, sic mutauit; *Augilæ inferos tantùm colunt.* Rursus à Plinio Solinus; *Augilæ uerò solos colunt inferos*. quàm rectè mutarint, ipsi viderint. Obscurè dixit Virgilius Æneid. 6.

Quisque suos patimur Manes.

Quod

Quod sic explico;quemadmodum qui alios læserunt, aut necauerunt, patiuntur Lemures. & Laruas interfectorum, vt Orestes, & alij; sic Anchises, & alij boni viri patiebantur proprios Manes, id est, non prius transibant ad Elysios, quàm propria crimina purgarent. Et hanc interpretationem confirmant hæc Apuleij verba in 2. Florid. *Brachmanæ Pythagoram docuerunt, quæ Dijs manibus pro merito suo cuique tormenta, uel præmia*. Omnino autem, *Manes* lingua sacrorum dictum videtur, pro, *Mani*, id est Boni: sicut, *Porci sacres*, pro sacri, apud Plautum: *Matrimes, & Patrimes*, apud Festum, pro, Matrimi, & Patrimi.

LVCVS II.

L*Vcus*, inquiunt, *à lucendo*, *quia minimè luceat*. Hoc refellens Dathus, ait, *à lucendo dici fateor; sed per contrarium nequaquam*: idem putat Quintilianum sentire, lucum per Antiphrasin dici. sed ipse, cæterique Grammatici falluntur, quum, Quintiliano authore, lucum à non lucendo deducunt: imò verò Quintilianus irridet illos, qui talia comminiscuntur; Inquit enim lib. 1. cap. 6. *Etiamne à contrarijs aliqua sinemus trahi? ut lucus, quia umbra opacus, parum luceat; & ludus, quia sit longissimè ab lusu? & Dis, quia minimè diues?* Hæc Fabius. Ego verò, missis aliorum rationibus, *Lucum*, ab Etrusca voce deductū existimo: Etrusca enim esse nomina Varro in Originibus asserit, *Luceres*, & *Lucumones*. Est porrò Etruscis vox, *Luca*, cum accentu in vltima, vt Talmudistæ aiunt, idem quod, *senex*, siue *senator*. Et de antiquitate Lucorum, & illorum religione pleni sunt poetarum libri, *Templum Pici*, inquit Virgilius,

hor-

horrendum erat silnis, & religione parentum, id est, *uenerandum*, vt Seruius exponit. sed extat apud Lucanum elegans Luci descriptio lib. 3.

Lucus erat longo nunquam uiolatus ab auo, &c.

BELLVM III.

Bellum, dicunt, *quia non bellum sit*. Ridet Dathus, & *à belluis*, dici contendit, adducens illud Ciceronis Offic. 1. *Nam cùm sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per uim, cumque proprium sit hominis illud, hoc bellnarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore*. Sed fallitur Dathus; hæc enim verba nihil quod ad etymon pertineat, probant. accipe igitur veram sententiam. Antiqui, *duellum*, antè dicebant, quod postea, *bellum*, vocarunt. Ciceronis hæc sunt verba in Oratore perfecto; *Quid uerò licentius, quàm quòd hominum etiam nomina contrahebant, quo eßent aptiora: nam ut*, duellum, bellum, & duis, bis; *sic*, Duellium, *eum, qui Pœnos classe deuicit*, Bellium *nominarunt, quum superiores appellati essent semper* Duellij. Ex his etiã Ciceronis verbis ridere poteris Grammatistas, qui inter, *duellum*, & *bellum*, differentiam constituere solebant, quum idem prorsus significent; nisi velis dicere, illud vetus; hoc autem posteà vsitatum. Antiquè enim dixit Horatius; *Græcia Barbariæ lento collisa duello*. Vide Festum in, *Duellum, Duicensis, Duidens hostia, Duis, Duonum*, bonum.

OFFI-

OFFICIVM IV.

OFficium, aiunt, ab *officiendo, quod nemini officiat*, vel noceat. Hoc rectè refellit August. Dathus, ex sententia D. Ambrosij, in lib. de Officijs, dum inquit; *Officium, litera, o, mutata, quasi efficium* dicitur, *propter decorem sermonis.* Hæc ille. Donatus in Adelph. planius id ostendit, inquiens; *Officium dicitur, quasi efficium, ab efficiendo, quod unicuiq; personæ congruit.* Itaque efficere officium, pro facere, aut curare. Plaut. dixit Bacchid. *Vestrum curate officium, ego efficiam meum*: Similiter Stich. *Pro opibus efficimus nostra munia*, id est, vt in Rud. loquitur, *conficimus nostra officia*: Truc. *Lepidè efficiam meum officium.* Et Lucret. lib. 4. officium vtilitatis dixit, de membris corporis loquens; *Vtilitatis ob officium potuisse creari*, id est, ob effectionem, vt efficerent vtilitatem.

LVDVS V.

LVdus, aiunt, *quod longissime absit à lusu*; citantque Quintilianum lib. 1. cap. 6. sed ille, vt monui, irridet illos, qui talia docent. Dathus malè se expedit à quæstione, dum disputat, *ludum literarium*, non ad grauiores disciplinas pertinere, sed ad Grammaticam, & pueriles institutiones, qui vtique *lusus* est, præ maioribus, & altioribus scientiæ, & philosophiæ studijs. In quo quantum fallatur, non est difficile explicare; quum constet, grauissimorum Oratorum scholas vocari *ludos*. Cicer. de Orator. *Isocrates magister istorum omnium, cuius è ludo, tanquam ex equo Troiano innumeri principes exierunt.* Sed etsi demus, Da-

thum

thum: vera dicere,non tamen propterea,*ludi*, etymon inde apparet. Exquiramus igitur primæuam ludi etymologiam; tum deinde ad ludum literarum accedemus. Cui quæstioni vt rectius satisfaciam, illud admoneo, literam Græcam, y, perpetuò verti apud Latinos in v, vt, φύω, *fuo*, λύω *luo*, φύγα *fuga*; sic a *Lydijs*, *ludus*, dictum? imò & ipsos Lydios, *Ludios* vocat Plautus in Aulularia. Historiam sic narrat Herodotus in Clio; Aiunt Lydij ipsi, sese ludos inuenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt; simul autem hæc inuenisse, & in Tyrrheniam, hoc est Thusciam colonos deduxisse, idque hunc in modum accidisse referunt; Tempore Atydis Manis regis filij annonæ difficultas per vniuersam Lydiam valde grassabatur, adeò vt Lydij, qui tunc miserè degebant, non cessantes remedia huic malo quærere, diuersa pro se quisque excogitauerit; inuentumq; tunc ab eisdem aleæ, tesserarumque ludum, & pilæ, cæterorumque ludorum omnium genera, præterquã talorum: horum enim inuentionem sibi non vendicant Lydij. Porrò ad famem discutiendam, altera quidem dierum in totum lusibus occupabantur; ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerētur; altera verò a lusibus abstinentes, pascebantur. atque hoc modo annis duodeviginti vixerunt. Hæc Herodotus. Hesychius tradit, a Lydijs inuenta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. Suidas, λυδιάζειν, & λυδίζειν, pro eo quod est, Lydiorũ more viuere. Hæc de vero etymo. Secundo autem modo, *ludus*, pro exercitatione capitur, vt, *ludus pilæ*; Græce, γυμνάσια; & γυμνάζειν, exerceri in palæstra, in haltere, in disco, & multis huiusmodi. Hinc eodem modo, *ludus literarum*, id est, gymnasium, vel

exer-

exercitatio literarum.

PARCÆ VI.

Seruius in illo Virgil. *Sic voluere Parcas; dicuntur,* inquit, *Parcæ, per antiphrasin, id est, contrarium sermonem; quia nemini parcant: sic lucus, quòd non luceat: Bellum, quòd nulla res bella in eo sit.* Augustinus Dathus ibidem, post Seruium, non probat Antiphrasin, longamque texit disputationem de nomine, *parcus*; deinde ab illo deducit, *Parcas*; quia parcè nobis vitam tribuant. Nam, vt ait Plinius, *quid tam circuncisum, quid tam breue, vt hominis vita longissima.* sed nobis Varronis sententia magis arridet, quæ refertur ab Aul. Gellio lib. 3. cap. 16. sic; *Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiße huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense, aut decimo; neque præter hos, alios partionem mulieris secundum naturam fieri existimaße: idcirco eos nomina Parcis tribus fecisse, à pariendo, & à nono, atque decimo mense: nam Parca, inquit, immutata litera vna, à partu nominata: Item Nona, & Decima, à partus tempestiui tempore.* Hæc Gellius. Parcę autem tres finguntur, Iouis filiæ, quarum nomina, & officia hoc versu explicantur; *Clotho colum retinet, Lachesis net, & Atropos occat.*

EVMENIDES VII.

Qvas Latini, *Furias*, appellauere, Græci *Erinnyes*, & *Eumenides*, dicunt. Sunt autem, vt ait Orpheus;

Tisiphone, necnon Alecto, & dia Megæra.

Qui-

Quidam, Eumenidas dictas putant ab, εὐμενίας, id est, beneuolentia: εὐμενίζω enim est, placo; quia minimè sint beneuolæ, sed immites, & diræ. Dathus interpretatur, bene*furentes*, ab εὖ bene, & μαίνω furo. sed fallitur; nam eo modo per, æ, dipthongon scriberetur, Eumænides: propriùs verò, qui dixerunt, dictas κατ' εὐφημισμὸν, id est, vt bene ominaremur: in templis enim omnia mala verba per contraria enuntiabantur; vt *uita*, pro morte; & *mactare*, pro cremare, & *rectè*, pro non. sed ego longè aliter interpretor, & Eumenidas propriè pias, & mites appellari contendo; quod ex Suida non erit difficile comprobare. Eius verba sic Latinè vertebam; *Eumenides, Erinnyes, subterraneæ deæ. accepisse autem aiunt eas nomen ab Oreste: tunc enim primùm ab eo Eumenides, id est, mites, & pias; quoniam eas expertus sit propitias, ferunt appellatas, quibus & ille, maternæ cædis in Areopago absolutus, nigram ouem sacrificauit:* & paulò pòst; *Has & Aeschylus, in Eumenidibus, à Minerua fuisse placatas in Orestis iudicio tradit, obtinuisseq; ab eis, ne in Orestem; terribiles insurgerent vnde eas Eumenidas, id est, propitias vocauit.* Hæc ex Suida.

OTIVM VIII.

OCium, dictum volunt, quòd non ocyus sit, & velox, sed segne potius, tardumque: nam Græcis, *ocys*, uelox est: ex quo *ocymum*, dicitur leguminis genus, à celeritate nascendi; & *ocyus*, aduerbium. Hæc destruere dum conatur Dathus, ineptè philosophatur nescio quid de uita contemplatiua, & actiua; quòd scilicet in ocio celerius moueatur mens, quàm in actione rerum. Itaque afserit, ocium à celeritate

men-

mentis nuncupatum; & præterea, si Musis placet, *Ocyum*, per, c. & y, scribi debere contendit. Sed quis umquam sanę mẽtis, *ocium*, & *negotium*, per y, scripsit? Pierius in Virgil. *otium*, per, t. omnino scribi debere contendit. *Aldus* in Ortographia sic: *otium cum, t. libri veteres. & Q. Papirius Grammaticus his verbis; in his syllabis sonus litera z. immistus inueniri tantum potest, quæ constant, t. & i, & eas sequitur vocalis quælibet, vt Tatius, Otia, iustitia, & similia.* cuius ego sententiam sequor libentius, quã eorum, qui, *induciæ*, & *ociũ*, cũ c. scribunt, Donati authoritate adducti. Donatũ enim scripsisse dicunt; *induciæ dictæ, quòd inde ocium.* quod falsũ puto scribere potuit enim induciæ quòd inde otiũ, quod sententiam meã confirmare uidetur. Hæc Aldus. Sed quæris, unde dicatur, *Otium*; an uerò necesse erit omnium uerborum origines, & etymõ patefacere? Cosconius nobilis Grammaticus, teste Varrone, ad mille uerba in Latina lingua collegit, de quibus ratio reddi non posset: hæc enim uocat, *primigenia*; qualia sunt, *lego, scribo, sto, sedeo;* sic fortasse, *otium*, unde *negotium*, quasi nec otium.

CÆLVM IX.

C*elum*, à celando deducunt, quòd patens sit, nec coopertum: sed nemo scribit, *celum*, sine diphthongo, æ, uel œ: illo modo dicitur à cælando, id est, pingendo; hoc autem à Græco, κοίλω, id est, cauo. Plin. lib. 2. cap. 2. *Formam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis, & consensus in eo mortalium orbem appellantium: sed & argumenta rerum docent*: Ibidem cap. 4. *Cælum quidem haud dubiè cælati argumento diximus, vt interpretatur M. Varro.*

Varro. Hæc Plinius. at M. Varronis uerba, licet corrupta, diuersum sentire uidentur. Is igitur libr. 4. analogiæ sic inquit; *Cælum dictum scribit Aelius, quod est cælatum: aut à contrario nomine celatum, quòd apertum est; non malè quod posterius Aelius; multo potius, celare à cele, quàm cælum à cælando; sed non minus illud alterum de, celando, ab eo potuit dici, quòd interdiu celatur, quam quod noctu non celatur omnino. Ego magis puto à, chao, cauum, & hinc cælum; quoniam vt dixi, hoc circum, supraque quod complexu continet terram, cauum cælum. Itaque dicit Andromacha;* Nocti, Quæ caua cæli signitenentibus conficis bigis: *& Agamemnon*; in altissimo cœli clypeo: *cauum enim clypeum: Ennius item ad cauationem*; Cœli ingentes fornices. *Quare vt à cauo cauea, & caulæ; & conuallis, cauata vallis; & cauædium; ut cauum sit ortum: unde omnia apud Hesiodum à cabo; à cauo cælum.* Hæc Varro. cui astipulatur Lucretius, cùm dixit, *Caulas ætheris* Ego itaq;, *cælum*, cum œ, scribo, cum doctissimis, & uerba Plinij Varronem citantis corrupta, uel aliena puto, quæ sic legenda censeo; *Cœlum quidem haud dubiè cauati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.*

Atque hactenus de nouem nominibus, quæ Augustinus Dathus suscepit confutanda; nunc nos ad alia transeamus, quæ à maximi nominis Grammaticis, & Rhetoricis per Antiphrasin dicta passim adducuntur.

MORVS X.

PLinius lib. 16 cap. 26. *Sicut Morus*, inquit, *quæ nouissima urbanarum germinat, nec, nisi exacto frigore; ob id dicta sapientissima arborum*. Ex his Plinij uerbis

verbis multi anſam cepere, vt docerent, *morum*, dici per antiphraſin, quia minimè ſit ſtulta μωρὸς, enim ſtultum, & dementem ſignificat. Alciatus in Emblematis, poſtquam dixit de Amygdalo, ſubdit;

Serior at Morus, nunquam niſi frigore lapſo
Germinat, & ſapiens nomina falſa gerit.

At verò nec Plinius id ſentit, nec ſi ſentiret, illi ſubſcriberem. Res autem ſic ſe habet; multa nomina apud Græcos ſcribuntur per, αυ, diphthongon, quæ Latini nunc per, *au*, nunc per, *o*, enunciarunt; vt ταῦρος, *taurus*; αὐλὴ, *aula*. Καύκασ⊕, *Caucaſus*; αὔριον, *aurum*. *Orata*, inquit Feſtus, *genus piſcis appellatur, à colore auri, quod ruſtici*, orum, *dicebant*; vt auriculas oriculas. *Itaque Sergium quoque quemdam prædiuitem, quòd & duobus annulis aureis, & grandibus vteretur*, Oratam *dicunt eſſe appellatum*. Hæc Feſtus. Quin & ſæpe apud antiquos, *au*, migrabat in *o*, vt *cauda coda*; *Caurus Corus*; *plauſtrum ploſtrum*, *cautes cotes*, *caudex codex*, *plaud plodo*, *explodo*; *Plautus Plotus*, *cautio cotio*; vt apud Plautum; *Nihili cotio eſt*. Eodem igitur pacto, ex, μαυρὸς, id eſt, obſcurus, & niger, fit *morus*, cuius fructus niger eſt. Quid, quod etiam apud Græcos in vſu eſt, μορία, pro ipſa arbore mori? Sæpiſsimè Hiſpani ex, u, Latino faciunt o, *Taurus toro*, *aurum oro*, *laurus loro*, *pauſas poſas*, *Maurus Moro*, *moral*, *laus loor*, *laudare loar*, *Paulus Polo*, *cauda cola*, *cauſa coſa*, *paucum poco*, *audire oyr*, *auditus oydo*, *cautum coto*, *caules coles*. Et Italicè, *Moro*, ſignificat fuſcum; vt apud Taſſum in Amadigi, canto 57.

Vn Gigante nel uolto arsiccio, & moro.

MILES XI.

FEsti pompeij hæc sunt verba; *Militem Aelius à mollitia, κατ' ἀντίφρασιν*, id est, per antiphrasin, *dictum putat, eò quòd nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minimè luditur*. Hæc ille satis ineptè. Vlpianus lib.29.l.1.§. de Militari test. *Miles*, inquit, *appellatur, uel à malitia*, id est, *duritia, quam pro nobis sustinet; aut à multitudine, aut à malo, quod arcere milites solent; aut à Græco uerbo, χίλιοι, unde χιλιαστὴς, tractum est: nam ita Græci τάγμα, & mille hominum numerum appellant, quasi millesimum quemq; dicas; unde ipsum quoq; ducem χιλίαρχον, appellant*. Hæc ille. Ex his autem opinionibus postrema verior, & aptior est, vtpotè quæ Græcæ origini magis quadret. Itaque, *miles*, propriè dicebatur, qui *unus è mille*, non sine dignitate nomenclaturæ vocabatur. Nos dicimus de XXIIII. rectoribus Hispalensibus; *Es ueynte y quatro de Seuilla*. Verba porrò Vlpiani malè citat, & interpretatur Laurent. Valla lib. 1. cap. 14.

SIMVLTAS XII.

SImultas, inquit Festus, *dicta ex contrario, quia minimè sint odientes se simul*. Hæc ille. Sed quæro non potius à *simulando*, quum qui lætenter dissentiant, semper simulata loquantur, donec vindictæ sese offerat occasio. Hîc potius Laur. Vallæ in Raudensem assentior; *Simultas*, inquit, *est latens odium*; ea simultas plerumque intelligi contenta est, cum inimicitia opere se ostendat.

Vi-

Videtur antiquitus, simultas, significasse pactum, siue quod inter duos simul conuenisset, quasi *Simulitas*: postea vsurpatum, pro tacita conuentione mutui odij. Plebs quidem Romana. simultatem sic videtur vsurpasse, velut ex Hygino apparet. Fab. 50. *Cum multi Peliæ filiam peterent, Pelias simultatem his constituit, ei sed daturum filiam, qui feras bestias ad currum iunxisset:* & Fab. 22. *Aeeta Iasoni hanc simultatem constituit, si uellet pellem auratam auferre, tauros æripedes iungeret iugo.*

VIOLA XIII.

V*Iolam*, dictam volunt quidam, quasi *non uiolatam*, vel *non uiolandam*. Ineptè sanè, quum *uiolo*, verbum, à voce, *uicla*, dicatur: nam *uiolare uirginem*, est deflorare, & violæ colorē inferre; vt latius in nostris Originibus ostenditur. Alij minus malè, à vi olendi. Sed melius à Græca *Ion*, more deminutiuorum: idque ex eo melius potest persuaderi, quod Æoles, vnde plurima Latini sibi deflexerunt, scribebant *Fion*, digamma Æolico, vt ait Terentianus. Et digamma Æolicum, verti apud Latinos in V. tritum est; *ut, ois, ofis, ouis; oon, ouon, ofon, ouum; oinon, Foinon, uinum: Τάως, Tafos, pauo: aicon, aifon, æuum: oia, Foia, uia: oideo, Foideo, uideo: Is, Fis, uis; & uerbum uapulo*, ab *Apolluo, pereo*, vel *apoloumai, peribo*; Æolicè *Fapolo*, inde *uapulo, pereo*, vel *doleo*. Sæpe reperiat apud Comicos in imperandi futuro, *uapula*, & *peri*; & *plora*, & *iubeo te plorare*. Formiæ unde dicantur, indicat Strabo his verbis; *Vrbs à Lacedæmonijs condita, prius Hormiæ dictæ, dia to Euormon*, id est, propter portus bonitatem, & commoditatem. Versus

Sex liber de Originibus.

autem Terentiani de Digamma Æolico, hi sunt;

Nominum multa inchoata literis uocalibus.
Aeolicus usus uertit, & digammon preficit.
Aeolica Dialectos autem mista ferme est Italę:
Hesperon quum dico Gręcè, uesperum cognominat;
Estia, sic uesta facta: uestis esthès dicitur:
Hina, quem Grecè uocamus, uim iubet me dicere:
Ear, est multis in usu, & magis poeticum est;
Er. enim natiua uox est: ille uer hoc dictitat.
Quos Homerus dixit Enetous, ille Venetos autumat:
Et uiola flos nuncupatur, quem Greci uocant Ion:
Et Iolaos, ille uiolens, crede Marco Tullio:
Quamq; Itun, dicunt Achęi, hanc uitem gens Aeoli.
Plura Sapho comprobauit, Aeoles & cæteri:

Vomo etiam, & *uomer*, seu *uomis*, ab ἐμέω, vel ἐμῶ, *uomo*, & *uomica*, quod semper euomat sanguinem.

ÆGER XIIII.

AEger, inquiunt, ab *ago*, quod nihil possit agere. Nil vidi, aut legi ridiculum magis. Alij ab Græco αἰαῖ, quod est doloris signum, & querelæ. Alij ab αἰάζειν, id est, lamentari. Sed non longe abierit ab ago, eo quod agatur infirmitate, vel tristitia: & *agere uitam*, ad id alludit. Virg. *Vitamque extrema per omnia duco*. Sed placet ab αἰαῖ.

DIS, PLVTO XV.

DIs, inquiunt, *quia minime diues*. Quod ex Quint. lib. 1. c. 6. eliciunt; quum potius, vt diximus, Quintilianus huiusmodi etymos irrideat, & insectetur.

tur; Cic. 2. Natu. Deor. *à diuitijs*, uidetur deducere; *Terrena*, inquit, *uis omnis, atq; natura Diti patri dicata est, qui Dis, ut apud Græcos, πλούτων; quia, & recidant omnia in terras, & oriantur è terris.* Hæc ille. cui consonant Ouid. 1. Metam.

--- *Itum est in uiscera terræ,*
Quasq; recondiderat, Stygijsq; admouerat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Itaq; sine Antiphrasi, Dis, à diuitijs, quas possidet; aut diuitiæ à Dite; est enim ditissimus, rite nominabitur.

PONTVS XVI.

PVdet referre, *Ponti* etymon, olet enim fæcem Grammaticorum. Dicunt isti, *quasi sine ponte*: quia mare pontem habere non possit. Nihil magis ridiculum est, quam quum Græcis vocibus etymum redditur Latinum, aut contra. *Lapis* dicunt, quia *pedem lædat*, vel *à labando*, quum Græcè sit λάας; & *petra*, *quia teratur pedibus, aut pedem terat*, quum sit πέτρη, vel πέτρα. Itaque Ponti etymon Latine reddere imperitiæ fuit. Nec etiam necesse fuit Ponti etymon scrutari, quum pro mari accipitur: nam propriè mare non significat, sed regionem illam, cuius fuit Mithridates rex. Vnde Iuuenalis; *Festino ad nostros, & regem transeo Ponti.* Ibi est, *Pontus Euxinus*: & ita Pontus accipitur pro mari, ex parte totum; *vt fretum*, pro mari, quum sit Fretum, propriè, quod Græci vocant, *Porthmon*, à feruendo, quod ibi maxime feruet aqua; nos vocamus, *Estrecho*. Denique passim Græcè legas, πόντος ἁλός, id est, *Pontus maris*; & *Freta Ponti*, vt æquor maris.

PELAGVS XVII.

SOlent etiam & Græci Grammatici, quamuis doctiores, ineptire; dicunt enim, πέλαγος à πέλας, id est prope, & γῆς, id est terra; *quia non propè, sed longissimè abest à terra*. Sed pelagus proprie mare non significat, sed profunditatem maris; Hispane, *Pielago*. In Euangelio D. Matthæi legitur, πέλαγος τῆς θαλάσσης, id est, *Pelagus maris*, hoc est, in medio maris. Crederem dici pelagus, à πέλας, prope; quia prope litus statim pelagus est, idest, profunditas maris.

CHARON XVIII.

LIlius Gregorius Giraldus de dijs gentium sic ait; *Charon deus infernus, dictus per Antiphrasin, quasi acheron: alias tamen etymologias Phornutus adducit, quas non satis probo*. Hæc ille. Mihi placet Natalis de Comitibus in Mythol. χάρων, inquit, à χαίρω, id est, *gaudeo*: *quia transitus Lethei fluminis ad sedes beatorum maximo cum gaudio fiat*. Sic ille. Inuenio & χάρων, pro leone, ἀπὸ τῆ χαροπότητος, id est, ab splendore oculorum. Huc videtur Virgil. Æneid. 6. respexisse; *Stant lumina flamma* & Ouid. 11. Metam. *Rubra suffusus lumina flamma*. Seneca in Hercul. Fur. Act. 3. *Concauæ lucent genæ*. sic enim legendum, non *squalent*. Dicuntur etiam, χαρώνια, hiatus terræ immensi; & χάσματα, ex Diogene Laertio, & Iof. Scalig. in Æthna; vnde non male posset deduci Charon.

HOLO-

HOLOSTEON XII.

Holosteon, inquit Plin. lib. 27. cap. 10. *sine duritia herba, ex aduerso appellata à Græcis: sicut fel dulce, tenuis vsque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, folijs angustis, astringens gustu, nascitur in collibus terrenis; vsus eius ad conuulsa rupta in vino pota*. Hæc omnia sumpsit Plinius ex Dioscoride lib. 4. cap. 9. præter illa, *sine duritia, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce*. Qua in parte non assentior Plinio, si modo illa Plinij sunt tam disparata verba: nam quum dicimus, *fel dulce*, non Antiprasis est, sed ironia. Deinde apud Dioscoridem non, ὁλόστεον, sed ὀλίστεον legitur, id est, *perdens coronas*, quia coronaria non fit. Et verò, si gramini similis est, rite vocabitur holosteon, idest, dura, & tota ossea, & non per antiphrasin. Doctor Laguna nostram, *pilosellam* esse arbitratur, quæ ideo sic vocatur, quod minus sit horrida, villosa, & veluti spinosa.

ORTHOPNOEA XX.

Cœlius Aurelianus lib. 3. cap. 1. Chronion, quum fere attigisset quid esset Orthoponça, id est, spirandi difficultas, subdit; *Item, vt alij dicunt, contrario vocabulo suæ virtutis nomen accepit: nam quum sui ratione conuertat, ac deprauet, tanquam corrigat, Orthopnoea nuncupatur, quam nos spirandi dicere correctionem poterimus: multa enim contraria interpretationis vocabulum sumpserunt*; vt fella, *quæ Græci* γλύκεα *vocant, velut dulcia, quum sint amarissima*.

Hæc verba coincidunt cum illis Plinij ex capite præcedenti, vtraque ex ingenio Grammaticorum. Quanto simplicius, & rectius diceretur; *Orthopnoea*, ideo dicitur, quia nisi recto, & extenso collo spiritum emittere non possimus.

LVSTRA XXI.

SEruius lib. 1. Æneid. sic; *Lustra, & Lupercalia per contrarium dicimus: quia parum lustrantur*. Sed quantum Seruius fallatur, & iam sæpe docuimus, & de Lustris egimus satis in Regula quinta, quum disceptauimus, vnius vocis vnicam esse significationem,

Erunt & alia multa, quæ Grammatici, vt sunt ad errores ingeniosi, comminiscuntur. Sed hæc satis fuerit confutasse; ex quibus facilè intelligetur, nullam posse esse vocem; quæ ex impositoris mente contrarium possit significare.

RESPONSIO AD Quadam obiecta.

SCRIPSI in quadam epistola; *iusta sollemnia facere*. reprehendor in ortographia, & in significatione; nam *sollemne*, inquiunt, est, quod quotannis fieri solet. Orthographia vera est: dicitur enim *sollemnis à sollo, voce Osca*, id est totum, teste Festo, *omnis* autem est productio vocabuli, vt in, *legitimus*, *aditimus*. Aldus in Ortographia sic ait; *Sollemne, non sollenne habent antiquissimi libri, & lapides. Analogia, Solenne videtur probare, si modo à Solo anno* de-

deducitur, vt quibusdam placet. In hoc tamen plus antiquitati demus, quam analogiæ. Vide Festum in Collo, & Osce. hæc Aldus. Sollemne autem nec deriuari ab anno, nec significare, quod solet quotannis fieri, hæc testimonia demonstrabunt. Liuius lib. 1. *Ludicrum fuit, equi, pugilesque ex Hetruria acciti; solemnes deinde annui mansere ludi*: Et lib. 5. *Vt matronarum, sicut virorum, post mortem solemnis laudatio esset*: & lib. 7. *A consulibus ad dictatores solemne claui figendi translatum est: intermisso deinde more, digna etiam per se visa est res, propter quam Dictator crearetur*. In, *solemne*, ergo subauditur, *Institutum*, vel *Opus*. Horat. lib. 1. epist. 18. *Romanis sollemne viris opus, vtile famæ*: Idem lib. 2. epist. 1. *Romæ dulce diu fuit, & sollemne recluja, Mane domo vigilare, clienti promere iura*: Idem lib. 1. epist. 1. *Insanire putas sollemnia me, neque rides?* Plin. lib. 28. cap. 9. *Certè nouæ nuptæ intrantes, etiam sollemne habent, postes eo attingere*. Virgil. lib. 12. *Imperium sollemne socer, mihi mœnia Teucri Constituent*. Cic. ad Attic. lib. 7. *Tantum igitur nostrum illud sollemne seruemus, vt ne quem isthuc euntem sine literis dimittamus*. Tacit. lib. 12. *Et funeris sollemne, perinde ac D. Augusto celebratur*: Idem lib. 3. dixit; *Funerum sollemnia*: & lib. 11. *Nuptiarum sollemnia*. Sollemne igitur semper significat aliquid præcipuum, integrum, singulare, & eximium. Sic Horat. lib. 4. Oda 11. *Qui dies iure sollemnis mihi, sanctiorque penè natali proprio*. Et Virgil. lib. 5. *Annua uota tamen, sollemnesque ordine pompas*, id est præcellentes. Qui locus decepit Grammaticos, propter annua vota, qui sapiunt, scribunt, *sollemnis*, *sollicito*, *sollertia*, *sollers*, id est totus ars.

Sumi-

¶ *Sumtus, emtus, contemsi, contemtum*, scribo sine p. quia verbi characteristica litera perire non debet, & à Barbaro sæculo dimanauit, *emptum, comptum*. Barbari scribebant *hyemps, dampnatus, sompniare, prompsi*. Marius Victorinus in lib. de Orthographia sic ait; *Nam hiems, & sumsi, & insumsit*, & *demsit, sine dubio per m, s, scribetis. Et quando in harum uocum mentionem incidimus, nec consumptum, nec emptum, nec emptat, & similia istis per* p, t, *scribetis uitiosè, sed ut ego scripsi, iuxta*, m. t. *ponetis*. Sed de hoc latissimè Lambinus in prologo in Horatium.

¶ Archaismon obijciunt, quum dixi; *Si pote est*. Nomen *potis*, & *pote*, non differt à, *fortis*, & *forte*, nisi quod etiam in neutrali genere aliquando, *potis*, reperitur. Lucret. lib. 1. *Coniunctum est id, quod nunquam sine perniciali Dissidio potis est seiungi, seque gregari*: Idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur*. loquitur de corpore, Catul. *Quantum qui pote plurimum perire*. De voce, *Potis*, in masculino, & fœmin. multa sunt testimonia. Virgil. 3. Æn. *Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo*: Idem Æn. 11. *At non Euandrum potis est uis vlla tenere*. Sed hoc nemo opinor negabit. De *pote*, videamus an sit Archaismos. Cic. de claris orat. *Hospes non pote minoris*: Idem Attic. lib. 12. epist. 39. *Ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio, ne doleam? qui pote est? ne taceam? quis vnquam minus*; Ibidem lib. 13. epist. 37. *Hoc quidquam pote est impurius*; Persi. Saty. 1. *Qui pote? vis dicam?* Proper. lib. 2. eleg. 1. *Qua pote, quisque in ea conterat arte diem*. Catull. *Vna salus hæc est, hoc est tibi peruincendũ*, id, hoc *facies, siue id non pote, siue pote*: Idem; *Aut si perditius pote est quid esse*. Terent. Adel. act. 2. scen. 3. *Nihil*

pote

pote suprà. Plaut. Cassi. scen. Omnib. *Non pot' est impetrari*: idem Mostel. scen. Iam pridem; *Vah, quid illa pote peius quidquam muliere memorarier*: idem Menech. sce. Vt ætas; *Ibo, atque arceßam medicum iam quantum pot' est*: Idem Persa scen. 1. *Quin si egomet totus veneam, vix recipi pote sit, quod tu me rogas*. Priscia lib. 15. *Hic & hæc potis, & hoc pote; vnde potior, potissimus*.

¶ *Celebrare regis vxorem*, reprehendere conantur, quod sit accusatiuus personæ. At Cicero pro Muræn. à nobis stat, quum scribit; *Nunc, literæque celebrant eum factum consulem*: idem pro Arch. *ingenio alicuius Poetæ aliquem celebrari*. Ouid. 2. Art. in fine; *Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes*: & lib. 1. Amorum; *Carminibus aliquem celebrare dixit*. *celebratus*, & *celebrandus* passim inuenies.

¶ *Vt Poetis aliquam præluceremus facem*, scripsi, nescio quid hic possint reprehendere, nisi summam elegantiam. *Lucere* vel *prælucere facem, cereum, candelam alicui*, selectum loquendi genus est; aut lucere, vel prælucere cum datiuo, suppresso accusatiuo; vt illud; *Ego meis maioribus virtute mea præluxi*, supple facem, vel cereum. Sueton. August. cap. 29. *Seruumque prælucentem exanimasset*. Plaut. Cassi. scen. Non mihi, *Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem*: Idem Curc. scen. 1. *Tute tibi puer es lautus luces cereum*. Aurelius Victor de viris illust. *Duilio conceßum est, vt prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publicè rediret*.

¶ *Threnos deflere dixi*, Græcos imitatus, qui passim uerbis cognatos accusatiuos adiungunt; ut, *seruitutem seruire, certamen certare, ludum ludere*: sic, θρηνεῖν θρήνους, id est, deflere lugubria. Sic Cicero dixit, *Casus* defle-

deflere. *Funera flere* Ouidius: & *Fortuna tua flenda est*. Itaque *fleo*, ut & reliqua omnia uerba, pasſiuis exceptis, & ſubſtantiuo, actiuum eſt.

¶ *Debito epathlo non fraudabitur*, ſcripſi. Si Epathlon, inquiunt, uox Græca eſt, quur Græcis characteribus non ſignatur: deinde quur in ſexto caſu, quo Græci carent, collocatur? Reſpondeo, ſiue Græcis, ſiue Latinis literis ſcribatur, græcum eſſe nomen, & aptiſsimè in ſexto caſu, cum ſuo adiectiuo collocari. græcos autē ſexto caſu non carere, iam probauimus.

¶ *Prorſam orationem*, non proſam, ſcribo. *Prorſi limites*, inquit Feſtus, *appellantur in agrorum menſuris, qui ad orientem directi ſunt*: Idem; *Prorſum ponebant, pro recto*. Donatus in Terent. *Prorſa*, inquit, *oratio, quam non inflexit cantilena*. Scio antiquiſsimos dixiſse, *proſam*, non prorſam; quia concurſum, r, cum, ſ, fugiebant; unde dicebant, *ruſum*, pro rurſum, *ſuſum*, pro ſurſum, *aſum*, pro arſum *proſum*, pro prorſum, & ueſtem quandam uocabant, *proſam*, pro longa. De *Prorſa Dea*, Agellius libr. 16. cap. 16.

¶ *In ea re aliquē excellere, qua in re*, sūt innumera teſtimonia, quib' hoc politū dicēdi genus cōfirmauimus.

¶ *Elegantiſſimum aureum annulum*. Valla libr. 3. c. 4. duo adiectiua vni ſubſtantiuo addi poſſe negat: ſed longè fallitur, vt alibi probauimus.

¶ *Sonetta*, quur dixerim, & duplici tt. ſcripſerim, reprehendor: nam nouæ voces, aiunt, præfatiunculæ molliendæ ſunt; *vt ita dicam, vt ita liceat loqui*, nonne ridiculus eſſet, qui ſic loqueretur; *Confero me Madritum, vt ita loquar? Venio Burgis, vt ita dicam?* Aliud igitur eſt noua nomina inuenire, aliud, inuentis vti, etiam ſi apud Latinos non inueniantur. Quur duo tt? quia ſic ſcribunt Toſcani nomina deminuta.

¶ *Alies*

¶ *Aliena poemata nemo pro suis vsurpato*. Vsurpare, inquiunt, est in frequenti vsu habere, & quid necesse fuit addere, *Pro suis?* Nonne, & vsurpare capitur, pro capere? atqui id frequentissimum est. In illo Ciceronis lib. 9. epist. 16. *Vsurpata duplex cubile*. Canterus legit; *Vsurpat à*: vel, *vsurpat ab duplex cubile*. quod verum credo. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. *de vsurpatione*, id est, vsucapionis interruptione, non probat Charondas ad leges XII. tabularum. Cic. 7. Verr. *vsurpare, ac retinere*: Idem pro Marcello; *Crebris sermonibus vsurpare*, dixit. Et quur addidit, *crebris*, si vsurpo, frequentatiuum esset? Ego addidi, *Pro suis*, more Terentiano, in Andr. *Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis*.

¶ *Nemo vno plus præmium expectato*. Dicendum erat, inquiunt, vno plus præmio; quia Plus substantiuum, non adiectiuum est. Ego contra sentio: nam *plus*, in neutrali terminatione, semper adiectiuum est; *vt victrix*, in fœminina, *alma*, etiam in fœminina: quur enim dicas, *victricem legionem*, aliud esse, *quàm victrices legiones*. Itaq; quum dicis, *pluris emi*, deest, *pluris æris pretio emi*. Sed exemplis agamus. Sallust. Iugurth. *Neque pluris pretij coquum*, vide Varr. Cicer. 2. Orator. & in Academi. *Quum plus vno verum esse non possit*: Idem lib. de Legibus; *Hoc plus ne rogum facito*: Idem 1. Nat. Deorum; *Alterum certè non potest, vt plus vna vera sit*, subaudi, *opinio*: Idem Attic. lib. 1. *Vt hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum*: Idem in Topic. *In disiunctione plus vno uerum esse non potest*. Vale. Maxi. libr. 1. cap. 8. *Vno plus Etrusci cadent*. quod sumsit à Liuio, quum inquit; *Vno plus Etruscorum cecidisse in acie*. Catullus in primo epigram. *Plus uno maneat perenne saeclo*.

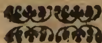
LECTORI S.

LTIMVM posuimus ad linguam Latinam præcipiuum documentum; quia magna vulnera debent arte, atque dolo bono tractari: timui enim ne si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, auersarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, quatuor aut sex doctos excipio, qui non & sentiat, & præcipiat verbis Latinis exercendam linguam, vt prompte, & celeriter possis, quæ malè cogitaueris, expromere? Quis porrò ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat, honor sit auribus doctorum, vel malè, vel bene loquere cum M? Tanta est stultorum hominum ignoraatia, peruersitas, & pertinacia. At ego, apud quem pluris est rectæ rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentias posse iuueni linguæ Latinæ cupido euenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profluentiæ interesse. Quicumque enim ali-

quan

quando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum dico, aut Osorium, aut nostrũ Pincianum, non loquendo, sed scribendo, meditando, & imitatione id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores, quando pcluè, & appositè de suggesto loqui non vltima laus est, vt etiam Hispanè loquentium cœtus fugiãt, quam paucissima loquantur ipsi, patianturq́; vel mutos, & elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto, & meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, vt loquamur, sed vt docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem iam nulla natio est, quæ Latinè, aut Græcè loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, vt M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic verè nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis, aut etiam in gymnasijs miris modis conantur dilacerare. Vale.

QVI

QVI LATINE GARRIVNT, corrumpunt ipsam latinitatem.

Obiectio prima.

VSVS, & experientia dominantur in artibus; nec vlla est disciplina, in qua non peccando discatur: nam vbi quid perperam administratum cesserit improsperè, vitatur quod fefellerat, illuminatq; rectam viam docentis magisterium. Hæc Columella libr. 1. cap. 1. ¶ Responsio. Verè & sapienter Columella, si de artibus loquaris; sed Latinè loquendi nulla est ars: hoc enim obseruatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, & similes, errando addiscuntur. Sed vt inquit, Fabius libr. 1. cap. 6. *Aliud est Latinè loqui, aliud Grammaticè loqui*; quasi dicas; *Libris opus habeo; Adhibeo tibi fidem; crimen læse maiestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo Deum,* Grammaticè quidem dicas, Latinè non dicas: nec enim satis est, Latinas quærere dictiones, delectus adhibendus est in verborum coniunctione, quem isti locutuleij miris modis dilacerant: non enim quicquid Latinum est, statim Latinè dicetur. *Habere orationem*, dicimus: non facere; *verba facere*, non agere, *agere gratias*, non facere *fer opem*, dicimus, da opem non dicimus, *dare verba*, vsitatum est; tradere, seu præbere verba, inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit; *Vigilant milites in monte*, pro speculantur.

Idioma ta lingua Latina.

Dare opem dixit Terentius.

lantur de monte: *tentat frangere aciem*, pro conatur aciem perrumpere; *dimisit suos milites*, pro dimisit copias, seu exercitum; *impediunt commeatum*, pro interclusit; *victu carebat Cæsar*, pro refrumentaria; *duxit vineas*, pro egit; *primi in consilio*, pro consilij principes; *reportarunt prædas*, pro generunt; *milites monuit*, pro hortatus est; *signum fecit*, pro signũ dedit; *renouauit præliũ* pro restituit; aut redintegrauit: *aciem ordinauit*, pro instruxit; *redierunt milites*, pro receperunt se; *misit ad succurendũ*, pro misit subsidio; *fecerunt vim*, pro impetum fecerunt; *magnis vijs contendi*, pro magnis itineribus; *perdidit opportunitatem* pro amisit occasionem. Sic itaque loquuntur qui linguam, non stylum exercent.

Peregrinitates siue Idiotismi.

Renouare prælii dixit Dicelys lib. 3. Aciẽ ordinare. Curtius lib. 3. Iustin. lib. 11. Milites inordinatos, Liuius.

Obiectio Secunda.

PRopter crebras in varijs disciplinis disputationes Latino sermone assiduè loquendum.

¶ Responsio. Serias & graues disputationes literis, non ventis debere mandari quis est qui ignoret, nisi clamosus disputator, aut cerebrosus vociferator; An ideò semper assuescendum est loquelæ, vt posteà dicamus, *no'eitas, voleitat, & per modum praeteritionis, dico quòd, & nota quòd Pappa habet aures*; Quòd si talis vrgeat necessitas, qui Latine scripserit, blaterones superabit.

Obiectio Tertia.

SI quis linguam Gallicam assequi studeat, optimè illam cum Gallis loquendo comparabit.

¶ Responsio. Dissimile admodum est linguarum aliquam cum Latina, quæ iam nulla est, comparare. Si vlla esset natio quæ puræ Latinè loqueretur, non dubito quin apud illos Latina facilitas loquendi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus: Idem esto iudicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non vt loquamur, sed vt intelligamus addiscimus.

Obiectio Quarta.

Non desinunt isti onocrotali subinde obijcere, seu verius obgannire: moris esse vt infantes paruuli *papas*, *mamas*, *tayras* balbutiant, qui tamen posteàm melius corrigantur.

¶ Responsio. Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, vt ineptæ nutrices voceant, quæ postea sint dedocendb. Ego certè, qui plurimos libros fustuli, nunquam id sum passus, qui Quintiliano autore didicerim, *non aßuescendum puerum sermoni; qui dediscendus sit*. Quid quòd optima eodem labore, aut fortasse facilius edocentur.

Obiectio Quinta.

Si Latinè loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur: Et omnes academiæ legibus sanxerunt, vt & Latinè legatur, & disputetur.

¶ Responsio. *Quasi verò quidquam tam sit valde, quàm nihil sapere, vulgare*; vt præclarè 2. de Diuinatione scripsit Cicero. Sed quoniam tu mihi stultorum turbam obijcis qui Latinè loquentes colunt, & con-

consensum opponam, qui huiusmodi pestem, siue loquentiam auersantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonij in Augusto.

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, sic inquit.

SEd plerique in hoc vocem modo, neque eam scienter, & vires exercent suas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos quod audierunt: Dicendo, homines vt dicant, efficere solere. Verè enim etiam illud dicitur: Peruerse dicere homines peruerse dicendo facillimè consequi, *& statim.* Caput autem est, quod, vt verè dicam, minimè facimus, est enim magni laboris, quem plerique fugimus, quam plurimum scribere. Stylus optimus, & præstantissimus dicendi effector ac magister.

Quintilian. lib. 1. cap. 1. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus annis percipimus: vt sapor quo noua imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona facilè mutantur in peius: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni qui dediscendus sit.

Erasmus lib. 8. Apophtheg. sic ait: Pollio dicebat; Commodè agendo factum est, vt sæpe agerem: sed sæpe agendo factum est; vt minùs commodè; quia sci-

¶ *Sumtus, emtus, contemsi, contemtum,* ſcribo ſine p. quia verbi characteriſtica litera perire non debet, & à Barbaro ſæculo dimanauit, *emptum, comptum.* Barbari ſcribebant *hyemps, dampnatus, ſompniare, prompſi.* Marius Victorinus in lib. de Orthographia ſic ait; *Nam hiems, & ſumſi, & inſumſit,* & *demſit, ſine dubio per* m, ſ, *ſcribetis. Et quando in harum uocum mentionem incidimus, nec conſumptum, nec emptum, nec emptat, & ſimilia iſtis per* p, t, *ſcribetis uitioſè, ſed ut ego ſcripſi, iuxta,* m. t. *ponetis.* Sed de hoc latiſſimè Lambinus in prologo in Horatium.

¶ Archaiſmon obijciunt, quum dixi; *Si pote eſt.* Nomen *potis,* & *pote,* non differt à, *fortis,* & *forte,* niſi quod etiam in neutrali genere aliquando, *potis,* reperitur. Lucret. lib. 1. *Coniunctum eſt id, quod nunquam ſine perniciali Diſsidio potis eſt ſeiungi, ſeque gregari:* Idem lib. 5. *Nec potis eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.* loquitur de corpore, Catul. *Quantum qui pote plurimum perire.* De voce, *Potis,* in maſculino, & fœmin. multa ſunt teſtimonia. Virgil. 3. Æn. *Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo:* Idem Æn. 11. *At non Euandrum potis eſt uis vlla tenere.* Sed hoc nemo opinor negabit. De *pote,* videamus an ſit Archaiſmos. Cic. de claris orat. *Hoſpes non pote minoris:* Idem Attic. lib. 12. epiſt. 39. *Ego, quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio, ne doleam? qui pote eſt? ne taceam? quis vnquam minus;* Ibidem lib. 13. epiſt. 37. *Hoc quidquam pote eſt impurius;* Perſi. Saty. 1. *Qui pote? vis dicam?* Proper. lib. 2. eleg. 1. *Qua pote, quiſque in ea conterat arte diem.* Catull. *Vna ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi peruincendũ, id. hoc facies, ſiue id non pote, ſiue pote:* Idem; *Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.* Terent. Adel. act. 2. ſcen. 3. *Nihil pote*

pote suprà. Plaut. Casi. scen. Omnib. *Non pot' est impetrari*: idem Mostel. scen. Iam pridem; *Vah, quid illa pote peius quidquam muliere memorarier*: idem Menech. sce. Vt ætas; *Ibo, atque arceßam medicum iam quantum pot' est*: Idem Persa scen. 1. *Quin si egomet totus veneam, vix recipi pote sit, quod tu me rogas*. Priscia lib. 15. *Hic & hæc potis, & hoc pote; vnde potior, potissimus*.

¶ *Celebrare regis vxorem*, reprehendere conantur, quod sit accusatiuus personæ. At Cicero pro Muræn. à nobis stat, quum scribit; *Nuncij, literæque celebrant eum factum consulem*: idem pro Arch. *ingenio alicuius Poetæ aliquem celebrari*. Ouid. 2. Art. in fine; *Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes*: & lib. 1. Amorum; *Carminibus aliquem celebrare dixit*. *celebratus*, & *celebrandus* passim inuenies.

¶ *Vt Poetis aliquam præluceremus facem*, scripsi, nescio quid hic possint reprehendere, nisi summam elegantiam. *Lucere* vel *prælucere facem, cereum, candelam alicui*, selectum loquendi genus est; aut lucere, vel prælucere cum datiuo, suppresso accusatiuo; vt illud; *Ego meis maioribus virtute mea præluxi*, supple facem, vel cereum. Sueton. August. cap. 29. *Seruumque prælucentem exanimasset*. Plaut. Casi. scen. Non mihi, *Primùm omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem*: Idem Curc. scen. 1. *Tute tibi puer es lautus luces cereum*. Aurelius Victor de viris illust. *Duilio conceßum est, vt prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publicè rediret*.

¶ *Threnos deflere dixi*, Græcos imitatus, qui passim uerbis cognatos accusatiuos adiungunt; ut, *seruitutem seruire, certamen certare, ludum ludere*: sic, θρήνειν θρήνους, id est, deflere lugubria. Sic Cicero dixit, *Casus defle-*

deflere. *Funera flere* Ouidius: & *Fortuna tua flenda est.* Itaque *fleo*, ut & reliqua omnia uerba, pasſiuis exceptis, & ſubſtantiuo, actiuum eſt.

¶ *Debito epathlo non fraudabitur,* ſcripſi. Si Epathlon, inquiunt, uox Græca eſt, quur Græcis characteribus non ſignatur: deinde quur in ſexto caſu, quo Græci carent, collocatur? Reſpondeo, ſiue Græcis, ſiue Latinis literis ſcribatur, græcum eſſe nomen, & aptiſsimè in sexto caſu, cum ſuo adiectiuo collocari. græcos autē ſexto caſu non carere, iam probauimus.

¶ *Prorſam orationem*, nōn proſam, ſcribo. *Prorſi limites*, inquit Feſtus, *appellantur in agrorum menſuris, qui ad orientem directi ſunt:* Idem; *Prorſum ponebant, pro recto.* Donatus in Terent. *Prorſa*, inquit, *oratio, quam non inflexit cantilena.* Scio antiquiſſimos dixiſſe, *proſam*, non prorſam; quia concurſum, r, cum, ſ, fugiebant; unde dicebant, *ruſum*, pro rurſum, *ſuſum*, pro ſurſum, *aſum*, pro arſum *proſum*, pro prorſum, & ueſtem quandam uocabant, *proſam*, pro longa. De *Prorſa Dea*, Agellius libr. 16. cap. 16.

¶ *In ea re aliquē excellere, qua in re,* sūt innumera teſtimonia, quib' hoc politū dicēdi genus cōfirmauimus.

¶ *Elegantiſſimum aureum annulum.* Valla libr. 3. c. 4. duo adiectiua vni ſubſtantiuo addi poſſe negat: ſed longè fallitur, vt alibi probauimus.

¶ *Sonetta,* quur dixerim, & duplici tt. ſcripſerim, reprehendor: nam nouæ voces, aiunt, præfatiunculæ molliendæ ſunt; *vt ita dicam, vt ita liceat loqui*, nonne ridiculus eſſet, qui ſic loqueretur; *Confero me Madritum, vt ita loquar? Venio Burgis, vt ita dicam?* Aliud igitur eſt noua nomina inuenire, aliud, inuentis vti, etiam ſi apud Latinos non inueniantur. Quur duo tt? quia ſic ſcribunt Toſcani nomina deminuta.

¶ *Alies*

¶ *Aliena poemata nemo pro suis vsurpato.* Vsurpare, inquiunt, est in frequenti vsu habere, & quid necesse fuit addere, *Pro suis?* Nonne, & vsurpare capitur, pro capere? atqui id frequentissimum est. In illo Ciceronis lib. 9. epist. 16. *Vsurpata duplex cubile.* Canterus legit; *Vsurpat à:* vel, *vsurpat ab duplex cubile.* quod verum credo. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. *de vsurpatione*, id est, vsucapionis interruptione, non probat Charondas ad leges XII. tabularum. Cic. 7. Verr. *vsurpare, ac retinere*: Idem pro Marcello; *Crebris sermonibus vsurpare*, dixit. Et quur addidit, *crebris*, si vsurpo, frequentatiuum esset? Ego addidi, *Pro suis*, more Terentiano, in Andr. *Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis.*

¶ *Nemo vno plus præmium expectato.* Dicendum erat, inquiunt, vno plus præmio; quia Plus substantiuum, non adiectiuum est. Ego contra sentio: nam *plus*, in neutrali terminatione, semper adiectiuum est; *vt victrix*, in fœminina, *alma*, etiam in fœminina: quum enim dicas, *victricem legionem*, aliud esse, *quàm victrices legiones.* Itaq; quum dicis, *pluris emi*, deest, *pluris æris pretio emi.* Sed exemplis agamus. Sallust. Iugurth. *Neque pluris pretij coquum.* vide Varr. Cicer. 2. Orator. & in Academi. *Quum plus vno verum esse non possit*: Idem lib. de Legibus; *Hoc plus ne rogum facito*: Idem I. Nat. Deorum; *Alterum certè non potest, vt plus vna vera sit*, subaudi, opinio: Idem Attic. lib. I. *Vt hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum*: Idem in Topic. *In disiunctione plus vno uerum esse non potest.* Vale. Maxi. libr. I. cap. 8. *Vno plus Etrusci cadent.* quod sumsit à Liuio, quum inquit; *Vno plus Etruscorum cecidisse in acie.* Catullus in primo epigram. *Plus uno maneat perenne seclo.*

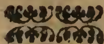
LECTORI S.

LTIMVM posuimus ad linguam Latinam præcipiuum documentum; quia magna vulnera debent arte, atque dolo bono tractari: timui enim ne si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, auersarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, quatuor aut sex doctos excipiò, qui non & sentiat, & præcipiat verbis Latinis exercendam linguam, vt prompte, & celeriter possis, quæ malè cogitaueris, expromere? Quis porrò ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat, honor sit auribus doctorum, vel malè, vel bene loquere cum M? Tanta est stultorum hominum ignoraatia, peruersitas, & pertinacia. At ego, apud quem pluris est rectæ rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentias posse iuueni linguæ Latinæ cupido euenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profluentiæ interesse. Quicumque enim ali-

quan

quando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum dico, aut Osorium, aut nostrũ Pincianum, non loquendo, sed scribendo, meditando, & imitatione id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores, quando polite, & apposite de suggesto loqui non vltima laus est, vt etiam Hispane loquentium cœtus fugiãt, quam paucissima loquantur ipsi, patianturq́; vel mutos, & elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto, & meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, vt loquamur, sed vt docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem iam nulla natio est, quæ Latine, aut Græce loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, vt M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic vere nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis, aut etiam in gymnasijs miris modis conantur dilacerare. Vale.

QVI LATINE GARRIVNT, corrumpunt ipsam latinitatem.

Obiectio prima.

VSVS, & experientia dominantur in artibus; nec vlla est disciplina, in qua non peccando discatur: nam vbi quid perperam administratum cesserit improsperè, vitatur quod fefellerat, illuminatq; rectam viam docentis magisterium. Hæc Columella libr. 1. cap. 1. ¶ Responsio. Verè & sapienter Columella, si de artibus loquaris; sed Latinè loquendi nulla est ars: hoc enim obseruatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, & similes, errando addiscuntur. Sed vt inquit, Fabius libr. 1. cap. 6. *Aliud est Latinè loqui, aliud Grammaticè loqui*; quasi dicas; *Libris opus habeo; Adhibeo tibi fidem; crimen læse maiestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo Deum*, Grammaticè quidem dicas, Latinè non dicas: nec enim satis est, Latinas quærere dictiones, delectus adhibendus est in verborum coniunctione, quem isti locutuleij miris modis dilacerant: non enim quicquid Latinum est, statim Latinè dicetur. *Habere orationem*, dicimus: non facere; *verba facere*, non agere, *agere gratias*, non facere. *fer opem*, dicimus, da opem non dicimus, *dare verba*, vsitatum est; tradere, seu præbere verba, inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit; *Vigilant milites in monte*, pro speculantur.

Idiomata linguæ Latinæ.

Dare opem dixit Terentius.

lantur de monte: *tentat frangere aciem*, pro conatur aciem perrumpere; *dimisit suos milites*, pro dimisit copias, seu exercitum; *impediunt commeatum*, pro interclusit; *victu carebat Cæsar*, pro frumentaria; *duxit vineas*, pro egit; *primi in consilio*, pro consilij principes; *reportarunt prædas*, pro generunt; *milites monuit*, pro hortatus est; *signum fecit*, pro signũ dedit; *renouauit præliũ* pro restituit; aut redintegrauit: *aciem ordinauit*, pro instruxit; *redierunt milites*, pro receperunt se; *misit ad succurrendũ*, pro misit subsidio; *fecerunt vim*, pro impetum fecerunt; *magnis vijs contendi*, pro magnis itineribus; *perdidit opportunitatem* pro amisit occasionem. Sic itaque loquuntur qui linguam, non stylum exercent.

Peregrinitates siue Idiotismi.

Renouare præliũ dixit Diclys lib. 3. Aciẽ ordinare. Curtius lib. 3. Iustin. lib. 11. Milites inordinatos, Liuius.

Obiectio Secunda.

PRopter crebras in varijs disciplinis disputationes Latino sermone assiduè loquendum.

¶ Responsio. Serias & graues disputationes literis, non ventis debere mandari quis est qui ignoret, nisi clamosus disputator, aut cerebrosus vociferator; An ideò semper assuescendum est loquelæ, vt posteà dicamus, *noleitas*, *voleitat*, & *per modum præteritionis, dico quòd, & nota quòd Pappa habet aures*; Quòd si talis vrgeat necessitas, qui Latine scripserit, blaterones superabit.

Obiectio Tertia.

SI quis linguam Gallicam assequi studeat, optimè illam cum Gallis loquendo comparabit.

¶ Responsio. Dissimile admodum est linguarum aliquam cum Latina, quæ iam nulla est, comparare. Si vlla esset natio quæ puræ Latinè loqueretur, non dubito quin apud illos Latina facilitas loquendi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus: Idem estu iudicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non vt loquamur, sed vt intelligamus addiscimus.

Obiectio Quarta.

NOn desinunt isti onocrotali subinde obijcere, seu verius obgannire: meris esse vt infantes paruuli *papas*, *mamas*, *tayras* balbutiant, qui tamen posteàm melius corrigantur.

¶ Responsio. Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, vt ineptæ nutrices voceant, quæ postea sint dedocendb. Ego certè, qui plurimos libros sustuli, nunquam id sum passus, qui Quintiliano autore didicerim, *non aßuescendum puerum sermoni; qui dediscendus sit*. Quid quòd optima eodem labore, aut fortasse facilius edocentur.

Obiectio Quinta.

SI Latinè loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur: Et omnes academiæ legibus sanxerunt, vt & Latinè legatur, & disputetur.

¶ Responsio. *Quasi verò quidquam tam sit valde, quàm nihil sapere, vulgare*; vt præclarè 2. de Diuinatione scripsit Cicero. Sed quoniam tu mihi stultorum turbam obijcis qui Latinè loquentes colunt, &

con-

consensum opponam, qui huiusmodi pestem, siue loquentiam auersantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonij in Augusto.

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, sic inquit.

SEd plerique in hoc vocem modo, neque eam scienter, & vires exercent suas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos quod audierunt: Dicendo, homines vt dicant, efficere solere. Verè enim etiam illud dicitur: Peruerse dicere homines peruerse dicendo facillimè consequi, *& statim.* Caput autem est, quod, vt verè dicam, minimè facimus, est enim magni laboris, quem plerique fugimus, quam plurimum scribere. Stylus optimus, & præstantissimus dicendi effector ac magister.

Quintilian. lib. 1. *cap.* 1. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus annis percipimus: vt sapor quo noua imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona facilè mutantur in peius: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni qui dediscendus sit.

*Erasmus lib.*8. *Apophtheg.* sic ait: Pollio dicebat; Commodè agendo factum est, vt sæpe agerem: sed sæpe agendo factum est; vt minùs commodè; quia sci-

licet aſsiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas; nec fiducia ſed temeritas paratur. Quod accuratè factum velimus, rarò faciendum eſt. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchrè calleant Latinè, tamen vix vnquam adduci poſſunt, vt in familiari congreſſu Latinè loquantur. At ſi quando compellit neceſsitas, dicunt exactè, quaſi de ſcripto. Noui Venetijs Bernardum Ocricularium, ciuem Florentinum, cuius hiſtorias ſi legiſses, dixiſses alterum Salluſtium, aut certè Salluſtij temporibus ſcriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, vt mecum Latinè loqueretur: ſubinde interpellabam: *Surdo loqueris, vir præclare; vulgaris linguæ veſtratis tam ſum ignarus, quàm Indicæ.* Verbum Latinum nunquam quiui ab eo extundere. *Hæc Eraſmus.*

Budæus, in Comment. Linguæ Græcæ, reprehendens Vallam circa reciprocorum vſum, ſic ait: Id autem Laurentio non aliâs accidit, quàm ex praua loquentium conſuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inuiti erroris contagionem contrahimus: ſimul ex ſermone ex temporali, & neglecto, cui inter familiares aſsueſcimus, præſertim puræ Latinitatis ignaros: qua noxa fit interdum, vt quędam imprudentibus excidant, id quod aliquando experti ſumus in autographis noſtris, ita vt flagitioſæ culpæ nos perpuderet.

Cornelius Valerius in fine ſuæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum coniunctione qui non obſeruat, nec delectum habet vllum, is Barbaricaphraſi omnem peruertit Latinitatem. Quod ijs ferè ſolet accidere qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Ioachimus Fortius in libello De ratione ſtudij, cap. De ſcribendo. Nam ferè fit, vt qui lopuuntur accura-

tè, minus eruditè scribant. Dum enim illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas vnquam tractauerit. *Et infra:* Quo pacto id genus homines, qui tanto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accuratè quicquam scripserint? Certè neminem vnquam vidi, nisi me memoria fallat, doctè scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi, disserendique ratio. *Et infra.* Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione Ciceronis, in calce.

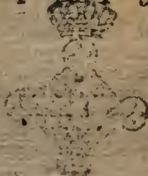
NOn soleo ego, ne hoc quoque omittam, meum discipulum cogere, vt fit plerumque in scholis, quicquid ei dicendum vsu veniat; Latinè vt id proferre conetur. Vtrum enim plus commodi, an damni ad Latinam elegantiam, quam nos quærimus, hoc afferat studium, non planè satis habeo cõprobatum. *Et paulo inferius.* Huc acceddit, quòd infanti puero, dum ea quæ vult, & ex tempore, atque subitò proferre laborat, multis partibus ea plura excidant, quæ ineptè, quæ inconditè, atque incompositè, quæ denique nullius dignitatis sint, quamque vix tolerabilia sint necesse est. Ita fit, vt dum locutionis studeant celeritati, orationis ornatum omnem, atque dignitatem corrumpant. Quoniam autem quod in quotidiano sermone positum est, nihil admodum Latinæ orationi prodesse videtur ad eam dignitatem, quæ eius linguæ merè germana est, ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atque con-

firmanda eſt, equidem id diligentiæ ab vno ſtylo, qui dicendi magiſter, & opifex eſt optimus, petendum eſſe cenſeo.

Obiectio ſexta.

PRopter varia inter gentes commercia, aut vt cum externis hominibus colloquamur, non ſolùm vtilè, ſed neceſſarium aliquando eſt Latinè loqui. ¶ Reſponſio. Ego Latinam linguam non damno, ſtylum veneror, & amplector; in quo qui probè fuerit exercitatus, ſi neceſſitas ingruat, repentè dicet: *da mihi panem, vel aliud obſonium.* Multis in locis Cicero commendat ſtylum, & ad Gallum lib. 7. ſic ſcribit: *Vrge igitur, nec tranſuerſum, quod aiunt, à ſtylo; is enim dicendi opifex.* Ego denique cum doctiſsimis (neminem excipio) viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore Latina lingua, niſi præmeditatè, eſſe loquendum.

FINIS.

INDEX
AD MINERVAM
Præcipua quæque complectens.

Con-

Homo

Ligon

Q

Tollere.

FINIS.